

8/7906

TÖRTÉNELMI TÁR.

ÉVNEGYEDES FOLYÓIRAT.

KIADJA

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT

KÖZVETÍTÉSE MELLETT,

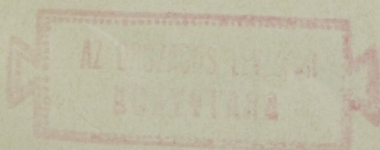
A M. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

1894-diki ÉVFOLYAM.

BUDAPEST, 1894.

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT TULAJDONA.

M. N. MUZEUM

Levéltári Osztálya

Cs. Sándor Imre

gyűjteménye

1934. év 40. szám.

Budapest, 1894. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.

TARTALOM.

	Lap.
Az árpádkori nádorok sorozata. Közli: <i>Wertner</i> Mór	1
Regesták a vatikáni levéltárból. I. Közli: <i>Aldásy</i> A.	15
Révay Ferencz jelentése a magyarországi végváarak állapotáról 1588-ban Közli: <i>I—R</i>	29
Adalékok az oláh vajdák és kenézek intézményéhez hazánkban. III. közl. Közli: <i>Lehóczky</i> T.	51
Adalék Rákóczy György és a porta összeköttetései történetéhez. I. közl. Közli: <i>Beke</i> Antal	81, 482
A Rákóczyak levéltárából. II. és III. közl. Közli: <i>Szilágyi</i> Sándor	106, 656
A Budavára 1686. ostrománál jelenvolt angol önkéntesek. Közli: <i>Kropf</i> Lajos	135
Bercsényi Imre házassága. Irta: <i>Kőszeghy</i> Pál. Közli: <i>Thaly</i> Kálmán	193
Actio Curiosa. Történeti színmű. Közli: <i>Thaly</i> Kálmán	320
Ujabb okiratok I. Rákóczy Gy. külföldi összeköttetései történetéhez. Közli: — <i>i</i> — <i>r</i>	355
Keresztúri Diószegi Borbély István könyve az orvosságokról s a betegségek gyógyításáról. Közli: <i>Mihalik</i> József	385
Okmányok Brandenburgi Katalin székfoglalása történetéhez. Közli: — <i>b</i> — <i>l</i>	421
Adatok Váradi Gyulai István portai követségéhez. Közli: <i>Domján</i> István	508
Zrínyi Miklós pályájának vége. A vatikáni levéltárból. Közli: <i>Fraknói</i> V.	578
Sepsiszek adózása 1665—1668. Közli: <i>Barabás</i> Samu	596
Az Esterházyak pápai levéltárában őrzött czéhlevelek. I. közl. Közli: <i>Reizner</i> János	630
A hódoltság történetéhez. Közli: <i>Koncz</i> József	681

MÜVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

Egy XVI századi limitatio. Közli: <i>Ujlaki</i> István	148
A kassai ref. egyház gondnokának számadásai 1382—88. I. és II. közl. Közli: <i>Révész</i> K.	152, 522
Záloglevél 1679-ből. Közli: <i>Török</i> István	163
Várday Pál érsek ingóságai. Közli: <i>Merényi</i> Lajos	170
Béri Balogh Ádám végrendelete. Közli: <i>Daróczy</i> Zoltán	374
Debreczen város 1664. évi történetének egykorú verses leírása. Közli: <i>Széll</i> Farkas	535
Nemes Ungb vármegye limitatioja az eladandó s veendő marhákról in anno 1666. Közli: <i>Merényi</i> Lajos	544

	Lap.
Apafi Mihály udvartartása. Közli: — <i>i</i> — <i>r.</i>	557
A pénzügyi viszonyok történetéhez I. Rákóczy György idejében. Közli: — <i>i</i> — <i>r.</i>	703
Magyarországi uradalmak összeírása. Közli: <i>Kluch</i> János	727
Árak a Szepességben. Irta: <i>Wéber</i> Samu	729
Magyar főrangúak temetkezési szertartása. Közli: — <i>a</i> — <i>a</i>	738

VEGYES KÖZLÉSEK.

Pótlék »Erdély Emlékérmei«-hez. Közli: <i>Veress</i> Endre	175
A buda-prágai országút a XV. században. Közli: <i>Krejsi</i> Ferencz ...	176
II. Lajos adománylevele Vajda Ignác számára. Közli: <i>Récsey</i> Viktor	176
Oláh Miklós esztergomi érsek adománylevele 1563-ból Közli: <i>Récsey</i> Viktor	178
Borsodvármegye alispánjai a XIII. századtól napjainkig. Közli: <i>Kandra</i> Kabos	179
Kassa város levéltárából. Közli: ifj. <i>Kemény</i> Lajos:	
Szatmáry György primás leveleiből	183
Egy kassai orgonakészítő 1519-ben	185
Kőfaragó Lénárt. 1826.	185
Károlyi Gáspár életéhez	186
Huszár Gál életéhez	187
Egy renegát iródeák levele egy török könyvecske inánt. 1556. Közli: <i>Illéssy</i> János	189
Levéltári tarlózatok	190
Emlékezetre való <i>relatio</i> a belgrádi ütközetről 1717-ben. Közli: <i>Dragoner</i> B.	191
Adalékok Buda helyrajzához. Közli: dr. <i>Merényi</i> Lajos	377
Az Ukkon poharára vonatkozó szerződés. Közli: <i>Czékus</i> László ...	379
Egy inscriptionalis levél Báthory Zsófiától Közli: <i>Czékus</i> László ...	381
Vezér Ali Basa levele. Közli: <i>B. A.</i> Kanonok	383
Történelmi adalékok a közös pénzügyi levéltárból. Közli: <i>R. E.</i> ...	564
Zermegh János életéhez	568
Adalék II. Lajos törvénytelen fia segélyezéséhez. Közli: <i>Brunszvik</i> Antal	572
Lajos király adománylevele Paksy Jánosnak. Közli: <i>Daróczy</i> Zoltán	573
II. Ferdinánd adománylevele Daróczy Istvánnak. Közli: <i>Daróczy</i> Zoltán	574
Bornemissza Anna czigányvajdája	576
Adatok a Gergely-féle naptár behozatalához. Közli: <i>Hoffmann</i> Viktor	745
Rudolf levele a szászokhoz. Közli: <i>Veress</i> Endre	748
Székely Mihály levele. Közli: <i>Veress</i> Endre	748
Az ellenreformáció történetéhez. Közli: <i>Márki</i> Sándor	750
Hely-, név- és tárgymutató	753

AZ ÁRPÁDKORI NÁDOROK SOROZATA.

— Helyreigazítások és meghatározások. —

Az első okiratilag ismeretes nádor *Zách*, I. Andrásnak 1055-ben kiállított okiratában tanu minőségben szerepel.¹⁾

Két évvel utóbb *Radó* nádor néhány jószágot rendel a Száva melletti szent Dömötörről elnevezett apátságnak. Ebben az évben — 1057 — neje, *Lucia* még él s elárvult rokonairól megemlékezik.²⁾

Salamon király idejében, mialatt Géza és László — körülbelől 1067-ben — herceg volt, a zásti apátság alapító oklevelében *Radván* nádor tanu minőségben fordul elő.³⁾

Gyula nádor 1075-ben szerepel a garamszentbenedeki apátság alapítólevelében.⁴⁾

1091-ben *Péter* nádor tanuképen jó elő a somogyi szent Egyedről elnevezett apátság alapító levelében.⁵⁾

1095 körül megint csak *Gyula* a nádor.⁶⁾

Kálmán alatt (1095—1114) élhetett *Pál* nádor; róla azonban csak közvetve van tudomásunk; ugyanis Kálmán az I. Lászlótól alapított István király szent jobbkezéről elnevezett benedekrendi kolostort lerombolta s vagyonát Pál nádor fiainak adományozta; ezek az I. László részéről kiállított kiváltságlevelet elégették.⁷⁾

1102-, 1103-, 1108-, 1111- és 1113-ban *János* a nádor; róla azonban nevén kívül egyebet se tudunk.⁸⁾

1134. (április 26-a után) *Gyula* a nádor.⁹⁾

---

¹⁾ *Fejér* I. 393.

²⁾ *Fejér* I. 394. s köv. ll.

³⁾ *Wenzel* I. 27.

⁴⁾ *Knauz* I. 60. — *Fejér* I. 439.

⁵⁾ *Fejér* I. 469.

⁶⁾ *Kubinyi*, Magyar történeti emlékek I. 1.

⁷⁾ *Fejér*, II. 156.

⁸⁾ *Wenzel* I. 44. — *Fejér* II. 43., 46., 57., 58. — Hazai okmánytár VIII. 7.

⁹⁾ *Knauz* I. 85.

1135-ben találkozunk az első olyan nádorral, ki még egy másik méltóságot is betölt; ez pedig: *Pál* nádor, ki egyidejűleg Bácsmegeye főispánja is.¹⁾

1137—1138. *Fanzal* látja el a nádori teendőket.²⁾

Belus, II. Béla király nejének Ilona királynénak a sógora, akivel már 1142-ben találkozunk az országos méltóságok sorában — ekkor *Belus Dux* —, 1145-ben és 1146-ban nádor; az utóbbi évben azonkívül még bán is.³⁾

1155. (február 19-én) *Gerson* a nádor.⁴⁾

1156- és 1157-ben újra a fenti *Belus* a nádor.⁵⁾ 1158-ban »princeps regni«. 1163-ban bán. Utódjaira vonatkozólag néhány gyér tudósítás maradt.⁶⁾ 1198-ban már nincs az élők sorában.

Hedrik 1162-ben nádor⁷⁾ — valószínűleg *Wolfer* testvére, a Héderváriak őse. 1135-ben Sopron főispánja; 1150—1157 kir. főudvarbíró.

1163. (jan. 14-én) *Tamás* a nádor.⁸⁾

Ompud 1162-ben fordul elő legelőször az országos méltóságosak között; 1165—1167 nádor; az utóbbi évben egyidejűleg bán is.⁹⁾ Az 1171-ki okiratok még báni méltóságában említik őt; de még III. Béla alatt is ilyenül szerepel, ekkor vezényelte *Leustach* vajdával közösen a magyar segédcsapatot Görögországba. 1165-ben ezenkívül még csanádi főispán is.¹⁰⁾

Ennek az *Ompud*nak a fia *Andechs-mérani* III. *Bertold* leányával volt eljegyezve; a valószínűség a mellett szól, hogy *Ompud* unokája az a *Dénes*, aki 1227—1228. nádor.

1171—1183-ig (1171-, 1175-, 1181-, 1183-ban) *Farkas* a nádor.¹¹⁾ 1181-ben veszi meg *Marczell* nejétől. *Froától* 120 márkáért a szelesi birtokot.

¹⁾ *Wenzel* I. 51.

²⁾ *Fejér* II. 87., 94., 113. — *Wenzel* I. 39., 54. — *Kubinyi* I. 3.

³⁾ *Fejér* II. 124. — *Knauz* I. 103. — *Wenzel* I. 57., 58.

⁴⁾ *Fejér* VII. 1. 148.

⁵⁾ *Fejér* II. 144., 146. — *Wenzel* VI. 92. — *Knauz* I. 111.

⁶⁾ V. ö. »Magyar nemzetségek« (I. 101.) munkámat.

⁷⁾ Sopronm. okmt. I. 2. — *Fejér* II. 164.

⁸⁾ *Fejér* II. 166. — *Knauz* II. 117.

⁹⁾ *Fejér* II. 170, 175, 179. V. 3. 254. — *Hazai okmtár* VII. 1. — *Kubinyi* I. 4. — *Zichy okmtár* I. 2.

¹⁰⁾ *Wenzel* I. 66. »III. István uralkodása negyedik évében«; ez pedig az 1165-i évnek felel meg; nem, mint az okirat bevezetésében: 1171. Bizonyosság e mellett, hogy az 1171-i méltóságok a 68 oldalon vannak felsorolva, akkor pedig nem *Ompud*, hanem *Farkas* a nádor.

¹¹⁾ *Fejér* II. 199. — *Hazai okmtár* I. 2. — *Tkalčić*, Mon. eccl. Zagr. I. 4. — *Wenzel* I. 68., 76. VI. 146., 148. XI. 46., 48. (I. 69-ben évszám nélkül fordul elő) *Fejér* (II. 1188-ban) szerint 1175-ben fungál; ez az adat határozottan hamis s legkésőbb 1185.

Közvetlen utódja: *Dénes* 1184-ben, egyetlen egyszer van megnevezve.¹⁾

Ezt 1185—1186-ban *Tamás* követte.²⁾

1188-ban, 1192-ben, 1193-ban és 1194-ben *Mog* a nádor — első ízben³⁾; — ezenkívül 1192-ben és 1193-ban bácsi főispán is.

1197- és 1198-ban helyét *Ezau*⁴⁾ bácsi főispán foglalja el. *Ezau* 1183-ban és 1186-ban bihari főispán; 1194-, 1195- és 1197-ben országbíró s csanádi és bácsi főispán.

1198-ban másodízben *Mog* a nádor s marad az 1199-ig; ezenfelül még bácsi főispán is.⁵⁾

Ez a *Mog* 1185—1186-ban országbíró, 1188. május 6-án nyitrai főispán. Az Imre király és öccse, András közt kitört villogások alkalmával András pártjához szított, miért is Imre 1199-ben elmozdította nádori méltóságából.

1200-, 1201- és 1202-ben is András horvát herczeg oldalán látjuk comesként. II. András trónraléptével megint csak az országos méltóságosak sorában találjuk. Így 1205-ben bodrog főispán, 1206—1207-ben harmadízben nádor, ezenkívül még több megye (l. alább) főispánja, 1208. barsi és pozsonyi főispán, 1209—1210-ben csak pozsonyi főispán.

Mog utódjául Imre király 1199-ben *Mikót* nevezte ki. Ez 1198-ban bihari főispán, 1199-ben még országbíró is. A nádori tisztelet 1202-ig látta el; 1201- és 1202-ben azonkívül még bihari főispán is.⁶⁾ A valószínűség a mellett szól, hogy ez a Mikó (Micha) Ják nemzetségbeli s a pornói apátság alapítója.

Alatta akadunk 1201-ben *Belus* személyében az első alnádorra.⁷⁾

Mikó utódja 1202—1204-ben *Benedek*.⁸⁾ Mivel kivüle egy más Benedek (Konrád fia) is előfordul az országos méltóságosak közt, életpályáját se nádorsága előtt, se az után nem határozhatjuk meg.

¹⁾ *Fejér* II. 219.

²⁾ *Fejér* II. 229. — Hazai okmt. VI. 4. — *Wenzel* I. 78. VI. 162., 163., 164. — *Knauz* I. 32.

³⁾ *Fejér* II. 245., 278., 289. — *Knauz* I. 137., 146. — *Wenzel* VI. 184. XI. 54., 57.

⁴⁾ *Fejér* II. 309., 346.

⁵⁾ *Fejér* II. 326., 331. — Hazai okmt. V. 4. — *Knauz* I. 161. — *Tkalčić* I. 8. — *Wenzel* VI. 194.

⁶⁾ *Fejér* II. 348., 365., 378., 385., 387., 388., 392., (382. 1200-ban Henrik van tévesen nádorként feltüntetve 1201 helyett! — Hazai okmtár V. 5. — *Wenzel* VI. 199., 225. XI. 73.

⁷⁾ *Fejér* VII. 4. 70.

⁸⁾ *Fejér* V. 1. 293. VI. 2. 362. — Soproni okmánytár I. 5. — *Wenzel* I. 92.

Benedeket 1205- és 1206-ban *Miklós* követte.¹⁾ Ez 1199-ben és 1200-ban bán és zalai főispán; mint nádor abaújházi főispán is volt. Mivel volt kivüle egy másik hasonló nevű méltóságos is, — az ő meghatározása is bajos.

Utána 1206-ban *Mog* követi őt a nádori méltóságban, harmadízben; ezenfelül még bihari és soproni főispán.²⁾

1207—1209-ben *Csépán* a nádor, azonkívül még bácsi főispán is.³⁾

Csépán Győr nb. István fia és a későbbi Óváriak (Gyulaiak) őse. Utódja Potho és Saul, kalocsai érsek testvére volt.

1199—1204. soproni főispán; 1205. és 1206. bácsi főispán; 1216-ban már halottként van feltüntetve. Tomaj nb. Tyba keze által halt meg nádorként. Fia, Csépán 1233 előtt halt meg. További utódjait nem ismerjük.⁴⁾

1209—1212-ben testvére *Boto* követte őt, aki egyúttal mosonyi főispán is.⁵⁾

1199-, 1201-, 1202-, 1206-, 1208- és 1214-ben mosonyi, 1205-ben pozsonyi főispán. 1216-ban van róla utoljára említés téve. 1221-ben már nem él. Neje 1214-ben van említés téve. Hasonló nevű fia 1221—1232. fordul elő. Mindkét leánya él még 1258-ban. Egyenes ágbeli egyéb leszármazóiról nincs tudomásunk.

1212- és 1213-ban Bór nb. *Bánk* a nádor s egyúttal kő (1212) és pozsonyi főispán.⁶⁾

1199—1206-ban abaújházi főispán, 1208-ban bán, 1209-ben bán és bihari főispán, 1210. bihari főispán; 1211-ben azonfelül még a királyné udvarbírája; 1217—1218. bán, 1221. országhíró s fehéri főispán, 1222—1223. a királyné udvarbírája, Abaujvár, Bodrog és Fejér főispánja.

1213/4-ben Gertrud királyné ellen összeesküvést forralt, mely a királyné megöletésével végződött; mindazonáltal néhány jószágának elkobzásán kívül egyéb büntetés nem érte. Utódjai közül csak a Simon bánnal egybekelt leánya ismeretes.

1213—1214. *Miklós* követte őt, aki 1213. csanádi, 1214-ben bodrogi főispán.⁷⁾ A fentebb felhozott okoknál fogva ennek a nádornak a meghatározása is nehézségekbe ütközik.

¹⁾ *Fejér* III. 1. 22. — Hazai okmtár I. 3. — *Wenzel* VI. 300.

²⁾ *Fejér* III. 1. 32. — Hazai okmt. VII. 3. — *Wenzel* VI. 308. XI. 85.

³⁾ *Fejér* III. 1. 47., 66. IV. 2. 470. — *Knauz* I. 194. — *Wenzel* I. 98. VI. 315., 320., 325., 334.

⁴⁾ Magyar nemzetségek. I. 305.

⁵⁾ *Fejér* III. 1. 78. — Hazai okmtár VIII. 12. — *Wenzel* VI. 334., 341., 349. XI. 94., 95., 102., 108., 113.

⁶⁾ *Fejér* III. 1. 116., 117., 120., 126., 150. — *Knauz* I. 202. — *Tkalčič* I. 30. — *Wenzel* VI. 359. XI. 118.

⁷⁾ *Fejér* III. 1. 148., 163. — *Wenzel* I. 132. VI. 368. XI. 129.

1215—1218. Kán nb. *Gyula* a nádor első ízben. 1215-ben egyúttal soproni főispán is.¹⁾

Korábbi és későbbi pályafutását alább még ecseteljük.

1219—1222. Zách nb. Bors fia *Miklós* követi őt; ezen időtartam alatt, midőn első ízben nádor, soproni főispán is egyúttal.²⁾ 1219-ben volt egy *Fila* nevű helyettese.³⁾

1222-ben akadunk rá Wechich fiára, *Tódorra*, aki azonban egyéb tisztársainál rövidebb ideig viseli e méltóságot.⁴⁾

A II. András és Béla trónörökös közt ebben az évben nagyon akuttá fejlődött feszültség közepette Tódor II. András nádora volt; Béla pedig egy akkori okiratban Kán nb. Gyulát nevezi meg nádor(á)ul. Tódor ezenkívül egyéb okiratban nem fordul elő nádorként. (Egy Tódor 1199—1200. bodrogi, 1224. bihari, 1225. mosonyi, 1233. abaujvári főispán; még se dönthető el, e méltóságosok melyike azonos a nádorral.)

Említettük már fentebb, hogy 1222-ben Kán nb. *Gyula* jelentkezik az ifjabb király, Béla oldala mellett nádor- és bodrogi főispánként; de még ebben az évben nádora II. Andrásnak is, azonkívül soproni főispán is egyúttal; megmarad e két méltóságban szakadatlanul 1226-ig.⁵⁾

Ez a Gyula, akivel legelőször 1191-ben találkozunk, 1201-ben vajda, 1202—1204. udvarbíró és csanádi főispán. 1206-ban bodrogi főispán, 1207-ben egyúttal soproni főispán is, 1208—1211. csak bodrogi főispán, 1212—1213. udvarbíró, főtálnok, bán, bácsi és vasvári főispán, 1214. vajda, szolnoki főispán, bán és bácsi főispán. Első ízben viselt nádorsága után 1219-ben bán, somogyi és szolnoki főispán, 1220—1221. bodrogi, szolnoki és kői főispán; 1221. a királyné udvarbírája és bodrogi főispán. Másodízben viselt nádorsága után 1228-ban a királyné udvarbírája, bodrogi és soproni főispán; 1229—1231. szlavon bán; 1232. egyúttal a királyné udvarbírája; 1233—1234. bán.

¹⁾ *Fejér* III. 1. 170., 175., 178., 195., 197., 249. — *Knauz* I. 208., 212., 214., 215., 217. — *Tkalčić*, Mon. civ. Zagrab. 6. — Hazai okmtár IV. 8. V. 8. — *Wenzel* I. 141. VI. 385., 393. XI. 134., 136., 138., 142., 144., 147., 149., 150., 152. — Fejérnek (VII. 1. 194.) abbeli adatai, hogy 1216-ban egy Miklós országbíró, pozsonyi főispán és nádor — téves.

²⁾ *Fejér* III. 1. 272., 287., 320., 381. V. 1. 302. — *Knauz* I. 223. — Hazai okmtár VI. 15. (Itt »Soproniensi« helyett »scephusiensi«) VII. 9. — *Wenzel* I. 166., 167., 169., 175., 180. VI. 401., 408., 409. XI. 156., 159., 163. (A *Wenzel* XI. 173.-féle okirat helyesen 1221-i keletű.)

³⁾ *Fejér* VII. 2. 280.

⁴⁾ *Fejér* III. 1. 374.

⁵⁾ *Fejér* III. 1. 362., 395., 427., 466. III. 2. 76, VII. 1. 211., 214. — Hazai okmtár IV. 12. V. 10. VI. 18. — Soproni okmtár I. 17. — *Wenzel* I. 211., 241. VI. 425., 426., 435. XI. 166., 175., 176., 191. — A Fejérben (III. 1. 459.) felhozott Imre nádor, soproni főispán nem is létezett.

Egyik 1240-ki okirat szerint IV. Béla és Kálmán szlavon herceg felségsértőként elítéli s életét (1240 előtt) börtönben végzi be. Gyula nevű fiától származnak a Siklósiak.¹⁾

1226-ban másodszor Zách nb. Bors fia *Miklós* a nádor és soproni főispán.²⁾ Legutoljára 1233-ban van megemlítve soproni főispánként. Egyetlen ismeretes fia, Herrand gyermektelenül hunyt el.

Ompud fia *Dénes* követte őt a nádori méltóságban 1227—1228.³⁾ Ez utóbbi évben van egy *Máté* nevű jegyzője.⁴⁾

Dénes 1216—1219. főtárnokmester s abaujvári főispán, 1220—1221. főtárnokmester és bácsi főispán, 1224-ben csak főtárnokmester. Mivel nádorsága alatt az országot kiszípolozta, általában gyűlöltté tette magát, átokkal lett sujtva; 1228 óta nem is találjuk többé az országos méltóságosak sorában. A valószínűség amellett szól, hogy Ompud bán unokája ő, e szerint hát Gertrud királyné rokona is. Egy külföldi forrás szerint fiai Arragoniában tovább plántálták családjukat.

Dénest 1228—1231. I. *Mózes* követte; 1229-ben és 1230-ban egyúttal bihari főispán is. 1228-ban *Bensa* nevű »curialis comes-e« van megemlítve.⁵⁾

Ez a *Mózes* 1209. vasvári főispán, 1217- és 1233-ban comes. Fiai közül *Mózes* utóbb nádorra lett, *Sándor* a Daróiak ősatyjává.

1232—1241. Tomaj nb. *Dénes*, a lossonczi Bánffyak őse a nádor. 1235-ben egyúttal szolnoki, 1236-ban ezenkívül még bihari főispán; ettől fogva csak szolnoki főispán.

Nádorsága alatt az alábbi nádori tisztviselőkre akadunk:

1. 1234. *Köbölkuti Péter* alnádor.
2. 1236. *Bogátradván* nb. *Albert*, nádori albíró.
3. 1238—1239. *Mátyás* nádori jegyző.⁶⁾

Ez a *Dénes* 1222—1224. főlovászmester, 1225. főtárnokmester, 1226-ban egyúttal abaujvári főispán is; 1228—1231. főtárnokmester és szolnoki főispán.

¹⁾ Magyar nemzetségek. II. 93.

²⁾ *Wenzel* I. 220., 221.

³⁾ *Fejér* III. 2. 133. — Hazai okmtár II. 5. — *Knauz* I. 267. — *Wenzel* I. 252. VI. 441., 442., 445., 454., 457. (*Wenzel* I. 256.)

⁴⁾ *Wenzel* VI. 460.

⁵⁾ *Fejér* III. 2. 140., 188., 206., 255. — Hazai okmtár VIII. 25. — *Wenzel* VI. 476. XI. 209., 212., 223., 225. — *Tkalčić* I. 65. — (*Wenzel* VI. 502., úgyszintén *Fejér* V. 1. 306. l. még 1232-ben is megemlékezik *Mózes* nádorról; ez az év téves; 1231-re teendő, mert *Dénes* 1232-ben már nem főtárnokmester.)

⁶⁾ *Fejér* III. 2. 231. (tévesen 1231.), 301., 329., 405. IV. 1. 27., 59., 96., 111., 139., 167. IV. 3. 252., 552. — Hazai okmtár IV. 18. VI. 30., 32. VIII. 30. — *Wenzel* I. 292. 303. 309. II. 53., 56., 70., 109. VI. 506., 518., 521., 524., 529., 551., 568. XI. 234. (tévesen 1231.), 251., 257., 309.

A legközelebbi nádor — 1242. — *Arnold*, somogyi főispán.¹⁾
1235—1239. zalai, 1240. somogyi, 1243. soproni, 1244—
1245. nyitrai főispán.

A Buzád-Hahold nemzetség tagja. Egyenes utódjai közül mindössze csak unokája ismeretes.²⁾

1242. november 16-tól 1245. november 26-ig *László* somogyi főispán követi őt.³⁾

Ez a *László* úgy látszik azonos azzal a *Lászlóval*, aki 1224—1235. országbíró, 1236—1237. somogyi főispán és 1245. évi december 12-én bán s szlapon herczeg. Biztos meghatározása azért ütközik nehézségekbe, mert vele egyidejűleg fordul elő egy másik *László* is, *Vetuk* fia. Utódjai ismeretlenek.⁴⁾

Közvetetlen követője 1245—1246. április 12-ig (első ízben nádor) *Jurle* nb. *Zalaszentgróti Dénes*, somogyi főispán.⁵⁾

De még ez utóbbi évben felváltja őt *Gutkeled* nb. *István*, somogyi főispán; 1247-ben még nádori méltóságában találjuk.⁶⁾ Ez az *István* 1242—1245. kir. főlovászmester, 1245. országbíró, később bán és szlapon herczeg és *Stiria* vezérhelytartója. A *Ráskaiak*, *Málczaiak*, *Buthkaiak*, *Csatáriak* és *Márkiak* őse.⁷⁾

Szentgróti Dénes, aki 1247. szeptember 6-án még bán, 1248. május 1-én másodízben nádor, egyúttal pozsonyi főispán is.⁸⁾ Azelőtt főlovászmester, vajda és szlapon bán volt. 1251-ben szolnoki főispán. 1264. május 9-én már nincs az élők sorában.

1248—1252. *Ratold* nb. *Roland* a nádor, első ízben, s hivataloskodása egész ideje alatt pozsonyi főispán.⁹⁾ 1252. márczius 13-án még nádor; ellenben az 1252-ben (napszám nélkül) kiállított turóczi kolostori alapító levélben *Dénes* a nádor, *Roland* főtálnokmester.¹⁰⁾

Ez a kabinetválság azonban nem sokáig tartott. *Dénes* (kétségtelenül a *Szentgróti Dénes*) egyéb okiratban nem fordul

¹⁾ *Fejér* IV. 1. 250., 252., 255. — *Wenzel* II. 144. XII. 689. (VII. 191. tévesen 1245-re téve)

²⁾ Magyar nemzetségek. I. 170.

³⁾ *Fejér* IV. 1. 264., 309., 324., 421. (itt 1246. hamis, mert Bertalan pécsi püspök 1246-ban már nem fordul elő s április 12-én már *Dénes* a nádor.) — *Wenzel* VII. 133 XI. 338., 340.

⁴⁾ *Fejérnek* (IV. 2. 319.) abbeli adata, hogy az 1255-ben előforduló *Renold* és *Dama* nagyatyja ő — ugyanez okiratnak (*Wenzel* VII. 384.) helyesb nyomtatása által — abszurdummá válik.

⁵⁾ *Fejér* IV. 1. 388. — *Wenzel* II. 185. — Zalai okmtár I. 17.

⁶⁾ *Fejér* IV. 1. 454., 457. VII. 1. 293. VII. 3. 28. — *Kubinyi* I. 25. — *Wenzel* VII. 228.

⁷⁾ Magyar nemzetségek. I. tábl. ad 278.

⁸⁾ *Wenzel* II. 206. VII. 264.

⁹⁾ *Fejér* IV. 2. 98., 156. — Hazai okltár 18. — Hazai okmt. VI. 60. *Wenzel* II. 209., 216., 218. VII. 260., 320.

¹⁰⁾ Hazai okmtár VI. 75.

elő s *Roland* 1253—1259. szakadatlanúl nádor újra s egyúttal pozsonyi főispán.¹⁾

1241-ben kir. főpohárnok, 1242—1245. főtálmokmester s egyúttal nyitrai (1242—1243.) és soproni (1244—1245.) főispán, 1247. országbíró s nádorsága után szlavon bán. Körülbelül 1278-ban halt meg; unokája, Olivér 1336—1353. az ország nagyjai közt van.

Nádori méltóságában 1260—1267. Héder nb. Güssingi *Henrik* követte őt, a ki hivataloskodása egész ideje alatt, valamikép *Roland*, pozsonyi főispán is volt.²⁾

Ez a *Henrik* 1244—1247. vasmegyei, 1247—1259. somogyi főispán, 1254—1259. országbíró, 1267—1270. szlavon bán, 1272—1273. sói és ozorai bán, 1273—1274. újra szlavon bán. 1274-ben halt meg. A Rohoncziak, ludbregi Kakasok, Tamásiak, szekcsői Herczegek s az osztrák Pernsteinek ősatyja.

Magyarországnak azonban 1263-ban Güssingi *Henriken* kívül volt egy második nádora is (május 3-án) t. i. István társkirály nádora: *Dénes*, bácsi főispán.³⁾ 1259-ben zalai főispán, István főtálmokmestere és Pettau kapitánya. Valószínűleg azonos György fiával, aki 1277-ig az országnagyok sorában szerepel.

1266-ban Csák nb. Péter fia, *Domonkos* István nádora, bácsi és szebeni főispán.⁴⁾

Henrik utódja a nádori széken Kemény fia *Lőrincz* 1267—1269., egyúttal somogyi és (1269.) kemluki főispán. Albírája 1267-ben *Pósa fia Bodor*.⁵⁾

Lőrincz már 1243-ban felbukkan az ország nagyjai sorában, 1259-ben főlovászmester és győri főispán, 1262. országbíró és mosonyi főispán, 1263-ban az ifjabb király tárnokmestere s szörényi bán, 1271—1272. szörényi bán és dobokai főispán, 1273. soproni és verbászi főispán. A Matucsinaiak ősatyja.⁶⁾

¹⁾ *Fejér* IV. 2. 218. VII. 3. 35. — Hazai okmtár II. 7. IV. 35. VI. 84., 89. VII. 74. VIII. 60. — Soproni okmtár I. 23. — *Wenzel* II. 233., 245., 256., 258. VII. 369., 398., 436., 458., 503., 516.

²⁾ Hazai okmtár VIII. 86. — Hazai oklvtár 40. — *Wenzel* III. 123. VIII. 44., 55., 173. — A következő adatok hamisak: a) *Fejér* IV. 3. 132., 1263. kel. helyett 1243. a helyes; ekkor volt László nádor és somogyi főispán. b) *Fejér* IV. 3. 251 és 306, mert *Roland* 1264- és 1265-ben szlavon bán, nem pedig nádor.

³⁾ *Fejér* IV. 3. 160. — *Knauz* I. 485.

⁴⁾ *Wenzel* VIII. 147. — Sztáray okmtár I. 10. (nov. 28.)

⁵⁾ *Fejér* IV. 3. 386., 489. VII. 1. 349. — Hazai okmtár I. 41. — *Knauz* I. 543., 560., 569. — *Wenzel* III. 157., 172., 184. VIII. 206., 226., 233. IX. 80. X. 435. XI. 585. XII. 71.

⁶⁾ V. ö. erre vonatkozó értekezésemet a »Századok«-ban, 1892. 41—55. l.

István nádoraként 1268-ban Tombold fiát *Benedeket* találjuk, aki egyúttal szebeni főispán és kir. udvarbíró.¹⁾

1270—1272. a fent említett I. Mózes nádor fia, II. *Mózes* a nádor s egyúttal soproni főispán s a kúnok bírāja.²⁾

II. Mózes 1244-ben országbíró, 1251-ben főlovászmester (marsall), 1254-ben ezenkívül még győri főispán, 1256. verbászi főispán, 1258-ban egyúttal kir. főtárnokmester is; 1260—1263. Béla herceg főtárnokmestere, somogyi, varasdi és soproni főispán; 1265. varasdi és soproni főispán, hasonlóképp 1267-ben is, 1270. szlavon bán, 1272. szlavon bán, 1273. somogyi főispán; 1274—1275. a királyné főtárnokmestere és somogyi főispán; 1276. országbíró és somogyi főispán; 1279—1280. a királyné főtárnokmestere. 1280-ban halt meg.³⁾

IV. Lászlónak trónraléptével oly gyakori változtatásoknak van a legfőbb országos méltóság kitéve, hogy felette nehéz minden tekintetben pontos ellenőrzése.

II. Mózes 1272. június 15-ig volt nádor.

1272. augusztus 3-ától november 27-ig Aba nb. *Lőrincz* az utódja, egyidejűleg a kúnok bírāja és soproni főispán.⁴⁾

1257-ben soproni főispán, 1259-ben ezenkívül még főtárnokmester, 1263-ban még mind e két tisztet betölti, épűgy 1268-ban és 1269-ben; 1273. újra nádor, egyúttal soproni és baranyai főispán; 1274-ben csak soproni főispán. Az Athinaiak őse.⁵⁾

1272. november 27-től 1273. október 26-ig Ratold nb. *Roland* másodízben a nádor, egyúttal szinte időnként macsói bán és kemluki főispán.⁶⁾

1273. május havában (12—29) másodízben Aba nb. *Lőrincz* a nádor, a kúnok bírāja, soproni és baranyai főispán.⁷⁾

Végezetűl még egy harmadik tényleges nádorra is ráakadunk, aki ebben az évben fungál: *Dénes*, a kúnok bírāja és oklicsi főispán.⁸⁾

¹⁾ Haz. okltár 53. 55. *Wenzel* VIII. 211.

²⁾ *Fejér* V. I. 138., 178., 209. V. 2., 59. VII. 2. 12., 17. — *Knauz* I. 575., 595. — Haz. okmtár. I. 56. VI. 189. VIII. 145. — *Wenzel* III. 273. VIII. 286., 342., 346., 380., 382., 385., 389., 390. XII. 11., 50., 695. — *Tkalčić* 47. — *Zichy* okmtár I. 30. (Ellenben hamis az a *Zichy* okmt. I. 21. adat, hogy Mózes már 1269-ben nádor, mert akkor IV. Béla még élt.)

³⁾ V. ö. »Az Árpádok családi története« cz. művem 597—614.

⁴⁾ *Fejér* V. 2. 49. — Haz. okmtár VII. 138. VIII. 439. — *Wenzel* IV. 2. IX. 2.

⁵⁾ V. ö. erre vonatkozó értekezésemmel »Turul« 1892. 64—65. l.

⁶⁾ *Fejér* V. 2., 51., 57., 84., 87. — Haz. okmt. II. 11., 14. VI. 193. VIII. 148., 152., 153. — Haz. okltár 65. — *Wenzel* IV. 21. 23. IX. 3., 5., 11., 19., 22., 23., 26., 28., XII. 71., 76., 78., 85., 90. — *Zichy* okmtár I. 32.

⁷⁾ *Fejér* V. 2. 88. — Haz. okmtár VII. 140. — *Knauz* II. 21. — *Wenzel* IV. 27. IX. 16., 18., 34.

⁸⁾ *Wenzel* IX. 38. és IX. 48.

Ez a Dénes 1274. szeptember 25-ig marad hivatalában.¹⁾
1274. deczember 2-től – 29-ig Ratold nb. *Roland* a nádor,
harmadízben.²⁾

1275-ben négy nádorral találkozunk:

a) Márczius 9-én *Dénes* oklicsi főispán és kúnok bírása a nádor.³⁾

b) Márczius 24-től június 4-ig Ratold nb. *Roland* negyedszer a nádor.⁴⁾

c) Június 17-től szeptember 22-ig Héder nb. Güssingi *Miklós* (Henrik nádor fia) a nádor, a kúnok bírása és soproni főispán.⁵⁾

d) Deczember 2-a óta Csák nb. *Péter*, egyidejűleg a kúnok bírása és soproni főispán.⁶⁾

Ez a Péter 1270—1272. főtálmokmester, 1274—1275. főlovász-mester és szolgagyőri főispán. Csák nb. Máté ágából származik le.

1276 első felében ez a *Péter* még nádor; július 8-án azonban már nem.⁷⁾

A fentebbi Héder nb. Güssingi *Miklós* az utódja, aki augusztus 9-én egyúttal soproni főispán.⁸⁾ Viseli e méltóságát még 1277-ben is.⁹⁾ De még ez évi november havában újlag, — másodízben — a fenti *Péter* lép helyébe s egyúttal somogyi főispán is.¹⁰⁾

1277 körül *Gergely* az alnádor.¹¹⁾

Az 1278. évben a következő nádorokra akadunk:

a) Az elmúlt évben fungált Csák nb. *Pétert* nyomon követhetjük június 19-ig.¹²⁾

d) Csák nb. *Máté* a kúnok bírása, bányai, somogyi és soproni főispán.¹³⁾

¹⁾ *Fejér* V. 2. 146. — Haz. okmtár I. 63. III. 23. VI. 200. VIII. 164., 166. — Sztáray okmtár I. 16. — *Wenzel* IV. 34., 41. IX. 50, 53., 57., 60., 62., 66., 69., 72., 77. XII. 92., 100., 103., 104., 106., 109., 111., 117. — Zichy okmt. I. 35.

²⁾ *Fejér* V. 2. 219. — Haz. okmtár VIII. 170. — *Wenzel* IV. 38. IX. 75. XII. 113.

³⁾ *Fejér* V. 2. 238. — Haz. okmtár VI. 205.

⁴⁾ *Fejér* V. 2. 240. 245. — *Knauz* II. 50. — Suppl. Annal. Scepus. II. 13. — *Wenzel* IV. 52. XII. 116.

⁵⁾ *Fejér* V. 2. 266., 336. — Haz. okmt. VIII. 174. 178. — *Tkalčić*, Mon. civ. Zagrab. 53. — *Wenzel* IX. 115. 138. 140. — Zalai okmtár I. 78.

⁶⁾ *Knauz* II. 53. — *Wenzel* IX. 117. XII. 144., 256., 278. (*Fejér* V. 2. 235. hamis.)

⁷⁾ *Fejér* V. 2. 340. — *Wenzel* XII. 174. 701. — Zalai okmt. I. 83.

⁸⁾ *Fejér* V. 2. 336. — *Knauz* II. 59.

⁹⁾ *Fejér* V. 2. 397. — Haz. okmt. III. 25. — *Wenzel* IX. 180.

¹⁰⁾ Haz. okmt. VII. 166. — *Knauz* II. 76. — (*Fejér* V. 2. 405. adata, hogy Dénes nádor és somogyi főispán, — hamis; Péterrel van összetévesztve.)

¹¹⁾ *Wenzel* IX. 194.

¹²⁾ *Fejér* V. 2. 447. — Haz. okmtár VIII. 190. — *Wenzel* V. 171.

¹³⁾ *Fejér* V. 2. 477. — *Wenzel* XII. 701. — (*Knauz* II. 90 szerint ebben az évben Roland a nádor.)

Ez a Máté, Péter nádornak az öcscse, 1242—1246. főtárnokmester és pozsonyi főispán, 1270—1276. erdélyi vajda és bán, 1273. országbíró, 1279-ben is maradt nádor, a kúnok bírása, somogyi és soproni főispán.¹⁾

1280—1281. Aba nb. *Finta*, Szaláncz ura, a nádor, a kúnok bírása, somogyi és soproni főispán.²⁾

1281-ben azonban *János* (Héder nb. Güssingi Iván, Henrik volt nádornak a fia) is az.³⁾

1282-ben újra Csák nb. *Máté* a nádor, a kúnok bírása, somogyi és soproni főispán⁴⁾; betölti e tiszteket még 1283. április 25-én is, de ekkor már nem somogyi és soproni, hanem pozsonyi főispán. Ezen a napon végrendelkezik.⁵⁾

1283. sept. 10-én *Denes* a nádor.⁶⁾

1284-ben nádorok:

a) Héder nb. Güssingi *Miklós* pozsonyi főispán január 1-e óta működik (ebből következtethető, hogy 1283 végén is nádor volt) július 16-ig.⁷⁾

b) Tekes fia *István* november 26-án.⁸⁾ Ez az István 1267-ben bukkan fel először, 1273-ban a királyi szekereszek főnöke, beregi és pataki főispán, 1275. csak kir. szekereszeti főnök és pataki főispán, 1279. bán, 1280. erdélyi vajda. A Zsadányiak őse.⁹⁾

Az 1285. év a következő két nádort tünteti fel:

a) *Finta* testvérét, Aba nb. *Amadét*, ki egyúttal mosonyi főispán. Még gyakran találkozunk majd vele.¹⁰⁾

b) Héder nb. Güssingi *Miklósra* június 16-án akadunk rá.¹¹⁾

Az 1286. évben csakis *Buken fia Makján* ismeretes nádorként, egyúttal soproni, mosonyi és somogyi főispán.¹²⁾ Továbbra is megtartotta azonban a nádori címet s »nádori« minőségben szerepel egyik 1288-i okirat tanúi sorában.¹³⁾

¹⁾ *Fejér* V. 2. 492. VII. 2. 76. — Haz. okmtár V. 63. — *Wenzel* IV. 203., 210., 213. IX. 250. XII. 252. 262.

²⁾ *Fejér* V. 3. 83. — Haz. okmt. VI. 264. — *Wenzel* IX. 269. XII. 704. 1278—1279. erdélyi vajda. Leányán kívül egyéb utódját nem ismerjük.

³⁾ *Wenzel* IX. 297., 313., 321. (márcz. 21.)

⁴⁾ *Wenzel* IV. 243. (aug. 25.) — Haz. okmt. VIII. 223. »Petro filio Mathei palatino.«

⁵⁾ *Wenzel* IX. 360. — *Fejér* (V. 3. 172) abbéli adata, hogy Rajnárd nádor 1283-ban létezett, hamis. Rajnárd később jött elő nádori minőségben.

⁶⁾ *Wenzel* IX. 354.

⁷⁾ *Fejér* V. 3. 260. — *Wenzel* IV. 267. — Haz. okmt. VII. 189. — *Knauz* II. 181.

⁸⁾ *Wenzel* IX. 385. — *Fejér* VII. 2. 108. szerint Roland a nádor s a kúnok bírása.

⁹⁾ V. ö. a családjára vonatkozó értekezésemet, Turul. 1892. 172. s köv. ll.

¹⁰⁾ *Fejér* VI. 2. 43. — Haz. okmt. VIII. 247.

¹¹⁾ *Fejér* V. 3. 308. — *Wenzel* IX. 427.

¹²⁾ *Fejér* V. 3. 333. (okt. 13.)

¹³⁾ *Wenzel* IX. 481.

Az 1287. évből mindössze csak egy nádor ismeretes, Héder nb. Güssingi *János*, ki egyúttal soproni főispán.¹⁾

1288-ból három nádort ismerünk:

a) Az 1285 óta már ismert Aba nb. *Amadé*, mosonyi főispán.²⁾

b) Güssingi *János*, soproni főispán, akinek ebben az évben *Mihály* vasvári prépost a jegyzője.³⁾ János ügyködési ideje július-augusztus havára esik.

c) Csák nb. *Péter*, mosoni és soproni főispán.⁴⁾

1289-ben Bastech nb. *Renold* a nádor.⁵⁾

Ez a Renold, akiről már 1259-ben okirati említés történik, 1270-ben főlovászmester, László trónörökös főtárnokmestere és szabolcsi főispán, 1272—1276. főtárnokmester, szabolcsi, szolga-győri és galgóczi főispán, 1277. szörényi bán és főtárnokmester, 1279. Valkó főispánja. A Rozgonyiak őse.

IV. László király meggyilkolása idejében (1290. július 10-én) *Mizse*, szaraczén eredetű egyén a nádor. Ennek az embernek az előtörténete ismeretlen. Jóllehet működő, tényleges nádorként nem említik az okiratok — egyik 1295-i okirat mégis volt nádorként apostrophálja. Ez a Mizse boszút állott László meggyilkolásán, amennyiben testvérével Heyzával László gyilkosait irgalom nélkül lemészároltatta. Ez a Mizse 1291-ben bodrogi és tolnai főispán; utódjai közül mindössze csak két fia ismeretes.

Az 1290-i évben az előttünk már ismeretes Aba nb. *Amadé* tölti be a nádori méltóságot.⁶⁾

Az 1291-i évben négy nádorral találkozunk:

a) Héder nb. Güssingi *Miklós*, a kúnok bírása, somogyi és fejérmegyei főispán márczius 12-től október 9-ig hivataloskodik.⁷⁾

¹⁾ Haz. okmtár VII. 202. jun. 8-i kelettel. (*Fejér* V. 3. 385. sz. ugyan 1287-ben Güssingi Iván testvére Miklós a nádor, a kúnok bírása és soproni főispán; mindazáltal a fennebb idézett forrás hitelesebb; e szerint Miklós 1287-ben csak bán.

²⁾ Haz. okmtár VIII. 263. — *Wenzel* IX. 481.

³⁾ *Fejér* V. 3. 442., 443. — Haz. okmtár VI. 333. VIII. 206/7.

⁴⁾ Új magyar muzeum 1851/2. I. 211.

⁵⁾ *Wenzel* XII. 479. (szeptber 9.) 483. (szeptber 30.) *Fejér* V. 3. 481. sz. ugyan ez évi szeptber 8-án Güssingi Miklós a nádor, a kúnok bírása és somogyi főispán — mégis kérdéses, vajjon nem forog-e fenn itt tévedés, mert Renold szeptber 9-én már okiratilag előfordul.

⁶⁾ *Fejér* VI. 1. 69. — *Wenzel* V. 2. XII. 496. a Haz. okmt. VI. 354—356. *Fejér* VI. 1. 46. és *Wenzel* X. 4. okiratok, melyek 1290. jul. 29-én egy Máté nevű nádorról szólnak — figyelmen kívül hagyva egyéb okokat — már csak azért is hamis keletűek, mert meg van említve bennük a szepesi káptalannak András királyhoz intézett átirata; András pedig 1290. jul. 29-e előtt nem volt király. Az okirat különben is hamisítvány.

⁷⁾ *Knauz* II. 281. — Haz. okmt. VII. 219. VIII. 306. — *Wenzel* V. 25. XII. 502. 510.

b) Aba nb. *Amadé*, július 22-én és november havában.¹⁾

c) Bastech nb. *Renold*, a Rozgonyiaknak már ismert öse, szeptember 23-án.²⁾

d) Szentemágócs nb. *Mihály*.³⁾

A valószínűség mellett szól, hogy a b) és c) alatt feltüntetett nádorok csak címzetesek voltak, mert a vonatkozó okiratokban egyéb méltóságuk nincs felsorolva. Mivel Mihály tudtunkkal annakelotte tényleges nádorként nem ismeretes, — valószínűleg csak rövid ideig töltötte be 1291-ben ténylegesen a nádori széket. Mindazonáltal a fentebb felhozott adaton kívül egyéb nem áll rendelkezésünkre.

Az 1292. évből közvetve szerzünk tudomást *Miklós* nádorról,⁴⁾ aki kétségtelenül azonos Güssingi Miklóssal.

1293. július 11-én újra Aba nb. *Amadé* a nádor s a kúnok bírása.⁵⁾

1294. július 1-én Csák nb. *Máté*, Péter volt nádor fia tölti be a nádori méltóságot s egyúttal a kúnok bírása is.⁶⁾

A Csák nemzetség ama tagja ő, aki később Trencsényi Máté néven oly veszedelmes szerepet játszott.

Nem sokáig maradt nádor. 1294-ben újra Güssingi *Miklós* lép helyébe⁷⁾ s 1295. június 6-ig viseli e hivatalt. Ebben az évben a kúnok bírása, somogyi és fejérmegyei főispán is egyúttal.⁸⁾

1295. november hó 15-én megint csak az Aba nb. *Amadé* a nádor s főjegyzője *István*.⁹⁾

1296 első felében Aba nb. *Amadét* találjuk a nádori méltóságban¹⁰⁾; de *Miklós* is nádor ebben az évben.¹¹⁾ Sajnos! a vonatkozó okiratban a »nádor« pusztán megjelölésen kívül, se az egyik, se a másik nincs közelebbről meghatározva.

1297. június és augusztus havában megint csak a fenti Csák nb. *Máté*,¹²⁾ — október és december havában Aba nb. *Amadé* a nádor.¹³⁾

1298-ban három nádor fordul elő:

¹⁾ Haz. okmt. VI. 366. — *Knauz* II. 302.

²⁾ Haz. okmt. VI. 370.

³⁾ Haz. okmt. VI. 374.

⁴⁾ *Wenzel* X. 93. XII. 537.

⁵⁾ Haz. okmtár VII. 232.

⁶⁾ Haz. okmtár VI. 356. — *Wenzel* X. 4. (Mind a két helyütt a fentebb kifejtett okoknál fogva, tévesen — 1290. keltezve. Az okirat hamisítvány.)

⁷⁾ *Wenzel* X. 162.

⁸⁾ *Wenzel* X. 191.

⁹⁾ *Fejér* VI. 1. 381. — Haz. oklevtár 145.

¹⁰⁾ *Wenzel* X. 218.

¹¹⁾ Zalai okmtár I. 114. (*Fejér* VII. 2. 195/6. *Máté*, pozsonyi főispán, a nádor.)

¹²⁾ *Knauz* II. 407. — *Wenzel* XII. 639.

¹³⁾ Haz. okmt. VII. 262. — *Wenzel* X. 255.

1. Pécz nb. *Apor* a dunnáninnyi terület nádora.¹⁾
2. Ratold nb. *Roland*, a kúnok bírása és a Dunántúl nádora.²⁾
3. Aba nb. *Amadé* valószínűleg csak címzetes nádor volt.³⁾

Apor 1283-ban erdélyi vajda, 1291—1292. pozsonyi főispán, 1293., 1295. és 1297-ben országbíró.

1298. november 24-én ráakadunk egy *Péter* nevű alnádorra is; ⁴⁾ ez úgy látszik a következő évbeli hasonló nevű alnádorral azonos.

Az 1299-i évben hárman töltötték be a nádorságot:

1. Mátyás 2-án a fenti Pécz nb. *Apor*.⁵⁾
2. Junius és Julius havában Ratold nb. *Roland*,⁶⁾ a kúnok bírása, kinek van egy *Mihály* nevű irodatisztje.⁷⁾
3. Julius 28-tól december 7-ig Aba nb. *Amadé*.⁸⁾

Péter Budán székelő alnádor, Miklós fia, Gutkeled nb. Aladár fiának, Lászlónak rokona ⁹⁾ — úgy látszik — az 1298. évben fungált hasonló nevű alnádorral azonos.

1300. évi február és március havában Aba nb. *Amadé* a kúnok bírása, zalai és krakói főispán, az utolsó ismeretes nádor az Árpádok alatt.¹⁰⁾

Nem határozható meg egész bizonyossággal J. nádori albíró és Divék nb. *Burleus* alnádor hivataloskodása ideje; az tűnik csak ki a vonatkozó okiratokból,¹¹⁾ hogy mind a ketten III. András uralkodása alatt (1290—1301.) működtek.

Aba nb. *Amadé* nádor 1311-ben halt meg. Fiainak utódjai ismeretlenek.

¹⁾ *Fejér* VII. 5. 502. (tévesen 1292-ben keltezve.) — Haz. okmtár VIII. 380.

²⁾ *Fejér* VII. 5. 502. (v. ö. fenn.) — Haz. okmt. VIII. 385. — Zichy okmtár I. 89. (okt. 6.)

³⁾ Haz. okmtár VI. 434.

⁴⁾ Haz. okmt. VIII. 383.

⁵⁾ Haz. okmt. VI. 443.

⁶⁾ Haz. okmt. VII. 279. — Haz. okltár 171. — *Wenzel* XII. 635., 637.

⁷⁾ *Wenzel* XII. 636.

⁸⁾ *Fejér* VI. 2. 229. — Haz. okmtár VII. 281. VIII. 397. — *Wenzel* X. 332.

⁹⁾ Zichy okmtár I. 98.

¹⁰⁾ Haz. okmt. VII. 288. 289.

¹¹⁾ Zalai okmt. I. 118. — Haz. okmt. VI. 435.

REGESTÁK A VATIKÁNI LEVÉLTÁRBÓL.

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

Az alább közölt regesták azon kutatások eredményének egy részét teszik, melyeket 1892/3-ban a vatikáni levéltárban tettem. E kutatások tárgyáról és eredményéről más helyen számolandok be; itt csak az alábbi regestákról akarok pár szót szólni.

Kutatásaimat V. Márton supplicatióival kezdtem meg, s első sorban a körülbelül 165 kötetet megtöltő anyag átkutatására kellett súlyt fektetnem. Egyes, Magyarországra vonatkozó, érdekesebb supplicatio-regestákat az alábbiak között közölni fogok. V. Márton supplicatiói után a XIV. század közepéről való bullaregesták átkutatásába fogván, elsőben is VI. Incze pápa regestáit vettem elő. E körülmény okozta azt, hogy VI. Kelemen vatikáni és avignoni regestáit mind nem nézhettem át, csakis a 137., 138., 144., 145., 146. számmal jelölt köteteket. De reménylem, hogy nemsokára alkalmam lesz e mulasztást kipótolni s a kötetekben található Magyarországra vonatkozó anyagot is összegyűjteni.

A míg tehát VI. Kelemen regestáiból készített kivonataim némileg szétszórt és összeböngészett, vagy jobban mondva, innen-onnan kiszakított jelleggel bírnak, addig a VI. Inczére vonatkozó anyag átnézésében meglehetősen teljességre jutottam. Átkutatván úgy a 25 kötetből álló vatikáni, mint a 29 kötetnyi avignoni regestákat és a 13 kötet eredeti fogalmazványú breveket, feles számmal találtam Magyarországra vonatkozó s még kiadatlan anyagot. Az eredmény alább található. Az említett két pápa registereiből nyert kivonatokon kívül még egyes szemelvényeket adok V. Márton supplicatióiból is.

Az alább közölt regestákkal adalékot óhajtok nyújtani hazai történelmünk anyagának ismeretéhez, mely a vatikáni levéltárban őriztetik. Igaz, hogy csak csekély részlet ez azon óriási mennyiséghez képest, mely az említett levéltárban van letéve, de ennek daczára reménylem, hogy hiábavaló munkát még sem végeztem.

1. 1343. május 17. Arnaldo de la Caucina, canonico ecclesiae Titulensis, Colocensis dioecesis. — Másfél arany forint napidíjat rendel neki minden nap után, melyet Magyar- vagy Lengyelországban a curia pénzügyeivel foglalkozva tölt el. — Dat. Avinionae XVI. Kalend. Junii, anno II.

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 1093.

2. 1343. május 17. Arnaldo de la Caucina, canonico ecclesiae Titulensis, Colocensis dioecesis. — Megengedi neki, hogy a curia pénzügyeinek könnyebb elintézhete végett két segédet vehessen maga mellé. — Dat. Avinionae XVI. Kalendas Junii, anno II.

Ibidem n. 1094.

3. 1343. okt. 27. Elizabet reginae Hungariae. — Megkapta leveleit, és fogadta az ő és fia Lajos követeit Johanna követeivel együtt. Örömet fejezi ki, hogy Erzsébet Rómába s onnan Szicziáliába szándékozik utazni. Az illető ügy felett, a miért követeket küldött, ezek a consistoriumban »in presentia nobili viro Humberto Dalfino Viennensi concordis remanserunt«. — Dat. Avinionae VI. Kalendas Novembris, anno II.

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 450.

4. 1343. okt. 27. Sanciae et Johannae reginis Siciliae. — Ugyanazon ügyben, mint Erzsébethez. — Dat. ut. supr.

Ibidem n. 451.

5. 1343. november 13. Forma iuramenti. — Ego Michael episcopus Waciensis ab hac hora in antea fidelis et obediens ero beato Petro sanctaeque apostolicae Romanae ecclesiae ac domino meo domino Clementi P. P. VI. successoribus canonice intrantibus. Non ero in consilio aut consensu vel facto, ut vitam perdant aut membrum, seu capiantur mala captione. Consilium vero, quod michi credituri sunt, per se aut nuncios seu per litteras ad eorum dampnum me sciente nemini pandam. Papatum Romanum et Regalia b. Petri adiutor eis ero ad retinendum et defendendum salvo meo ordine contra omnem hominem. Legatum apostolicae sedis in eundo et redeundo honorifice tractabo et in suis necessitatibus adiuvabo. Vocatus ad sinodum veniam, nisi prepeditus fuero canonica prepeditione. Apostolorum limina singulis biennis visitabo, aut per me aut meum nuntium, nisi apostolica absolvere licentia. Possessiones vero ad mensam mei episcopatus pertinentes non vendam neque donabo, neque impignorabo, neque de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo inconsulto Romano Pontifice. Sic me Deus adiuvet et haec sancta Dei evangelia. — Dat. Avinionae Idibus Novembris, anno I.

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 491. — E forma iuramenti voltaképen a Theiner által tom. I. n. 983. sz. bullához tartozik, melyben Mihály választott váci püspöknek engedély adatik, hogy magát felszenteltethesse.

6. 1343. nov. 23. Ludovico regi Ungariae. — Királyi kegyeibe ajánlja Dánielt, a Visegrád melletti benedekrendű András apostolról czímzett kolostor apátját. Nevezett kolostort még a XIII. században a tatárok elpusztították, s az több mint 40 évig lakatlan volt, csak Róbert Károly alatt költöztek ismét be. A pápa Lajost arra kéri, hogy segítse az apátot a kolostor elidegenített jogai és birtokai visszaszerzésében. — Dat. Avinionae IX. kalendas Decembris, anno II.

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 554.

7. 1343. nov. 29. Elizabet reginae Ungariae. — Ajánlja neki Fortanerust, ministrum generalem ordinis fratrum minorum, ki saját ügyeiben Sicziába kénytelen utazni. — Dat. Avinionae III. kalendas Decembris, anno II.

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 529.

8. 1343. decz. 13. Chenadino archiepiscopo Strigoniensi. — Köszönetét nyilvánítja, hogy Csanád érsek Vilmos tit. S. Mariae in Cosmedin bibornok ügyvivőit, kik a bibornok ügyeiben jártak el (Magyarországon), támogatta. — Dat. Avinionae idibus Decembris, anno II.

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 552.

9. 1344. jan. 19. Andreae regi Siciliae. — Engedélyt ad neki, hogy magát megkoronáztathassa és felkenethesse. — Dat. Avinionae XIV. kalendas Februarii, anno II.

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 1221.

10. 1344. febr. 2. Andreae regi Siciliae. — Engedve András testvére Lajos, anyja Erzsébet, neje Johanna, Sancia, továbbá a szicziiai érsekek, püspökök, nemesek stb. kéréseinek, a bibornokokkal január 19-én tartott consistoriumban elhatároztatott, hogy Andrásnak engedély adatik, hogy magát megkoronáztathassa és felkenethesse. E levelet Guillelmus de Turre a pápa neposa és familiarese kézbesíti neki; a consistoriumban az engedély megadását Aymerich tit. S. Martini in Montibus bibornok indítványozta. — Dat. Avinionae IV. nonas Februarii, anno II.

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 672.

11. 1344. febr. 2. Johanna reginae Siciliae. — Ugyanazon ügyben mint n. 10. — Dat. ut supr.

Ibidem n. 673.

12. 1344. febr. 2. Sancia reginae Siciliae. — Ugyanazon ügyben. — Dat. ut supra.

Ibidem n. 674.

13. 1344. febr. 2. Reginae Hungariae. — Ugyanazon ügyben. — Dat. ut supra.

Ibid. n. 675.

14. 1344. febr. 2. Johanna reginae Siciliae. — Johanna titkos leveléből értesült, hogy az csodálkozott, hogy azon consistoriumban, melyben a fenti 10. sz. határozatot hozták, az ő koronázása és felkenetéséről szó sem volt. Már pedig ezen csodálkoznia nem lehet, miután az ország jog szerint Johannát illeti meg, s így neki nincs szüksége a koronázás és felkenésre. Kérésére Aymerich bibornokot küldte el, hogy az férjét megkoronázza, felkenje és tőle az esküt vegye. — Dat. Avinionae IV. nonas Februarii, anno II.

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 676.

15. 1344. febr. 4. Andrae regi Siciliae. — Vilmos brundusiumi érsek, Vilmos de Sabrano Ariano, Hugo de Baucio Avellinum seneschallja, Petrus de Cadeneto (curiam vicariae regni regens), Johannes de Revesto, Guillelmus de Johya civilis, és Nicolaus de Aquila canonici iurium professores, a király követei különböző ügyekben leveleket hoztak a pápának, és ezeket a consistoriumban is szorgalmazták. A mennyi a pápától telik, meg fogja tenni ez ügyeket illetőleg, addig is ajánlja a király figyelmébe a visszatért követeket. — Datum Avinionae II. nonas Februarii, anno II.

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 677.

16. 1344. febr. 4. Johanna reginae Siciliae, Sanciae reginae Siciliae et Elisabeth reginae Hungariae. — Ugyanazon ügyben mint 15. sz. a. — Dat. ut supra.

Ibidem 678., 679., 680.

17. 1344. febr. 4. Johanna reginae Siciliae. — Ajánlja neki Vilmos de Joyha, iuris civilis professort. — Dat. Avinionae II. nonas Februarii, anno II.

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 681.

18. 1344. febr. 4. Johanna reginae Siciliae. — Tudomására jutott a pápának, hogy Johannának azt beszélték, hogy a pápa Siciliát legatusa, Aymerich tit. S. Martini in Montibus bibornok által akarja kormányoztatni. Kéri Johannát, hogy az efféle beszédeknek hitelt ne adjon. Az egész dologban csak az igaz, hogy ő Talayrandus tit. S. Petri ad Vincul. cardinalist, de Baucio Hugo comest, az Avellinumi provincia seneschallját, Petrus de Cadeneto-t és Johannes de Revesto-t, Johanna köveit fogadta »loquentes audivimus super huiusmodi materia cordialiter et ferventer.« Ajánlja neki Pétert és Jánost, kik ügyét a szentszék előtt ügyesen védték. — Dat. Avinionae II. nonas Februarii, anno II.

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 682.

19. 1344. febr. 4. Johanna reginae Siciliae. — Köszönetet mond neki azon adományért, melyet a mult napokban vitézlő Roger fia Vilmos, Cambono urának »germano nostro« és mindkét nembeli utódai részére tett. — Dat. Avinionae II. nonas Februarii, anno II.

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 683.

20. 1344. febr. 13. Andreae regi Siciliae. — Ajánlja neki Vilmos traventinói érseket, kit Szicziába »ac terris citra farum« bizonyos, a curia kamaráját illető ügyek elintézése végett küldött. — Dat. Avinionae idibus Februarii, anno II.

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 708.

21. 1344. febr. 13. Johanna reginae Siciliae. — In eo modo. — Dat. ut supra.

Ibidem n. 709.

22. 1344. febr. 17. Ludovico regi Ungariae. — Ajánlja kegyeibe Vitus nyitrai püspököt, ki András sziczi király ügyeit a szentszék előtt híven, okosan et eleganter védte. — Dat. apud Villamnovam Avinionensis dioecesis XIV. kalendas Martii anno secundo.

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 714.

23. 1344. febr. 17. Elisabethae reginae Ungariae, Johanna reginae, Andreae regi Siciliae. — Ugyanazon ügyben. — Dat. ut supra.

Ibidem n. 715., 716., 717.

24. 1344. febr. 26. Ludovico regi Ungariae. — Dénes minorita testvért ajánlja neki ugyanazon okból mint 22. sz. a. — Dat. apud Villamnovam Avinionensis dioecesis V. kalendas Martii, anno II.

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 765.

25. 1344. febr. 27. Ludovico regi Ungariae. — Ajánlja neki Gergely császári prépostot, András sziczi király ügyvivőjét a szentszék előtt. — Dat. apud Villamnovam Avinionensis dioecesis IV. kalendas Martii, anno II.

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 762.

26. 1344. febr. 27. Andreae regi Siciliae, Elisabethae reginae Ungariae. — Ugyanazon ügyben mint 25. Dat. ut. supr.

Ibid. n. 763, 764.

27. 1344. márcz. 2. Andreae regi Siciliae. — Ajánlja neki Johannes Moris de Florentia jogtudóst, ki Szicziába szándékozik utazni. — Dat. apud Villamnovam Avinionensis dioecesis VI. nonas Martii, anno II.

Clementis VI. R. V. vol. 137. n. 787.

28. 1344. márcz. 10. *Andreae regi Siciliae.* — Ajánlja neki Jánost a voltturnói benedekrendű szt. Vincze monostor apátját. Kéri, hogy támogassa őt az apátság egyes elfoglalt javainak és jogainak visszaszerzésében. — *Dat. apud Villamnovam Avinionensis dioecesis VI. idus Marcii, anno II.*

Clementis VI. R. V. vol. 137. n. 807.

29. 1344. ápr. 22. *Andreae regi Siciliae.* — Ajánlja neki Jordan triventói püspököt, ki egyházába tér vissza. — *Dat. Avinionae X. kalendas Maji, anno II.*

Clementis VI. R. V. vol. 137. n. 1020.

30. 1344. máj. 3. *Arnoldo de La Caucina.* — Meghagyja neki, hogy a szent Péter filléreket Lengyelországban összegyűjtse. — *Dat. Avinionae V. nonas Maji, anno II.*

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 1037.

31. 1344. máj. 3. *Arnoldo de La Caucina.* — Felhatalmazza őt, hogy mindazt, mit a pápa az apostoli kamara ügyében *Galhald de Carceribus* titeli prépostnak (Kalocsa e. m.) és Gerváz fia Péter puy-i kanonoknak írt, végrehajthassa. — *Dat. ut supra.*

Clem. VI. R. V. vol. 137. n. 1038.

32. 1344. máj. 3. *Arnoldo de La Caucina.* — Felhatalmazza őt, hogy miután ő a pápa és a szentszék pénzügyi érdekében utazik, Magyar- és Lengyelország egyházi és világi személyeit kényszeríthesse *salvus conductus* adására. *Dat. ut supra.*

Ibid. n. 1042.

33. 1344. máj. 3. *Arnoldo de La Caucina.* — Felhatalmazza őt, hogy a *Galhald de Carceribus* titeli prépost (Kalocsa e. m.) volt magyar- és lengyelországi nuntius által de Baucz Miklós boroszlói kanonok és Bolesláv dux Bregen. ellen az apostoli kamarához tartozó némely jövedelmek miatt indított pört tovább folytathassa. — *Dat. ut supra.*

Ibidem n. 1044.

34. 1344. máj. 3. *Arnoldo de La Caucina.* — Felhatalmazza őt, hogy a Magyar- és Lengyelországban begyűjtött pénzből egész 100 márka arany összegig *Malabayla-i Jakab mercatori Astensi*, vagy annak *Brüggeben* lakó kereskedő társainak átadhasson. — *Dat. ut supra.*

Ibidem n. 1045.

35. 1344. jul. 2. *Andreae regi Siciliae.* — Meghagyja neki, hogy János armagnac-i grófnak bizonyos elidegenített várak és birtokok visszaadassanak. Ugyanezen ügyben Johannához is intézett levelet. — *Dat. Avinionae VI. nonas Julii, anno III.*

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 87.

36. 1344. jul. 18. Andreae regi Siciliae. — Köszönetet mond neki a Vilhelmus de Turre, a pápa unokaöccse irányában tanusított királyi jóindulata és kegyeért. — Dat. apud Villamnovam Avinionensis dioecesis XV. kalendas Augusti, anno III.

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 149.

37. 1344. jul. 26. Andreae regi Siciliae. — Bertrand de Baucio panaszt emelt, hogy némely birtokától, melyeket »in principatu Acaye« birt, megfosztatott. A pápa ez ügyben már írt Róbert fejedelemnek, kéri Andrást, hogy járjon Róbertnél de Baucio érdekében közre. — Dat. apud Villamnovam Avinionensis dioec. VIII. kl. Aug., anno III.

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 165.

38. 1344. aug. 1. Andreae regi Siciliae. — Ajánlja királyi kegyeibe János minervinoi comest és testvéreit, kik nemrég a börtönből kiszabadultak. — Dat. apud Villamnovam Avinion. dioec. kalendas Aug., anno III.

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 194.

39. 1344. aug. 24. Andreae regi Siciliae. — Megegyezik a 231. sz. s Johannához intézett regestával, melyben védelmébe s pártfogásába ajánlja Vilmos friauli püspököt, ki panaszt emelt, hogy a királyi hivatalnokok a neki és egyházának engedélyezett kiváltságokat megsértik. — Dat. apud Villamnovam Avinion. dioec. IX. kal. Sept., anno III.

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 232.

40. 1344. aug. 25. Andreae regi Siciliae. — Ajánlja neki Avignon város követeit: vitézlő de Burbone Berengárt, Rascacius fiát Bernát juris civilis professort, Ramund Ferencz domicellust, és Lartissuch Péter »in legibus licentiatu«-t, kiket a város bizonyos ügyek végett a királyi udvarhoz küld. — Dat. apud Villamnovam Avinionensis dioec. VIII. kal. Sept., anno III.

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 236.

41. 1344. aug. 26. Andreae regi Siciliae. — Örömmel értesült leveléből, hogy Johanna neje hosszabb betegségéből felépült. De még jobban megörült annak, hogy a béke és egyetértés közöttök helyreállott, buzdítja őt, hogy a békés állapotot ne bontsa ismét fel. — Dat. apud Villamnovam. VII. kal. Sept., anno III.

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 239.

42. 1344. aug. 26. Ugyanakkor Johannának ugyanazon tárgyban.

Ugyanott n. 240.

43. 1344. szept. 26. *Andreae regi Siciliae.* — Ajánlja neki Arles városa követeit *de Tribussalicibus* Ramundot, *de Usecia* Ramundot, Ramund Carbonelli, et Isuserani Bertrand fia Vilmost, kiket az említett város bizonyos ügyekben a királyi udvarhoz küld. Kéri őt, hogy teljesítse kegyesen kívánságaikat. — *Dat. apud Villamnovam Avin. dioec. VI. kal. Octobris, anno III.*

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 307.

44. 1344. okt. 25. *Andreae regi Siciliae.* — István San Germano-i püspök kincstárnok panaszt emelt, hogy Joffred gróf fiai János és Jakab, másképp Bellus is, a püspöknek a marsicoi¹⁾ egyházmegyében fekvő Casale Luci-i birtokát megtámadták, a lakosokat elűzték és azt elfoglalták. Ez ügyben a pápa már irt az illető tartományok kormányzójának Aymerich tit. S. Martini in Montibus bibornoknak az apostoli szék követének. Kéri a királyt, hogy támogassa a bibornokot a fennforgó ügyben. — *Dat. Avinionae VIII. kal. Novembr., anno III.*

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 346.

45. 1344. nov. 3. *Galhardo electo Senadiensi, in partibus regnorum Ungariae et Poloniae apostolicae sedis nuntio.* — Úgy hozzá, mint az említett országokban működő többi tizedszedőkhöz különböző levelek küldettek a curiától. Őt, kinek hűsége és ügyessége ismeretes, mintegy a többiek fejéül nevezte ki, s megengedi neki, hogy a többiekhez intézett levelekben foglalt facultásokkal tetszése szerint rendelkezhetik, ép úgy, mintha ő hozzá lennének intézve. — *Dat. Avinionae III. nonas Novembr., anno III.*

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 410.

46. 1344. nov. 3. *Galhardo electo Senadiensi, in partibus regnorum Ungariae et Poloniae apostolicae sedis nuntio.* — Felhatalmazza őt, hogy Magyar- és Lengyelországban az apostoli kamarát érintő ügyekben minden rangú és rendű személy, város, vár stb. segélyét igénybe veheti, a segélyt megtagadók ellen egyházi büntetéseket is alkalmazhat. — *Dat. ut supra.*

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 411.

47. 1344. nov. 3. *Galhardo electo Senadiensi, in partibus regnorum Ungariae et Poloniae apostolicae sedis nuntio.* — A magyarországi ügyek gyorsabb elintézhete végett 10 clericust vehet maga mellé, de a kik: »nec coniugati, nec in sacris ordinibus constituti.« — *Dat. ut supra.*

Ibidem n. 412.

¹⁾ »ad Casale Luci Marsicanensis dioecesis sitam infra regnum Siciliae et terras citra farum.«

48. 1344. nov. 3. Galhardo electo Senadiensi, in partibus regnorum Ungariae et Poloniae apostolicae sedis nuntio. — Ugyanazon engedély Lengyelországra is kiterjesztetik. — Dat. ut supra.

Ibid. n. 413.

49. 1344. nov. 3. Galhardo electo Senadiensi, in partibus regnorum Ungariae et Poloniae apostolicae sedis nuntio. — A XXII. János és XII. Benedek által Magyar-, Cseh- és Lengyelországba küldött collectorok és receptorok működése felülvizsgálására őt felhatalmazza. Számadásra kényszerítheti őket »etiam sub poena ecclesiastica.« — Dat. ut supra.

Ibid. n. 414.

50. 1344. nov. 3. Ludovico regi Ungariae. — Kéri, hogy támogassa Galhardot, kit országaiba a tized ügyében küldött. — Dat. ut supra.

Ibid. n. 415.

51. 1344. nov. 3. Elizabet reginae Ungariae. — Ugyanazon kérést intézi hozzá. — Dat. ut supra.

Ibid. n. 416.

52. 1344. nov. 3. Kazimiro regi Poloniae, Johanni regi Boemiae, Carolo primogenito Johannis regis Boemiae, marchioni Moraviae. — Ugyanazon ügyben. — Dat. ut supra.

Ibid. n. 417., 418., 419.

53. 1344. nov. 3. Archiepiscopo Strigoniensi, eiusque suffraganeis. — Ajánlja nekik Galhardot. — Dat. ut supra.

Ibid. n. 420.

54. 1344. nov. 3. Archepo. Colocen. eiusque suffraganeis archepo. Gneznen. eiusque suffrag. — Ugyanazon ügyben. — Dat. ut supra.

Ibid. n. 421.

55. 1344. nov. 3. Galhardo electo Senadiensi. — Megengedi, hogy ordináltathassa magát. Meghagyja, hogy az ordináló egyházfő, ez esetben a kalocsai érsek, a mellékelt eskümintá szerint eskesse őt fel, ő pedig a pecsétje alatt kiállított esküt az érseknek adja át. — Dat. ut supra.

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 422. Az eskümintá teljesen megegyezik a fentebb 5. sz. alatt közölttel.

56. 1344. nov. 3. Galhardo electo Senadiensi. — Ordinatioja terminusát egész a következő év Mindszentek ünnepéig elhalasztja. — Dat. ut supra.

Ibid. n. 424.

57. 1344. nov. 3. *Andreae regi Siciliae.* — Ajánlja neki Galhardot, kit bizonyos, az apostoli széket érintő ügyekben Magyarországba küldött. — *Dat. ut supra.*

Clem. VI. Reg. V. vol. 138. n. 425.

58. 1344. nov. 3. *Johannae reginae Siciliae.* — Ugyanazon ügyben.

Ibid. n. 426.

59. 1344. nov. 9. *Andreae regi Siciliae.* — Ajánlja neki de Jamvilla Miklós gelai comes ügyvivőjét, kit a gróf bizonyos ügyekben Sicziába küldött. — *Dat. Avinionae V. idus Nov., anno III.*

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 434.

60. 1344. decz. 15. *Johannae reginae Siciliae.* — Inti őt, hogy férjét tartsa mindig tiszteletben, s ne zárja ki a kormány-ügyekből. Csak az ország javát akaró tanácsosokra hallgasson, minő pl. de Sanguieto Fülöp ¹⁾ comes. Nem titkolhatja el, hogy oly dolgokat hallott felőle, melyek királyi méltóságának és országának javára, diszére nem válnak. Kerülje ezeket, mert különben kénytelen lesz tőle kegyét megvonni. — *Dat. Avinionae XVIII. kl. Januar., anno III.*

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 532.

61. 1344. decz. 23. *Ludovico regi Hungariae.* — Köszönetet mond neki, hogy Vilmos tit. S. Mariae in Cosmedin bibornok ügyvivőit, kiket a bibornok bizonyos, a pápa által neki conferált magyarországi javadalmak ügyében küldött Magyarországba, kegyesen fogadta. — *Dat. Avinionae X. kl. Januar., anno III.*

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 610.

62. 1344. decz. 23. *Elizabet reginae Hungariae.* — Ugyanazon ügyben. — *Dat. ut supra.*

Ibidem n. 611.

63. 1345. jan. 8. *Duci Venetiarum.* — Gergely császári prépost bizonyos Magyarországon gyűjtött pénzzel utban van a curiához. Kéri őt, hagyja meg minden egyes alattvalójának, hogy nevezett prépostot fogadják szívesen utjában. — *Dat. Avinionae VI. idus Januarii, anno III.*

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 636.

64. 1345. jan. 8. *Duymo et Bartholomeo fratri suo, comitibus de Modrusina.* — *Comiti de Flumine.* — Mindhármukhoz ugyanazon ügyben. — *Dat. ut supra.*

Ibid. n. 637., 638.

---

¹⁾ Altifluminis.

65. 1345. jan. 8. Gregorio praeposito ecclesiae Casmensis, Zagrabiensis dioecesis. — Köszönetet mond neki fáradozásaiért, a pénz begyűjtését Magyarországon illetőleg. Utazása miatt irt a fent említetteknek; a nekik szóló leveleket megküldi neki, éljen velük belátása szerint. — Dat. ut supra.

Ibid. n. 639.

66. 1345. jan. 30. Andreae regi Siciliae. — Ajánlja neki Vilmos chartresi püspököt, kit bizonyos tudomására jutott s a királyt és Johannát érintő dolgok miatt küld hozzá. Kéri, hogy hallgasson atyai tanácsai és intéseire. — Dat. Avinionae III. kl. Febr., anno III.

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 756.

67. 1345. jan. 30. Andreae regi Siciliae. — Tudomására jutott, hogy András és Johanna némely udvari emberei: Petrus de Pino, Bertoldus Builgari, alias de Tolentino, Cicci de Guinserma, de Cathanis Philippina, Sancia de Campanis, Margarita de Siccano, továbbá névleg megemlítve még: »Sichigarte Filmarine uxoris Robertis de Cabanis, Ramundi de Catania.« Johannes Roboselli, Sicci ostiarius, Petrus de Montefusculo és még más meg nem nevezettek a király és királyné között folyton viszályt szítanak, az országnak kárt okoznak. Ezen állapotokat megszüntetni akarván meghagyja a püspöknek, hogy nevezetteket és mindazokat, kiket akar, maga elé idézze, és szólítsa fel őket, hogy hagyják el a királyi udvart. Ha ezt tenni vonakodnak, őket és birtokaikat excommunicatio és interdictum alá vetheti. A királyt és királynét pedig intse meg a pápa nevében. — Dat. Avinionae III. kl. Febr., anno III.

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 751 b).

68. 1345. jan. 30. Guillelmo Episcopo Carnotensi, apostolicae sedis nuntio. — Maga elé idézte levél útján de Cabanis Róbertet, hogy tőle egyes, Sicziliát érdeklő ügyekben felvilágosítást kérjen. Kéri a püspököt, hogy ez értelmű levelét juttassa Róbert kezéhez. — Dat. Avinionae III. kl. Februar., anno III.

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 751 a).

69. 1345. márcz. 6. Andreae regi Siciliae. — Vitézlő Petrus de Palude Varambo ura hitbuzgóságától indítatva fegyveres nép élén a törökök ellen megy. Kéri Andrást, hogy segítse őt lovakkal, hajókkal és más szükséges dolgokkal. — Dat. apud Villamnovam Avinionensis dioec. II. nonas Mart., anno III.

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 846.

70. 1345. márcz. 15. Gregorio electo Cenadiensi, Paulo comiti curiae Ludovici regis Ungariae, Thomae comiti Segasdiensi et Paulo juveni aulae regis. — Meghagyja nekik, hogy a

pápai kamara részére gyűjtött pénzt, melyet, mint mondják, »usque ad villam Venetiarum Castellensis diocesis« küldtek. a nevezett városban lévő fratrum ord. praedicatorum prior és conventjénél deponálják. — Dat. apud Villamnovam Avinion. dioec. idibus Martii, anno III.

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 884.

71. 1345. márcz. 15. Priori et conventui monasterii ord. praedicatorum in villa Venetiarum. — A fenti rendeletet tudomásukra hozza, s meghagyja nekik, hogy az átvett pénzt nyugtázzák. — Dat. ut supra.

Ibidem n. 885.

72. 1345. márcz. 17. Ludovico regi Hungariae. — Tudatja vele, hogy Vitus nyitrai püspök és társai, kiket követekül küldött volt a pápához, András király érdekében hűn, ügyesen és okosan jártak el. — Dat. Avinionae XVI. kl. Apr., anno III.

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 901.

73. 1345. márcz. 17. Elisabeth reginae Hungariae. — Ugyanazon ügyben. — Dat. ut supra.

Ibidem n. 902.

74. 1345. ápr. 8. Andreae regi Siciliae. — Ajánlja neki ifj. Guichard de Combonio-t, unokaöccsét, ki »ad partes Romanas et alias circumvicinas« utazik, hogy az ott élőket a törökök ellen megvédelmezze. — Dat. Avinionae VI. idus Apr., anno III.

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 945.

75. 1345. ápr. 26. Andreae regi Siciliae. — Roger de Sanctovicentio tudomására hozta a pápának, hogy Róbert szicíliai király bizonyos összeg pénzzel tartozott neki. Kéri a királyt, hogy fizesse ki a pénzt Rogernek, vagy annak meghatalmazottjának. — Dat. Avinionae VI. kl. Maji, anno III.

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 1008.

76. 1345. ápr. 27. Andreae regi Siciliae. — Kéri őt, gondoskodjék, hogy Arnold apt-i püspöknek visszaadassanak a király emberei által elidegenített javak, melyeket Bertrand Raybaudi halála után, ki azokat hűbér gyanánt birta. foglaltak el.¹⁾ — Dat. Avinionae V. kl. Maji, anno III.

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 1011.

77. 1345. május 1. Capitaneis et patronis, aliis universis et singulis in unione armatae fidelium contra Turchos existen-

¹⁾ A javak: »Breve Bocarie seu dominium ipsius et burgi eiusdem, ac breve medianum civitatis Aptensis et totum castrum Samonis, excepto rupe.«

tibus. — Henrik konstantinápolyi patriarcha, ki apostoli követ is volt, halála után Raymund morinensi püspököt nevezte ki helyébe, de ez közbejött akadályok miatt nem utazhatott el. Vicelegatus gyanánt addig, míg Raymund elfoglalhatja hivatalát, Ferencz krétai érseket, ki Henrik halála után helyettes gyanánt működött, nevezte ki. Kéri a címzetteket, hogy buzgalmuk- s bátorságukban, melyet eddigelé tanúsítottak, ne lankadjanak, s hogy mindenben nevezett vicelegatusra hallgassanak. — Dat. apud Villamnovam Avinion. dioec. kl. Maji, anno III.

Clem. VI. R. V. vol. 138. n. 1018.

78. 1350. május 29. Johanni de Valente, gubernatori Januensi. — Tudomására jutott a pápának, hogy Lajos magyar király, ki ismét betört Szicziába, Jánostól is segílyt kért. Inti őt, hogy semmi esetre se adjon a királynak segílységet, s ne tűrje, hogy a fennhatósága alatt lévő városok vagy kerületek Lajost segílysék. — Dat. apud Villamnovam Avinion. dioec. IV. kl. Junii, anno IX.

Clem. VI. R. V. col. 144. 1ab).

79. 1350. aug. 31. Stephano nato clarae memoriae Ludovici¹⁾ regis Ungariae. — Megadja neki a kívánt dispensatiót. Kéri, hogy járjon közbe testvérénél Lajosnál, a nápolyi királyi herczegek kiszabadítása végett, kiket Lajos elzárva tart. — Dat. Avinionae II. kl. Sept., anno IX.

Clem. VI. R. V. vol. 144. f. 195 b).

DL 29 1928-291945

80. 1351. jun. 5. Johanni, archiepiscopo Brundusinensi apostolicae sedis legato. — Meghagyja neki, hogy járjon utána, hogy az aquila-i gróf fiai Lajos szicziiai király fogságából kiszabaduljanak. Továbbá járjon utána, hogy a király nejével Johannával béküljön ki, valamint, hogy Mária durazzói herczegnőt jobb bánásmódban részesítse. Járjon utána, hogy a Lajosnak fizetendő 100,000 forint mielőbb összegyűljön, vagy hogy ha ez nem lehetséges, legalább elegendő biztosítékot nyujthassanak a királynak. — Dat. Avinionae nonas, Junii anno X.

Clem. VI. R. V. vol. 145. f. 13.

81. 1351. aug. 5. Elizabeth reginae Ungariae. — Absolutio plenaria per confessorem száz személy részére. — Dat. Avinionae non. Aug., anno X.

Clem. VI. R. V. vol. 145. f. 33.

82. 1351. aug. 5. Elisabeth reginae Ungariae. — Tudatja vele, hogy Paulus de Jegerdorf nyitrai archidiaconust Lajos

¹⁾ Így a szövegben. Az indexben ellenben : »Karoli ducis Sclavoniae«.

magyar király követét fogadta és tőle a leveleket átvette. — Dat. Avinionae nonis Augusti, anno X.

Clem. VI. R. V. vol. 145 f. 45. A Lajoshoz intézett hasonló tartalmú levelet l. Theiner I. n. 1222. n. 799.

83. 1352. május 23. Ludovico regi et Johannaë reginaë Siciliae. — Köszönetet mond nekik a Vilmos brachariai érsek irányában tanusított jóindulatukért. Lajos magyar király Guido porto-i püspökhöz levelet intézett, melynek másolatát nekik mellékelve küldi. Láthatják belőle: »quam caute incumbentibus sit agendum negociis, et quam sani consilii fit nullam in eorum executione moram, si possit fieri, expectare.« — Datum apud Villamnovam Avinion. dioec. X. kl. Junii, anno XI.

Clem. VI. R. V. vol. 146. f. 5.

84. 1352. május 28. Ludovico regi et Johannaë reginaë Siciliae. — A Lajos magyar király által Guido portoi püspökhöz intézett levélre ő, a pápa felelt. Ezen felelet másolatát mellékelve megküldi nekik. Dat. Avinionae V. kl. Junii, an. XI.

Clem. VI. R. V. vol. 146. f. 6.

85. 1352. jul. 15. Ludovico regi Hungariae. — Dicséri szándékát, hogy a schismaticusokat megtéríti. Mindazon várakat, városokat, területeket s más erősségeket, melyeket tőlök elfoglal, neki és utódainak adományozza. — Dat. Avinionae idibus Julii, anno XI.

Clem. VI. R. V. vol. 146. f. 18.

86. 1352. jul. 15. Elisabeth reginaë Hungariae. — Köszönetet mond neki, hogy közreműködött a nápolyi hercegek kiszabadulásában. Pál választott görzi püspök adta ezt neki tudtára. Kéri, hogy járjon közbe, hogy a többi foglyok is kiszabaduljanak, s hogy a kiszabadult királyi hercegeket a király az aquilejai patriarchatus határáig kísértesse. — Dat. Avinionae idibus Julii, anno XI.

Clem. VI. R. V. vol. 146. f. 26.

Közli: ÁLDÁSY ANTAL.

RÉVAY FERENCZ JELENTÉSE

A MAGYARORSZÁGI VÉGVÁRAK ÁLLAPOTÁRÓL 1588-BAN.

Sacratissima Caesarea et Regia Maiestas etc. Domine Domine nobis clementissime.

Post fidelium stb.

Quandoquidem ad statuum et ordinum regni huius Hungariae humilimam supplicationem in proxima dieta factam, Maiestas Vestra nos ad lustrationem confiniorum et proventuum Vestrae Maiestatis etc. ac harum partium superiorum regni cognitionem benigne destinaverit, ea qua potuimus fide, diligentia et industria munus nobis demandatum executi sumus, ac singula confinia lustrata proventusque cogniti sunt. Qui quales sint, Maiestas Vestra sacratissima etc. ex subsequentibus benigne cognitura est.

Status proventuum.

Primum itaque praecipua cura et diligentia singulorum locorum ordinarios et extraordinarios proventus inquisivimus, extractusque camerae super redditibus omnibus postulavimus et comperimus, hanc superiorem partem regni Hungariae a comitatu Liptoviensi incipiendo, usque ad fines Transsilvanicae ditionis moderno tempore habere in ordinariis proventibus:

Tricesimas.

Arcium bonorumque Tokay, Zendereo et Zathmar proventus, nam arcis Agriensis proventus in arenda habentur, de cuius quoque statu inferius dicetur.

Decimas, quae ab Agria arendantur, et quae ad Zathmar ex episcopatus Transilvanensis redditibus colliguntur.

Census liberarum civitatum.

Salisfodinae Sowariensis redditus.

Censum et urburae oppidi Rosnobia.

Item dica cessante lucrum camerae et quando per regnicolas contributio fit.

Dicam et

Taxam.

Item gratuitorum laborum solutiones, equitum continuo-
rum intertentiones et quando aliqua bona ad Vestram Maie-
statem ex praelatorum, baronum et nobilium devolvuntur.

Tricesimarum proventus, quemadmodum ex extractu came-
rae litera A. notato patet, si de triennio fiat computus et
tertia pars detrahatur, constituit plus minus florenos 28,363
denar. $33\frac{1}{2}$.

Arcis *Tokaiensis* proventus triennales constituunt floreno-
rum viginti duo millia quadringentos et octoginta, denarios
octoginta sex. Detracta tertia parte pro uno anno mediocri
facient floren. septem mille quadringentos nonaginta tres.

Zenderevienses proventus triennales faciunt florenos tre-
decim mille centum et undecim, denar. triginta septem. Pro uno
anno floren. quater mille trecentos et septuaginta, denar. quad-
raginta quinque.

Zathmarienses triennales proventus faciunt flor. viginti
novem mille nongentos et sexaginta unum, denar. 42. Pro uno
anno constituentes flor. novem mille nongentos octoginta septem,
quae extractus camerae litera B. notati docebunt.

Summa generalis proventuum arcium pro uno anno facit
flor. viginti unum mille octingentos et quinquaginta, denar. quad-
raginta quinque.

Decimae et quae arendantur singulis annis flor. sex mille
trecentis et tredecim, denar. triginta tribus et uno Viennensi.
Reditus autem triennales in unam summam redacti facient
floren. 31,875 den. $56\frac{1}{2}\frac{1}{3}$, ut docet extractus literae C. notatus.

Tertia parte hinc extracta, defalcata etiam summa aren-
dationis lucrum constituit pro uno anno flor. 10,625 den. $18\frac{2}{3}$.

Episcopatus autem Transsilvanensis decimae triennales,
quae ad Zathmar sine solutione aliqua arendae colliguntur, faciunt
flor. 16,695 d. 99. Unde tertia parte defalcata pro uno anno
constituunt flor. 5565 d. 33.

Lucrum camerae quantum constituat, sciri non potest, cum
ob pestem, famem et truculentissimi hostis depopulationem plu-
rimis in locis portarum numerus sit admodum diminutus, neque
hactenus de connumeratione praesentis anni omnium civitatum
regesta ad cameram devenerint. Iniunctum tamen camerae est, ut
postquam singuli dicatores rationes dederint ad consilium tri-
mestre numerum portarum in scripto comprehensum, Maiestati
Vestrae etc. transmittat. Ne tamen hoc penitus praetermissum
esse videatur, ex connumeratione postrema ante hanc novissi-
mam dietam facta, quando fuere in universum portae non tribu-
tariae Nro 8699³₅, tributariae autem Nro 7844.

Patet lucrum camerae, si pro tributariis turcis aequae den.

viginti exigenterentur, potuisse tunc constituere in toto floren. 3308, den. 72.

Si autem duae portae pro una in locis turcis dediticiis computentur, constituit flor. 2524 den. 32.

Census civitatum liberarum constituit floren. 1550.

Salisfodinae Sowariensis proventus facit floren. 500.

Urbura et census oppidi Rosnobania floren. 348 den. 80.

Proventus devolutorum bonorum sunt incerti.

Sic igitur *ordinarii* proventus in una summa, lucro quoque camerae si integre administrarentur simul computato, faciunt flor. 71,973, den. 88²/₃.

Extraordinarii Vestrae Maiestatis etc. ac regni reditus ex dica et taxa provenire debentes iam sequuntur.

Ac *taxa* quidem huius anni secundum camerae scriptum litera D. notatum constituit flor. quatuordecim mille. Sed quia civitati Bartphensi propter exustionem hoc anno taxa remissa est, possent in futurum augeri plus minus flor. 2000. Sic facerent proventus taxae pro uno anno circiter floren. sedecim mille, et ita si singulo biennio dica celebraretur, possent pro uno anno computari floren. 8000.

Dica huius anni quantum constituat, adhuc certo cognosci non potuit, ubi tamen constiterit certitudo eius, ex commissione nostra camera Scepusiensis Maiestatem Vestram edoctura est. Ante novissimam constitutionem fecerunt plus minus flor. 25,515, den. 73¹/₃.

Certum est tamen modernam connumerationem portarum ex praedecclaratis causis multis in partibus iri diminutum.

Summa itaque summarum universorum redituum ordinariorum et extraordinariorum regni, demtis devolutionibus bonorum, excepto etiam lucro camerae siquidem dica posita est, qua contributa nullum lucrum camerae eodem anno administratur, per annum constitui plus minus flor. 102,180 den. 83¹/₂.

Ordinariorum autem proventuum cessante dica et taxa, incluso tamen lucro camerae summa facit flor. 71,973 denar. 81¹/₂²/₃.

Statu s erogationum in hac provincia.

Erogationes ordinariae camerae Scepusiensis demtis extraordinariis in paratis per unum annum uti ex signatura eiusdem litera E. notata patet, constituit flor. 74,689 den. 31²/₃.

Erogationes in annonam ad singula confinia praestari solitae, uti ex signatura litera F. notata patet, faciunt plus minus flor. 36,287, den. 35.

Erogationes omnes militares utriusque nationis per soluto-

rem bellicum praestari debitae, uti ex regeſtis illius litera G. notatis conſtat, faciunt flor. 209,768.

Detracta hinc ea ſumma, quae per cameram medio ſolutoris bellici ſolet erogari, ne bis in computum veniant, univerſae erogationes omnium confiniorum pro ſtatu praeſenti conſtituent plus minus floren. 279,621, den. $86\frac{1}{3}$.

Et ſic erogationes excedunt redditus in florenis 177,441, den. $2\frac{1}{2}\frac{1}{3}$.

De proventuum auctionibus et erogationum diminutionibus.

Quandoquidem huius provinciae redditus praeter aliarum partium regni minores eſſe videntur ex eo, quod in inferiori Ungaria et fodinae et tricesimae uberiores ſunt, videretur nobis demiſſe, pecorum ex hoc regno educendorum non mediam uti hactenus, ſed integram in hac provincia ad neceſſitatem confiniorum eſſe capiendam tricesimam. Reditusque hac in parte non ſine fiſci commodo augeri poſſe. Multa enim pecora e regno expulſa in ditione turcica conſumuntur, quae ad inferiores Hungariae tricesimas pervenire non poterunt, de quibus media tantum capitur tricesima. Inducendorum autem in regnum pecorum media uti hactenus capienda videretur tricesima, ne negotiatores alienentur a regno, per hocque et pecunia, et proventuum diminutio ſubſequatur.

Caeterum uberiores poſſent multis in partibus reddi arcium proventus, ſi debito tempore parati ſuntus per Maiestatem Veſtram adminiſtrarentur, et ii quorum intereſt, de coemptione victualium omnis generis, praeeſertim autem vini cito proſpicerent ac potiſſimum in Tokaj. Quod ſi tam ex emticiis quam quae in proventibus habentur vina diſtinguerent praeeſtantiſſima maximo cum lucro in Poloniam vendendo, mediocria in educillo ſimiliter cum magno emolumento, et leviora in annonam aequae cum commodo Veſtrae Maiestatis etc. erogando.

In bonis Veſtrae Maiestatis etc. locisque opportunis augenda etiam eſſet oeconomia, neque nociturum videretur, ſi certis et ſtatis anni temporibus, cum lucrum magnum haberi poſſet, pro uſu militum, potiſſimum Germanorum pecora in rationem Veſtrae Maiestatis etc. mactarentur et militibus diſtribuerentur, hinc quoque commodum Veſtrae Maiestatis etc. augeri poſſe arbitramur.

Requireretur etiam omnino, ut quia foeni et paſcuorum abundans in bonis Veſtrae Maiestatis etc. ſit copia, proviſores eſſent diligentes in comparandis armentis pecudum et pecorum, quae macilenta levi comparata ac tandem impinguata magno

erogari possent precio. Sed haec nonnisi habita in promptu aliqua pecunia fieri possent.

Augebuntur etiam proventus, si in promontoriis ad Tokaj pertinentibus illi, qui impune libertatem in nonis et decimis sibi ipsis vendicarunt et quae de iure debent, praestiterint, quod etiam coram, secundum benignissimam Maiestatis Vestrae voluntatem in instructione nostra declaratam per nos iniunctum est.

Invenimus etiam esse quosdam, qui bona Vestrae Maiestatis etc. titulo pignoris apud sese habent gratuitos labores praestare recusant, et etiam decimas episcopales ad arces finitimas colligi solitas pro usu suo usurpant. Commissum itaque est, ut illi gratuiti labores prout ex aliis bonis regalibus praestentur, et quod etiam decimae in usus Vestrae Maiestatis etc. transferantur, imo et illa, quae hactenus in decimis pro sese tales usurparunt, potest Vestra Maiestas etc. si voluerit, de summa inscriptionis bonorum detrahare et defalcare.

Augeri quoque possent redditus Vestrae Maiestatis etc., quod si decimae illae districtuum Callo et Karol, quae per dominum iudicem curiae absque ulla arenda percipiuntur, ad castelli Kallo necessitates converterentur.

Uberiores hac quoque ratione fierent plurimum redditus, quod si loco Onod Agriae capitalis erigeretur tricesima, quae haberet filialem in Onod et etiam quod si tricesimae filiales in Naghbrezna et Wilagh dominorum de Homonna bonis erigerentur. Caeterum capitaneo et militibus Callouiensibus admodum molestum et confinio periculosum videtur, quod in Callo tricesima exigitur, ex eo quod Turcis dediticii quotidie illuc confluere ac Turcis statum illius confinii deferre soleant, videretur itaque illinc ad oppidum Bator deferendam et capitalem esse erigendam tricesimam, quae haberet filialem in Kerestut, unde proventus procul dubio erunt multo auctiores.

Erogationes ea quoque ratione non modice minuerentur, quod si pluralitas officialium superfluum, uti lustrae solutorisque bellici magistrorum, eorum scribarum et contrascribarum et id genus aliorum ampla satis stipendia tollerentur, possentque praesertim hoc pacis tempore milites per camerarios aequè lustrari ac solutiones per manus eorum praestari. Loco duorum secretariorum campestrium, uti principio fuit, unus quoque sufficeret et sic alterius stipendium comparci posset.

Videretur quoque non inconsultum, quod si Maiestas Vestra habito diligenti tractatu cum suis consiliariis, hoc pacis tempore capitaneorum, praefectorum, duplariorum et aliorum militum Germanorum diminueret numerum et salaria, ut hac ratione erogationum tantarum superfluae moli aliquantulum compareretur. Quod nec milites ut speramus ipsi detrectaturi essent,

si modo illis statis temporibus de suis stipendiis rite satis fieret. Hac ratione et Maiestas Vestra multis sumtibus libera futura esset, ac milites quoque in suis stationibus et in disciplina contineri possent. Similiter faciendum putaremus Agriae, ubi nonnulli milites Hungari, cum officialatibus, nimias videntur habere solutiones.

Cassouiae Vestra Maiestas habet duos castellanos et pedites Hungaricos triginta, civitas autem, quae multa bona et iura possessionaria habet, nullos intertenet. A qualibus peditum intertentionibus nullae civitates liberae immunes sunt. Consultum itaque esset, ut uni castellanorum et peditibus Hungaris civitas Cassouiensis solutionem praestaret, ut hac ratione de superfluis erogationibus Vestrae Maiestatis aliquid tolli queat. Posset autem alter castellanorum hoc pacis tempore ab officio removeri.

Cataphractorum nigrorum etiam salaria hoc gravissimo tempore, quando imperiales contributiones cessavere, archibusiriis viderentur esse adaequanda, vel si illi admittere nollent, loco illorum archibusirii totidem intertenendi. Hac quoque ratione erogationes in florenis decem millibus minui possent.

Tollendi quoque essent tot architecti, scribae aediles in singulis confiniis, uti per modernum capitaneum factum est Agriae. Illi enim etsi satis ampla habeant salaria, tamen ex administratione illorum nullum ad Vestram Maiestatem etc. et regnum redire videtur commodum, uti ex statu arcium ex subsequentibus patebit. Qualiter etiam gratuiti labores et per quos posthac administrandi sunt, inferius, ubi de statu arcium agetur, nostrum humiliter adjiciemus consilium.

Quantum ad salaria praefecti et consiliariorum camerae, provisorum, dicatorum, tricesimatorum, annonariorum et aliorum ministrorum ab annonariis dependentium comperimus, cameram non habere superflua salaria. Provisorum Zathmariensium et Zenderueiensiū salaria quoque ita diminuta esse, ut mediocra sint. Sed quia Tokaiensis habet adhuc illam antiquam et superfluum solutionem, quam camera, uti retulit, hactenus ex eo, quod neminem habuisset ad manus, qui ipsi diminutionem reluctanti substitui potuisset, tollere potuit. Iniunctum tamen per nos est camerae, ut salarium ipsius quoque per primam occasionem minuat et reliquis provisoribus adaequet, ac sic quoque erogationes fient leviores. Possent autem camerarii esse pauciores. ita ut ad summam cum praefecto essent tres personae.

Salaria vicecomitum, iudicum nobilium et notariorum non videntur esse magna, neque per nos diminui vel tolli potuerunt ex eo, quod super his publica Maiestatis Vestrae et regnicolarum extet constitutio, cui praeiudicare non potuimus.

Quantum ad labores gratuitos nullos vicecomites quicquam

levasse praeter Agriensem, compertum est. Quibus etiam serio demandatum, ne quid ulterius ex iis pro sese usurpent.

Ab annonariis dependentium ministrorum numerum diminutum ac dicatorum quoque imminuta reperimus salaria, uti ex adiecto extractu camerae literaa H. notato patet.

Tricesimatorum, ut qui parva habent, minui nequaquam possunt. Commissum tamen est, ut fideliter serviant, neque miseram plebem iniustis exactionibus onerent, sed publicis regni constitutionibus ac decreto dominorum commissariorum anni 73 Agriae congregatorum sese accommodent.

De statu camerae.

Statum camerae ac generalis provisoris secundum instructionem nostram diligenter inquisivimus, quae qualiter rationem administrationis suae coram nobis dederit, ex signatura camerae litera J. notata adiunctisque earum extractibus patebit. Quo in negotio habito inter nos diligenti sane tractatu, nobis Francisco Rewai, Sigismundo Rakoczi et Nicolao Zokoli, status camerae neque qui olim fuit ante tempora egregii Francisci Naghwaty, neque, ipso generali provisorio existente, admodum placet. Videtur tamen, qui fuit ante officium generalis provisoris, rationabilibus de causis fuisse melior, testantibus idipsum vel utriusque nationis militibus. Sed cum paucos ea habeat proventus, censemus demisse cameram quoque esse abrogandam ac uni administrationem proventuum tricesimalium dicae et taxae committendam, arcium vero proventus capitaneis idoneis arendandos, prout hoc etiam nuncii comitatum coram nobis in Tokaj congregati supplicarunt.

Nos autem Felicianus ab Herberstain et Stephanus Melyth, propter gravissimas causas et rationes in medium productas, quae Maiestate Vestra etc. sic volente in scriptis ad consilium trimestre mitti poterunt, consultius iudicamus, proventus omnes camerae administrationi submittendos, nec per officium generalis provisoratus in hac proventuum paucitate dividendos, quam arces capitaneis arendandas, ita tamen, quod Maiestas Vestra primo quoque tempore de iis necessariis sumtibus camerae prospiciat, quibus tanta accumulata debita, militumque stipendia exolvi queant, atque etiam camera habeat facultatem suo tempore non solum de victu quotidiano, et etiam ad articulum necessitatis reponendo comeatui prospiciendi, sed etiam proventus tam rationibus supradecларatis quam aliis bonis modis augendi. Sic magnum poterit parari commodum, arciumque redditus in maiorem quam hactenus procul dubio excrescent summam, militumque cessabunt querelae. Alioquin enim nisi idipsum per Maiestatem Vestram fiat, parum utilis esse potest camera.

Proventuum arcis Agriensis diligens facta est inquisitio ac compertum, magnificum quondam Christophorum Ungnad ultra fas et solitum miseram plebem aggravasse, ac officiales nonnullos tam eius quam moderni temporis nonnihil erga colonos duros fuisse. Quos tamen diligentissime praemonuimus, ut intra suos sese limites contineant, neque ulterius miseram plebem depilent.

Iniunctum etiam est domino capitaneo moderno Agriensi, ut ipsis diligenter advigilet, qui se id praestitutum ultro in se recepit. In specie autem quales sint moderno rerum statu proventus, id confestim sciri non potuit, quod regesta defuncti domini Ungnadii non habuerimus, neque de praesentis anni redditibus ante tempus divinare possimus. Si tamen eorum temporum, quando administratio eius arcis a camera dependebat, Maiestas Vestra videre voluerit, eius copiam cum ex provisoris rationibus, tum autem potissimum ex inquisitione dominorum commissariorum anni 78 vel ex consignatione proventuum per dominum Ruberum et Ungnadium facta scire et vel in camera aulica sive Scepusiensi reperiri facile est.

Quales sint iniuriae et exactiones bonis Agrianis per dominum Ungnadium illatae, Maiestas Vestra ex inquisitione illa, quae ad commissionem nostram per personas idoneas nunc celebratur, brevi cognitura est. Nos ipsi enim tantum temporis Agriae insumere non potuimus, quatenus neglectis maioribus negotiis huic inquisitioni personaliter interesse potuissemus.

Inquisivimus etiam de bonis per Maiestatis Vestrae praedecessores et cameram inde ab initio inscriptis, quae qualia sint, et in quantam involuta summam, ex camerae extractu litera K. notato liquet. Tractavimus etiam de mediis illorum recuperandis, sed aliud nil superesse videmus, quam quod illis, qui mutuarunt, pecunia restituatur, alioquin enim bona ab ipsis auferri nequeunt. Dignabitur itaque Maiestas Vestra ad recuperationem eorum, quae maioris usus esse possunt, benignum subsidium aliquod decernere, ut hac ratione reddantur proventus uberiores. Hic enim non solum ad eam, sed ne ad quotidianam quoque necessitatis molem sumtus adesse videmus. Si autem sunt talia bona, quibus Maiestas Vestra etc. pro usu proprio minus indiguerit et per hoc redimere noluerit, Maiestas Vestra etc. camerae benigne iniungere poterit, ut summam inscriptionis adaugeat.

De sale Sowariensi accepimus informationem praefecti eius fodinae, qui qualem dederit, litera L. notatam ad Maiestatem Vestram mittimus, simul demisse svadentes, hoc rerum statu consultius esse eam fodinam in hac qua nunc est arenda esse, quam magnas uti antea expensas in illam facere.

De fodinis auri et argenti diligenter, quantum per temporis.

angustiam locorumque intermedia fieri potuit. investigari fecimus. Regesta quoque cameralia superinde perquiri curavimus, quarum copiam sub litera M. adiecimus. Videtur fodinas plerasque in locis periculosis esse, atque per externos parum operis educi, et per hoc neque usque adeo feraces, nisi quod per quosdam miseros utcunque excolantur, qui nisi argentum magno precio vendere possent, labores intermitterent et Vestra quoque Maiestas etc. si eo precio ad se redimeret, quo aliis venditur, parum commodi habere posset. Interim tamen si Vestrae Maiestati etc. visum fuerit, consulimus, ut privata hac de re per aliquas personas idoneas instituatur inquisitio, quibus de rei metallicaie statu cognitum est, et hoc negotium videretur exequendum, camerae committendum esse.

De decem villis in comitatu Scepusiensi sitis requisitus est per nos comitatus, quam ob rem connumerationem fieri in illis non permittat, petimus etiam privilegia eorum nobis produci, quae quia per ipsos non sunt producta, neque sufficiens ratio non admissae connumerationis assignata, idcirco demandatum per nos est illi comitatui ac camerae nomine Vestrae Maiestatis etc. serio, ut in ea connumeratione secundum continentias articulorum procedatur. Comitatibus quoque in Tokaj in unum congregatis commissum est, ut inquirant, qualisnam fuerit dicarum administratio, in commissis etiam habent, ut inquirant et ad consilium trimestre perscribant causas, quare arcium inscripticiarum Vestrae Maiestatis etc. bona in hanc desolationem devenerint.

De collectione decimarum iniunximus tam supremo provisorio quam comitatibus, ut ne patiantur indigne eos esse immunes a solutione decimarum, qui eas praestare tenentur, sed si ut nonnulli nostrum sentiunt, proventus omnes capitaneis concessi fuerint, ipsi curabunt haud dubio, ut bonus modus reperiat collectionis decimarum et libertinorum minuendorum.

In exigendis restantiis dicarum et tricesimarum apparet cameram Vestrae Maiestatis satis esse diligentem, nec ullam occasionem exigendi praetermittere. Quod et in posterum hanc facturam non dubitamus. Videretur tamen illorum haeredes, qui sponte vel debita rectificare vel exolvere noluerint, hac ratione prospiciendos esse, ut omnes debitores sive haeredes eorum cum testimonio capituli vel conuentus ad satisfactionem et rectificationem debitorum requirantur. Qui si dicto audientes sunt futuri, bene, alioquin Maiestas Vestra audita sententia consiliariorum suorum, de illis, qui inobedientes futuri sunt, observet id, quod juris et iustitiae exposcit aequitas.

Caeterum secundum benignum mandatum Maiestatis Vestrae iniunctum est in singulis confiniis viva voce, ut nemo

capitaneorum et militum cuiuscunque ordinis et nationis in proventus Maiestatis Vestrae se ingerat, interminata ipsis poena capitis si contrarium faciant, neque privatam vinorum educillationem exercent, non terras arabiles, silvas, prata, piscinas et id genus alia pro sese usurpent. Decimas et nonas, ac alia terragia iusta exolvant, a direptionibus vinearum abstineant, neque miseris vinitoribus fructus vinearum praeripiant, ne miseram plebem vicinam divexent, ne illorum alimenta et reculas rapiant, ac ad illorum servitia et labores proprios compellant, neque ea, quae ad fora locorum finitimorum convehuntur, diripiant et sine iusto precio adimant, ne camerae vel supremo provisorii aliisque ab illis dependentibus vim et iniurias inferant, neque turmatim, ut solent, cameram ingrediantur. Qui responderunt sese ad obsequendum paratos esse, si modo de victu quotidiano et pecunia carnali generalique solutione prospiciatur, alioquin enim sese ut cum pace Maiestatis Vestrae sit dictum, vento sustentare non posse, sed potius confinia deserere velle. Dignabitur itaque sacr. Maiestas Vestra cum suis consiliariis in trimestri consilio clementer ita deliberare, ut tantae confusiones, quae ex insolutione militum emergunt tollantur, nobis enim nulla adfuit ratio huic malo in tanta penuria proventuum mederi. Captus fuit his diebus provisor quoque Zathmariensis per milites Germanos eius loci et sub fideiussione dimissus, et nisi militibus satisfiat, officiales Maiestatis Vestrae etc. in demandatis ipsorum officiis rite procedere haud poterunt.

De modo distributionis victualium diligentem fecimus inquisitionem, qualis is antea fuerit, ex extractu camerae cum littera N. notato Majestas Vestra docebitur. Quae etsi mediocris fuit, eam tamen non omni ex parte observatam esse cognovimus ex eo, quod pecuniae carnales exolvi nequiverunt, sed annonarii interdum per capitaneos et milites ultra eam limitationem etiam praestare sunt adacti. Definitum tamen ad servandum meliorem ordinem per nos est, ut in singulis confiniis duae partes solutionum in pecuniis carnalibus et victualibus militibus administrentur. Et secundum cuiusvis anni fertilitatem et sterilitatem, semel vel repentina ingruente mutatione, etiam bis limitentur precia victualium, quibus ut et milites ipsi contenti esse, et etiam ut suis temporibus de perceptis absque ulla difficultate rationes cum annonariis subducere debeant, nomine Majestatis Vestrae etc. serio iniunximus.

Quantum attinet ad deputationes camerae, illa ab illis liberari per nos non potuit, cum omnes ad solutionem pecuniae carnum sint deputatae, neque nunc affulgeat aliqua ratio, quo pacto ex aliis proventibus huic necessitati subveniri possit. Consultissimum tamen nobis videretur. si status camerae non muta-

bitur, ut pecuniae carnales uti antea, ita de caetero ex arcium redditibus per provisores subministrentur. Ita liberabuntur tricesimae a deputationibus et etiam milites erunt quietiores. Uti antea moderno etiam statu permanente, nullus querelarum et lamentationum militum finis futurus est.

Civitatum liberarum privilegia petiimus ac diligentissime discussimus, quarum etiam paria ad Majestatem Vestram etc. sub littera O. notata mittimus. Videntur illa extra generalem regni constitutionem superinde fiendam abrogari non posse, cum ex eo, quod privilegia sint satis firma, tam autem quod in usu eorum extiterint, ea tamen pars exactionis tricesimae, quae durante beneplacito vestrarum Majestatum etc. fuit civitati Cassoviensi collata, posset semper abrogari. Sed consultius iudicamus eam quoque pronunc in pristino statu relinqui, et totam illam tricesimam, quae civitates liberae sibi ipsis vendicant, in usum et fabricam civitatis Cassoviensis, unde non solum ipsae civitates, sed tota pene hac provincia capitalem defensionem habet converti. De quo inferius in serie arcium limpidius dicetur.

Quantum ad convectionem annonae attinet, aliud quid statuamus non habuimus, quam quod in articulis publicae constitutionis est sancitum.

Zathmariensium et Nemethensium civium privilegia iuxta mandatum Majestatis Vestrae produci petivimus, qui nonnulla coram nobis produxerunt, asserentes potiora ad Vestram Majestatem etc. per nuncios ipsorum esse missa, quae nobis exhiberi non potuerunt. Ex exhibitis nihil aliud de hoc negotio cognoscere potuimus, quam quod Joannes Hunniades gubernator existens Nemethiense lucrum camerae in perpetuum relaxaverit. Cujus privilegium per serenissimum Matthiam et alios subsequentes reges et etiam defunctam imperatoriam Majestatem augustae memoriae fuit confirmatum. Videtur itaque demisse, quod nisi ipsi validiora posthac produxerint privilegia, connumerandi, dicandi et ad solutionem censuum, ac laborum gratuitorum et aliorum instar reliquorum colonorum Vestrae Majestatis etc. adigendi sint, hac ratione oeconomia pulcre institui, proventusque augeri poterunt.

De Transsilvanorum insolentia secundum benignam instructionem Majestatis Vestrae inquisivimus, et comperimus eos, praesertim arcis Keovariensis capitaneum, multas contra Majestatem Vestram etc. suosque subditos perpetrasse violentias. Et pro collatione oppidi Nagybania hanc eos referre gratitudinem, quod primum in Naghbania signa tricesimalia fuerunt dejecta. Quae postquam in Varalliam fuissent translata, ibidemque apud aedes cujusdam coloni Majestatis Vestrae erecta, perinde factum, ac vexillum in aliquot partes dissecatum. Cumque camera

Scepusiensis proventus Vestrae Majestatis etc. hac ratione augere conaretur, quod circiter in dimidium milliare ab arce Husth, sed comitatu de Ugocha ditione Majestatis Vestrae in villa quadam Rakaz vocata filialem erexisset tricesimam, illa quoque vi dejecta, quae ne nunc quidem toleratur, non sine damno Majestatis Vestrae etc., postmodum generaliter silvas decem villarum Majestatis Vestrae etc. Banya Videke vocatarum ad Zathmar pertinentes occupaverint, ac in toto oppido Felseobaniae applicaverint, quantas abactiones pecorum colonorum Majestatis Vestrae fecerint, ita ut multi in extremam redacti sint pauperiem; quomodo etiam eorum bonorum Marmarossianorum Majestatis Vestrae, quae nunc apud egregium Valentinum Praepostwari titulo pignoris habentur, sint termini occupati, et id genus alia, quae longum esset recenseri, ex camerae litteris antea Majestas Vestra cognoscere potuit, unde licet waivoda et gubernator, capitaneique Transsilvanici per D. Ferdinandum comitem et cameram aliquoties requisiti, imo praefecto camerae et supremo provisoro ad silvas praetactas profectis, et controversias omnes inter silvas Baianenses et bonorum Majestatis Vestrae pacate dirimere et complanare volentibus, illi nil unquam nisi verba specios adederunt, nec quicquam rectificare voluerunt, quin imo his saltem diebus nobis in hac commissione occupatis, praefatus capitaneus Keowariensis missis militibus, de praefatis decem villis Majestatis Vestrae duas depopulari, sementa illorum conculari, colonos in captivitatem duci, villasque desolari fecit, committens strictissime, ne quisquam de caetero in illis habitare praesumat. Tantis igitur malis alia ratione quomodo obviam sit eundum, non videmus, nisi si Majestas Vestra par pari referat, ac vim vi repellat. Ita enim ipsi impunitate violentiarum sunt animati, ut quaevis tentandi licentiam sibi ipsis usurpent, subditis Majestatis Vestrae patientibus et gementibus.

Requisiti sumus per oppidanos Naghbanienses ex parte relaxandi vectigalis, ratione rerum educendarum et inducendarum in illud oppidum. De qua quidem eorum petitione nihil certi statuimus. Putaremus tamen hac in parte ipsis per Majestatem Vestram benigne annui posse, cum ex eo, quod multa vina illinc soleant ad hoc Zatmariense praesidium deferri, de quibus etiam hac ratione Transsilvani nullam exacturi essent tricesimam, ac potissimum quod per exactionem tricesimae ne viderentur ipsi a regno penitus se clusi et abalienati esse, praesertim cum utraque Bania in hoc comitatu Zathmariensi sit sita.

De victualibus in confiniis.

Frumenta ac vina et hordeum pro cervisia in confiniis Majestatis Vestrae, pro reposito et articulo necessitatis, plane

nulla sunt, imo ad quotidianum quoque usum ubique perpauca. Vini praesertim per totum hunc tractum magna penuria, cum et praeterito anno parum ad modum pervenerit, et etiam praesentis anni sterilis sit futura vindemia. De quorum procuratione satis diligenter per nos supremus provisor est admonitus, sed is respondit, non se sed defectum pecuniae, qua ea comparet esse in causa, et protestatus est, quod nisi illi quam primum de similibus necessariis prospiciatur, brevi in plerisque confiniis annona penitus deficiat. Majestas igitur Vestra dignetur de his clementer provideri curare, impossibile etenim est, milites sine necessario comeatu vivere posse.

Status quoque Agriensis ut intelleximus antea non dissimilis fuit, ita ut illic quoque magna penuria victualium laboratum sit, sed modernus capitaneus nobis ipsis cernentibus plurima convehi curat.

De statu confinium.

Cassovia.

Statum civitatis Cassouiensis diligentissime perlustravimus, ac reperimus, propugnacula ea, quae ex egesta terra sepibusque quondam D. Lazarus de Schwendi extrui curaverat, esse lacera, ruinosam ac omnibus pervia, rem sane deformem ac periculosam. De quorum propugnaculorum statu, nobis diu multumque disputando, imo aliorum quoque sententias exposcentibus, convenit inter nos, ex rationibus subsequentibus ea propugnacula, quae numero novem esse debebunt, civitati muris demissioribus, quam vetera ejus sunt moenia, esse cingenda, ut ex interiori quoque parte tempore necessitatis, defensio pariter fieri posset. Ac quod Deus ex sua immensa misericordia avertere dignetur, si illa exterior civitatis pars caperetur, haberent adhuc milites, sese locumque illum diutius tuendi oportunitatem, deberent etiam per singula propugnacula singuli pontes ex civitate interiori, in exteriorem parari, ut milites sese invicem tueri et subsidio esse possent. Rationes autem cur propugnacula potius refici, quam destrui malimus, has assignamus, quod illa non sine dedecore ac sumtibus magnis dirui deberent. Consultiusque sit eos sumtus in fabricam, utpote opus bonum ac utile transferre, quam ad demolitionem erogare. Deinde quod illis reddetur civitas fortior et melior, hostique hac ratione tutius ac commodius resisti possit. Qua forma haec civitas, et aliae quoque arces construi possent, quantae etiam expensae requirentur, tam ad huius civitatis quam reliquorum confinium fabricam, ex modellis et limitationibus per architectum Agriensem depictis ac littera P. notatis Majestas Vestra cognitura est.

Ad huius civitatis aedificationis uti antea diximus, operae precium esse putaremus civitatum omnium liberarum tricesimas converti, ex qua quantum per annum sperari posset, adjecta camerae opinio littera Q. notata docebit. Praeterea si eadem civitates liberae, praesertim autem Cassovia, quae amplas satis habet possessiones, ad contribuendum aliquid ad hoc opus bonum adduci possent, per optimum videretur.

Zendereo.

Non sine ingenti nostro dolore statum arcis Zendereoensis lustravimus. Quae etiam si ad defensionem et tutamen reliquiarum huius regni incomparabilis pene sit momenti, ita quod si de illa (quod Deus avertat) periclitaretur, portis Cassouiensibus quotidie hostis insultaret, viaque Viennensis intercluderetur, ac magna pars regni confestim periret. Non tamen verbis, non gemitibus nostris referre possumus, quam sit et arte et natura nullius valoris, lacera, periculosa, ruinis et id genus malis plena. Illa enim inter duos proximos ac nocivos montes sita nullis artibus ita parari poterit, ut in aliquod solidum ac forte extrui queat fortalicium. Tempore etenim obsidionis, nostri ab hostibus, pro voto ipsorum, undiquaque ex locis eminentioribus ictibus bombardarum peti, ac nullus plane illic locus securitatis reperiri posset. Intercipereturque procul dubio duobus vel ad summum tribus diebus cum multorum militum ingenti periculo, regnique tanto dispendio. Ne autem plus iusto in descriptione huius confinii immoremur, partim ex eo quod status eius pessimus vix per nos depingi potest, partim autem, quod Maiestati Vestrae ex relatione multorum de statu eius optime constare arbitremur, demisse censeremus, ad illam arcem nullas posthac faciendas esse expensas, ut inutiles ac infrugiferas (cuius etiam fabricam ulteriorem ad beneplacitum Maiestatis Vestrae suspendi curavimus), sed potius primo quoque tempore in loco alio oportuniori fortalicium novum, quod pro defensione huius regni utile esse possit, extruendum esse. Placeret autem nobis accedente Maiestatis Vestrae benigno consensu, arcem novam in superficie proximi ac vicini montis extruendam esse. Ubi licet amplum admodum extrui nequit fortalicium, videretur tamen ita mediocre extrui posse, ut et minoribus viribus ac expensis quam modernum protegi, et tamen multo fortius ac regno commodius esset; latitudinis et longitudinis illius montis, aedificiique construendam formam ex annotata signatura praefati architecti Maiestas Vestra cognoscet. Hac ratione tota civitas Zendereoensis, quae magnis sumptibus est extructa, sepibusque circumdata et castellum inferius, quod olim Bebek habuit commodissime permanere, ac illud superiori arci tenui muro coniungi posset, sicque non contemnendus futurus

esset huius arcis status. Minor quoque militum germanorum peditum pro custodia arcis intertenendus foret numerus. Quod si autem Maiestati Vestrae haec nostra tenuis opinio minus placeret, ac aliquod magnum voluerit continue illic intertenere praesidium, esset et alter locus non incommodus in valle seu planicie non procul a moderna nova arce dissitus, ubi etiam multo commodius moderno extrui posset fortalicium, cum illinc montes longe remotiores sint.

Krasnahorka.

Krasnahorka cum sit arx lapidea, et per quondam Bebekium bene munita, non multis aliis aedificiis praeterquam tectorum refectione indiget, quod opera colonorum per eiusdem loci capitaneum egregium Petrum Andrassi reparabitur. Est etiam quoddam propugnaculum, quod in monte fundamentum non satis validum habet, illud fulcris aliquot lapideis parvis cum impensis refici debet, ne propugnaculum illud per se concidat, et maiores requirat sumtus. Praesentis etiam ut ea, qua indiget reformatione, per capitaneum reparetur est iniunctum.

Cum bona huius arcis qualiter gubernentur, examinari facere voluissemus, obstitit capitaneus, neque passus est eos in praesentiam examinerum illorum, qui per nos ad id ordinati erant, venire, commissum per nos tamen est, uti supra diximus, quod vicecomites statum eorum quoque bonorum cognoscant, et Maiestati Vestrae perscribant. Quibus pariturus sit, nec ne capitaneus, cum tempore docebimur.

Chetnek.

Castellum Chetnek hosti admodum vicinum, et ita utile regno, ut nisi inde hostes arcerentur, brevi totus comitatus Scepusiensis Turcis dediticius futurus esset, et ita quoque versus Viennam intercluderetur, nunc per dominos terrestres eiusdem loci nobiles de Chetnek muro cingitur, qui instantissime petunt subsidium, ut opus coeptum finire possent, neque abs re futurum putamus, si ex gratuitis laboribus aliquantum pro tempore ad fabricam illius deputaretur, cum sit magni momenti, neque satis bene munita.

Putnok.

Castellum quoque Putnok, etsi in opportunissimo loco sit positum, multumque ad defensionem regni inde commodi parari possit, tamen cum militari manu, tum etiam structura satis est debile. Proinde iudicemus domum lapideam in medio castelli sitam penitus destruendam, ac ex illa propugnacula lapidea esse

construenda, hac ratione castellum erit fortius, amplius et commodius.

Balogh.

Neque haec est admodum munita. Potest tamen in suo moderno statu permanere, cum illa potius pro excubiis quam tuendis regni finibus deserviat.

Zadwar.

Arx Zadwar alioqui esset satis munita ac fortis, ita ut militibus rite in illa constitutis magnum hostis impetum facile perferre possit, dummodo ruinae tempore expugnationis illius arcis ictibus frequentibus machinarum bellicarum illatae, muri-que rupti reficerentur, quae ruinae ita sint pessimae, ut facilis hosti intercipiendi arcem pateat facultas. Quod igitur ea per primam occasionem denuo lapidibus reficiantur, Maiestas Vestra clementer providere dignetur. Leves huc requirentur expensae, cum solummodo muratoribus solvendum erit, alios autem labores coloni eiusdem arcis gratis commode praestare poterunt. Actum enim esset de Zendere, et aliis multis locis finitimis, adeoque magna parte reliquiarum regni, si illa periclitaretur. Hostes autem frequenter solent furtim tractum illum circumire, pro exemplo nobis esse potest arx Filleggh et aliae, quae etsi munitae visae sunt, tamen hac ratione interceptae, et imperio barbarico subditae sunt.

Diosgeor et Syrok.

Arces istae pro earum statu videntur utique mediocriter esse munitae, nisi quod tecta in Diosgeor reficienda sunt, uti quidem possessoribus eius commissum est. Nisi enim illa restaurantur, pulcherrima aedificia regalia ruent et collabentur, magno quoque labore amplum oppidum Diosgeorense sepibus cingitur. Bona enim sunt nimis peste, fame et saevicia hostis atrocissimi diminuta, ita ut omnibus ex aequo reparandis vix sufficere possint, praesertim cum bona ad tres partes sint divisa, qua etiam de causa status Ssyrok pessimus est tribus officialibus ibi continuo inter se se rixantibus et dissidentibus, neque de arcis eiusdem custodia et aliis necessariis rite prospicientibus, ita ut verendum sit, ne hac sola occasione in hostium veniat potestatem. His igitur malis obviam eundum esse, ac ita si fieri posset, inter possessores earum arcium, autoritate Maiestatis Vestrae etc. transigendum putaremus, quod singulae arces istae singulo uno tantum praefecto gubernarentur, qui instituto bono ordine, si quid residuum de proventibus a sustentatione arcium remaneret, inter illos ex aequo fideliter divideret, ne praesens administratio et dissidium

trium officialium et praefectorum in Ssyrok damnum regno inferat. Sin autem in eo consentire nollent, Maiestas Vestra secundum continentias articulorum anni 63 articuli 13. prospici curet benigne. Certum enim est, quod si Diosgeor periclitaretur, arx Agriensis a regno statim secluderetur, et vix pateret nostris tutus accessus. Sin autem arcis Ssyrok infortunium aliquod emergeret, aegre lignatum ex Agria egredi posset, ipsique Agrienses in maximas inciderent difficultates. Quid autem de statu earum arcium nobis in scriptis per officiales exhibitum, Maiestas Vestra ex eorum scripto benigne cognitura est.

Agria.

Arcem Agriensem diligentissime investigavimus, ac nostro tenui iudicio propugnaculum illud maximum, in oppositum proximi montis magno labore maximisque sumtibus erectum satius ac consultius fuisset nunquam extrui. Plus enim nocere interiori arci quam prodesse videtur. Quia tamen iam exstructum est, manet in suo statu. Et aliud quoque minus propugnaculum e regione situm Bolkybastia vocatum reficiatur in melius iuxta modellum architecti eius loci, ut possint mutuam ambae in defendendo correspondentiam. Interior autem arx iam tandem iuxta modellum antiquum finienda esset, et opus magis quam hactenus maturandum, et quantum fieri posset in minorem redigendum formam, ut et sumtibus hoc pacto parcatur et citius finis labori imponatur, ne hostes aliquando ita imperfectum opus cum regni periculo adoriri possint. Optimum quoque esset fossas utrasque interiorum sed et exteriorum, in latitudine et profunditate, adhibita etiam Turcarum captivorum, quorum magnus est illic numerus, opera ampliare, aggeres quoque arcis interioris versus montem in altum erigi deberent, ne ex eo tantum noceri posset ac nunc.

Onod.

Arcis magni momenti Onod alioquin mediocris esset status, tantummodo tecta destillantia ac ruinosa reparentur, et maior quam nunc militum manus illic interteneretur. Hic quoque non sine laboribus oppidum est sepibus obductum. Bona autem dicuntur nimis attrita, desolata et in paupertatem redacta.

Tokaj.

Arx Tokaj praeter fossam nullam habet fortitudinem, ita ut nisi fossa cingeretur, pervia unicuique esse posset. Cui si vel hiemali tempore per glacies vel autem navali opera vis inferretur, nequiquam consistere posset. Et tota statim pene Hungaria.

superior, trans et cis Tybiscana periclitaretur. Illic autem lignea aedificia nil iuvant, cum alluente unda in nihilum redigantur, sed consultum esset, quam diligentissime saxi extrui, quorum copia magna adest. Sic tandem huic loco consuleretur, ac Vestra quoque Maiestas et regnum a perpetuis frustraneis structuris requiescere, arxque regno utilis esse posset. Dictum est nobis, architectum Cataneum propugnaculorum fundamenta in ipsa fluenta velle ponere, quae sic nunquam finietur, sed imperfecta manebit, quando etiam ad praesens certa pars incepti muri exundatione undae est pessundata. Unde nobis melius videretur, ut architectus ab hoc proposito desisteret, et pararet fundamenta in eadem insula arcis, ut locus pateretur. Sic operi citius finis imponi posset, et si fossa arcis interioris repleretur, utique medio-criter spaciola et militibus salubrior esset, et a paucioribus commodius defenderetur.

Kallo.

Parva arx Calloviensis in loco pessimo fundata, etsi arte plus quam reliquae est fortificata, ac status eius videtur, quo ad fabricam melior, talis tamen est, quod impetum hostium nequaquam ferret, imo citissime militibus illuc includendis pereundum esset, praesertim cum sit in aperto campo, et ob planiciem difficulter subveniri posset. Iudicarem igitur potissimum aliis arcibus in meliorem statum aliquantulum redactis, in loco natura fortiori et commodiori, ac hostibus propinquiori penes fluvium Tybiscum, vel aliqua stagna tumultuario opere quam citissime aliud fortalicium esse construendum. Illic et regno plus inserviri et etiam magis contra vim hostilem conservari, simul et succurri posset. Hanc autem fabricam procul dubio regnicolae quoque, praesertim ii, qui e iugo Turcarum et deditione hac ratione eriperentur, libenter promoturi essent. Si Vestrae Maiestati etc. ita videretur, posset modernum fortalicium quoque tali modo conservari, quod illud dominis illorum naturalibus familiae nobilium Kalay, qui alioquin servos tenent, redderetur. Sic oppidum illic cum Maiestatis Vestrae et regni comodo restauraretur, et nobiles illi curam illius procul dubio susciperent. Praesertim si aliquod subsidium ex equitibus continuis illis adderetur. Neque quidquam metuendum esset, haberent enim ante se novum fortalicium. Tam commodissimus autem novi fortalitii posset locus inveniri, ut non modo cum Tokeiense, sed etiam Agriense et Onodiense semper mutuam correspondentiam habere, alterque alterum defendere possent. Magna pars quoque provinciae cis et ultra Tybiscanae nunc Turcis tributariae hac ratione e faucibus Turcarum eriperetur.

Zathmar.

Arx Zathmar reliquarum omnium plus videtur esse munita ac rectius aedificata, quae si ita ut coepta est muro obducatur, aggeres etiam extrinseci, contra scarpa vocati, emendentur ac terra aliquantulum detracta complanentur, potest esse satis tuta et munita.

De munitiōnibus.

Machinae bellicae et id genus aliae, pulveres bombardici ac tota artemglaria quomodo in singulis quibusque confiniis sit provisā, ex extractibus superinde nobis ubique locorum assignatis, ac cum praesentibus in uno fasciculo sub littera R. exhibendis Maiestas Vestra benigne cognoscet. Unde patebit omnibus fere in confiniis artemglariam augendam esse. In plerisque enim et necessariis maxima earum habetur penuria, neque Cassoviae, ubi abundans semper deberet esse artemglaria, et unde aliis quoque confiniis tempore necessitatis semper prospici deberet, satis est sufficiens.

Gratuiti labores.

In gratuitis laboribus ubique in universum quam maximam vidimus hactenus fuisse negligentiam, ita ut conspicuum sit, operas ac sumtus ad arces finitimas deputatas magna ex parte in inutiles translatos usus, ac per architectos et scribas consumptos esse. Constitutum itaque per nos est assensu benigno Maiestatis Vestrae accedendum, ut praeter unum architectum omnes alii uti inutiles, omnes quoque scribae, aediles et munitiōnarii, in quos maximae hactenus ac superfluae fuerunt expensae, tollantur, et ita ut nunc Agriae coeptum est, ad singula confinia per generalem capitaneum, cameram et vicecomites illorum comitatum, qui huiusmodi opera gratuita praestant, singuli idonei perceptores eligantur, qui minoribus cum salariis gratuitorum laborum curam diligentem habeant, ac coram iisdem rationem sufficientem dare debeant, nec quicquam erogent, nisi si a supremo capitaneo commissionem habuerint, qui si in rationibus convincerentur, confestim de bonis talium fiat executio et satisfactio. Indignum nobis esse videtur sumtus in regni defensionem decretos, ita uti hactenus inutiliter profundere. Hac in re dominorum capitaneorum generalium prima ac praecipua debebit esse cura, ut labores gratuiti ad singula confinia cum fructu erogentur, ut iam tandem aliquod hinc regnum emolumentum sentire posset.

Consultius quoque esset, ut duo processus comitatus Zabolch, antea ad Tokej deputati, ad Callo transferentur, loco quorum comitatus Ungh labores ad Tokej adplicarentur, nam Callo in medio illorum districtuum constructum est. et alioquin miseri coloni eorum locorum vi etiam ad aedificium Calloviensem adiguntur, sicque duplex subeunt onus, unde in extrema quaeque rediguntur cum Maiestatis Vestrae et regni damno.

Comitatus Scepusiensis apud domum librorum Pauli Mariassy sine aliquo fructu tenet aliquos pedites loco equitum continuorum et illico silvas custodivit, illi sine mora in castellum Chetnek sunt collocandi, unde multum patriae inservire et etiam . . . . . silvae, per quas plagiarii Turcici ad montes Scepusienses concurrunt, rectius custodiri possent.

Continui equites.

Continui equites rite non conservantur baronibus et comitatibus illos intertenere negligentibus. Quibus tamen per nos serio iniunctum est, ut articulis publicae constitutionis satisfaciant, neque vicecomites ipsorum officiis desint, interminata ipsis poena in articulis expressa. Generalis quoque capitaneus auctoritate sua necesse est, ut eos compellat. De numero militum continuorum exacte tum sciri poterit, cum regesta dicatorum de singulis comitatibus ad cameram devenierint.

De statu capitaneorum et militum in confiniis constitutorum.

Quot sint numero et quales capitanei et milites universorum confiniorum utriusque nationis, diligenter investigavimus et cognovimus, uti ex adiectis regestis solutoris bellici littera S. notatis cognoscetur. Petivimus quoque superinde opinionem domini Ferdinandi comitis, quam etiam sub littera T. huic adiecimus.

Praeter Agriam, quae nunc bene est composita, milites omnes utriusque nationis ob raram solutionem in magna sunt paupertate, neque ita instructi plerique armis et id genus necessariis, ut deberent. Imo multis in locis deficit is numerus militum, qui in regestis solutoris bellici est positus, quibus Maiestas Vestra benigne prospicere dignetur, alioquin verendum est, ne et isti, qui supersunt fractis animis stationem suam deserant, confiniaque manifesto exponantur periculo. Maximis enim laboribus et petitionibus comparata et distributa ubique per praefectum camerae aliquali pecuniola nunc illos sedavimus, et ut resolutionem Maiestatis Vestrae expectarent, eos adduximus.

In Tokej nassadae aliquot deberent statim adaptari, et

centum nassadistae pedites conduci, ut hostibus tempore exundationis aquarum navigio multa damna et depopulationes inferentibus resisti posset, loco quorum uti supra scripsimus, accedente benigno Maiestatis Vestrae consensu, hoc pacis tempore posset capitaneorum, praefectorum, duplariorum et aliorum militum numerus et salaria imminui. Quod nos clementi Maiestatis Vestrae arbitrio relinquimus.

Capitanei alii videntur satis idonei omnes, nisi quod Zendereviensis supremus et Tokeiensis Hungarorum equitum capitanei non omni ex parte bene concordare videntur cum militibus ipsis subiectis. Posset itaque in locum Zendereviensis, maioris autoritatis, qui eos melius regere posset, substitui, Tokeiensis est admonitus, et si status arcis Tokeiensis non mutabitur, et alicui capitaneo in arendam non conferetur, cum sit antiquus servitor, et habeat superiorem capitaneum, poterit in officio permanere.

Ad Zathmar et Puthnok Maiestas Vestra de idoneis capitaneis per primam occasionem benigne providere dignetur, quia illa officia vacant . . (in)surrectione et pascuatione commissum est, ut modus in articulis expressus observetur. licet in his praesentibus regni depascuationibus perpaucas audierimus querelas.

Qui Turcis sese sponte dedidissent, neminem animadvertimus, commissum (est) etiam, ut praecaventur . . . . futurum est . . . . in . . . . tionibus suis constituti in tutandis miseris subditis diligentiam adhibuerint, hostibusque excurrentibus restituerint, quod aliter fieri non poterit, nisi se de ipsorum stipendiis satisfient, ut supra dictum est. Postremum in hac commissione constitutis exhibita sunt certa quaedam scripta diversarum personarum ad hanc commissionem spectantia, quae in unum colligata fasciculum cum praesentibus sub littera V. ad Maiestatem Vestram sacratissimam humiliter transmittimus.

Atque haec sunt clementissime imperator, quae ex demandata a sacratissima Maiestate Vestra et publica constitutione fidelium regnicolarum imposita nobis commissione, ea qua potuit diligenti solertia de statu confiniorum proventuumque Maiestatis Vestrae in hac superiori Hungaria habitorum, aliorumque negotiorum circa hanc commissionem necessariorum cognitione exequi, notare, colligere et additis ubique nostris tenuibus opinionibus ad Maiestatem Vestram sacratissimam humilime perscribere debuimus. Si autem omnes muneris nobis demandati partes ad vota explere nequivissemus, ex singulari gratia et clementia Maiestatis Vestrae sacratissimae nobis indulgeri supplicamus, nosque et nostra cum his perpetua ac humilia Maiestati Vestrae sacratissimae deferimus servitia. Quam Maiestatem Vestram sacratissimam Deus aeternus diutissime conservet salvam et

incolumem. Datum in Zathmar, die vigesima quarta mensis Septembris, anno domini Millesimo quingentesimo octogesimo octavo.

Maiestatis Vestrae sacratissimae

humilimi fideles subditi

Franciscus de Rewa, m. p.

Felicianus L. Baro in Herberstein, m. p.

Stephanus Melith, m. p.

Sigismundus Rakocy, m. p.

Nicolaus Zokoli, m. p.

(Öt papirosba nyomott pecséttel. — Eredetije m. kir. orsz. ltárban.)

Közli: —I —R.

ADALÉKOK

AZ OLÁH VAJDÁK, OLÁH ÉS OROSZ KENÉZEK VAGY
SOLTÉSZOK ÉS SZABADOSOK INTÉZMÉNYÉHEZ HAZÁNKBAN.

— HARMADIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

XVII. *Kisbisztrai kenézlevél.*

Nos Sigismundus Rákóczy comes comitatus Tornensis ac sacratissimae caesareae regiaeque majestatis consiliarius memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod providi Demetrius, Martinus, Joannes, Andreas *Kalabiska* in possessione Kisbisztra existentes nostram venientes in praesentiam, petierunt a nobis, ut eisdem quoque kenesiatum in una sessione coloniali in eodem possessione Kisbisztra dare dignaremur. Quorum justis praecibus exauditis, consideratisque fidelibus servitiis antea positis et in futurum quoque praestantibus, dedimus et contulimus, imo damus et conferimus, ut omnibus ipsis libertatibus, immunitatibus et praerogativis, prout alii kenezii usi sunt et utuntur, ipsi quoque uti possunt et valeant. Vobis igitur provisoribus, castellanis, caeterisque officialibus quorumcunque statuum, juratisque civibus ejusdem possessionis nunc existentibus et futuris, harum serie committimus et praecipimus, ut eosdem praefatos Demetrium, Martinum, Joannem et Andream *Kalabiska*, ipsorumque haeredes et posteritates in *keneziato officio* tenere, defendereque debeatis et teneamini. In cujus rei testimonium praesentes nostras literas sigillo proprio manuque subscriptione munitas dedimus et contulimus. Datum in arce Munkács, die 15. Junii, anno Millesimo quingentesimo nonagesimo.

(L. S.) Sigismundus Rákóczy, m. p.

XVIII. *Grozovics-Visniczkei kenézlevél.*

Nos Nicolaus Eszterházy de Galantha et Ursula Dersffy de Szerdahely memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod exhibitae et praesentatae

sunt nobis litterae infrascriptae spectabilis ac magnifici domini piae memoriae quondam Casparis Mágócsy infrascriptorum et eorum successorum nominibus et in personis, supplicantes, ut easdem in omnibus punctis, clausulis et articulis confirmaremus. Quarum quidem litterarum tenor talis est:

Nos *Caspar Mágóchy* comes comitatum Thorna et de Beregh ac consiliarius s. c. r. majestatis memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit, quod nos volentes bona sacrae caesareae regiaeque majestatis nunc nostrae fidei commissa populorum multitudine decorare, ad instantem supplicationem providi *Grozovics* Ivasko, novam villam nomine *Grozovics Visnyiczki* sub monte Berezna intra metas possessionis Porosko magnificorum Homonnay, parte ab altera Felső-Visniczki et Ilkofalva sacrae caesareae et regiae majestati aedificare concessimus, *keneziatum eidem* cum immunitatibus, libertatibus et praerogativis antiquis, quibus alii kenezii ad arcem hanc pertinentes utuntur, uti et frui concessimus; insuper molam unius lapidis super fluvium Visneczki aedificare permisimus, damus et concedimus in filios filiorum, ac omnium haeredum posteritates. Jobbagionibus denuo illuc proficiscentibus a dato praesentium computando intra revolutionem annorum sex libertatem a censu solvendo damus, a servitiis vero praestandis ad annos tres concedimus, addito tamen, ne quempiam ex jobbagionibus ad arcem hanc pertinentibus illuc traducere praesumat. In cujus rei memoriam firmumque testimonium literas nostras sigillo nostro munitas dandas duximus. Datum in arce Munkács, die 7-a Maji, anno domini Millesimo quingentesimo septuagesimo nono.

Nos itaque praefatas literas in omnibus punctis, clausulis et articulis, ac in omni sui parte acceptavimus et confirmavimus harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datae in arce Munkács, die 1. Januarii, anno domini Millesimo sexcentesimo decimo tertio.

(L. S.) Nicolaus Eszterházy, m. p.

XIX. *Jobboviczai kenézlevél.*

Nos *Caspar Magócsy* sacrae caesareae regiaeque majestatis consiliarius ac comitatum Thorna et de Beregh comes etc. adjuk emlékezetére mindeneknek, akiknek illik, hogy mi az ő felsége Munkácshoz való jószágát mindenképen öregbiteni, bővíteni és szaporítani igyekeztvén, engedtük ez *Jobba Zavának* firól fira és utána maradékaira való *kenézséget* és egy falut, kinek Jobbova legyen neve, ujonnan szállítani. Ennek egyik felől való határát a Denkoczki patakig, másfelől a kék bércz (Szinyák)

tetőig, harmadfelől a Filczán patakig, negyedfelől, hogy a palyikaiakkal egy határok legyen, úgy engedték, de ilyen okkal, hogy a *kenéz* e várhoz való jószágból jobbágyot falura ne szállítson, hanem idegen jószágból hozzon jobbágyokat rá, ő maga a *kenéz*, mint a többi e várhoz való *kenézek*, szabados legyen; a reá szállandó jobbágyoknak pedig szolgálatból három esztendeig, adófizetésből hat esztendeig való szabadságot engedték. Melynek bizonyosb erősségére adtuk a mi szokott pecsétünk alatt való levelünk. Datae in arce Munkács, die quinta Augusti, anno domini Millesimo quingentesimo octuagesimo tertio.

(L. S.) Idem Caspar Magóchy, comes.

XX. *Kisbistrai kenézlérél.*

Nos Nicolaus Eszterházy de Galantha et Ursula Dersffy de Szerdahely memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod exhibitae et praesentatae sunt nobis literae infrascriptae spectabilis ac magnifici domini piae memoriae condam *Casparis Magócsy* nominibus et in personis infrascriptorum eorumque successorum supplicantes, ut easdem in omnibus punctis, clausulis et articulis confirmaremus. Quarum quidem literarum tenor talis est:

Caspar Mágócsy sacrae caesareae regiaeque majestatis consiliarius, comitatum Torna et de Beregh comes etc. adjuk mindeneknek emlékeztére akiknek illik, hogy mi az ő felsége Munkácshoz való jóságát mindenképen öregbíteni, szaporítani és terjesztetni igyekeztén, engedték *Kalabiska Jánosnak* *kenézséget* és egy falut szállítani ujabban, kinek *Kisbisztra* legyen neve, úgy hogy őmagának és az ő maradékinak a megnevezett falun fiurúl-fiura való *kenézsége* legyen és a minemű szolgálattal a többi vári jószágbeli *kenézek* tartoznak, ő is csak azzal tartozzék. A faluba szálló jobbágyok pedig három esztendeig szerjástúl, adófizetéstől pedig hat esztendeig legyenek szabadosok, attól fogva mióta rá szállottak, id est ab anno 1582., de a vár jószágbeli jobbágyokat a falura ne szállítsa, hanem idegen jobbágyokat hozzon reája. Határa pedig a Homonnay jóság felül Lomega és Rozgyila, a több faluknak bántása és ártalma nélkül. Datum in arce Munkács 28. die Octobris, anno Millesimo quingentesimo octuagesimo quarto.

Nos itaque ipsas literas in omnibus punctis, clausulis, et articulis, ac in omni sui parte acceptavimus et confirmavimus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in arce nostra Munkács, die prima mensis Januarii, anno Millesimo sexcentesimo decimo tertio.

(L. S.)

XXI. *Izvori kenézlevél.*

Nos Nicolaus Eszterházy de Galantha et Ursula Dersffy de Szerdahely etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis et singulis, quod exhibitae et praesentatae sunt nobis literae infrascriptae spectabilis ac magnifici condami memoriae domini Gasparis Mágócsy nominibus et in personis infrascriptorum, eorumque successorum supplicantes, ut easdem in omnibus punctis, clausulis et articulis confirmaremus. Quarum quidem literarum tenor talis est:

Caspar Magócsy, sacrae caesareae regiaeque majestatis consiliarius, comitatumque Torna et Beregh comes etc. adjuk emlékeztére mindeneknek, akiknek illik, hogy az ő felsége Munkácshoz való jószágát mindenképen öregbíteni, szaporítani és terjesztetni igyekezhvén, engedjük *Uchal Illésnek, Uchal Istvánnak és Lizanecz Jánosnak kenézséget* és egy új falut szállítani, kinek *Izvok* legyen neve, *úgy, hogy esztendőnkint járván az kenézség a három között*, egy esztendőben egyik, másikban másik és a harmadik esztendőben a harmadik *lévén főkenéz*, a ketteje adót fizessen és szert járjon. Az újonnan reá szálló jobbágyoknak pedig adófizetésből hat esztendeig, szerjársából három esztendeig szabadságot engedjük, attól fogva, mióta reászállottak, id est ab anno 1582., de jobbágyokat a vár jószágából sehonnan reá ne szállítsanak, hanem idegen jobbágyokat hozzanak reá. Határa pedig legyen: Homonnay-jószág felől Korna és Koziva, Lengyelország felől a Beszkid, egyéb faluknak bántások és ártalma nélkül. Kinek erősségeért és bizonyoságaért adtuk nekik a mi szokott pecsétünkkel megerősített levelünket. Datum in arce Munkács, die 27. Octobris, anno 84 supra Millesimo et quingentesimo.

Nos itaque praefatas literas in omnibus punctis, clausulis et articulis, ac in omni sui parte acceptavimus et confirmavimus, harumstrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in arce Munkács, die 1. Januarii, anno Millesimo sexcentesimo decimo tertio.

(L. S.) Nicolaus Eszterházy, m. p.

XXII. *Paszikai kenézlevél.*

Nos *Sigismundus Rákóczy*, comes comitatus Tornensis etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod cum omni studio in dies laboravimus et conimur pro nostra facultate bona et possessiones ad arcem ipsam Munkács pertinentes populorum et incolarum numero, ordinequo bono meliorem reddere et decorare, harum itaque ad instantes suas petitiones, consideratis fidelitatibus suis *Matthio Vidsni*

Polczecz et Francisco Zittkar, Joanni, Urbano et Sztanko filiis Simonis, possessionis *Paszika*, filiisque eorundem universis nunc existentibus et posthac futuris in una sessione, domo seu curia Matthæi Polczecz, quoad usque simul eo habitaverint, *keneziatum seu libertatem* in eadem possessione Paszika dedimus et contulimus, ab omnibus taxis, tam ordinariis, quam extraordinariis, servitiisque ad arcem ipsam Munkács praestare solitis liberum et exemptum habere volumus, omnibus denique libertatibus, quibus caeteri kenezii ab antiquo freti et gavisii sunt, ipsi quoque utantur, concessimus. Cum vero aliquis illorum supradictorum filiorumque eorundem a domo seu sessione illa se amoverit, aliamque in sessionem se contulerit, statim prout reliqui colonorum, ad omnia servitia praeponenda, solutionesque taxarum sint astricti, debeant et teneantur. Molamque farinariam sive sulcatoriam, in qua molare criseosque seu gansagas sulcare pro sua utilitate possint aedificare et extruere; hoc addito, ut ea praestare teneantur, quae reliqui kenezii ad istam arcem pertinentes armis singulis praestare debent. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam literas nostras sigillo proprio munitas dandas et concedendas esse duximus. Datum in arce Munkács, die quinta Martii, anno domini Millesimo quingentesimo nonagesimo secundo.

(L. S.) Sigismundus Rákóczy, m. p.

XXIII. *Olenovai kenézlevél.*

Nos Sigismundus Rákóczy, comes comitatus Tornensis etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod cum omni studio in dies laboremus et conimur pro nostra facultate bona et possessiones ad arcem istam Munkács pertinentes populorum et incolarum numero ordineque bono meliorem reddere et decorare, ad instantiam itaque et requisitionem Francisci, Martini et *Michaelis Lizanecz* possessionis *Olenova* filiisque eorum universis nunc existentibus et post hac futuris, in una sessione, domo seu curia ignobilitari, donec insimul habitarent, *keneziatum sive libertatem* dedimus et contulimus, ab omnibusque taxis, servitiisque ordinariis ad arcem istam Munkács praestare solitis, liberum et exemptum habere volumus, omnibus denique libertatibus, quibus caeteri kenezii ab antiquo gavisii sunt, ipsi quoque utantur, concessimus, *molamque* farinariam sive sulcatoriam, in qua molare et criseos sulcare pro sua utilitate possint, aedificare et extruere habeant potestatem et facultatem. Hoc addito, ut ea praestare teneantur, quae reliqui kenezii ad istam arcem pertinentes annis singulis praestare debeant. Quod si autem aliquis supradictorum, filiorumque suorum, a domo seu sessione illa libera in aliam sessionem se

contulerit, statim ordine servato, prout reliqui coloni, ad omnia servitia praestanda, solutionesque consimiliter(!) sit astrictus. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam literas nostras sigillo proprio munitas dandas et concedendas esse duximus. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce Munkács, die 5-a Martii, anno domini Millesimo quingentesimo nonagesimo secundo.

(L. S.)

XXIV. *Vuzniczai kenézlevél.*

Nos Nicolaus Eszterházy de Galantha et Ursula Dersffy de Szerdahely etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod exhibitae et praesentatae sunt nobis literae infascriptae spectabilis ac magnifici quondam piaae memoriae domini Sigismundi Rákóczy, comitatus Torna comitis etc. nominibus et in personis infrascriptorum eorumque successorum supplicantes, ut easdem in omnibus punctis, clausulis et articulis confirmaremus. Quarum quidem literarum tenor talis est:

Sigismundus Rákóczy comitatus Torna comes, sacrae caes. reg. majestatis consiliarius etc. adjuk emlékezetre mindeknek a kiknek illik, hogy mi az ő felsége jószágát öregbíteni akarván, adtunk kenézséget *Bobaly Jánosnak* és *Czibár Mihálynak*, úgy hogy egyik egy esztendőben, a másik másban legyen kenéz minden szabadságaival, a minemű szabadságokkal az egész krajnai kenézek a régi boldog emlékezetű fejedelmek engedelméből élnek és falukat építettek, a külső tartományokból, a nagy Lengyelországból. A falunak pedig neve, melyre szabadságot adtunk, kenézséget engedtük nekik, *Vuznicza*, kinek határa, amint elrendelik, szomszéd faluknak fogyatozásokat eltávoztatván; a reá szállott jobbágyoknak adófizetésből hat esztendeig szabadságot, szolgálathól három esztendeig való szabadságot, úgy pedig, hogy mindenféle ajándékot, szolgálatot, akit egyéb kenézek szoktanak ubitenus, ezek is mindent megadjanak, cselekedjenek. Ennek bizonyosságára adtuk ami levelünket pecsétünk alatt. Datum in arce Munkács, die 5-a Martii anno domini Millesimo quingentesimo nonagesimo secundo.

Nos itaque praefatas literas in omnibus punctis, clausulis et articulis, ac in omni sui parte acceptavimus et confirmavimus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in arce nostra Munkács, die 1. Januarii, anno domini Millesimo sexcentesimo decimo tertio.

Nicolaus Eszterházy, m. p.

(L. S.)

XXV. *Kornapataki kenézlevél.*

Nos Nicolaus Eszterházy de Galantha et Ursula Derssffy de Szerdahely memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod exhibitae et praesentatae sunt nobis literae spectabilis ac magnifici domini piae memoriae condam Francisci Magócsy dni nostri observandissimi infrascriptorum eorumque successorum nominibus et in personis suplicantes, ut easdem in omnibus punctis, clausulis et articulis confirmaremus. Quarum quidem literarum tenor talis est:

Nos *Franciscus Magocsy* comitatum Beregh et Torna comes memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos ditionem arcis nostrae Munkács augmentare et amplificare volentes, provido *Andreae Danilovics de Kornapataka*, ejusque haeredibus et posteritatibus universis *scultetiam seu keneziatum* poenes rivulum Kornika, intra metas possessionis Izvor et Olenova nuncupati, salvis earum possessionum metis permanentibus, ea conditione concessimus, quod dictus kenezius praefatae possessionis Kornapataka intra spatium sex annorum extraneis, et non ad ditionem arcis Munkács pertinentibus colonis condescendere populosamque reddere faciat; colonis autem noviter condescendentibus intra praetactorum sex annorum spatium ab omnibus taxis, datiis, collectis, servitiis libertatem concessimus; ipse tamen kenezius ea omnia, quae caeteri kenezii ab antiquo ad arcem nostram praestare et solvere tenuerunt, praestare, solvere et inservire debeat et teneatur, sitque astrictus cum pecunia bellica per eosdem annuatim tempore necessitatis exigi solita. Hoc quidem non permissio, quod dictus kenezius si intra spatium videlicet sex annorum praefatam possessionem populosam reddere neglexerit, instar aliorum colonorum ad omnia servitia, cassatis his literis, sit in nimirum rusticana adstrictus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Actum in arce nostra Munkács, die 8. Aprilis anno Millesimo sexcentesimo septimo.

Nos itaque praefatas literas in omnibus punctis, clausulis et articulis ac in omni sui parte acceptavimus et confirmavimus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in arce nostra Munkács, die 1. Januarii, anno domini Millesimo sexcentesimo decimo tertio.

(L. S.) Nicolaus Eszterházy, m. p.

XXVI. *Alsó-Vizniczei kenézlevél.*

Nos Nicolaus Esterházy de Galantha et Ursula Derssffy de Szerdahely etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis et singulis, quod exhibitae

et praesentatae sunt nobis literae spectabilis ac magnifici domini piaae memoriae quondam Francisci Magóchy, domini nostri observandissimi infrascriptorum eorumque successorum nominibus et in personis supplicantes, ut easdem in omnibus punctis, clausulis et articulis confirmaremus. Quarum quidem literarum tenor talis est:

Nos *Franciscus Magóchy* comitatum Beregh et Thorna comes etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos ad humillimam supplicationem providi *Nicolai Kenéz* dedimus et contulimus scultetiam seu keneziatum provido Nicolao Kenéz ac filio ipsius Sandrino similiter Kenéz, vita eorum durante in possessione nostra Alsó-Viznicze, in quorum vicinitate parte ab una domus Joannis Fertes, parte vero ab altera domus Francisci Fetykács vicinitate junctae sunt; eosdem autem Nicolaum et Sandrinum Kenéz ab omnibus censibus, taxis, datis, collectis, servitiis, denique quibuslibet gravaminibus eximimus et libertamus, hoc addito, quod secundum consuetudinem ea, quae caeteri kenezii praestare solent, praestare et solvere teneantur, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datae in arce nostra Munkács, 22. die mensis Martii anno domini Millesimo sexcentesimo septimo.

Nos itaque praefatas literas in omnibus punctis, clausulis et earundem articulis, ac in omni sui parte acceptavimus et confirmavimus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datae in arce nostra Munkácsiensis, prima die Januarii, anno domini Millesimo sexcentesimo decimo tertio.

(L. S.) Nicolaus Esterházy, m. p.

XXVII. *Alsó-Vizniczei kenézlevél.*

Nos *Franciscus Magóchy* comitatum Beregh et Torna comes etc. damus pro memoria, quod nos ditionem arcis nostrae Munkács in comitatu Bereghiensis existentis constructae et possessionem ad eandem pertinentem amplificare et augmentare volentes, provido *Martino Kenéz* de Alsó-Viznicze ipsiusque haeredibus et posteritatibus universis scultetiam seu keneziatum concessimus cum omnibus suis libertatibus, quemadmodum caeteri kenezii nostri hactenus uti et gavisii sunt, libertatibusque gaudent, simul cum cunctis suis certis et veris erectis et antiquis limitibus, de jure et ab antiquo ad eandem pertinentibus et pertinere debentibus, salvo jure et meta aliarum possessionum nostrarum permanentibus, dedimus, donavimus et concessimus, imo damus, donamus et concedimus, quod ea quoque annuatim dictus Martinus Kenezius, ipsiusque haeredes et posteritates universi, quae caeteri kenezii ab antiquo ad dictam arcem nostram Munkács praestare solent et solvere, praestare et solvere debeant

et teneantur, cum pecunia bellica, quam annuatim et tempore necessitatis belli per kenezios et libertinos dictae arcis nostrae Munkács exigí solent in omni puncto, sintque modis omnibus adstricti, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in arce nostra Munkács, die vigesima mensis Aprilis, anno domini Millesimo sexcentesimo septimo.

(L. S.) Franciscus Magóchy m. p.

XXVIII. *Gévénfalvai kenézlevél.*

Nos Franciscus Magóchy comes comitatum Beregh et Torna etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos ditionem arcis nostrae Munkács amplificare et augmentare volentes, provido *Ladislao Gévén* jobbagioni nostro in possessione nostra *Gévénfalva* certas suas metas et antiquos limites habente *keneziatum seu libertatem* cum universis eius haeredibus et posteritatibus dedimus et concessimus, talem eidem proponendo conditionem, quod praefatam possessionem nostram intra unius anni spatium idem kenezius extraneis populis et non ditionem arcis nostrae Munkács pertinentibus condescendere faciat et populosam reddat. Ipse vero dictus Ladislaus Gévén, instar aliorum keneziorum nostrorum et omnia, quae quotannis ad hanc nostram arcem praestare solent, praestare debeat et teneatur una cum bellici sumptus pensione annuatim praestanda; si vero intra praefixum unius anni spatium dictam possessionem nostram populosam reddere neglexerit, ad omnia servitia colonialia deposito keneziatu compellatur, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in arce nostra Munkács, die decima quinta Februarii, anno Millesimo sexcentesimo octavo.

(L. S.) Franciscus Magóchy, m. p.

XXIX. *Nagyábrámkai kenézlevél.*

Nos *Franciscus Magóchy* comitatum Beregh et Torna comes, ac s. c. r. majestatis consiliarius, memoriae commendamus tenore praesentium quibus expedit universis significantes, quod nos ditionem arcis nostrae Munkács et pertinentiarum earum in comitato Bereghensi existentium amplificare et augmentare volentes, provido *Gregorio Károly* ac haeredibus et posteritatibus ejusdem universis in possessione *Nagy Ábrámka*, quae his circumdatur finibus: *Pudjolti, Bukabércz, Jablonocz et Beregoz*, scultetiam *seu keneziatum* dedimus et concessimus, tali conditione, ut iidem *Gregorius Károly*, alter vero *Ladislaus Koczán* praedictam possessionem *Nagy Abramka* more usitato

extraneis et non ad ditionem nostram pertinentibus subditis intra spatium sex annorum populosam reddere, muneraque ordinaria instar coeterorum nostrorum keneziorum praestare, una cum bellici sumptus pensione praestare debeant et teneantur; subditis autem ad eandem possessionem denuo condescendentibus intra spatium sex annorum ab omnibus taxis, servitiis, censibus et datiis libertatem dedimus et concessimus, ita tamen, ut praedictae possessionis (metae) vicinis colonis ne adversentur. Hoc addito, quod si iidem kenezii praedictam possessionem Nagy Abranka intra spatium sex annorum colonis extraneis populosam reddere neglexerint, extunc instar aliorum colonorum nostrorum ad omnia servitia rustica sint adstricti, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datae in arce nostra Munkaciensi, die octava mensis Junii, anno domini Millesimo sexcentesimo undecimo.

Franciscus Magóchy, m. p.

(L. S.)

XXX. *Korkolyi (bubuliskai) kenézelevél.*

Nos *Franciscus Magóchy* comitatum Beregh et Torna comes, ac s. c. r. majestatis consiliarius memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos ditionem arcis nostrae Munkács in comitatu Bereghensi existentis amplificare volentes, provido *Joanni Szotolecz* ejusque haeredibus et posteritatibus scultetiam seu keneziatum possessionis Bobolistya una cum praedio Korkoly dedimus et concessimus ea tamen conditione, ut dictam possessionem deinceps majori cum diligentia quam hactenus, more usitato extraneis, et non ad arcem nostram pertinentibus subditis populosam reddere, muneraque annualia instar ceterorum nostrorum keneziorum praestare, una cum bellici sumptus pensione praestare debeant et teneantur. Colonis autem ad eandem Bobolistya denuo condescendentibus intra spatium sex annorum ab omnibus servitiis, taxis, censibus, datiis et collectis libertatem dedimus et concessimus, ita tamen, ut praedictae possessionis metae vicinis colonis ne adversentur. Hoc addito, quod si idem kenezius praedictam possessionem sub termino sex annorum extraneis colonis populosam reddere neglexerit, extunc instar aliorum colonorum ad quaevis servitia sit adstrictus. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra Munkács, die 2. mensis Augusti, anno domini Millesimo sexcentesimo undecimo.

Franciscus Magóchy, m. p.

(L. S.)

XXXI. *Bukovinkai kenézlevél.*

Nos *Nicolaus Esterházy* de Galantha et *Ursula Dersffy* de Szerdahely etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit singulis et universis, quod exhibitae et praesentatae sunt nobis literae spectabilis ac magnifici domini piaae memoriae condam *Francisci Magócsy*, domini nostri observandissimi infrascriptorum eorumque successorum nominibus et in personis, supplicantes, ut easdem in omnibus punctis, clausulis et articulis confirmaremus. Quarum quidem literarum tenor talis est.

Nos *Franciscus Magóchy* comitatum Bereg et Torna comes ac sacrae caesareae regiae majestatis consiliarius etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos ditionem arcis nostrae Munkacsiensis et pertinentiarum earundem in comitatu Bereghiensis existentium amplificare et augmentare volentes, provido *Fettyko Zemegha* et posteritatibus suis in possessione *Bukovinka scultetiam seu keneziatum* dedimus et concessimus tali conditione, uti idem *Fettyko Zemegha* praedictam possessionem more usitato extraneis et non ad ditionem nostram pertinentibus subditis intra spatium sex annorum populosam reddere, muneraque annualia instar caeterorum keneziorum nostrorum praestare, una cum bellicis sumptus pensione debeant et teneantur. Colonis autem ad eandem condescendentibus intra spatium sex annorum ab omnibus servitiis, taxis, censibus, datiiis et collectis libertatem dedimus et concessimus, ita tamen, ut praedictae possessionis metae vicinis colonis ne adversentur, hoc addito, quod si idem kenezius *Fettyko Zemigha* praedictam possessionem *Bukovinka* intra spatium sex annorum colonis populosam reddere neglexerit, extunc instar aliorum colonorum ad omnia servitia rustica adstrictus sit, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datae in arce nostra Munkacziensi, die 8. Junii, anno domini Millesimo sexcentesimo undecimo.

Franciscus Magóchy, m. p.

(L. S.)

Nos itaque praefatas literas in omnibus punctis, articulis et clausulis, ac in omni sui parte confirmavimus et acceptavimus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datae in arce nostra Munkacziensi die 1. Januarii, anno domini Millesimo sexcentesimo decimo tertio.

Nicolaus Esterházy, m. p.

(L. S.)

XXXII. *Kiscsornai kenézlevél.*

Nos *Franciscus Magócsy*, comitatum Beregh et Torna comes, ac sacrae caesareae regiaeque majestatis consiliarius etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos ditionem arcis nostrae Munkács et pertinentiarum earundem in comitatu Bereghensi existentium amplificare et augmentare volentes, provido Stephano *Puppin*, haeredibusque et posteritatibus suis universis in possessione *Kiscsorna*, quae his circumdatur finibus: parte Perekraszna ab una, ab altera vero *Sztines*, *scultetiam seu keneziatum* dedimus et concessimus tali conditione, ut idem Stephanus *Puppin* praedictam possessionem more usitato extraneis et non ad ditionem nostram pertinentibus subditis intra spatium sex annorum populosam reddere, muneraque annualia instar caeterorum nostrorum keneziorum prestare una cum bellici sumptus pensione debeant et teneantur. Colonis autem ad eandem possessionem denuo condescentibus intra spatium sex annorum ab omnibus servitiis, taxis, censibus, datiis et collectis libertatem dedimus et concessimus, ita tamen, ut praedictae possessionis metae vicinis colonis ne adversentur; hoc addito, quod si idem kenezius Stephanus *Puppin* praedictam possessionem *Kiscsorna* intra spatium sex annorum colonis extraneis reddere neglexerit, extunc instar aliorum colonorum ad omnia servitia rustica adstrictus sit, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in arce nostra Munkácsiensi, die octava Junii, anno domini Millesimo sexcentesimo undecimo.

(L. S.) *Franciscus Magóchy*, m. p.

XXXIII. *Ujbisztrai kenézlevél.*

Nos *Nicolaus Eszterházy* de Galantha et *Ursula Dersffy* de Szerdahely memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod exhibitae et praesentatae sunt nobis literae spectabilis ac magnifici domini piaie memoriae condam *Francisci Magócsi* domini nostri observandissimi infrascriptorum eorumque successorum nominibus et in personis, supplicantes easdem in omnibus punctis, clausulis et articulis confirmaremus. Quarum quidem literarum tenor talis est:

Nos *Franciscus Magócsy* comitatum Beregh et Torna comes, sacrae caesareae regiaeque majestatis consiliarius etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos ditionem arcis nostrae Munkács et pertinentiarum earum in comitatu Bereghensi existentium amplificare et augmentare volentes, provido *Michaeli Lizanecz*, haeredibus-

que et posteritatibus suis universis in possessione *Bisztra*, quae his circumdatur finibus: Szolocsin et Polenai, *scultetiam sive keneziatum* dedimus et concessimus, tali conditione, ut dictam possessionem sub termino sex annorum integrorum more usitato extraneis et non ad arcem nostram pertinentibus colonis populosam reddere muneraque annualia instar caeterorum keneziorum nostrorum praestare una cum bellici sumptus pensione praestare debeant et teneantur; colonis autem ad eandem Bisztra condescendentibus intra spatium sex annorum ab omnibus servitiis, taxis, censibus, datiiis et collectis libertatem dedimus et concessimus, ita tamen, ut praedictae possessionis metae vicinis colonis ne adversentur. Hoc addito, quod si idem kenezius praedictam possessionem nostram Bisztra sub termino sex annorum extraneis colonis populosam reddere neglexerit, extunc instar aliorum colonorum nostrorum ad quaevis servitia rustica sit adstrictus, harum nostrarum literarum vigore et testimonio mediante. Datum in arce nostra Munkacsiensi, die 8. mensis Junii, anno Millesimo sexcentesimo undecimo.

Nos itaque praefatas literas in omnibus punctis, clausulis et eorum articulis et in omni sui parte acceptavimus et confirmavimus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in arce Munkács die 1. Januarii, anno domini Millesimo sexcentesimo decimo tertio.

(L. S.)

XXXIV. *Bukóczi kenézlevél.*

Nos Nicolaus Eszterházy de Galantha et Ursula Dersffy de Szerdahely etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos amplificare et augmentare volentes ditionem arcis nostrae *Munkács* in comitatu de Beregh existentis, animadvertentesque industriam providi *Francisci Orosz* de Bukócz, *keneziatum sive libertatem* in annotata possessione Bukócz in filios filiorum dedimus et concessimus, his tamen interjectis conditionibus, quod idem Franciscus Orosz posteritatesque ipsius universi, dictam possessionem etiam in posterum more usitato extraneis et non ad arcem pertinentibus subditis populosam magis ac magis reddere, muneraque annualia instar caeterorum keneziorum nostrorum annuatim unacum bellici sumptus pensione dare et persolvere debeant et teneantur, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra Munkács, die octava mensis Octobris, anno domini Millesimo sexcentesimo decimo tertio.

(L. S.) Idem Nicolaus Esterházy, m. p.

XXXV. *Szolocsinai kenézlevél.*

Nos Nicolaus Eszterházy de Galantha et Ursula Dersffy de Szerdahely etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos ditionem arcis nostrae *Munkács* amplificare et augmentare volentes, animadvertentes industriam providorum Ladislai, Andreae, Sandrini, Pauli et *Petri Kalabiska* jobbagionum nostrorum in condescensione possessionis Szolocsina ad praefatam arcem Munkács pertinentis, ejusdem praenotatae possessionis *keneziatum seu libertatem* eisdem in filios filiorum dedimus et concessimus, his tamen interjectis et conditionibus, quod idem Petrus Kalabiska, posteritatesque ipsius universae dictam possessionem etiam in posterum more usitato extraneis et non ad arcem nostram pertinentibus subditis populosam magis ac magis reddere, muneraque annualia instar caeterorum keneziorum nostrorum annuatim una cum bellici sumptus pensione dare, persolvere et praestare debeant et teneantur; quod si vero nollent, non possent, vel non curarent, extunc iidem, ipsorumque haeredes et posteritates universi ad omnia servitia rustica peragenda sint adstricti, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in arce nostra Munkács, die prima mensis Januarii, anno Millesimo sexcentesimo decimo tertio.

(L. S.) Nicolaus Eszterházy, m. p.

XXXVI. *Ujrosztokai kenézlevél.*

Nos *Georgius Rákóczy*, dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et sicularum comes etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod pro parte et in personis providorum *Lucae et Francisci Grecsovecz* ac Ignatii et Ladislai similiter Grecsovecz *keneziorum* nostrorum exhibitae sunt nobis et praesentatae quaedam literae generosi condam Joannis Ballingh de Gelse, principi serenissimi condam *domini Gabrielis*, dei gratia sacri alius romani imperii et Transilvaniae principis etc., deinde vero arcis nostrae Munkacsiensis capitanei supremi et bonorum eorum praefecti, in simplici papiro duplici patenter confectae, sigilloque ejusdem et manus subscriptione roboratae annuentionales, quibus mediantibus idem Joannes Ballingh *scultetiam seu keneziatum*, una cum inculto territorio, geminis fluviis Rosztoka nuncupatis, certis sub modis et conditionibus inferius declaratis eisdem Lucae et Ignatio Grecsovecz eorumque posteritatibus universis dedisse et concedisse dignoscebatur tenoris infrascripti, supplicantes nobis humillime, ut nos easdem literas annuentionales

benigne approbare, ratificareque dignaremur. Quarum quidem literarum tenor talis est:

Ego *Joannes Ballingh* de Gelse, serenissimi sacri romani imperii et Transilvaniae principis, partium regni Hungariae domini et siculorum comitis, nec non Opuliae et Ratiboriae ducis arcis et praesidii Munkacsiensis supremus capitaneus etc. memoriae commendo tenore praesentium significans quibus expedit universis, quod ego ditionem suae serenitatis domini nostri clementis. ad arcem Munkács pertinentem amplificare et augmentare volens, autoritate hac in parte sua serenitate mihi attributa et concessa, providis Lucae Grecsovecz ac Ignatio similiter Grecsovecz scultetiam sive keneziatum offero, una cum inculto territorio geminis fluviis Rosztoka nuncupatis circumdato, hac conditione proposita, ut iidem dicti kenezii praedictum locum externis et non ad ditionem Munkács pertinentibus subditis populosam reddant in spatio sex annorum, muneraque annuatim praestanda instar reliquorum keneziorum reddere teneantur una cum bellici sumptus persolutione; subditis autem noviter condescendentibus intra revolutionem similiter sex annorum libertatem polliceor immunesque facio ab omnibus rusticis laboribus, censibus et arendis. Si vero praescripti kenezii violatis conditionibus, dictum incultum territorium sub terminis praedeclaratis populosum reddere neglexerint, amissa libertate, conditionem jobbagionalem subeant et sint adstricti tum ad solutionem census et arendae, tum etiam ad praestanda rustica officia. Prout dedi dictis personis, earumque posteritatibus universis, absque tamen obstaculo vicinarum metarum et terminorum, harum mearum vigore et testimonio literarum mediante. Actum in arce Munkács, die 8. mensis Maji, anno domini Millesimo sexcentesimo decimo septimo.

(L. S.) Joannes Ballingh, m. p.

Nos itaque praemissa suplicatione dictorum Lucae et Ignatii Grecsovecz, ac Francisci et Stanislai filiorum eorundem nobis modo praemisso facta clementer exaudita et admissa, easdem literas annuentionales dicti condam Joannis Ballingh non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspitione carentes, praesentibus literis nostris verbotenus inseri et inscribi facientes, approbavimus, ratificavimus, ac pro iisdem Luca, Francisco, Ignatio et Stanislao, eorumque haeredibus et posteritatibus universis gratiose confirmavimus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in arce nostra Munkács, die vigesima quinta mensis Aprilis, anno domini Millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto.

(L. S.) G. Rákóczy, m. p.

XXXVII. *Volóczi kenézlevél.*

Nos *Georgius Rákóczy* dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et sicularum comes etc. memoriae commendamus per praesentes, quod pro parte et in personis providorum Andreae, Michaelis, Thomae et *Gregorii Szimkovics*, Olexi, Joannis Timkovics, similiter Olexi et Lucae Vaskovics, itidem Olexi providorum quondam filiorum keneziorum videlicet nostrorum ad arcem nostram Munkacsiensem pertinentium, exhibitae sunt nobis et praesentatae quaedam literae serenissimi condam domini *Gabrielis*, dei gratia sacri alias romani imperii et Transilvaniae principis etc. praedecessoris nostri felicitis reminiscuntur confirmationales in simplici papiro duplici patenter confectae, sigilloque ejusdem in caera rubra impresse communitae et manus propriae subscriptione roboratae, continentes in se literas quasdam generosi quondam Joannis Ballingh de Gelse, arcis et praesidii nostri Munkacziensis supremi capitanei annuentionales, quibus mediantibus idem Joannes Ballingh *scultetiam seu keneziatum* provideo quondam *Simonis Olexi* haeredibusque et posteritatibus ipsius universis in *praedio Wolovecz* sub modis et conditionibus literis in eisdem clarius expressis et denotatis dedisse. contulisse et concessisse, praefatus vero piae memoriae princeps easdem ratas et accepta habentes pro eodem Simone Olexi et praememoratis quondam Alexio, Szimko, Thimko et Vajko filiis ejus ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis, gratiose confirmasse dignoscebatur tenoris infrascripti, supplicantes nobis humillime, ut easdem literas omniaque et singula in eisdem contenta in omni sui parte approbare, ratificare et confirmare dignaremur. Quarum quidem literarum tenor talis est:

Nos *Gabriel* dei gratia sacri romani imperii et Transilvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus, sicularum comes, ac Opuliae, Ratiboriae dux etc. damus pro memoria per praesentes quibus expedit universis, quod pro parte et in persona providi *Simonis Olexi*, kenezii nostri ad arcem nostram Munkács pertinentis exhibitae sunt nobis et praesentatae quaedam literae fidelis nostri generosi Joannis Ballingh de Gelse, arcis et praesidii nostri Munkacziensis supremi capitanei annuentionales in simplici papiro duplici patenter confectae, sigilloque ejusdem in inferiori earum margine in cera rubra impresse communitae et manus propriae subscriptione roboratae, quibus mediantibus idem capitaneus noster scultetiam seu keneziatum dicto provideo Simoni Olexi, haeredibusque et posteritatibus ejusdem universis in praedio Wolovecz sub modis et conditionibus literis in eisdem clarius expressis et denotatis contulisse, dedisse et concessisse dignoscebatur tenore infrascripti, supplicans nobis humillime, ut

easdem literas annuentionales, omniaque et singula in eisdem contenta in omni sui parte approbare, ratificare et confirmare dignemur. Quarum quidem literarum tenor sequitur in hunc modum :

Ego *Joannes Ballingh* de Gelse serenissimi principis et domini Gabrielis dei gratia sacri romani imperii et Transilvaniae principis, partium regni Hungariae domini, sicularum comitis et Opuliae Ratiboriaeque ducis etc. supremus capitaneus arcis et praesidii Munkacziensis memoriae commendo tenore praesentium significans quibus expedit universis, quod ego ditionem arcis suae serenitatis domini nostri clementissimi in comitatu de Beregh existentis amplificare et augmentare volens, provido Simoni Olekszi haeredibusque et posteritatibus universis in praedio Volovecz, quod his circumdatur finibus : a meridie Borsova havasa, scultetiam seu keneziatum dedi et concessi autoritate domini domini mei clementis. mihi benigne attributa et concessa, tali conditione, ut dictum praedium usitato more sub termino sex integrorum annorum extraneis, et non ad arcem suae serenitatis pertinentibus colonis populosum reddere, muneraque annuatim instar coeterorum keneziorum praestare una cum bellici sumptus pensione debeant et teneantur ; colonis autem ad faciem dicti praedii noviter supervenientibus intra spatium sex annorum secundum antiquitatem observatam consuetudinem libertatem dedi et concessi, conditione itaque mediante, quod si idem kenezius et posteritates ejusdem universi praenominatum praedium et locum intra terminum praedictorum sex annorum extraneis colonis populosum reddere neglexerit, extunc instar aliorum colonorum ad quaevis rustica servitia sit adstrictus, harum mearum vigore et testimonio literarum mediante. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce Munkács, die decima septima mensis Julii, anno domini Millesimo sexcentesimo vigesimo quinto.

(L. S.) Joannes Ballingh, capitaneus Munkacsiensis.

Nos itaque praescripta praefati Simonis Olexy supplicatione clementer exaudita et suaviter admissa, praescriptas literas annuentionales non abrasas, non cancellatas, sed omnia et singula in eisdem contenta ratas, gratas et accepta habentes pro praefato Simone Olekszy, haeredibusque et posteritatibus ipsius universis, videlicet Alexio, Szimko, Thimko et Vaszko aprobavimus, ratificavimus et confirmavimus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in civitate nostra Alba Julia die vigesima mensis Julii, anno domini Millesimo sexcentesimo vigesimo octavo.

Gabriel, m. p.

Gregorius Ormáncözy, m. p.

Nos itaque praemissa supplicatione dictorum Andreae, Michaelis, Thomae, Gregorii, Joannis et Lucae *Olexovics* clementer exaudita et admissa praescriptas literas confirmationales non abrasas, non cancellatas, sed omnia et singula in eisdem contenta ratas, gratas et accepta habentes approbavimus, ratificavimus et pro praefatis Andrea, Michaeli, Thoma, Gregorio et Luca *Olexovics*, haeredibusque et posteritatibus ipsorum universis gratiose confirmavimus, prout et approbamus, ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in arce nostra Munkács, die 10. mensis Aprilis, anno Millesimo sexcentesimo quadragésimo quinto.

Georgius Rákóczy, m. p. (L. S.)

Joannes Szalárdy, m. p.

XXXVIII. *Preszlói kenézlevél.*

Ego *Joannes Ballingh* de Gelse, principis et domini domini *Gabrielis* dei gratia sacri romani imperii Transilvaniaeque principis, partium regni Hungariae domini et sicularum comitis, Opuliae, Ratiboriae ducis etc. arcis et praesidii Munkacziensis supremus capitaneus, memoriae commendo tenore praesentium significans quibus expedit universis, quod ego ditionem arcis suae serenitatis Munkacziensis in comitatu Bereghiensis existentis amplificare et augmentare volens, provido *Laurentio Lengyel*, haeredibusque et posteritatibus suis universis in *praedio Preszlo* commune vero *Homolás*, quod his circumdatur finibus: a meridie *Borsovahavasa*, ab oriente vero *Beszkidhegye*, *scultetiam seu keneziatum*, auctoritate domini, domini mei clementissimi mihi attributa et concessa dedi et contuli, tali conditione, ut dictum praedium more usitato, sub termino sex integrorum annorum extraneis et non ad arcem suae serenitatis pertinentibus colonis populosum reddat, muneraque annualia instar aliorum keneziorum una cum bellici sumptus pensione praestare debeant et teneantur; colonis autem ad dictum praedium noviter descendentibus intra spatium sex annorum ab omnibus servitiis, taxis, datiis libertatem juxta observatam consuetudinem dedi et concessi, ita tamen, ne praedicti praedii metae vicinis colonis adversentur. Hoc addito, quod si idem kenezius praenotatum praedium et locum sub termino sex annorum extraneis populis populosum reddere neglexerit, extunc instar aliorum colonorum ad quaelibet rustica servitia compellatur, harum mearum vigore et testimonio literarum mediante. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce Munkács, die 17. mensis Julii, anno Millesimo sexcentesimo vigésimo quinto.

(L. S.) Joannes Ballingh, m. p.

XXXIX. *Perekrasznai kenézlevél.*

Nos *Georgius Rákóczy* dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et sicularum comes damus pro memoria praesentibus significantes quibus expedit universis, quod pro parte et in personis providorum Petri, Joannis et *Stanko Bundás* keneziorum nostrorum ad arcem nostram Munkacsiensem pertinentium exhibitae sunt nobis et praesentatae quaedam literae fidelis nostri generosi condam *Joannis Ballingh* de Gelse, arcis et praesidii nostri Munkács (capitanei) annuentionales in simplici papiro duplici patenter confectae, sigilloque ejusdem in inferiori earum margine in cera rubra impressivae communitae et manus propriae subscriptione roboratae, quibus mediantribus idem capitaneus noster *scultetiam* seu keneziatum memoratis Petro, Joanni et Stanko Bundás haeredibusque et posteritatibus eorum universis in praedio Prekraszna sub modis et conditionibus literis in eisdem clarius expressis et denotatis contulisse, dedisse et concessisse dignoscebatur tenoris infrascripti, suplicantes nobis humillime, ut easdem literas annuentionales omniaque et singula in eisdem contenta in omni sui parte approbare, ratificare et confirmare dignaremur. Quarum quidem literarum tenor sequitur in hunc modum:

Ego Joannes Ballingh de Gelse illustrissimi ac celsissimi principis et domini domini *Georgii Rákóczy* dei gratia regni Transilvaniae principis, partium regni Hungariae domini et sicularum comitis etc. arcis et praesidii Munkácsiensis capitaneus supremus, bonorumque eorum praefectus etc. memoriae commendo tenore praesentium significans quibus expedit universis, quod ego ditiones arcis suae illustritatis domini nostri clementissimi in comitatu de Beregh existentis amplificare et augmentare volens, providis Petro, Joanni et Sztanko Bundás, haeredibusque et posteritatibus universis in praedio Perekraszna, quod his circumdatur finibus: ab oriente fluvius Paskovicz, ab occidente vero fluvius Csertészovadka, *scultetiam* seu keneziatum dedi et concessi, auctoritate mei domini domini clementis. mihi benigne attributa et concessa, usque ad beneplacitum suae illustritatis, quandoquidem et sub nomine tali ex aliorum ditione in suae illustritatis ditionem ac territorium vocaverint, ut immunes eos in keneziatu retinerentur, tali conditione, ut dictum praedium usitato more sub termino sex integrorum annorum extraneis et non ad arcem suae illustritatis pertinentibus colonis populosum reddere, muneraque annualia instar caeterorum keneziorum praestare, una cum bellici sumptus pensione debeant et teneantur. Quia vero et *minister ecclesiasticus vulgo batyko nuncupatus* eorum auxilio sustentatur, requi-

ritur, ut et taxam illam, quem solent singulis annis eorum pastori rutenorum vulgo batyko nuncupato solvere, eadem jure et ipsi annuatim persolvant; colonis autem ad faciem dicti praedii noviter supervenientibus intra spatium sex annorum secundum antiquitatem observatam conditionem libertatem dedi et concessi, conditione itaque mediante, quod si iidem kenezii, posteritatesque eorum universi praenotatum praedium et locum intra terminum praedeclaratum sex annorum extraneis colonis populosum reddere neglexerint, extunc instar aliorum colonorum ad quaevis rustica servitia sint adstricti, harum mearum vigore et testimonio literarum mediante. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce Munkács, die 22-a Julii, anno Millesimo sexcentesimo quadragesimo primo.

(L. S.) Joannes Ballingh, m. p.

Nos itaque praescripta praefatorum Petri, Joannis et Sztanko Bundás supplicatione clementer exaudita et faventer admissa, praescriptas literas annuentionales non abrasas, non cancellatas, sed singula et omnia in eisdem contenta ratas, gratas et accepta habentes, pro praefatis Petro, Joanni et Sztanko Bundás, haeredibusque et posteritatibus eorum universis approbavimus, ratificavimus et confirmavimus, prout approbamus, ratificamus et confirmamus harumstrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in arce nostra Munkacsiensi die sexta mensis Aprilis, anno domini Millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto.

(L. S.) Georgius Rákóczy, m. p.

XL. *Ramocsaházi kenézlevél.*

Ego Joannes Ballingh de Gelse, illustrissimi ac celsissimi principis domini domini Georgii Rákóczy dei gratia regni Transilvaniae principis, partium regni Hungariae domini et siculorum comitis arcis ac praesidii Munkacsiensis supremus capitaneus, bonorumque eorum praefectus, memoriae commendo tenore praesentium significans quibus expedit universis, quandoquidem aliquot testibus fide dignis satis superque comprobatum est, *Michaelem Gajdan* de Ramocsa et Paulum *Hátmegesi* ab initio *procuratores officiales seu kenezios* in pago Ramocsa existere, ob cujus testimonium in officio keneziatus eos privilegiarios fecit illustrissimus dominus Franciscus Mágóchy, quoniam praenotatum etiam pagum Ramocsa officiales seu kenezii isti incolis obsidere curarunt, sed interim novercante fortuna, postquam aedes eorum vulcano combustae fuissent, etiam privilegia sua tunc temporis amiserunt, quo circa praedicti kenezii me requirent supplicatione obnexi, ut in priore statu et officio eos statuerem et

in libertate pristina conservarentur. Quam ob rem considerans, quod hactenus etiam functi sunt tali officio et eorum fide et cura viget incolis pagus praenotatus, idcirco providis Michaeli Gajdan et Paulo Hátmegesi, posteritatibusque eorum universis, in praedicto pago Ramocsa in una sessione, domo seu curia Michaelis Gajdan et Pauli Hátmegesi, quoadusque simul cohabitarent, *scultetiam seu keneziatum* dedi et concessi auctoritate domini domini clementissimi mihi benigne attributa et concessa, omnibusque denique libertatibus, quibus caeteri kenezii ab antiquo frui et gavisii sunt, ipsi quoque utantur, concessi usque ad beneplacitum suae illustriatatis, sed tali conditione, ut praedicti kenezii, posteritatesque eorum universi munera annualia instar caeterorum keneziorum ad arcem Munkács praestare, una cum bellici sumptus pensione debeant et teneantur; quod siquidem dicti kenezii, posteritatesque eorum universi annuatim praestare neglexerint, vel noluerint, extunc instar aliorum colonorum ad quaevis rustica servitia peragenda sint adstricti, harum mearum vigore et testimonio literarum mediante. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum ex arce Munkács, die decima octava mensis Aprilis, anno domini Millesimo sexcentesimo quadragésimo secundo.

(L. S.) Joannes Ballingh, m. p.

XLI. *Kis-Abrámkai kenézlevél.*

Nos *Georgius Rákóczy* dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et sicularum comes etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos cum inter alia dominia, quibus per divinam benedictionem in Hungaria satis quoque adornati sumus, hoc quoque dominium nostrum Munkacsiense omnibus justis modis et rationibus aequitati et juribus hujus regni Hungariae consentaneis ampliare, amplificare, colonorumque numero adaugere semper in animo habuerimus, ad humillimam itaque supplicationem ac diligentem instantiam providi *Pauli Kusinczki*, accedente etiam nonnullorum fidelium nostrorum singulari apud nos propterea facta intercessione, *keneziatum seu scultetiam* possessionis nostrae *Kisabramka* vocatae, ad arcem nostram Munkács spectantis, sub limitibus et terminis a parte quidem Nagy Ábrámka ad Felső Rosztoka, ab altera ad locum, qui Pabukova dicitur, a tertia ad fluvium Latorcza, a quarta denique parte ad rivulum Hluboka dictum, sese extendentibus, cum solitis omnibus libertatibus eidem ac per eum Joanni et Ignatio filiis suis, eorumque haeredibus et posteritatibus universis clementer dandum, donandum et conferendum esse duximus, his conditionibus

mediantibus ac expressum declaratis, quod ipsi praedictam possessionem nostram externis et non ad jurisdictionem Munkacsiensem pertinentibus subditis intra spatium sex integrorum annorum magis populosam reddere, munera annuatim ad arcem nostram praestanda instar reliquorum keneziorum singulis annis solitis suis terminis reddere et administrare, sumptus bellicos consuetos praestare modis omnibus debeant et teneantur. Qui quidem kenezii nisi sessiones colonicales desertas in eadem possessione nostra habitas tempus intra praemissum populosas reddant, praemissaque scultetiae seu keneziatus munera praestent, libertate hac per nos gratiose ipsis concessa amissa, ad jobbagnonalem conditionem, census et arendae solutionem, praestandaque quaevis rusticalia servitia reversi, eaque instar aliorum jobbagnonum nostrorum subinde perfecteque tenebantur et debebunt; subditos porro noviter supervenientes ad praedictam possessionem condescendendos intra spatium sex annorum integrorum decursum ab omnium servitiorum et laborum rusticalium exhibitione, censuumque et arendarum persolutione exemptos et superlatos per quoslibet officiales nostros conservari facturos clementer promittimus, prout et damus, donamus et conferimus, immunesque et exemptos facimus et superlatos ac conservari facimus, salvis tamen metis et limitibus vicinis permanentibus harumstrarum vigore et testimonio literarum mediante, quas etiam per universos et singulos officiales nostros conditionibus sub praemissis in ipsarum vigore conservari volumus et jubemus. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra Munkacsiensi, die 6. mensis Aprilis, anno domini Millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto.

(L. S.)

G. Rákóczy, m. p.

XLII. Szerencsfalvi kenézlevél.

Georgius Rákóczy dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et siculorum comes. Fidelibus nostris, generoso, egregio et nobili Thomae Debreczeny de Királydarócza, universorum bonorum nostrorum in Hungaria praefecto, Joanni Laczay provisorii bonorum, item rationistis ac aliis officialibus arcis nostrae Munkács modernis scilicet et futuris quoque pro tempore constituendis, quorum videlicet interest vel intererit praesentium notitiam habituris, nobis dilectis, salutem et gratiam nostram. Munkácsi várunkhoz tartozó jószágunkban Szerencsfalván lakó kenézeink, úgy mint Sándor Gergely, Lázár, Máté István, Ferencz, Kozma János, Kozma Mihály, Máté Pál, Kozma István nevűek találának meg bennünket alázatos könyörgek által jelentvén, hogy noha ennek előtte ők, mint a hűség,

udvarbíróságaink, itt való udvarbíráink arról való leveleknek continentiaja szerint mindennemű *kenézi* immunitásokban és ususokban megtartattak, mind az által hűséged ezt nem követvén, sok új dolgokra és elviselhetlen szolgálatra erőlteti őket régi szabadságok sérelmével, könyörögvén azon, régi dominus terrestrisektől adatott és successive is etiam temporibus a helynek possessoraitól confirmáltatott *kenézi leveleknek* tenora szerint méltóztatánk mi is immunitásokban megtartani és hűségeddel is megtartatni. Melyre nézve kegyelmesen parancsoljuk hűségteknek, e levelünket látván, a modo in posterum felül megnevezett kenézinket, a mint hűséged kezében inventáltatott jószág azon új urbariumok continentiaja és a hűséged magad információja szerint az adózásra, heti drabanti szolgálatra, egyéb állapotokon kívül, a mint az urbariumban meg vagy on specificálva, ne erőltesse őket, sőt ugyan ne is tartozzanak s annak nem praestálásáért se személyekben, se javokban megháborítani, károsítani ne merészelje. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra Munkács, die vigesimo quarto mensis Aprilis, anno Millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto.

(L. S.)

G. Rákóczy, m. p.

XLIII. Ideiglenesen felmentő levél.

Georgius Rákóczy dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et sicularum comes. Fidelibus nostris, generoso Thomae Debreczeni de Királydarócza, universorum bonorum nostrorum in Hungaria praefecto, ac egregio Joanni Láczy provisorii bonorum, ac aliis officialibus arcis nostrae Munkácsiensis modernis et futuris praesentem visuris salutem et gratiam nostram. *Munkácsi János* egyik *szakácsinasunk* találja meg bennünket alázatosan jelentvén, hogy ugyan itt való jószágunkban Bobolistya nevű faluban lakozó egy testvérbátyja igen szegény állapottal bírja magát és csak kezével keresi kenyerét; kire nézve, minthogy az öcsce is udvarunkban *szolgál fizetés nélkül*, a mi adó és árendával munkácsi várunkhoz tartoznék annuatim praestálni a faluval együtt, azt maga személyében durante beneplacito nostro neki kegyelmesen relaxáltuk. Így lévén a dolog, hűségteknek kegyelmesen parancsoljuk, megírt szakácsinasunk bátyjához való kegyelmességünket így értvén, az ő személyére nézendő adó és arenda fizetésre tempus intra praemissi beneplaciti nostri ne erőltesse, ezért meg se bántsa, károsítsa. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra Munkácsiensi die 13. mensis Aprilis, anno Millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto.

(L. S.)

G. Rákóczy, m. p.

XLIV. *Sztánfalvai kenézlevél.*

Georgius Rákóczy dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et sicularum comes. Fidelibus nostris, generosis, egregiis et nobilibus, Thomae Debreczeny de Királydarócza, universorum bonorum nostrorum in Hungaria praefecto, Joanni Lácay provisor, rationistis et aliis etiam omnibus officialibus arcis nostrae Munkacsiensis, modernis et futuris quoque pro tempore constituendis, praesentem visuris salutem et gratiam nostram. Munkácsi várunkhoz tartozó jószáginkban *Sztánfalván* lakó *Sztánfalvi László*. Márton, Lukács, János, Jakab és másik János nevű *hat kenézünk* találának meg bennünket alázatos könyörgések által, jelentik, hogy noha ennek előtte mind a hívség, udvarbíróságaink, itt való udvarbíráink arról való leveleknek continentiája szerint mindennemű kenézi immunitásokban, ususokban megtartattak volna, mindazonáltal hívség azzal nem gondolván, sok új dolgokra és elviselhetlen szolgálatra erőlteti őket, régi szabadságok sérelmével; instálván azon régi dominus terrestrisektől és successive is semper temporibus e helynek possessorától confirmáltatott kenéz-leveleknek tenora szerint, méltóztatnánk mi is régi immunitásokban megtartani; melyre nézve kegyelmesen parancsoljuk hívségnek, a modo deinceps successive is semper temporibus felül megírt kenézeket több szolgálatra ne erőltesse, hanem valamint hívség udvarbíráink kezéhez adatott új urbariumban fel vagyon írva szolgálatjok, abban inviolabiliter tartsa, másokkal is megtartassa s ők is azonkívül semmivel ne tartozzanak s annak nem praepálásáért se személyekben, se javakban megháborítani, károsítani ne merészelje. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra Munkacsiensi, die vigesima secunda Aprilis, anno Millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto.

(L. S.)

G. Rákóczy, m. p.

XLV. *Ruszkóczon Antalóczy-család szabadoslevele.*

Georgius Rákóczy, dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et sicularum comes. Fidelibus nostris generosis, egregiis et nobilibus, substituendo supremo capitaneo, Thomae Debreczeny de Királydarócza, universorum bonorum nostrorum in Hungaria praefecto, Gregorio Leovey vicecapitano et castellano supremo, Georgio Maxay provisor, item rationistae caeterisque bonorum arcis nostrae Munkács officialibus modernis videlicet et futuris quoque pro tempore constituendis, quorum interest vel intererit, praesentium noti-

tiam habituris salutem et gratiam nostram. Munkács várunkhoz tartozó Ruszkócz nevű falunkban lakó *Antalóczy János*, András és István nevű ifjú legény egy testvératyafiak találának meg bennünket alázatos könyörgések által, adák értenünk, hogy ők más idegen helyről, holott az előtt, míg az atyjok is *szabadosúl lova hátán szolgált*, kirúl mind nemes s mind az előtti földesuraktól szabad levelek existál, jöttek volna jószágunkba, instálván azon alázatosan, méltóztatnánk mi is fejedelmi kegyelmességünk-ből ezen várunkhoz tartozó *lovak szabadosink közé* connumerálni őket és azon immunitással éltetni mindenekben, a mint eleitől fogva éltek ez ideig; kiknek alázatos instantiájokra kegyelmes tekintetünk levén, annuáltunk kívánságoknak és megengedtük nekik, hogy valameddig fúri ágon maradékjok lészen és elégségesek is lesznek a *lovon való szolgálatra*, szolgáljanak szabadosúl lovak hátán, mint több régi ős ezen várunkhoz tartozó jószágunkban lakó szabadosunk. Minek okáért kegyelmeteknek és hűségteknek mind mostani és jövődöbeli fen megnevezett fő és vice tisztviselőinknek hagyjuk kegyelmesen és parancsoljuk is serio, ebbeli kegyelmes annuantiánkat, így értvén, megnevezett mostan ujonnan jószágunkban letelepedett *Antalóczy János*, András és István nevű ifjú legényeket és azoknak fiúágon levő maradékjokat a modo in posterum successive is semper temporibus, modis et conditionibus sub praemissis e levelünk tenora és continentiaja szerint éltesse minden részről olyan immunitással őket, melyben több régi ezen jószágunkban lakó ős, lovak hátán szolgáló szabadosinkat éltette, tartotta és szolgáltatta; ezenkívül semminemű parasztszolgálatra, szerjára, dézsmaadásra, adófizetésre ne erőltesse, kényszerítse, annak nem praestálásáért se személyében, se javaiban, marháiban megháborítani ne merészelje, hanem tartsa e kegyelmes annuantiánkhoz magát. Secus nequaquam facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra Munkács, die prima Septembris, anno domini Millesimo sexcentesimo quadragésimo sexto.

(L. S.)

G. Rákóczy, m. p.

XLVI. *Nagylucskai szabadoslevél.*

Georgius Rákóczy dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et sicularum comes. Fidelibus nostris generosis, egregiis et nobilibus *Thomae Debreczeny* de Királydarócza, universorum bonorum nostrorum in Hungaria existentium praefecto, item *Gregorio Leovey* de eadem vicecapitaneo et castellano primario, *Georgio Maxay* de Alba Julia provisori, necnon vicecastellanis, rationistis, censuum, taxarum, contributionum et quarumlibet collectarum, decimarum, nonarum

et quartarum perceptoribus, bonorumque nostrorum Munkacsien-
sium officialibus, quorum videlicet interest, modernis et futuris
pro quovis tempore constituendis praesentium notitiam habitur-
is salutem et gratiam nostram. Munkácsi várunkhoz tartozó
Lucska nevű falunkban lakó *Anda Ferencz* találta meg minket
alázatos könyörgése által, jelentvén, hogy volna immár tizenkét
esztendeje, a mioltátúl fogva munkácsi várunkhoz mind *postaság-
gal szolgál*na, a mikor valamely becsületes hívünket vagy jámbor
szolgánkat idegen országokra erre ki expediálnók, munkácsi tiszt-
viselő híveink őt gyakorlotsággal melléjük rendelvén kísérőül,
az ő állapotja s tehetsége szerint híven kívánván járni el hiva-
talában, könyörögvén azon minekünk alázatosan, méltóztatnánk
házának adóját kegyelmesen relaxálni és gabonáiból való dézsma-
adástól őt immunissá tenni. Kinek alázatos könyörgésére és hív
szolgálatjára s forgolódására kegyelmes tekintetünk levén, házát
az adófizetéstől és egyéb collectáknak praestálásától usque ad
beneplacitum nostrum kegyelmesen eximáltuk és libertáltuk,
gabonáiból jutandó dézsma pedig ez esztendőben integre, ezután
következendő esztendőkben pedig gabonás dézsmájának harma-
dát relaxáltuk és condonáltuk durante beneplacito nostro, amint-
hogy eximáljuk, libertáljuk, relaxáljuk és condonáljuk praesen-
tium per vigorem; kegyelmeteknek és hűségteknek azért oda fel
specifícált híveink kegyelmesen parancsoljuk, ebbeli kegyelmes
annuentiánkhoz alkalmazzassa magát és a modo deinceps durante
beneplacito nostro ezen *Anda Ferencznek* házát az adó és szedő-
vivő fizetéstől exemptanak és libertatának, gabonájának dézsmá-
ját ez idén épen, ennek utána pedig harmadát relaxálnak és
condonálnak tudván mi tőlünk lenni ez kegyelmes annuentiánk
kívül ne menjen, házától semminemű adót szedő-vivőt gabonái-
ból az idén semmi dézsmát ne exigáljon, hanem más esztendőkön
exigálja úgy a dézsmát, harmada legyen relaxálva neki, effelett
maga a feleségét és gyermekeit kényszeríteni, erőltetni s annak
nem praestálásáért őket háborgatni, károsítani semmi praetextus
alatt ne attentálja, ne engedje is senkinek. Secus non facturi.
Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra
Munkacsiensi die 5. mensis Augusti, anno Millesimo sexcentesimo
quadragesimo sexto.

Georgius Rákóczy, m. p. (L. S.)

Joannes Szalárdy, vicesecretarius.

XLVII. Veretecsői kenézlevél.

Thomas Debreczeni de Királydarócza, illustrissimi ac
celsissimi domini domini *Georgii Rákóczy* dei gratia principis
Transilvaniae, partium regni Hungariae domini et siculorum

comitis universorum bonorum in partibus regni Hungariae existentium praefectus, universis et singulis cujuscunque status, gradus, honoris, ordinis, dignitatis, auctoritatis et praeeminentiae hominibus, signanter vero provisoribus aliisque officialibus ad arcem Munkács pertinentibus salutem et quorum interest, servitiorum paratissimorum commendationem. Ez levelem mutató felső vidéken Hukliva nevű faluban lakozó *Battykó Fülöp és Battykó László* nevű, a mi kegyelmes urunk jobbágyinak a minémű jobbágyságba való házok volt, üdvözült kapitány Ballingh János uram ezen házoknak nagyobb részét elvevén tőlök, ugyanazon faluban Hukliván a mi kegyelmes urunk számára vendégfogadó házat építtetett, mely házok helyett ezen Battykó Fülöp és László nevű embereknek kívül Hukliván egy bizonyos Veretecső nevű égett erdőt mutatott, hogy ott telepedjenek meg, magoknak házat ott építvén, *kenézséget viseljenek* és falut építsenek, idegen jobbágyságokkal megtelepítvén, melyre hat esztendeig való szabadságot is megengedett vala nekik; mostan ujonnan requiráltak engemet ezen praenominált kenézek, úgymint Battykó Fülöp és Battykó László, minekokáért én is nem akarván annihilálnom szegény Ballingh uramtól nekiek adott helyet, holott házakat is építtettek rajta, ujonnan nekiek engedtem ezen Veretecső nevű erdőt és helyt minden határával együtt ilyen conditióval, hogy azon a helyen falut építsenek, négy esztendeig a dato praesentium tizenkét idegen jobbágyot szállítsanak reá, addig sem magok, sem a mely jobbágyokat oda telepítenek, se adózzanak, se szolgáljanak. A négy esztendő eltelvén, ketten, úgymint Battykó Fülöp és Battykó László amint a többi e vidéken levő kenézek olyan kenézség után való censust esztendőnkint tartozzanak a várhoz fizetni, mindenben oly szabadságban éljenek, mint a többi e vidéker levő kenézek még a maradékjok is; a mely jobbágyokat pedig telepítenek, ezek olyan szolgálattal, adózással fognak tartozni, mint a többi e vidéken levő jobbágyok. Hogy ha pedig négy esztendő alatt magok fogadások szerint idegen jobbágyokból ezen helyt meg nem telepítik, tehát négy esztendő mulva csak magok akarván ott szabadságban élni, a munkácsi tisztek mindjárt jobbágyságra erőltessék őket és szolgáltassák, sőt ha ezt nem praestálnák, még marhájokat, házokat is a mi kegyelmes urunk számára elfoglalhassák s confiscálhassák. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce Munkács die 1. Septembris, anno Millesimo sexcentesimo quadragésimo sexto.

Thomas Debreczeny, m. p.

(L. S.)

XLVIII. *Krajnai orosz jobbágyok védlevele.*

Georgius Rákóczy dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et sicularum comes. Fidelibus nostris generosis, egregiis et nobilibus, Thomae *Debreczeni* de Királydarócza, universorum bonorum nostrorum in Hungaria praefecto, Gregorio *Leovey* de eadem castellano primario, Georgio *Maxay* de Alba Julia provisor, ceterisque officialibus et eorum vicesgerentibus arcis nostrae et bonorum *Munkacsiensium* modernis et futuris, pro quovis tempore constituendis, nobis dilectis, salutem et gratiam. A *krajnaságbeli orosz jobbágyink* közönségesen alázatos könyörgések által adják értésünkre jelentvén, hogy ők eleitől fogva egyébbel nem dézsmáltak, hanem minden dézsma helyett tyúkot, tyúkmonyat, vaját, olajat, szurkot és sajtot szolgáltatottak volna be ide munkácsi várunkba, melyben minden praedecessorink idejekben s mind mi időnkben is ez ideig megtartottak volna, hanem csak az elmúlt tavaly esztendőben kezdették volna el tisztviselőink a *bor-dézsmát* is rajtok exigálni, régi uszusoknak praejudiciumára. Könyörgének azért minékünk alázatosan, hogy kegyelmességgel lennénk hozzájuk és régi szokásokban méltóztatnánk kegyelmesen megtartani, mivel ők a nélkül is fölötte sovány földön laknának. Kiknek alázatos könyörgésekre kegyelmes tekintetünk lévén, mi is őket, a mivel praedecessorink éltették, akarjuk éltetni és semmiben azonkívül tisztviselőinknek is megháborítani nem engedjük. Minek okáért kegyelmesen és serio parancsoljuk hűségteknek e levelünk látván, megírt krajnaságbeli jobbágyinkat minden régi szabadságokban, melyek földesurak praerogatiójával nem ellenkeznek, ha ab antiquo úgy volt, amint exponálnák, hűségtek is megtartsa mindazokban és azonkívül semmiben meg ne háborgassa, sub gravi animadversionis nostrae poena. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra Munkacsiensi, die vigesima septima mensis Julii, anno domini Millesimo sexcentesimo quadragesimo octavo.

G. Rákóczy, m. p.

Joannes Horváth de Pálócz, secretarius m. p.

(L. S.)

XLIX. *Ploszkói kenézlevél.*

Nos *Georgius Rákóczy* dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et sicularum comes, memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod cum inter alia dominia, quibus per divinam benedictionem in Hungaria quoque satis adaucti cumulativi

sumus, hoc quoque dominium nostrum Munkácsiense omnibus justis modis et rationibus, aequitatibus et juribus hujus regni Hungariae consentaneis ampliare, amplificare, incolarum numero adaugere semper in animo habuerimus, ad humillimam itaque suplicationem ac diligentem instantiam providi *Alexandri Lizanecz scultetiam seu keneziatum* possessionis nostrae *Ploszko* vocatae, quae duodecim duntaxat colonos de praesenti in se continere perhibetur, sub limitibus ac terminis ab oriente ad fluvium Klokucz, a meridie ad possessionem Kisbisztra, ab occidente ad Vinna, a septentrione vero ad Pinnye vulgo dictas rivulos sese extendentibus, eidem ac per eum Augustino, Lucae et Demetrio filiis suis, eorumque haeredibus et posteritatibus universis, cum solitis omnibus libertatibus clementer dandam, conferendam, donandam esse duximus, his conditionibus mediantibus ac expressum declaratis, quod ipsi praedictam possessionem nostram externis et non ad jurisdictionem Munkacsiensem pertinentibus subditis intra spatium sex integrorum annorum magis populosam reddere, munera ad arcem nostram praestanda instar reliquorum keneziorum singulis annis solitis suis terminis reddere et administrare, sumptus bellicos consuetos praestare modis omnibus debeant et teneantur; qui quidem kenezii nisi sessiones illas colonicales desertas in eadem possessione nostra habitas tempus intra praemissum populosas reddant, praemissaque *scultetiae seu keneziatus* munera praestent, libertate hac per nos gratiose ipsis concessa amissa ad jobbagionalem conditionem, census et arendae solutionem, praestandaque quaevis rusticalia servitia reversi, eaque instar aliorum jobbagionum nostrorum subire, perferreque tenebantur ac debebunt. Subditos porro noviter supervenientes ad praedictam possessionem condescendentes intra similiter sex annorum integrorum decursum ab omnium servitiorum ac laborum rusticalium exhibitione, censuumque ac arendarum solutione exemptos et superlatos per quoslibet officiales nostros conservare facturos clementer promittimus, prout damus, donamus et conferimus, immunesque exemptos et superlatos facimus et conservari faciemus salvis tamen metis et limitibus vicinis permanentibus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, quas etiam per universos et singulos officiales nostros conditionibus sub praemissis in ipsarum vigore conservari volumus et jubemus. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra Munkácsiensi, die decima octava Februarii, anno Millesimo sexcentesimo quadragesimo octavo.

Georgius Rákóczy, m. p.

(L. S.)

L. *Rákóczy György Maksay György nevű tisztének Munkácson birtokot adományoz.*

Georgius Rákóczy dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et sicularum comes etc. Fidelibus nostris, generoso Thomae Debreczeny de Királydarócza, universorum bonorum nostrorum in Hungaria praefecto nobis dilecto salutem et gratiam nostram. Mostani munkácsi udvarbíránk vitézlő Maxay György hívünknek hűsége és szolgálatajára kegyelmesen tekintvén, míglen itt való számadását elvégzi, néhai Kuthi András itt való munkácsi házat mindennemű örökségével, szölejével neki conferaltuk, de ő is se a házat, se egyéb örökséget el ne pusztítsa. Parancsoljuk azért kegyelmesen praefectus hívünk, ezután következő udvarbíráknak is, hogy megnevezett Maxay Györgynek, a megírt Kuthi András-félét minden örökségével, szölejével bírni és hasznát venni engedje mindaddig, míg megszámadását elvégzi. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra Munkacsiensi, die nona mensis Augusti, anno domini Millesimo sexcentesimo quadragésimo octavo.

Georgius Rákóczy, m. p.

(L. S.)

Közli: LEHÓCZKY TIVADAR.

ADALÉK
RÁKÓCZY GYÖRGY ÉS A PORTA
ÖSSZEKÖTTETÉSEI TÖRTÉNETÉHEZ.

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

I. 1634. márcz. 5.

Illustrissime princeps stb.

Az úr Istentől Ngod kegyelmes uram áldott legyen minden dolgaiban.

Kegyelmes uram, Ngodnak semmi egyéb ide való mostani új híreket írni nem tudok: Murtaza passa, Ngod jó akarója, mint értettem másoktól, ultima Februarii proxime praeteriti tengeren tul való hadból megérkezék, de fájdalmas lábai és nehéz utja megtörődése mia fekszik, mely miatt alkalmatosság nem engedték, hogy vele szembe lehessek, és az Ngod méltóságos nevével köszönthessem, kit nem praetermittálok ez után is. Ngod is kegyelmes uram első alkalmatossággal irasson neki, mivel immár continuus ő is itt császár kapuján. Az lengyel követ is kegyelmes uram, Alexander Sztrebinczky subcamerarius Leopoldensis, prima die praesentis mensis nagy solenitással érkezék be, mint lengyel szokta magát viselni, itt is illendő böcsülettel excipiálák; negyvennégy spahia ment vala ki elejekben, az császár maga is annak előtte egy nappal egy kertében kiment vala hálni közel az közönséges uthoz, melyen az lengyel követnek el kellett jőni; színnepe volt másfélszáz lovassa, az mint olvasók egy ház ablakárúl, az hollandus követtel, magát az melczuani szerajhoz szállíták; mivel penig kegyelmes uram itt ez mostani időben az égés miatt az szállás igen szűk, az havasalföldi vajda kapikihaját is kiszállították házából az városon kívül, maga az főlegatus egy főlegény szolgáját küldé hozzám salutáltatván kérete azon, hogy két főember szolgájának lovainak az erdélyi háznál adassak szállást. Én kegyelmes uram, az Ngod méltóságát előttem viselvén jó szüvel, szeretettel szállást engedék három kocsival tizenhat lóval, itt nálam vadnak, kit az legatus igen jó

néven vött. Tegnap kegyelmes uram az kajmekammal szemben lőtt, ötöd magával megkaftányozák, az leveleket mind beadá, mind az császár s mind az vezér leveleit, ma transferálták őket törökül, mint értem, holnapután császárral is szembe leszen, híre az, itt kegyelmes uram semmit nem késik, elbocsátják, mivel semmit nem hozott, üres, könnyű válaszsza jár, készüljön hadra, ez nem titok. Az római császár főkövete is kegyelmes uram die 12. praesentis bejő; ma érkezett Drinápolyban, Ngd kegyelmes uram, elhittem nevét tudja: comes a Bocham Joannes Rudolphus. Zöldfikár aga, nem tudom, ha csak magától, avagy vezértől halotta-e, igen agálá előttem: ennek előtte való megholt fejedelem idejében az erdélyi posta, mikor római császártól főkövet Bécsből kiindult, vele fényes portára jövést jött, mikor érkezett Budára, onnan mikor indult ki, és mikorra érkezett Nándor-Fejérvárra, fényes portát Erdélyből tudósította az fejedelem, nem engedte azt, hogy budai vezér írja meg ide elsőbben, hanem tiz-tizenkét nappal is elébb megírták Erdélyből, mostan budai vezér írta meg az német követ jövetelét, az lengyel követ jövetelét penig az moldvai vajda, erdélyi fejedelem ő nga ezek felől semmit nem írt, én csudálom, maga ő ngának jó módja volna benne kiváltképpen az német császár részéről való híreknek megtudásában, és annak ide való megírásában. Én ezekre kegyelmes uram articulatim neki megfelelttem. Mindezeket ilyen bő szókkal kegyelmes uram azért akarám megírni Ngodnak, az Ngod bölcs ítélési, Ngd kegyelmesen tudhatja, az német és lengyel hatalmas császárnak nyilvánvaló ellenségi, kik felől ha mi híreket ide ír Ngod, nagy ajándék küldésnél kedvesebb dolog. Székely Mózes kegyelmes uram Urumelyi Hiszart alias Bairvarad igen őrszi, nem is akar onnan könnyen kimenni, egy holnapra ezer oszporája jár minden cselédjének együtt, maga az várban nyolczadmagával vagyon, az városban való több cselédi éheznek, soknak csak fegyvere is nincsen, sokaknak mentéjek is nincsen, el kellett adniok az ehezés miatt; úgy értem, kik közülök az lengyelekkel akarnak elmenni, kik peniglen az német legátussal. Kegyelmes uram, akarám Ngodat erről is informálnom, tegnap vezér kapujáról jöttömben jöve ki előnkbe egy háztúl Maróthi György, ugyan mint egy sírásképpen kére, hogy járjak lassan, csak vagy két szava volna velem, meg sem akarom hallani, de az Istenre kére, ne siessek el menetel . . . . szok mint értem, az Ngod kegyelmességében igen bízik, Székely Mojzest ide hagyná az Ngod kegyelmesé. . . . ha jámbor volna, tudna szolgálni, valóba bánja, siratja eljövételét, de immár maga is látja bolondságát, csaknem hal buában. Egyéb itt történt ennek előtte való dolgokról kegyelmes uram az úr Mikó Ferencz uram, tudom, tudósította Ngodat mindenekről. Ő nga elmenetele után jött volt

ide Maróthi György tudakozni, hogy ha el ment-e Nagy Ferencz, avagy itt maradott az erdélyi háznál. Megmondám neki, hogy az követ uraimmal elment. Nagyon fohászcodék és monda: hatalmas Isten, ím több senki Székely Mojzesnek hűtös szolgálja nem vala Nagy Ferencznél, hűtit ide hagyta, penig ide által jött, az leveleket az úrnak hatta, mert mind ő hordozta mind az császár s mind a tatár hán levelét, noha ő semmit nem tud az derekas dologban, de mégis féltek igen egy embert az ő elmeneteléből. Tovább nem terjeszté szavait. Itt kegyelmes uram majd minden nap az utczákon, piaczkon erőssen kiáltatja az hadra való készületet, az kinek tengeren tul kell menni, mentest menjen, az kinek pedig császárral kell elmenni, olyképen legyen az, amely holnap ezután feltetszik, annak az ujságára Drinápolyba az császár kiszáll. Nekem kegyelmes uram nagy gondom az vele való innen kiindulásomra, de kiváltképen az mellé való elmenetelemre. Szekeres lovam egy is nincsen, szernyű drága penig itt akár mely rossz ló, tizenhat, husz talléron nem is találni lovat venni. Ngodnak mint kegyelmes uramnak igen alázatosan könyörgök, négy erős szekeres lovakat az háromszéki tiszt uraimnak parancsoljon vétetni idején, ha ugyan megkivántatik azaz javalás, az Ngd kegyelmességéből ne fogyatkozzam meg, előttem álló szolgálatomban ügyekezem én is kegyelmes uram tiszta tökéletes hűséggel Ngodnak szolgálnom. His eandem quam diutissime feliciter . . . . Actum Constantinopoli 5. Martii, anni 1634.

Ejusdem Ill. Celsitudinis Vestrae

servitor humilis
Stephanus Réthi, m. p.

Külczim: hiányzik.

II. 1634. okt. 6.

Az úr Isten ő felsége minden üdvességes jókkal áldja meg kegyelmedet.

Markó kld levelét ím most reggel 10 órakor hozá, melyet bizony igen is vártunk, az mint arról Szentpáli Istvántól küldött levelünkben is kldnek megírtuk. Az odavaló állapotokat értjük, s kegyelmetek áldása szerént (*sic!*) Isten áldásával várjuk már mi is haza kegyelmeteket, s élő szóval nem írunk klteknek s noha az itt való táborozásunk mind magunknak s mind híveinknek elég egészségtelenségünkre vagyon, az szegénységnek pedig nagy terhére, de már innét szerdáig el nem bontakozunk, azután bizony kételenek leszünk elébb menni, mely az ép földnek s a szegénységnek bizony nem leszen hasznára, kit látja Isten úgy oltalmaznánk minden insolentiáktól, mint legjobban lehetne

tőlünk. Az adónak megengedését mi nem magunk könnyebbségeért, sem hasznáért említettük meg, hanem a kltek szép szabadságát akarván oltalmazni nem mehettünk száraz lábbal el mellőlle, holott egynehány példák vadnak, valamikor ez az szegény haza htls császár parancsolatjára felültek, nem szoktak volt adót adni, s mi időnkben mi bizony örömet az klmetek szabadságát nem kisebbítettük; tudjuk mi azt, magunk személyére eddig is az kegyelmetek szabadságának oltalmazásáért volt az harag arról az részről, s ha annak sérelmével kedveskednénk, úgy hisszük, személyünkre nagyobb tekintet is volna; abban sincsen bizony kétségünk, ha most meg nem engedik. ezután ha mi hadakozásra fel kellett volna ülni is az szegény hazának, akkor is csak megkérjünk; nekünk ez szegény haza szabadságát kegyelmetekkel kellene oltalmaznunk, de ha klmeteknek más tetszik, ahhoz is hozzá kell nekünk magunkat alkalmaztatnunk. erővel meg sem akarjuk tartani; a kérés, könyörgés mindenkor szabad volt; mű készítjük, de hogy hamar lehessen, hagyjuk kegyelmetek ítéletére, az úr Isten meghozván kegyelmeteket, bővebben beszélhetünk kegyelmetekkel. Juszup aga bemenetelit megírtuk klteknek, azt eddig érti klmed. Az portáról ma hozák Réthy Istvánnak levelét, 23. Septembris írta, onnét semmi gonoszt nem ír. 26-a akart császár audientiát adni az muszka követnek. Felette érte legyen kglmed, oszolhassunk házunkhoz ártalom nélkül, az vigyázás megvagyon mindenütt, az tatárookra is van vigyázás. Isten kegyelmedet megindítván, éjjel-nappal tudósítson. Adja az úr Isten, hallhassunk minden jót kltek felől és láthassuk szerencsés órában klteket. — Datum in castris ad Szász-Sebes positus, 6-a Octobris 1634. hora 11.

P. S. Juszuff aga után klteknek nem kellene várakozni, mert mű is ő rea semmi követséget nem bizunk olyant, mely az kegyelmetek indulását turbálhatná, mi csak szép placide arra töttünk illendő módon választ, a miről tőle a passa izent volt. Az passától papirosunkat nem kéméllettük volna, s ne is vélje kltek azt, hogy elmétlenül cselekedtük azt, kit értvén kltek maga is, kltek helyben fogja hagyni, török deákunk sem volt. Irjon kegyelmed hamarsággal, kell-e mégis táboroznunk, vagy eloszolhatunk tisztességesen.

III. 1635. j u n. 20.

Illustrissime princeps, domine dne clementissime. Fidelium servitorum meorum humillimam commendationem.

Kegyelmes Uram, az elmúlt estve 10 órakor érkezék az posta ide Thürebén az Ngd parancsolatjával, melyet megolvastván mind az brassai bíró és Székely Moyses leveleivel, ez dolog

kegyelmes uram igen világos tüköre az törökök hűtelenségöknek az keresztyének ellen. Ez avagy csak maga hűtelensége Juszuff agának, avagy az portának látja valami inclinatióját, kiről Toldalagi Mihály uram is emlékezők Ngodnak. Ezt az dolgot el nem kell halogatni, egyátaljában nagy expostulatióval meg kell írni az portára; ha azt remélhetné Ngd, hogy Juszuff aga ilyen hallatlan hűtelenségének szemre való hányásán megijedvén igazán megvallaná, ki akaratjából mert Székely Moysestől is követséget, leveleket ide behordozni, és eszébe vévén magát ezután jobban viselné magát. az Bornemissza Pál uram dolgában is hűségesen eljárna, ha ezeket remélhetné Ngd, bátor neki is obviálna Ngd mentől hamarébb, de ilyen nagy hűtelenséget kezében kapván ennyi concertatio után én bezzeg neki semmit nem hihetek. Az vezérhez megint praeparálja magát, ha mingyarást érti hűtelenségének kinyilatkozását. Az vezérnek megírja Ngd aperte, az mint ím én is concipiáltam valamit, csak az időről lehet még elmélgedése, mostan-e mingyarást beérkezésekor adja Ngd az vezérnek értésére, és praeoccupálja mindezt s mind az Bornemissza Pál dolgát, ha hamisan, hűtlenül kezdne referálni az vezérnek, avagy megvárja, hogy referálja az Bornemissza Pál dolgát és annak utánna adják meg az Ngd expostulatióját az vezérnek, értse csak ex improviso az gonosz ember; ha elhihetné Ngd, hogy az Bornemissza uram dolgát syncere proponálja, bátor ne praeveniálna Ngd, az után is megtehetné, de én el nem hihetem, holott ha Székely Moysesnek akarna szolgálni, faveálni, az a Ngd hamisan való vádlásával lehet inkább meg, holott ezért én neki nem hihetek, jót tőle nem várhatok, ha csak két nappal tehetem is, elébb bemenetelnék, praeveniálnám, és elébb adnám be leveletem az vezérnek. Az mint Ngd neki hihet, ahhoz képest adassa Ngd értésére az vezérnek ez praktikát, avagy praeveniálni akarja, avagy elvárja elsőbben, az Bornemissza Pál uram dolgának relatióját hitetlenül avagy igazán exponálja az vezérnek, és annak előtte ne legyen semmi conturbatiója. Mostan kívántatnék egy expertus kihaja oda be, ki szemtől szemben expostulálna ellene, sőt ha oly ifju renden lévő hűséges embert kaphatna Ngd, ez dolgot bátor ne bizná ez mostani kihajára, hanem ugyan udvarából küldene be Ngd, abból vehetné jobban eszében az vezér, hogy ez dolgon Ngd megindult, választ, is necsak kapikihaja által szóval, hanem írásban is hozhatna, az kapikija is jelen lehetne, mikor ez leveleket beadnák. Magyarúl legyen az vezérnek szóló levél, de mellette az török fordítás is ott legyen és ezt is ugyan akkor adják meg az vezérnek, megjelentvén, hogy hamarább voltáért íratta Nagd törökül is. Az kozákok rablását nem árt Ngdnak megírni cardinál uramnak. Efféle kapdosás csak irritatio, császárt az persával meg-

békéltetik, magokra, másokra is lengyel uraim veszedelmet vonznak, minket is bele kevernek.

Az Székely Moyses levelét is törökül kell fordíttatni, ezt is el kell küldeni, in specie is bemehetne, csak el ne tévedjen. Nekem meg az tetszenék, hogy ha Ngd valóban serio akarja az dolgot fogni, úgy is ítélem szükségesnek, innét küldjön Ngd bizonyos meghűtt és expertus embert az vezérhez, ki választ is hozhasson és ha az ország levelei ellen hűtelenkednék valamit Juszuff, arra is tudna megfelelni, hogy nem Ngd iratta velek, hanem magok irták. Ngd Bornemissza uramat csak törvényre állatja elő.

Talán nem lenne ártalmas, ha az brassai bíró is választ írna Székely Moysesnek, csak hogy osztán lenne értésére az vezérnek, és kérné elő tőle, sem Juszuff, sem Székely Moyses semmi csavargást nem tehetnének; csakhogy az brassai bíró levelének igen módjával kellene lenni, kárt ne tennénk vele, minthogy mostan is hűségét mutatta az levél megküldésben s az írásban is hűséget követ. Mindezekben az Ngd bölcs ítélete; bizony nagy dolog, ennek csak ki kell az visszáját venni s idején gondot viselni.

Az leveleket visszaküldöttem. Mind ezeknek utánna éltesse az úr Isten Ngdt sokáig kedves jó egészségben. In Thüre die 20. Junii 1635.

Illm. Celsitudinis Vestrae

fidelis ac humilis servitor
Stephanus Kassay, m. p.

P. S. Minthogy császár csausza a Székely Moyses követe, serio kell az dolgot fogni, maga emberi menjenek be Ngdnak; erre az levélre, követségre nézve ha jobban meg nem rekesztik Székely Moysést, hanem szabados állapotban tartják, vagyon Ngdnak miről gondolkodni. Securitást szerezzen Ngd az Székely Moyses állapotiból magának. Ha Ngd bizonyos emberét küldi, és az válaszszaal jó vissza az portáról, ahhoz képest tudhat Ngd gondot viselni. Juszuff aga menne be, mert míg ő be nem megyen, addig válasza onnan Ngdnak nem jó.

Külczim : A szokott, a fejedelemnek.

Rákóczy György kezével : 21. Junii A. I. 1635.

IV. 1635. d e c z. 29.

Mi Rákóczy György, Istennek kegyelmességéből Erdélyországnak fejedelme, Magyarország egy részének ura és székelek ispánja.

Mivel a mostani budai vezér ő nga, a tekintetes és ngos Huszain pasa kedves atyánkfia, hatalmas győzhetetlen császá-

runk kegyelmességéből Budára érkezvén tisztibe, ő hatalmaságának magyarországi birodalmának és Erdélyországnak is állapotját voltaképpen akarván megérteni, úgy vette eszébe, és igen okosan előre látta, hogy ha az mult esztendőben Erdélyből kifutott rossz ifjak, Székely Moyzes, Petki Ferencz több társaival együtt ennekutánna is az fényes portán életben tartatnak és oltalmaztatnak, Erdélynek régi szabadsága és hatalmas, boldog emlékezetű császároknak athnáméja ellen abból ő hatalmaságának búsulása és kára is következhetik, elsőbben Erdélyben ez szép csendességből nagy háhoruság támadhat, és onnan az tűz tovább is gerjedezhet. Akarván azért az vezér ő nga, kedves atyánkfia becsületes ti-zti szerint, úgy mint hatalmas császárunknak ide ki való főgondviselője, jó idején, minden háborúságokra való okokat eltávoztatni, és Erdélyt magunkkal együtt ő hatalmaságához való tökéletes igaz hűségünkben, szabadságunkban oltalmazni, azt találta fel magában igen okosan, hogy azokat az rossz ifjakat, mint háboruságra és ő hatalmaságának búsulására való botránkoztató köveket nem kell hagyni élni. Mely dologról az vezér ő nga kedves atyánkfia mind maga hozzánk küldetett főembere által, s mind az mi kedves hívünk Zalánczi István által izenvén arra ígérte magát, hogy minden tehetségével azon leszen, hogy Székely Moysést megöleti. Mi is azért az mi kedves atyánkfiának, Huszain vezérpassának ő ngának hozzánk és az országhoz való ilyen atyafiságos jóakarátját, ígérétét értvén, ez mi levelünk és fejedelmi pecsétünk alatt arra ígértük magunkat és fogadást teszünk, hogy ha ő nga Huszain vezér passa nekünk tett ígérete és izeneti szerint Székely Moysést megöleti, megértvén bizonyosan az ő nga szorgalmatossága által lött halálát Székely Moysesnek, ő ngának Huszain vezér passának, kedves atyánkfiának ilyen atyafiságos jóakarátjáért és fárattságáért bizonyos főemberünk által ajándékozunk és adunk tízezer tallért. Melynek nagyobb bizonyosságára Huszain vezér passának ő ngának, kedves atyánkfiának attuk mi kezünk írása és fejedelmi pecsétünk alatt való levelünket. Iratott Kolozsvárott Karácson havának 29-ik napján, 1635-ik esztendőben.

(L. S.) Georgius Rákóczy, m. p.

Az okmánynak hátírata nincs. Van azonban a hátán *négy sor írás*, török betűkkel.

V. 1636. jan. 23.

Életemig való stb. A szent Isten stb.

Továbbá kegyelmes uram itt az adó restantiája mia nagy búsulásban, fogyatkozásban vagyunk követ uramékkal együtt

úgy annyira, hogy amia még eddig audientiájok sem lött ő kegyelmeknek; tudom, Nagy Pál uram Ngodat bővebben tudósította írása által mind most, s mind annakelőtte itt benn forgó hírek felől. Kegyelmes uram. Szentpáli István uram Ngodat informálhatja, jóllehet kegyelmes uram forognak valami lézengő bizonytalan hírek Székely Moyses állapotja felől, de mint adja Isten, ezután nem tudom, arrúl is azt hiszem, követuramék írtak Ngodnak. Az hatalmas császáruk (*sic!*) igen nagy készüllettel vagyon; az híre, hogy ismég az kazulra menue, egy rész hadait peniglen az vízen az máltákra fordítaná. Ngodat mint kegyelmes uramat kérem, hogy az csaprág árát küldje meg, mert Szentpáli uramnak nem lőn honnan megadni; az három türkizes kardokat és az háromszáz sing hevedernek való maiczokat is kiküldöttem az Ngod szekerén; az maiczok árában is harmadfél ezer oszporával maradtunk adóssá, Ngod azt is küldje meg, mert az zsidó József ki sem mer menni miattok, annyira búsítják. Mindezek után az úr Isten ő szent felsége Ngodat sok esztendeig tartsa meg jó egészségben mind az én kegyelmes asszonyommal és az úrfiakkal ő ngokkal egyetemben. Datum Constantinopoli, die 23. Januarii, anno 1636.

Ngodnak alázatos igaz hív szolgája

Sebesi Boldisár, m. p.

P. S. Kegyelmes uram, Ngodat az istenért is kérem, nekem szegény alázatos szolgájának megbocsásson, hogy ennyiszer kellett Ngodat búsítanom, nem is cselekedném kegyelmes uram, de kételenség viszen reá. Ngodat mint kegyelmes uramot azon kérem, hogy maga igéreti szerént esztendőm eltelvén, szabadíttasson ki innen, had jusson másnak is benn, próbálja más is; ha Ngod kegyelmességét mutatja ebbeli könyörgésemre, az én szegény vékony állapotocskám szerént életem fogytáig igyekezem megszolgálni Ngodnak, mint kegyelmes uramnak.

Külczim: A szokott, a fejedelemnek.

Rákóczi György jegyzete: 18. Febr. 1636. Kolosvár. Zentpáli István.

VI. 1636. j a n. 24.

Életemig való stb. A szent Isten stb.

Továbbá kegyelmes uram Ngodnak semmi jó híreket innen nem írhatok, mert itt igen fonalkul (*sic!*) vagyon az dolog. Jót remélünk vala, de igen megcsala az reménség. Ngod igen szorgalmatosan vigyázzon maga életére és országának békességben való megmaradására, mivel én itt az circumstantiákból úgy veszem eszemben, hogy igen rossz, veszedelmes kimeneteli fog lenni dolgunknak, mivel régtől fogván belől füstölög házunk,

igen félő, hogy rövid úton fel ne lobbanjon és tüzet ne vessen az én régi profécziám szerint, kitűl az úr Isten szent fiáért oltalmazza Ngodat országával együtt. Én úgy veszem eszemben, hogy rövid időn megindítják elvégzett szándékokat Ngod ellen, ha az úr Isten meg nem gátolja utjokat; készültek mindenfelé nagy vagyon, itt igen publice hirdetik, hogy Moysést be akarja hatalmas császáruk küldeni, úgy is veszem eszembe, hogy nemsokára megleszen; minden circumstantiát meg nem írhatok, kiből nagyobb hitele legyen írásomnak Ngod előtt, mivel az írásomat is igen félve kellett írnom, mivel igen kockán forog életem, csak a szent Isten tehet jót velem, az Ngodhoz való igaz hűséges szolgálatomnak a fog jutalma lenni, ha az Isten jobban nem adja; ez írásomnak Ngod hitelt adjon, akárki mit írjon s mondjon Ngodnak, mert alioquin Ngod megfogyatkozik. Szentpáli István uramnak mindeneket megmondván tudósíthatja Ngodat minden dolgokról, ha Ngodnak igaz híve, úgy is vettem eszemben, hogy az, csak-hogy igen serio megértse Ngd, és megparancsolja neki, hogy veszteg hallgasson, ez írásomat is Ngod oly emberekkel communicálja, hogy engem itt bizony igen hamar megölethet Ngod, mivel én úgy veszem eszemben, hogy itt benn vagyon minden fundamentumok, Ngodhoz egy némelyik közel is fog járni; ezen Ngod eleget érthet, tovább írásomban nem megyek; itt az adó restantiája az praetextus, de más igen nagy praetextus fekszik alatta. Mindezek után az úr Isten Ngodat tartsa meg jó egészségben sok esztendeig, és szent fiáért örökké oltalmazza minden veszedelemtől Ngodat, mind országával együtt. Datum 24. Januarii, anno 1636.

Ngodnak alázatos hive

Sebesi Boldisár, m. p.

P. S. Az istenért könyörgök Ngodnak mint kegyelmes uramnak, hogy ne hagyassa nyavalyás házam népét, mert ha valami bódulás leszen, vagy rabságra eshetik, avagy ha valamely városban beszorul is, éhel is meghalhat, mivel igen boldogtalan, az úr Isten Nagyságodat meg áldja érette, én is ha életem megmarad, életem fogytáig igyekezem Ngodnak megszolgálni mint kegyelmes uramnak.

Külcím: A szokott, a fejedelemnek.

Rákóczi György jegyzete: 8. Martii 1636. Szamosujvár.

VII. 1636. j a n. 30.

Georgius Rákóczy princeps Transsilvaniae etc.

Generose, fidelis nobis sincere dilecte. Salutem et favorem nostrum.

Mivel vádoljon minket Betlen István uram az urak és

vármegyék s mások előtt, ím egy levelét in specie oda küldöttük kegyelmednek, abból kld megértheti. Azt hiszszük, az vezér előtt is azonokkal, és ezeknél méltatlanabbakkal is fog vádolni, valamit feltalálhat mellette lévő tanácsival együtt. Bizonyítjuk az úr Istennel. méltatlanul háborgat, vádol, minden igaz ok nélkül concitálja ellenünk török császár fegyverét. Csak egyetlen egy is benne oly nincsen, kiért ő klmének csak ki is kellett volna Ecsedből menni, ha ő klmét más rankor és ok nem viselte volna. Adott az úr Isten kegyelmednek annyi okosságot. és ezekben az dolgokban annyi experienciát, hogy magától is az vezér előtt és ha kíváztatik, maga előtt Betlen István uram előtt ezeket könnyen diluálhatja, mindazonáltal mi is írunk kegyelmednek felőle és magától ezeket is proponálja vádlásaira.

Igaz az, hogy ő klme nem kívánt elsőbben, sőt ő klme offerált nekünk contentatiót, csak térnénk vissza. De mivel mi az ő klme hivataljára jöttünk volt ki házunkból, és senkit fejedelemségért nem solicitáltunk, tudván Erdélynek választott fejedelem asszonyát lenni, ő klme az ország gubernátora lévén, mi úgy tudtuk, az ország consensusából hivatott az fia gróf Betlen István, Zólyomi Dávid és Gerendi Márton által, kiről elegendő bizonyosságunk vagyon. Mikor ő klme kihivatott nyugodalmas helyünkől, és az idő alatt az fejedelemséget felvette, nem mehettünk vissza, hanem ő klmét hivataljára reá kellett emlékeztetnem. Az miről conveniáltunk reversálisunkkal, nem tagadjuk, készek voltunk mindeneket praestálni, magának egy talpaljáni földét el nem vöttük, minden szép uraságát bírta, becsületi lám megvolt, úgy nem tarthattuk mint urunkat, fejedelmünket, mert az ország is két fejedelmet nem paciált volna. Fiai jószágit is mi nem bántottuk, ha mihez köze igazán nem volt, és csak hatalmasúl, mások nagy injuriájával bírta, ha azt nekünk engedte, bizonyos és állandóbb jószágot nyervén érette, kire maga ment, és maga is cedált neki ő klme Hunyadvárának kezéhez jutásáért, kiben igen sok akadály lehetett volna. Kun Istvánné asszonyomat kérdjük meg most is, ha az Ecsed várában lett ő klme contractussával contenta-e? és javallja-e, áldja-e ő kglmet érette?

Azt nem mondhatja, hogy 1635. esztendőben Betlen Péter ellen csináltunk volna articulust. Mert akkor Betlen Péter meg sem ölte volt szolgáját; ha in genere írt articulus ellen impingált, és az ispánok igaz törvény szerint procedáltak, ez is ő boszszuságára íratott-e az országtól? Ha az sérelmes fél minket requirált, és törvény szerint való segítséget ígértünk az özvegynek, reversálisunk ellen avagy az conditiók ellen vagyon-e az is?

Áldott az úr Istennek szent neve, Erdélyben vadnak az ecclesiának mostan oly bölcs vigyázó pásztori, kik mind az

Istennek anyaszentegyházára és collegiumra gondot viselnek, az ő klme bosszúból való zelussa nélkül. Tehetségünk szerint gyermekségünktől fogván igyekeztünk az Istennek tiszteletit promoteálni, kitől nem ő klme, ki mostan valami eszében jött bosszújából reánk kiált, hanem azok Isten előtt jó lelkiismeretek szerint tegyenek bizonytságot mind élő nyelvekkel, s mind írásokkal, és arról is ha javallják, ebbeli fogyatkozásunk ha volna, szegény hazánk, nemzetünk pusztulásával, szabadságának rombolásával vindicálni. Úgy tetszik, az libera electio volna hazánknek legdrágább szabadsága, kit ő klme valóban állat, oltalmaz török császárt ingerelvén, hogy egyik fejedelmet kiverje, és mást collocáljon fegyverrel. Szép szabadság oltalmazás!

Soha bizony az collegiumnak legált summát elveszteni nem igyekeztünk, nem is igyekezzük, igazán megadjuk; interessejéről ő klmének számot adni, Magyarországbán iuspectorunk nem lévén, nem tartozunk. Adtunk-e interest róla avagy nem? Gelei uram tegyen arról is bizonytságot. Collegium építésére mit költöttünk, tudják, az kik arra vigyáztanak. Az monumentumra is fizettünk; úgy tetszik elég kincsét, sok szép drága jószágit vitte ő klme is el szegény fejedelemnek, és az országnak; az mely atyafiától ő klme minden uraságot és gazdagságát vötte, olyan monumentumot az magáéból könnyen építhetett volna. Ezeket tartja Betlen István uram az országnak egyik igen nagy nyomorult állapotjának, szabadságtalanságának.

Ha istene s lelkiismerete vagyon, hogy nem specificálja az ország régi szabadságának, törvényinek, mind az három nemzetség állapotjának privilegiumnak mi miattunk újlag lött romlásit? Melyik nemzetet, melyik várost rontottuk meg szabadságában, privilegiumában? Kitől mit vettünk el? és micsoda igát verettünk újabbat nyakokban, avagy csak annyit is, az mint az ő gubernatorságának, és akkori fejedelmek idejében volt? Nem az ő klme rancorból való vádlásából, hanem az egész három nemzetség bizonytságtételéből tetszik ki.

Azt könnyen megbizonyíthatnánk, hogy ő klme az szegény fejedelem javából és az ország proventussából többet vitt ki Erdélyből, kivel szegény hazája ellen most élni akar, hogy sem mi vitettünk volna ki Erdélyből. Számvevőink, perceptorink élnek, az országnak mindenfelől micsoda és mennyi jövedelme legyen? könnyű computálni, és az mellé az expensakat is computálják, könnyen feltalálhatják az jó lelkiismeretű emberek, mit hordathatunk ki Erdélyből? Az török császár adójának annuatim meg kellett lenni. Sok extraordinaria legatiók, az sok nyughatatlan és hazája szabadsága ellen praktikáló emberek miatt. Udvarunk részére, gyalogink, lovasink fizetésére, magunk s udvarunk tartására. Az szegény fejedelem az ország adaja mellett az

mely sok szép uraságokat bírt, és abból táplálta magát, úgy tesszik azokat ő klmé bírja gyermekestől.

Az mi az község romlását illeti, olvassák meg az articulusokat, és lássák meg, nagyobb adót vet-e mostan az szegénységre az ország avagy az előtt való fejedelmek idejében? Quartirokon mezei katonáinkat pénz nélkül, ingyen éléssel nem tartattuk, lovainkat szászságon nem tartattuk. Istennek legyen hála, megfutása az szegénységnek fejedelemségünk idejében nem lett, nem rablotta. nem égette senki, békességben nyugott, hanem ím mostan igyekezik ő klmé azon, hogy mind pusztuljon s mind veszszen az szegénység, kiket az úr Isten ezelőtt való rablástól, égetéstől, pestistől megtartott volt. Megválnak, az füstölgő üszögök, rabságra vitetendő özvegyek, árvák, szűzek, kisdedek fogják-e ő klmét áldani azért, avagy az mostani csendes állapotot fogják dicsérni? Az szegénységnek mostani békességes állapotja, kit ő klmé merő ráncorból nyomoruságnak és inségnek ír és magyaráz, bizony lépes méz az ő klmétől szerzendő békességes állapothoz képest, ki vérontással, tűzzel, vassal, török tatár rablásával fog elkezdetni. Isten tudja, ha elvégezheti-e ő klmé? Az mit Isten egynek és kettőnek titkos igaz ítéletiből, megfoghatatlan irgalmasságából megengedett, nem ígért minden embernek arról való immunitást.

Nem lévén azért semmi igaz ügye Betlen István uramnak, kiváltképpen publice ellenünk s amaz közönséges szokás szerint való vádlással él ellenünk, kivel Markházi Pál, Győri András, Székely Moyses s többek is, és mostan pedig ő klmé él az török előtt ellenünk. Török császár s az fényes porta mi reánk méltán nem haraghatik s nem is haragunnék, ha magunk hazánk fiai merő rancorból, az magok hasznokért török császárt ellenünk és az ország szabadsága ellen nem incitálnák. Mi török császár ellen nem vétettünk, adaját igazán annuatim megadtuk, egy talpaljáni földet Erdélytől nem abalienáltunk, török császár ellen sem római császárral ő felségével, sem lengyel királylyal nem tractáltunk, magunkat, gyermekeinket commembrumokká nem tétettük, egyedül csak török császárhoz ragaszkodtunk, tudván azt, hogy Erdélynek állapotja és megmaradása egyáltalában azt kívánja. Török császár és lengyel között való békeséget soha nem impediáltuk, sőt azt kívántuk volna, egy nap concludálhatták volna, és más nap török császár hada is az Dunán által költözvén, mi is házunkhoz szállhattunk volna táborunkból. Az vezér parancsolatjából jártattunk az lengyel táborban, és mivel ő is azt kívánta, hogy az békességben promoveáljuk, az lengyel részéről keresztiny indulatunkból, magunk megmaradását is látván benne forogni, az békességet promoveáltuk.

Az élő istennek igazsága ellen vagyon, valamivel minket

török császár előtt vádol, és némely dolgok, kikkel török császár fegyverét, pusztítását kellene szegény hazánkra vonni, incitálni szép szabadsága ellen édes hazánknak, az fényes portára menni fejedelem választásért. Isten választja a fejedelmeket. Úgy adja Isten fejedelemségünket szerencsésen végben vinnünk, az ő klme hivatalja előtt soha senkit nem kértünk, nem solicitáltunk fejedelemségért.

Török császár parancsolatjára Szász-Sebeshez kelletvén szállanunk, úgy vagyon, hivattuk szeretettel, mint olyan nagy ügyében országunknak ő klmét az táborban, akarván az ő klme jó tanácsával is élni. De ő klme akkor is nem az közönséges jót forgatta és viselte előtte, hanem maga s fiai privatumáról akart elsőbben velünk tractálni. Választ irtunk ő klmének, szolgáljunk elsőbben közönséges megmaradásunkra néző dolgainkban, annak-utánna ő klme bejövén maga is könnyebben tractálhatunk magunk között az privatumról. De ő klme mindenkor csak privatumát követé, keresé. Valamivel mi ő klmének tartoztunk, soha mi attól magunkat nem vonogattuk, sőt ígértük praestálását; ha ő klme nem akart várakozni, sem időt sem állapotot nem gondolt meg, csak legyen mindgyárt, mindenkor azt kívánta, arról nem tehetünk.

Az sérelmes asszony nyál való megbékéllését Betlen Péternek az mi illeti, mennyiben impediáltuk? Semmiben nem, tudhatja jól klmed. De arról is elment volt a dolog; igazán sincere admoneáltuk az asszonyt, hogy megbékéljék Péterrel, akármit irjon Betlen István uram. Chernel György által pedig 1. vagy 2-a Januarii finaliter úgy resolváltuk magunkat, valamint maga kívánta, és cardinal s palatinus uraméknak is tetszett, kiknek (minthogy ő klmekre bizta volt az intercessiót Bethlen István uram) kedvek és kívánságok szerint való választ adtunk. Ha meg nem várta, arról nem tehetünk. Azt hisszük, más szándéka volt és csak pro forma kérte azokat is az urakat az intercessióra. De ez sem oly dolog volt, kiért török császár fegyverét kellett volna incitálni. Betlen Péter mint ölte meg nemes ember szolgáját, azt nem disputáljuk. De ha az istennek és az országnak is törvényi szerint azért az homicidiumért törvénynyel maga megalázásáért és megismeréseért impetáltatott: azért is az homicidiumnak oltalmazásáért nem kellett volna ő kelmének országos hadat indítani, török császár fegyverét incitálni és ellenünk haragra gerjeszteni.

Ha azt kezdené mondani, hogy élete után is leselkedtünk lovasokat subordináltunk, igaz lelkiismeretünkre írjuk, mi akaratunkból, tanácsunkból, hagyásunkból, soha élete ellen senki nem igyekezett. Magunk sem igyekeztünk. Mikor Horvát Istvánt s több postáit elindított dolgaiban járatta, ha azokban, kívált-

képpen magunk birodalmában, kézhez akadtanak volna s azokat megfogták volna, azt nem bántuk volna.

Az vezér ő nga nemcsak az Betlen István uram vádlását hallja meg, hanem az mi mentségünket is megértse és minden dolgoknak igazságának igen végére menjen, meglátja ő nga, nem úgy lészen az dolog, mint ő klme vádol bennünket, hanem az mint mi mondjuk.

Betlen István uram mit fog ott tractálni, ügyekezík-e bemenni az portára, avagy ott maradván s onnan akar valamit próbálni, arra kldnek igen szorgalmatos vigyázása legyen és mi nekünk megírja. Székely Moyses felől, Moldvában az tatárok felől ha mit érthetni, klmednek annak is igen cautissime végére kellene menni.

Vádol azzal is Betlen István uram igen méltatlan, hogy az ő klme veszedelmére irattuk volna az fiscalis várakban való praesidiumnak beszállását. Az ország postulatumba nem adta; ő klme ha akarna, megemlékezhetnék az ország gyűlésében való rendtartásokról. Arra valók az fejedelmek, hogy az ország szükségéit proponálják. Econtra a statusok is szükségeket postulatumba adják. Mi nemcsak Erdélyben, hanem Magyarországbán is az országgyűlése eleiben is mernők támasztani, hogy mi és az ország is abban magunk securitását néztük és nem privatum egy avagy két embernek állapotját.

Többen is birtanak fiscalis várakat, azok nem difficultáltak, ő klme egyedül difficultálta, és nagy törvinytelenségnek magyarázta. Ő klme maga dolgában experiálta, mikor ő klme ellen valának Déva és Hunyad. Im mostan szintén ez az casus előttünk, kitől az ország tartott, mikor az articulust irta; hát igen jól előre látta az akadályt.

Az országnak mi nem impcnáltuk azt az articulust, hanem proponáltuk mint szükséges dolgot, avval tartoztunk; az országnak jónak tetszett, és igen szép ratiókkal el is végezte.

Lám, arra is ígértük magunkat, hogy az ő klme személyére nézve az ország hírével (de nem különben) valamiben lehet leniáljuk, de hogy simpliciter abrogálhassuk, abban modunk nem volt.

Secus non facturus. Cui in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in arce nostra Szamos-Ujvár, die 30. Januarii, anno domini 1636.

A fejedelmi kancellária fogalmazványa, czím nélkül, 2 íven.

VIII. 1636. febr. 27.

Nos Georgius Rákóczy etc. memoriae commendamus tenore praesentium etc.

Mivel az mostani kolosvári generális gyűlésünkben országunkban lévő három nemzetből álló böcsületes híveink könyörgek által requirálván bennünket kérenek azon, hogy az tekintetes és nagyságos gróf Bethlen István uram nem tekintvén édes hazájához és szép nemzetéhez való kötelességét, elsőbben innét birodalmunkból római császár ő felsége birodalmába látónak kiment, jószágit is gyermekei kezibe osztván, s onnat is felkelvén az tekintetes és ngos vezér Husszain passához ment Budára, és ott mind ellenünk sok méltatlan vádlásokat tött, s mind szegény hazája szabadsága ellen jár, ártalmas dolgokat igyekezik indítani, mindazonáltal ne tekintenők imitt-amott ellenünk írási által instituált sok rendbeli méltatlan rágalmazását, hanem szegény hazánknak s nemzetünknek megmaradásáért azokat condonálván, engednők meg ő klmeknek, hogy közöttünk és Betlen István uram között interponálják magokat, az minemű egyenetlenségek közöttünk volnának, azokat is Isten és az közönséges igazság szerint complánálhatnák. Mü azért ő kegyelmeknek országul való intercessiójának ő klméhez és közönséges békeséges megmaradásunkhoz való keresztyéni indulatunkból annuáltunk, és authoritást adtunk az nemes országnak arra, hogy közöttünk és Betlen István uram között interponálván magokat, minden közöttünk lévő egyenetlenségeket Isten és az közönséges igazság szerint complánálják. Valamint azért az köztünk lévő differentiákat az itt adott instructio szerint complánálják az nemes ország arra rendeltetett követi által, nemzetes és vitézlő tekintetes híveink Szalánczi István, Kőrösi István, Petki István és segesvári székbíró által az feljül megírt instructio szerint, mindazokat éppen mü is minden részeiben, in verbo nostro principali, et bona fide christiana helyben hagyjuk, approbáljuk, megtartjuk és effectuáljuk is. Kinek nagyobb bizonyosságára és erősségére az nemes országnak és Betlen István uramnak ez mü kezünk írása és pecsétünk alatt való levelünket adtuk. Datum in Kolozsvár die 27. Februarii 1636.

Hátirat: 1636. die 27. Febr., par literarum assecuratoriarum suae celsitudinis pro domino Stephano Bethlen, ad manus domini Stephani Szalánczi datarum in Kolosvár.

IX. 1636. márcz. 15.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak, mint kegyelmes uramnak, természet szerint való fejedelemnek. Az úr Isten Ngodat éltesse örvendetes jó egészségben, gonosz akaróit szé-

gyenítse meg, méltóságos állapotjában naponként erősítvén abban teljes életében boldogúl oltalmazza és tartsa meg.

Kegyelmes uram, az mint Kőrösről írt alázatos levelemben igen alázatosan jelentettem vala Ngodnak, hogy az törökök bajramyok innepek miatt ide való érkezésünk hogy alkalmatosban essék, csak 12-a Martii jöttünk be az magok tetszésekből is, kiről írt leveleket Ngodnak in specie beküldöttem volt. Az Dunán túl az Dunáig illendős böcsülettel is excipiáltak, az Dunán való költözésben is szorgalmatos böcsülettel költöztettek, az Dunántúl való seregek által nem költözhetvén velünk, innét egynehány csauszt küldvén előnkbe, azok késértek szállásainkra; nem is késtünk kegyelmes uram, mert palatinus uramhoz küldött csausz és postája B. I. uramék(nak) ideérkezésünknek másod napján úgymint 14. hujus Martii érkezének, az portára küldött agája penig az vezérnek az B. I. u. portára beküldött szolgájával együtt 14-én reggel, az mely nap minekünk is audientiánk lévén az vezértől, az Ngod küldötte ajándékokat levelével együtt praesentáltuk, kire igen nagy solennitással készülvén az generalis divánban üdöt töltünk, a fiainak, feleségének és leányinak való ajándékot (mert a fiának küldött materiákat leánynak deputáltuk, mivel nem tudtuk kegyelmes uram, hogy ezek is legyenek, de meg az hánon anyjának egy kupát kell deputálnom, mert az is vagyon kegyelmes uram) be nem adtam magok tetszéséből, annak más alkalmatosságot választottak magok, mert magok tanácsival éltem (s az mi magoknak tetszett kegyelmes uram, nem esmerem semmi kárát Ngodnak) az praesentálásnak módjában annuáltunk tetszésöknek, kiket tetszésök szerint való alkalmatosság occurrálván praesentálunk kegyelmes uram; csakhogy az mint Habit aga mondja kegyelmes uram, az hánon az materia helyett aranylánczot várt. várna is, mert az feleségének a Habib agának az hánon ejtett ilyen szót, hogy írná meg Habib aga énnekem, hogy lennék azon Ngodnál. hogy az ő ajándéka legyen arany láncz, úgy hallja, hogy a kereszténység között szép arany lánczokat csinálnak; az mikor az váradi jámbor szolgálai érkezének Nagyságodnak az Ngod küldötte materiával, Habib aga akkor szintén nálam találkozván azt hiszem kegyelmes uram, hogy megizente neki az ajándékot, mert ma jövőn hozzám monda, hogy az hánon megtudta az ajándékot micsoda, kedvesen látja azt is, de az arany lánczot várná még is kedvesebben. Habib aga azt is persuadealja Ngodnak én általam, hogy Ngd ha lehet meg ne fogyatkozzék ebből is neki, hanem ha lehet kedveskedjék Ngod, megszolgálhatja, mert igen kedves felesége az vezérnek, mivel kádiázott felesége, nem is tart többet nálánál.

Az palatinushoz való követség, remélem kegyelmes uram Ecsed felől lehetett, mert az resolutio ez tőle az vezérnek, hogy

ha Betlen István uram eljött, fia maradott az német császár birodalmában, kik az jószágot birják, az mint magokat viselik, állapotja is úgy leszen, ő nga az vezér ne viseljen arra gondot, mert német császár birodalma alatt lévén az palatinus ő nga akar arra gondot viselni. Az portátúl jött szolgálai B. I. uramnak azt beszélík, hogy szabaddá hagyta császár, akár Budán vagy Pesten, akár Lándor-Fejérvárat lakjék ő nga. Székely Moyzes haragszik igen s búsúl rajta, hogy az úr kijött, mert mivel igen engedelmes ember, megbékéllík Ngoddal, úgy osztán neki ott benn tovább kell lakni; de mások közönségesen azt beszélík, hogy az htls császár Ispyr bejnek az kapucsi agának, ki az vezérnek botot, szablyát, kaftánt hozza, azzal jó, hogy htls császár az vezérre ő nagára bizza, hogy az ország az kit inkább szeret, azt hagyja fejedelemnek, s ha Ngodat szereti, inkább békéltesse össze Ngoddal s küldje haza, hanem úgy rendeljen lakhelyet neki Budán vagy Lándor-Fejérvárott, de Pestet csak magok kívánják, mert noha ide kívánczotak, de immár is igen megunták itt az szoros helyen, és három-négy nap alatt bevárják kegyelmes uram az kapucsi passát, ezalatt tudom, énhozzám is jónek jó akaróim, mert még eddig mind arra halasztották, hogy az míg derekasan szembe nem leszek az vezérrel, nem mernek hozzám jöni. De hihető kls uram, hogy htls császár az békességet parancsolja, mert ma Mustafa béghez az tefterti hajához mentünk vala az több követuraimmal együtt mind négyen, kinek az Ngd levelit megadván az mellett praesentálék egy kupát is neki, salutálván Ngd nevével, keveset szólottam csak az mint illet, hanem az ország instructióját kiterjesztvén mutatá a sok pecséteket rajta s mondám, hogy az ország az vezéren kívül senkinek levelet nem küldött, hanem amellet hagyta, hogy szóljunk az mint Moharim passának is Zolnokban, ennek is a szerint országnevével ugyan sokat beszélék; kire ő is viszont szép szóval szólván ezzel concludálá szavát, hogy az mi a B. I. uram állapotját illeti, az könnyebb immár, ha az ország szereti Ngodat, békeségre kell vinni az dolgot Ngdok között, csakhogy Ngd is engedjen az vezér tekintetéért; de más vagyon nagyobb, mert ha az vezér Ngdnak jóakarója nem volna, s az végbeliekre menne az dolog, kérdezte, az mennyi sok panaszló Ngodra ide gyült volt, mindnyájan csak fegyvert kiáltottak Ngdra, ha az vezér meghallgatta volna őket, igen nehéz dolog lett volna, de az szolnokiakat bocsátá csak eleiben tegnap, kik Derecske felől ez télbe beküldött faluk nem hódolásáról panaszolkodtak, az vezér megintette őket, hogy most hagyjanak békét annak, mert nagyobb dolog áll előttök, hanem azt megcsendesítvén, annak is meglássák dolgát azután; hanem az felől ő Ngdat kérte az előtt is, azoktól való panaszt ne szenvedjen Ngd, hanem csendesítse le

s távoztassa is el osztán, mert bizony-bizony Ngdnak leginkább megárt az mindennél, én is irjak Ngdnak, parancsoljon Ngd, küldjék meg. Ngd kls uram gondolja meg, kinek használ az, hogy meg ne adják az adót, bölcsen ítélje meg Ngd, minemű ártalmára lehet, mert ennyi és gyakorta való panasz semmiben nem mulhatik végtére; ezzel pedig nem kellene késni. Talám némely ember studio cselekedti kegyelmes uram, hogy sileálja az beszolgáltatását.

Az tihajával még tegnap szemben lévén kls uram csak Kőrösi urammal együtt, az zöld bársony hüvely szablyát, egy csákányt és egy kupát, kétszáz tallért viők neki, mivel az vezér öcsce elment, ezt igyekezők kegyelmes uram contentálni, igen sokat beszélvén kls uram vele; noha biztatott, hogy az vezér jóakarátjában Ngd meg nem fogyatkozik, de egy nehányszor hozta elő, hogy az vezér ide az Ngd kívánságára s kedvéért jött, s ez igen haszontalan hely, Ngdnak más jóakarátját reméllette az vezér, sok költsége vagyon, az vezér sok jóval igyekezik Ngdnak lenni, s atyafiuságát mindenben akarja mutatni s ezt is az dolgot mind htls császár az vezérre bizza, szolgálhatna Ngdnak; s ennyi sok panaszára mivel az mikor eljövénk is kls uram, nekem azt mondá Ngd, hogy ha az békesség végben nem mehet is, megigérjem az négy vagy ötezer tallért neki, mostan is kegyelmesen parancsolja Ngd levelében, hogy az ígéretnek az vezér jó akaratjának s atyafiuságának tekintetiért kellene lenni; ennyi sok panaszja után, mivel kls uram közönségesen mondják, hogy reá bizta császár ezt az dolgot, tovább irritálódni nem esmerem kls uram jónak; azt gondolók Kőrösi urammal ketten, hogy az míg jó kedve vagyon Ngdhoz, jobb addig megigérnünk, hogysen mintha Ngdtól kedve elmulik azután, mert egyedül ugyan sokkal sem hozhatjuk kedvére. Ugyan főemberek jöttek hozzám kegyelmes uram, kik bizonynyal beszéllették, hogy az úr nyolcz-ezer tallért ígért, s az kik jöttek, úgy veszem eszemben, mintha követek voltak volna, úgy mint per tertias personas szólottak volna. Mindezeket kegyelmes uram előttem viselvén mondám az tihájának, hogy az mi kegyelmes urunk az vezér ő nga atyafiuságában nem kételkedik, el is hitte, hogy ebben az dologban is szolgálhat ő ngának, de most gondolván, hogy az emberek eszekben veszik, az vezért ő ngát meg fogják ítélni érte, nem küldött, de az vezér ő nga s nagyságod is az vezér után igyekezzék csak ez dolgot jó végben vinni, az mi kls urunk az vezérnek ő ngnak ötezer tallérral (Nagyságodat ezer forintot érő dutkával) megajándékozza. Monda, hogy jól cselekedte Ngd, hogy most el nem küldötte, mert úgy lett volna, az emberek eszekben vették volna, s megítélték volna a vezért érte, hanem ha mondom, megadja ő az vezérnek, az míg itt leszünk, addig küldje meg Nagyságod-

(mondom, hogy ne addig, hanem írok Ngdnak felőle); monda, hogy mi haszna az ilyen ígéretnek, és minap is azért küldötte az vezér vissza az Ngd levelit, hanem ha Ngd jó akarátját akarja mutatni az vezérhez, Ngd csak küldjön, ha nem, ne is említsük, mert az vezér Ngdtől sokat várt (még ajándékján kívül), semmi szivességgel nem volt Ngd, hanem irjak Ngdnak, hogy ha mi jó akarátját akarja Ngd mutatni, most ideje. Tartsa meg Isten Nagyságodat jó egészségben. Ex Buda, 15. Martii, anno 1636.

Nagyságodnak alázatos szolgája

szolgál míg él
Szalánczi István, m. p.

Egy külön féleven :

P. S. Kls uram, az Ngd jámbor szolgálait expediálván az Dunáról, hivatá vissza az vezér őket. Habib agát küldvén hozzánk, parancsolá, hogy írjak Ngdnak ez dolgokról: Az úr ma audientiát kívánt, hogy Ngd mint háborgatja jószágit, arról panaszoljon, de megizente ő ngnak, hogy Ngd Ibrahim csausztól küldött levelét vevén, abból bizonyoson mindent megértett, Ibrahim csausztól magától is, mert igen emberül referálta az vezér előtt s referálja minden rendek előtt az ott benn való állapotot, hogy Ngdat még az gyermek is szereti, s imádkozik Ngdért s nem régen volt audientiája ő ngának, mi haszna az sok panasznak, hanem immár nem messze az htls császár kapucsi agája, annál vagy on htls császárnak minden parancsolatja az Ngd dolgáról, hanem parancsoljon fiának, kapitánjának, üljenek vesztég, irat én velem is Ngdnak, de audientia nem lehet. Ngodat kéreti az vezér én általam, hogy Ngod bölcsen meggondolván azt, hogy mennél kevesebb és méltatlanabb leszen az panasz Ngd ellen, annyival könnyebben végezheti dolgát Ngdnak, hanem az kicsin idő alatt immár Ngd parancsoljon alattvalóinak mindenfelé igen szorgalmatosan, hogy teljes tehetségekkel megoltalmazzák magokat az méltó panasztól; a szolnokiaknak is immár elunta gyakorta való panaszokat, s ennyi panaszokból elhitte immár, hogy méltó az panaszok, hanem Ngdat tiszta szívéből kéri Ngd az testvér felejit, kik Ngdra ezt az méltó és igen nehéz, ártalmas panaszt hozzák, gonviseletlenségekkel, vakmerőségekkel, vagy ugyan szánt szándékból Ngd ártalmára, büntesse meg őket. Musztafa passával lett végezési Ngdnak hiszen Ngdnál nyilván vadnak, (mert putakos levele Musza passának Ngdnál vagy on, az Ngd követe Toldalagi uram adott levele esmét ő ngánál) s abból látja az végezést, hanem Ngdat kéreti az ő nga szeretetiért, Ngd ezekben az ő nga búsulását csendesítse le, úgy tud szolgálni, mert ha nem, az htls császár panaszlására ő ngának is meg kell indulni, és maga levelével is találni Ngdat. Habib

aga kls uram azt mondja vala, ha Ngd kegyelmes tetszése volna, irna Moharem passának, a szolnoki Nezir agát küldené be Váradra, ott az holmi panaszok volnának, Ibrányi urammal igazítanak el. Ngdnak alázatosan könyörgök, ezt Ngd sem piszkálja az dolgot az istenért, mert haszna nincsen Ngdnak benne, de ítéletet olyat szenved Ngd, hogy bizony minden ítéletek, haragjok, (az úr indítása is ebből vagy, az vezérnek ezekről Ngd kegyelmes uram talám ugyan írjon s mennél hamarabb) az ígéret állapotjáról is, ne veszesszük el grátiájokat, Ngdnak alázatosan könyörgök. Az úr Isten Ngdat éltesse, kegyelmes uram, szerencséltesse minden dolgaiban. Buda raptim die 16. Martii, anno 1636.

Ngdnak alázatos szolgája míg él

Szalánczi István, m. p.

Egy külön papíroson :

P. S. Az portára való követek expediálása felől kls uram az vezérnek magának mint olyannagy solennitásban annyi ember előtt emlékezni illetlennek ítélem, hanem az tihájától izenék kls uram s az resolutio ez, hogy ő neki ez mostan megjött szolgájától küldött levelekben is úgy irtak jóakarói, hogy htls császár ezt a dolgot teljességgel ő reá bizta; mindazáltal míg htls császár levelét maga meg nem olvasta, addig szintén bizonyost nem tud mondani, hanem htls császár kapuja minden könyörgök előtt nyitva, Ngd jó akaratja, ha elküldi is.

En úgy remélem kls uram, mennél feljebb csötörtökön vagy pénteken megjő ide az kapucsi aga, mennél feljebb hétfőig declarál valamit s vadnak itt váradi katonák, mindjárt küldöm őket Ngdhoz azzal az mit érthetek, addig követ uraim készüljenek úgy, hogy ha kívántatik, mingyárt indulhassanak meg. B. I. urammal szembe nem voltunk kls uram, mert elsőbben az vezérrel akarjuk jól megértetni az dolgot, ne praeveniáljon bennünket az vezér előtt. Az Ali bég ajándékját, mivel elmene, ha Ngd parancsolja kls uram, ennek az portáról jövőndő kapuczi passának adhatjuk, csak írjon, parancsoljon Ngd felőle, s írjon Ngd levelet neki. Az több kls parancsolatira is tiszta szüvel vigyázunk kls uram, és valamire isten segít és vezérel, semmiben meg nem akarunk fogyni Ngdnak. Ha Ngdnak úgy tetszik kls uram, hogy az tihaja megadja az tallért az vezérnek, Ngd parancsoljon mennél hamarább, mert mi ez felől való beszélgetés közben is hogy mondók, hogy addig ne adja, míg Ngdnak erről parancsolatját nem vesszük, kedvetlenséget látánk benne, egy

megszontyolodást, az tefterti hajával látom hogy B. I. uram valóban sollicitáltatja őket, más dologban favorát is látom kegyelmes uram.

Külczim : A szokott, a fejedelemnek.

Rákóczi György följegyzése : 22. die Martii 1636., reggel 7 órakor váradi katona.

X. 1636. márcz. 21.

Alázatos szolgálatomat stb. Az úr Isten stb.

A debreczenieket találván kegyelmes uram hazamenőféiben, akarám Ngdnak jelenteni alázatosan eddig való dolgainkat. 19. hujus Martii lévén másodsor audientiánk az vezértől ő ngtól köszöntők Ngd nevével, azután az ország nevével is az ő nga interpositióját Ngd és Betlen István uram között, annak utánna jelentők ok nélkül való indulatját és hogy Ngd semminemű panaszra ő ngnak okot nem adott, nem is helyesek semminemű panasz, vádlási is merő méltatlanok, Ngd innét én tölem küldött postulatumit az ország gyűlésében az ország közé küldötte, és az ki inauditum, hogy egy ország fejedelme ország megítélésére hagyja dolgát és ellene való panaszt, Ngd azt cselekedte. Ezeket és ezekhez hasonló sok dolgokat ő nga eleiben számlálván valamire isten vezérlett és hasznosnak itéltünk volna, de distinctim elsőbben Ngd nevével szólottam az mi illet, aztán sok szóval, ország nevével megmondók kegyelmes uram, hogy az ország articulatum felvévén az úr postulatumit, azt conscientiose ruminálván, (mivel ő ngoknak úgy mint ország lakósinak valami nemű dolgok Ngtok között lehettek volna, mind azokat tudni is kellett), valamint azokban Ngtok között méltóbbnak és legigazabbnak találhatták országúl, azt itélték, kit articulatum küldött meg az ország az urnak; az mellett mind assecuratiót kévánt az úr én általam, hogy ha Ngddal mit végezhetne, Ngd azt meg is állaná, arról is az ország oly módot talált, kiben az úr megnyughatik, azért az ország mi általunk kéreti Ngodat, hogy egyszer megmutatott jó akaratját ő nga most se vonná meg, hanem ilyen szent dologban munkálkodnék tovább is és szerezne békességet Ngtok között ő nga, az urat küldené haza; (kiváná látni mind az assecuratoriakat s mind az ország replicatióit az úr postulatumira, kiket törökül fordíttatván beaútuk, s meghagyá az vezér, hogy az urral addig szembe ne legyünk, míg törökre nem fordítják, hadd lássa s értse az dolgot); azonban mondá, hogy ő hozzá az nem illik, hogy az ki htls császár lábaihoz esik, köntöséhez ragaszkodik, azt eltaszítsa, visszaűzze akaratja ellen, mert htls császárnak természete tartja s tisztí mutatja, hogy az panaszlókat eleiben bocsássa s oltalmazza is, hanem az leveleket megfordíttatván hadd lássa s értse azt is, annak utánna osztán mivel érti, hogy az

országtól levele is vagyon nálunk, menjünk az urhoz, vigyük meg az ország levelét, követségét mondjuk meg, híjuk, lássuk mire vehetjük, ez alatt htls császár embere is megérkezik, htls császár parancsolatját meghozza, hadd értse, hatalmas császár is mit parancsol erről az dologról, mert igaz elől eljött postájától küldött levelekben írják jó akarói, hogy császár ezt az dolgot ő ngra hagyta, az mit jobbnak talál, azt cselekedje, de valamíg császár parancsolatját maga nem olvasta, addig bizonyost nem mondhat; nem tagadja, hogy Ngdra felette sok panasz nem volna, s elő számlálá, de mivel arra való replicatiómra audientiát naponta ígére, így mance maradván az dolog, mivel csak valami héába valóság is, arról való írásom olvasásával Ngodat kls uram most nem terhelem, de meglévén az audientia tudósítom Ngdat arról is, hanem monda, hogy mind semmi az B. I. dolga, htls császár parancsolatja elérkezvén, azt végbe vigyük, hanem itt felette sok panaszló vagyon Rákóczy atyánkfiára, az több fejedelmek, kik előtte voltak, htls császárnak mind adtak, ki várat, ki kastélyokat, de ő nga Derecskét elvette, az hódolt faluknak hódolásukat nem hagyja beadni, htls császárunk vitézinek kenyereket szegdeli, az lábát htls császárunk birodalmába beljebb-beljebb teszi, htls császár bosszúságára. Musza passával ezekről szépen végeztek volt, az Musza passa levele az ő ngaládájában, az ő nga erről adott levele az mi ládánkban, s még sem állja meg, mit kell cselekednünk, hogy hittel fogadott atyafiak vagyunk, htls császár vitézét ne oltalmazzam-e, nincs arra fejem; ird meg ő ngának, erre viseljen gondot, mert hamar ebből igen rosz dolog leszen. S mondám, ezeken ő nga ne búsúljon, csendesedjék le az B. I. urammal való dolog, Isten tavaszt adván érni Ngtoknak, azt Ngtok könnyen eligazítja s dicséretes is leszen, ha ő nga idejében igazodik el s megyen jó végbe; de ez az panasz sem volna, ha B. I. uram kedvéért nem küldötte volna azokat az panaszlókat Muharem passa: nem is helyes az panasz minden részeiben, mert az hol úgy panaszolnak, hogy az jobbágyok az hajduk közé futnak, és onnan ki nem vehetik őket, ítélje meg ő nga, soha csak egy falu sincs, kit török egyedül éppen birna, hanem minden falunak vagyon magyar ura is, végezése lévén az országnak arról, hogy valamely hajdu Bocskai István feltámadása után lött hajdu és Bocskai Istvánnal nem hadakozott, azt az földes ura haza vihesse törvénnyel, nem is maradhat meg, haza viszi az maga hasznáért, nem is hagyja, haza viszi az magyar ura, azért erről méltatlan az panasz, ne higye ő nga; az hódolt faluk is summájokat hogy behozzák, megparancsolta Ngd, s ha megcitálnák, be is hoznák; úgy taláztatnék, erre kegyelmes uram hogy gondot viseljen Ibrányi uram, megcitáltassa és az honnat be nem vitték, bevigyék. igen szükséges, mert bizony kls

uram kedvetlenséget látok benne igen nagyot, nem tagadhatom, nem tudom, ha csak az panasz-e az oka, vagy mivel az pénzt régtől fogva kívánnák s derekason még nem lehet, az vádlók irritátorok naponként szaporodnak, kik alkalmatosságot mutatnak az kívánhatásra, de bizony distractusok úgy látom; az portáról jövő kapucsi passa még csak tegnap előtt érkezett volt Lándor Fejérvárra, elejébe küldöttek két postát is, siettették, de az mint értem, még beletelik hét vagy nyolcz nap, míg ide érkezik, addig kls uram mind csak függőben leszen dolgunk; az urral ha beszélhetünk, mivel ma izené az vezér ő nga, hogy immár szemben lehetünk ő ngával, ő ngának izenénk is mingyárt, szemben lön velünk, kedvesen láta ő nga, becsülettel is fogada, s csak magunk lévén, mivel török nem volt köztünk egy is, ugyan sok szóval beszéltünk ország nevével is, de végtére csak magunktól; nem türheté kls uram most is panasz nélkül, főképpen s elsőbben is az mostani kolosvári gyűlésben emanáltatott articulust hozá elé, mert valaki, de immár megküldötték ő ngnak az kolosvári articulust ilyen hamar, s az első articulushoz az elején, az hol az vagyion írva, hogy fejedelemségre való választásokat, az fejedelemséget mikor letette, mi úgy tudtuk, hogy Istenhez való félelmeért, hazájához való szeretetiért (nem tudván abban semmit, mi képpen Ngdat szabad electiónk ellen, titkon, hirünk nélkül hitta és úgy akart magának, gyermekinek hasznót keresni stb.) de mi tovább való panaszra nem irritálván ő ngát, az panaszt is elhagyá ő nga, mert ugyan megmondók, hogy nekünk az nemes országtól nem az instructiónk, hogy irritáljuk ő ngát, hanem hogy csendesítsük s békességre intsük elsőbben, s most ő ngtól csak még sem hallunk afféle nehéz szokat (Szatmár vármegyének irt levelének paráját hozta vala ő nga elé, valahol vette, kit Ngd Szamosujvárt méltatlan voltomra az én praesentiámban is olvasa az uraknak), mondók, hogy ha arra megyen az dolog, hogy ő nga nem veszi az békességet, s altercátióra megyen az dolog, annyit mutathatunk mind írást, s mind szóval, igazságot annyit mondhatunk, hogy felette sokat, de arra ingyen csak gondolkodnunk sem kell, hogy menjen az dolog, az szegény üdvezült fejedelmünknek eddig fedeztetett szemérme is kitakaródnék sok gonosz akarójának örömekre és ítéletre való szabadság nyitásra, s monda ő nga hogy az ország levelét elolvasta, annak utánna az postulatumira való replicatiót (mivel írva adtuk ő ngának) gondolkodik is felőle, s mivel immár az szemben létele az vezértől szabadságunk vagyion, beszélgethetünk gyakorta, s az mi jobb, cselekedjük azt. Tartsa meg Isten Ngdat igen jó egészségben. Datum Budae 21. Martii, anno 1636.

Nagyságodnak alázatos szolgája szolgál míg él

Szalánczi István, m. p.

P. S. Kegyelmes uram. Ébeni Sigmond uramtól egy fejérvári gyűlésre küldött vala az úr egy néhány főembereknek irritáló leveleket, kiket Ngd az tanácsnak és assessoroknak megolvastván Ébeni uramat behivatá s feddé érette, azzal menté magát, hogy nem tudta meggondolni is, hogy olyan leveleket küldjön az úr ő klmétől; talán nem ártana Ngdnak ide küldeni azokat az leveleket, mutatnók meg azokban is, mint igyekezett ő nga nem tudom mit cselekedni, s az országnak Ngdhoz való kedve esmertetnék belőle, ha ugyan arra megyen itt az dolog.

Külczim : A szokott a fejedelemnek.

Rákóczi praesentatája : 29. Martii, 1636. délest 1 óra után Dés (?)

XI. 1636. márcz. 22.

Alázatos szolgálatomat stb. Az úr Isten stb.

Kegyelmes uram, az debreczeniek nem indulhatának meg az 1-én írt levelemmel azon nap, és 22-én érkezék Borbély István nevű váradi szolgája Ngodnak Szamosujvárról 14. Martii maga méltóságos kezeivel írt levelével, melyben parancsolja Ngd kegyelmesen odabe való hírekről való írása után, Betlen I. uramnak portáról írt állapotjáról is hogy értekeznénk és ugyan tanácsot kérdenénk az vezértől, hogy ha történnék htls császárnak az persákra való indulatja személye szerint, mint és kihez kellett volna Ngodnak az portára küldeni követet, s htls császárnak mint vehetnék jó válaszát, ha addig elmehetne, míg az Ngd követei beérkeznek.

Kegyelmes uram, itt odabe való híreket nem beszélnek; hogy nem volna hírek, vagyon, mert csaknem minden héten jönnek az posták onnat, de nem beszélnek. Az csavargók hogy igen járnak, úgy tetszik, negyedik éjj ez, hogy egy Nemegy nevű faluban, az kiben én háltam volt, az mikor bejövék, ide egy kis mélyföld, alól az Duna mentén, patai Inan aga az ő tatár besliajával kísért egy csauszt, éjjel megütötték őket népek, elevent is vittek, Inan aga is igen sebesen maradott. Harmadik éjjel az Duna mentére, alá egy Tas nevű faluból egy nagy zahim embert vittek esmét el ötöd vagy hatod magával. az ősszel elszökött Hegedüs János nevű lovas mesterét is elvitték Pálfi uramnak. Az Betlen István uram állapota felől kls uram, az mint ezelőtt is alázatosan írtam volt Ngdnak, az közönséges hír az, hogy ha Ngddal nem akar békélleni és haza menni, Lándor-Fejérvárra menjen, mert itt igen megbántódott az vitézlő rend miatta, mert nem fizethettek nekik tőle; az követek indulása, az követek állapota felől kegyelmes uram, itélem, ma Ngd kls uram szeme eleiben jutott levelem, az vezér ebbeli tetszését Ngdnak

alázatosan megírtam, most első alkalmatossággal újabban audientiát kérek kls uram, és az Ngd kegyelmes parancsolatja szerint kérdek esmét tőlle és az mit fog mondani, azon kiül is dolgunk az miben lesz, Ngdnak egy nappal előbb értésére igyekezem adni. Betlen István urammal kls uram tegnap ugyan sokat beszélgetvén, az portárul haza jött szolgálai után is embereimet állattam kls uram, de egyebet nem érthetének, hanem a Székely Moyzes állapotját dicsérek, hogy ha császárnak oda által gondja nem volna, ez nyáron promoteálták volna. Az úr Isten Ngdat oltalmazza minden gonosztól, tartsa meg jó egészségben. Datum Budae, 22. Martii, anno 1636.

Ngdnak alázatos szolgája,

szolgál míg él
Szalánczi István, m. p.

P. S. Kegyelmes uram, Habib agának az száz tallért megadám, de örök emlékezetre kupát kér, ha Ngd kegyelmessége, az aprókban még vagyon, adhatunk, ha Ngd parancsolja.

Külczim : Hiányzik.

Közli: BEKE ANTAL.

A RÁKÓCZYAK LEVÉLTÁRÁBÓL.

1611—1630.

(Az országos levéltár Rákóczy osztályából.)

— MASODIK KÖZLEMÉNY. —

XXVI. 1616. febr. 17.

Spectabiles ac magnifici domini fratres observandissimi. Salutem et servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Látogassa meg isten kegyelmeidet minden kívánság szerint való jókkal, jó egészséggel és hosszú élettel. Hogy kegyelmeitek én rólam is el nem feledkezvén valami jó borral meglátogatott, azt kegyelmeitektől mi is igen jó néven vevén, megszolgáljuk kegyelmeiteknek. Igen akartuk volna, ha kegyelmeitek maga idejöhetett volna, hogy itt kegyelmeitekkel néminemő bizonyos dolgokról beszélgethettem volna, de ennekutána is isten kegyelmeidet idehozván, kegyelmeitekkel beszélgetni akarok. Továbbá kegyelmeidet igen kérem azon, minthogy Lassotta uram szintén teljességgel bennünket eluntatott sollicitálásával, kegyelmeitekkel az minemő dolga vagyon, érje végit immáron, kegyelmeitek minket is ha mi dologban megtalál, mi is viszont szeretettel kedveskedni és szolgálni igyekezünk kegyelmeiteknek mint jóakaró öcsém uraméknak. Eltesse Isten kegyelmeidet jó egészségben. Datum Cassoviae die 17. Februarii, anno 1616.

Spectabilium magnificarum dominationum vestrarum

servitor et frater paratissimus

comes Sigismundus Forgach de Gyemes, m. p.

Külczim: Spectabilibus ac magnificis dominis Georgio Rákóczy de Felső-Vadász, sacrae caesareae regiaeque Majestatis praesidii Onodiensis supremo capitaneo ac Sigismundo Rákóczy de eadem Vadász etc. dominis et fratribus observandissimis.

XXVII. 1616. márcz. 7.

Sples et magci dni fratres observandissimi. Salutem servitiorumque nostrorum paratissimam commendationem.

Az hadakozó tanács ír mindenkinek mostan egy levelet, melyben minemű panaszokat adták az török követek ő fgének

eleiben, azokat küldték ide, kit mi megiratván, ím oda küldtük kgldek. Mivelhogy pedig Ónodot kétszer is említik ez panaszban, kívánja annakokáért az hadakozó tanács ő fge nevével, hogy ezekből az vádlásokból és panaszokból megmentse kgték magát. Annak okáért mingyárást ez levelünk látva, gondja legyen kgtéknek, hogy ez oda kglkhez küldött és kgltek ellen ő fgének beadott panaszokra elégségesen megfeleljen. Az több dolgokban is penig ha mit tudna és értene kgltek, azt is megírja mingyárást minekünk, sőt arról is szorgalmatosan tudakozzék és inquiráljon kgltek, azt is mind megírja minekünk kgltek, micsoda kárt vallottanak az egriek miatt az ónodi vitézek. Az miskolczy hajduk is ez elmúlt napokban mint jártanak miattok és micsoda károkat tettek nekik azon egri törökök, ezekre kglknek hova hamarább legyen szorgalmatos gondviselése, és mihelyest kgltek véghez viszi, azontúl minekünk ide küldje kgltek, hogy mi az hadakozó tanácsnak ismég kívánsága és írása szerint küldhesük föl. Éltesse isten kgdet jó egészségben. Datum Cassoviae die 7. mensis Martii, anno 1616.

Splis et magn. dnis Vrae

frater ad serviendum paratissimus
comes Sigism. Forgács de Gimes, m. p.

Külczim: Spli ac magco dno Georgio Rakoczy de Felső-Vadász, sac. caes. regiaeque mtis praesidii Onodiensis supremo capitaneo et comitatus Borsodiensis comiti etc. dno et fratri nobis observandissimo.

XXVIII. V a y n a t i n a, 1616. m á r c z. 16.

Szini János »generoso dno Joanni Rákóczy de Felső-Vadász nunc in Bánócz residenti«.

..... Uram, míg kegyelmed oda jára palatinus urunkhoz, az alatt jött vala Ilosvay János sógorom, emlékeztem neki az Lipcsey András szép leánya felől, de azt mondá, hogy az a leány még kicsiny, csak kilencz esztendő ha vagyon, de azért szép leánynak mondja ....

XXIX. 1616. m á j u s 24.

Splis ac magce dne et frater observandissime. Servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Megértettük az kgd leveléből, hogy az egri törökök igen nagy készülétkben volnának és valahova szándékoznának is, az mely dolog bizony nem jó látat, hogy az békesség végben menvén, ők még is akképpen szándékoznak, mely dolog mint és mi okból lehessen, csodálkozunk rajta, meglevén immár az békesség és ő fge publicáltatta is, sőt penig oda Borsod vármegyére

kgteknek is elküldötte ő fge írásban ez mostani pacificatiót. Mindazonáltal kgd legyen jó vigyázásban és igyekezzék eszében venni, mit akarjon az török, hova szándékozzék és mikor akar indulni, valami holdult embereket küldjön be kgd, az kik vegyék eszekben és értekezzenek az török igyekezete és szándéka felől, mely felől ha mit érteni fog kgd, adja mingyarást értésünkre. Az békességet pedig és annak continentiáját, az mint immár kgteknek oda is tudására és értésére vagyon, publicálja ott Onodban minden rendbelieknek kgd, és ugyan az istenért kérjük kgdet, úgy cselekedjék és viselje ott kgd magát és arra igen nagy szorgalmatos gondja legyen kgdnek, hogy senki az békesség ellen immár csatára ne merjen menni és semmi afféle békesség ellen való dolgot próbálni ne merjen, mert ha az ellen cselekszik, feje, jószága, marhája és öröksége vesz el érette, ez leszen büntetése; ha pedig kgd gondot erre nem visel és valami afféle dolog onnan az kgd kapitánsága alatt valóktúl esendik, kgdre is nagy harag leszen ő fgétől. Azért erre gondja légyen, ugyan igen kérjük kgdet, hogy ok az békesség ellen az háboruságra onnan kgd alatt valóktúl ne adassék, vigyázzon is kgltek és az mint mondók, valami okos holdult kémek által menjen végére, mire való legyen az a töröknek mostani készüllete, hova és mikor legyen indulása, és nekünk adja kgd értésünkre. Kgd pedig valami indulásra vagy háboruságra való okot eltávoztassa, ne mondhassák azt, hogy mi merni cselekezünk valamit az békesség ellen; nincsen is pedig abban mód, hogy mi most ű fge híre és akarata nélkül valamit indítsunk, hanem csak szüntelen való vigyázásban és örködésben legyen kgltek. Mi mostan kgdnek ennél egyebet nem írhatunk. Éltesse isten kgdet jó egészségben. Datum Cassoviae die 24. Maji, anno 1616.

Splis ac magn. dnis Vrae

servitor et frater paratissimus
comes Sigism. Forgács de Gimes, m. p.

P. S. Hogy kgdnek jobb módja lehessen Egré az beküldésre, ím irtam az egri pasának egy levelet, hogy értesemre adja, meglevén az békesség az két haza között, mire való azért hadba készültek és menések; talám ír is valamit. Ezalatt értsen, lászon, halljon is az ember.

Külcím: Spli ac magn. dno Georgio Rákóczy de Felső-Vadász, sac. caes. regiaeque mtis praesidii Onodiensis supremo capitaneo etc. dno et fratri nobis observandissimo.

R. kezével: Exhibitae Ónod 25. die Maji, anno 1616.

XXX. 1616. május 25.

Ngtoknak alázatos szolgálatomat ajánlván, az úr Istentől minden üdvösséges jókat, kedves jó egészséget boldogul kívánok megadatni.

Az Ngtok parancsolatját vettem az Peteóné asszonyom quietantiájának pariája felől, kit midőn Sztankainál solicitálnék, jelenté, hogy aláküldötte volna Pető Ferencz uramnak, az végre, hogy mingyárt prépost uram Ngtokhoz küldje, semmi pariája nem volt nála, én nem is láthattam, hanem mondá azt, hogy mind az Ngtok fassióját, s mind az asszony fassióját egy levél formájában írták volna, ilyen conditióval, hogy az kiváltás előtt Ngtok három hónappal tartoznék az 5700 forinttal az asszont avagy maradékit admoneálni. De az mely clausula felől Ngtoknak ez elmúlt napokban írtam, azt ugyan kihagytam. Én Sztankaival sokat disputáltam felőle. Az ő fő ratiója az, hogy az első végezésben nincsen a felől semmi emlékezés, hogy Ngtok maga erejével visszavehetné az jószágot az pénzt letévén, ha valamint jó könnyen kezeztől ki nem akarnák bocsátani. Én is mondám, hogy az sem volna ott írva, hogy három hónapi admonitio praecedáljon. Elvégtére mondá, hogy ha Ngtok abban valamit akar inserálni, az ispán neve legyen az fassióban, hogy akkorbeli viceispán foglalhassa el. Arra meg azt mondta, mivel nem ispán keze által bocsátá Ngtok az asszonnak az jószágot, nem is akarná ispán által visszafoglalni, hanem maga authoritásából.

Ngknak egyéb új hírt nem írhatok: ugyan ott Sztankainál létemben láttam nyomtatott articulusokat az mostani legutolsó törökkel való végezésről, kit Prágában nyomtattak anno praesenti 1616. die 10. Maji, tizenötöd napja ma, kit megtetszik, hogy szorgalmatossággal küldöttek postán. Együtt azt írják benne: Mivel az sitvatoroki végezés ellen mind két felől sok dolgok történtenek ez idő alatt, kinek eligazítására négy holnapot rendeltek volt tavalyi esztendőben, és azok végben nem mehettek, azért immár annak véghez vitelére tizenkét holnapot rendeltek. Hogy ha pedig még az jövődöbeli tizenkét holnap alatt sem mehetne véghez, mind két félnek szabad legyen maga erejével visszavenni azokat az helyeket, az kik az előtt is birodalmában voltak. Utána írja: Ugyan ezent kell érteni az palánkokról is, melyek az szitvatoroki végezés után építtetenek. Melyben az kinek az úr isten szemét most világosította, nyilván megtapasztalja, hogy minden szándékok mind németeknek, törököknek az, hogy az szegény hajduság elveszsen, kire jó eszközöket választottak, általán fogva Radult és Homonnai Györgyöt. Ezeket az hajdukat ha elfoghatják az ország mellől, mindent remélhetnek magok javára.

Az jesuitáknak, papoknak, barátoknak szabadság adódott Törökországban tanítani, és nagy gondviselés vagyon reájok. Egyéb dolog is, kiket keserűségemben nem is olvashattam, látván nyomorult ügyét szegény magyarságnak, hogy az német végez az törökkel mi felőlünk, kik eleitől fogva ellenségink voltak. Miképpen végezett az természet szerint való ellenség jól maradásunk felől, azon leszek, mennél hamarább leírhassem azokat az articulussokat és Ngodnak küldhessem. Tartsa meg az úr isten Ngtokat sokáig jó egészségben. Datum in oppido Sáros die 25. Maji, anno dni 1616.

Ngtoknak

alázatos szolgálja míg él
Saárossy Márton, m. p.

Külczim: Splibus ac magcis dnis, dno Georgio Rakoczi, comiti comitatus Borsodiensis, sacr. caes. regiaeque mtis perpetuo et praesidii Onodiensis supremo capitaneo ac dno Sigismundo Rakoczi etc. dnis dnis mihi gratiossimis.

XXXI. 1616. május 25.

Splis ac magn. dne et frater observandissime. Servitiorum nostrorum paratissimam commendationem.

Az úr Isten most kgdet támasztotta mint egy őrző angyalt az nagy reánk következő veszedelemnek eltávoztatására, hogy kgd által nyilatkozott ki az mi ez ideig nagy titokba volt; hiszem az úr Istent, hogy immár mindenek lecsendesednek. Megértvén Homonnai uram tőlem. miben legyen dolga és micsoda veszedelemre készítették ő kglmét az ő jóakarói, kirül én mindenkor dehortáltam, az istent hívom bizonyságúl, és azért izetlenkedett velem, hogy nem consentiáltam eféle igyekezetinek. Én ő fgének in specie, az mint tartozom vele, felküldtem az vezér levelét, az mását megtartottam, hogy lássa ő fge is. hogy nem kell az töröknek hinni; de kgdet kérem, ez dolgot kgd csak tartsa magánál, ne legyen szegény Homonnai uramnak teljességgel való veszedelme, holott ő nyavolyás sok gonosz tanácsok miatt csatlakozott így meg; én elhitem, hogy lecsendesedik és békét hagy az elkezdett dolognak. Éltesse isten kgdet jó egészségben. Datum Cassoviae 25. Maji anno 1616.

Spect. magn. dnis Vrae

servitor et frater paratissimus
comes Sigism. Forgách, m. p.

Külczim: Spli ac magn. dno Georgio Rakoczi de Vadász comiti comitatus Borsodiensis, sacr. caes. r. mtis capitaneus Onodiensis etc. dno fratri observandissimo.

Rákóczy kezével: 26. die Maji, adták meg Golopnál anno 1616.

XXXII. 1616. szept. 28.

Spectabiles ac magnifici domini domini mihi semper benignissimi.

Nem feledkeztem el az telki-bányai inscriptionalis és commissio sollicitálása felől, írtam már három ízben is az pozsonyi kamarára, melyről hogy ekkoráig is válaszon nem jöhetett, nem gondolhatom egyéb okát, hanem hogy praefectus uram ő nagysága jó darab üdőtől fogva kis-tapolcsányi jószágában mulatott, honnét megérkezvén mindaddig sollicitálom, még meg kell lenni az dolognak. Urunk ő felsége ez mai napon ebéd előtt kilencz órakor audientiát adván cancellarius uramnak, ő nagyságával solenniter declaráltatta és proclamáltatta Pázmán uramat az esztergami érsekségre. Isten jó egészségben tartsa meg Nagyságtokat. Datum Pragae die 28. mensis Septembris anno domini 1616.

Spectabilium ac magnificarum dominationum vestrarum

servitor paratissimus

Michael Szikszay, m. p.

Külczim: Spectabilibus ac magnificis dominis dominis Georgio Rákóczy, comiti comitatus Borsodiensis, sacrae caesareae regiaeque majestatis dapifero et praesidii Onodiensis supremo capitaneo, ac Sigismundo Rákóczy de Felső-Vadász dominis meis mihi benignissimis,
Szerencs.

XXXIII. 1616. okt. 12.

Splis ac magn. dne et frater mihi observandissime. Salutem et servitiorum nostrorum paratissimam commendationem.

Akarám kgdnek mint jóakaró uramnak, atyámfjának tudtára adnom, hogy én nekem ő fge császár urunk azt parancsolja, hogy Bécsbe felmenjek Maximilian herczeg urunkhoz, hogy ott levén, az ő fge kegyelmes akaratját megérthessem, és tudjam magamot mihöz tartanom, ez üdő alatt hogy Dóczi uram legyen itt Kassán én helyembe, Dóczi uram penig immár megindult vót és Eperjeshez közel vót, hogy az ő fge parancsolatja érkezett, hogy itt maradjon, elég nehezen tévé meg, de talám isten szegény hazánknak javára adta, kiről nem szükség többet írnom. Én azért édes öcsém uram ez jövő héten megindulok, és mint hogy kgdet úgy tartom, mintha egy vónék kgdel, nagy biztomba arra kérem, hogy ez üdő alatt legyen azon, hogy érthessen bizonyosb hírt az erdéli vajda szándéka felől, ha kijő-e Váradra és ha Jenőt ugyan meg akarja-e adni, sőt az mint ide hirdetik, Váradot is török praesidiummal akarja firmálni, Simony György mit akar az had fogadással, hogy bizonyost értvén kgdtől az sok hamis hírekkel, kivel ő fgét fel akarnák szegénységünk ellen

indítani, nyomhassam el és ő fűgét és az szomszéd országokat is csendesíthessem és az szegény magyar nemzet felől való sok gonosz opiniókat vehessem ki szivekből, hogy ne ellenségink, hanem jó akaróink legyenek, csak kgd bizonyos hirrel tartson hozzá kérvén Balog Gáspár uramot és több jóakaróit is, hogy az mit bizonyost érthetnek, kgdnek értésére adják; higye meg kgd, hogy hazámnak úgy akarok ez úttal is szolgálnom, hogy megmaradására és csendes békességes állapotjára legyen, csak kgltek is legyen segítséggel és az miben az dolgok vadnak, engem igazán informáljon felőle. Minthogy kgdet meghitt jóakaró urunk atyámfjának tartom, más dolgot is akarok kgdnek értésére adnom, csak küldje be hozzám Dóczi Ferencz uramot, úgy hogy estvére vasárnap itt legyen nálam, estvére. Éltesse isten kgdet jó egészségsben. Datum Cassoviae 12. Octobris, anno 1616.

Spect. magn. dnis Vrae

servitor et frater addictissimus
comes Sigism. Forgács de Gimes, m. p.

Hogy penig az kgd levelei én kezemhez bizonyosan jussanak, Korlát uramnak irtam, hogy az kgd levelét az gácsi tiszt-tartóm kezéhez iktassa bizonyos embertől. annak tanulsága lészen tőlem, hogy valahon leszek, igazán meghehozzák, mert az postán eltévelyedhetnek az levelek.

Külczim: Spli ac magn. dno Georgio Rakoczi de Felső-Vadász, sacr. caes. regiaeque mtis praesidii Onodiensis supremo capitaneo, ac comitatus Borsodiensis supremo comiti etc. dno fratri observandissimo,

Sáros-Patak, vel ubicunque fuerit, dies noctesque.

XXXIV. 1616. o k t. 20.

Splis, magce dne frater obserme. Servitiorum paratissimam commendationem.

Zmeskál uram ő kglme találta meg engem. jelentvén, hogy Gerczelben volna valami portiója, melyet szegény Dobó Ferencz adott volt Malahóczi Gábornak minden igasságával és azonképen haeresinek és successorinak, mely portióba mostan kgld Zmeskál uramat megháborította volna, s minthogy kgld tudhatja, hogy Zmeskál uram törvénytudó ember, ki tudja, micsoda pört kezd kgld ellen a végett indétani, az mely miatt kgdnek mind költsége s mind talám kára is kezd következni; efféle törvénytudó embert inkább illik és igen is hasznos magához foglalni és kapcsolni más jó akaratjával is kgdnek, minthogy sok dolgokban nem keveset tud szolgálni és használni kgdnek, hogy sem mint olyan kicsin dologban megháborétsa kgd. Azért én is kérem nagy szeretettel kgldet, abban az kis portióban ne háborétsa meg kgd ő

kglmét, hanem sőt inkább erősítse meg, nem leszen kárára kgdnek, elhiggye kgd, kit ha megcselekeszik kgld az én törekedésemre, én is megszolgálom kgdnek, Zmeskál uram is hadd vegye eszébe, hogy az én ő kglme mellett való írásomnak és törekedésemnek haszna és foganatossága volt, megszolgálom kgdnek. Éltesse isten kglDET jó egészségben. Datum Cassoviae die 20. mensis Octobris, anno 1616.

Splis ac magn. dnis Vrae

servitor et frater paratissimus
comes Sigism. Forgács de Gimes, m. p.

Énnekem utambúl vissza kellették térnem, más parancsolatja érkezvén ő fgének, azért az minemő dolgokról izentem kgdnek, ha bejönne hozzám. szeretettel látnám kgDET és az miből tudnék, örömet is szolgálnék.

Külczim: Spli ac magco dno Georgio Rákóczy de Felső-Vadász. sacr. caesar. regiaeque mtis praesidii Onodiensis supremo capitaneo etc. dno fratri observandissimo.

R. kezével: Exhibitae Sárospatak 26. die Octobris, anno 1616.

XXXV. 1616. nov. 4.

Életemig való szolgálatomat ajánlom Ngodnak és az úr istentől lelki testi jókat, szerencsés előmenetelt és jó egészséget kívánok minden Ngodhoz tartozókkal egyetemben megadatni.

Ngodat mint kls uramat levelem által kellették megtalálnom. Ez napokban Beszerményben kellettett gyülekeznünk, az kik hajdu kapitányok vagyunk. Azonközben jó ugyan azon gyűlésünkben Gombos Andrásnak egy levele, melynek pariaját én megirattam és Ngodnak ezen levélben bepecsételvén elküldöttem, melyben mit írjon Gombos András, Ngod gondolkodhatik felőle, hogy sok nem jóakarói vannak Ngodnak. Simoni György uram felől úgy értettem, hogy megholt, és minek előtte meg nem holt volna, szakasztóban viszik volt Borsi eleiben az darabontok, az palotában elejtették és mingyárt elholt, hanem aztán hideg vízzel öntözték és úgy éledett meg, s úgy beszéllett az úr vele. Azt is irhatom Ngdnak bizonyosan, hogy Lator Gergely Gombos Andrástúl azután ismég vissza szökött mintegy negyven lóval Várad felé és ott vagyon Rédei uramnál. Gombos András, úgy értem, hogy lovassal, gyaloggal vagyon úgy mint nyolcz század magával, Dengeleg táján, és naponkint gyűlten gyűl az hada, Füzi István Somogyi Györggyel egyetemben Erdélyben mentenek be. Az szikszai Nagy Péter mintegy másfél száz lóval Várad körül vagyon, nem volt ott, mikor Simoni uram elveszett. Örömet én magam mentem volna Ngdhoz, de nem tudhattam

Ngod hol legyen. Ha isten Ngodat Ónodban hozza. magam is szemben leszek Ngoddal.

Tartsa meg Isten Ngodat jó egészségben. Datum Polgarini. 4. Novembris, anno 1616.

Nagy Matthias. m. p.
polgári kapitán
alázatosan szolgál Ngodnak.

Külczim : Az tektes és ngos Rákóczi Györgynek, nekem kglmes uramnak adassék. Cito, cito, citissime.

XXXVI. 1617. j a n. 14.

Spectabilis magnifice domine et frater observandissime. Servitiorum paratissimam commendationem.

Rákóczy Zsigmond öcsém uram ő kegyelme itt benn levén nálam, emlékeztem és szóltam vala ő kegyelmének is, hogy az jó atyafiui szeretet megmaradhatna kegyelmetek között, lenne meg az divisio és kiki tudván az övét, viselné annak úgy gondját, az mint akarná, mely dolog meglevén, mind az jó atyafiság, mind az atyafiui szeretet megmarad kegyelmetek között. Kegyelmedet azért én is kérem, hogy hívasson kegyelmetek főfő embereket magához, és minthogy az közönséges igazság is azt mutatja, hogy kinek kinek az övé és az ő igaza meg legyen és megadassék. sőt még nám amaz közönséges proverbiumban is azt szokták mondani, hogy equalis divisio non conturbat fratres, az begyűtött főemberek isten és az igazság szerint való rendeléséből és intézéséből, mind az őstől maradt s mind az mely jókat és jószágot az kegyelmetek üdvözült atyja szegény Rákóczi uram talált és keresett, mind istennek s mind az embereknek közönséges igazsága szerint oszsa úgy egymás között el kegyelmetek, kiből az kegyelmetek egymáshoz való szereteti és atyafisága mind isten s mind az emberek előtt tessék meg és lehessen kedves és kegyelmeteknek igazsága és jó hire neve ebből és ennyivel is terjedjen és neveddjék; mely dolgot hogy kegyelmed megcselekedjék, még is kérem és ugyan intem is kegyelmedet, mint jóakaró öcsém uramat. Mely kérésemet és intésemet kegyelmed megfogadván és annak helt adván. abbeli engedelmességét és jóakaróját én is mind jó néven veszem, s mind meg igyekezem kegyelmednek szolgálnom. Éltesse Isten kegyelmedet jó egészségben. Datum Cassoviae die 14. mensis Januarii, anno 1617.

Spectabilis ac magnificae dominationis Vestrae

servitor et frater paratissimus
comes Sigism. Forgács de Gymes, m. p.

Külczim : Spectabili ac magnifico domino Gergio Rákóczy de Felső-Vadász, sacrae caesareae regiaeque majestatis praesidii Onodiensis supremo capitaneo etc. domino et fratri observandissimo.

XXXVII. 1617. j a n. 16.

Spectabilis ac magnifice domine et frater mihi charissime. Salutem et servitiorum meorum promptissimam commendationem.

Aldja meg az úristen Nagyságodat ez új esztendőnek minden részeiben minden kívánta való sok jókkal, mind ángyom asszonynyal ő kegyelmével egyetemben.

Emlékezhetik kegyelmed reá, ez elmúlt napokban, mikor az úristen kegyelmeteket Sárosra felhozta vala, minemű dolog felől emlékeztem vala kegyelmednek, melyre kegyelmed akkor azt felelé, hogy oda jövén és jóakarójával beszélgetvén, azt kell cselekedni az mi legjobb; én is azoltátúl fogva kegyelmedet sem bátyám uramat nem busítottam, mivelhogy generalis uramnak is ő nagyságának ezen dolog felől emlékeztem volt, kire ő nagysága azt felelte, hogy mivelhogy ilyen háboru üdő vagyon (aminemő akkor volt), egy keveset várakozzam és ahoz való képest úgy vagyon, hogy egy keveset jóakaróimhoz ez üdő alatt fel akartam menni, mely dolog felől talám Dóczy uram is szólott volt kegyelmeddel. de mostan alájüvetelemben térék be generalis uramhoz ő nagyságához, akarván az ő nagysága jó tetszését is az felmenetelbe érteni, de mikor ő nagysága megértette volna tülem hogy nem akarnak odafel késni és csak látogatásnak okáért akarnék menni és az üdőnek, istennek neve dicsírtessék lecsendesedett voltát látván, itilé ő nagysága, hogy az minek meg kell lenni, lenne meg és ezért im kegyelmednek írt, kit kegyelmednek el is küldtem, hanem azért én is kegyelmedet [kérem], kegyelmed jelentse meg énnekem akaratját. Bátyám uramnak Zsigmond uramnak úgy vagyon most nem írt, mert az mint ő nagysága mondá, minap Kassán létünkben szólott ő maga vele és erre való képest nem írt ő nagysága ő kegyelmének. Kegyelmednek ő nagysága én általam szolgálatját ajánlja. Isten kegyelmedet tartsa s éltesse sokáig jó egészségben mind ángyom asszonynyal ő kegyelmével, kinek kegyelmed én szómmal ajánlja szolgálomat. Datum ex Szerencs 16. die Januarii, anno 1617.

Spectabilis ac magnificae dominationis Vestrae
servitor et frater in omnibus addictissimus
Paulus Rákóczy, m. p.

Külczim: Spectabili ac magnifico domino Georgio Rákóczy comitatus Borsodiensis comiti ac sacr. caesariae regiaeque majestatis dapifero sat.

XXXVIII. 1617. j a n. 17.

Szolgálatomat ajánlom kgdnek mint szerelmes öcsém uramnak. Isten minden jókkal áldja meg kgdet.

Tegnapi napon mentem volt vadászni az balsai erdőkre,

holott sok szép multságim voltanak, kinél még szebbet nem láttam, mely vadászatunkban minden vadakat fogattam, kgdnek is részt tettem benne, adja isten jó egészséggel elkölteni kgdnek; végezetre ma hogy által költöztem az Tiszán. adák Forgács uram levelét, a melyet az öcsénké mellett ím kgdnek küldtem. Ez héten általmenésemet nem remélhetem, mivel Horvát Györggyel vagyom most napom, kire énnekem is reá kell mennem, ha holnap itt leszek is, de csütörtökön Borsiben kell mennem. Eltesse isten kgdet sokáig jó egészségben. Datum Sárospatak 17. die Januarii anno 1617.

Kgdnek jó akaró bátyja míg él kgdnek

Rákóczy György, m. p.

Külczim: Magco dno Sigismundo Rákóczy de Felső-Vadász, dno et fratri mihi charissimo.

XXXIX. 1617. j a n. 18.

Sples ac magci dni dni mihi semper gratiosissimi.

Régtől fogva várakozom az Ngtok resolútiójára, nemcsak az három ezer forintról való obligatoriának kiváltása felől, de kiváltképpen az telkibányai dologban az inscriptionalis formájának mint kelletik vala jobb móddal lenni? s annak felette az határ végett való leendő commissióban, Daróczy Ferencz uram helyett kit akart volna Ngtok főcommissariusnak lenni? ezek felől írván, vártam ekkoráig az Ngtok tetszésére. Én Pethe László uramat ő ngát is levelem által consultáltam róla, és javallotta ő nga, hogy Péchy Sigmond uram legyen praeses commissionis, az szerint rendeltem azért az expeditiót, melyet itt az aulica kamorán ma adtam Poltius uram kezéhez együtt az telkibányai inscriptionalissal. Az kamorák cursusa szerint innét az bécsi kamorára dirigálják, onnét Posonban, annak utánna küldik Kassára; nem kétlem penig, hogy a mikor kiérkezik, az kassai kamora késedelem nélkül értésére adja Ngtoknak.

Minden clausa expeditióknak az mandatumokkal együtt pariáját is adtam, hogy érthesse Péchy uram, mit írt ő fge Alaghy uramnak és az collegáknak is ez commissio felől, az szerint ezen levelemben includáltam Ngtoknak is páriákat pro documento. Annak felette az expeditiók közt láttam két mandátumot in albis absque superscriptione, ilyen gondolatból, hogy az kik immár nevezetesen vadnak az commissióban, ha némelyek egyéb dolga avagy betegsége miatt jelen nem lehetne, az commissio mindazonáltal egy avagy két emberért el ne mulnék, hanem loco absentium másokat vegyen maga mellé Péchy Sigmond uram, és azoknak intituláltassanak az ő fge mandátumi.

Semmi derekas újságot nem tudok írni Ngodnak, itt mindennek csendességben és békével vannak pedig, ő fge császárnéval egyetemben jó egészségben vadnak. Gyűlés hirdetés felől még sem hallónk semmit. Cancellarius uramot ő magát ő felsége ad residentiam ismét ide behivatja, annak felette az consiliarius urak közül is kettőt ex secularibus (kik ott kün rendeltetnek el), hogy az kikkel az magyar dolgokat közölhessék, nem levén immár palatinusonk. Isten jó egészségben sokáig éltesse Ngdat. Datum Pragae die 18. mensis Januarii, anno dni 1617.

Earundem splium ac magrum dnum Vrum

servitor paratissimus
Michael Szikszay, m. p.

Külczim : Splibus ac magcis dnis dnis Georgio Rákóczy comiti comitatus Borsodiensis, sacr. caes. regiaeque mtis dapifero et praesidii Onodiensis supremo capitaneo ac Sigismundo Rakoczy de Felső-Vadász etc. dnis meis, mihi semper gratiosissimis.

Szerench.

R. kezével : Redditae Onod 14. Februarii 1614.

XL. 1617. j a n. 20.

Spectabilis ac magnifice domine et frater mihi charissime. Salutem et servitiorum meorum promptissimam commendationem.

Az úr Isten kegyelmedet áldja meg ez új esztendőnek minden részeiben minden kívánta való sok jókkal, mind ángyom asszonynyal ő kegyelmével egyetemben.

Ez elmúlt napokban irtam vala kegyelmednek egy levelet, kit kegyelmednek az generalis uram ő nagysága írt levelével küldtem vala által egy hajdutúl, kire kegyelmed énnekem sem izenetivel sem írásával választ nem tett, nem is tudom penig mihez magam tartani. Kérem azért kegyelmedet mint szerelmes bátyám uramat, kegyelmed egy szóval jelentse meg énnekem akaratját, hogy mostan bátyám urammal felmenvén, tudhassak minden bizonyost generalis uramnak ő nagyságának mondani, itt én nem késhetem, mert most is csak harmad vagy negyedmaggal jöttem alá Sárosrúl, mindenemet ott hattam volt, hanem ha kegyelmed énnekem erre jó választ ad, és jóakarátját megjelenti és napot rendelj az egybegyűlésre, akkor én minden haladék nélkül ha nem elébb is de bátyám urammal Zsigmond urammal, az ki nélkül ez nem lehet, oda jövük, akkor lássunk úgy az dologhoz, hogy essék legelőször istenünknek tisztességére, magunk között az igaz atyafiui szeretetnek megmaradására és öregbedésére és egyebek előtt tisztességünkre. Utolszor mégis kérem kegyelmedet, kegyelmed ne halogasson, hanem az minek meg kell lenni, legyen meg hamar, hogy én is teljes életemben

szolgálhassam meg kegyelmednek, mind énnekem szerelmes jóakaró bátyám uramnak. Ezek után Isten kegyelmedet éltesse sokáig jó egészségben mind ángyom asszonnyal ő kegyelmével egyetemben és erre kegyelmedtől mennél hamarább jó és bizonyos választ várok. Datum ex Szerencs 20. Januarii, anno salutiferae incarnationis 1617.

Vestrae spectabilis ac magnificae dominationis

servitor et frater in omnibus addictissimus

Paulus Rákóczy, m. p.

Külczim : Mint előbb.

XLI. 1617. a p r. 5.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek mint szerelmes öcsém uramnak. Istentől ő szent felségétől kívánok minden jót, jó egészséget és boldogságot, hosszú életet nagy boldogul megadatni kegyelmednek.

Kegyelmedet kérem, megbocsásson, az kegyelmed levelére ily későn kell választ adnom, oka nem egyéb, hanem kellett Melit és Szegedi uramékkal beszélgetnem felőle. Azért ím az mint ő kegyelmeknek tetszenék, azt én itt az magam deákommal megirattam és kegyelmednek küldtem. Immár kegyelmed jó tetszése rajta, az melyet ide küldött volt is kegyelmed, azt is mind az öcsénk levelével együtt megküldöttem; én is isten kegyelmességéből holnap innét Patakra megyek, azután az mint irtam kegyelmednek, általmegyek. Engedje isten, láthassam nagy jó egészségben kegyelmedet. Éltesse isten kegyelmedet sokáig jó egészségben. Datum Borsi 5. die Aprilis, anno 1617.

Kegyelmednek jóakaró bátyja

szolgál míg él kegyelmednek

Rákóczy György, m. p.

Külczim : Magnifico domino Sigismundo Rákóczy de Felső-Vadász etc. domino fratri charissimo.

XLII. 1617. a p r. 14.

Spectabiles, magnifici et fratres observandissimi. servitiorum meorum paratissimam commendationem. Isten kegyelmedet sok jókkal áldja meg.

Én immár elkészültem vala, hogy az megnevezett napra odamenjek kegyelmedhez Tarczalra, és az miből tudnék, kegyelmednek szolgálnék, de minthogy az én szerelmes atyámfia megnehezedett óránként várván, vissza kellették mennem, hanem én képemben küldtem Hoffman uramot és Gyürki uramot, hogyha

miben kívántatik jelen lennem, én képebben praestaltjanak mindeneket. Az több főemberekkel egyetemben én az mit kegyelme-
tek isten szerint és atyafiságosan elvégez, kész vagyok levelet
adnom róla. Kegyelmedet penig kérem hogy nehéz néven ne
vegye, mert ha itten nagy dolog nem vóna előttem, ki az én
szerelmes atyámfiaának életében jár, örömet elmentem vóna
kegyelmedhez és az miben kívántatott vóna, szeretettel szolgál-
tam vóna. Éltesse isten kegyelmedet jó egészségben. Datum
Kassán 14. Aprilis, anno 1617.

Spectabil. magnificar. dominationum vestrarum

servitor paratissimus

comes Sigismundus Forgách de Gyemes, m. p.

Külczim.: Spectabilibus ac magnificis dominis Georgio, Sigismundo
et Paulo Rákóczy de Felső-Vadász, supremo comitis comitatus Borsodiensis
et capitaneo sacrae caesariae et regiae majestatis Onodiensi etc. nec non
liberis baronibus in Onod, Szerencs Sáros et Makovicza etc. dominis fratri-
bus observandissimis.

XLIII. 1617. május 1.

Alázatos szolgálatunkat ajánljuk Ngtoknak, mint kglmes
urainknak. Az úr Istentől Ngtoknak kívánunk jó egészséges
hosszú életet és sok jó szerencsét.

Továbbá Ngtokat alázatos írásunk által erről kellették
megtalálnunk. Minthogy még az Bocskay háboruságában egy itt
az mi falunkban lakozó Bil Sztaniszló nevő jámbor polgártár-
sunknak egy fia, úgy mint Bil Bálint nevő esett volt az pogányok
rabságában, a honnét az úr isten tavaly esztendőben kiszabadít-
ván. fészkeére megjött volt ismég ide falunkban az apjához és itt
meg akarván öröködni, az szent házasságra adta magát, és
immár leánt is jegyzett el itt az mi falunkban magának nyava-
lyás istennek parancsolatja, és az anyaszentegyháznak rendelése
szerént. Mivel penig az hirtelen való kijövése miatt, a mi kicsiny
portékácskát rabságában szerzett volt, és elrejtett volt, az is
mind elmaradt volt tőle, azután reá gondolván magát, hogy ha
elhozhatja, elhozza, fejét nagy szerencsére vetette, és elment
Egerhez valami pusztá helyre, a hol elrejtette egymásocskáját,
kit midőn fölvelt volna onnét, és immár hozza volt haza, nem
szolgálván nyavalyásnak az szerencse, útában reá találtak valami
nyulászó törökök, és vissza vivén Egré, megadták az asszonyának.
Az asszonya is még egy lovu taligával küldte az erdőre fáért,
az mely jó occasióval ő nyavalyás másodszor ismég az egy lóval
elszökött és isten akkor is elszabadítván, igaz embernek állétván
magát, és bizván az keresztyénség ótalmában, maga szabad jó
akaratjából Ónodban bement valami ismerőséghez, nem különben

mint az veszedelmes hajósok mikor az partot kaphatják, és kiszaladozhatnak, akarván valami nyeret is az lóra szerzeni, minthogy csak szőrén szaladt volt el. Ott szegént kémségnek praetensiója alatt megfogván, egy ideig fogsággal nyomorgatták. Onnan fölvitték, az mint értjük, Szerencsre, és most is ott tartják szegént fogva nagy büntelen. Ngtok elhigye, hogy különben nincsen állapotja annak a szegény legénynek, kit comprobálhatnának is Ngtok előtt, ha kívántatnék. Azért Ngtoknak mi is mindnyájan egész falujúl könyörgünk mellette, hogy Ngtok ne engedje tovább szegént nyomorgatni a fogságban, hanem megelégedvén ennyi ideig való szolgálatjával, bocsáttassa szabadon, reméljük, hogy Ngtoknak nincsen hírével afféle büntelen szegény embereknek ok nélkül való nyomorúsága gyakran. Az elvett marhácskáját adassa meg Ngtok, hadd imádjon istent Ngtokért, isten is megáldja Ngtokat érette. Az eljegyzettetett mátkája ne maradjon cserben és ne fogyatkozzék meg hűtiben. Annak felette szívek se keseregjék azon, hogy az pogánság kezéből kiszabadult, és az keresztyénség között, a hol ótalmat várt volna immár, ott kell nyomorogni. Mi is megszolgáljuk Ngtoknak mint kls urainknak. Éltesse az úr isten Ngtokat sok esztendeig jó egészségben. Datum in Kellemes 1. die Maji, anno 1617.

Ngtoknak alázatosan szolgálnak

az kellemesi bíró, Kántor György,
eskütt polgárok: Kopasz Bálint, Dósa
Mátyás és többen egész falujúl.

Külczim: Splibus et magcis dnis Georgio Rakoczy sac. caes. regiaeque mtis etc. praesidii Onodiensis supremo capitaneo, ac Sigismundo et Paulo similiter Rakoczy etc. dnis dnis nobis gratiosissimis.

XLIV. 1617. május 4.

Splis ac magce dne dne mihi semper confidentissime. Humilium servitiorum meorum paratissima commendatione praemissa.

Az úr Istentől Ngdnak, asszonyommal ő ngával és az Ngtokhoz tartozókkal egyetemben, minden jókat és szerencsés hosszú életet kívánok megadatni etc.

Az Ngod levelét azelőtt való divisionalis formája mellett vöttem, és az mennyire beteges állapotom miatt calculálhattam, azon voltam, egyik defectust ezt veszem eszemben, hogy Rákóczy Pál uram ő nga nem teszen emlékezetet de rebus mobilibus hactenus indivisis, nem tudom, feledékenségből lött-é, vagy az Ngtok aemulusi tanácsából, abból Ngtok micsoda tetszése, adjungálni kell-e, vagy csak ebben kell hadni, Ngod dolga, quia de futuris et contingentibus non est determinata veritas, magam fejből Ngdnak ebben az ambiguitásban nem tudok mit írnom,

tudom Tarczalt volt, emlékezett etiam de rebus mobilibus hactenus indivisis. errúl az quaestiorúl örömesben akarnék discurálnom. Ngdnak személye előtt több jámbor meghitt szolgájával. Több fogyatkozásokat megjegyezgettem viasszal, kik nekem nem tetszenek. Az első, az praesidiumnak sok significatiója vagyon, vétetik úgy vagyon némely vár segítségére adatott vitézlő rendre is, de nekem tetszenék, irnák inkább: militum Onadiensium praefatae sac. caes. regiaeque mtis capitaneo supremo. Az hol azt írja: partibus ipsis ad id praefixa, talám jobb volna így: partibus ipsis ad id praefigendo; az margóján vagyon valami írás nota bene alatt, in quibusdam comitatibus, ad loca tutiora ac propinquiora, propter motum Turcarum. etc. Azt itilem, hogy az sárosvármegyei divisionalis praeceptorába az nem szükséges az clausula, hanem az oly vármegyékre az hol az hódolt jószágot is kell osztani.

Immár Ngdnak az levelemet megírtam volt, csak concludálnom akartam, az úr isten Szegedi János uramot ő kglmét hogy ide hozta Ngdnak több dolgairúl való beszélgetésnek okáért, azért ő kglmével is conferálván, egyeztünk az mandatumokban való defectusokban, kiket veres viasszal meg is jegyeztünk Szegediuram ő kglme szóval nyilvánban is eleiben adja Ngdnak, az én személyem ott léte, ha kívánja Ngod, én is Ngod szeginy alázatos szolgája vagyok. Éltesse az úr Isten és tartsa meg Ngodat jó egészségben asszonyommal ő ngával egyetemben etc. Datum ex Alsó-Redmecz die 4. Maji, anno 1617.

Splis ac mgcae dnis Vrae

servitor humilimus
Vitus Melith de Grebe, m. p.

Külczim: Spli ac magco dno dno Georgio Rákóczy de Felső-Vadász, comiti comitatus Borsodiensis, sac. caes. regiaeque mtis militum Onodiensium capitaneo supremo etc. dno dno mihi semper confidentissimo.

XLV. 1617. május 23.

Splis ac magce dne et frater mihi observandissime. Servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Az kgd levelét ma hozák meg énnekem. kiből megérttettem, hogy Abaujvármegye követét az praefigált terminusra nem küldte volna ki, kihez képest Borsod és Heves vármegye követei is nem akartak semmihez kezdeni, én nekem penig úgy adta vala előmbe az Abauj vármegyei notarius, hogy Abauj vármegyéből is hét fő embert választottak volna, egyiket Lenkey uramot, neveket nem tudom, azért mi oka lehessen, hogy el nem ment volt, de talám az kgd levelére Szendrőben elmennek, ha pedig ugyan ő kglmek nem akarják hazájokat segíteni és most az mikor idő

volna hozzá, az végházakat nem akarják építeni, történhetik oly idő, hogy keserves sóhajtással meg fogják bálni. A bizonyos dolog, hogy mind szaporább és hasznosb volna e limitatio szerént a szegénységnek is az építés, kiben ha ő kglmek ugyan nem akar semmit praestálni, magok lesznek hazájoknak veszedelmének okai. Kgdet kérem, hogy mégis persuadeálja ő kglmeknek, hogy hazájok oltalmáért, ő magok megmaradásáért ne resteljenek egy kevés fáradságot fölvenni, holott minden hazája szerető ember tartozik vele, hogy mindent megcselekedjék, az mi nemzetségének javára és megmaradására vagyon. Kglđ pedig az mit efficiálhat ő kglknél, adja értésemre, tudjam ezután is az nemes vármegyét solicitálni felőle, kgnék pedig ebbeli fáradságát és szolgálatját meg is igyekezem szolgálni. Éltesse isten kgdet minden jóban. Datum in castello Herknecht 23. Maji, anno 1617.

Splis ac mag. dnis Vrae

servitor et frater paratissimus
comes Sigism. Forgács de Gimes, m. p.

P. S. Ha pedig Abaujvármegye ez közönséges jó és hasznos dologból kivonná magát, kit nem remélek, legyen az szokott gratuitus labor. Heves és Borsod vármegyékkel praestáltassa, és az mit kgd építhet, azzal építtessen, kglmed mégis Abaujvármegyét is requirálván de superabundanti, hogy ne hagyják Önöd várát az épületből segítség nélkül, én is újabban megtálalom ő kglket, talán istenre tekintvén, praestálnak valamit hazájok oltalmáért.

Az mi az Önöd várassa megszorítását illeti és kisebbre való rendelését, én sem tartok abban ellent, bár kisebb legyen, csak ő kglmek építsék az szerént aztán jó módjával.

Külczim: Spli ac magco dno Georgio Rákóczy de Felső-Vadász comitatus Borsodiensis comiti, ac sac. caes. regiaeque mtis praesidii Onodiensis supremo capitaneo etc. dno et fratri mihi observandissimo.

R. kezével: Exhibitae Szendrő die 29. Maji, anno 1617.

XLVI. 1617. május 27.

Illustrissime domine domine mihi semper gratiosissime.

Mivel Nagyságod az beküldött ajándékoknak egyik része kiosztogatását én reám is bizta írásában, az zöld bársonyos szablyátadtuk Grapler uramnak, ki is in secreto consilio fő secretarius, minden dolgokat ez proponál in consilio és ő kegyelme által dirigáltatnak tovább az supplicatiók. Az csápás és bogláros szablyát pedig Questenbergh uramnak, secretario bellico; az munitio dolga ennekutána is ez kezéhez jó. Poltias uramnak secretario camerae aulicae attonk aureos huszonöt. Nem hogy

szintén most mindenik érdemes lött volna arra, hanem hogy ezáltal továbbra is megmaradván az Nagyságod jó emlékezeti nálok, in occurrentibus mindenik szolgálhat Nagyságodnak néha véletlenül is. Az több ajándékok percipiálása felől Glesel és főkomornik uraméktól ő nagyságoktól leveleket visznek Nagyságodnak Miklós uramék. Oldal Pál uram levelét mivel nem sollicitálták ekkedig is, az Nagyságod parancsolatjából mentől hamarabb gondját viselem és immár jobb részét meg is írtam. Ha nagyságodnak kedves tetszése volna az consiliariusságért instálni, talám nem lenne alkalmatlan dolog. Ha tavaly az néhány emberek tumultusa nem leszen vala, ugyan Nagyságod hire nélkül is instálni akartam érette, tudom, eddig immár meg is lött volna.

Ide való hireket most nem irok Nagyságodnak, mivel élő nyelvvel mindeneket jobban referálnak Miklós uramék Nagyságodnak, ezután ha mi afféle leszen, koronként értésére adom Nagyságodnak. Isten jó egészségben sokáig éltesse Nagyságodat. Datum Pragae die 27. Maji, anno 1617.

Illustrissimae dominationis vestrae

servitor perpetuus
Michael Szikszai, m. p.

Külczim : Mint rendesen.

XLVII. 1617. a u g. 2.

Illustrissime domine mihi benignissime.

Elvégződven az elmúlt napokban az erdélyi követekkel való nagyszombati tracta, az többi között concludáltatott az is, hogy az előbbeni tractatusban az mely dolgok halasztattanak volt az károlyi commissióra, most is ugyanazon dolgok ott complanáltassanak; ez commissienak terminusa festum S. Matthaei euangelistae, hoc est dies vigesimus primus sequentis mensis Septembris.

Urunk ő felsége részéről lejendő commissariusoknak penig praesesül Péchi László uramot ő nagyságát rendelte ő felsége. Gondolván, hogy netalám ezen tractatusban vagyon bizonyos complanatióra való dolga Nagyságtoknak, ahoz képest kellett idején megírnom Ngnak, holott az commissiót is ez mai postán küldjük ki innét Péchi László uramnak ő nagyságának. Császár urunk ő felsége harmadnapja az saxoniai herczeghez indult innét Ferdinandus királylyal és Maximilian herczeggel egyetemben. Az császárné itthon maradott, mivel nem szintén erős egészséggel is bir ő felsége. Cancellarius uramnak ő nagyságának egy holnapra való licentiát adott urunk ő felsége, ez elmúlt vasárnap indult Nyitra felé jószágát megtekénteni, ad primum Septembris ismét itt kelletik ő nagyságának lenni. Gyűlés felől még sincs

semmi bizonyos hír. Igen örömet várom ez informatiókat az Nagyságtok dolgaiban. Isten jó egészségben tartsa meg Nagyságtokat sokaig. Datum Pragae die 2. mensis Aug., an. domini 1617.

Ejusdem illustrissimae dominationis Vestrae

servitor paratissimus
Michael Szikszay, m. p.

Külczim: Illustrissimo domino domino Georgio Rakoczy de Felső-Vadász, comiti comitatus Borsodiensis sat. Szerencs.

XLVIII. 1617. aug. 5.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek mint szerelmes bátyám uramnak. Kévánok az úristentől kegyelmednek minden lelki és testi jókat megadatni.

Ez órában érkezém ide Sárosra Homonnárúl, az hol egy néhány nap késtem, minthogy pater Sándor uram az paterimet elvevén tülem, mind Zsigmond uramat s mind az vén pátert, kik mind fejenként, de legkiválképpen Zsigmond uram kegyelmednek alázatos szolgálatját és istenhez való imádságát ajánlja és ha valamikor kegyelmednek vétett volna, alázatosan bocsánatot vár és az kegyelmedtől elvött sok jókat háladással köszöni kegyelmednek. Szerencsről eljüttömben irtam vala az Borsod vármegyei ispán uramnak egy levelet, kiben ő kegyelmétől az divisióra való napot kértem és kívántam, meg is hattam volt István deáknak, hogy mihelt érkezik az válasz. éjjel nappal kültön-küldje utánam, hogy én rajtam el ne mulnék, de én mindez óráig is semmit nem érthettem ő kegyelmétől; kérem azért kegyelmedet, mint szerelmes bátyám uramat, kegyelmed nehéz néven ne vegye eddig való késésimet, mert várakoztam az ispán uram resolútiójára, hanem inkább ha valamit kegyelmed értett az terminus felől, méltóztassék egyszóval megjelenten, én is mindazonáltal azon leszek, isten egészségemet adván, ez jövő héten átalán fogva alá megyek kegyelmetekhez.

Kegyelmeteknek édes bátyám uram ajánlom István deákot, kegyelmed legyen jóakarattal hozzája. Én is eddig is alá mentem volna, de értettem vala bizonyosan, hogy kegyelmed is itt volna Sároson, úgy siettem igen hogy kegyelmedet itt találنام és együtt mennék alá, de itt nem találنام kegyelmedet, annál hamarabb alásietek. Engedje isten, hogy kegyelmedet találhassam és láthassam jó egiszségben. Ex Sáros raptim 5. Aug., anno salutis 1617.

Kegyelmed jóakaró atyjafia

szolgál kegyelmednek jó szívvel míg él
Paulus Rákóczy, m. p.

Külczim: Magnifico domino Sigismundo Rakoczy de Felső-Vadász etc. domino et fratri charissimo.

XLIX. 1617. aug. 11.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek mint szerelmes bátyám uramnak. Kévánok az úr Istentől kegyelmednek minden lelki és testi jókat boldogúl megadatni.

Az kegyelmed levelét tegnapi napon szintén Enicskénél adák meg, kiből értem az kegyelmed Ónodban létét és hogy ispán uram Borsod vármegyei még azon az héten, melyen elmentem volt, felelt volna meg levelemre, és hogy az tegnapi napot ugymint 19. diem Augusti praefigált legyen az Borsod vármegyében levő jószáginknak elosztására. Bizony dolog édes bátyám uram, felette igen bánom. hogy oly késén esett értesemre, mert mind vártam ő kegyelmétől, és ha éjjel nappal kellett volna is jünöm, eljöttem volna, ha oly késén hiremmel nem lött volna, de 9. napján Augustusnak délután három órakor hozták Sárosra az ispán uram levelét és mingyárt másod nap jó reggel indultam, de lehetetlen volt, hogy oda érkezzem, azért ím ujabban irtam ispán uramnak, kérvén azon ő kegyelmét, hogy idegenségnek ne tulajdonítsa, mert nem volt hiremmel, én is isten egiszségemet adván ma és holnap jóakaróimat ide várom és azokkal együtt vasárnap délután oda megyek kegyelmetekhez, hogy hétfőn hozzá kezdhessünk az dologhoz; kérem azon kegyelmeteket is, kegyelmetek nehéz néven ne vegye, mert bizony ha előbb tudásomra lött volna, minden haladék nélkül eljöttem volna. Kegyelmed bátyám uramnak és ángyom asszonnak ajánlja szolgálatomat. Engedje isten, hogy kegyelmeteket édes bátyám uram láthassam jó egiszségben. Raptim ex Szerencs 11. Augusti, anno 1617.

Kegyelmednek jóakaró atyjafia szolgál kegyedmednek

míg él

Paulus Rakoczy, m. p.

P. S. Ez leveletem ispán uramnak holott kegyelmed kérem, kegyelmed küldje meg ő kegyelmének. Generalis uram ő nagysága tegnap 4 órakor jött be Kassára.

Külczim: Magnifico domino Sigismundo Rakoczy de Felseő-Vadász etc. domino et fratri mihi charissimo

R. Zs. kezével: Exhibitae die 11. Aug. anno 1617. in Onod.

L. 1617. sept. 19.

Splis ac magce dne et frater observandissime. Servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Az kglđ jámbor szolgálja itt Szerednyén találja az kglđ levelével, az mellett az kglđ izenetit is megmondá; én bizony csudálkozom rajta, hogy nekem abból semmi hirem nem vót

hogy az vármegye hirem nélkül afféle dolgokban ártja magát, bánom; azért végére megyek jobban az dolognak, azt gondolom, hogy csak egy olyan formán procedálnak ott is azzal az inquirálással mint Zemlyén vármegyében, de ott vármegyéül tettek választot az ő fge parancsolatjára, nem tudom, Szabócsba mi okéit cselekesznek ilyen mód nélkül. Hogy penig kgld is nevezetbe vagyon, ezt bizony csudálom, holott Prágába immár kgdnek mindenekről jó választja lett. Ha penig más gonosz akarója akarna afféle dologgal kgdnek ártani, kgd is inquirálhat az ellen és hasonló mértékkel mérhet neki; ha elvégezik az inquisitiót, ki kell az mását parancsolattal venni, hogy tudhassa ember, mit akarnak, megértvén kgd, gondot viselhet magára és eleit veheti; az igaz embernek nehéz ártani, sőt gyakorta az minemű vermet másnak ásnak, magok esnek belé; kgd azon ne búsúljon. én nem reménlem, hogy kgd ellen hamisan valaki valljon. Ha isten Kassára viszen, kgdel magával bővebben beszéllek minden dologról, addig kgd menjen jól végére minden dolgoknak, hogy szólhassunk fundamentaliter minden dologról. Eltesse isten kgdet jó egészségben. Datum in Szerednye 19. Septembris, anno 1617.

Splis magn. dnis Vrae

servitor et frater paratissimus
comes Sigism. Forgács de Gimes, m. p.

Külczim: Spli ac magn. dno Georgio Rakoczy de Felső-Vadász, comiti comitatus Borsodiensis, ac sac. caes. regiaeque mtis praesidii Onodiensis supremo capitaneo etc. dno et fratri observandissimo.

LI. 1617. sept. 19.

Szolgálatomat ajánlom kgdnek mint szerelmes bátyám uramnak. Kivánok az úr Istentől kgdnek, mind ángyom asszony-nyal ő kglvel egyetemben minden kívánsága szerint való sok jókat megadatni.

Az kgd levelét szeretettel vöttem, melyből értem az generalis uram ő nga akaratját és másik terminált napját, úgy mint primum diem Octobris az köztünk fen levő controversiáknak eligazítására Kassán, mely napot vice ispán uram is rendelt volt az itt való jószáginknak elosztására, és jóllehet generalis uram ő nga énnekem semmit nem írt most, az minthogy az első terminust ő nga maga jelentette volt meg, mindazáltal én az kgd levelének hitelt adtam, én nem kételkedem semmit az kgd írásában. Én is értvén immár az praefigált napot, ha ugyan az leszen az generalis uram akaratja (kinek most irtam más dolgaim felől) hogy ugyan compareáljak akkorra, noha bizony felette igen alkalmatlan üdő, mindazáltal az ő nga akaratjának és parancsolatjára

nak engedek és az kgd kívánságának eleget teszek és elmegyek. Kgd pedig ezt nehéz néven ne vegye, hogy ebben ugyan magától vártam generalis uramtól, és idegenségnek se tulajdonítsa, mert mivel hogy elsőbben maga irt ő nga, reméltem azt, hogy másodszor is maga fog ő nga mint elsőbben, úgy most is certifiálni, de ha így történt, kgld idegenségnek ne tulajdonítsa. Ezek után isten éltesse kgldet sokáig jó egészségben, mind ángyom asszonynyal egyetemben. In curia Nagy-Sáros die 19. Septembris, anno 1617.

Klgmed jó akaró atyjafia szolgál kgldnek

jó szívvél míg él

Paulus Rákóczy, m. p.

Külczim: Spli ac magco dno Georgio Rakoczy de Felső-Vadász, comiti comitatus Borsodiensis, sac. caes. regiaeque mtis praesidii Onodiensis supremo capitaneo etc. dno ac fratri mihi charissimo.

LII. 1617. okt. 1.

Az Rákóczy urak így alkudtak meg:

Rákóczy György és Sigmond uramék adnak Pál uramnak fl. 600, tizenhárom hordó bort.

Pál uram kivegye mint közit Diós-Győrből.

Az sárosi kápolna és az zborai kápolna, pinczével együtt Pál uramé legyen.

Az sárosi kápolnának két felől való végén az minemű élészak vadnak, három felé oszoljanak.

Az szerencsi templumból és várban való kápolnából kivette közit Pál uram.

Az szerencsi prédikátornak az régi szokás szerint az minemű fizetése jár az várból, mind három részről igazán megadassék.

Hasonlóképpen az makoviczai járásban az catholica religión való papoknak mind az három részről megadassék, az régi szokás szerint, az ő jövedelmek.

Mindenféle religión való papok és prédikátorok megtartassanak régi ususokban az ő ngok jószágában.

Az minemű jószágok megosztatlan, megoszoljon közöttök mindenütt. Mindenféle akadályok leszállottak.

Az minemű differentia volt ő ngok között az Ónodban lakozó vitézlő rend felől, arról így végeztek, hogy ha isten adná azt, hogy az praesidium onnand kikelne, avagy pedig, hogy az vitézlő rendnek helyére paraszt ember szállana, afféle fundusok is egyaránt feloszoljanak ő ngok között. Cassoviae, 1. Octobris, anno 1617.

Comes Sigis. Forgach de Ghymes, m. p.

(Eredetije az orsz. ltárban N. R. A., fasc. 769. nro 43.)

LIII. 1617. nov. 11.

Šplis ac magce dne et uti frater observandissime. Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem.

Divina disponente providentia, cuius motu omnia reguntur, factum est, ut mihi in perpetuam vitae sociam eligeram generosam ac magcam virginem Susannam Gyulaffy, filiam quondam splis ac mgci dni Ladislai Gyulaffy. Ex voluntate magcorum amicorum partis utriusque ordinavimus dei auxilio diem sponsalitorum secundum ritum sacro sanctae ecclesiae catholicae 26-a die Novembris anni hujus currentis, utpote ad dominicam proximam ad festum sanctae Catharinae virginis et martyris in arce Szilágy-Cseh. Ut vero haec res omni majori decore ac honore optatum finem sortiri valeat, splem ac magficam dnem Vram obnixè rogatam esse cupio, dignetur una cum sua charissima contorali 25-a Novembris, videlicet ipso die festi sanctae Catharinae virginis et martyris ad coenam venire in arcem meam Hadad, ut sequenti die eo maturius una cum caeteris magcis dnis amicis meis cum decenti splendore in arcem Cseh pervenire possimus. Faciet rem et deo gratam splis ac magca dtio Vra et toti nostrae familiae gratissimam. Quam benevolentiam ego quoque vita durante demereri omni genere obsequiorum conabor. Eandem splem ac magn. dnem Vram divina protectioni commendans, responsum ad votum absque mora expecto. Datum in arce Hadad die 11. Novembris, anno dni 1617.

Splis ac magn. dnis Vrae

servitor et uti frater paratissimus
Paulus Vesselény de Hadad, m. p.

Külczim: Spli ac magco dno Georgio Rakoczy de Felső-Vadász, supremo capitaneo arcis Onodiensis etc. dno ac uti fratri observandissimo.

LIV. 1618. jan. 21.

Köszönetünk után szolgálatunkat ajánljuk Ngtnak mint nekünk kglmes jóakaró földes urunknak. Kivánunk az úr Istentől Ngtnak minden kívánata szerint való sok jókat megadatni.

Mostani levelünknek bemutatása által és inségös nyavalyáinknak miatta kellek Ngtnak megtalálnunk. Minthogy az Ngtnak gondviselése alatt élünk és nyomorgunk, mert az pusztára alá járó csavargó vitézlő rend miatt felette veszedelmes állapotban forgunk, melyek untalan rajtunk vannak s csüreinről mindenféle életünket, búzáinkat, árpáinkat, kerteinkből juhainkat, szint éppen házunkból is elhordották, úgy annyira peniglen, hogy miulta Kecskemétre ujonnan visszaszállottunk, soha az nem volt,

az ki ez esztendőben. Mert csak egy szálláson is negyed napig ellaknak 43 lóval; ennyi nagy sok kárunkkal és fogyatkozásinkkal vagyunk miattuk nagyságos uraink. Így rajtunk tompulván és élván, megrakodván terhelik lovaikat és innét készülnek alá az Rácországnak rablására, kik miatt az idegen fejedelmeknek ellenünk fölgörjedt haragja fenyőget bennünket iszonyu és rettenetes halálnak nemeivel. Azonképpen az kamara is írja, hogy ezeknek gyakorlatossággal való megszállásuk és nyugovó helyök itt vagyon, mi tartjuk őket, sőt az mi marhát másonnét hoznak is, az mi marháink között tartván mind addig míg árosa találkoznék, fenyegetvén ez dologért bennünket, az mint az kamarás urak levele pariajából megértheti Ngtok. Tudja az isten, hogy nincsen nekünk annyi fejünk, hogy azt megpróbálnójok. Ngtknak ez ide alá járó és tekergő vitézőknek nevöket akarjuk kijelönten. Kételenség alatt még az kamara is nekünk az melyeket tudunk, nevöket ki kell mondanunk, tudni illik: Váczi Tatay Pál, Kovács János, Gyarmaty Lovász Dömöter, Sas Máté, Pribék Török Bálint, Füleki Nagy György, Fekete Lukács, Kis Tamás, Nagy János, Szécsenyi Szabó István, Rácz Orbán, Balt Mihály nem tudjuk hol vagyon lakása, Gesztölyből Kamarási Pinter Ujvár vidékén, Baranyai András, Jákó Balázs, Beky Gáspár. Ezen kívül Babindey András udvarában lakozó Eötvös István. Ezök Ngos uraink, kik miatt romlásunk és pusztulásunk leszön. Könyörgünk Ngknak, hogy Ngtok gondot viseljen felőlünk, hogy maradhassunk meg az Ngtok örökös jószágában. És ez levélmutató emberinktől kegyelmes választ várunk Ngtoktól. Ezek után adjon isten minden jókat Ngtoknak.

Iratott Kecskeméten anno 1618. sz. Pál fordulása nap előtt való vasárnap.

Az Ngtok szegény jobbágyi Kecskeméten, eskütt bíró Bark Lőrincz az polgárokkal egyetemben szolgál Ngknak szeretettel.

Külczim: Az mi kgl's nagyságos földes urainknak Szerencs várában, Rákóczy Györgynek és Rákóczy Sigmondnak ő ngoknak adassék ez levél nagy böcsülettel.

LV. 1618. febr. 18.

Sples ac magci dni et tanquam fratres observandissimi. Salutem et servitiorum nostrorum paratissimam commendationem.

Fölötte igen kérem kgteket, hogy megtekintvén az isten igazságát és az én szolgálatomat, kgtek még várjon egy kevés ideig, míg isten meghoz, megtekintvén azt is, minemű beteges állapattal vagyok, innen rövid nap megtérvén, szépen complálom kgtek közt és asszonyom közt minden dolgot, ki sem egy

félnek, sem más félnek kárára nem leszen, én reám is hagyjon kgtek egy kicsint az dologban, én is tudok kgtknek igazán szolgálni, bizony meg is bizonyítom, ezt jó szándékomban mondom kgteknek. Adja az úr isten mind lássam, halljam az kgtek jó egészségét. Verebélyi János uramtúl többet is izentem kgknek, megszolgálom uram, ha meghiszen kgtek. Datum ex nostra Stropko, 18. Februarii, anno 1618.

Spect. ac magfrum dnum Vrarum

servitor et frater

Franciscus Petheő praepositus Jaszoviensis, m. p.

Rákóczi György uram(nak) szolgálatomat ajánlom kgtek által.

Külczim: Splibus ac magcis dnis Sigismundo Rakoczi et Paulo Rakoczi de Felső-Vadász, comiti comitatus Borsodiensis etc. dnis ac uti fratribus mihi observandissimis.

Kivül, R. Zsigmond kezével: Exhibitae die 18. Febr. anno 1619. (így) in Zboro.

LVI. 1619. m á r c z. 9.

Spectabilis et magnifice domine, domine et patrone mihi summa observantia colendissime atque confidentissime. Servitiorum meorum addictissimam, paratissimam semper commendationem.

Az Nagyságod levelét megadá énnékem az Nagyságod jámbor szolgálja Zlakovszki Horváth György uram és az Nagyságod izenetit megbeszélte ő kegyelme. És jóllehet én nekem egyéb rendbéli igen szükséges dolgaim és útaim volnának, de igyekezővén Nagyságodnak mindenkoron szolgálni, mindeneket hátravetvén és Nagyságodnak ilyen nagy dolgaiban szolgálni kész vagyok. Irtam annak okáért Zeleméri familia uraméknak és az Nagyságod akaratját intimáltam ő kegyelmeknek, mindenképen előkben adván, hogy az concordiatúl és az oda való meneteltúl ne legyenek idegenek. Bizodalmom az, hogy ő kegyelmek ahoz alkalmaztatják magokat. De az üdőnek rövid s alkalmatlan és az útnak nehéz volta miatt nem reménlem, hogy szintén arra az napra oda mehessek. Mindazáltal azon instálok, hogy ha nem előbb, tán 24 currentis mensis Martii die ott legyenek Sárosban, én is istennek akaratjából ott igyekezek lenni és Nagyságodnak szolgálni. Mindezeket Horváth György uram ő kegyelme Nagyságodnak bővöbben és nyilvánban meg fogja referálni, többről nincsen módom, hogy bővöbben és nyilvánban irhassak. Ezzel Nagyságodnak mindenkoron való kész szolgálatomat ajánlván, az úr isten sokáig éltesse és áldja meg Nagyságodat hozzátar-

tozóiival egyetemben minden lelki és testi javaival. Datum ex Pribócz 9. Martii, anno 1619.

Spectabilis ac magnificae vestrae dominationis

servitor addictissimus

Martinus Beniczky, m. p.

Külczim: Spectabili ac magnifico domino domino Georgio Rakoczi de Felső-Vadász, comiti comitatus Borsodiensis etc. domino et patrono mihi summa observantia colendissimo atque confidentissimo.

LVII. 1619. május 13.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngdnak. Kivánok az úr istentől Ngdnak egészséges és szerencsés hosszú életet bódogul megadatni.

Az mi illeti az Zeleméri familia dolgát, 4. die huius mensis Maji küldöttem lovakot és kocsit innét Turóczban Beniczky és Tesserini uramék után, onnét ő kgknek kellett indulniok 5. Maji és 6. die Maji az Ngtok közt lett transactiót palatinus uram előtt referálni, és onnét ide vártam ő kgket, de még ez óráig sem érkeztek ő kglmek, jóllehet minden órában várom, mert az lovakkal is még alá vadnak. Oztán hogy az csehek követei ott voltak palatinus uramnál, hanem ha ez miatt is késnek ő kglmek.

Az mostani ide való híreket az mi illeti, Loránt Ferencz uram írt vala az vármegyének levelet, kérvén azon, hogy követ uraimék adták volna instructióban az Lednicze dolgát, hogy extra ordinariam láttatnék meg, ha illeti-e az Gregoróczi familiát avagy nem, de kedve szerint való válasza nem lőn akkor ő kglnek, jóllehet az instructiót még be nem pecsétlették, hanem ha ezután tétetnék oda, hogy kívánsága szerint lenne válasza, örömet páriáját veszem vala levelének, de Ispán uramnak sok dolgai levén és én is Beniczky uramékra várakozvám, sietve kellett haza jünnöm, azért érette leszek és Ngdnak megküldöm, mihelt kezemhez vehetem; az csehek az mint forgolódnak, csak el ne oszolna az gyűlés, bizonyosan beszélük, hogy Morvának egy részét immár magokhoz kapcsolták, Beren nevű várast megvették és az Kremenesi püspököt Károly Virotin nevű urral benne tapasztalták és megfogták. Az kik barátságokat vele nem akarják tartani, immár megfutamodtanak Morvából ide Magyarországbán, feles népnek és igen fegyveresnek mondják őket lenni. Az magyarok felől mi szándékban vadnak, nem érthetem, én azért minden nap Morvában beküldök értekezni; ha ide szomszédságunkban kezdenek érkezni, kénytelen leszek vele, megjobbítom drabantokkal az várat, ha bizonyos hírt érthetek, késedelem nélkül megirom Ngdnak. Ezalatt az Zeleméri familia is vagy ide jön avagy hírem leszen felőlök. Posonban még szállást szerzeni nem küldöttem,

várákozván onnét Ngdtúl, minemű helyt kellessék szerezhethnem, és éléssel is készülnöm, ha ugyan meg leszen az gyűlés. Ide az emberek keveset biznak az békességhez. Beszéllek, hogy az Felső-Austria is az csehek mellett vagyon és az imperiombeli hercegek is, sőt oly hir is foly, hogy az baviáriai herceget választották volna az csehek királyokká. Az szomszédságban levő morvaság ez napokban igen mustrált, én is ahoz képest az itt való jószágot megmustráltam és az közeliben vártáltatok is, nem értvén szándékjokat, csalárdságtúl tartok.

A kegyelmes istennek szent áldását szállani kívánom Ngdra.
Datum Pucho 13. die May, anno 1619.

Ngodnak alázatos szolgálja

Rácz András, m. p.

Külczim: Az ttes és ngos felső-vadászi Rákóczi György uramnak, Borsod vármegyének főispánjának etc. nékem kglmes uramnak adassék híven.

LVIII. 1619. máj u s 31.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngdnak, kívánok az úr Istentúl Ngodnak egészséges és szerencsés hosszú életet, és sok jókkal bővelkedő áldást bódogúl megadatni.

Én ide Posonban 26. Maji érkeztem, remélvén azt, hogy Rákóczi Sigmond uramot ő nagát (itt találom) idején indult onnét alúl az gyűlésre. Az szállásosztó csak az elmúlt vasárnap érkezett ide, mert ugyan azon voltanak az papok, hogy meg ne legyen az gyűlés, palatinus uram és Turzó Sztaniszló uramék fölmentenek volt Bécsben király urunkhoz, az mint értem, nagy nehezen vittek végben, hogy meg legyen most az gyűlés; szállást elegendendött szerzettünk Horváth György urammal, jó szállása leszen mind Sigmond uram ő ngának s mind az főembereknek.

Loránt uram fölötte igen solicitálja mostan is Bécsben ő fgénél az ledniczi dolgot. Nagy Mihály uram jelenté, hogy tavaly az minemű suplicatiót beadott volt az országnak és az uraknak, arra az suplicatióra akkor irtanak volt egynehány commentatoriát és hogy Kitionicz uram is informálta volna írása által ő fgét, mely mellett suplicál mostan, hogy ő fge látván igazságát, láttassa extraordinarián meg az dolgot ez mostani gyűlésben; mondá azt is Nagy Mihály uram, hogy sok vármegyék adták instructiójokban az követeknek, hogy ugyan felvéssék az extraordinarián azon dolog. Értvén ezt, Teszrini uram hogy beérkezett, megbeszéllem ő kglmének és újonnan maga is Nagy Mihály urammal szemben lön, és úgy tetszik ő kglnek, hogy idején kelleik informálni király urunkat ez dolog felől, azért palatinus urunkat is megtaláltuk vala ezen dologról, kervén ő ngát, hogy informálná ő nga király urunkat, de ő nga azt

mondta, hogy ha eleiben jön informatióra az dolog, akkor kész úgy informálni ő fgét, hogy káros ne legyen nagyságodnak; értvén pedig Nagy Mihály uramtúl, hogy 29. napján leszen audientiája Loránt uramnak, Tesserini uram is felméne Bécsben késedelem nélkül, akarván idején informálni ő fgét a dologról; itélem, még ki nem jön ő fgétül az Loránt uram suplicatiója, még Tessrini uram is beadhatja az Ngod neve alatt az supplicatiót, kiből informáltassék király urunk.

Az mi illeti az mostani idevaló hireket, az cseheknek egyik része értem, hogy Bugyovicz alatt vagyon körülvevén sánczczal az egész várost erősen víják. Bizonyynyal beszélük, hogy egy tehén az elmúlt héten megellett ez városban és ebfejű borjú lett, ki németül ezt kiáltja: oh világ, oh világ! Az cseheknek közelebb való táborok Laab nevű vár alatt fekszik 6 német mélföldön Bécsen felül, az magyarok 2200 vadnak, kik előtt Forgács Miklós és Somogyi Mátyás uramék vadnak, immár az elei felérkezett Bécshez, elég dulással mennek, az mint beszélük, Tisut nevű városban az lakos németek rajtok támadtanak volt az hajdukra, igen meglööldözték egymást, meg is holtanak felesen mind két részről. Az itt a híre, hogy késedelem nélkül reá viszik az magyarokat az csehekre. Beszélük, Bécsben király urunk mellett 1000 fegyveres és ezer gyalog vagyon, kik éjjel-nappal mind kívül, belől erősen kerülük az várost, nagy vigyázásban vadnak. Az komáromiakban mondják hogy mentenek volt sajkákon Lincz felé. Az csehek eszekben vevén, igen megverték őket, Berén nevű várast, az jesuiták hogy kimentenek volna belőle, fölgyűtötták, és egy ugyan maga felakasztotta magát és ott égett, az kiket kaphattanak, megfogdostak benne az morvaiak, kik elszakadtanak közülök, az várakat és jószágokat erősen foglalják és az ország népét hagyják az várakban, csak mostanában is két várat vettenek meg Szakolcza táján. De Ngos uram semmi jó hireket most ember nem hallhat, az szőlőhegyeket mind elvette az hideg, az drágaságtúl félő, mert az búzáknak is igen megártott, kiváltképen az rozsoknak. Beszélük, hogy az gyűlés elkezdetnék 5. Junii, és hogy király urunk is bejönne akkorra, csak Leopoldust várja, hogy Bécsben hadhassa. Az urak közül itt ben palatinus uram Révay Péter uram, érsek uram, Balassy Péter uram, vármegye követi Nógrád, Heves, Kis-Hont, Bars, Nitra és Szabócs; ide immár mind érkeznek lassan-lassan az többi is. Az úr Isten éltesse és áldja meg Ngdat sok esztendőig jó egészségben. Datum Posony ultima Maji, anno 1619.

Ngodnak alázatos szolgája

Rácz András, m. p.

Külczim: Az tek. és ngos felsővadászi Rákóczy György uramnak, Borsod vármegyének főispánjának etc. nékem kgls uramnak adassék.

LIX. 1619. j u n. 3.

Alázattal szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak. Lelki és testi sok jókkal áldja meg az úr Isten Nagyságodat.

Ide nagyságos uram igen rosz hireink vadnak. Ez éjjel az morvaiak és csehek Fisemennél általköltöztek az Dunán és az Somogyi uram hadát Bécs felé szorították. Az mint írtam vala Nagyságodnak hogy Tesserini uram Bécsben fölment, most is oda vagyon, mint jühessen alá nem tudom, mert mind Német-Ujhel felől és mind Morva felől az csehek elfogták az utat Bécsnek, mi nagy hertelenséggel lött, mert tegnap semmi hírek nem volt itt közel, hanem Bécsen felől Lib várat hogy vitták, ki két német mélyföldön fekszik Bécsen fölül, értem, hogy megvették.

Értvén palatinus uram ez hirt öszvegyűjtötte vala ma az vármegyéket, urakot és szabad városok követit, kik ittbenn vadnak, akarván ő nagysága király urunkhoz fölválasztatni követeket (az szokás szerint egyrészt), s az csehek utban szállás felől is mit kellessék cselekedni, ha lehet-e meg ez mostani gyűlés, de az követségett magára az emberek értem nem szintén akarták venni, hanem azt végeztek, hogy postát küldjünk ő fölségéhez és azáltal jelentsék meg az itt való állapotot, várván resolutiót ő felségétül. Érkezők hirem Ledniczéről is, hogy Brunnot is elfoglalták az csehek és kétszáz gyalogost hattanak az várban; megírtam porkoláb uraméknak, hogy vigyázásban legyenek és ha valamit értenek, néppel megrakják az várat, én is itt értekezem és ha olyast vehetek eszemben, késedelem nélkül innét fölmegyek, csak várakozom, mi leszen az dologból. Az kegyelmes úr Isten éltesse és áldja meg sok jó szerencsés hosszú étellel Nagyságodat. Datum Pozsony 3. die Junii, anno 1619.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Rácز András, m. p.

Külczim: Az tekintetes és nagyságos Felső-Vadászi Rákóczy György uramnak, Borsod vármegyének főispánjának és nékem kegyelmes uramnak adassék.

Közli: SZILÁGYI SÁNDOR.

A BUDAVÁRA 1686-IKI OSTROMÁNÁL JELEN VOLT ANGOL ÖNKÉNTESEK.

A Budavára visszafoglalásánál vitézkedett angol önkéntesek közt az első hely elvitázhatlanul Richards Jakab mérnöktisztet illeti. Ő jelen volt a vár megszállásától annak bevételeig, s nemcsak hogy tevékeny részt vett az ostrom-műveletekben, hanem élményeit napról-napra szorgalmasan föl is jegyezte. Hátrahagyott naplójában számos érdekes részletet őrzött meg a hazai történetírás részére, melylyel örök hálára kötelezett bennünket, magyarokat. Az említett naplónak két írott példánya van meg a British Muzeum kéziratai között. Egyiket Simonyi Ernő még 1858-ban fődözte fel a Harley-féle kéziratok közt s közzé is tette, a magyar fordítással együtt, a »Magyar Történelmi Emlékek« 5-dik kötetében.¹⁾ A másik példányra e sorok írója volt elég szerencsés reá bukkanni 1885 ősszel a Stow-féle kéziratok közt. A napló azonkívül nyomtatásban is megjelent Londonban még 1687-ben, a király rendeletéből. Mind a nyomtatvány mind pedig a Harley-féle példány azonban lényegesen különböznek a Stow-féle kézirattól, mely nézetem szerint Richards Jakab eredeti fogalmazványa, miután a szöveg számos interpolatiót, javítást és törlést tartalmaz s egyáltalában az eredetiség jellegét viseli magán, míg a Harley-féle példányon meglátszik, hogy átdolgozott, javított másolata az eredetinek. Ha e pontot illetőleg kétely forogna fönn, elég összehasonlítani a Stow-féle kézirat helyesírását szerzőnknek a British Muzeumban levő egyéb kéziratainak orthographájával. Vitézünk ugyanis sokkal jobban értett a fegyver- mint a tollforgatáshoz, s mindenesetre jobban ismerte a haditudományok különböző ágait, mint az angol helyesírás végtelenül komplikált szabályait.

Egyéniségét illetőleg azt tudjuk, hogy mérnöktiszt volt az angol hadseregben — One of His Majesty's Engineers, mint a hivatalos iratok őt czimezik — és öccse Richards János tábor-

---

¹⁾ »Londoni Magyar Okmánytár.« Pest, 1859. 221 — 273 l.

noknak, Alicante hős védőjének a spanyol örökösödési háború alatt. A királyi Ordnance Office őt 1685. okt. 17-éről kelt rendelettel a török háború színhelyére küldte oly utasítással, hogy útjában tanulmányozza a mérnökkar és tüzérség szakmaiba vágó dolgokat, s hogy tapasztalatairól rajzokkal, várak-terveivel stb. illusztrált jelentéseket küldjön haza kormányának. Hágába érkezve az angol követ közbenjárására Oránia hercege ajánlólevelet adott neki Lotharingia hercegéhez s április havában Bécsbe érkezve honfitársa Taaffe gróf vette őt pártfogása alá. Végre június 15-dikén Buda alá érkezik a császári csapatokkal; az ostrom lefolyásáról való naplója e nappal kezdődik. Leírásának legnagyobb részét kétségen kívül ismeri már az olvasó Simonyi idézett művéből, s azért itt csakis azokra a részletekre akarok szoritkozni, melyeket a Harley-féle MS. elhallgatott vagy elferdített.

Igy pl. a július 4-diki följegyzésből megtudjuk, hogy Richards hol volt elfoglalva. »Tegnap este« — úgy írja — »a tábornok fölszólított, hogy azon pontról, a hol a három vonal találkozik, egy új vonalat kezdjek ásatni, úgy hogy ama három vonal legszélsőbbikét oldalba támadjuk s az ó-városnak a szt. Pál völgye felé néző falával az összeköttetést helyreállítsuk. Az adott parancshoz képest e munkát véghezvittem s azonkívül egy épületet, mely becslésem szerint 2 vagy 3 száz embert képes befogadni, védelmi állapotba helyeztem« . . . stb. Ugyanazon éjjel Richards 3 vagy 4 emberét a törökök megölték s hat emberét megsebesítették. »Engem is — így folytatja — főbe ütött egy golyó (a shot) s azonkívül egy körülbelül egy fontot nyomó kődarab is a fejem tetejére hullt melytől rövid ideig elkábultam ugyan, de azért egy kis főfájást kivéve egy cseppet sem érzem magam rosszabbúl s egy-két napi pihenés után remélhetőleg egészen fölocsúdom. Meg kell vallanom, hogy ha nem viseltem volna Mr. Fitz-James sisakját, sokkal komolyabb baj ért volna.« Az utóbbi passzus a kéziratban keresztül van huzva s a Harleyan kézirat egészen mellőzi.

A Simonyi által közölt kézirat szept. 2-val megszakad, míg ellenben a Stow-félében a napló ugyanazon hó 9-dikéig tovább van folytatva s miután ez a része több érdekes részletet tartalmaz, itt közlöm fordításban.

»Szept. 3-dikának reggelén az ostrom vonalak mentében lévő összes ágyuink egymás után háromszor el lettek sütvé s parancs lett kiadva, hogy ostromműveinket lebontsák s a talajt elegyengessék, mely munka a szerint végre lett hajtva.«

»4-én Parancs lett kiadva, hogy a Budát megszállandó őrségnek kiszemelt csapatok kivételével mindenki készen tartsa

magát az ellenség ellen való indulásra. A vár falakon ütött rések kijavítása szintén el lett rendelve.«

»5. Az egész hadsereg fölkerekedett s Székes-Fehérvár felé vette útját.«

»6., 7., 8. Buda városának tervrajzának fölvételével voltam elfoglalva. A környéknek és a körülzáró tábornak tervrajzát már előbb készítettem el, amint ezt a jelen leírás elején levő rajzból láthatni.¹⁾«

»9. Elutaztam Budáról hajón Bécsbe, hova e hó 17-én érkeztem meg.«

Bécsből Richards a Moreába indult, hol a következő évben részt vett a velenceiek hadjáratában a törökök ellen, melynek leírása szintén megvan kéziratai közt.

A magyar vár ostromáról szóló naplójában van több más részlet, melyet a Harley-féle kézirat másolója (s az 1687-diki nyomtatott szöveg kiadója is) jónak látott elhallgatni. Így pl. július 9-én följegyzi, hogy egész nap esett az eső s dühöngött a szélvész, s hogy e miatt az ágyutüz mindkét részről csak lanyhán folyt. Ugyanazon hó 13-án említi, hogy az angol önkéntesekhez a puskások is csatlakoztak és hogy többen mint pl. *Mr. Vaudrie* (angol) kövek által megsebesültek.²⁾ Julius 14-én a törökök több sánczot és épaulement-t szerkesztettek a résen, miután el voltak határozva azt az utolsó leheletig megvédeni. 18-án egy jegyzet fordul elő, mely szerint e napon De Fontain ezredes elesett, amint Baden herczegének magyarárgatta a következő napok teendőit.³⁾ 24-én szerinte az angolok (the English) elhagyták a tábort. Ugyanazon napon körülbelől 2000 hajdu és huszár érkezett meg a táborba s »ugyanazon éjjel megesett az, hogy több angol⁴⁾ podgyászát ellopták; így különösen Mr. Negusstól⁵⁾ és tölem is a hátunkon viselt ingeink kivételével mindent elloptak. Eleinte a hajdukra fogták a lopást, a kik, úgy mondják, hiresek ebbeni

¹⁾ A szerző által említett tervrajz nincs meg a Stow-féle kéziratban, de megvan a Harley-félében, s ennek másolata Simonyi szerint megvan a magy. akadémia kézirattárában is.

²⁾ Az aláhuzott rész keresztül van húzva. Hogy ki volt ez az úri ember, nem sikerült fölkeresni. Egy Vaudrey nevű gárda-hadnagy elesett Írlandban a Boyne melletti ütközetben 1690-ben. A Vaudrey család tagjai még most is élnek. V. ö. Burke's »Landed Gentry«, London 1879. Több ily nevű család czimereit illetőleg lásd Burke's »General Armory« című művét.

³⁾ Más tudósítás szerint De Fontain július 16-án esett el. V. ö. »Budavára Visszavétele« fordította és jegyzetekkel stb. ellátta Deák Farkas 1886.

⁴⁾ Tehát az angolok nem távoztak el mindannyian a táborból. V. ö. aug. 14.

⁵⁾ Több ily nevű család czimerét közli Burke's »General Armory«, London 1883.

ügyességükről, de utóbb kiderült, hogy saját inasaink voltak a bűnösök.»

Az aug. 14-diki eseményeket leírva (lásd Simonyi 267. l.) főlemlíti, hogy gróf Taaffe' előnyomult a törökök ellen, »Fitz-James úr és az angol önkéntesek az első rendben foglalván helyet« s megtámadták az ellenséget, *Donevall és Palfie hasonlóan cselekedvén*. Ezen támadás oly vitézül volt intézve... stb.« A Harley-féle szöveg Pálffy nevét és Donevallt is elhallgatja a támadásnál.

A szept. 2-diki végső rohamnál főlemlíti, hogy a Croy hercege és »Sheneck« brandenburgi tábornok vezénylete alatti csapatokat Lotharingia hercege lelkesítette, ki egészen közel volt hozzájuk s hogy a tisztek illető csapataik élén vezényelték a rohamot.

Itt-ott csipős megjegyzést is tesz. Így pl. június 24-én miután elmondja azt, hogy a támadó csapattal járt mérnök egy ló-patkó formában vetette föl az erősítést, melynek mindkét szára ki volt téve a városbéli oldal-tüzelésnek, gúnyosan hozzáteszi zárjel közt: »ezt azonban náluk (értsd a császáriaknál) nem nagy hibának tekintik.«

Azt is szemére vetettük a Harley-féle kézirat másolójának, hogy az eredeti szöveget több helyen elferdítette. A két szöveg ugyanis több helyen lényegesen eltér az események leírásában s miután Richards, mint láttuk, Moreában a törökökkel volt elfoglalva, alig hihetjük azt, hogy ő változtatta meg az illető helyeket. Így pl. Jun. 21. a »commanding-staffe« (kormánybot) szó interpolatio; az eredetiben üres hely van hagyva. Ugyanaz nap az évszám »1646« hiba »1684« helyett az eredetiben.

Jun. 24-én. A sebesültek száma 3 és nem 30. A török nőket vivő hajók után küldött huszárok számát én 100-nak olvasom, ámbár meg kell vallanom, az irás igen homályos. Azt is említi, hogy a hajókra Budától két »legues«-nyire ütöttek rá a huszárok. Az elfogott zsákmány értékét 100,000 aranyra teszi. Az 1687-diki nyomtatvány 10,000 font sterlinget említ.

Jun. 30-án. A janicsárok két (levágott) keresztény fejért egyenkint tíz aranyat kértek a basától. Tíz garas egy élő fogolyért ugyancsak alacsony árfolyam volna.

Jul. 5-én az eredeti szövegben üres hely van hagyva a fölétetett házak számánál. A másoló és a XVII. századbéli nyomdász elvetik a sulykot, s azt állítják, hogy »majdnem a fél várost égettük fel.«

Jul. 10-én hír érkezett, hogy Egernél 6 ezer törököt láttak. Hatszáz török kedvéért csak nem tettek volna oly nagymérvű előkészületeket a császári táborban. A 24 fontos ágyuk száma

mindkét esetben interpolatio a másolatban és hiányzik az eredetiben.

Jul. 11-én olvasd »ez valamivel balra áll a mi 12 db 24 fontos ágyúból álló ütegünk mögött.« Jul. 18-án Mr. Kerr, egy skót úr, e napon egy a városból lőtt kőtől találva az ostrom-árkokban elesett.¹⁾

Aug. 14. Az erre a napra szóló följegyzésnek körülbelől első fele még meglehetősen megegyezik az eredeti szöveggel, de másik fele s azonkívül az ugyanannak a hónapnak 15—29-diki napjaira vonatkozó leírás annyira elüt a Stow-féle kézirat szövegétől, hogy jónak láttam az illető részt újra lefordítani s itt közlöm a függelékben.

Szept. 2-án még azt is fölemlíti napló-írónk, hogy »körülbelől 9 óra tájban este egész Buda lángba borult; de hogy ezt mi okozta, nem tudjuk.²⁾

A vár szerencsés visszavételének híre még szept. 12-én megérkezett az angol fővárosba, s a Whitehallban és Windsorban »a még meglevő« protestáns templomban és kápolnáknak ünnepélyes Te Deum megtartása lett elrendelve.³⁾ Ugyanaz nap a Londonban székelő spanyol követ szintén Te Deumot énekelte a házánál s este az esemény fölötti örömének kifejezésére tűzijátékot rendeztetett. Bort is osztatott ki bőven a népség közt; mi magától értetődik lerészegedésre s következőleg csete-patéra adott alkalmat. Hálából beverték a követségi palota ablakait s komolyabb fordulatot is vett volna az ügy, ha a Whitehallból az őrség nem jelenik meg a helyszínén s a forrongók néhányát a hüvösre nem téteti.⁴⁾

A magyar történetírás szempontjából Richards Jakab után az angol önkéntesek sorából másod helyen a már említett Mr. Fitz-James érdemel említést. Sisakja, mint láttuk, jul. 4-én megmentette Richards életét. Fitz-James természetes fia volt York herczegének (a később II. Jakab angol királynak) és Churchill Arabellának. 1670-ben augusztus 21-én született, s így tehát csak 16 éves volt Buda ostrománál. Az ostrom alatt több

¹⁾ Nem sikerült föl kutatnom, hogy melyik Kerr családhoz tartozik ez az úri ember.

²⁾ A tűz keletkezésének okát illetőleg egy 1691-ben megjelent német tudósítás azt a fölvilágosítást adja, hogy a törökök minden házra nagyobb mennyiségű puskaport szórtak s fölrobbantották; alig maradt egyetlen egy ház sértetlenül. A város több napig égett s a zsákmányolás közben számos keresztény harczos sérülést szenvedett a tűzben, sőt néhány porrá is égett. »Theatri Europaei Zwölffter Theil.« Franckfurt am Mayn 1691. az 1025., lapon. A könyvhöz számos más rajzon kívül Buda és Pest 1684-diki látképe és az 1686-diki ostromnak tervrajza is mellékelve vannak.

³⁾ John Evelyn's Diary.

⁴⁾ Theatrum Europaeum idézett kötete 1051. l.

ízben tüntette ki magát vitézségével s a következő telet Angliában töltötte, mely alkalommal apja Berwick herczegévé tette. A tavasz beálltával ismét visszajött Magyarországra s I. Lipót kinevezte őt ezredesnek s a Taaffe vértés-ezred parancsnokának; e minőségben részt vett az 1687-diki táborozásban s jelen volt a mohácsi győzelemnél. Bécsbe visszatéret Lipót őt vezér-őrnagyi rangra emelte.

Tettdús életének történetét megírta emlékirataiban melyek több ízben jelentek meg nyomtatásban.¹⁾ Sajnálattunkra rendes naplót csak 1702-ben kezdett vezetni s azért Buda ostromát s az 1687-diki táborozást csak igen röviden érinti, de ebben a vázlatyszerű leírásban is több érdekes részletet hagyott hátra. Így pl. főlemlíti, hogy a jul. 13-diki kudarcot Starhemberg gróf, a tábornagy, áskálódásainak tulajdonították, ki gyűlölte Lotharingia herczegét s minden úton-módon ártani igyekezett neki; leírja a budavári lőpor-torony föllobbanását; melegen emlékezik meg a sebeiben elhalt Mercy tábornokról, stb. Egy-két leírás (ha jól emlékszem Hammer is) tévesen említi, hogy Fitz-James elesett az ostrom alatt. 1734-diki junius 12-éig élt, mely napon egy ágyu golyó ölte meg őt Phillipsburg ostrománál.

Ama leírások talán összetévesztik őt Rupert herczeg törvénytelen fiával; ez utóbbi volt ugyanis az az előkelő egyéniség, ki a julius 13-diki szerencsétlen rohamnál elesett.²⁾ Származását következőleg adja Burke.³⁾ Erzsébet herczegnőt, I. Jakab angol király egyetlen leányát, nőül vette V. Frigyes, Bajorország hercege, a rajnai palatinatus választója és Csehország királya. Ennek a második fia volt Rupert, Cumberland hercege és rajnai palatinus-gróf s ennek volt egy törvénytelen fia (Francziskától, Bellamont irlandi viscount leányától) t. i. ugyanaz a Capt. Rupert ki Budánál elvérzett.

Ugyane végzetes napon még a következő három angol önkéntes esett el: Mr. Wiseman, Mr. Moore és Capt. Talbot; mindannyian hirneves angol családok ivadékai, de kilétüket nem sikerült megállapítanom. Ez alkalommal még megsebesült négy angol t. i. Forbes Arthur ezredes, Earl of Granard, (a második

¹⁾ Így pl. »Mémoires du maréchal de Berwick«, Amsterdam 1739. — Ugyancsak a franczia (eredeti) szövegben a »Mémoires pour servir a l'histoire de France« 3-éme série, 8-dik kötetébe n 317—466 l. — Angolul »Memoirs of the Marshal Duke of Berwick.« London 1779.

²⁾ »A Genealogical History of the Dormant, Abeyant, Forfeited and Extinct Peerages of the British Empire« by Sir Bernard Burke. London 1883. 461—462. l.

³⁾ A »Siegreich geendigte Türkenkrieg etc.« (Hamburg 1699.) szerint a császáriak közt elesett. »Az elhalt angol király természetes fia.« II. Jakab 1701-ben halt meg; elődjének II. Károlynak († 1685.) törvénytelen fiai közül pedig tudtunkkal egy sem volt jelen Budavára ostrománál.

Earl e czimen) a 18-dik királyi irlandi ezred parancsnoka. III. Vilmos angol király kegyét elvesztvén a Towerben bebörtönözték őt. A híres Turenne alatt is szolgált és részt vett a sasspachi csatában.¹⁾

St. George kapitány, Belasise kapitány. Mindketten előkelő családok ivadékai, de kilétükről nem sikerült többet megtudnom.

Hon. George Savile, az Earl of Halifax fia, ki Burke szerint meghalt sebeiben. Az earli méltóságot maga sohasem viselte.²⁾

Naplónk szerint továbbá Viscount Mountjoy kétszer is megsebesült, t. i. jun. 26-án és aug. 3-án. Budáról visszatért Irlandba, s midőn két évvel később (1688-ban) meglátogatta Párisban a száműzetésben élő s trónvesztett II. Jakab angol királyt, azonnal elfogták és elzárták őt a Bastilleban honnan csak 1692-ben szabadult ki. Visszanyert szabadságának azonban nem örvendhetett soká mivel még ugyanazon év aug. 24-én a steinkirki csatában elvérzett.³⁾

A Deák Farkas által kiadott »Historical Description« említ egy »Mr. Kerryt, Onberrynek egy skót lordnak testvér-öccsét« (a 48. lapon; a névmutatóban »Orberry«), de tudtommal ily nevű lord vagy család sohasem létezett.

Végül a hazai hírlapok annak idején⁴⁾ közöltek egy névsort, melyben a következő nevek is fordulnak elő: Heay György (skót), Howard és Lord Kerry-Moore. Az előbbi két család létezik, de hogy kik voltak azoknak képviselői Budánál, nem tudom. Lord Kerry-Moore tudtommal sohasem existált; Burke mélyen hallgat róla épúgy, mint Lord Onberryről.

Az angolokhoz kell még sorolnunk a már többször említett Taaffe Ferencz grófot, ki egy régi irlandi család ivadéka és maga is a »smaragd zöld szigeten« született. Még ifju korában Olmüczbe küldték tanulmányait végezni. Könyveit azonban csakhamar karddal cserélte fel s I. Lipót szolgálatába állván, gyorsan emelkedett a legmagasabb polczok egyikére. Bátyja a Boyne melletti csatában esett el s halálával Ferencz elnyerte az Earl of Carlingford czimét és méltóságait is. Berwick hercege igen hízegőleg emlékezik meg róla emlékirataiban. A Taaffe család genealogiáját illetőleg Sir Bernard Burke idézett műveire kell utalnom az olvasót.⁵⁾

¹⁾ »A Genealogical and Heraldic Dictionary of the Peerage and Baronetage by Sir Bernard Burke. London 1883. 592. l.

²⁾ Burke's »Extinct Peerage« 475. l.

³⁾ Ugyanott 505 l.

⁴⁾ Lásd pl. az Egyetértés f. évi április 24-diki számát.

⁵⁾ »Extant Peerage« 1272. l. — »Extinct Peerage« 465. l.

FÜGGELÉK.

Addenda és Corrigenda Richards Jakab naplójának a Simonyi Ernő »Londoni Magyar Okmánytárában« közölt szövegéhez:

268. l. 9. sor felül » . . . . mi az érintett rendben maradtunk.« Ami ezután következik *mind* törölendő egészen aug. 29-dik végeig a 272. lapon. 5. sor felül. A Stow-féle kézirat szövegének fordítása ekkép hangzik:

(Aug. 14.) . . . . Ő fensége, Lotharingia hercege nem találta alkalmasnak megtámadni a törököket ebben az állásukban, hol oly nagy számban valának, mivel nem lévén második vonala, mely őt támogathatná, attól tartott, hogy az ellenség néhány lovas százada könnyen áttörhetne sorainkon s bejuthatna a városba (nem maradt ugyanis több 4000 emberünknel az ostromárkok védelmére). Donnevall és Taaffe jobbra, jó messzire nyomultak előre és több ízben meg lettek támadva a törököktől, mely támadásoknak igen vitézül ellentálltak s makacsul védelmeztek minden talpalatnyi tért, jóllehet az ellenségnek sokkal nagyobb számú csapatai voltak. Taaffe tábornok ezredét, mely a jobb szárny baloldalán volt elhelyezve, oldalról és hátulról igen nagy dühhel támadták meg, de néhány század mindkét irányban az ellenség felé fordult s nagy veszteséggel visszaverték őket; Taaffe tábornok, kinek kíséretében valának Mr. Fitz-James és a többi angol önkéntesek, nagy vitézségével és (a csapatok helyes) vezényelésével tüntette ki magát az ütközet egész tartama alatt és valamivel később nagy lélekjelenléttel 3 vagy 4 század drago nyost egy hegy tövébe egy magyar csapat mögé helyezett el, mely magyarok ekkoron jobb szárnyunk jobb oldalán valának beosztva. Ezeket a törökök nem sokára meg-[támadták]¹⁾ s visszanyomták, de az említett lovas századok csakhamar segítségükre jöttek s új bátorságot öntöttek lelkükbe és visszaverték a törököket; e segédcsapatok közreműködése nélkül a törökök minden kétségen kívül darabokra vágták volna a magyarokat s az ellenség alkalmasint segílyt is juttatott volna a városba. Kevéssel napnyugta előtt a törökök visszavonultak dombjaik tetejére, hol táboruk volt elhelyezve, mi pedig visszatértünk vonalainkhoz.

A ma reggeli ütközetben a törököknek több mint 3000 válogatott janicsárja maradt a csatatéren. Mr. Fitz James az egész ütközet alatt Taaffe gróffal volt s oly kitartással viselte magát, amint fiatal uri ember viselte magát valaha. Sem neki, s az angol urak egyikének semmi baja nem történt, ámbár azt hiszik, mind-egyikük levágta a maga törökjét. Körülbelől 500 foglyot ejtettünk,

¹⁾ Megrongált hely a kéziratban.

s 58 zászlót s 8 tábori ágyut vettünk el. A vezénylő basa elesett s a janicsárok agája megsebesült. A szeraskirt ezelőtt két nappal ölték meg egy csatározás alkalmával, mint ez már előbb említettett.

Egyidőben szinte el volt határozva, hogy megtámadjuk táborukat s így teljes győzelmet vivünk ki fölöttük, de Lotharingia hercege tekintetbe vévén azt, hogy mily meredek és bajos a feljárat a táborukhoz, s hogy mennyi fáradságot okozna ily vállalat a lovaknak, melyeket egész nap hosszat nyargaltak volt s melyek a megelőző nap reggele óta csak keveset ettek s egy csepp vizet sem ittak, (továbbá) hogy mily gyöngye a szárnya, s mily könnyen törhetne keresztül rajta egy oly elszántsággal támadó ellenség, kinek befogadására mögöttünk egy város készen áll s ki szinte kész egész hadseregét feláldozni oly czélból, hogy ötezer embernyi segílyt a városba juttathasson — mindezeket tekintetbe véve (a herceg) észszerűbbnek vélte visszatérni vonaljaihoz és az ostromot tovább folytatni

(Aug. 15-dike hiányzik a naplóban.)

16. Szökevények a török hadseregtől arról tudósítanak bennünket, hogy a tegnapi ütközet folytán a törökök 500 embere eltűnt (the Turkes wanted 500 men), s hogy a nagy vezér megfojtatta azt a basát, ki megveretésük hírét neki elhozta (a basa), azt mondván, hogy ők mint orosz lányok rohantak reánk, de mi mint ördögök fogadtuk őket; mire a vezér (a basa) arczába köpött s megfojtatását elrendelte. Ő most fölszedte táborát s visszavonul Székes-Fehérvár felé. Az éj beálltával Ő felsége elrendelte, hogy Gábor atya gyújtó keverékével fölégessék a védczölöpöket, mely parancs végre lett hajtva, s a védczölöpök le lettek égetve a föld színéig, de hajnal előtt a törökök rendkívüli szorgalommal ujakat raktak helyükbe s jóvá tették a kárt.

17. Parancs lett kiadva, hogy a szt. Pál völgye felé néző köralakú bástyát (Roundell) elfoglaljuk, de a parancsot nem valánk képes végrehajtani, mivel a törökök védczölöpszete jóval magasabban fekszik s az elfoglalandó állás oldala ama védczölöpszet támadásának lett volna kitéve.

18—19. Serényen munkálkodtunk egy új ágyutelep elkészítésén, a Svábhegytől a városig terjedő körülzáró vonal (lie of circumvallation) mentében az árkok betemetése is hasonlóan serényen folyt.

20. Körülbelül napkeltekor s éppen midőn (éjjeli) előőrseink visszatértek három vagy négyezer török jelent meg a szt. Pál völgyében egészen közel ama vonalunkhoz, mely még nem vala befejezve. A kürt azonnal riadót fújt, de még mielőtt embereink rendes őrcsapataink kivételével lóra kaphattak volna körülbelől 500 török keresztül hatolt vonalainkon; ezek közül

250-et levágtunk, a többi pedig a városba tört magának útát. Ha belső vonalunk a kellő számú őrséggel lett volna megrakva, egyetlenegy embernek sem sikerült volna a városba jutni. Mai napon ejtett foglyaink s más (*így!*) szökevények is azt állítják, hogy a támadó csapatok közt volt 2000 lovas janicsár, kiknek a nagyur életük hosszáig naponkinti 20 oszporát (aspers) ígért fejünkint ha a városba bejuthatnak.

21. Belső ágyutelepünk elkészült és nyolcz 24 fontos ágyunk föl lett állítva; ezek az ellenség tanyáját oldalba lövöldözik s egyszersmind lerombolni igyekeznek ágyuikat a völgy felé néző két kerek tornyon, melyek táborunk ama részének fölött sok alkalmatlanságot okoznak. Ugyane napon a törököknek egy új ágyutelepe két ostromágyuval a mi új ágyutelepünkre kezdett tüzelni és sok bajt okozott.

22. Ma korán reggel a bajorok elfoglalták a kastély tornyát (kerekbástyáját), melyet ágyuikkal romba lőttek volt. Parancs lesz most kiadva, hogy az alsó-városi rést védczölöp-zettel zárják el, hogy ugyanott a kapuk és bástyákhoz vezető földött út megerősíttessenek (the Gats and Saps of the wall of the same to be secured)¹⁾ s hogy 500 embernyi őrség foglalja el s tartsa megszállva a kerek bástyát a folyó partján.

23. A mult éjjel a bajorok ki lettek szorítva utolsó állásukból, de egy óriási zivatar és eső nagy villámlással és mennydörgéssel . . . . .²⁾ Arról értesültünk, hogy a törököknek szándékuk volt bennünket az éjjel megtámadni, minek következtében lovaink mind fölnyergelve s embereink harczra készen állottak; de nem mutatkozott az ellenség. E napon ő fensége rendeletet adott, hogy tanyánk alatt egy nagy földött út építtessék, hogy segélyével az árkot a tulsó oldalon betemessük (in order to ye filling of the ditch on the other side.)

24. Körülbelöl 10 órakor reggel a törökök a nagy síkságon túl fekvő dombok tetején jelentek meg. Mi a vonalainkon kívül fekvő régi állomásainkat foglaltuk el s a nap legnagyobb részét ott töltöttük. Mivelhogy az ellenség nem nyomult előre, mi ismét visszatértünk táborunkba. Láthattuk táborukat mögöttük némi távolságban. Ágyutelepünk a völgyben egész nap szakadatlanul tüzelt a városra. Estefelé a törökök elűzték a bajorokat a kastély tetejéről. (*A margóban:*) Egy szökevény azt mondta nekünk, hogy a törökök megakarnak bennünket támadni a jövő éjjel.

¹⁾ A kézirat itt igen meg van rongálva, a nedvességtől s az írás alig olvasható.

²⁾ A szöveg itt ki nem betűzhető.

25. Ma korán reggel a bajorok visszafoglalták előbbi állásukat 15 embernyi veszteséggel.

26. Nehogy úszva segély juthasson az ellenséghez, szál-fákból egy gátat készítettek a Dunán keresztül. Nyugtalanul várjuk az erdélyi csapatok megérkezését. Ugyane napon újabb 8 ágyut vontak föl a Svábhegyre s valamivel jobbra a már ott levők mögött állították föl azokat oly képen, hogy a Lotharingiai oldalon levő török sánczvonalakot oldalba támadják.

27. E napon hirt kaptunk, hogy Shaftenburgh tábornok öt napig Szolnoknál vesztegelt s hogy onnan csak tegnap indult meg. E hír nem csekély meglepetést okozott nekünk s aggódni kezdtünk, miután egy szökevénytől azt hallottuk, hogy a nagyvezér a jövő éjszakára tüzte ki a támadást s hogy 3000 janicsár fejenként 20 aranyat kapott a végből, hogy a Duna felé néző dombokon át a városba hatoljanak azalatt, míg a nagyvezér az egész török haderővel bennünket sánczvonalainkban megtámad. 200 szekeret küldtek Shaftenburgh gyalogsága elé, hogy ilyképen siettessék annak haladását. Ez éjjel az egész hadsereg készen állott és embereink elfoglalták helyeiket a sánczvonalakon, de a törökök nem mutatkoztak.

28. Szünet nélkül folytattuk a tüzelést a városra bombákkal és réstörő golyókkal. Sem az ellenségről, sem a segédc csapatokról hír nem érkezett, ámbár mindkettőt folyton várjuk.

29. Körülbelől virradóra a 3000 janicsár megjelent lóháton a szt. Pál völgye dombján közel a dunai oldalhoz oly szándékkal, hogy a városba hatoljanak mint e hó 20-ikán, de azt tapasztalván, hogy a vonal a brandenburgi csapatoktól fel a dombok tetejéig jól meg volt erősítve és fegyveresekkel megrakva, s hogy azonkívül egy nagy csillagsáncz, melyben védelmül több ágyu és 500 ember volt elhelyezve, keményen tüzelt reájuk, leereszkedtek a dunai oldalon levő meleg fürdőkig, azt remélvén, hogy képesek lesznek az Alsó-városon át a városba hatolni. Körülbelől hatan közülök átjutottak a bástyán, de a vizparton levő kerek torony őrsége elvágta őket s megakadályozta előrehaladásukat. Mintegy négyszázan a bástya egész hosszában végig nyargaltak az alsóvárosi rés folytonos tüzelése között, mely jól volt megerősítve árokkal és védczölöpzettel, s tovább folytatták utjukat, mígnem a szt. Pál völgyébe értek s erre egyenesen vonalainknak tartottak, melyeket e hó 20-ika óta megkettőztünk s védczölöpzettel kellőleg megerősítettünk; ezenkívül a Svábhegy tövénél egy nagy redoute volt elhelyezve, mely borzasztó gyilkoló tüzeléssel fogadta őket s közülök számosat a helyszínén megölt. A kik életben maradtak, az említett domb tetejére igyekeztek jutni, hol vonalaink még nem voltak befejezve, de (a nyílás) kocsikkal és szekerekkel (volt) eltorlaszolva. De mielőtt a törökök e pontot

elérhették volna, Mercie báró további 2 vagy 3 század könnyű lovassággal rajtuk csapott s azonkívül a brandenburgiak egy százada hátulról is megtámadta őket. Látva mindenfelé vonalainkat és sánczainkat s azt hogy minden oldalról be vannak kerítve az ellenségtől, oly zürzavar támadt köztük, hogy nem tudták merre forduljanak. Többen közülök a főhadiszállásba szaladtak s a sátorokban igyekeztek találni menekülést, de egyetlen emberük sem menekült meg 5 vagy 6-nak kivételével, kiket foglyúl ejtettünk. Hasonlóképen 18 zászlót vettünk el. Mercie báró a fején és vállán kegyetlen sebet kapott szczimetár vágástól, mely veszteségünk a legsúlyosabb volt a mai ütközetben. Körülbelől egy óra mulva azt jelentették ő fenségének, hogy a törökök leszálltak a síkságra s hogy egy erős hadosztály jelent meg ama domb (vagy dombok) mögött, hol e hó 14-én megvertük őket. Ugyanabban a pillanatban Shaftenberg csapataihoz tartozó 25 századot láttunk megérkezni Pest tulsó oldalán, kik már majdnem készen állottak a Dunán való átkelésre. Lotharingia hercege parancsot küldött nekik, hogy sietessék jöttüket s foglalják el helyüket a harcvezonalban. Mi pedig azalatt előkészületeket tettünk az ellenség fogadására, kik hátrálni kezdenek dombjaik teteje felé. Hogy valljon az új csapatok megérkezése ijesztette-e el őket, nem tudjuk, vagy talán csak foglalkoztatni akartak bennünket. Annyi bizonyos, hogy ezt az éjszakát kevesebb aggodalom közt töltöttük el mint több megelőző éjjelt. Ő fensége, Lotharingia hercege, kijelölte számukra helyeiket, mely a nagycsillagsáncztól le a Duna partjáig terjedt s az angol mérnök parancsot kapott az új vonalat megerősíteni, amint ezt a tervrajzban láthatod. Azoknak a törököknek legtöbbjénél, kik ma elestek, a nagyvezértől a budai basához intézett czédulát találtak oly utasítással, hogy ez mindegyiknek, ki a városba hatolni fog, egy bizonyos pénzösszeget adjon *vagy egy írott ígéretet, hogy szerencsájük azontúl örök időkre megleend alapítva.*¹⁾

Eddig terjed a naplónak az a része, melyet itt újra közölni jónak láttam. Okát annak, hogy a másoló annyira eltért az eredetitől, abban vélem rejleni, hogy a kéziratban ma látható vizfoltok talán már kétszáz év előtt is annyira elhalványították az írást, hogy a sietségben a másolónak nem volt ideje pontosan kibetűzni a szöveget; az 1687-ben megjelent nyomtatvány ugyanis nagyobbára megegyezik a Harley-féle kézirattal. Különben nem érthetem, hogy pl. az augusztus 29-diki ütközet leírását miért

¹⁾ Az aláhuzott rész hiányzik a Harley-féle leírásban. A Stow-félében a kézirat annyira meg van rongálva e helyen a nedvességtől, hogy csakis nagyobb fáradság után sikerült az illető pontot kibetűzőm.

kuszálta össze annyira a másoló, mely pedig Richards elbeszélése szerint oly graphicusan és természetűen írja le az eseményeket, hogy egy ostrom mappa segélyével az olvasó pontról-pontra követheti ama szerencsétlen 3000 lovas janicsár mozgulatait.

Végül még egy megjegyzést kell tennem a Deák Farkas előszavához csatolt jegyzetre. Midőn 1885. október havában a hazai hírlapok után először értesültem az általa eszközölt fordításról, erősen meg voltam győződve arról, hogy Richards naplóját fordította le magyarra, miután a hírlapok egy egykorú jeles *angol* munkát emlegettek; tudtommal pedig Richards könyve az egyedüli *eredeti* angol munka. Ez vezetett félre. Deák Farkasnak teljesen igaza van; az általa kiadott leírás egészen más munka s úgy látszik ismeretlen itt Angliában. Nincs meg a Biritsch Múzeum könyvtárában s a különféle bibliographiai munkákban sem akadhattam nyomára.¹⁾

Közli: KROPF LAJOS.

---

¹⁾ Ezen rendkívül érdekes czikket Kropf úr még 1885-ben küldte be. Óhajtottak volna azt egy tervbe vett külön collectióban közölni; de miután e terv különböző okok miatt nem létesülhetett, kiadását nem tartottuk tovább halasztandónak.

S z e r k.

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

Egy XVI-ik századi limitatio.

Mynden fele myues embereknek myuenek jutalma my
legyen, az kyknek chehek uagion.

Zabok dolgha.

Stamet dolmantul	d. 50.
Skarlattul vagy granattul	d. 80.
Karasiatul	d. 50.
Lwröemberghitwl, kyzmitzertöl	d. 35.
Barazlay zoknyátul	d. 25.
Purghamall zoknyátul derekba metzettwl	d. 40.
Stameth zoknyátul barsonios	d. 60.
Karasia nadragtul	d. 20.
Lwröemberghi kyzmitzertwl, nadragtul	d. 16.
Muhar zoknyátul	d. 75.
Az melj szokniat aranj keotessel variak	d. 65.
Ceomeoliettl	fl. 1.
Keoz tafota szokniatul	fl. 1.
Dupla tafota szokniátul	fl. 1. d. 50.
Azszony embeornek való muhar mentetwl	fl. 1.
Egy karasia mentetwl	d. 40.
Egy karasia felsso ruhatul	d. 50.

Kovatsok rendij és dolgha.

Eggi patkot viseltet	d. 2.
Wj patko	d. 4.
Eggy lapos vas nadlas	d. 35.
Cyorozla nadlas	d. 15.
Kapat harmat	pro fl. 1.
Kapa nadlas az ember vasaua	d. 16.
Metw kes	d. 16.
Eggi feyze cynalas wj	d. 20.
Feyze nadlas az ember vasaua	d. 14.

Erdössw uj zekercye	d. 12.
Sarlot wyat	d. 15.
Eggy kocy és vekon zeker vasazastul	fl. 3.
Wregh zekertwl	fl. 3 d. 25.
o was felvonas az kerekre	d. 2.
mikor szeogezue	d. 3.
wj vas felvonas az kerekre	d. 4.
wy kereket vasaszni wy vassal	d. 32.
wy kereket vasaszni wy wassal, eoregeot	d. 35.
ha megh peosseoleozy ¹⁾	d. 40.

Az vargak rendj és dolga 1.5.9.1.

Cipelleosest keosz	d. 18.
Egy saru feieles	d. 25.
Egy szekernie az ki terdig er	d. 40.
Eoreg saru	d. 60.
Asszony embernek sarut feielni	d. 20.
Egy asszony embernek valo saru	d. 35.
Deli sarutul	d. 22.
Az melj saru terdeon feoliwl er	d. 50.
Czismatul	d. 80.
Kapczatul, közkapcza	d. 16.
Janiczar kapczatul	d. 32.
Fekete sarut asszony embernek walot	d. 40.
Egi szaras cipelleostul	d. 32.

Az Chiszarok rendy 1.5.9.1.

Egy szablia hüveltul az ky jo	d. 75.
Egy szablia tisztitastul	d. 12.

Meszarosok rendi anno 98.

Egi ökör bwrtul az ki io	fl. 1 d. 75.
Az ki alab walo	fl. 1 d. 50.
Az ki wagion szegin	fl. 1 d. 40.
Tehen bwr	fl. 1.
Twlok bwr	fl. 1.
Juh bwrr az ki io harmaual	fl. 1.
Az ki alab walo negied feleuel	fl. 1.

Minden fele miues embereknek miueknek jutalma mi legien az kiknek cehek vagion, mely renovaltatot Rimazombati Georgi deak feo birosagaban in anno 1621. die 7. Septembris.

¹⁾ Azaz : megperselyezi.

Szabok miueröl valo rendeles.

Egy kisniczer nadragnak valtsaga	d. 16.
Kisniczer röuid merőn bellet dolmannak	d. 35.
Kisniczer hozszu öregh bellet dolmannak	d. 45.
Kisniczer hozszu merőn bellet dolmannak	d. 50.
Kisniczer sip uyu auagi hozszu ujjú mentenek	d. 45.
Kinek sem ujjá sem gallera	d. 38.
Kisniczer a' vagi fodor igler varosi modra szoknia- nak valtsaga	d. 45.
Kisniczer a' vagi fodor igler köntösnek	d. 45.
Karasia nadragnak a' vagi istametnek congisnak	d. 25.
Karasia a' vagi istamet dolmannak rövidnek merőn belletnek	d. 50.
Karasia galleros avagi hozszu ujjú mentenek	d. 50.
Karasia hozszu merőn bellet dolmannak	d. 60.
Karasia a' vagi istamet mentenek chionka ujjúnak	d. 46.
Karasia a' vagi istamet a' vagi fajlongis barsonios szoknianak	fl. 1.
Istamet köntösnek valtsaga	d. 60.
Granat a' vagi skarlat vagi csimazin nadragnak valtsaga	d. 35.
Granat röuid öuigh bellet dolmannak	d. 50.
Granat röuid merőn bellet dolmannak	d. 75.
Granat hozszu merőn bellet dolmannak	fl. 1.
Granat hozszu öuigh bellet dolmannak	d. 86.
Granat röuid mentenek tafotaval vagi kamukaua- lletnek	d. 80.
Granat röuid feel szer mentenek	d. 46.
Granat chionka vagi sip ujjú mentenek felszernek	d. 55.
Kamukaua, tafotaval vagi bagaziaual merőn bel- letnek	fl. 1.
Granat hozszu ujjú mentenek gallerosnak es gal- leratlannak felszernek	d. 75.
Eoregh varosi modra valo fölseo ruha poztoual bel- let granat	fl. 1.
Granat a' vagi saja köntösnek	fl. 1.
Granat vagi chimazin polgari modra valo szoknia- nak valtsaga	fl. 1 d. 35.
Kis köntösnek kamukabul vagi atlaczbul csi- naltnak	fl. 1.
Barsoni a' vagi vont arani kis köntös peremözue	fl. 1 d. 75.
Atlacz a' vagi tafota szoknia varosi modra valo ...	fl. 2.
Kamuka szoknianak valtsaga	fl. 2 d. 50.
Muhar a' vagi csiömöllez szoknia akarminemü	fl. 1 d. 50.
Muhar torkos mente azszoni allatnak valo	fl. 1.

Csiömölíez torkos mentenek valtsaga	fl. 1 d. 25.
Kamuka, atlacz vagi tafota kabat valtsaga	d. 50.
Barsoni kapat peremzötnek es farkas fogasoknak ...	d. 75.
Granat, skarlat, chimazin belleni valo hozszu süuegert	d. 20.
Karasia a' vagi fajlongis	d. 15.

Wargak mivekről valo rendeles.

Egý eöreg h szekerniének az arra	fl. 1.
Terdigh valo sarunak az arra	d. 65.
Azszoni állatnak valo sarunak, öregnek akar egi talpu, s akar ket talpu legien, az arra	d. 60.
Azszoni állatnak közepszerűnek az arra	d. 50.
Köteos cipelleosnek az arra	d. 32.
Szaras cipelleosnek az arra	d. 36.
Koz Cipelleosnek az arra	d. 25.
Eoreghficsior saru	d. 35.
Közep fichior saru	d. 25.
Legh kisebb ficsior saru	d. 18.
Halaznak valo feieles saru	d. 50.
Azszoni embernek valo feieles saru	d. 32.
Közep saru azszoni embernek feieles	d. 25.
Fichior saru feieles	d. 18.
Halasz sarunak eoregnek az arra	fl. 1 d. 50.
Saru talpallastul maga bőriből öregtül	d. 18.
Ha penigh az ember maga ad talpat	d. 6.
Közep talpallastul	d. 14.

Walami az vargak dolgat illeti, tehát az kalmarok is ahoz tarcsiak magokat mind saru es cipelleos eladasaban.

Az Chizmadiak miveről valo rendeles.

Egi karmasin szaras chizmanak az arra	fl. 2 d. 50.
Egi dali charmasin chizmanak	fl. 2 d. 25.
Karmasin papuchnak	fl. 1.
Fekete dali chizmanak	d. 50.
Az fejeles is	d. 50.
Az ki ő maga karmasinniabul szaras chizmat chi- naltat	d. 60.
Papucsiot ő maga karmasinniabul	d. 40.
Deli chizmat ő maga bőribeol	d. 50.
Karmasin kapcza	d. 80.
Szattjan kapcza	d. 35.
Az ki ő maga karmasinniahoz talpat ad szaras chizmatul	d. 30.
Az papuch	d. 20.

Kapczat maga karmasinniabul	d. 15.
Szattianbul magaiebul	d. 12.
Fekete szaras chizmanak arra ha jo kechke beorbwl csinallia	fl. 1.
Juh beorbwl csinalt szaras chizma	d. 80.

Az Csiszarok miueröl valo rendeles.

Egy tiztesseges szablia hiuelnek az arra	fl. 1.
Czapa hieli az ő maga szerszamabul és ezüst ala valot	fl. 1 d. 50.
Czapa hieli az ki nem aranas és ezüstös	fl. 1 d. 25.
Domoczki szablia tiztitasa	d. 32.
Fringia szablia tiztitasa	d. 28.
Chetneki szablia tiztitasa	d. 20.
Markolat tiztitas es chinalas	d. 25.
Fark vas chinalas	d. 20.
Az ki tiztitattia szabliaiat, onoztattia szerszamat ...	d. 40.

Az Meszarosoknak bőr eladasarul valo rendeles.

Az eöreghe eokeor bőrnek az jauanak arra	fl. 2 d. 50.
Közep szerü eökor bőrnek	fl. 2.
Eöreghe tehen bőr leghjob	fl. 1 d. 50.
Tulok bőr eoregh	fl. 2.
Juh bőr a' ki leghjob, nagjob	d. 40.
A ki alab valo kisseb	d. 33.

Ha valameli mester ember ez rendelt fizetesen kivül akar-minemü marhajat dragabban akar houa valonak eladgia, mindgiarast az pataki feo biro egi forintal bñntesse. Ha penigh masodszor is es ugian azon mester ember valameli marhat dragabban eladgia, mindgiart megbizoniosodvan masodszor valo vetke, az feoldes ur ő naga tizenket forintal bñntesse mind anniszor, valameniszor ez vegezes ellen csielekszik.

(A sárospataki városi levéltárban levő eredeti bírói naplókából.)

Közli: UJLAKI ISTVÁN.

A kassai ref. egyh. gondnoka számadásai 1682—1688.

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

Anno 1682 és 1683. esztendőben való lajstrom; ami kevés pénz jött kezemhez annak kiadásával együtt így következnek rend szerint az ecclesia szükségére:

Anno 1682. die 2. Januarii Tályán lakozó Berge János uram hozott kezemben három hordó bornak az árát, mely az ecclesia szőlejében termett. Volt egy fl. 30, melynek az ára ... .. fl. 90.—.

Ezen boroknak az árából fizettem Berge János uramnak hordó vétellel és tőteléssel együtt	fl. 4.32.
Die 7. Jan. adtam Zaborecki István uramnak ecclesia parancsolatjából	fl. 36.—.
Die 10. Mart. adtam nemzetes Várady Mihály uramnak eccl. par.	fl. 18.—.
Die 21. Apr. adtam Szakmári Borbély György uramnak	fl. 8.80.
Die 28. Maji adtam nemzetes Udvarhelyi uramnak	fl. 10.80.
Die 12. Junii vettem az eccl. számára 22 szál deszkát, teszen az ára	fl. 2.—.
Die 22. Junii adtam Gönczi uram fiának prédikátor fizetésében	fl. 3.—.
Az mely husz forintot adtam volt Matolcsi György uramnak, mikor Sopronba ment, annak az tíz forintját Váradi Mihály uram megadta énnekem az maga házánál; az hármát adtam az eccl. szükségére; az mely hét forinttal volt adós nekem, kivettem az eccl. pénzből	fl. 7.—.
Die 12. 8-bris vettem fel nemzetes Veres István urammal együtt nemz. Váradi István uram társátúl, nemz. Vay Erzsébet asszonytúl kész pénzt	fl. 104.—.
Die 13. 8-bris adtam Máté Istvánnak a kereszturi szálló szedésére	fl. 15.—.
Die 15. 8-bris adtam Száldobosi uramnak	fl. 20.—.
Eodem die adtam Almási Péter uramnak	fl. 9.—.
Die 16. 8-bris vettem az eccl. számára fél kemence meszet	fl. 4.30.
Die 18. 8-bris vettem prédikátor számára egy köből buzát	fl. 2.72.
Die 24. 8-bris Kereszturból hoztanak hét hordó bort fel, adtam az szekereknek	fl. 10.30.
Die 29. 8-bris az táljai szőlők szüretére kenyérre, husra, szedőkre, sajtolókra	fl. 8.80.
Item vettem három új hordót Tályán, egyet másfél forinton	fl. 4.50.
Item vettem négy hordót	fl. 4.—.
Adtam a szekereknek tíz hordó bortúl és egy átalagtúl	fl. 13.64.
Item vettem egy ó hordót	fl. 1.—.
Item Snayder György uram adott Kereszturban egy új hordót, itthonn adtam érette két ó hordót	fl. —.90.
Die 12. Novembris adtam Almási Péter uramnak fizetésében	fl. 6.—.

Item adtam Tályán az ecclesiára vettetett gyalogok tartására	fl. —.60.
Die 12. Nov. hogy esperest uram Kassán lévén költöttem ételre és borra, ára	fl. 1.78.
Die 17. Nov. adtam az harangozóknak fizetéseiben	fl. 4.—.
Summa: fl. 196.86.	

Az ecclesia alföldi (!) szőlőinek jövedelme:

Az kereszturi szőlőből hozott Mádi István hét hordó bort.
 Az tályai szőlőből jött hordó nro 10, egy fél hordó bor.
 Nemzetes Váradi István uram adott az ecclesiának egy hordó bort.
 Az hordó boroknak száma téssen nro 18, (és) egy fél hordó bort.

1683.

Anno 1683. die 6. Jan. nemzetes Udvarhelyi István uram küldött hozzám Csetneki András uramtól száz magyar forintot, melyet az méltóságos fejedelem conferálta az ecclesiánkra	fl. 100.—.
Ennek erogatiója következik:	
Die 13. Jan. hogy itt volt az esperest, akkor adtam Csetneki András komámnak	fl. —.96
Die 16. Jan. Száldobosi uram fizetésében, melyről quietantiám vagyon	fl. 40.—.
Item 12 köből buzáért adtam	fl. 24.—.
Item szalonnáért adtam	fl. 4.—.
Die 16. Jan. adtam az kántornak	fl. 8.—.
Die 17. Jan. adtam Almási Péter uramnak fizetésében	fl. 15.—.
Die 20. Jan. adtam Almási Péter uramnak két köből buzáért	fl. 4.—.
Die 27. Febr. adtam az kántornak egy köből buzáért, egy fél köbőlért	fl. 3.—.
Eodem die adtam Almási uramnak fizetésében	fl. 2.—.
Die 19. Jan. vettem fel Tályán lakozó Berge János uramtól harmadfél hordó bornak az árát, mely ecclesia borát eladván	fl. 58.—.
Ugyanezen pénzből fizettem Berge János uramnak három hordóért, egyet tudván fl. 1.36, teszen az ára	fl. 4.08.
Die 8. Febr. adtam Borbély György uramnak, mikor Száldobosi uram az tályai prédikátorok gyűlésébe ment, utiköltségre	fl. 4.—.

Die 18. Febr. adtam, mikor Rozgoni István és Laskai Ötvös István uraimék Gyöngyösre mentek, utiköltségre ... .. fl. 12.—.

Die 2. Mart. adtam Laskai Ötvös István feleségének ... .. fl. 1.—.

Die 11. Mart. adtam Tunyogi Miklós uram fizetésébe ... .. fl. 25.—.

Die 13. Mart. adtam az fazekasnak, az ki pré-dikátor uram házában az kemenczét megfódozta ... fl. 2 48.

Latus: fl. 49.74.

Die 12. Apr. Péter papné az alsó kapunál az ki lakott, hagyott az eccla szükségére testamentamban fl. 4.—.

Die 13. Apr. nemzetes Váradi Mihály uram küldött Debreczeni István uram által Almási Péter uram temetségére egy aranyat, tudván ... .. fl. 4.50.

Vettem egy vég bagazsiát az koporsóra ... .. fl. 2.40.

Vettem szeget háromszázat ... .. fl. —.54.

Adtam azon pénzből Csetneki uramnak, hogy Tunyogi uram számára vett két szekér fát ... .. fl. 1.—.

Item vétettem Felvinczi uram számára egy fertály borju hust ... .. fl. —.48.

Item vétettem egy fertály borjuhust ... .. fl. —.24.

Item vétettem két kenyeret ... .. fl. —.24.

Item vettem Felvinczi uram lovai számára két köből zabot ... .. fl. 2.24.

Die 14. Apr. fizettem az város ácsának, hogy az nagy harangot megigazította ... .. fl. 1.30.

Eodem die fizettem négy ablaktúl az kőművesnek, hogy becsinálta, az kit nemzetes Bakai Istvánné asszonyom csináltatott az templomban ... .. fl. 4.—.

28. Apr. item csináltattam az oskolában vedret, adtam az kovácsnak ... .. fl. 3.72.

Latus: fl. 16.19.

Die 29. Apr. Veres István és Kusi István uraimék hoztanak hozzám, mikor körüljártanak pénzt kérni ... .. fl. 60.45.

Die 23. Maji adtanak meg az eccl. nro 13 hordó borának az árában ... .. fl. 100.—.

Item adott Huszti Pálné asszonyom ... .. fl. 10.—.

Die 4. Oct. adott Geszteli Jánosné asszonyom eccla szükségére ... .. fl. 10.—.

Die 20. Nov. adtanak az bor árában meg ... .. fl. 30.—.

Die 11. Dec. vettem fel az eccla borának az árába ... .. fl. 95.—.

Die 23. Dec. vettem fel az eccla bora árában	fl. 60.—.
Die 6. Jan. (1684.) vettem fel az eccla bora árában az hátramaradott részét	fl. 40.—.
Die 17. Jan. küldött Huszti Pálné az adós-ságban	fl. 20.—.
Die 2. Febr. adott Pataki István porkoláb uram, az feleségét hogy az templomban temették ...	fl. 50.—.
Die 21. Febr. Bakos és Kocsis Cseregi (?) küldöttek Veres István uram által	fl. 2.40.
11. Mart. nemz. Szepesi Pálné asszonyom küldött Tunyogi uram által egy aranyat	fl. 4.50.
Latus:	fl. 482.35.

*Anno 1683. esztendőben rendszerint való kiadás így
következik:*

Die 30. Apr. küldöttem Tunyogi uramnak fizetésében	fl. 25.—.
Eodem die küldöttem Ladányi Albert scholamester uramnak fizetésében	fl. 20.—.
Eodem die fizettem az harangozóknak	fl. 8.—.
Die 30. Maji fizettem az kántornak	fl. 8.—.
Item adtam két köből abajdóczért az kántornak fizetésében tudván	fl. 2.60.
Die 2. Junii vettem két csatornát (!) az eccl. szükségére	fl. 3.98.
Die 3. Junii küldöttem Tunyogi uramnak fizetésében	fl. 20.—.
Eodem die küldöttem Ladányi Albert uramnak fiz.	fl. 12.—.
Die 13. Jul. adtam Csetneki András komám-nak, mikor az ácsok az scholában dolgoztanak, az ácsok számára	fl. 4.—.
Die 23. Jul. fizettem Görgei Jánosnak a kántornak hat szekér fáért	fl. 3.—.
Die 28. Jul. fizettem Tunyogi uramnak	fl. 30.—.
Die 29. Jul. fizettem Ladányi Albert uramnak	fl. 24.—.
Latus:	fl. 160.58.
Die 17. Sept. fizettem Tunyogi uramnak	fl. 23.—.
Die 10. Oct. az szüretre költöttem az mire kívántatott, elsőben adtam Csetneki András komám-nak	fl. 2.—.
Die 12. Oct. fizettem az eccla szőleitől az pásztoroknak	fl. —.75.

Die 24. Oct. fizettem 4 hordó bortúl az szekeresnek	fl. 4.—.
Item fizettem ezen 4 hordó boroknak kettejétül, hogy Kereszturbúl Tályára hozattam	fl. —.90.
Item fizettem az eccla részéről az szekeresnek, hogy egy terhet hozott	fl. —.78.
Item adtam egy hordótúl, hogy alávitték, az szekeresnek	fl. —.36.
Die 18. Nov. adtam az kántornak fizetésében nro 4 szekér fáért	fl. 2.—.
Die 25. Nov. fizettem Tunyogi uramnak fizetésében	fl. 16.72.
Eodem die fizettem Ladányi Albert uramnak	fl. 10.—.
Eodem die fizettem az kántornak	fl. 8.—.
Latus:	fl. 68.51.

Anno 1683. esztendőben az ecclesia szöleiben termett borok száma:

Kereszturbúl jött hordó nro 2.

Tályai szőlőkből jött hordó nro 2. Ezen három bort megtöltvén a negyedikbül:

Adtam az ketteit Tunyogi uramnak fiz.

Az harmadikat adtam Ladányi uramnak fiz.

Maradott egy átalag az ecclesiának.

Anno 1683. esztendőben az ecclesia borainak hiadása:

Elsőben is hogy felhozták az borokat, töltelékre ment nro 1.

Száldobosi uramnak adtam fizetésébe nro 1.

Almási Péter uramnak nro 1.

Esperest uraimék három ízben itt voltak, kezdettem meg egy hordó bort, ő kegyelmekre és communióra és tőtelékre ment el nro 1.

Tunyogi uram lakadalmára költ el fél hordó bor $1\frac{1}{2}$.

Item Tunyogi uram számára adtam egy hordó bort nro 1.

Item adtam el az nemes város számára (fl. 335) nro 13.

Nem maradott restantiában semmi az ecclesiának, teszen ugymint nro 18 (és) egy félhordót $18\frac{1}{2}$.

Anno 1684.

Die 6. Apr. husvéti körüljáráskor Héczei István és Kuti István uraimék hoztanak kezemhez készpénzt ... .. fl. 49.11.

Ugyanakkor Szekér András és Szepsi Mészáros András uraimék hoztanak kezemhez készpénzt fl. 24.87.

Die 2. Maji nemz. Váradi István uram küldött hozzám készpénzt ... .. fl. 18.—.

Die 22. Maji pünkösti körüljáráskor Regéczi Sámuel és Szepesi Mészáros András uraimék hoztanak kezemhez készpénzt ... .. fl. 34.08.

Ugyanakkor Nyereggyártó István és Kuti István uraimék hoztanak kezemhez készpénzt ... .. fl. 66.48.

Die 26. Maji nemz. Mattócsi György uram hozott hozzám egy tallért, tudván ... .. fl. 2.—.

Die 12. Junii nemz. Váradi István uram adott az maga házánál ő kgme eccl. szükségére az én kezemben készpénzt u. m. ... .. fl. 62.—.

Item Cottan György hozott házamhoz ... .. fl. —.99.

Anno 1683. esztendőben való kimenetel rendszerint:

15. Dec. fizettem Tunyogi uramnak ... .. fl. 36.—.

Item két ártányra adtam ... .. fl. 12.—.

16. Dec. fizettem Ladányi Albert uramnak ... fl. 20.—.

Item egy ártányra adtam ... .. fl. 6.—.

21. Dec. fizettem egy kantorra az ecclesia kántorának ... .. fl. 8.—.

Item két köből abajdóczért ... .. fl. 3.—.

25. Dec. adtam az kántornak 2 szekér fáért ... fl. 1.—.

1684.

7. Jan. fizettem harangozóknak fizetésekben fl. 4.—.

17. Jan. fizettem a Tunyogi uram ablakátúl az lakatosnak az ablakrámatúl, hogy megvaszták fl. 4.—.

19. Jan. fizettem Tunyogi uramnak fizetésébe fl. 10.—.

Eodem die fizettem Ladányi uramnak fiz. ... fl. 14.—.

31. Jan. fizettem Ladányi Albert uramnak fizetésében ... .. fl. 10.—.

6. Febr. fizettem Tunyogi Miklós uramnak az hátramaradott restantiát ... .. fl. 14.28.

Eodem die fizettem Tunyogi uramnak, hogy az háznál csináltatott egy istállót ... .. fl. 4.50.

Latus: fl. 146.78.

7. Febr. fizettem az üvegesnek, hogy az Tunyogi uram házánál való ablakot megcsinálta ... .. fl. 7.24.

7. Febr. fizettem Ladányi Albert uramnak ... fl. 15.—.

10. Febr. fizettem meg az kántornak az utolsó kantorra ... .. fl. 8.—.

Item két szekér fáért ... .. fl. 1.—.

18. Febr. Csetneki András uram által vétettem Tunyogi uram számára két kósót fizetésében ... .. fl. 2.24.

Die 7. Mart. fizettem Ladányi Albert uramnak fl. 10.—.

Die 20. Mart. vettem az prédikáló szék széli- hez való supelláthoz egy tuczin képiró aranyt	fl.	4.—.
Die 24. Mart. vettem fél tuczin aranyt	fl.	2.—.
Die 28. Mart. adtam az asztalosnak áldo- másban	fl.	1.80.
Die 5. Apr. fizettem Ladányi Albert uramnak	fl.	22.—.
Die 9. Apr. fizettem újra Tunyogi Miklós uram- nak fizetésében	fl.	30.—.
Eodem die fizettem a harangozóknak	fl.	9.—.
Latus:	fl.	112.28.

Die 18. Apr. fizettem az kántornak újra egy kantorra	fl.	9.—.
Item két szekér fáért	fl.	1.—.
Die 29. Apr. Tunyogi Miklós uramnak fize- tésében	fl.	10.—.
Die 30. Apr. küldöttem az eccl. szőleinek nyi- tására és metszésére Bódics Mihály uramnak kezéhez	fl.	20.—.
Die 1. Maji. fizettem az görögnek, az ki felhozta Debreczenből Csontos György uramat	fl.	3.—.
Item küldöttem tiszteletes Felvinczy Sándor uramnak az exitusért	fl.	6.—.
Die 2. Maji fizettem tiszt. Ladányi Albert uramnak	fl.	3.—.
Eodem die fizettem az új mesternek Csontos György uramnak fizetésében	fl.	18.—.
Die 11. Maji küldöttem Gönczi Szabó András uramtúl az eccl. szőlejére kapálásra Bódics M. uramnak	fl.	10.—.
Die 25. Maji fizettem Tunyogi uramnak	fl.	25.—.
Eodem die fizettem Ladányi uramnak	fl.	15.—.
Eodem die fiz. Csontos György uramnak	fl.	12.—.
Eodem die fiz. az kántor uramnak	fl.	9.—.
Latus:	fl.	141.—.

Die 31. Maji tavaszi fizetésében Száldobosi uramnak adtam	fl.	5.—.
Die 1. Junii küldöttem az eccla szőleje karó- zására, kötésére, karóra, kötőfüre Bódics uramnak	fl.	25.—.
Item négy kétágú kapát is vettem		—96.

*Anno 1684. die 16. Junii vettenek számot tül-
lem az nemes vármegyének fő tagjai. Az ecclának
maradtam adósa ugymint forint 72. Ehez a mi jött
kezemhez, így következik rendszerint ... ..*

fl. 72.—.

Die 21. Jun. tiszteletes Ladányi uram által jött kezemhez Miskolczon lakozó Tilcsi Bálintné asszonyom által (ajándékozott) egy körmőczy arany, melyet tudván ... .. fl. 4.50.

29. Junii hozott Nyereggyártó István uram hozzám, melyet Borbély uram küldött ... .. fl. —.99.

2. Sept. küldött Huszti Gombkötő Pálné asszonyom Veres István uram által az száz forintban, az többit számadás előtt adta meg kit pénzül, kit buzául, azért nem maradt adósa az ecclának.

Latus: fl. 133.74.

3. Sept. nemzetes Hatvani uram küldött Csífkai uram temetéséért, hogy az templomban engedte az eccla, Veres István uram által küldött az ötven forintban ... .. fl. 21.—.

4. Sept. hozott Kannagyártóné az eccla háza bériben ... .. fl. 10.—.

18. 8-br. nemzetes Hatvani uram küldött Regéczi Sámuel uram által az hátramaradt restantiát ... .. fl. 29.—.

18. 8-br. Szendi Ötvös Mihályné asszonyomnál lakó hajdu küldött ... .. fl. —.99.

9. Nov. nemzetes Váradi Mihály uram adott az maga házánál nemz. Udvarhelyi uram és n. Matócsi György uramék előtt és Veres István ott létében 22 aranyat az mi kezünkben; egyet tudván fl. 4 d. 50, téssen egy summában ugymint ... .. fl. 99.—.

11. Nov. nemz. Matócsi uram adott az én kezemben egy tallért, tudván ... .. fl. 2.—.

Latus: fl. 161.99.

30. Dec. karácsonyi collectapénz jött kezemhez Nyereggyártó István és Kuti István uraimék által ... .. fl. 53.—.

Item Szepsi Mészáros és Gönczi János uraimék által jött kezemhez ugyan collectapénz ... .. fl. 44.88.

Latus: fl. 97.88.

Az 1684. esztendőben jött kezemhez ... .. fl. 393.61.

Az 1684. esztendőben az kimenetel az számadás után rend szerint az mint következnek:

21. Junii adtam az ácsnak, az ki az nagy harangot megigazította ... .. fl. 2.25.

Eodem die fizettem az kovácsnak az nagy harangtúl, hogy megigazította ... .. fl. —.60.

Item vett az kovács az haranghoz 20 font vasat d. 4, az ára ... .. fl. —.80.

Item nemzetes ispán uram Hanni Péter adott egy rud vasat az haranghoz.

27. Junii. Hogy Gönczi Ötvös István uram házánál az eccla számára böcsültenek, küldöttem Veres István uram által Rozgonyi Lakatos János és Szenczi Szabó György uraiméknak két aranyat, egyet-egyet tudván fl. 4 d. 50 ... .. fl. 9. —.

29. Junii. Küldöttem az eccla szőlejére az tályaira Bódics Mihályné asszonyomtól ... .. fl. 15.—.

Latus: fl. 27.65.

1. Julii. Fizettem Tunyogi uram házánál való ablak rámatúl az asztalosnak ... .. fl. 3. —

1. Julii. Fizettem tiszteletes Tunyogi uramnak számadás után ... .. fl. 10.—.

3. Julii. Fizettem Tunyogi uramnak Csetneki András uram által ... .. fl. 3.—.

5. Aug. Szántattam meg az eccla földjét az Hernádon tul, adtam az szántóknak az szántásért ... fl. 9.—.

Item ételre adtam ... .. fl. —.90.

Item jött János deák uram által az eccla földjétül dézmában rozs nro 65 kéve, buza 10 kéve; azt elcsépelettén, lett belüle úgymint $3\frac{1}{4}$, három köből egy szapu; elvettettem többel öszve az eccla földében.

12. Aug. Adtam az asztalosnak, az ki Tunyogi uram házánál az ajtókat megcsinálta ... .. fl. 2.—.

2. Sept. Fizettem Tunyogi uramnak fizetésében ... .. fl. 22.—.

Latus: fl. 49.90.

2. Sept. Fizettem Ladányi uramnak ... .. fl. 20.—.

Eodem die fizettem Csontos György uramnak ... .. fl. 10.—.

6. Sept. Fizettem az kántornak ... .. fl. 5.—.

12. Sept. Fizettem az lakatosnak egy ablakrámatúl, az mely az templomban kívántatott, megvasazta ... .. fl. 3.—.

13. Sept. Adtam az lakatosnak, hogy Tunyogi uram házánál dolgozott ... .. fl. 2.—.

Item, hogy az mester házánál való ablakot megigazította, adtam az lakatosnak ... .. fl. —.90.

14. Sept. Vettem az eccla földében vetni egy köből buzát ... .. fl. 3.20.

Item ugyanakkor vettem abajdóczot vetnivalót, köblit fl. 2 d. 48, teszen ... .. fl. 7.44.

Eodem die vettem Tunyogi uramnak egy köből	
buzát	fl. 3.20.
21. Sept. Adtam az kántornak fizetésében	fl. 4.—.
... Sept. Adtam Tunyogi uramnak fizetésében	fl. 6.—
Eodem die küldöttem Bódics Mihály uramnak	
az szüretre	fl. 6.90.
Ugyanakkor adtam Tokai (Csontos) György	
uram fizetésében	fl. 3.—.
Latus:	fl. 74.64.

... Oct. Adtam az lakatosnak, az ki az tem-	
ploom ablakához való foglaló vasat megcsinálta	fl. 1.60.
... Oct. Vettem vetui egy köből buzát	fl. 3.—.
... Oct. Adtam Ladányi uram fizetésében	
kész pénzt	fl. 10.—.
21. Oct. Adtam az sanctuariumban való öt	
ablaknak felcsinálásától az kőművesnek	fl. 4.48.
Item napi számosznak fizettem	fl. —.36.
28. Oct. Hozott Bódics Mihály uram két hordó	
bort, mely az eccla szőlejében termett Tályán, ugy-	
mint az Palotán és az Nyerges szőlőben. Adtam az	
szekeresnek	fl. 4.48.
Eodem die adtam Bódics Mihály uramnak az	
eccla szőleje fedésére	fl. 10.—.
29. Oct. Adtam az Nyerges szőlő pásztorának	
fizetésében	fl. 1.80.
Item az Palota szőlő pásztorának adtam	fl. —.60.
Latus:	fl. 36.32.

30. Oct. Vettettem az eccla számára az Her-	
nádon tul való földben kilencz és fél köből abajdóczot,	
adtam az szántóknak	fl. 9.—.
Item ételekre adtam	fl. —.66.
4. Nov. Hoztanak Kereszturbúl egy hordó bort	
az eccla szőlejéből, adtam az szekeresnek, az ki fel-	
hozta	fl. 2.63.
7. Nov. Küldöttem Tunyogi uram számára egy	
hordó bort az egyházfiak által; Ladányi uramnak	
is egy hordó bort, az scholamesternek Csontos	
György uramnak is egy hordó bort.	
8. Nov. Fizettem 3 hordóért az bodnárnak,	
egyed tudván d. 75, teszen az ára	fl. 2.25.
9. Nov. Küldöttem Veres István uram által	
Tunyogi uramnak nro 6 aranyat, egyed tudván fl. 4	
d. 50, teszen	fl. 27.—.

Eodem die ugyanakkor küldöttem Ladányi uramnak fizetésében Veres István uram által nro 7 aranyat tudván fl. 4 d. 50, tézsen ... .. fl. 31.50.
 Latus: fl. 73.04.

9. Nov. Küldöttem Tokai uramnak az mesternek fizetésében ... .. fl. 7.—.

16. Nov. Vettem az eccla szükségére három kőst, tézsen az ára ... .. fl. 3.—.

Egyet küldöttem Tunyogi uram számára.

Egyet Ladányi uram számára.

Egyet Csontos György uram számára.

6. Dec. Csináltattam az templomban tíz fenyű gerendábúl székeket, adtam az ácsnak ... .. fl. 3.—.

12. Dec. Adtam az Ladányi uram hátulsó házában való ablaktúl az üvegesnek ... .. fl. 3.—.

16. Dec. Fizettem az kántornak hat szekér fáért fl. 3.—.

18. Dec. Adtam Nemzetes Váradi Mihály uramnak, mely pénzt az Czájbertnak (!) kellett adni az ecclának, hogy a pattantyusokat elbocsátotta az harangoknak felvonására ... .. fl. 14.40.

... Dec. Adtam Ladányi uramnak egy viselt testszin selyemövet, Gönczi Ötvös István uramtúl becsültenek az eccla számára, fizetésében ... .. fl. 4.—.

Latus: fl. 37.40.

Közli: RÉVÉSZ KÁLMÁN.

Záloglevél 1679-ből.

A törökök dúlásai, sarczai miatt szorongatott Kolozsvár 1679 előtt kénytelen volt apahídi birtokát magánosoknak zálogba vetni 6,300 frtig. 1679-ben a kolozsvári reform. és unitarius egyházak veszik át. Egyebek mellett azért is figyelemre méltó e levél, mivel arról tanuskodik, hogy Apahída lakossága magyar volt még ekkor. A felsorolt jobbágyok között alig fordul elé egy pár oláh. A határrészek nevei is magyarok. E község lakói 200 év alatt csaknem teljesen eloláhosodtak.

A záloglevél hű másolatban így hangzik:

Mij Budai Mihály, Huszár Peter, Posgai Marton, Rayner Marton, Stenczel András és Krayczar András, minnyáian Colosvarrul nemes személylyek, adgiuk tudtára az kiknek illik ezen levelünk által, hogy in Anno praesent. 1679. die vero 27. mens. Martij et sequentibus expedialtatvan az Colosvári Tisz-

teletes Orthodoxa, és unitaria Ecclesiaktól midőn mentünk volna nemes Colosvár Várasának ugian Colosvar megyében Apahídán zálogban lévő nemes Udvarházához a véget, hogy azon Apahídi portiot az meghemlitet nemes udvarházzal, és minden azokhoz valo appertinentiakkal edgyütt, melylyeket ennek előtte el forgot szomoru emlékezetben levő hatalmas Pogány ellenségnek sanczoltató nagy inségének alkalmatosságával azon megh nevezet Colosvár Várasa mint töb egyéb Joszágit kenszerítettett volt nehai boldogh emlekezetű Smolter Lőrinczné Baratt Borbára Asszony nehai üdvezült Kovács Gáspár Veitől szarmazott posteritassinak hat ezer három száz forintigh el zálogosítani, es mindazultais, sótt mógh mostanis kivaly képpen valo bizonyos nagy szükségei miatt ugy mint maga számára nem redimalhatta, nem redimalhattya, és azért conferralvan az meghemlitet Tiszteletes maga tagjaiból álo ket Ecclesiaknak az megh váltásra, minden azon zálogos jussal, valamelyek az praementionatus impignorans possessoroknak az előtt conferralva volt és azokis birták ez mai napigh, depositis depouendis az praetitulalt két Ecclesiak számokra azon portiot per manus vennők az nemes várasnak becsülletes arra ki botsátott tagai által Captalanban tött fassionalissa szerént.

Meghjelenven azokáért az megjedzet napokon, helyen és esztendőben mi előttünk önnön magok az possidens Successor Atyafiak, ugy mint nemzetes Kovács Judit, és Ferenczi Kata, azoknak képekben az eő kegyelmök Ferjek nemzetes Huszar Mihaly es Dalnoki János uramek eő kegyelmek, mint kik tellyes plenipotentiajok által az praenominata Ecclesiaktól az praedecaralt zállagnak summájáról de pleno contentaltatvan leváltak is, azon megh nevezet portiot az megh jedzet épület es Udvarházzal, pusztá Udvarház helyekkel, ott residealo es profugus jobbágyokkal, sellerekkel, azoknak sessiojokkal, nemes és paraszt desertakkal. malommal, malom helyevel s annak minden igazságával, tókkal, tó helyekkel, szanto földekkel. kaszálo Rétekkal, Berkekkel és Berkes helyeivel, szőlő hegiekkel és egy szoval minden külső és belső appertinentiakkal edgyütt ipso Jure impignoraticio, valamelyek eddigh eő kegyelmök által birattott, az már giakran emlitet Tiszteletes ket Ecclesiaknak mi általlunk arra expeditus személlyek által megh ereszték es kezekhez bocsátták, sótt három sellér Jobbágyok kiszakasztva, kikről is mindazáltal eő kegyelmek placide complanatiot compromittálának absque ulla contradictione, nullaue juris ac dominii ulteriori praesumptione reservata az nemes város tetszéseből és akarattyából assignalak de facto.

Minekokaért mijs azon portiot minden Jobbágyokkal, Javokkal, cselédekkel, ertekekkel és minden nemes és paraszt

sessiokkal, fundussokkal és desertakkal, eddigh usualt nemes szanto földekkel és széna Rétekkal, Parlagokkal és gyeppen álló földekkel s egyéb appertinentiakkal szorgalmasan investigáltak, és az közönséges igazságh szerént ket igyenes részekre az mellyeket meg oszhattunk, az gyakorta megh nevezet Tiszteletes két Ecclesiak között megh osztottuk az mint következik rendel:

Örökös hon lako szolgáló Jobbágiok azon portióban leszen nro tizenegy = 11.

Ezekből jutottak az Orthodoxa Ecclesia reszire edgyert kettőt tudvan nro hat = 6

Kiknek nevek ezek:

Nomina Colonorum	Filii.	Boves.	Equi.	Vac.	Juv.	Oves.	Apes.	Porci.	
Bakó István	3	0	1	5	8	0	4	8	Fiai: Istók, an. 15, András, an. 13, Jancsi, an. 1/2.
Horvát György	1	8	0	5	3	0	1	3	Fia: György. an. 1.
Sák Tivadar	0	5	0	3	3	30	26	3	
Szakmári János, nőtelen.	0	0	0	3	9	0	0	0	
Bako György és Kis Mihály	Egy számban	0	0	0	0	0	0	0	Megholt.
		0	0	0	0	0	0	0	Ennek csak az teste és lelke.

Unitaria Ecclesia számára azon örökös lako Jobbágyok között jutottak nro ött = 5, kiknek nevek ezek:

Nomina Colonorum	Filii.	Boves.	Equi.	Vac.	Juv.	Oves.	Apes.	Porci.	
Nagy Pál	1	2	1	2	1	0	15	8	Fia: Mihály, an. 12.
Tott Tamas	1	8	0	6	7	0	12	8	Fia: Gyurka, an. 13.
Hirica János	0	8	0	3	2	0	0	3	
Szakmári György	2	0	0	0	0	0	0	0	Fiai: Mihály, an. 14, Istók, an. 4, maga Debreczenben, de kezesek vadnak érte.
Nagy András	0	0	1	2	3	0	2	5	

Mindezekén az hon lakos örökös Jobbágyokon kívül vagion mégis egy hasonló örökös hon lakos Jobbágy, kinek neve Haias Mihály. Ez malombeli közönséges molnar szolga levén Apahídán, közre maradt.

Fugitivusok között jutottanak az Orthodoxa Ecclesianak ezek:

Székely István fia Márton. Ez a mint maga Coloson lakik, marhaja penigh Türeben vagyon, az Nagy Mihaly Annya bizonyosan tudgia.

Ombozi Balas fia ugyan Balas, kit magát nem tudgiák ugián hol lakjék, az Annya Thordán van.

Ruszká Gergely fia, világtalan.

Unitaria Ecclesianak azon fugitivusok között jutottanak:

Olyves György, ki Kamarason lakik.

Kis Balas fia ugyan Balás. Ennek az Annya Szovaton lakik, fiat is az tudhattya hol legyen.

Markus Mihaly fia ugián Mihaly. Türeben mondatik lakni, de az Nagy Mihaly Annya jobban tudhattya.

Következnek az Inquilinusok, kik között az exemptusokon kívül jutottak az Orthodoxa Ecclesianak ezek:

Nomina Colonorum	Filii.	Boves.	Equi.	Vac.	Juv.	Oves.	Apes.	Porci.
Orosz István fiai	2	0	0	0	0	0	0	0 Péter, ki an. 13.
Fogas Demeter	1	4	0	2	2	0	0	2 Simon, ki an. 5.
Kozák Lázár	0	0	0	3	0	0	0	2 Fia: Jancsi, a. 14. elment, felker-tek.
Nagy Mihály	1	4	2	3	4	0	0	2 Fia: Istók, an. 14.
Kira János	0	0	1	2	1	50	0	0 Elment.
Frunya János	1	0	0	0	0	0	0	0 Fia: János, an. 6.

Unitaria Ecclesianak ezek jutottak:

Nomina Colonorum	Filii.	Boves.	Equi.	Vac.	Juv.	Oves.	Apes.	Porci.
Orosz István fiai	2	0	0	0	0	0	0	0 Jancsi, ki an. 10. Ciron, ki an. 6.
Szabo Miklos	1	2	0	2	6	0	0	0 Fia: János, an. 15, maga Rab.
Szilágyi István	0	0	1	3	0	0	0	3
Moldován Todor	1	4	0	3	0	0	0	3 Fia: János, an. 8.
Moldován András	1	6	3	0	0	0	0	0 Fia: Simon, a. —
Janko Istók mos- toha fiával	0	7	0	4	2	0	0	6

Mind ezeken az sellereken kívül van mégis egy Dobos Lőrincz nevű Sellér, ki az két Ecclesiák között fiával Mihókkal közre maradott.

Következik az Populosa sessioknak és Desertaknak subdivisioja.

Orthodoxa Ecclesianak ezek jutottak :

Demien Istvan háza fele	Bako Istvannak.
Ölyves Antal háza fele	Szakmari Janosnak.
Tókes Marton háza fele	Horvat Giörginek.
Szakmari Mihaly háza fele	Nagy Mihalynak.
Damakos Imreh háza fele	Fogas Demeternek.
Ombozi Balás háza fele	Fianak Balásnak.
Kovacs Mihaly edgyik háza fele	Sák Tivadarnak.
Kis Mihaly pusztája	Ugyan Kis Mihalynak.
Kaszás György pusztája	Ruszká Gergely fiainak
Item Szekeres András pusztaja.	
Kutas Imre pusztája.	
Item mellette egy pusztá.	

Nagy Mihály háza között Szekely Marton haza helye.

Unitaria Ecclesianak ezek jutottak :

Ölyves Boldisar háza	Nagy Palnak.
Tott Thamás háza	ugyan Tott Thamásnak
Horvat Giörgy háza	Nagy Andrásnak.
Damakos Giörgy háza	Hiricza Janosnak.
Ölyves Balint háza, melyben most Oláh Simon lakik	} Ölyves Giörgynek
Kis Balás háza helye	
Markus Mihaly pusztaja	Fianak Balásnak.
Kovacs Janos masodik háza	Fianak Mihalynak.
	Irtsik Simonnak.
Item Nagy Páll pusztaja.	
Nagy Andras pusztája.	
Hirica Janos pusztája.	
Kozma Giörgy pusztaja.	

Mindezek az épületes és deserta Sessiokon kívül vagyon mégis egy épületes sessio, Haias Gergely haza, melyben ugyan az fia Haias Mihaly lakik, ezen sessio az mint maga Haias Mihaly, úgy közre maradt az két Ecclesiák között.

Meghlevén azokáért ez megh irt Jobbágyoknak és sessioknak az praenotált mod szerént való meghoszlása, következik már az nemes Udvarházaknak, azoknak helyeinek, Réteknek, szanto Földeknek, Erdőknek es egyéb azokhoz tartozo appertinentiaknak igazítása.

Es elsőbennis az Udvarházak dolga :

Vagion a Szamos felől egy nemes Udvarház, melynek van egy dőlőlegh álló leveles kapuja, udvara és kerti hitván

rosz sorvadott sövénnel be kerítve. Vagion azon Udvarháznál egy pajta is, egy közep és ket felszer Jaszlok vadnak benne. Ennek háta meget egy csűrös kert, melyben egy nem reghen epítettett fiatlan csűr, az Udvarrol az Szamosra le jaro ajto mellet nap kelet felől valami hitvan olának valo kunnyo ház, hitvan ereszszel edgyütt, azok utan ugian azon reszről van egy io mehes kertecske is leszás sövennyével, e mellett a ház, melynek van egy szobáia s abban egy io de füstölő kemence, egy almarium, ket hitvan fogas, egy ágy, asztalt és padokat most csináltak belle, aytai meg lehet. Vagion egy pitvara is, melynek is io aytai van. Ezen ház meget nap keletre van egy diszno rekesz is, hitvan paytával, e mellett eszakra az viz felé van egy vetemenyes kert, es abban egy io kő boltasos pince, és egy csak föld rakatlan Jégnek van, mindenik be fedve szalmás szinnel, ugian azon haznak vegiben dél fele tyuk és diszno olak valami hitvan szeker szinnel; mely Udvarhaznak az pusztá fundussát a sos patak folyásáig alá és az Templumon alol lejaro szoros mellett fel az Udvarház kapujára intezven és circalmazvan egyenesre töttük és egyenlővé az több Udvarházak pusztájával. Az meg jedzet rayta levő épületeket penigh köz intézessel intezve két száz magyar forintokra, tartozik így edgyik fel az masikat ki elegíteni azon épületeknek aestimatiojanak feleről = flor. 100.

Ezen Udvarház nyil vetes szerént jutott az Tiszteletes Unitar Ecclesianak minden épületivel edgyütt, es azért tartozik meg elégíteni az Tiszteletes Orthodoxa Ecclesiat az specificált száz forintról.

Vadnak más két udvarház helyek is, edgyik az Templum mellett, melynek az hossza az közönseges uton fellyül, az sos patak folyamigh alá nyul délre, mely funduson van egy öreg pusztá pince, kő rakás van benne.

Másik van ugian az közönseges ut mellett, alatt az térben, négy szegben levő pusztá hely, mellyen is van egy pusztá pince. Ezek közzül az két Udvarház helyek közzül akár mellyiket akarja az Tiszteletes Orthodoxa Ecclesia, magának veheti; az másik penigh köz oszlasra marad.

Malom dolga.

Vagyon az Szamoson egy három kövű malom, melynek az kövei jok, az viz szerszámok meg vesztenek, egyeb iránt is malom haz van benne, kinek io fa záros aytaja van, io kemence benne, egy almarium, egy fogas es padok is vadnak benne. Az malom eszközei penigh ezek: ket öreg csakányok, és ött aprobak, egy vas Rud, egy horogh, egy lapos csáklya, három lisztelő válluk, négy cseber, egy vaytoko, három járo korongok és egy

vezeteken levő, azokon nyolc vas karikák, három korongnak vasak, egy bokor vezeteken járó zár karika, az gerendelyek és viz kerekek jók, az gerendelyekben vas csapok és mindenikben két két vas karikák.

Ezen malmot az két Ecclesiák között közönségessen töt-tük, úgy hogy minden szükséges épületiben egyenlő sumtussal és laborral procuraltassék, és azért minden haszon vételeit két igyenes részekre osztatva igazságosan, az két Ecclesiáknak egyenlőképpen administráltassék is.

Szántó Földek:

Az mely szántó földek az Udvarház után ki találtattak ezek:

Az Váras tava mellett két darab, Ur föld.

Az Kenderes völgyön levő oldalban Horvát és Papai rész földek szomszédságiban két darab.

Az Ravasz lyukban egy nagy szél föld Lovaszék az szomszedi.

Az Darvasban egy darab az Horvát és Papai részek mellett.

Az Darvas tetőn egy darab ugian azon szomszédságokban.

Ugian ott az ország uttya mellett más darab cub. 12.

Az Pap tava mellett egy darab ... .. » 12.

Az Falu tava mellett egy darab ... .. » 6.

Ennek az vegiben más darab ... .. > 6.

Az ter szelin két darab, edgyik ... .. » 8.

masik ... .. » 5.

Széna Rétek.

Vagyon az malmon fellyül Colosvar felől egy Rét.

Van más az vegiben, mely Ur völgynek hivatik.

Van harmadik is Jobbági Andrastól való, Ur völgyin.

Ezen szena Rétek és megh irt szántó földek bizonyos okokra nézve osztatlan maradtak mostan, melyekre szükséges lészen ez után Iggyenesen megh osztani, hogy mindenik Ecclesia az eő részét szabadon bírhasssa. Ez okon penigh az eddigh ki talált szántó földeken és szena Réteken, seőt még az megh jedzet pusztá ház helyeken kívül is, ha mivel többet, akar volt szántó földeket, akár gyepet, akár Rétet, akár pusztá Jobbagy sessiokat, akár melyik Ecclesia aprehendalhat, vehet edgyező ertelemmel, hogy az más Ecclesia részéről is ugyan annyi aprehendaltassék, avagy az nem lehetven, az edgyik Ecclesia resze-ről aprehendalt pertinentiák egyenes két részekre meg osztas-sanak, hogy így ez iránt is az egyenlőség mindenekben az két Ecclesiák között Iggyenesen megh tartassék.

Erdő és Berek.

Vagion az malomhoz tartozo szép darab Berek, az malmon belől; ez az malomhoz köz maradott.

Szölő és To heliek.

Vagion egy darab szölő hely nap kelet felől az Suki határon belől megh osztatva, az mellyik Ecclesia az ő részét mint akarja colalni, szabados lehet velle.

Az pusztá to helyi penigh, ha megh epittetik, egyenlő sumtussal és laborral epittessék megh, usussai közönséges legyen.

Mely dolgok Isten segedelméből az fellyeb megh irt modok szerént vegben menvén, annak nagyobb bizonyására irtuk és adtuk az mi tulajdon kezünk írása és petsetünk erőssége alatt költ levelünket az megemlitet Tiszteletes két Ecclesiaknak jur. earundem uberiori futurâ pro cautelâ fide nra mediante. Datum anno, diebus et loco praenotat.

Idem qui supra

Budai Mihály, m. p.
(P. H.)

Krayczar Andras, m. p.
(P. H.)

Rajner Márton, m. p.
(P. H.)

Huszár Péter, m. p.
(P. H.)

(Eredetije a kolozsvári ev. ref. egyház levéltárában.)

Közli: TÖRÖK ISTVÁN.

Várday Pál érsek ingóságai.

I.

Specificatio pecuniarum, rerum argentearum, vestium, vinorum, aliarumque appertinentiarum culinarium et stabularium reverendissimi domini Strigoniensis archiepiscopi Pauli de Várda.

Res et pecuniae

R^{mi} Domini Strigoniensis:

Candelabra argentea duo unius formae, ad ecclesiam pertinentia, propria, continens marcas ... ..

Aurei in tribus bursis simul tres mille minus quatuor aureis, faciunt in monetis ... .. fl. 4194 d. 40.

Marcae 10 iuxta inventarium Rev. Dni per fl. 11.

Frena duo ex rubro veluto cum bullis argenteis deauratis valentia ... .. fl. 110.

Ornamenta equorum, frenum et postilena argentea deaurata valentia ... ..

Anuli sigillares in scrinio non revisi.

Item aliae res argenteae, quae sunt ponderatae:

Fusorium argenteum mediocriter deauratum, continet marcas 8, lott 13, qui per fl. 11 facit	fl. 98.
Pelvis eiusdem continet marcas septem, lott 7, — per flor. 11 facit	fl. 82.
Altera minor pelvis argentea simplex cum fusorio facit marcas septem, lott 13, quae per flor. 10 facit	fl. 78. d. 12.
Scutellae maiores octo argenteae, continent marcas 47, lott 11, per fl. 9 d. 50 faciunt	fl. 447. d. 70.
Scutellae sex mediocres, marcae 17, pro fl. novem d. 50	fl. 161. d. 50.
Scutellae minores quatuor, marcae 5, lott 9, pro fl. 9 d. 50 faciunt	fl. 52. d. 82.
Disci argentei deaurati duo, marcae duae, lott 10, per fl. 11	fl. 28. d. 85.
Disci argentei simplices duodecim, continent marcas 17, per 9 (fl.)	fl. 161. d. 50.
Coclearia 12, furcellae 12, marcae 5 lott 10, per fl. 10	fl. 56. d. 25.
Cuppae tres auratae et unius deperditae cooperulum, marcae novem, lott 4, per fl. 16	fl. 148.
Salinum deauratum lott 14, per fl. 10	fl. 8. d. 75.
Candelabra quatuor argentea ad mensam apta, marcae 8, per fl. 10	fl. 80.
Apud D. Mutthnoky duae cuppae auratae cum cooperculis, marcae 5, per fl. 16	fl. 80.
Cantarus argenteus auratus mediocriter apud eundem, et alter minor, faciunt marcas 8, lott 14, per fl. 11	fl. 97. d. 59.
Apud eundem D. provisorem cantarus parvus, marcae 2, lott 2, per fl. 11	fl. 29. d. 21.
Cuppa una aurata cum <i>floribus elevatis</i> marcae 4, per fl. 16	fl. 72.
Coclearia quatuor, furcellae duae, apud eundem, marca una, lott 6, pisetae 2, per 11 deauratae	fl. 15. d. 11.

Vestes R^{mi} Domini:

Capucia quatuor simplicia aestimata	fl. 5.
Pallium ex cembroto	fl. 16.
Pallium de scharlato optimo	fl. 50.
Una vestis de veluto nigro	fl. 26.
Byretum de veluto rubro	fl. 1.

Vestis una sub rochetto de tabin grannatico	fl. 12.
Pecia integra chemboleti rubri aestimata ...	fl. 14.
<i>Suba una</i> atlasii brunatici coloris, subducta sabellinis, valens	fl. 700.
Suba altera sabellina, nigro atlasio tecta, valet	fl. 250.
Suba marturina, tecta atlasio rubro sub ro- chetto, pro	fl. 60.
Pileus latus de rubro veluto	fl. 5.
Capucia duo de scarlato	fl. 8.
Cappa sellae et nigro veluto	fl. 4.
Tapeta maiora et minora communia numero 13 aestimata valentia	fl. 117.
Apud dominum provisorem <i>Muthnoky</i> vestis una simplex de atlasio rubro masino sub rochetto ...	fl. —
Suba una hermellina sub rochetto de athlasio rubro	fl. —
Suba una de atlasio nigro hermellinis subducta	fl. —
Item apud Josephum <i>Gyczy</i> magistrum curiae suae Dominationis Reverendissimi:	
Suba una de damasco nigro subducta pantherinis pellibus, data fl. —.	
Culcitra de thafota apud D. Fridericum, et tapetum magnum.	
Culcitra alia requirantur, quia non sunt in regestis.	

Vinorum Numerus

in cellariis Rⁿⁱ Dⁿⁱ et apud domus aliorum faciebat 98.

Ex quibus D. comes capitaneus generalis ad arcem
Posoniensem accepit vina 33,
quae ad minus computantur ad florenos mille.

Domino *Foederico* Secretario data sunt vina tria, quae
computantur ad — fl.

Dominis *Reway* et *Merey* de consilio dominorum Jaurien-
sis etc. datum unum vinum pro — fl.

Domino *Andreae praeposito sancti Stephani* debitum sui
vini Soproniensis ad arcem vecti datum unum.

Urbano affini, et sorori Rⁿⁱ Dⁿⁱ datum ad mensam
vinum unum.

Ad usum familiae domini post obitum reliqua sunt con-
sumpta 8. Ad repleturum vinorum unum vinum.

Insuper quae non fuerunt in inventariis, — requirantur.

De vinis anni 1549 tam Posonii, quam aliis locis procrea-
tis debet requiri et ratio ab omnibus recipi.

De frugibus similiter.

De aliis proventibus archiepiscopatus similiter.

De usonibus piscibus.

De feno passim in bonis variis falcato.

De equaci et brutorum gregibus et allodiis cognoscendis.

De aureis ex piseto et aliis aureis naturalibus *tempore et prope infirmitatem suae Dominationis allatis* inquirentur.

De ratione *duorum millium aureorum* exceptorum de scrinio R^{mi} Dⁿⁱ *ad sepulturam* ratio cognoscenda.

De pecuniis aureis et muneribus ac equo *Romam missis* requirantur.

In stabulis.

Equi sellares gradarii duo nunc restant ibidem.

Equi kochy numero 5, ex quibus magister agazonum *Chany* recepit duos, cum novo pensili curru.

Equos tres kochy recepit *Joannes literatus*.

Equi pro curru R^{mi} Dⁿⁱ quatuor, rasi in collo iubis, sunt apud D. *Muthnoky* provisorem.

Equi albi curruales restant 5.

Currus kochy pensilis restat apud *Chany* magistrum agazonum.

Currus mediocris pensilis apud D. *Sybryk*.

Currus onerarius unus restat ad labores in curia Reverendissimi Domini.

Tentoria apud Gregorium *Seregel* duo, — magistrum agazonum unum.

In domo dispensatoris currus *kollya* vocatus novus cum nodis et aliis attinetiis.

Pertinentia ad coquinam.

Ollae aeneae maiores et minores 26, et alia *vasa* minutiora et *instrumenta* culinaria.

Ad mensam pertinentia, quae in regeſtis non sunt, requirantur.

Disci plumbei vel stannei.

Scutellae.

Cantori.

Lagenae.

Caldar magnum aeneum ad balneandum; — aliud ad vina frigefaciendum.

Mensalia, manutergia et linteamina et id genus data et concessa sunt cubiculariis et adolescentibus.

Libri videantur.

Litterae variae cum quietantiis.

Regesta varia.

(Eredeti jegyzék a *kismartoni* hgi főlevéltárban fasc. M. nro 608., Repos. 25.)

II.

Ingók Várdai Pál hagyatékából.

Nos Capitulum Ecclesiae Poseniensis memoriae commendamus per praesentes, quod venerabiles domini magistri Mathias Bheregh Lector, Paulus de Papa Cantor et Martinus de Bhereghy Canonici Ecclesiae Strigoniensis in suis ac Reverendorum dominorum Capituli dictae Ecclesiae Strigoniensis nominibus et personis coram nobis personaliter constituti sponte et libere sunt confessi et retulerunt in hunc modum: Quod cum die datarum praesentium Res aureas et argenteas, sacrasque vestes, aulea, casulas, aliaque ornamenta et bona praefati Ecclesiae Strigoniensis per Reverendissimos dominos Paulum Bornamiza nunc Eppum Ecclesiae Transsilvanensis et Augustinum quondam Episcopum Ecclesiae Waciensis in Cistis quinque *statim post obitum* Reverendissimi quondam bonae memoriae *Pauli de Wárda* Archiepiscopi praenotatae Ecclesiae Strigoniensis et locumtenentis Regiae Majestatis etc. hic Posenii in nostra Sacristia repositas et locata medio egregiorum Emerici literati de *Saágh* provisoris et Anthoni *Rapolthy* consobrini Reverendissimi Nicolai Olahi Archiepiscopi memoratae Ecclesiae Strigoniensis ac primati nati Regni Hungariae, idem dominus Nicolaus Olahus Archiepiscopus dominus et praelatus ipsorum et noster dignissimus ad manus suas accepisset, tunc ipsi quoque ex eisdem rebus et bonis dictae Ecclesiae Strigoniensis, de voluntate et commissione praefati domini Nicolai Olahi archiepiscopi *Baculum pastoralem* argenteum totum deauratum, *Euangelii librum* cum ceteris antiquis ornamentis et lapidibus rudibus antiquis in pergameno scriptum, *Calicem minorem* deauratum cum patena, *Candelabra* duo argentea mediocria sine deuratione, *Vasculum* cum *aspersorio* argenteum deauratum ex Cista prima sub litera *A*), ittem *Infulas antiquas* duas cum gemmis ex Cista secunda sub litera *B* seorsum levassent ac pro cultu divino Thyrnnaviam ferrent, tenerentque ibidem usque ad beneplacitum praefati domini Nicolai Olahi domini et praelati ipsorum et nostri dignissimi, — in cujus testimonium praesentes literas nostras sigillo nostro roboratas ad requisitionem praedictorum Emerici literati de *Saágh* et Anthoni *Rapolthy* duximus dandas et concedendas. Datum Sabbato proximo post festum beatae Margarethae Virginis et Martyris anno domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio.

(L. S.)

(De rebus Ecclesiae Strigon. 1553. kismartoni főlevéltár. Registrat.)

Közli: DR. MERÉNYI LAJOS.

VEGYES KÖZLÉSEK.

PÓTLÉK »ERDÉLY EMLÉKÉRMEI«-HEZ.

A folyóiratunk 565. lapján a 28. a. alatt írtakhoz a következő kis felvilágosítást nyújthatom. A szerencsétlen véget ért Báthory Endre bibornok-erdélyi fejedelemnek nincsenek egykorú érmei. Köleséri által említett, és idézett helyünkön pontosan leírt 24 m/m. átmérőjű érem *Becker*-féle arany-készítmény a 40-es évekből, mely sok ideig eredeti gyanánt szerepelt, ma azonban tudjuk róla, hogy nem egyéb, mint hamisítvány. Az érdekes érem egy ily példánya meg van a nemz. muzem éremtárában, galvano-plastikai másolata pedig az Erdélyi Muzem-Egylet éremgyűjteményében is.

Mihály *havasalföldi* (s nem *moldvai*) vajda ritka emlékérmé, mely állítólag Mihálynak Báthory Endre feletti győzelme emlékeül veretett, 10 arany (!) súlyú, s egy példánya meg van a bécsi udvari muzeumban. Innen többször közölték, de felíratát sokféleképen olvasták. Így le van írva a: *Supplement des Monnaies en or du Cabinet Impérial* 68. l. és D. J. Fr. *Joachim: Des neueröffneten Münzcabinets zweyter Theil* 11. l. Joachim nem érti a rövidítéseket: CIS : TRAN : PAR : EI : SUP : EXER : GE : CA : , *Schoenvisner* azonban *Notitia hungaricae rei nummariae*, 504. l. következőleg olvassa: *Cis Transalpinarum partium ejusdem Supremus Exercitus Generalis Capitaneus*; a régi oláh »Magazinulu istoricu pentru Dacia II. köt. 188. l. pedig emígy: *cis Transylvanicam Partium eius super Exercitu Generalis Capitaneus*.

Hanem Mihály vajda több fenmaradt levelének tanúsága szerint, (melyek elején teljes címe is meg van) úgylátszik, egyik olvasás sem helyes, s ezért A. *Papiu Ilarian*, *Tesauru de monumente istorice* I. köt. 183. lapján Mihály vajdának *Bethlen* Farkas historiájában is közölt címe után, az emlékérem szövegének ezt az olvasását ajánlja: *Michael Valachiae Transalpinæ Văivoda, Sacrae Caesareae Regiae Maiestatis Consiliarius, per Transylvaniam Locumtenens, cis Transylvaniam partesque eiusdem supremus Exercitus generalis Capitaneus. A Deo vigilantia, virtute et armis victoriam nactus. 1600.* Csakhogy a valódi helyes olvasását Mihály vajdának a *besztercei vármegyei* levéltárban fenmaradt számos leveléből tudjuk meg, melynek czimzése így végződik: *partiumque ei subjectarum* vagy néha: *partium eidem subjectarum*.

Közli: VERESS ENDRE.

A BUDA-PRÁGAI ORSZÁGÚT A XV. SZÁZADBAN.

Czesta z Budina až do Prahy.

(Az országút Budától Prágáig.)

(Esztergom)	Ostrzehom	V mil.
(Érsekujvár)	Z radny waradin	V mil.
(Tardoskedd)	Targassked	III mil.
(Sempte)	Ssintawa	IIII mil.
(N.-Szombat)	Trnawa	II mil.
(Szenicz)	Senicze	IIII mil.
(Szakoleza)	Skalicze	III mil.
	Kunowicze	IIII mil.
	Kromierziz	IIII mil.
	Olomucz	IIII mil.
	Litomle	II mil.
	Trzebowa	IIII mil.
	Lithomyssl	IIII mil.
	Meyto	II mil.
	Pardubicze	III mil.
	Hora	V mil.
	Brod	IIII mil.
	Praha	IIII mil.

(Eredetije a bécsi cs. és kir. udv. kvtár 14869 sz. XV. sz. kéziratában.)

Közli: KREJCSI FERENCZ.

II. LAJOS KIRÁLY ADOMÁNYLEVELE KISFALUDY SÁNDOR
IPJA (VAJDA IGNÁCZ) ÖSÉNEK SZÁMÁRA.

Capitulum ecclesie Tituliensis omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in omnium salvatore. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire. quod nos litteras serenissimi principis et domini domini Ludovici dei gracia regis Hungarie et Bohemie et domini nostri gloriosissimi litteras introductorias et statutorias nobis preceptorie sonantes directas honore et reverentia quibus decuit recepisse in hec verba: Ludovicus dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. fidelibus nris capitulo ecclesie Tituliensis salutem et gratiam. Dicitur nobis in persona fidelis nostri nobilis Demetrii litterati *Wayda de Thatharzent-Myklos*, quomodo ipse in dominium quarundam porcionis possessionarie et curie nobilitaris in possessione *Baka* vocata in comitatu Bachiensi habite ipsum exponentem donationis titulo per fidelem nostrum magnificum *Emericum Theuererk* banum *Nandoralbensis* castri nostri dominum per ipsum eidem pro suis servitiis fidelibus a pluribus annis eidem diversimodo impensis et exhibitis vigore litterarum suarum donacionalium superinde confectarum facte concernentis legitime vellet

introire. Super quo fidelitati vestre harum serie firmiter precipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo presente nobiles *Martinus de Wyczmand* aut *Gregorius de Zenth-Marthon*, sin *Ladislaus Posa* seu *Johannes neve Simon* similiter *Posa de Kis-Bodon* aliis absentibus homo noster regius ad facies predictarum porcionis possessionarie et curie nobilitaris, vicinis et commetaneis earundem universis inibi legitime convocatis et presentibus accendendo introducat memorandum *Demetrium Wayda* in (dominium) earundem statuaturque easdem eidem suisque heredibus et posteritatibus universis jure premissis sibi incumbenti, si non fuerit contradictum, contradictores vero si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatum *Demetrium Wayda* nostram personalem in presenciam ad terminum competentem rationem contradictionis eorum reddituros, et post hec huiusmodi introductionis et statutionis seriem cum contradictorum et evocatorum, vicinorumque et commetaneorum, qui premissis statutioni intererunt, nominibus terminoque assignato eidem personali presentie suomodo rescribatis. Datum Bude, feria sexta post festum Visitationis Marie anno domini Millesimo quingentesimo vigesimo. Nos igitur mandatis eiusdem domini nostri regis in omnibus obedire cupientes ut tenemur, unacum prefato nobili Martino Wyczmandy homine suo regio nostrum hominem videlicet discretum *Fabianum* presbyterum et rectorem altaris Conceptionis virginis gloriose in eadem ecclesia fundate nostro pro testimonio transmisi-mus fide dignum, qui tandem exinde ad nos reversi nobis uniformiter retulerunt eomodo, quod ipsi in profesto Conceptionis virginis gloriose proxime preterito ad facies predictae possessionis *Baka* consequenterque curie nobilitaris in comitatu Bachiensi existentium et habitarum, vicinis et commetaneis earundem universis, videlicet *Thoma Oskola* de Marthe, *Stephano Kelemen* de *Zyntha* nobilibus ac provide *Thoma Morka* iudice de dicta *Baka* et aliis compluribus inibi legitime convocatis et presentibus accedendo prefatum nobilem *Demetrium* litteratum *Wayda de Thatharzent Myklos* in dominium prescripte portionis *Baka* curieque nobilitaris simulcum cunctis utilitatibus, utputa aquis, terris cultis et incultis, fenetis, pascuis, silvis, nemoribus, piscinis aut quovis nominis vocabulo vocitatis de iure ab antiquo ad easdem portionem curiamque nobilitarem spectantibus et de iure spectare debentibus introduxissent jure incumbente titulo perpetue donationis, statuissent easdem eidem ibidem in filios filiorum tenendas, possidendas pariter et habendas, ibique diebus tribus, prout regni consuetudo dictaverit, perseverando nullo penitus contradictore apparente. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes nostras litteras pendentis nostri sigilli munimine roboratas eidem annuimus concedendas. Datum sedecimo die diei introductionis et statutionis anno quo supra.

(Hosszúkás pergamenre írva Darnay Kálmán sümegi régiségtárának Kisfaludy-féle irattárában.)

Közli: RÉCSEY VIKTOR.

OLÁH MIKLÓS ESZTERGOMI ÉRSEKNEK EGY ADOMÁNYOZÓ
LEVELE 1563-BÓL.

Titkárjának Istvánffy Miklósnak ellenjegyzésével.¹⁾

Nos Nicolaus Olahus miseratione divina archiepiscopus ecclesiae metropolitanae Strigoniensis, locique eiusdem perpetuus ac comitatus Hontensis comes, primas Hungariae, sanctae sedis apostolicae legatus natus ac sacratissimi principis ac domini domini Ferdinandi diuina favente clemencia electi Romanorum semper augusti, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. regis, infantis Hispaniarum, archiducis Austriae, ducis Burgundiae etc. summus et secretarius cancellarius ac locumtenens etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis, quod nos attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis nobilium *Joannis Némedy*, *Mathei Gyergy*, alterius *Mathei Hunyady* et *Benedicti Wathy*, quae ipsi sacrae primum regni Hungariae coronae, et deinde dictae sacrae caesareae atque regiae maiestati, domino nostro clementissimo pro locorum et temporum varietate, exhibuisse et impendisse ac in posterum quoque exhibere et impendere velle dicuntur, totales et integras duas domos et curias nobilitares ac quatuor sessiones jobbagonales, quae alias quondam *Ladislai Ebeczky* ac similiter totalem et integram domum et curiam nobilitarem ac duas sessiones jobagonales omnino in possessione *Ebeczk* et in comitatu Neugradiensi existentes habitas, quae alias quondam *Francisci Wathy* nobilium praefuissent, sed per mortem et defectum seminis eorundem *Ladislai Ebeczky* et *Francisci Wathy* ad sacram primum regni Hungariae coronam, consequenterque collacionem dictae sacrae caesareae atque regiae maiestatis regiam, iuxta antiquam et approbatam eiusdem regni Hungariae consuetudinem atque legem rite et legitime deuolutae esse perhibentur et redactae, totum item et omne ius regium, si quod sua sacra caesarea atque regia maiestas in praescriptis totalibus tribus domibus et curiis nobilitaribus ac sex sessionibus jobagonalibus in dicta possessione *Ebeczk* in praescripto comitatu Neogradiensi existentibus habitis etiam aliter qualitercumque haberet aut eadem suam ex quibuscunque causis, viis, modis et iuribus concerneret maiestatem simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris videlicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fenetis, sylvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promonthoriis, piscaturis aquarumque decursibus, molendinis et . . . quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis et antiquis existentibus, ad easdem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, praemissis sic ut praefertur stantibus et se habentibus, memoratis *Joanni*

¹⁾ Istvánffy Miklóst tudvalevőleg Oláh mint egri püspök neveltette és mint esztergomi érsek titkárává tette.

*Némedy, Mattheo Gyerky, alteri Mattheo Hunyady et Benedicto Wathy ipso-
rumque haeredibus et posteritatibus universis, auctoritate praefatae sacrae
caesareae atque regiae majestatis nobis in hac parte graciose concessa,
qua in absencia suae Majestatis adhoc regno Hungariae pleno iure fungimur,
dedimus, donavimus et concedimus, imo damus, donamus et conferimus
iure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas pariter et habendas,
saluo iure alieno harum nostrarum vigore et testimonio, quas sua Caesarea
atque regia majestas in formam sui privilegii redigi faciet, dum suae
maiestati in specie fuerint reportatae. Datum Posonii, vigesima quinta die
mensis Augusti anno domini Millesimo quingentesimo sexagesimo tertio,
regnorum eiusdem sacrae caesareae atque regiae, Romani tricesimo
tertio, aliorum tricesimo septimo, electionis autem suae imperatoris sexto,
archiepiscopatus vero nostri anno decimo.*

(L. S.)

Nicolaus Archiepus et Locumtenens s. c. r. m. p.

Nicolaus Isthvanyffy.

(*Lescsánszky Sándor* hontmegyei alispán adományából az esztergami
főgymn. régiségtárában.)

Közli: RÉCSEY VIKTOR.

BORSOD-VÁRMEGYE ALISPÁNJAI A XIII-IK SZÁZADTÓL NAPJAINKIG.

Borsod főispánjaival 1108 óta találkozunk, *udvarbíráik* az alispá-
nok azonban ritkább jelenséget alkotnak.¹⁾

1280 körül *Egyed* (Egydius).²⁾

1312 táján *Miklós* »tercialis« alispán.

» » *László* » »

1312 táján *Imrefia Péter* (Petrus filius Emerici).³⁾

1329. *Miklós mester*, Drugeth Vilmos alispánja (vice comite nostro).⁴⁾

1335. *Zonk mester*⁵⁾ (? Zonuk.)

1337. *Recski Miklós*.⁶⁾

1342. *Szikszai Imrefia Péter mester*⁷⁾ (magister Petrus filii Emerici
de Zekzov). Ugy látszik, Sajó-Vámoson lakott.

¹⁾ *L. Kandra*: Borsod-vármegye főispánjai. (Századok, 1874. évf. 657. l.)

²⁾ *Ipolyi* (Századok, 1868. 169. l.) szerint az Aba-nemzetség Somosi ágából.

³⁾ *Fehér*: Codex Diplom. VIII. 1. 480. l.

⁴⁾ *Anjoukori Okmt.* II. 422. l. Az 1325-ik évről ugyanitt a 194. lapon alispánnak véleményezett Balázs mester Főnyi Balázs főispán levén, nem szaporítja alispánjaink számát.

⁵⁾ *Fehér*: Cod. Dipl. VIII. 4. 146. l.

⁶⁾ *U. o.* IX. 6. 72. l.

⁷⁾ *Zichy-Okmányt.* II. 18. 19. 20. ll. Drugeth nádor ezen alispánjának pecsétei tehát a gr. Zichy-család levéltárában tanulmányozandók.

1343. *Rénold vicecomes*.¹⁾
 1363. *Tamásfia Szuhai István mester és Miklósfia Geszti János*.²⁾
 1369. *Nagy-csécsi Pósfia Miklós*. (Saját gyűjt.)
 1388. *Bálint és János mesterek*. (Budai orsz. levéltár.)
 1398. *Tornaalyai Miklós vice comes*.³⁾
     » *Zocsekfia László*.⁴⁾
 1404. *Zagyvafeői Miklósfia László*, ki az előbbivel nyilván egy.⁵⁾
 Szent-Péteren lakott.
 1411. *Mathai Pál* (Nos Paulus de Matha in Agri.⁶⁾
 1426. *Csicseri Ormos János*. (Budai orsz. levélt. diplom. osztály,
 11747. sz.)
 1426. *Nyomári László*. Pecsétes levele a budai országos levéltárban.
 1429. *Pálóczi Mátyás*, 1411-ben még csak szolgabíró. A megye-
 gyűlések Sajó-Szent-Péter mellett tartattak. Zsérczet illető alispáni levele
 az egri főkapitán magán levéltárában őriztetik.
 1435. *Csekei Márton*. Pecsétes levele a budai országos levéltárban.⁷⁾
 1450—52. *Bánfalvi Bárius János*.⁸⁾
 1452. *Keresztúri Tamás*. (Egri kápt.)
 1455. *Czobor Mihály*. Pecsétes levelét őrzi a budai országos levélt.⁹⁾
     » *Szenterzsébethi János*.¹⁰⁾
 1457. *Csernei János és*
     » *Monyorósi János*.¹¹⁾
 1466. *Básti Gergely*.¹²⁾
 1467. *Zalai János*, Horváth György főispánságában.¹³⁾
 1471. *Neziger János*.¹⁴⁾
 1477. *Runyai Zsoldos András*.¹⁵⁾
 1479—1480. *Tomori Mátyás*.¹⁶⁾
 1480. *Lekcsei Osváld*.¹⁷⁾

¹⁾ Anjouk. Okmt. IV. 301. l. Az ő idején a megyegyűlések Sajó-Kazán tartattak.

²⁾ *Fehér*: Codex Dipl. IX. 6. 126. l.

³⁾ *Ipolyi*: Apátfalvi levélt. (Archaeol. Közlem. VI. 1. füz.) XV. okl.

⁴⁾ *Fehér*: Codex Dipl. X. 3. 17.

⁵⁾ Sztáray-Okmt. II. 46. l.

⁶⁾ *Ipolyi*: Bélháromkúti, vagy apátfalvi apátsági oklevélt. XVI. drb.

⁷⁾ Dipl. osztály, 12638. szám alatt.

⁸⁾ Országos levélt. (14394. sz.) és az egri kápt. magán levélt.

⁹⁾ 14964. szám alatt.

¹⁰⁾ Ugyanott, 14969. sz. a.

¹¹⁾ » » 15098. sz. a.

¹²⁾ » » 16417. sz. a.

¹³⁾ Másolata gyűjteményemben.

¹⁴⁾ Budai orsz. levélt. D. 17220. sz.

¹⁵⁾ A Bükk-család levélt. a nemzeti Múzeumban.

¹⁶⁾ Bud. orsz. levélt. D. 18241. és 18329. sz. a.

¹⁷⁾ Egri kápt. m. levélt.

1487. *Berentei János*.¹⁾
 1492. *Bekényi István*.²⁾
 1493—1507. *Szalonthai Boldizsár*.³⁾
 1509. *Derencsényi János*.⁴⁾
 1520. *Zuhafewi Rinold*.⁵⁾
 1522. *Miskolczi Kormossy Tamás*.⁶⁾
 1529. Ugyanő.
 1554. *Geszthy Péter*.⁷⁾
 1560. *Csáthi Zinyi Rafael*.⁸⁾
 1575. *Csoltói Basó Farkas*.⁹⁾
 1582. Ugyanő.
 1582. *Bánfalvi Bárius András*.¹⁰⁾
 1585. Ugyanő.
     « *Lászlófalvi Rynoth-Major Mihály*.¹¹⁾
 1598. Ugyanő.
 1603. *Móre István* † 1604. jan. 7.
 1604. *Rynoth György*.
 1606. Ugyanő.
 1606. *Sennyey Péter*.
 1616. Ugyanő.
 1617—9. *Szirmay Pál*.
 1620—8. *Berentey Gáspár*.
 1629—35. *Bük Zsigmond*.
 1636—7. *Feya Mátyás*.
 1638—41. *Zákány András*.
 1642—4. *Monoky Ferencz*.
 1645—6. *Bogácsi Mihály*.
 1647—53. *Jászy Márton*.
 1654—8. *Dőry István*.
 1659—60. *Szendrői Gőcze István*.
 1661—5. *Szendrői Zákány András*.
 1666—70. *Négyesi Szepessy Pál*.
 1669—72. *Szentpétery István*.
 1672—1676. *Fáy István*.
 1673—1676. *Becskeházy András*.

---

¹⁾ Budai orsz. levélt. D. 19249. sz. a.

²⁾ Orsz. levélt. D. 19881. sz. a.

³⁾ Gyűjteményemben.

⁴⁾ Orsz. levélt. D. 21943. és 21954. sz. a.

⁷⁾ Gyűjteményemben.

⁸⁾ U. ott.

⁷⁾ U. ott.

⁸⁾ Gyűjteményemben.

⁹⁾ U. ott.

¹⁰⁾ U. ott.

¹¹⁾ Megyei levélt.

- 1678—82. *Aszalay András.*
 1679—84. *Dőry András.*
 1682. substitutus: *Ónody Gáspár.*
 1684. *Ónody Gáspár.*
     » *Dőry András.*
 1685. *Aszalay András.*
     » *Puky Márton.*
 1686—7. *Dőry András.*
     » *Uszfalvi Usz Ferencz.*
 1688—9. *Fáy István.*
     » *Usz Ferencz.*
 1690—6. *Kellemesi Melczer László*, országgyűlési követ.
     » *Uszfalvi Usz Ferencz.*
 1691—6. A követ alispáni helyettese: *Szentpétery Imre.*
 1697. *Janka Péter* első és *Szepessy Pál* másodalispán.
 1698—1706. *Szentpétery Imre* első alispán, és másodalispán:
     —1699. *Szepessy Pál.*
 1700-ban *Barna Balázs.*
 1701—3. *Zsoldos Imre.*
 1704—6. *Becskeházy Zsigmond.*

Első alispán:

Másod-alispán:

1707—9. <i>Szepessy Pál.</i>	1707—9. <i>Becskeházy Zsigmond.</i>
1709—16. <i>Nagy Zsigmond.</i>	1709—16. <i>Szepessy János.</i>
1717—34. <i>Borsy Mihály.</i>	1717—23. <i>Szathmáry Miklós.</i>
	1723—31. <i>Aszalay Ferencz.</i>
	1732—3. <i>Brezniczai Horváth András.</i>
1734—45. <i>Bük András</i> , 1741-ben követ is.	1734—36. <i>Bay Ferencz.</i>
	1737—45. <i>Usz Gábor.</i>
1746—55. <i>Szendrői Török József.</i>	1746—55. <i>Fáy László.</i>
1755—58. <i>Majthényi Károly.</i>	
1759—64. <i>Bötter Mihály.</i>	1759—64. <i>Sebe Mihály.</i>
1765—73. <i>Vizeki Tallián Pál.</i>	1765. <i>Szőllőssy Ferencz.</i>
	1771. zsadányi és törökszentmiklósi <i>Almágy József.</i>
1781—5. <i>Almágy József.</i>	1781. <i>Bük Zsigmond.</i>
1785—1793. <i>Ragályi József</i> , kir. tanácsos. Meghalt 1800-ban.	1790. <i>Kellemesi Melczer László.</i>
1806—25. <i>Ragályi István.</i> (Nagy Iván, Magyarország családai, IX. k. 583. l.)	1806— <i>Okolicsányi L.</i>
	1815— <i>Fodor Pál.</i>
1825. <i>vajai Vay Ábrahám.</i>	1825— <i>Fodor Pál.</i>
1831. jun. 15. — 1834. apr. 20-ig <i>Szathmáry-Király József.</i>	1831—39. <i>Bük Zsigmond.</i>

Első alispán:

Másod-alispán:

1834. apr. 24. *Szathmáry-Király*
József.

1836. jan. 28. » »

1839. máj. 24. » »

1842—1845. » »

1846—7. *Szepessy László.*

1848. *Miklós Ferencz.*

1849. *Bárczay László.*

1860. *Bük Zsigmond.*

1861. *Szathmáry Király Pál.*

1862—4. *Iványi Fekete Ferencz.*

1865—6. *Szathmáry Király Pál.*

1867—8. *Mocsáry Lajos.*

1869—83. *Bay Bertalan.*

1884—. *Melczér Gyula.*

1839—42. *Palóczy László.*

1843—46. » »

1846. *Szemere Bertalan.*

1847. *Miklós Ferencz.*

1848. *Gencsy László.*

» *Okolicsányi Ferencz.*

1849. *Sütő János.*

1860. *Szalay Antal.*

1861. *Vadnay Bertalan.*

» *Okolicsányi Lajos.*

1862—4. *Szegi Kis Károly.*

1865—6. *Somogyi László.*

1867—8. *Ragályi István, az utolsó
másodalispán.*

Közli: KANDRA KABOS.

KASSA VÁROS LEVÉLTÁRÁBÓL.

Szathmáry György primás leveleiből.

I. 1508. aug. 4.

Prudentes et circumspecti domini et amici nobis honorandi. Non ignorant dominaciones vestre, que et qualia divina officia ad dei omnipotentis laudem et honorem in illa ecclesia Cassoviensi, deo ipso favente, instituerim, incitancia d. eciam vestras ad maiorem devocionem circa dei ipsius cultum adhibendam. Cum igitur ego ad latus sacre . . . . in tanta terre distancia ex illo loco absim, ne in ipsis ministeriis et officiis divinis aliquis defectus vel negligencia ommittatur, rogo d. vestras magnopere, velint amicitie mee intuitu ad singulum quartale anni, dum tempus postulerit, quantum ad horas per me in ipsa ecclesia institutas semper pecunias dare iuxta dispositionem superinde factam, quas ego d. vestris persolvam et ipsis de eisdem cum effectum respondebo; eam autem solucionem faciant, ut dixi, solummodo ad horas, ego enim ad missas et alia aliunde providebo; ceterum postquam ego ista ad laudem dei ipsius ordinari, que eciam sunt ad honorem d. vestrarum, rogo easdem, velint ad horas saltem ipsas luminaria et cereos necessarios suppeditare, quod cedet ipsis haud dubie ad animorum suorum salutem, mihi enim, ut d. vestre bene cogitare

possunt, esset id valde onerosum, si eciam luminario ego deberem ad ipsas horas ministrare. Bene valere cupio d. vestras. Ex Buda, in profesto beate Marie de Nive anno etc. 1508.

Georgius, episcopus Quinqueecclesiensis
cancellarius regius etc.

Kivül: Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis Cassoviensis, dominis et amicis nobis honorandis.

(K. v. titkos levéltára. C. nro 16. — Zárlatán piros pecsét.)

II. 1514. j u n. 1.

Prudentes ac circumspecti domini et amici nobis honorandi. Consulitis nos, quo in statu sit ipsa cruciata et qualiter se habeat, quantumque eidem adherere debeatis. Sciatis itaque, quod eadem cruciata nunc est revocata et suspensa, prout ex literis reverendissimi domini cardinalis Strigoniensis, legati apostolici, quas et nos vidimus et cum presentibus vobis mittimus, plene intelligere potestis. Propterea isti, qui sub spe et nomine cruciate tot tantaque mala perpetrant, propter omnem auctoritatem, robur atque veritatem agunt ac pro se falso nescimus quo maligno spiritu ducti nomine cruce signatorum usurpant ac propria temeritate et insolencia agunt. Quid igitur ac quantum de huiusmodi cruciata credatis atque teneatis, intelligetis ex huiusmodi literis eiusdem domini reverendissimi legati apostolici sub suo sigillo emanatis. Ex Buda, in octava Ascensionis Domini anno eiusdem 1514.

Georgius, episcopus Quinqueecclesiensis etc.

Kivül: Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Cassoviensis, dominis et amicis honorandis.

(Nr. 990. — Papirosón, zárlatán piros pecséttel.)

III. 1518. d e c. 7.

Prudentes et circumspecti amici nobis honorandi. Literas vestras intelleximus, ad quas respondemus vobis, quod domino Waciensi et domino thesaurario ex parte non occupacionis tricesime de manibus vestris literas nostras scripsimus, quas presentari faciatis et videbitis, si proderunt aliquid vobis. Ad negocium autem non solucionis theloneorum aliud nunc vobis dicere aut respondere non possumus, nisi quod si ipsa domina ducissa Thesseniensis, genitrix domini waywode relacionem talem vobis fecit, qualem nobis perscripsistis, expectetis iam a domino waywoda et ab ipsa domina ducissa, genitrice sua. Et si videbitis nichil ab eis fieri, sed iura vestra labefactari cognoscetis, eo tandem confugiendum est, ubi iura et libertates vestras et istius civitatis antiquas defendere potestis, hoc est ad maiestatem regiam aut ad tabulam iuridicam, ubi iura administrantur.

Bene valere vos optamus. Ex Quinqueecclesiis in vigilia festi Concepcionis Marie virginis anno 1518.

Georgius episcopus
ecclesie Quinqueecclesiensis etc.

Kivül : Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Cassoviensis, amicis nobis honorandis.

(Nr. 992. — Papiros, zárlatán piros pecsét nyoma.)

1517. jan. 5.

Prudentes et circumspecti amici honorandi. Rogamus vos diligentissime, quatenus si uspiam istie invenire potestis : disponatis nobis unum vehiculum lythvaniensem magnum et mittatis ad manus officialis nostri de Therebes, ipse curabit ad nos mittere, vel saltem significetis sibi paratum esse vehiculum, mittet pro eo, facietis in hoc nobis rem gratam et a vobis in maioribus promerebimur, et bene valete. Datum Bude, feria secunda post festum Circumcisionis Domini anno eiusdem 1517.

Emericus de Peren,
comes et palatinus etc.

Kivül : Prudentibus et circumspectis iudici iuratisque et ceteris civibus Cassoviensibus, amicis honorandis.

(Nr. 980/10. — Papiroson, zárlatán piros pecsét.)

Egy kassai orgonakészítő 1519. máj. 13.

Circumspecte domine et amice honorande. Conquesti sunt illustrissime domine nostre graciousissime fratres heremitarum beati Pauli primi heremite in eo, ut quidam organipar, Gallus nomine, qui in civitate vestra aliquam particulam ipsius organe, ad quam idem domina nostra graciousissima ipsis fratribus pecunias dederat, fecisset, sed quidam homo de civitate Eperyes contra omnem viam iuris ipsam particulam organe vobiscum detineri fecisset, ... res et bona aliqua illustrissime domine nostre gratiosissime . . . . . quempiam¹ arestare licuisset, et nobis scribit ipsa domina nostra gratiosissima, ut pro huiusmodi organa curam adhibere . . . . . Ideo rogamus v. d., quatenus illam particulam organe ad instanciam quorumpiam arestare, sed ipsis heremitis remittere velitis, ne et domine nostre gratiosissime pro iniuria cedat. Et vos felicissime valere optamus. Ex castro Thokay, feria sexta ante Sophie vidue anno 1519.

Franciscus Farkas, m. p.
castellanus.

Kivül : Prudenti et circumspecti iudici Cassoviensi, domino et amico honorandi.

(Lajstromozatlan. — Papiroson, zárlatán zöld pecséttel.)

Kőfaragó Lénárt. 1526. aug. 29.

Circumspecte amice nobis honorande. Post salutem. Misimus hunc nostrum servum Petrum Pocz pro magistro Leonardo lapicida ad nos ducendo, rogamus pro vetere illa bona vicinitate, qua et cum domino quondam marito nostro Emerico palatino et nobiscum usi estis, uti eum vel quem inter alios huius artis peritum noscitis, cum duobus coadiutoribus ad nos mittatis eo apparatu, ut statim opus incipere possint, quum tempus non patitur, ut mora aliqua in edificando esse possit. Nunc autem florenos (?) quinque illi dandos misimus, de ceteris facta conventionem solve (?) integre. Ex Thochwa, feria quarta die Decollationis Johannis baptiste 1526.

Dorothea de Kanyssa,
alias palatina etc.

Kivül: Circumspecto Michaeli Kakuk iudici civitatis Cassowiensis amico nobis dilecto.

(Nr. 1142/7. Papiros, zálatán piros pecsét nyoma.)

Közli: IFJ. KEMÉNY L.

KÁROLYI GÁSPÁR ÉLETÉHEZ.

1581. jan. 23.

Ein ersamer raatt samptt einer ganczen erbarn gemein haben vor sich fodern lassen den hern Franciscum Wedanum ungerischen predican-ten, samptt den Thoma Thym und begerten zu wissen, was Andreas Carolinus sol geredtt haben. Ez elmúlt napokban, hogy mentem kegyel-medhez, ott bewsegere lehettem kegyelmével, én legelőször, hogy ide hywata felelést tettem, hogy az te kegy. ceremoniáit az ecclesiában chelekedeő leszek és defendálom, én mindenben még el jártam Isten segétségéből; azt mondyák: semmirekellő azaz kenyere az ur vochoraya, hanem ördög asztalára való; mostan az Ferencz papnak kevés vendége vagyon, mondták némelyek. Gyüvének hozzám Trucz Lucách, Truch Tamás, némeltől hallottam, hogy tizenkét esztendeig nem éltek az ur vocsorájával, én reá intettem, némely engemet hamis tanítót neveztek és pápistát. Kétszázan esküttének meg, az én prediciómra nem gyünek.

Az András pap hogy meggyütt, eljarth az népeket, kiváltképen ki kommunikált, mind elhytette és mondott: azaz kenyér erdegh asztalra való. Ez elmúlt pinteken hozzám gyüttének, nem jó cselekettett, hogy András papot az predicator zékiről árúlónak mondottatt, mondok ennek; montam, ebbe sem jó cselekedett, hogy koászatlan kínyerwel az kezén-séges népet az úr vocsorán adott; megíri az időt, hogy az *genczy predicator* ennek az ecclesiának dictalni fog.

Thomas dixit: hogy András pap Carolinus te mondott hozzám az Ferencz.

Az ő szoa volt: mikor im uramtól elkésérte az Boldisár Thuri mondá: vagyon kétszáz ember, az ki az Ferencz uram predikációt meg-

utálták, mondá: bizon szánom az itvaló állapotját, úgymond hogy két esztendeig itt nem lakott, az egész tanács elegh várja, hogy kiteljék az ő esztendeje, mert vagyon —

Mi van, mondok. Az tanácsból személy vagyon, az kik próbálták volna és az ő akaratjok volna, hogy közönséges kenyérrel az úr szentségét. Itt ugy mond nem csak predikatoroczkát kell ide hywattni, ide az Isten főembert ide hoz, megh *Caroli Caspar* rendel ide főembert és annak az kassai ecclesiának ő tisztül, mert ha Magyarországbán valahon főember predicator, tehát itt Kassának köll lenni.

Minek alá kell menny az ekernek, hanem fel menjen, úgymond András pap.

(*A margón*: mint az eoker fark.)

Auf dieses hatt ein ersamer ratt ruffen lassen den dominum pastorem samptt samptt den Andream Winckler und befragett, ob sie von diesen sachen bewust, zeigen an, das inen so weitt nicht bewust. Er er pharher auch einen ersamen ratt heim gestelt und für gutt angesehen, das ettliche person des rattes und aus der gemein auf den pharhoff erscheinen und in zu rede stellen wegen seine falschen ausgegeben bücheln. Ein ersamer ratt samptt einer ganczen erwelten gemein haben es für gut angesehen, das es unnott sey einer disputation, weyl er vormels anders sein confession geschrieben und anders auch in druk verfertigen lassen ettlich bücher mit unwarheit; sondern ein ersamer ratt will sorg darauf tragen und ander mittel darin finden. Entlich ist eintrechtlich von einen ersamen richter und raat, so wol auch von einer ganczen gemein beschloszen worden, das man ein ersamen richter und raatt in continent wol lassen herauf fodern und lautt dem beschlus anzeige und ime sage, das er noch bey sonnenschein oder aber innerhalb 3 tagen sich von hinne packe, sich auch nicht in gemeiner statt gebütt (= gebiet) finden lasse. Actum die quo supra.

Közli: IFJ. KEMÉNY L.

HUSZÁR GÁL ÉLETEHEZ.

I. 1559. máj. 11.

S. P. D. Cum regia dignitas postridie eius diei, quo nuper Viennam venimus tota die peregre fuerit et concionator ipsius iam diu in thermis agat, tercio die statim inde rediens nihil certi adhuc vobis viri praestantissimi in meo negotio respondere possum. Literas tamen meas supplices, quas per meum proprium hominem regiae maiestati offerendum ibi relinquere, iam suae maiestati oblatae sunt. An aliquid responsi dederit, penitus me latet adhuc, ac propterea misi rursum hodie mane alterum meum hominem Viennam, ut cum primum de regia voluntate certior fiam. Et ut spero sabbato proximo Pentecostes homo ille meus ad me redibit, ac quicquid attulerit responsi, si Deo ita visum fuerit, faciam ut sciatis. Si vero forte fortuna ad diem illum praefatum rerum mearum statum ex sua

maiestate elicere non potero simulatque licebit, serio enim curabo, mox vobis perscribam. Nec est, quod existimetis animi mei sententiam, quam semel atque iterum et domino iudici et vobis aliisque civitatis vestrae humanissimis civibus aperui, ut immutem, si divinitus ita dispositum est, ut reipublicae vestrae inserviam.

De redivitibus ecclesiasticis, qui apud vos dignis ac synceris verbi Dei ministris penduntur, non adeo sum sollicitus. Nam senatus prudens, cum verbi ministerium et studia bonarum literarum, quae sunt custodes coelestis doctrinae, erigere vult, non antiqua consuetudine id metetur, sed totis viribus agredi ei curat, ut regnum Christi palmam apud se obtineat. Valere vos desidero. Ex Ouar. 11. Maji. 1559.

Gallus minister ecclesiae
Ovariensis.

Kivűl: Prudentibus ac circumspectis viris Sigismundo literato ac Balthasari Tomhauszer concivibus civitatis Cassoviensis, dominis ac fratribus in Christo dilectis detur.

(Papiroson, zárlatán zűld pecsét nyoma. Lajstromozatlan.)

II. 1559. m á j. 4.

S. P. D. Lectis literis optimi senatus civitatis vestrae, viri praestantissimi, gratias ago patri servatoris nostri Jesu Christi, qui vos ad promovenda vitae coelestis studia suo spiritu adeo inflammet, ut omni solitudine ac labore fines regni Christi unanimi consensu dilatare contentis. Toto pectore oro patrem illum misericordiarum ac Deum totius consolationis, ut coeptis et conatibus vestris foeliciter animat. Nec est, ut de meo ad vos adventu quicque ambigatis, si Dei filio, qui est pastor et superattendens ecclesiae sanguine suo partae, visum fuerit. Tametsi enim nulla me cogat necessitas vitae meae propriae deferendi praesentem hanc meam provinciam, qua hic fungor, fames tamen et sitis verbi divini, qua vestra laborat tam inclyta respublica, adigit me itineri accingi hodie, ut a regia dignitate veniendi ad vos impeterem facultatem. Quare triduum vel quadriduum nihil ad vos dederò responsi, id totum morae supplicationis acceptum feratis. Nulla vero per me fiet dilatio, quominus de omnibus meis rebus certiores vos reddam, ut primum Vienna discedere mihi licebit. De redivitibus ecclesiasticis, quibus mihi apud vos cum mea familia honeste veniendum erit, nihil nunc ad vos scribam, cum praesentium exhibitor oretenus id referre possit. Valere vos omnes desidero. Ex Ouar, in feriis Ascensionis Domini 1559.¹

Gallus Huszar anaxius verbi
minister in ecclesia Ouariensi.

Kivűl: Prudentibus viris Sigismundo literato ac Balthasari Tonnahaiszer concivibus Cassoviensibus, dominis observandissimis detur.

(2150/104. sz.)

III. 1560. febr. 26.

Gratiam Dei patris precatur ac sua commendat officia.

Iam aliquot literas dedi ad vos, domini amplissimi, in quibus animi mei voluntatem vobis plane significam. Verum an redditae sint, prorsus dubito eo, quod vel adhuc acceperim a vobis responsi. Quare si meo apud vos ministerio opus erit, id vobis iam animo liberali offero, quia facultas discedendi huic patet. Sin minus opus erit meo servitio, per hunc praesentium exhibito rem animum vestrum mihi aperite. Valete feliciter in Domino. Ex Ouvár 26. Februarii 1560.

V. amplitudinis

deditissimus

Gallus Huszar anaxius

Dei verbi minister.

Kivül: Amplissimo ac magnifico senatui inclytæ civitatis Cassoviensis, dominis observandissimis detur.

(2349/124. sz. Papirososon, zárlatán zöld pecsét nyomával.)

Közli: IFJ. KEMÉNY LAJOS.

EGY RENEGÁT ÍRÓDEÁK LEVELE EGY TÖRÖK KÖNYVECSKE IRÁNT.

1556. mart. 13.

Egregie domine michi semper observandissime, salutem et servitorum paratam commendationem. Te kegyelmed énnekem megbocsásson, hogy én esmeretlen voltomra te kegyelmedet ilyen dologgal bántom. Értettem, hogy ez itt való dervis odabaza te kegyelmednél fogva vagy, ugyanezen dervisnek *volt nyakában egy kis törököül irt könyvecske, kinek törököül Hamayly neve*, hiszem, hogy ha az embere kegyelmednél vagy, a nála való is kegyelmednél vagy. Én bizony annak hasznát nem tudom venni, mert azzal nem sokat tudok én aggani. *Egy catechismust, vagy bibliát olyan százezerért sem adnék én*, de egy jó barátom kért reá, hogy te kegyelmednek írnék felőle, talán kegyelmed el nem vesztené, hanem ide mi hozzánk küldené. Azért te kegyelmedet, mint esmeretlen bizott uramat kérem, hogy ha kegyelmednél vagy a dervis odabasa *Hamaylya*, *kit magyarul ereklyének* mondnak, adja kegyelmed akár Iffyu Berthának, akár Szinyérbe Becze Istvánnak küldje kegyelmed, ők énnekem ide iktatják; te kegyelmednek én egy csizmát, vagy egyebet valamit, a mit kegyelmed parancsol, megküldöm kegyelmednek érette; annak felette, ha a hatalmas úr Isten egészségben engemet kegyelmeddel egyetemben megtart, netalántalán olyan husz hamailynál is többet szolgállok kegyelmednek, végre meg sem bánja kegyelmed. Én erről irtam bízomban te kegyelmednek, hiszem, hogy kegyelmed ebben egyebet nem teszen. Isten tartsa meg kegyelmedet, és az úr Isten adja te kegyelmednek a vitézek közt előmen-

tét, jó szerencsáját. Jó választ várok kegyelmedtől. Ex Korothna 13. die mensis Marcii, anno Domini 1556.

Ibrahim deák, magyarul Maythyny Gergel deák,
Dervis bégnek magyar deákja Koroknában.

Külczim: Vitézlő uramnak *Chany Akaczius-nak*¹⁾ nekem bizott esmeretlen uramnak.

(Eredeti az Orsz. Ltárban a Nádasdy család iratai közt.²⁾)

Közli: ILLÉSY JÁNOS.

LEVÉLTÁRI TARLÓZATOK.

1715. Gr. Eszterházi József *Regély* nevű elpusztult helységét Tolna megyében (most Regöly város) betelepíti.

Én Galanthay Esterhas Joseph Fraknó Várának Groff Ura, Császár és koronás király Urunk Eő Feőlsége Colonellusa, komornikja, nemes Sopron vármegyének örökös, Szalának pedig actualis feő ispánja adom tudtára az kiknek illik: Hogy megjelenvén előttem némely Igal és más-hunnan való szabad lakosok alázatosan kértek, hogy az elmúlt mostoha háboru üdőben elpusztult *Regély* nevű helységemet, de most úgy mint pusztát megszállani igyekeztvén, oly ígéretet tettek, hogy rövid üdő alatt nem csak falunak, de mezővárosnak nagyságára teszik, szaporítják. Melyeknek instanciájokat meghallgatván, legelőször is engedek azon *Regély* pusztámra szállandó lakosoknak e jövő Szent-György naptól három esztendeig való szabadságot, úgy hogy azon három esztendőök alatt semminemű pénzbeli censussal ne tartozzanak, kivéven mindenekből járandó kilenczedet, s a sörtés marhákból proveniálandó tizedet, s egyéb jövedelmet, melyet a szabad három esztendő alatt is megadnak. A midőn pedig a három szabad esztendő eltelik, valamint szintén *Döbröközi* és *Kapossi* lakosaim, minden háztúl egy-egy tallért, felit Szent-György napra, felit pedig Szent-Mihály napra, oda való tisztem kezéhez okvetetlen megadni tartozni fognak. *Másodszor*, kívánván ebben is megsegéttennem az lakosokat, hogy az minemű víz foly alá *Kis-Taha* nevű pusztámon, azon az lakosok egy malmot magok számára építhessenek, a kit oly igazság alatt fognak bírni, valamint *Tamassiak* magokét. *Harmadszor*, tudván azt is, hogy város nagysága számban született lakosoknak elégséges földje s határja nem legyen, nevezett *Regély* pusztámnak, azért *Somoly* és *Kis-Taha* nevű két pusztámat is hozzá adjungálni kíványom, melyeket szabadon usuálhatnak, úgy mindazonáltal, hogy azokról is tartozzanak az igaz kilenczedet megadni s azt akármi formában elkészítvén, a tisztem dispositiója szerint akár *Dambovára*, akár *Kaposban*, s akár *Pinczehelyre* a granariumban elvitetni, tizedét a sörtésekből s egyéb jövedelmet számomra kiadni. *Negyedszer*, a mi-

¹⁾ Csányi Ákos a Nádasdy birtokok jószágigazgatója volt.

²⁾ A gyűrűs ostyapecsét egy csőrében ágat tartó madarat (galambot?) ábrázol, tehát az íródeák aligha volt a Divék nemzetségből származó Kes-selőkői Majthényi család tagja.

nemű pusztá szőlőhegye vagyon azon *Regély* pusztámnak, remélvén azt, hogy az oda való lakosim az előbbeni mód szerént megintén helyre fogják építeni, azért ebben is hat szabad esztendőt engedtem, melyek alatt nem lesznek kötelesek azon szőlők terméséből számomra kilenczedet adni, hanem a hat esztendő eltelvén, akkor az igaz kilenczedet. *Ötödször*, az három esztendő eltelvén, az korcsma kilenczed, s sörtésekből való tized s censusok iránt is azt resolválom s engedem, valamint szintén *Döbrökői* és *Kapossi* lakosimnak van engedve, hogy azon igazságban *Regélyi* megszállandó lakosok is tülem megtartattnak. Mindezekre nézve tartozni fognak eők is olykor, a midőn tiszt kívánná, s a szükség azt hozná magával, esztendőt által néha-néha levelekkel vagy másként is hozzám lóval küldeni, nem különben egy pár eőreg vaddal s három pár eőzzel, ednyihány pár császár madárral esztendőnként tartozni fognak kedveskedni. Ezt penig nem úgy értvén, hogy ezzel örökös jobbagyságra az lakosok köteleztetnének, hanem szabadon eladván házakat és szőlőjüket, az engedett három szabad esztendőnek jövedelmét az Uraságnak akkor megfüzetik. De azt is per expressum declarálván, hogy valamely helységembeli mostani lakosoknak, azon három szabad esztendők alatt megengedett szabadságnak örülvén, lakását oda transferálni szabad ne legyen.

Melynek nagyobb bizonyására adtam ezen saját írásommal és pöcsétemmel erősített leveletem.

Datum Posonii die 12. mensis Martii anno domini Millesimo septingentesimo decimo quinto.

Groff Eszterhas Joseff.

Az eredetiről

Közli: IVÁNYI ISTVÁN.

EMLEKEZETRE VALÓ RELÁTIÓ A BELGRÁDI ÜTKÖZETRŐL 1717. ÉVBEN.

Excellme Dne!

Hitetlenségét az ellenségnek kéntelenül megunván, szokott tanácskozás után concludáltata az ellenségen, az ki sánczunkhoz 30 vagy 40 lépésnyire hozta csapatait, beüssünk, s legalább közel helyezettett ágyuit nyerhessük el, a minthogy magam jobb szárnyára commendiroztatván 12 lovas regimentet s balszárnyára is 12 lovas, oly orderem vala: éjtszaka 12 órakor kimenvén sánczunk közt, az balszárnya s több ezer gyalogokkal conjungáljam magamat, úgy hogy egy lineában rajta üthessünk ma reggel a török csapatain, de ellentartóm volt éjtszaka közelebb hozott ellenség sánca, mely miatt az conjunctio nemcsak meggátoltatott, de észrevevén bennünket egy völgyben heverő vagy 16 ezer janicsár, oly puskázással fogadott (nagy volt az tava alhon (?) való tűz, de ehhez még semmi, sőt soha olyanban nem voltam még) ha az nagy köd miatt való setétség nem segített volna bennünket, jóllehet sokat sebesített, ember és lovakban reméntelen megaprétotta volna seregemet, szerencsére jobbra

magasan lőtt hozzánk azon első lármánál legalább 30 ezer ; mert elítélheti bölcsen Excellentiád, orderemet akarván observálnom (conjunctió előtt ne atakérozzak, kinek 3 bomba lett jegye, látni pedig az nagy köd miatt lehetetlen vala s máskép is intermedie az ellenség ágyui szólottak) sánczunk mellett contramarschban foglalatoskodván, mind egy részeken kellett marséroznóm ; mentem is volt már annyira, hogy vagy 800 lépésnyire lineánkat, de megsajdítván jobb az janicsárság köd alatt maga, rajtunk ütven, avanséroznom kénytelenítettem aminthogy nekie vivén embereimet, az első sánczból (!) szerencsésen kivertem az janicsárságot (mert lovast látni sem lehetett utóljáig) a hol orderem szerint meg kellett volna állnom ; az parancsolat, az első sáncznál tovább ne menjünk, ha csak az kommandorok úgy mint balszárnán maga az herczeg, jobbikán pedig magam alkalmatosnak nem találjuk és szükségesnek és haszontalan valaminde mondásom, jóllehet magam sem kívántam hirtelenkedni, tartóztatás nélkül lovasaim nemcsak első, de második és harmadik sánczokból is szerencsésen kiverték az janicsárt s megüzvén nyerték el ágyuit ellenségnek ; hasonlót cselekedett az balszárnym is, így mind reménység nélkül az török (a ki ugyan egynéhányszor rajtunk fordult), kire látja Isten, az ki felfuvalkodását veri meg, oka nem volt, egészen elszaladott s táborát valaminde tavaly, egészen prédául hagyta mieinknek s énekelteti velünk Istennek tartozó dicséretet s victoriát ; bár több embereket vesztettünk is, hogy sem tavaly harczon, janicsárok vitézsége miatt, csak hogy magamat ért inkább a szerencsétlenség, három lovat agyonlűttek alattam, az kik lábaimat összezúzták, köntösömet keresztül furdálták ; de mindezeket felejténem, csak szomorú hírül ne kellene írnom Excádnak, hogy elsői aprosnak megvételenél szegény fiam Jánost, oberstleundenándomat keresztül lővén a janicsár, hogy táborra hozattatott, meggyónván, áldozván e világból s mindnyájunktól egy óra után búcsut vett ; számát az holtaknak még meg nem írhattam Excelládnak, sietvén az kurir, hanem, de kivált magam s Gerger regimentekből mind tisztek mind reiterekben nagy kár esett : Princz Taxil, Grárhauben meghaltak, Lobkovitz erős sebben, Princz Fridericus Würtemberg, Princz Bauern nem olyan veszedelmesen megsebesültek. Öcsém Károly Excellád fja tavalyi sebje táján, de gyógyúlhatóképen megsebesült ; más két fiam is lovakkal megesvén, összetörték magukat s így mindennyi veszedelem, szerencsétlenség közt az egyedül egy consolátióm, hogy boldogult fiam mégis keresztény módon meggyónhatott és kommunikálhatott ; Isten ő szent felsége kivált csodálatosan megáldott bennünket, tapasztaljuk s reményljük rövid nap mulva Nándor-Fehérvárnak megvételeét hirdethetni, a ki magamat Excellentiád mindenkorai affectiójába ajánlván, maneo de castris ad Belgrád 16. Augusti 1717.

Comes Joannes Pálffy.

(Özv. Bárá Sennyey Pálné battyányi levéltárában.)

Közli : DRAGÓNER BÉLA.

BERCSÉNYI HÁZASSÁGA.

TÖRTÉNETI ÉNEK 1695-BŐL.

ÍRTA

KÓSZEGHY PÁL.

A VARSÓBAN LEVŐ EREDETI KÉZIRATRÓL

KÖZLI

THALY KÁLMÁN.

E L Ő S Z Ó.

Ritkán alkotott a magyar mûzsa az elbeszélő költészet mezején annyi nagyszabású és maradandó becsû mûvet, mint a XVII-ik század második felében. A kisebb terjedelmû és jelentéktelenebb értékûekről nem szólván, elég csak Zrínyi halhatatlan épószára, Lisztý Mohácsi Márs-ára, Gyöngyösynek oly nagy kedveltségben részesült Murányi Vénusára, Phoenixére vagyis Kemény Jánosára, s Thököly Imre és Zrínyi Ilona egybekelésérõl szerzett nagy epithalamiumára („*Az ki régen fegyvert fogott hazájáért...*“) utalnunk.

S mi most avval a szerencsével hízelkedünk magunknak, hogy e tekintélyes sorozatot még egy, azon korból származó, eddig ismeretlen, kiadatlan, pedig hasonló nagyszabású és jelentõs történeti, különösen culturtörténeti érdekekkel s nem utolsó költõi szépségekkel bíró poétai termékkel növelhetjük. Sõt nem is *egy*, hanem *három* terjedelmes magyar elbeszélõ-költeménynek: egy nagy *költõi és történeti trilogiának* akadunk a nyomára; melybõl azonban — fájdalom! — csak a harmadik, a végsõ rész maradt fõnn. Ezt mutatjuk most be, s az elveszett más kettõnek, ugyanazon toll szerzeményének, legalább emlékét idézzük föl egyúttal.

Mindahárom ének annál érdekesebb, mert mindaháromnak hõse történelmünknek egyik elsõrendû, erõtéljes, hatalmas alakja, a tõsgyökeres magyar jellemnek valódi megtestesülése: az ideális, nemes lelkû II. Rákóczi Ferencz fejedelem legbensõbb barátja, legfõbb tanácsadója, joban-balban egyaránt leghûbb társa, fõhadi vezére, fejedelmi helytartója, — a lángeszû és vasjellemû *gróf Bercsényi Miklós*. Tehát nagy történelmi alak, egykorúlag, közvetlenül megvilágítva; mert hiszen az ének-szerzõ a megénekelt hõsnek bizalmas belsõ embere vala.

De, haladjunk sor szerint. Adjunk számot először is: hogyan, miként s mikor jutottunk a közzeendő irodalmi és történeti — mondhatjuk azt is: irodalomtörténeti — ereklýének nyomába?

Ez már jó régen történt: épen húsz éve. Lángbuzgalmú, feledhetetlen, úttörő régészet-tudósunk, *Rómer Flóris* — akkor a nemzeti múzeum régiségosztályának őre, — 1874-ben Lengyelországban utazván, ott saját szakmájabeli bűvarlatok céljából a varsai *gr. Krasinski*-könyvtárt is meglátogató. A catalogusokat általnézve, ezek egyikében két magyar vonatkozású kézirat címére bukkant: az egyik *Rákóczi*, a másik *Bercsényi* névével állott összeköttetésben. Mivel pedig a boldogult Rómer, mint maga is régi honvéd, a még régiebb honvédek: a kurucz vitézek iránt élénk érdeklődéssel viseltetik vala; — mivel továbbá irántam, a Rákóczi-idők szerény bűvara iránt mindenkoron igazi atyai jóindulatot s kimeríthetlen szívességű baráti érzületet táplált; tehát megemlékezvén rólam akkor is, kikeresteté a két kéziratot, s kis jegyzéknaptárába bejegyezte címüket, jelzésüket, jellegöket számomra. És hazatértekor sietett megörvendeztetni szerencsés leletének hírével. Előmutatá úti jegyzőkönyvét, s kiírnom engedé, rendelkezésemre bocsátá az érintett kéziratokról szóló sorait, sőt az ezek további felhasználásának jogát is.

Az érdeemes tudós nagy örömet szerzett ezzel nekem; csak azt sajnáltam, hogy jegyzetei nagyon kurták valának, s a kéziratokat — mint mondá: időhiány miatt — csak hirtelenül, igen fölületesen nézte meg. Se jegyzeteiből, se tőle ki tudni róluk nem lehetett többet, mint a mit a *Századok* azon 1874-ik évi folyamában (591—592. l.) „*Nevezetes kéziratok Varsóban*“ cím alatti kis czikkecskémben közöltem. Sőt, mint-hogy Rómer a Bercsényi-kéziratnak csupán szerzője *Köszeghy Pál* nevét, a címlapot s mutatványúl az epilóg utolsó versszakát másolta volt le: e stropha szerkezete után azt kellett vélnem, — és ő is úgy emlékezett, — hogy az egész nagyterjedelmű ének, Lisztý »Mohácsi Veszedełne« példájára, mind csupa Balassa-versszakokban, nem négyesekben van írva.¹⁾ A

¹⁾ *Thaly*: »A Székesi *gr. Bercsényi család*« II. k. 96. l.

munka különös czíme: „*Harmadik könyv*“, nyilván utalt még két előbbire; melyek azonban, hogy miről szólának? mit tartalmazának? — sejteni sem lehetett: miután Rómer a magyarázatot nyújtó *ajánló-levelet* nem másolta le, de még csak el sem olvasá.

Én, a kíváncsiságtól égve, azonnal bejelentém a nevezetesnek ígérkező fölfedezést a magy. tud. Akadémia történelmi bizottságának legközelebbi, 1874. október 3-iki ülésén, indítványozván, hogy a kéziratnak mihamarabbi lemásoltatása iránt tegyünk lépéseket. A bizottság elfogadta ezt, s meg is tétettek a lépések; azonban Oroszországban őrzött közkönyvtárbeli magyar kézirat copizálása nem ment olyan könnyen azon években; kormány-engedély kellett hozzá, a melynek elnyerése végett a diplomacia közvetítéséhez (hosszas és sikamlós út!) vala szükség fordulnunk. Az ügy soká húzódott. A politikai helyzet akkor Oroszországgal meglehetősen feszült volt. A magyar könyvet a muszka urak Varsóban megnézték, nem értették; de — tán épen ezért s magyar voltaért — gyanúsnak tűnt fel előttük a dolog. Hallgattak róla; s újabb kérdezősködésre hosszas huza-vona után felelvén, a másolási engedélyt nem tagadták ugyan meg, hanem kijelentették, hogy a lemásolást csakis a a nevezett könyvtár igazgatósága van jogosítva, valamelyik ki-nevezett hivatalnoka által teljesíttetni. Mire tüstént írtunk Varsóba; honnét ismételt sürgetésekre végre az a válasz érkezett, hogy ott, közöttük nincs senki, a ki a magyar nyelven írt kötetet lemásolhatná.

Az orosz diplomacia furfangja, vagy secaturája, ily circulus vitiosusba hozott, így játszott ki bennünket. Az évek pedig haladtak. De én a dolgot elaludni nem engedvén, folyton világlatban tartottam; s midőn a politikai viszonyok, idők folytán barátságosabbá váltanak és az orosz tudományos körök közeledni kezdetek hozzánk, úgy, hogy nálunk az ő kiküldötteik is kutattak: 1889-ben megújítám indítványomat a történelmi bizottságban a varsai kuruczkori kéziratok lemásoltatása végett, és pedig oly módon, hogy magunk küldjünk ki oda — diplomatiái támogatás mellett — saját körünkből szakértő magyar másolót. A mi elfogadtatott, és én, fölülírott, bizattani

meg az illetőt a kellő utasításokkal ellátni. Ekkép az 1890-ik év tavaszán küldöttünk Varsóba utazott, s Kőszeghy Pál 1695-iki magyar könyvéről a Krasinski-könyvtárban teljes, pontos másolatot vőn.

Így, ennyi viszontagság után bírtuk megszerezni elvalahára — legalább hű másolatban — a híresneves kurucz fővezér epithalamiumát; melynek kézírata sajtó alá rendezésével engem tisztelt meg az akadémiai történelmi bizottság, s e föladatomnak a következőkben készséggel teszek eleget.

Előbb, mintsem magáról a műről, kell most már szólnunk annak főhőséről, továbbá szerzőjéről, s ez utóbbinak az elsőhöz való viszonyáról; mert — legalább történelmi szempontból — csak így ítéltető meg a munka helyesen.

A történelmi ének főhőse, mint rövideden jelezve vala már, Székesi ifjabb *gróf Bercsényi Miklós*, a hasonló nevű érsekújvári és bányavidéki vitéz generálisnak egyetlen fia; ekkor, az 1690-es években, kir. ezredes, bányavidéki helyettes tábornok, Szeged várának s a hozzá tartozó véghelyeknek főkapitánya, Ungh vármegye főispánja, orsz. főhadi biztos, aránsarkantyús vitéz, kir. kamarás és tanácsos, a hétszemélyes ítélő-tábla bírása, s az északkeleti XIII. vármegye főkövete az országos commissióknál.

A szellemileg úgy, mint daliásságával kiváló ifjú, a tapasztalt régi hadvezérnek, hős atyjának oldalán már korán részt vőn a török elleni táborozásokban; 19 éves volt, midőn Buda vára első ostromában (1684.), s 21 éves, mikor annak második ostromában és bevételében (1686.), mint a vág-sellyei vár-őrség kapitánya, e vitézei élén, atyjával — a hadosztályparancsnokkal — jelesül közreműködött, rettenthetlen bátorságának és katonai tehetségének oly fényes bizonyítékait adá; s csakhamar erre Szeged bevételénél ismét annyira kitűnt, hogy magának a cs. k. főhadvezérnek, Lotharingiai Károlynak előterjesztésére, a 21 éves fiatal főúr egyszerre ezredessé s Szeged — e fontos végvár — főkormányzójává neveztetett ki. Sok táborozásban, sok harcban vett azután részt ezen minőségében, a törökökkel. Egy ízben már elestének is érkezett híre, — el is siratták őt barátai Pozsonyban.

Gondos atyja tehát, nehogy a fiatal hős, — rajta kívül a Bercsényi-családnak egyedüli férfitagja, — nevét a sírba vigye: igen korán, 22—23 éves korában (az 1688. év elején) megházasítja őt, nőül vétetvén vele az ép ekkor kihalófélben levő, ösrégi, dúsgazdag és nagyon előkelő *Homonnai gróf Drugeth*-családnak egyik bájos és kedves tagját, *Krisztina* grófnőt, gr. Forgách Andrásnak, majd az ifjan elesett gr. Pálffy Ferencz kir. ezredesnek fiatal özvegyét. Az öreg Bercsényi ezután nem-sokára áldozatául esett a budai táborban (1689.) dúló járványnak, nem érhetvén meg unokája születésének örömét. Mert a daliás ifjú grófnak s a szép, kellemes és jólelkű grófnőnek házassága a legbensőbb szeretet és boldog családi élet derűs képét valósítja meg. 1689. aug. 3-án az eperjesi gróf Drugeth-palotában megszületett a Bercsényi-család további fentartója, a későbbi híres maréchal de France, *László*; kit 1691. mártius 17-én a tavarnoki kastélyban a második gyermek, *Zsuzsika* követett a világra, — csakhogy e leánynak születése édes anyjának életébe került.

Az ifjú férjet nagyon leverte hőn szeretett hitvesének váratlan elhúnyta. Négy esztendőnél tovább gyászolta őt; míg nem, mint fiatal, erőteljesebb férfiú, végre mégis belátta, hogy nem maradhat örökké özvegyen. És, mint már a Drugethek fiágának kihaltával az ő Ungh-varának is ura, 1695-ben újból nősült, oltárhoz vezetvén ismét egy nagyon előkelő, gazdag és minden tekintetben kiváló úrnőt: *gróf Csáky Krisztinát*, 1694. október 9-ike óta jegyesét.

Csáky Krisztina — ekkor a Vas-megyei vépi kastély asszonya — gr. Csáky István országbíró és felső-magyarországi főkapitánynak vala első nejétől, Lónyay Margittól született leánya, előbb gróf Erdődy Sándor kamaraelnöknek, — majd ennek ifjan elhúnyta után gr. Drasskovich Miklós országbírónak hitvese, s illetőleg 1687. óta özvegye. Csáky Krisztina grófnő, ámbár Bercsényinél tíz évvel idősebb, még mindig igen szép asszony volt; és a mellett nagyműveltségű, éles eszű, ritka jóságú úrnő, a ki kellemes és rendkívül finom modorával, előkelő megjelenésével elragadott mindenkit. Mint országbíró leánya és országbíró özvegye, mint Eleónora császárnő palotahölgye, egyike

volt az ország legelső úrnőinek; fényszerető, ám szelíd, jóságos és kegyes. Bő olvasottságú, kifejlett műízlésű; költészetnek, művészeteknek, a finom női kézműiparnak buzgó pártfogója, terjesztője és művelője, — de e mellett gondos gazdasszony is. Valódi mintaképe a mind e kiváló erényekben tündöklő régi magyar főúri nőknek, nemcsak a saját korában: hanem — bátran elmondhatjuk — *a legkitünőbb magyar asszonyok egyike az elmúlt időkben*. Bercsényiné Csáky Krisztináról, az egykorú följegyzések csak szépet, jót és nemeset tartottak fenn. (Mi tudjuk, mi tanulmányoztuk életét!)

Az előttünk fekvő költeménynek — mely Bercsényi özvegyiségének éveit, második nejével való megismerkedése, eljegyzése, mennyekzője történetét tárgyazza, — főhőse tehát gr. Bercsényi Miklós, és főhősnője a „*vépi Vénus*“, gr. Csáky Krisztina. Rajtok kívül szerepelnek még, mint mellék-személyek, a jegyespárnak rokona: gr. *Forgách Simon*, utóbb kurucz tábornagy; hasonlókép egy másik kurucz tábornagy: gr. *Esterházy Antal*, a nádornak unokaöccse; maga a nádor: hg. *Esterházy Pál*; gr. *Csáky István* országbíró, az örömapa; *Forgách Simonné*, szül. gr. *Esterházy Ágnes*; a gr. *Erdődy* kisasszonyok, Bercsényiné leányai; gr. *Nádasdy Erancisca*, a lefejezett országbírónak kolostorba vonúlt árvája; gr. *Pálffy Miklós* és *János*; *Fenessay György*, egri püspök; gr. *Kéry Ferencz*, kir. főlovászmester és fia *János*; gr. *Heisler* cs. tbk.; *Zrínyi Ilona*, majd II. Rákóczi Ferencz hős várkapitánya *Radics András*, kurucz brigadéros; br. *Perényi Pál*, abaúj-ugocsai főispán, és számos nemes úr Unghban; br. *Szirmay István* és *Úsz Bálint* országbírói ítélőmesterek, a jegyespárnak bizalmasai; *Vass Gáspár*, szepesi kamarai tanácsos; *Thelekessi Török Pál*, vasi főrend; végül — az elmaradhatatlan Vénusnak és Cupidónak, Minervának és Mársnak s más mythologiai alakoknak beavatkozásáról, Héróról, Leanderról stb. nem szólván, — maga az énekszerző, Bercsényinek régi, bizalmas főember-szolgája: nemes *Köszeghy Pál*.

Köszeghynek nem ez vala első költői műve; mint gördülékeny rythmusú, csengő-pengő rímelésű, sőt itt-ott rímjátékos és alliteratiós versei magok tanúsítják: ő gyakorlott költő

volt. Ámde mielőtt erről szólnánk, lássuk a viszonyt, a mely őt és családját a megénekelte Bercsényihez s Csáky Krisztínához csatolta. — A Kőszeghyek az ő idejében már a második nemzedéken át szolgálák a Bercsényi-házat. Az 1640—1711. között élt s úgy látszik, nógrádi származású Kőszeghy György régi hív szolgája vala már az idősb Bercsényi Miklósnak, a ki mint bányavidéki tábornok szerzett számára, hű szolgálatai jutalmául, I. Lipót királytól 1678-ban nemeslevelet, mely Nógrádmegye közgyűlésén, Füleken hirdettetett ki. Az armálisban Györgynek nejéül Karánsebesi Dobik N. asszony nevezetik meg. Ettől születtek gyermekei: a mi *Pálunk* és *Imre*. Ez az 1704. s 1705-iki Vág- és Morva-vidéki kurucz hadjáratokban, ura Bercsényi mellett tevékeny hadi tisztként szerepel; az utóbbi évben már őrnagy, később alezredes, még 1710. ősszel is. Imre ága 1776—80. táján Unghmegyében, Eőr-Darmán fogott ki.

Gr. Bercsényi Miklós ugyanis 1691—92-ben Unghvár birtokába jutván, odavivé magával atyjától örökölt hű öreg szolgáját, Kőszeghy Györgyöt, s őt nagy kiterjedésű uradalmának tisztartójává tévén, egyszersmind Unghvár városában házat, szőlőt stb. adományozott jutalmul neki. Az időközben megözvegyült György pedig, már itt, Unghvártt laktában, másodszor nősült, oltárhoz vezetve a máramarosi jó nemes családbeli Nagy-Iday Zsuzsánát. Ennek hozományát a saját becsületes keresményéhez csatolván, csinos zálogbirtokot szerzett Eőr-Darmán, a Pálóczi Horváth-családtól: nemesi curiát, néhány jobbágytelekkel. — Kőszeghy György, mint már elnehezedett, éltes ember, a folytonos utazgatással járó tisztartói hivatalt utóbb már csak nagy bajjal bírta betölteni; a gróf tehát nyugalmasabb, otthon ülő állást adott hű emberének: 1695-ben uradalmi pénztárnokká tévén őt, melyhez a szabadságháború folyamában még az unghvári vár és helyőrség éléstárnoki tiszte járult. Ezen kettős tiszti minőségbeli működésében érte őt utól és ragadta ki az élők sorából, az 1710-ik év nyarán a várba is beharapódzott pestis-ragály.

Ennyit az öreg Kőszeghy Györgyről. Idősebb fia, a latin iskolákat végzett, szép képzettségű, költői lelkületű *Pál*, —

ki széleskörű olvasottságát Bercsényi gazdag könyvtárában, síma udvari modorát ura társaságában szerezte, — ifjúkorától kezdve a fényes-szellemű fiatal gróf oldala mellett tartózkodott, talán már mint nemes-apród is. És mert Pálnak egyéb jó tulajdonai, ügyessége, értelmessége, megbízhatósága mellé, az atyjától öröklött igaz hűség is, és mély, benső ragaszkodás a Bercsényi-családhoz, jóltevőikhez, járult: az ifjabb Miklós gróf mind jobban megkedvelte őt; magával vitte mindenüvé, útaira s a táborokba is, és legbensőbb meghitt emberévé, *titkárává* avatta. Ily minőségben találkozunk Kőszeghy Pállal Bercsényi mellett Bécsben, Pozsonyban, Nagy-Szombatban, Brunócson, Selmeczen, stb. 1693-ban s a következő években. Mint a saját költeményéből látjuk, 1694. és 95-ben Vépen is ott járt ismételtén urával, a kinek házasságát Csáky Krisztina grófnővel, bizalmas küldetéssel híven közvetíté. A következők úgy mutatják, hogy ezen új úrnőjének bizalmát is teljes mértékben kiérdemlé a hív, buzgó, serény férfiú. Bercsényiné fontos küldetésekkel bízta őt meg; így pl. 1698-ban 4000 forintot és arany-ezüstmíveket hozat ki vele Temetvény várából Unghvárba, stb.

Kőszeghy Pál 1695-ben — a jelen énekének szerzésekor — immár nős és gyermekes családapá volt, ámbár felesége nevét nem tudjuk; de az ajánlólevél végén már nemcsak magát, hanem „*hozzátartozóit*“ is ajánlja úrnője kegyeibe. Így is kell vala lenni: mert Pálunk fia *János*, — kit a szabadságháború alatt gróf Bercsényi nemes apródjai sorában lelünk, — ehhez képest szükségkép 1692—93. táján született. Még egy gyermekét ismerjük: a Jánosnál vagy tíz évvel fiatalabb *Zsuzsikát*. Költőnk korán elhalt, gyermekei fölnevelését meg nem érhetette. A kuruczvilág irataiban Kőszeghy Pálról már nincsen többé szó; valószínűleg 1703. táján költözék ki az élők sorából, és — úgy látszik — özvegye is gyorsan követte őt a sírba: mert az egészen elárvult két gyermeket a kegyesszívű grófné s gróf vették oltalmukba. Ott leljük őket a Bercsényi-udvarban; Jánost mint apródot s utóbb étekfogót, udvarnokot. A kis Zsuzsit pedig — a néhai költő-titkár kedves leánykáját — a nemesszívű Csáky Krisztina a saját szemei előtt nagy gond-

dal, szeretettel, anyai jóssággal nevelteté föl. Utóbb legkedvesebb udvarhölgyévé lön.

Híven követték a Kőszeghy-árvák a tragicus 1711-ik évben jó urukat, kegyes úrnőjüket a hazából a bujdosásba, előbb Lengyel-, majd Törökországba. Ott laktanak ők Bercsényiek udvarában Brzezanban, Ilyvóban s később Drinápolyban, Konstantinápolyban (Pérában), Therapiában, *Rodostón*. Itt vált halhatatlanná *Mikes Kelemen* örökbecsű, édes-bús levelei által a kis Kőszeghy Zsuzsika; a kit Csáky Krisztina halála után az a nem várt, nem álmodott — de erényeivel megérdemlett — szerencse ére, hogy a nagy szabadsághős Bercsényi, őt — régi hú titkárának leányát, öreg napjai felvidítóját és törődött, beteg teste gyöngéd ápolóját — választá *harmadik hitveséül*. Az agg kurucz fővezér halála után (1725. nov. 25.), Kőszeghy Zsuzsika, mint Bercsényi grófné, e nagy név nymbuszához méltó kegyelettel viselő özvegyi fátyolát, Jaroslawban 1750-ben bekövetkezett haláláig.

Bátyját *Jánost*, Bercsényi elhunytával Rákóczi fejedelem vevé maga mellé, mint fegyverhordozót. E Kőszeghy János 1718—19-ben Konstantinápolyban nősült meg. Unokái Rodostóban sokáig virágoztak; közülök *Gergely*, angol és orosz, utóbb francia konzul, s ennek egyik fia *József* német és olasz konzul volt; és leánya, a 94 évet élt *Czeczilia*, 1888. szeptember 20-ikán vitte sírba a Kőszeghy nevet Rodostón.

Ennyit a költő Kőszeghy Pálról és családjáról e helyütt.¹⁾

Epithalamiumát Kőszeghy a csaknem 800 Zrínyi-verszakekből álló nagy költemény főhősnőjének, kegyes szívű s kiváló irodalmi műveltségű új úrasszonyának, gr. *Csáky Krisztinának* ajánlja. Az unghvári 1701-iki összeírásból tudjuk, hogy Krisztina grófnő sajátkezűleg írt — avvagy másolt le — magyar színműveket s gyógykönyvet. Most, Kőszeghy Pálnak sok tekintetben nagyérdekű — ámbár azon kor virágos

¹⁾ A kit e család sorsa bővebben érdekel, azt »*Rákóczi-Emlékek Törökországban*« (Budapest, 1893. Athenaeum kiadása) című munkámra utalom, melynek 102—111. l. bővebben írtam a Kőszeghyekről, s leszármazási táblájukat is összeállítám.

és superlativusokban gyönyörködő irányában tartott — ajánló-leveleiből pedig arról értesülünk, hogy Csáky Krisztina *költő*nő is vala:

»De mindezek között is — említi Kőszeghy — vettem észre az *magyar rythmusokban való gyönyörűséges tudományát Nagyságodnak, melyben amaz versszerző, híres Erinna s Corinna poeta-asszonyokat is fölülmúlja*; s megösmérem abból, hogy, ha azokban nem gyönyörködnék Nagyságod: az rendes szóknak utolsó megegyező betűinek (vagyis a *rímeknek*) mint annyi levelei között elrejtőzött tavaszi, illatos violácskáknak, *keresgetésében s öszveszedegetésében kegyes elméjét nem fárasztaná.*«

E szavak egyébre, mint Csáky Krisztina saját maga szerzett verseire nem vonatkozhatnak. A mit így tudván, bátorodik aztán a költő-titkár is, házassági énekét a grófnőnek kedveskedés gyanánt ajánlani, — mint írja.

Még nevezetesebb azonban az, midőn Kőszeghy folytatólag kifejti: miért czímzi jelen munkáját »*Harmadik könyv*«-nek? S most itt vagyunk a Bercsényi-trilogiánál. Maga a költő szavaiból tudjuk meg ugyanis, hogy ő annakelőtte már egy *első*-, és egy *második könyvet* írt volt főhőséről gr. Bercsényi Miklósról. És pedig az *első* (s ennek elveszése a *legnagyobb kár!*) Bercsényinek »*ifjúságában tett vitézi magaviseléséről*«, vagyis a törökök elleni harczairól, Budavára s Szeged megvívásánál tanúsított hősiségéről, többi csatái és táborozásairól, továbbá első nejével gr. Drugeth Krisztinával való egybekeléséről szólt; míg a *második könyv* ezen úrnővel töltött boldog házaseletét s a grófné halálát énekelte meg. Ezt a két könyvet a szerzőtől elkérte vala olvasni Prebíri báró Melith Mária úrhölgy, ifj. gr. Zichy Istvánnak, az öreg Bercsényi barátjának özvegye, s magánál tartá haláláig, sőt a két kötet azután is ott veszett; hasztalanul sürgette, kérette vissza a szerző, — nem kaphatta többé kezeibe, úgy, hogy utóbb már »nem is bízott hozzájutásához«.

Ez az özvegy gr. Zichyné Mosony-megyében, Oroszvárott lakott. Mi, a varsai kézirat lemásolása után az ajánló-leveleiből e dologról tudomást nyervén: nem mulasztottuk el a nagybecsű irodalmi ereklyéket nyomozni, — hátha jó szerencsére nyo-

mukba juthatnánk? Legelőször az oroszvári s aztán más Zichy-kastélyokbeli könyvtárakat (a zsélyit, czíferit, vedrődít, palotait stb.) nyomoztattuk, de mindeddig eredmény nélkül. Nem is igen lehet remény reá, hogy a mihez Kőszeghy már 1695-ben sem bírt hozzá jutni, — azt most, kétszáz év múlva fedezhesse föl valaki!...

Pedig, tudván immár, hogy az énekszerző Kőszeghy Pál a történelmünkben oly nagy szerepet vitt gr. Bercsényi Miklósnak ifjúságától kezdve mindenütt vele járó, viselt dolgait szemmel látott, legbizalmasabb titkaiba is beavatott belső embere, *titkára* vala: történetírásunkra kipótolhatlan veszteség, hogy említett két munkája, legkivált az »*Első könyv*« elcallódott, oda van.

Egyébiránt ennek oka némileg magában Bercsényiben is rejlik. Mert, ha ő nem olyan túlszerény, s a róla írt — és bizonyára neki, illetőleg hitvesének ajánlott — könyveket, az azon korbéli főurak általános szokása szerint, kinyomatja: akkor irodalomtörténetünk a nagyterjedelmű *Bercsényi-trilógiával* gazdagabb volna ma. De Miklós úr, — a kinek kurucz fővezér korában is számos dícskölteményt szerettek és nyújtottak át — a versszerzőket megajándékozván, költeményeiket csak a sutba dobatta, sajtó alá adni elmúlászta, öndicsőítést látván ebben.

Ekképen csak egynehány kuruczvilági ily költemény maradt fenn róla, más levéltárakban, másolatokban; nyomtatásban egy sem jelent meg. És így még ritka szerencsének mondható, hogy hű nejének kegyeletes gondossága a Kőszeghy-féle trilógiának legalább a *harmadik*, utolsó részét — a grófnőnél is oly kedves emlékken állót — megőrizé, s az, az ő nyomain, Lengyelország egyik könyvtárából elvégre mégis előkerült. E nagyérdekű s nagyterjedelmű verses műről ítélve, némi fogalmat alkothatunk az elveszett két előbbi könyvről is, a mely szerint az egész trilógia *két—harmadfélezer* strophából állhatott.

Magát a Varsóban föllelt kéziratot a m. t. Akadémia kiküldött másolója szakszerűleg, apróra leírja, a következő sorokban:

»Papír kézirat 4-edrétben, 19+16 cm. Egykorú barna bőrkötés, préselt napraforgókkal, búzavirágokkal, rózsákkal és aranyvágással.

végig, préselt virágokból alkotva, s a táblák közepén levő vázából kinövő napraforgót egészen befoglalja.

A könyv provenientiájáról rajta semmi pozitív adat, de annak egész jellege mutatja, hogy ugyanazon példány, melyet a költő Csáky Krisztina kötés díszmű, nagy gonddal készítve. A táblák szélein díszkeret futának ajánlott. Hogy ez a könyvet sokat forgathatta s kedvet talált benne, tanusítják a leveleken látható foltok, mint a gyakori használatnak biztos nyomai. A 176. levélen alul behajtás van. Különösen a könyv elején és végén levő levelek alsó sarkai viseltek. Ezeket, úgy látszik, Csáky Krisztina gyakran olvasgatta.

Sem előlevél, sem más egykorú bejegyzés nincs a kéziratban. Csak az első táblán olvasható ezen újabb keletű lengyel bejegyzés: »29. *Maja* 1816. *Lwow, od Zsida, 120 gr. 3¹/₃.*« Tehát a könyv Lemberg-ben vásároltatott.

A könyv mindjárt a címlappal kezdődik, mely a kézirat 1-ső számozott levele.

Fol. 1 címlap.

Fol. 1b kéziratban egy szív, a Bercsenyi és Csáky család címereivel egymás mellett.

F. 2—4b Köszeghy Pál ajánló levele.

F. 5—103b szöveg.

F. 103—104 közt egy levél újabban kitépve, mely a második, más mértékben írt versnek (az epilognak) elejét képezte és a melyből csak a vége van meg két strophában, a 104a levélen.

F. 104b levél üres. Alulról 3 cm. magas, 4 cm. széles darab kivágva belőle.

Volt eredetileg ezután még egy levél, melynek kis darabkája fönmaradt, de ez ki van szakajtva. A 2-ik tábla belsején nincs bejegyzés.

A könyv signaturája: 424.

JAVÍTÁSOK ÉS FIGYELEMRE MÉLTÓK A KÉZIRATBAN.

Egy írás, kétféle tintával. Az első 13 levél felső, alsó szélei a fogdosástól piszkosak s a kézirat gyakori olvasására vallanak.

Fol. 10—11 közt sárga selyemszál, jelül.

Fol. 14—15 közt két zöld selyemszál.

F. 17—18 közt alul régi behajtás, mely a levélre lenyomódott.

F. 21—22 közt vörös selyemszál, összehajtva.

F. 30—31 közt barna selyem hímzés-töredék. Ruháról való.

A kötet előbb volt leírva s aztán kötötték be: mert a vágásnál egyes szélső betűk el vannak vágva.

F. 31a 3-ik stropha 1-ső verssorában a »nyújts« szóhoz más tintával egy *d* van írva.

F. 32—33 közt kicsiny vörös selyemszövet, papírra ragasztva ▽ alakban.

F. 35—36 közt sárga selyem-szövetke, hosszúkás alakú.

F. 40. »A melyekkel másutt találná Úr kedvét,« — a 3-ik stropha 4-ik verse — tintával meg van jelölve s a két levél közé keskeny papírszeletre más kézzel, más tintával ez írva oda (valószínűleg magától Kőszeghytől): »Az kivel tanálná másutt más Úr kedvét.«

F. 43a l. 3-ik stropha 3-ik sor: »vesztet« szó fölé be van ékelve más tintával a »te« szócska, hogy most így kell olvasni a szót: *vesztetted*.

F. 43b 3-ik stropha 1 verssor kimaradt a másolásból, s úgy a *mind* szó, a mit a corrector más tintával írt oda föléje.

F. 50b l. 2-ik stropha 1-ső vers, ő helyett ki van igazítva: eő.

F. 56—57 közt vörös selyem-papírszeletek, 3 darabka, Δ alakú.

F. 64a. Első stropha első sorban más tintával beékelve a *szép* szó.

F. 65a 3-ik stropha 4-ik versben más tintával kiegészítve a hézag, ezen szavakkal: *tud mást nyomozhatni*.

F. 1—69a, más, halavány tinta.

F. 69b—104 fekete, megsárgult tinta.

F. 86—87 közt vörös selyemszál.

F. 103—104 közt ismét vörös selyemszál.

Az utolsó 20 levél a széleken a fogdosástól piszkos.

A »Krisztina« név mindenütt következetesen *s*-sel van írva. «¹⁾

Az egyes levelek között jegyekként található selyemszálak, hímzet-foszlány és selyem szövet-darabkák bizonyítják, hogy e házassági éneket *nők* olvasgatták, *női kezek* forgatták. És itt Bercsényinek második s harmadik hitvesére: a könyvben dicsőített *gr. Csáky Krisztinára* és *Kőszeghy Zsuzsánára* — a költő leányára — kell gondolnunk. Fontos e mellett még az 1816-iki bejegyzés, hogy t. i. a kötetet a varsai Krasinkikönyvtár ilyvői, vagyis *lemergi zsidótól* szerzé meg. Mert ez vezet nyomra bennünket.

Bercsényiék 1710. végén Unghvárról kiköltözvén Lengyelországba, eleinte Rákóczi birtokán Jaroslawon, aztán Brzezan várában, majd fölváltva az ennek közelében fekvő Ilyvón (Lembergben) tartózkodtak. Az 1716-iki török háború kiütésekor a lengyelországi magyar emigráció — élén Bercsényi gróffal — Bessarabia szélére Chotzim várába, s onnan a török főhadiszállásra Drinápolyba költözött. Innét 1717-ben Konstantinápoly Péra nevű városrészébe, s utóbb a Bosporus legkiecsőbb pontjára,

¹⁾ Maga Bercsényiné mindig »Christiná«-nak írja alá nevét, latinosan.

Therapiára tevék által lakásukat Bercsényiék. S utóljára következett *Rodostó*. Csáky Krisztina, a ki e nékie oly kedves könyvet — élete legboldogabb napjainak emlékét — unghvári palotájából magával vitte volt a bujdosásba: bizonyára nem hagyta azt el sem Brzezanban, sem Ilyvóban, hanem hű kísérőjeként elvivé a Márvány-tenger partjaira Rodostóba is, és itt haláláig őrizvén, mint a jelekből látszik, gyakran olvasgatta. Tőle öröklé kedves udvarhölgye, nevelt leánya, a ki utóbb a harmadik Bercsényi grófnévá lőn: Kőszeghy Zsuzsika. Erről pedig tudjuk, hogy nagynevű férjének halála után, hív barátnőjével, Kajdacsy Péter ezredes özvegyével, visszaköltözött Lengyelországba, s Jaroslawban, e több magyar emigránstól lakott városban telepedék meg, a hol mind ő, mind Kajdacsyné elhaltak.

Előttünk minden valószínűség azt mutatja, s az egykori jó, fölnevelő úrnő, valamint a költő édes apa emléke iránt táplált kegyelet érzelve azt jelzi, hogy a széplelkű Kőszeghy Zsuzsika ezen ő előtte kétszeresen becses kéziratot magával vivé Rodostóból új tanyájára, Jaraszlóba. Itt azt tőle bizonyára az öreg Kajdacsyné öröklötte, a ki nemcsak Bercsényinét, hanem az összes jaroslawi bujdosókat túlélé.¹⁾ Ennek elhúnytával azután Kőszeghy Pál sokat hányatott könyve, a kihalt magyar emigránsok egyéb holmiival, végre a lemergi ószeres zsidók birtokába vándorolt, és tőlük eladatva, jutott vétel útján, századunk elején, a gr. Krasinski-könyvtárba.

Íme, ez a varsai kéziratnak provenientiája.

Kőszeghy Pálnak e kéziratban fennmaradt éneke, vagyis a »*Harmadik könyv*«, hat különböző terjedelmű »*rész*«-ben összesen 792 négyessorú Zrínyi-strophából s egy Balassa-versszakokban írt epilogból áll; hanem ez utóbbinak ma csak a két végstrophája van meg, a kézirat egy levelének erőszakos kiszakasztása miatt a megelőző hat vagy négy stropha hiányzik.

A mi a terjedelmes éneknek költői jellegét, nyelvezetét, verselését stb. illeti: a mint az egészen meglátszik, Kőszeghynek

¹⁾ L. bővebben, Thaly: »Kosztolányi Jávorka Ádám ezredes s a gr. Forgách- és Rákóczi-levéltár.« (Budapest, 1888. Grill könyvtárúrs bizománya.) 81—94. l.

mintaképe, mely után indúlt, melyet követett, — korának legkedveltebb költője, *Gyöngyösy István* vala; s legközelebb talán ennek Murányi Vénusa és Thökölly Imre s Zrínyi Ilona egybekeléséről írt éneke lebegett szemei előtt. Bercsényi és Csáky Krisztina lantosa gyakorlott gördülékenységgel, ügyesen, hangzatosan, a sormetszetek pontos megtartásával, csengő-bongó rímekkel versel. Formai szabatosága ellen — korához mértén — nem sok kifogás tehető; ámbár példányképét, Gyöngyösyt nem éri is utol, de messze sem marad mögötte. Rímei legtöbbször jók, olykor ugyan szokatlan szó-rövidítéseivel kissé erőltetettek; és őrajta is, mint az egyforma rímű négyes strophákban verselő társain általában gyakran megesik, hogy az eszmemenethez nem illő dolgokat és szavakat kénytelen előrántani, csak hogy a negyedik rímet valahogyan odapendíthesse. Ez némi terjengést idéz aztán elő. Hanem e körülmény már az akkoriban annyira kedvelt négyes versszakok átka, a mit még az egy egész századdal később élt Gvadányinál is észlelünk.

Kőszeghy, mint egész művéből kitűnik, szép olvasottsággal bíró, képzett elme volt. Különösen a régi görög-római mythologiában és a classicai kor történetében tanúsít nagy otthonosságot. Költeményét korának ízlése szerint mythologiai alakokkal és ezeknek szerepeltetésével erősen tarkázza, — ám mégsem oly mértékben, mint Gyöngyösy a maga Thökölly-Zrínyi Ilona epithalámiumát, ezen egészen hasonló tárgyú éneket. Sőt emez utóbbi művet a Kőszeghyé cselekményének gazdagabb-ságával s változatosságával fölülmúlja, a mi csak előnyére válik költőnknek.

E mellett a Kőszeghyének, ha nyelve nem oly költői is, de viszont történelmi és korfestési értéke több amannál. Bercsényi életpályájára nézve számos új adatot, — s a szerzőnek kétségtelen jól értesültségénél fogva, teljesen megbízható adatot — szolgáltat. Általában pedig oly közvetlen hűséggel tárja eléünk különböző mozzanataiban a magyar főúri körök életét a XVII. század végén, hogy élénk leírásaiból egészen beleképzelhetjük magunkat ama korszak várurainak, úrnőinek és környezetük társadalmi életébe, szokásaiba, mulatságaiba, időtöltéseik s fényes, zajgó udvaraikba, melyekben az énekszerző is

lakott. Úgy, hogy Kőszeghy Pál költeménye, vagy ha úgy tetszik: verses-krónikája, (mert vannak ilyenszerű részletei is), mint *korkép*, mint *művelődéstörténeti adalék*, kiváló, mara-dandó értékű. Szemlélhető, szép és nem ritkán a miniatur-fes-téshez hasonló vonásokkal iratnak le benne például a főurak utazásai, ünnepélyei, lakomái, vadászat-, halászat- és szánká-zásai, a magok és daliás udvari kíséretük ragyogó öltözetei, délczeg paripáik és ezeknek keleti pompájú drága fölszerelése, stb. Itt-ott a politika is belecsillan, jellemezve az akkori fel-fogást és helyzetet; így mindjárt az I. rész 87-ik versszaká-ban, midőn a mű főhőse, árváinak családi örökét Unghvárt irígyei boszújára megszállja:

»Rebellált Bercsényi, levélben hirdetik,
Császár ellen hada mondják, hogy gyűjtetik;
Udvarnál ezt pedig hamar elhűtetik —
Mert a magyar hamar kétségben vétetik.»

Vagy a III. rész 77—78. versszakaiban:

»Nem kell, *ha magyar vagy*, mostan vitézséged, —
De ha sok pénzed van: vagyon emberséged!...

Ugyanis oly *boldog* üdőben jutottunk,
Hogy régen bár mindennap törököt fogtunk,
Sok jancsárfejeket az fentőben raktunk:
Böcsületre azzal mégsem igen kaptunk!»

Ura Bercsényi erőtől duzzadó egyéniségének, bátorságá-nak, éles elméjének, tudománykedvelő bölcsességének is nem egy helyütt találó jellemzésére bukkanunk; mint a következők-ben, I. rész, 101. versszak:

»El nem tagad semmit senkitül féltében,
Fejért feketének nem mond ijedtében, —
Vagyon állandóság s volt is beszédjében.»

Vagy a II. rész 33—37. stropháiban, midőn Bercsényi Nagy-Szombatban a nádorral törvényszéket ül. Sőt a IV. r. 75. s következő stropháiban hősenek jövődöbeli nagyságát, országos, mi több: európai híré szereplését a költő jósihlettel megjövendöli, a Szirmay István ítélőmester szájába adott eme szavakkal:

»Megmondotta ugyan drága józanságát,
Azzal született eszét s vígasságát,
Természeti szerint vitéz bátorságát,
Szép keresményével együtt méltóságát.

Mellyek rövid üdön nagyobbra emelik;

Az föld mindenfelül hírével betelik.

Nagy tudományáért mindenek tisztelik, —

Az ország népei böcsüllik s kedvelik.

Nem sértené ezzel semmi méltóságát,¹⁾

Társa ²⁾ hogy viselte ország-bíróságát:

Mert ennek ³⁾ is látván virtusi sokságát —

Éri s halladhatja hasonlatosságát . . . »

A mi, a felhajnalló kuruczvilággal csakhamar be is következett, ország fővezérévé s fejedelmi helytartóvá lévén a megénekelt hős.

A könyvekben való búvárkodásairól pedig ekként emlékezik meg Bercsényinek:

»De ha senki nincs is, mulatságot talál:

Mert sok bölcsék könyve vele egy házban hál,

Mellyekben elméje ha bocsátkozik s száll,

Akkor más gondolat, hidd, tüle távol áll.«

III. 42.

És viszont, mikor a bécsi ministerek eszén túljár a magyar főúr:

»De Bercsényi Miklós mosolyog ezeken

S csudál ministerek ilyen elméjeken.«

III. 76.

Azonban elég ezekről ennyi. Csak felhívni kívántuk reájok az olvasó figyelmét.

Igen élénken vannak lefestve Bercsényinek Unghvárba bevonulása s unghi főispánná beiktatásának ünnepélyei, (I. 107—162.); az unghi medvevadászatok, (III. 3—38.), melyekből ím egy stropha:

¹⁾ T. i. Csáky Krisztinának, a Bercsényivel való házasság.

²⁾ Az elhalt gr. Drasskovich Miklós, Krisztinának előbbi férje.

³⁾ Bercsényinek.

»Ez nap az erdőség szünetlenül zenge,
 A sok puskázástúl völgy s hegytető penge;
 Hajtó kiáltása ágak között csenge —
 A sok vad-futástúl a föld ugyan renga.«
 stb.

A víg mulatozások az unghmegyei kastélyokban, (III. 43—50.); a tiszai halászat, (III. 51—57.); a téli hadiszállásokból kikelés és táborokba készülés, (III. 59—63); a vépi látogatásra való fényes vonulás, például:

»Átkele Dunákon ily gondolkodással . . .
 Vélnéd, hogy az Nyúlas sebes lángolással
 Sokszámú szolgátul gyulladt pirosállal . . .
 Az kiktől vereslett az utak térsége:
 Piros szín volt mert az udvar ékessége.«
 stb. IV. 111—114.

De kivált nagyon eleven színekkel van rajzolva a Vépre. arájához bevonuló gróf paripáinak és ezek tündöklő díszszerszámzatának tüzetes képe, (IV. 119—139.) Így az egyik harczy ménről beszéli, hogy a gróf

»Sok törököt is ölt errül — hidd — azelőtt;
 Kit hegyestörözött, kit vágott, s kit lelőtt,
 Tipratott véle sok kopasz főbül velőt . . .
 Tudta az Tiszán is sok helytt ez a kelőt.«

A vezetékiparipák e leírása nem igen marad hátra Gyöngyösynek a török seregek vonulásáról szóló zöngzeties versszakai mögött a Keményiászbán.

A maga nemében pedig költői irodalmunkban páratlanul fog állani a vépi dús lakoma fölterített asztalainak és rengeteg számú étkei sokféleségének ugyancsak szakavatott, hosszú felsorolása (IV. 150—209.), a mi az udvari poéta Kőszeghyt valódi Horatius-szerű gourmand-nak tünteti föl. — Az e lakománál megjelent Bercsényi grófnak

»Arany az ezüsttel vegyült ruhájában
 S egy szép csuport daru strázsált kalpagjában;«

maig jegyesének Csáky Krisztina grófnőnek

»Csillagzott sok drágakő násfás mellében,
Fénylettek gyémántok szép fejkötőjében.«
stb.

A lakoma után tánczra hangzik föl a zene:

»Az cimbalom húrja itten verve penge,
Virgína lassúbban nyomogatva csenge;
Sok hangos hegedű jól megvonva zenge, —
Duda bordójátúl az kőfal is renge.«
(IV. 210.)

Továbbá igen szép az ősz (1694.) leírása az unghi erdős hegyekben, (V. 26. stb.); s az 1695-iki farsangon Bercsényi és Forgách téli szán-utazásának festése Bécsből Vépre. (VI. 122—132.); s érdekes itt a bőjtös halebéd sokféle halmemeinek előszámlálása, stb.

Végül a hangulatos, hangzatos sorokból is álljon itt egy-kettő, mutatványúl:

»Számos sok szolgálkkal Brunóczrúl indula —
Kiken az piros szín vélnéd hogy meggyula . . .«
(I. 114.)

Ugyanott a kikelet festése:

»Kedves napok járnak mindenek kedvére;
Az félig holtnak is újlhat most vére.
Lehet mulatságban mindennek bő bére, —
S a tavaszt töltheti kiki örömére.«

Viszont egy bánatos kép, midőn Cupidóhoz így szól:

»Siess hamar, s járd el sebes Vág folyását,
Mely mellett találod egy árva szállását
Ki bús szívvel hallja Vág vize csurgását, —
Siess, s vigasztald meg szívének gyászlását!«
(II. 11.)

Ily hangulatos festések mellett a költő néha csinos vers-játékok formáival is enyeleg; mikor például a stropha vég-szavát a következő versszak első sorában ismételve visszazen-

geti, (IV. 26, 27, 28. s másutt is); vagy pedig a viszhangot. ügyesen szólaltatja meg egész versszakokon keresztül, (V. 72—79.), ő maga, Kőszeghy, mint Bercsenyi küldötte Bécsből Vépre, beszélgetvén a játszi és örvendetest jósló Echóval a soprony-keresztúri erdőben. —

De, legyen elég ennyi ráutalás. A költemény széptani tüzetes ismertetése, költői értékének fejtegetése, e szakfolyóiratban nem volna helyén. Nekünk itt inkább és első sorban a mű kortörténeti becsét kellett szem előtt tartani; s hogy azt e tekintetben annál jobban megértethessük: a főntebb elmondottak kiegészítéseül a szöveget, a t. olvasónak tájékoztatására, felvilágosító történelmi jegyzetekkel kísérjük.

HARMADIK KÖNYV

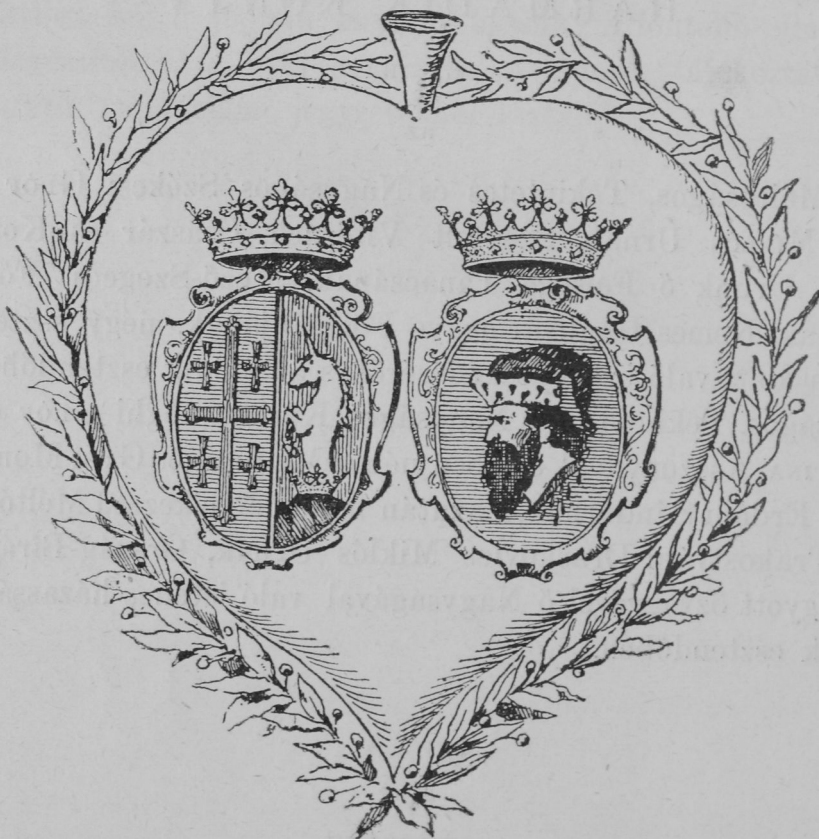
MELY IRATOTT

$$az$$

Méltóságos, Tekintetes és Nagyságos Székesi GRÓF BER-
CSÉNY MIKLÓS Úrnak, Szentelt Vitéznek, Császárs és Koronás
Király Urunk ő Felsége Tanácsának, Mező-Szegedi Főkapi-
tányának, Nemes Unghvármegye Főispánjának, négy esztendő
forgása alatt való özvegyeskedéséről és az ötödik esztendőben az
Méltóságos, Tekintetes és Nagyságos Keresztszeghi GRÓF CSAKI
KRISZTINA Asszonynyal, elsőben néhai Méltóságos Gróf Monyoró-
keréki Erdődi Sándornak, s azután boldogemlékezetű Méltóságos
Gróf Trakostyáni Draskovics Miklós Úrnak, Ország-Bírájának
meghagyott özvegyével ő Nagyságával való istenes házasságáról
1695-ik esztendőben.

Az

Méltóságos, Tekintetes és Nagyságos Keresztszegi Gróf Csáki Krisztina Asszonynak ő Nagyságának, az igaz szíveket vezérlő Istentől, szerelmestársával együtt szerencsés és boldog hosszú életet!

(Koszorúba font gr. Bercsényi- és gr. Csáky-czímerek.)

Méltóságos Grófné Asszonyom!

Olvasom az régiek írásiban Sosipatra nevű asszonyállatot oly mély tudománynyal és az következendő dolgoknak valóságos megjövendölésével bírónak lötnék lenni, hogy azt az Istenektől származottnak és azok által felneveltetettnek ítélnék s mondanák mindenek, el nem hitethetvén magokkal, hogy földi embertől származottban s születettben — bár tudós Plátó és Aristoteles, bölcs Demosthenes és Isocrates praeceptorsága alatt is — olyan bölcsesség és tudomány találtathassék. Hasonlóan tartották s tartják az poéták Minerváról is, az Istenasszonyok körében és az azoknak érdemes lajstromában nem egyébért vétetettnek s irattatottnak lenni, hanem, hogy nagy mélységes tudománynyal, mindennémű szép és jó, hasznos és tisztességes mesterségeknek tudója volna és mesterasszonya. Ezek ugyan, Méltóságos Asszonyom, csak amaz találmányos régi görög poétáknak találmányi s fabulái; de szabad legyen énnékem az deákok mondásaként azokból affabulálnom és azokat nemcsak meséző s fabulázó, de már ugyan valóságos értelemmel Nagyságod méltóságos személyére fordítanom. Mert ugyanis kinek azelőtt dicséretes jó hírét-nevét sok méltóságos emberektől, főbb és alacsonyabb rendektől csak hírrel hallottam, mindennémű jó erkölcsökkel teljes virtusit csak távolról csudáltam: most már azokat az jó Istennek kegyelméből szemeimmel láthatom s tapasztalhatom kezeimmel. Látván ugyanis bölcsességét, tudományát, olvasván asszonyemberek elméjét felmúló írását Nagyságodnak: hízelkedés nélkül mondhatom Nagyságod felül azt, hogy, ha amaz Semiramis özvegy királyné sok esztendőig bírta és igazgatta az persákat eszésségével, — Nagyságod az, a ki azt s annál nagyobbakat is fogatkozás és vétek nélkül végben vihetné. Látom ezeket szemmel s tapasztalom kezemmel híres Arachne mívét felmúló mesterséges

munkáit, gyenge kezeinek ékes varrogatását és egyéb sok úriaszszonyokhoz illendő tisztességes s mesterséges csinálmányit; ugyan annyira, hogy Nagyságod felül mondhatnák méltábban az régiek, s mondhatják a mostaniak is, hogy már nem Sosipatrát nevelték s tartották az Istenek, hanem Nagyságodat; nem Minervát iratták magok isteni lajstromában, hanem az Nagyságod Méltóságát; — mellyeket is tudni és mívelni ugyanis az jó Isten adta Nagyságodnak.

De, mind ezek között is vettem észre *az magyar rhythmusokban való gyönyörűséges tudományát Nagyságodnak*, melyben amaz versszerző híres Erinna s Corinna poeta-asszonyokat is fölmúlja; s megösmérem abbúl, hogy, ha azokban nem gyönyörködnék Nagyságod: az rendes szóknak utolsó, megegyező betűinek, mint annyi levelei között elrejtőzött tavaszi, illatos violácskának keresgetésében s öszveszedezetésében kegyes elméjét nem fárasztaná. Ez indíta azért engemet is, hogy ezen csekély munkámhoz kezdenék és együgyű verseimmel — mint Isten által már jó Kegyelmes Asszonyomnak — Nagyságodnak kedveskedném. Melyekben is vígságos és örvendetes dolgokrúl akarván verseskednem: hogy a szomorú halálról kezdem írásomat, nem kell csudálni; mert az deákok mondása szerint: post nubila Phoebus, — az ködök után szép napfény szokott következni; úgy verseimnek szomorú kezdetit is vígságos öröm követi. Okozta egy részént ez is, hogy azon senkinek sem kedvező halál Nagyságod virágzó életének fiatal sugári fényeskedését is már két ízben behomályozta, s úgy mostani szerelmestársát is első kedves párjától hamar megfosztván, már egyszer az szomorú gyásznak fölhőivel elburítván, megszorította; de most újonnan Nagyságodat az ő Nagysága szerencséjére, úgy ő Nagyságát az Nagyságod gyönyörűségére az mennyei kertész öszveplántálván, régi, köddel homályosúlt s szomorú felhőkkel borúlt egét vígságos sugárral tündöklő napokkal megfényesítette.

Irtam vala az előttiben is egy *első könyvemet* (az mennyire csekély elmémmeel fölérhettem) Méltóságos Uramnak ő Nagyságának (Bercsényinek) *ifjúságában tett vitézi magaviseléséről*, s azután következett istenes házasságárúl Méltóságos Gróf Homonnai Drugeth Krisztinával, — kinek lelke nyúgodjék az örök

életben! Azután szedegettem össze azon boldogemlékezetű Asszonyommal való istenes életéről, és ugyanannak istenes haláláról *második könyvem*. Kit, mint azelőttit, elkértem tőlem Méltóságos győri Generálisné Asszonyom, Méltóságos Gróf Milith Mária (gr. Zichy Istvánné) Asszony ő Nagysága, — levén nagy gyönyörűsége ő Nagyságának is az versek olvasásában, — sok kéréssel is kezemhez nem keríthettem; már most pedig ő Nagysága is azon kegyetlen halál hálójában akadván, annál is inkább nem bizom hozzájutásomhoz. Mivel pedig azon *második könyvem* a szomorító halállal végzettem vala, akarván ezen *harmadikat* is azzal összevoglalnom: úgy kölleték az következő vígságot az szomorú halálról való versekkel kezdenem. Kérem azért, mint jó Kegyelmes Asszonyomat Nagyságodat, ha hol mi hibát és vétket tanál csekély munkámban, és ha mind úgy nem történtenek volna is az dolgok, az mint mit magokban foglalnak verseim: azért meg ne ítélje balgatag szolgáját, hanem tulajdonítsa együgyűségemnek! Elég, ha bár mind másként lett is az dolog, hogy Nagyságodat Isten az én Méltóságos jó Urammal ő Nagyságával összeplántálta; kivel is hosszú, egészséges, szerencsés, boldog, dicsőséges s világ példájára való életét kívánván, — ajánlja Nagyságod úriasszonyi kegyelmességében magát, hozzá tartozandóival együtt,

Nagyságodnak, mint Kegyelmes Asszonyomnak,

legkisebbik' alázatos szolgája

Köszeghy Pál, m. k.

ELSŐ RÉSZE.

1. Nincsen ez világban, látom, állandóság,
Mindenfelül minden szörnyű romlandóság,
Köd, füst és páráként hamar múlandóság,
Sok helyen ki ma új, holnap az már óság.
2. Tegnap mi volt, nincsen, úgy látom, az már ~~ma~~;
Soknak vakra fordul játszó kettős hárma,
Megcsorbúl sokszor az két jó vonó járma, —
Az mi tegnap jól volt, sok mondja, hogy kár ma.
3. Változik az üdő s minden az üdőkkel,
Ég borúl gyakorta szomorú felhőkkel,
Siránkozik olykor hirtelen esőkkel,
De viszont földerül vídám napverőkkel.
4. Így változik sokszor az embernek élte,
Ki most vígan vólt, hólt, hol senki nem vélte,
Tegnap viúságát ma bánat metélte
S ez újat más holnap óságnak beszélte.
5. De mit emlegetem az tegnapot és mát?
Nézzed az óráknak minutás futamát,
Mindenik csak fogyaszt, s rotvaszt mintegy almát, —
Viselvén nyakunkon az halál hatalmát.
6. Egy órában mi van, sokszor nincs már másban,
Egy szempillantásban juthatni romlásban,
Nem maradhat s lehet semmi oly állásban,
Az halál ne hozza hogy azt változásban.
7. Az halál hát oka minden változásnak,
Világban hogy helye nincs megmaradásnak,
Ez által ül egyik helyére az másnak,
S az meg hamar helyt ad más idegen társnak.
8. Láthatjuk sokszor, hogy ki ma élt, ma meghólt,
S holnap úgy tetszik, hogy e világon sem volt,
Mert már az tanácsban helyette más felszólt
S úgy tetszik, hogy már ez foganatosbbat ólt.

9. Ez sem ülhet soká de az hágott polczon,
Nyújtóztatva látod csakhamar pokróczon,
Elaludt, mert élő tüze az kanóczon.
S ellobbant élete mint láng az paszkóczon.
10. Nagy boldogtalanság hát társa éltünknek,
Hogy állandósága nincs sehol helyünknek;
De, bár csak azt tudnánk, hogy célja végünknek,
Hol? mikor? és mint lesz eleste testünknek?
11. De ez nem volt tudva még Salamonnál is,
Nincs fölírva annál bölcsebb s okosbbnál is,
Ez világnak minden eszével birnál is:
Nem tudhatd, s végére hidd nem járhatnál is.
12. Azt bizonynyal tudjuk, hogy csak meg kell halnunk,
Ha világban jöttünk, abbúl kikullatnunk,
Egyik az másiknak utána ballagnunk,
S nem is engedik itt sokáig múlatnunk.
13. Így múltak el minden tudós, bölcs s okosok,
Hódúltak halálnak minden hatalmasok,
Kik nagy fönt röpdöstek mint szárnyakon sasok —
Megfúltak, elmúltak, hol nem is vélte sok.
14. Így Abner s Amara, Mársnak mennykövei,
A Saul s Jonatás, sok népek fejei,
Sok nemzetségeknek nagy dücsősségjei,
Szempillantban múltak el ékességei.
15. Így az Antiochus nagy királyságával,
Így a Senacherib sokszámú hadával,
Így múlt el Rabsaces iszonyú átkával,
S az gonosz Nicanor kegyetlen kárjával.
16. Az ékesenszóló Tullius nyelvével,
Így Demosthenes is nagy bölcsességével,
Elmúlt az Crispus is deák beszédével,
Az Plátó is, merő égi elméjével.
17. Kegyes Origenes tudós elméssége,
Az haragos Affrus dörgő nyelvessége,
Calarus szívének engedetlensége,
Hosusnak sokáig tartó erőssége.
18. Az Phoenicopterus s Apicus étkekkel —
Gazdag Cleopatra gyöngyös edényekkel,
Amaz Alcinous arany-gyümölcsökkel
Elmúlt, Lucullus is nagy rakott csűrökkel.

19. Salamonnak mindent múló bölcsessége,
Az erős Sámsonnak meghólt erőssége,
Hectornak esztelen maga meghittsége,
Az híres Xerxesnek számtalan népsége.
20. Hová lett az Cýrus, aranypalástjával?
Vagy amaz dúsgazdag fényes bársonyával?
Az híres Dárius nagy királyságával?
S nagy Sándor, világot bíró hatalmával?
21. Hol van az magahitt Croesus gazdagsága?
Az kemény Hannibál nagy hatalmassága?
Több sok országlóknak kincses királysága?
Látom, mindeneknek lett múlandósága!...
22. De mit számlálom én elő mindezeket?
Únalommal miért töltöm az füleket?
Mit fárasztok ezzel olvasó szemeket, —
Kiknek nem tudhatja már senki nemeket.
23. Ne menjünk bár messze magunk hazájából,
S lássuk meg, sokaknak familiájából
Majd világot telő híres nagy ágjából,
Ki hol van s ki hová lett úri ágyából?
24. Hogy többbrül ne szóljak most ez írásomban,
Keservesen üte ¹⁾ gondolkodásomban,
Melyért majd elhalék fohászkodásomban,
S holt-eleven levék álmélkodásomban:
25. Amaz dícséretes szép hírrel tündöklő,
Törrel pogányságot mindenkor öldöklő,
Mellyel erős paizst az ellen köldöklő
S minden próbáiban soha meg nem hőklő
26. *Zrínyi* familia, az kirül szólhatnék,
Teli pennám által nagy bőven írhatnék,
De azzal ez világ telve, s mit mondhatnék?
Elmúlt, — hát ezekrül jobb, hogy csak hallgatnék.
27. Nagy gazdagságokkal bőven tölt *Thurzóság*,
Az Vág mind két részét bíró nagy uraság,
Kiknek kezében az kincses hatalmasság,
Volt, — de megholt vélek együtt az méltóság.

---

¹⁾ *Így*; ütődött, jutott értelemben.

28. Nagy familiája így az *Ország*-oknak,
Lossonczy és *Dobó* generálisoknak,
 Egri s tömösvári jó hadi Mársoknak —
 Elfogyott, s nem is jut már eszében soknak.

29. *Zápolyáknak* neme valjon hová lett el?
 Országunk kik közül még királyt is kent fel;
 Elfogytak, már sehol senki egyet sem lel,
 Sőt csak alig éri az emlékezettel.

30. Hol az *Újlakyak*, *Lőrincz* hercegekkel?
Báthory s *Bocskay* nagy fejedelmekkel?
Bakács cardinális, több *Bakács* tisztekkel —
 Hirlelték nemeket kik vitézségekkel.

31. Valjon hová lettek amaz *Várdayak*?
 Nemekben kik voltak igen kincses fiak,
 Felőlök ki szóljon, nincs kit előhíjjak?
 Elmúltak s elhulltak, rólok mást mit írnak.

32. *Tersaczk*-*Frangepán* nagy hírűségtekkel,
 Királyt is tápláló búzás bőségtekkel —
 Hol vagytok? szóljatok. jó vitézségtekkel?
 Gyakran megvittatok kik ellenségekkel?

33. Vóltak, de meghóltak s világból kimúltak,
 Tavaszi mezei virágként elhúlltak,
 Hírekben s nevekben immár megavúltak
 S az emlékezetből éppen kiszorúltak.

34. Hasonló jó hírrel fénylő *Drugetheket*,
 Megterheltek hírrel kik messzi földeket,
 Czímerben viseltek kik seregélyeket, —
 Lövöldöze halál már régen mellyeket.

35. Ellőtte s ölte már, úgy látom, egyenként,
 Szerzett *Bercsényinek* az melylyel nem kis kint,
 Kent s fent víg házára szomorú gyászos színt, —
 Nem csuda: az halál mert mindenütt gyászt hint.

36. *Homonnai Drugeth* kedves *Krisztináját*
 Ellővén: készíté újonnan puzdráját,
Gróf Drugeth Bálintra czélozza kézíját,
 S irányzott lövése itt sem vallá hiját.

37. Nem nézé püspöki süvegét fejében,¹⁾
S hogy már több fönt nem áll híres nemzetében,
Leveté s földben bé ifjú életében,
Elrontá s fogyasztá nagyúri nemében.
38. Így az hét seregélyt mindaddig üldöze
Kegyetlen nyilával, míg ellövöldöze,
Sötét börtönben őket rejté s befödöze,
Világban híreket sűrűn beködöze.
39. Ki nem vetkőzött volt még feketéjéből,
Krisztinája után vett gyászos színéből
Gróf Bercsényi Miklós bánatos kedvéből,
Ez hírt hogy tisztinek érté leveléből :
40. Akkor szintén vala felföldi útjában,
Indulván az Gróf Úr oda jószágában,
Múlasztást hogy tenne ott gyászosságában,
S abban lelt nem kicsiny szomorúságában.
41. Túrócz vármegyében immáron halada,
Trebosztó kastélya az hol szállást ada ;
Fényével azonban a nap leszalada,
Sűrű nagy sötétség föld színén támada.
42. Minden ember fölkelte immár vocsorátúl,
Kiki ágya felé siet asztalátúl,
Hogy el nem nyomtatván reggeli álmátúl
Virradtnak készülne, s nyergelne azontúl.
43. Ágyában az Úr is már lenyugodott volt,
Csendesedett az éj, sem egy, sem más nem szólt ;
Pislog némely szemmel, mint az félig meghólt,
Azonban az posta távuldanról sikolt.
44. Rikoltó kürtjével már közelebb kiált,
Madárként csakhamar Trebosztóban beszállt,
Ott az álmos hályog sok szemekről levált,
Mondván, hogy levélben posta hozott halált !
45. Mert ellötte halál az *Bálint Drugethet*,
S familiájában általa véget tett ;
Az mely hét seregélyt már régen kergetett,
Mostan czímerében lábbal felfüggesztett.

---

¹⁾ Gr. Drugeth Bálint, (Bercsényi sógora) Ungh vármegye örökös és valóságos főispánja — fényes nemzetségének utolsó férfitagja — corbáviai cz. püspök volt. Meghalt 1691. május 26-kán, csejthei kastélyában.

46. Óh kegyetlen halál rettenetessége,
Senkinek sem lehet hogy oly mestersége,
Mely által lehetne előtte mentsége, —
Csak mindent elront s bont nagy kegyetlensége.
47. Fekvésében az Gróf erről gondolkodék,
Szomorú gyászában jobban szomorodék,
Ily nagyúri nemnek elfogytán bánkódék,
S húnyt szemmel az éjjel semmit sem álmodék.
48. Forog elméjében híres jó *Ungh-vára*,¹⁾
Ellenséget sokszor ki magára vára,
Oldalinak esett kik miatt nagy kára, —
De megtörött soknak érette a szára.
49. Nagy közi van ehhez kedves gyermekinek,
Az kik virágjai *Drugeth György* vérinek
S jó *Drugeth Krisztina* anyai mellinek, —
Nem illik engedni hát másnak senkinek!
50. Másképpen is számos ezer forintokkal
Avvagy annyit érő egyéb jószágokkal
A római császár tartozik olyakkal:
Grátiáját nyújtsa hogy nékik azokkal.
51. Amaz carbunculus híres drágakőért,
Császári tárházát illető nagy jóért
Ígirt százezreket, kedveskedvén kiért,
Noha tárházában már sokkal többet ért.
52. Mely summa illette az leányi ágot
S azoktól származott mindkét rend virágot;
*Drugeth Zsigmond*²⁾ lyányi kin vettek jószágot
S anyjokkal Homonnán örök birtokságot.
53. Hátramaradt volt még fele e summának,
Mely jutott egekben nyugvó *Krisztinának*,
Most pedig méhéből nőtt két virágának:
Gróf Bercsényi Laczkó és a *Zsuzsánkának*.³⁾

¹⁾ A Homonnai gróf Drugeth-ház családi fővára, székhelye.

²⁾ Bálintnak és Krisztinának testvére; meghalt 1684-ben Unghvártt. Nejétől, gr. Keglevich Teréziától, csak leányai maradtak.

³⁾ Homonnai gr. Drugeth Györgynek e kir. jóváhagyással megerősített intézkedéséről (1653.) s a később abból eredt pörökről l. bővebben *Thaly Kálmán*: »A Székesi Gróf Bercsényi-család.« (Kiadja a Magy. Tud. Akadémia), II-ik köt. 10—13, úgy 60. s köv. 11.

54. Azért a dolognak most is módját látván,
Más meg ne előzze, azt is meggondolván,
Ilyre az fiscus is mert vagyon vígyáztván,
Fölkél: azon éjjel még postára kapván.
55. Földet elfogta volt rémítő sötétség,
Csak egy kis szikra is az egeken nem ég,
Másnak ilykor járni volna nagy veszettség:
De az kemény szívnek az ily mind könnyűség
56. Ég posta kezében szövétnek lobogva,
Vágtat elül lova, nagy szíve-dobogva;
Lép az Úr alatt is a ló tántorogva,
Lábai sok helyen sárban tébolyogva.
57. Vagyon az fáklyának sűrűn szikrálása,
Utánok mindenütt szurkos lángolása —
Phaëtonnak ha volt ilyen utazása,
Égen szekeréből hogy volt fordulása.
58. Magas Fáttra alját jó hajnalban érték,
Tetejét az kelő nappal együtt mérték,
Szolgák az Gróf Úrral az hol Istent kérték,
Áldván, az éj-veszélyt, hogy épen eltérték.¹⁾
59. Fenyves Liptóságon másnap által-ére,
Szepesen, Sároson hamar útat mére,
Harmadnap tisztectúl Unghvártt szállást kére,
Kik nem tudák, meghült hogy Uroknak vére.
60. Lett ez sok felföldi szolgálknak tudtára,
Siessenek hogy az Gróf Úrhoz Unghvár-ra;
Rá is érének mind ott az vocsorára,
De fegyverben lőnek talpon virradtára.
61. Rövid vocsorátúl hol az Úr fölkele,
S fúj köztök Árgirus álmhozó szele,
S azzal minden ember hamar el is tele,
Húnyódván az szemnek alra az fedele.
62. Az Úrnak szállását porkoláb kulcsokkal
Tisztelte²⁾ s megterhelt egy szeget azokkal,
De mindazonáltal oly szándékkal s okkal:
Szabadon bírhasson hogy másnap azokkal.

¹⁾ Értsd: *elkerülték*.

²⁾ A várakban szokás volt a kapukulcsokat e-tve, kapuzárat után, a várúrnak vagy parancsnoknak tiszteletből átadni.

63. Az okos practica viszen sokat végben!
Az Gróf a kulcsokat már vette kezében,
Noha még ugyan volt csendes fekvésében,
De mit kelljen tenni, tudta elméjében.
64. Más napon porkoláb az Gróf szállására
Béköszön s tekint az kulcsok állására,
Nem látja; szemléli egyik szegről másra
Szeme, de mindenütt talál hibálásra.
65. Gondolja: részeg volt, talán elvesztette?
Nem vesztette; lehet hogy másüvé tette;
Nem tette; mert tudja, hová függesztette . . . .
Titkos mosolygással ezt a Gróf nevette.
66. Megszólítván, mondja: kulcsokon ne búsulj,
Gondolkodásodban azokért meg ne fúlj!
Hittel és hívséggel csak te hozzám járulj,
S idegenségeddel tőlem el ne fajulj!
67. Lesz jobb dolgod, mint volt, hidd el, ez tisztedben,
Nem bánt senki s meg nem bont böcsülletedben, —
Csak légy igaz és hív kötelességedben,
Az míg élsz, maradj meg ez emberségedben.
68. Meghólt *Drugeth Bálint*, ki eddig Urad vólt,
Elrejtette földről azt egy ormozott bólt;
De él más helyette, ki ím most veled szólt,
Ide hiában nem jött és tudja, mit olt?! . . .
69. Ezt mind elhallgatja halaványúlt színnel,
Nyelve alig mozdúl elszáradott ínnyel,
De elméje derül e szép szókra fénynyel,
Mondván: lészen holtig hívséggel, keménynyel.
70. Udvari kapitány jó *Radics Andrással* ¹⁾
Egynéhány főszolga vagyon rendállással,
Kik előtt porkoláb erős hitvallással
Köté magát holtig hívség-megtartással.
71. Csudálja az hajdú mindazkét kapukban,
Az felső- és alsó- bészárlott várakban,
Hogy kapuk nem nyílnak a szokott órákban;
Ki egyet mond s kik mást gondolnak magokban.

¹⁾ Munkácsnak 1685—88-iki és Kassának 1706-iki hős védője, a ki ezen években gr. Bercsényi Miklósnak volt udvari kapitánya s jószágmányzója, — utóbb Rákóczi brigadérosa.

72. Kapitány s más tisztek több szolgatársokkal
Porkolábot alákísérték kulcsokkal;
Van az hajdú nem kis álmélkodásokkal:
Mi történt s mi leszen ezen újságokkal?
73. Az dolog mivoltát kik hogy megértették:
Azonnal hiteket örömmel letették,
Mint kellett, magokat híven is viselték,
Fizetéseket is Gróftúl mindjárt vették.
74. Nem kis gond szállta volt kívül az várast is,
Bírók esküdtekkkel s minden renden mást is,
Tettek egymás között kik sok susogást is,
Kapuk nyílásával hallván czitálást is.
75. Azért minden rendek várban fölmenének,
Urok haláláról kik hogy szót értének,
Bercsényi Gróf Úrnak ottan engedének,
S hívség-megtartásra nagy hitet letének.¹⁾
76. Érkeztek bírák is az egész jószágból,
Lengyelország felé elnyúlt Krajnyaságból,
Az Ungh mentérül, úgy az egész tótságról,
S úgy az mezőségre terjedt magyarságból.²⁾
77. Mindezek is erős hiteket letették,
Gróf parancsolatját főhajtással vették,
Más uralkodását — hidd — nem is engedték
Magokon, Uroknak Bercsényt mert ösmerték.
78. Kassán az fiscus is azonban fölébredt,
S onnét Unghvár felé hamar útnak eredt,
Pörgeti nagy porral arra az szekeret,
Mondván: Ungh-varában eszik majd kenyeret!
79. Ne siess, lassan járj, mert vallasz kudarczot! . . .
Ellened Ungh-vára, hidd el, hogy áll harcztot;
Nem akar adózni mert ő néked sarcztot, —
Várason sem adnak innod mézes marcztot.³⁾

---

¹⁾ Letevének, letőnek.

²⁾ Az óriási terjedelmű (24 □ mf.) unghvári uradalom északi, hegyes felét oroszok (nem »tótok!«), a déli sík részt ellenben magyarok lakják.

³⁾ Marczt, vagy márczt = méhser.

80. Észben is vette már ezeket *Vas Gáspár*,¹⁾
 Hogy mi karban legyen *Bercsényivel* Unghvár;
 Előbb hogy nem indúlt — gondolja, — bezzeg kár,
 S mondja: practicával ellene hogy majd jár.
81. Így elügetteté lovait mellőle,
 Noha jött völt Unghhoz szintén az kelőre:
 De révész csónakot nem vivé előre, —
 Azért vevé útját inkább kerülőre.
82. Jó nagyot is került, éppen Munkácsra ment,
 Az hol *Bercsényire* sok nem igazat kent,
 Olyankor pediglen ember nagyot fillent,
 Midőn mondja: igaz, az mi sehol sem szent.
83. Negyven muskatérost onnét kibeszéle,
 Mondván: akaratját viszi végben véle!
 De az erős elme eszességgel éle,
 S vár előtt az német sokáig henyéle.
84. Elfogyott az prófunt borjúbőr-iszákbúl,
 Semmit sem akarnak adni az várasbúl,
 Kevés kedvezéssel vannak le az várbúl,
 Tudván jól az Gróf, hogy jüttek practicábúl.
85. Sok gonosz szót mérnek busz funttal²⁾ fiscusra,
 Látván, hogy miátta jüttek ily suscusra;
 Gáspár így sem juta még az triumphusra, —
 Erővel nem üthet mert az igaz jusra.
86. Boldog Isten, mit nem mível az bosszúság! . . .
 Orrolván ezt Kassán az kamrás uraság,
 Postán udvarhoz fut az hamis gyorsaság
 S bal-informatiót tesz az gyors hamisság:
87. *Rebellált Bercsényi*, levélben hirdetik,
 Császár ellen hada, mondják, hogy gyűjtetik;
 Udvarnál ezt pedig hamar elhitetik:
 Mert a magyar hamar kétségben vétetik.
88. Írják: németiséget bé nem eresztette,
 Ungh-vára kapuit előttök bétette,
 Az császár fiscusát onnét rekesztette . . . .
 Ezt soha még magyar meg nem mérészlette!

¹⁾ A szepesi kamara foglalásra kiküldött tanácsosa. (L. ezen ügyről bővebben, *Thaly*: »Gr. Bercsényi család« II. k. 38—43. l.)

²⁾ Tréfásan: »*hunczfuttal*« helyett.

89. Puskás istrázsája mindenfelé áradt,
Széjjelhordat mindent s pusztítja az várat,
Az tár- és sáfárház már miáttá száradt,
Pinczékből is immár az bor mind elnyáradt. (*Így.*)
90. Ezeket s többeket az udvarhoz írták
S gonosz-akarattal majd éppen elbírták,
Jó hírét az Grófnak majd többől kiírták
S szép böcsülletétől ártatlanul nyírták.
91. Böcsülletében de hamar gyapjasodott,
Jó hírében ismént ugyan lombosodott,
Sok jóakaróin ottan sokasodott,
Hírében azelőtt az hol károsodott.
92. Mert némely baráti megküldték az Úrnak,
Mit az kamarások reá hánynak, túrnak,
S netalán tenyérrel se fedje, mit fúrnak,
Kit most hamarjában kis újjal beszúrnak.
93. Az gyors hamisság az lassúbb igazságot
Ha megelőzheti, mond sok hazugságot,
Formál, ír, practicál s fundál álnokságot,
S azzal az igazon vesz hatalmasságot . . .
94. Melylyel magát egyszer ha béjelentheti,
Ott színes mondásit hamar hitetheti
S az ártatlant olyan veremben ejtheti,
Melyből száz igaz is ki alig mentheti.
95. Ezt jól tudván az Úr, kapa paripákra,
Nem is vágyván számos kísérő szolgálakra;
Eperjesre érvén, üle az postákra,
S csakhamar haladva az bécsi utcákra.
96. Hol az nagyurakat eljárván egyenként,
Látja: mutat hozzá kiki ízetlen színt,
S kedvetlen tekintést reá mindenki hint, —
Szereznek *Bercsénij*nek az melylyel bosszús kint.
97. Nézd, az gyors hamisság már is mit vitt végben, —
Hát, ha még lett volna késedelmességben,
Félő, hogy ejthette volna oly mélységben,
Melyből nehéz volna mászni az mentségben.

98. Lévén feleleti de az Úrnak készen,
S megértvén mindenik dolgát jól s egészen :
Ott az gyors hamisság hamar czaflást¹⁾ téssen,
S orcza-pírúlva van szaladásra készen.
99. Igazságát látván mert *Gróf Bercsényinek*
S nagy közit Unghvárhoz kedves gyermekinek :
Engedének mindjárt igaz beszédinek,
S dícséretet tének²⁾ cselekedetinek.
100. Mondván : kamarások ellen ha mit vétett
S ha mi türhetetlen cselekedetet tett
Még eddig, hát megett kiről mit beszéllett —
Megmondja szemben is, bír oly természetet.
101. El nem tagad semmit senkitül féltében,
Fejért feketének nem mond ijedtében,
Vagyon állandóság s volt is beszédében,
Bír ily jó erkölccsel jó természetében.
102. Mivel pedig Unghvár ötvenezereknél,³⁾
Bár mind válogatott jó forint pénzeknél
Többet ér, — tudva van minden embereknél :
Illik többet adni hát érte ezeknél !
103. Vagyon is azalatt igen nagy böcsűben,
Mert forr az bosszúság az kamarás-szűben,
Noha titkon, mint az áspis sűrű fűben,
S mindennek az árát hármazzák bötűben.
104. Császárnál de az Gróf lévén tekintetben,
S udvari uraknál méltó böcsűlletben,
Tudván sok érdemét : ifjúi életben
Mint forgott vitézi sok cselekedetben . . .
105. Érdemesen így az dologhoz szóllának,
Kamara böcsével semmit gondolának,
Százhetvenöt ezer summára szállának, —
Császár az Urakkal abban megállának.⁴⁾

1) Czafolást = *visszavonulást, futást.*

2) Tőnek.

3) Drugeth Krisztina részébe a leányágnak engedélyezett százezer frtnak egyik felét tudták be, míg a másikat Drugeth Zsigmond leányai kapták. (L. a már id. munkában.)

4) L. »*Bercsényi-család*« II. köt. 60—65. ll. A kamarai becsű 334,650 frtra szólt.

106. Így százhuszonötten az több ezereket ¹⁾
 Az Gróf Úr megtoldván, minden irígyeket
 Elűze Unghvártúl gonosz embereket,
 Hallván végalkúrúl mindenek híreket.
107. Az havazó téllal ezek meglevének.
 Azonban Boreas Zephirus szelének
 Engede, s az egek fénynyel derülének
 S az nyugvó vizek is folyásra kelének.
108. Kedves zöldüléssel az egész föld borúl,
 Az Nymphák feje is virággal koszorúl;
 Mindenféle madár szól már s nem szomorúl,
 Még az kis nyű is már rejtekben nem szorúl.
109. Kikelt Bercsényi is homályos ködjébül,
 A szomorú gyásznak borúlt felhőjébül,
 Csillámlik ruhája kívül szép színébül, —
 Keszerve ki nem ment de még is szivébül.
110. Látja, az tavasszal minden párosodik,
 Fészkében madárka kedvén házasodik,
 Párosan szelíd s vad állat sokasodik:
 De ki vígasztalná őt, nincs oly második!
111. Fészket rak majd ő is, — úgymond, — Ungh-várában,
 Vígasztalja magát kis palotájában,
 De csak magát látja ha magas házában, —
 Teljes kedv nem leszen úgy is ott laktában.
112. Az főispánsággal az híres Ungh-vára
 Mint azelőtt, most is együtt kele s jára,
 Meg is tartaték ez az Gróf Úr számára,
 S együtt az jószággal lett kívánságára.
113. Melyben hogy rendesen állhatna s mehetne
 S méltó böcsületben székében ülhetne,
 Onnét sok irígyet méltán nevetethne,
 Sok fondor neveket hamar megköthetne:
114. Számos, sok szolgálkkal *Brunóczrúl* indúla,
 Kiken az piros szín vélnéd hogy meggyúla;
 Kit hallván az fiscus, halálra vajúla
 S sokszámú irígye féltében ájúla.

---

¹⁾ T. i. Drugeth Krisztinának az udv. kamara által is elismert
 50,000 frtnyi örökségét Unghvárban.

115. Parancsolatot már az császártúl vett vólt,
 Egri püspök úrnak ¹⁾ az mely iratott s szólt,
 Öreg ember, de nem ragadt rá restes fólt, —
 Mond: Ungh vármegyében majd jó főispánt ólt.
116. Mihelyt azért vette levelét az Úrnak,
 Melylyel némely szolgák Jászóra járúlnak:
 Azonnal indúla Unghvár felé útnak,
 S az Gróf Úrral egyben Nagy-Mihályban jutnak.
117. Örül szívében az Gróf ifjúságának,
 Nagyra nőtte indúlt hogy méltóságának,
 Akarja, hogy ebben fogadott fiának
 Szolgálhat, s parancsolt ebben mint atyjának.
118. Egymással örömmel így kezeket fogván,
 Szép köszöntést s áldást egyik másnak mondván,
 Vocsorához ülnek s vannak nagy vígadván,
 Trombita-harsogást, síp-sikoltást hallván.
119. Azon közben a nap az égről halada,
 Fényes sugárral tengerben szalada,
 Sötétes homály az föld színén támaða,
 Szemre álom hályog mely miatt akada
120. Nyoszolyában kiki azért lenyúgodék
 Minthogy rövid az éj, szem hamar húnyódék,
 Az elme sem igen sokat gondolkodék,
 S szokásaként mostan semmit sem álmodék.
121. Ragyogó fényével ismét kele az nap,
 Serkentő sugárral ablakokon bécsap,
 Melytől látom, minden csakhamar lábra kap, —
 Szent miséhez is már felöltözött az pap.
122. A hol buzgó szívvel dícsírek az Istent,
 A ki csudaképpen csinált s formált mindent,
 Reményes zöldséggel most egész földet kent
 S egeket kékséggel homály nélkül bément.
123. Az ég is ugyanis kedvez Bercsényinek,
 Örülnek planéták ily előmentinek,
 Felhős ellenzése nincsen fényeinek,
 Elmúlt fúvása Eolus szeleinek.

---

¹⁾ *Fenesty György*, egyszersmind Heves vármegye örökös főispánja.

124. Kedves napok járnak mindenek kedvére,
Az félig hólnak is újulhat most vére,
Lehet mulat-ágban mindennek bő bére
S az tavaszt töltheti kiki örömére.
125. Az friss, híves s kedves reggeli időben
A nap már hogy volna magasabb kelőben,
Megindulnak s jutnak az nappal dellőben,¹⁾
S nyúgosznak Szobránczon ők is ebédlőben.
126. Várja Feronia honnét kész szállással,
Zöldült fái között sátorvonatással,
Hol urak lehetnek víg vocsorálással,
Sok szép madárszó közt kedves meghálással.
127. Feronia, az ki az erdősségeknek
Istenasszonya az zöld sűrűségeknek,
Mind termő s mind pedig gyümölcsteleneknek,
Ő megzöldítője, mondják, mindeneknek.
128. Németi falunál is tette lakását,
S rendelte némely fák szép ritkás állását,
Hol az Gróf teheti helyes megszállását
Sátoros árnyékban híves meghálását.
129. Hol a sok muzsika szép zöngése között
A síp és trombita Echóval küzdközött,
Elvocsorálák mit a szakács jól főzött,
S ottan szemeikre éji álmodot tűzött.²⁾
130. Ragyogó sugárral másnap az nap fölkel,
Minden fűszálacska gyöngyöz s harmattal él.
Lassú fuvásával elszed melyet a szél,
Akkor kiki fölkel, álommal mert betél.
131. Németi falvához nincsen messze immár
Amaz árván maradt s ura-szakadt *Unghvár*,
Ki kedves vendéget házaiba most vár, —
Van is min örülni, nékem azt elhidd bár.
132. Mert megszűnik — tudja — majdan rongálása,
Az fiscusnak nem lesz rajta kapdozása,
Sok változó tisztnek hasznos praedálása, —
Jó úr szárnya alatt lesz már megnyugvása.

---

¹⁾ Delelőben.

²⁾ Tűzött.

133. Négy szegletre épült erős, nagy bástyáin
S azok közé foglalt vastag kőfalain,
Négy felé strázsáló erős oldalain
S egetek érdeklő új, formás tornyain
134. Mennydörgő ágyúit azért is készíté,
Por-zsákos mozsárit renddel mind megtölté,
Melyekből rémítő füstöt hogy kiönté —
Szívdobbantó szóval vendégit köszönté.
135. Az vármegye is van nem kicsiny örömmel,
Mondván: azon leszek már minden erőmmel,
Ne bántsam főtisztem hogy soha ürömmel,
Melyet fölkeresnem illett hűsz körömmel.
136. Az úr hírit hallván, azért készülének,
Hamar minden rendek Unghvárra gyűlének,
Vice-ispányokkal lovakra ülének,
S az Gróf elejében menvén, örülének.
137. Köztök vice-ispánt híják *Márton Pálnak*,
Azzal a seregből némelyek kiválnak,
Orosz Zsigmond s *Ádám, Györggyel* előtt állnak,
Kiktől sok szép áldó szók az Grófra szállnak.
138. Térdhajtó köszöntést midőn azért tének,
Hasonlót az Úrtúl ők is visszavének,¹⁾
Friss lovakra ismét gyorsan fölülének,
S vármegye zászlóval elől-léptetének.
139. Az udvari sereg ezeket követte,
Ura tisztességét örülve növelte,
Az váraasi rend is puskát vállra vette
S nagy hosszan két sorban magát rendben tette.
140. A bíróval együtt több tisztos esküdtek,
Urokhöz fő-hajtva ottan előgyültek,
S módjok szerint ők is szép üdvözlést tettek
S jó földesuroknak szívből örvendettek.
141. A Gróf Úrnál is volt készen a felelet,
Megtisztelvén őket akkor, az mint illet,
Kívánatos válasz köszöntésekre lett;
Pattantyús is vígyáz már az bástyák felett.

---

¹⁾ Tőnek, — vőnek.

142. Midőn az várasnak érének végére,
Ottan szelet fuva kanóczos tüzére,
Melylyel az ágyúnak gyújtójára ére,
S úgy némely köszöntést lánggal rájok mére.
143. Váras közepére onnét hogy jutottak,
Házakbúl sok népek csudára futottak;
Pattantyúsok melyet bástyán hogy megtudtak,
Másodszor ágyúkon tüzeket gyújtottak.
144. Külső vár kapuján immár hogy bémentek
S az második kapu hídjára érkeztek:
Harmadszor sok ágyút renddel kisütöttek, --
Kik víg dördüléssel szívökre ütöttek.
145. Fegyveres sok hajdú az kapukon álla,
Kiknek jó puskákkal van terhelve válla,
Kiket vörös s zöld szín két sorban ruhállá, --
Grádicsnál így az Gróf örömmel leszálla.
146. *Fenessy Györggyel*, jó, fogadott atyjával,
Egri püspökségnek jó öreg urával
Fölmegyén, vármegye sok főbb-főbb tagjával,
Úgy számos és színes sok főrend-szolgával.
147. Magas házaiban megtelepedének,
Nyúgovó székekre az hol leülének;
Sok üdőt az órák de nem engedének,
Dolgokhoz rendesen azért is kezdenek.
148. Egy virágos kertet Flóra itt épített,
Spaléros útakkal melyet rendesített,
Ekes virágokkal táblákban szépített
S a szem látására igen kedvesített.
149. Melynek egy hársfás szín közepette épült,
Feronia által árnyékosan szépült
S most az vármegyébúl sok emberrel népült
S egy hosszú táblánál ott az főrendiség ült.
150. Az urak is oda azalatt jövének,
Kiknek minden rendek főhajtást tevének,
S ott nagy csendességben mindnyájan levének
S az nagy püspök úrtúl köszöntést vevének.
151. Vélnéd, hogy Tullius okos beszédjében,
Bölcs Aristotelest képez személyében,
Salamont érdekli nagy bölcsességében,
S van ékesen szólás öregült nyelvében.

152. Kegyelmes császára kegyes mandátumját
Mutatván: az Grófra nyújtogatja újját,
Mondván, hogy hazánknak ez jó magyar fiát
Úgy tisztelné kiki már, mint főispánját.¹⁾
153. Kire üléséből minden rend fölkele,
De többek képében *Gál Márton* felele;
Dícsért jó hírével — mond — országunk tele,
Azért minekünk is csak ily főtiszt kelle!
154. Légyen azért élte mint Nestornak hosszú,
Tisztében ne érje köztünk semmi bosszú,
Irigyi gyökerét morzsolja el a szű,
Légyen minden dolga jó magvas kalászú!
155. Azonban palotán nagy hosszan terüle
Egy tábla, az melyet sok tányér kerüle,
Melynél az uraság s főrendség örüle
S szörnyű vígasságban mindenik merüle.
156. Három mozsárágyú ablak alatt üle
S jó köszöntésekre mindenkor kisüle,
Kik miatt siketült sokaknak az füle . . . .
Vígán volt — hidd — Unghvártt akkor minden szüle.
157. Az nap ott jól kapott mert kiki az borban,
Ambár az asztalnál nem ült is a sorban,
Jutott mindenkinek elég ott akkorban,
Hevert szédült fővel sok nemes az porban. —
158. Így juta *Bercsényi* híres *Unghvárához*,
Magyar, tót s oroszbul álló jószágához,
S azzal az Ungh-megye főispánságához,
S Isten kegyelméből így látá dolgához.
159. *Fenessay György* is így másnap elkészüle,
S úgy a vármegye is az nap széket üle,
Jó, gondos tisztekkal hamar megépüle,
Mint kert virágokkal kikkel úgy szépüle.
160. Dolgait folytatja mert jól főispánja,
Az rendetlenséget közülök kihánja,
Sok nyomorúságát szegénységnek szánja, —
Noha dolgát némely hamis igen bánja.

¹⁾ L. ezen, 1692. június 16-án végbement főispáni fényes beiktatásról »*Bercsényi-család*« II. k. 68. l.

161. Szomszéd urak sokan látogatni jönnek,
Az öröm s nagy vígság egy nap alig szűnnek,
Bercsényi gondjai de akkor sem szűnnek,
Elméje henyéltét mert ő tartja bűnnek.
162. Gondolkodik azon: miként gyarapítsa,
Mellesztett jószágát, hogy s mint tollasítsa?
Tébolygó jobbágyit helyre mint szállítsa?
Unghvárt épségére miképen állítsa?
163. Melynek vásárlása került sok pénzében,
Bontakozás esett érette kincseiben,
Sok fáradságos gond érte elméjében,
S költséges utazás föl-alá mentében.
164. Ha az jövedelem kevesül s nem épül,
Puszták sok faluja jobbágygyal nem népül:
Ott az birodalom csökkenik s nem szépül, —
Veszik az országban csak csúfságos képül.
165. Tudja jól, sok helyen hogy már is nevetik,
Irigylő bumbákkal jó hírit lövetik,
Mondván: vásárlásban őtet nem követik;
Dolgát hol fölveszik, hol ismét levetik.
166. Ugyanis, kinek van szerencsével frigye:
Szaporán van, hidd el, annak az irigye,
Gyúl s fakad ellenek az kiknek mirigye,
De mérgök nem árthat, kiki bár elhigye.
167. *Gróf Bercsényire* is így nagy ártatlanul
Forgatják nyelveket nagy haszontalanul;
De nem cselekedett — hidd el — oktalanul,
Nem lesz mert jó *Unghvár* már gyámoltalanul!
168. Mert már is úgy kezdte forgatni dolgait,
Hogy látja épülni kiki jószágait;
Láthatja melyekben jó gondos szolgálait, —
Csikorgatja kiért már irígy fogait.
-

MÁSODIK RÉSZE.

1. Azonban Vénus is kezde gondolkodni,
Magános életén az Grófnak bánkódni;
Kikelettel szokott minden párosodni:
Meg kell az Grófnak is — úgy mond — társasodni!
2. Az föld már két ízben nyílt, kelt s virágzott,
Kétszer az erdő is zöldséggel ágozott,
Pomona is kétszer már gyümölcsöt hozott,
Miulta *Bercséntül* az tavasz átkozott.
3. Gyász színnel elsőben akkora átkozta,
Társára hogy halál fújtó mérgét hozta,
Két páros gerliczét véletlen megosztta,
Vígágtúl engem is s Hymen is megfosztta.
4. Mert fedte zokogva gyázos ágyát Hymen,
Szánakodván, mint az egyes galambhímen;
Sok nyögés van költén s lefektén a szíven,
Azért, az kivel élt szerelmesen s híven.
5. Látván. más tavasszal gyászát hogy letette,
Gondolám, sok gondját azzal levetette,
Szerelem a szívét ismét élesztette
S elméjét újabban hozzám gerjesztette:
6. Ugyan megörülék s futamék Hymenhez,
A szíveket öszvefektető Istenhez,
Mondék, hogy vidúlna, s mennénk *Bercsényi*hez,
Mert illik szerelem most felvett színihez.
7. Lángol piros színnel rózsaszín ruhája,
Hasonlóan virít udvari szolgája, —
Szerelmet jelent ez szép libériája;
Siessünk hát, menj jó Hymen őhozája!
8. Akkor is megcsala de vörös színével, —
Nem bírhaték semmit nagy gondos szívével,
Cupidóm hibázott nyila lövésével,
Szerelmen gyötrelmet mert váltott kedvével.
9. De többször meg nem csal, mert már rakott fészket,
Híres Unghvárban vett nyúgodalmas széket,
Cupidóm találhat hol már olyan éket,
Melylyel az bús gondtúl oszlasson elméket.

10. Siess azért s kelj fel Cupidóm szárnyadra,
S úgy vígyázz tegzedbül ellövött nyiladra:
Azzal sok szíveket hogy fűzz pórázodra,
Hogy ne éljen tovább *Bercsény* csúfságodra!
11. Siess hamar, s járd el sebes Vág folyását,
Mely mellett találod egy árva szállását,
Ki bús füllel hallja Vág vize csurgását, —
Siess s vigasztald meg szívének gyászlását!
12. Juttasd *Gróf Bercsényit* gondos elméjében,
Nyiss sebes nyiladdal oly sebet szívében,
Hogy soha ne vegyen mást ő szerelmében;
Mondd meg, hogy s mint ült már készített fészkében.
13. Rajzold le csakhamar annak ékes képét,
Ird le jól s helyesen természetnek épét,
Melylyel fölűlmúlja sok asszonyok népét,
Hévítsd meg ez által *Bercsényi* hült lépét.
14. Ha az nem kell: röptülj magas hegyeire,
Mídásnak aranynyal bőves helyeire,
Arany-föveny hordó vizes völgyeire,
S szállj le az legmagasb hegynek tetejire.
15. Szemlélj egy várasnak legékesb házára,
Röppenj onnét annak magas ablakára,
Tekints egy özvegynek ott is ajakára,
S vedd fel Apellesnek pennicillusára.
16. Hozd el, hozd ennek is személyét leírva,¹⁾
De búsulta miátt ne rajzoljad sírva;
Mondd meg, gyászos gyapja le lesz majdan nyírva,
Bercsényinek szíve ha meg lehet bírva.²⁾
17. Ha e sem kell, menj el minden részeire
S futoss az országnak minden helyeire,
Hol magyar Nympháknak találsz szépeire, —
Azoknak tüzesen üss bé szíveire.
18. Szíveket gyullaszd fel *Bercsényi Gróf Úrra*, —
Ne jussak miátta többbrül több bosszúra!
Magános élte már ne nyúljon hosszúra,
Mely miátt Hymen is kelt halálos búra.

---

¹⁾ Értsd: *lefestve*; (innen a »képíró«).

²⁾ Megbírní = *meggyőzni, legyőzni, meghódítani*.

19. Illyeket s többeket Vénus-asszony szólla,
Kit *Bercsényi Miklós* ott hamar meghalla;
Látván, hogy hiában illyeket koholla; —
Haragra borzada kis Cupidó-tolla.
20. Minden tehetségét az Grófra fordítá,
Még dühös Círcét is ellene indítá,
Boszorkányságával az ki megbódítá
Ulysses társait sertéssé fordítá.
21. Kiknek változásán Ulysses bánkódván
S jó társai után szíve szomorodván,
Mercuriushoz fut, s ott szép szókkal áldván,
Molyi füvet kére; kit kezébe kapván,
22. Círcére rohana kivont fegyverével,
S társait illetvén az molyi fűvével,
Helyre hozá ismét annak erejével,
Gyógyítván társait ily mesterségével.
23. Illy okos Ulysses *Gróf Bercsényi* is vólt,
Szívében Istenhez kísértetében szólt,
Bal-gondolatokat elméjében elólt, —
Kiért szégyenében Cupidó majd meghólt.
24. Nem használt körülé Círcé varázslása,
Vénusnak ellene gondolt próbálása,
Cupidónak széjjel való vándorlása,
S előtte némelyek képe mustrálása.
25. Nem telt kedve s még nem akadt meg senkiben,
Szárnya még nem ragadt akárki lépiben,
Válogatni nem vágy az Nymphák szépiben, —
Kedve telik végre, bízik Isteniben.
26. Ha még üdejében volt ifjúságának,
Amaz könnyen hajló kényes szabadságnak,
S nem járt útján még is szemtelen vakságnak:
Inkább jár ösvényén most az okosságnak!
27. Hallottam Clinias cselekedetéről,
Úgy Achillesnek is az ő életéről,
Mindkettőnek igen szép természetéről, —
Illik, szóljak kiknek hogy dicséretéről.
28. A kiknek elméjük midőn háborodott,
Haraggal másokra midőn káromkodott:
Akkor ő haragjok nem nőtt s szaporodott,
Kegyességre inkább szívök nyomorodott.

29. Mert olykor mindkettő kapván czitheráját,
Pengeté azoknak húrján víg nótáját,
Azzal enyhítgeté szíve háborúját,
S csillapítá gyulladt elméje haragját.
30. Ilyen czitherája volt *Bercsényi*nek is:
Nem lett mert oly baja ő elméjének is,
Vagy oly titkon égő lángja szívének is —
Mértékét ne tudná hogy mindezeknek is.
31. Gyullaszthatta ugyan fiatal üdeje, —
Embernek leghévebb mert olykor tüdeje,
Frissül csontjaiban mindennek veleje,
Húsz s harmincz szám között ha van esztendeje.
32. Ebben az Gróf Úr is közelíte s ére,
Legjobb üdejében özvegységet mére,
De arra Istentül segítséget kére,
Hogy légyen egekből tartóztató bére!
33. Ha ollyas gondolat ütközik szívében:
Czitheráját ottan ragadja kezében, —
Országos gondokat vet s hány elméjében,
Olvasván azokrúl írt bölcsek könyvében.
34. Van is, látom, szükség most okosságára;
Gyúlt sok nép az extraordinariára,¹⁾
Királyi Nagy-Szombat híres várassára,
S hivattatott ő is azoknak napjára.
35. A septemviratus vagyon egy híjján még,
Gróf Bercsényi kire váratik immár rég,
Híres bölcsességgel mert elméje forr s ég, —
Az dolgokban lehet általa is jó vég.
36. Fölföldrúl azalatt ő is oda juta,
Szerteszéjjel híre csakhamar elfuta:
Elgyütt *Gróf Bercsényi* is már, kiki megtudta;
Nem érhetett előbb, mert volt hosszas úta.
37. A herczeggel ²⁾ másnap azért táblát üle,
Hol bölcs beszédjével sokaknak telt füle;
Mihez hozzá fogott, hidd, benne nem süle;
Ki még nem ösmérte, rajta csak elhüle.

¹⁾ Rendkívüli *ítélőszék*; ezúttal a *nádori*.

²⁾ Hg. Esterházy Pal nádor, *Bercsényi* néhai édes atyjának benső barátja, s őnéki fiatalkori pártfogója.

38. Volt többi közt itt egy nagyúri asszonyság,
Kire kétszer ütött már az bús gyászosság,
Titulussa ennek országbírónéság,
Melyért is személyén vagyon nagy méltóság.¹⁾
39. Van dolga ennek is most itt az gyűlésben,
Mert volt édes fia véle versengésben,²⁾
Kirúl az tábla is van vetekedésben:
Dolgát mint vehessék rendes végezésben?
40. Az septemviratus mit talált felőle,
S nagyobb versengés hogy ne légyen belőle,
Az igazságnak se lépnének mellőle,
Rá állna-é? ³⁾ illik, hogy kérdnék meg tőle.
41. Azért *Gróf Bercsényit* bocsájták követül,
Tudván, hogy az dolgot megkérldheti ettül,
Vészi követségét méltó böcsülletül,
S meg is tudja hozni: mit ad feleletül?
42. Így az Palatinus Úr ő Herczegsége,
Indúltán mosolyga s leve nevetsége:
»Vagyon mindkettőnek — úgymond — özvegysége:
Akarnám, ha lenne hasznos követsége!«
43. Vigyázz hát Cupidó s nyisd fel most szemedet,
Vedd kezedbe hamar lövő fegyveredet,
Puzdrádbúl oly nyíllal terheld meg tegzedet,
Hogy mint eddig, el ne hibázd lövésedet! . . .
44. Meg is sebesíté ottan az követet,
Úgy is bús szívére mérges nyilat vetett,
Gyógyító flastromot melyre későre tett;
Kis Cupidó mellyet titkon csak nevetett.
45. Eloszlék azonban onnét az uraság,
Az Palatinus s az septemviratusság.
Forgách Simon s *Bercsényj*, két jó atyafiság,⁴⁾
Még ott vannak, s vagyon köztök nagy mulatság.

¹⁾ *Gr. Csáky István* ekkori országbíró leánya *Krisztina*, előbb id. gr. Erdődy Sándor kamara-elnök, majd gr. Drasskovich Miklós országbíró özvegye.

²⁾ Ifj. gr. Erdődy Sándor vasi főispán, ki apai öröksége miatt pörölt az anyja és húgai ellen.

³⁾ T. i. a bíróilag ajánlott barátságos kiegyezésre, (*amica*).

⁴⁾ Édes-anyjukról unokatestvérek valának. L. e rokonai viszonyról s gr. Forgách Simonról bővebben »*Bercsényi-Család*« cz. munkám számos helyét.

46. Ott van az is, kihez követségben jára,
S megtudá *Bercsényi*, hogy készül útára
Ezennel indulni; ott paripájára
Kápa, mint erős sas midőn kél szárnyára . . .
47. *Gróf Forgách Simon* sem marada el tüle,
Mint kedves bátyjának, jár frissen körüle;
Bennök atyafiság mert egy szívet szüle,
S egyik szerencséjén másik is örüle.
48. A Grófné szállása felé léptetének,
S kísérő udvarlást böcsüllettel tének,
Várasbúl is messze véle kimenének,
S elbúcsúzván, ismét visszaröpülének.
49. Visszaröpülének, s egymástúl válának,
Ebédnél ugyan még Szombatban valának;
Kiktül sok tréfáló s játszó szót hallának,
S *Bercsényin* mord kedvet akkor sem látának.
50. Nem látának ugyan változást színében,
De — hidd el! — titkon ég sebesült szívében,
Töpröng, buzog, forr s fő az gond elméjében, —
Mert kedve megakadt annak személyében . . .
51. Megakadt, de nem szól arról senkinek is,
Még sok titkát tudó kedves öcscsének is;
Könnyebbsége volna noha szívének is,
Kínját kimondhatná ha bár csak egynek is!
52. Bár csak egynek ugyan, de ámbár csak annak,
Kinek tekinteti szívet gyújtogatnak,
Okos feleletli magokhoz vonhatnak,
S mint mágnes az vasat hozzá szoríthatnak.
53. De haszontalanság, mert abban mód nincsen;
Nagy méltóság strázsál ott az szíves kincsen,
Annak gondolatja róla egy csepp sincsen, —
Hát nem szükség, feje hogy ily gondot hintsen!
54. Kis Cupidó ugyan erősen bíztatja,
Erős esküvéssel szavát bizonygatja,
Erte az is hogy s mint sebes, mutogatja,
S van felőle most is szívben gondolatja.
55. Azután is — úgy mond — orczáig piruljon,
Sebesítő nyila törjön s széjjelhulljon,
Nagy átok, minden szív tüle bár fájuljon,
Ha úgy nincs, mint mondja, kedve hát újuljon.

56. *Bercsényi* ezeket de csak megnevette,
 Bízató Cupidó szavát nem hihette,
 Kezdett gondolatit szívből kivetette
 S magától Cupidót messze elkergette.
57. Cupidó Vénusnak nagy hamar hírt vive:
 Az Grófnak nem hajol hogy keményült szive,
 Noha találkozott most egy kegyes hive,
 Másodszor kit rág már az bús gyásznak nyive.
58. Ezen szép Vénus is igen szomorodék,
 Kezdett vígassága hamar nyomorodék,
*Bercsényi*ért baja ismét szaporodék, —
 Hymen is kedvében igen komorodék.

HARMADIK RÉSZE.

1. Virágok azonban már mind elmúltanak,
 Ceres kalászi is lábrúl lehulltanak,
 Pomonna fái is immár rázattanak,
 Bachus hordói is széjjelkongottanak.
2. Préseket szürethez újták s készíték,
 Az átalagokat forrózák s öblíték,
 A szőlőhegyeket foszták s szegényíték.
 S az szomjú pinczéket mind megrészegíték.
3. Fölföldre az Gróf is azért megindula,
 Sok jó legíny véle Brunóczról mozdula,
 Túrócz, Liptón, Szepsen hamar átrándula,
 S Unghban sok hegyeket szőlőkből megdula.
4. Sok szép mulatsági az holott levének,
 Sok főrendek gyakran hozzája jövének,
 Múlató vígságot kik véle tevének, —
 Az bús gondok rajta így erőt nem vének.
5. Fák vénült leveli azalatt elhulltak,
 Zöldségtől dombhátak mind megkopaszútlak,
 Az cserek és bikkék makkjoktól pusztútlak.
 Mellyen sok vadkanók s medvék sokasútlak.

6. Fut, mint koporsóbúl kikelt, az erdőkrül,
Az gerenyi ¹⁾ hegyes és völgyes sűrűkrül
Többi közt egy orosz, az ki hozá hirül,
Hogy sok vadat látott előbb nem messzirül.
7. Elrémült s majd megholt nagy ijedtségétül,
Úgy mond, azok között látott egy medvétül,
Annak erős tagján felborzadt szőrétül,
Kinek romlik s bomlik az gally lépésétül. —
8. Ez hírt az puskások nagy örömmel hallák,
Vadászni mennének, az Úrnak javallák;
Az erdőt nagy messze hamar el is állák,
Hajtók is vígyázva gyorsan meghajthatták.
9. Pattanék azalatt az puska egy helyben,
De a miátt az vad nem esheték sebben,
Nagy erdőrontással szalad az sűrűkben
Egy kegyetlen medve az berkes völgyekben.
10. Így az egy puskásnak nem telheték kedve, —
Elmene seb nélkül mert az dühös medve;
Emlegetik zúgó futását nevetve.
»Az más hajtás jobb lesz! . . .« mondják nagy örvendő.
11. Ott azért nem késvén, beljebb léptetének,
Az erdő-derékra s sűrűre menének,
Mint azelőtt, most is hosszan rendet vének,
Bagolyhuhogással hajtóknak jelt tének.
12. Hallatik az hajtó messzirül fülhegygyel.
S nem elégszik most meg mint azelőtt egygyel:
Mert az hajtás bővül éppenséggel négygyel,
Kik közül életben csak egyik sem megy el.
13. Pif-paf, — szól az puska imitt is, amott is,
Csattan az tesény,²⁾ stucz csakhamar másutt is,
Négy nagy öreg medve az hol elhullott is,
Medvére mindenik mert akkor kapott is.
14. Nem kis vígságára az Grófnak ez leve.
S mondják, megborslódott már az étkek leve,
S egy szép forráskútnál ottan az Gróf eve,
Mely forrásnak talán Animoné neve.

---

¹⁾ Gereny, Unghvárhoz tartozó falu.

²⁾ Tersényi (tescheni); puska neme.

15. Az Satyrus erre minap kit kergetett,
Víg vadászásában erre üzőgetett,
Tüle Neptunustúl noha megmentetett —
De kiforró kúttá általa tétetett.

16. Itten az puskás is körültelepedék,
Beszédes mulatság köztük nevedék;
De egyik magában igen törekedék: ¹⁾
Amaz első medve hogy elverekedék.

17. Szomját a Gróf e szép kifolyó kútvízzel
Enyhíté, *mert nem él más italú ízzel*; ²⁾
De az bor is köztük jár pohárral tízzel,
Kit az fáradt puskás kapkodott két kézzel.

18. Víg ebédlés után tekintnek egekre,
Látják, hogy a szép nap hajlott lemenetre,
S mondják: míg fényével nem ér tengerekre —
Még egyszer állanak rendben az lesekre.

19. Az hegy túlsó részét délután meghajták,
Hol sok erdeiek ³⁾ magokat mutatták,
S némelyek közülök fogokat ott hagyták,
Stuczokkal puskások mert általfurdalták.

20. Ez nap négy nagy medve miáttok elesék,
Az vadkanokat is mindaddig keresék,
Végre azoknak is járását fölnyesék, —
Kikbül süttetének nagy pecsenyés vesék.

21. Szép vadászat vólt ez; s onnét megtérének,
Napszállat után az várban fölmenének,
Az hol víg vocsorát mindnyájan evének,
S másnaprúl tanácsot egymás között tének.

22. Eljött *Prinyi Pál* ⁴⁾ is azonban jó reggel,
Ki az medvék ellen tele van méreggel,
Megterhelte vállát egy stuczczal öreggel,
S megint kimenének sok puskás sereggel.

---

¹⁾ Értsd: *törte magát*, bánkódott.

²⁾ Bercsényi, mint néhány levelében maga is érinti, *bornemisza* volt, később is, kurucz fővezér korában is. Ama korban nagy ritkaság.

³⁾ Vaddisznók.

⁴⁾ B. Perényi Pál, abaúji és ugocsai főispán.

23. Volt ugyan az Grófnak, volt mulatságára,
 Volt az első nap is nagy vígasságára:
 De egy vad sem üte az Úr állására,
 Kiért neheztele hajtók hajtására.
24. De másnapon, bezzeg, kiki ráakada;
 Gróf *Bercsényi*re is két medve szalada,
 Kik közül egyiknek stucz-golyóbist ada,
 Elesék sebével, — de tovább halada.
25. Csattog-pattog té-túl az puska mindenütt,
 Hol vadkan s hol medve mért az puskásra üt;
Prinyi Pál is egyhez ott egy stuczczo^t elsüt,
 S két golyóbis után vére bőven kijött.
26. Homloka közepét szintén találta volt,
 Mely miátt az nagy vad ott szörnyű halált holt.
Ádám tizedes is azonban előlszólt,
 Mondja: miátta is esett egyen nagy fölt.
27. Jó stuczczo^tát jó módon hozzákészítette,
 Oldala közepét, — mond, — sebesítette,
 Ki miátt nagy tagját már csak alig vitte,
 Nem mehetett messze, azt nyilván elhitte.
28. Föltalálák azt is egy omlás fa között,
 Halálos ágyában mert odarejtözött.
 Itt-amott sok fajdtyúk akkoron röpdözött,
 Kiket az jó puskás ott ellövöldözött.
29. *Polyák Jankó* is jön egy jó tesinkával,¹⁾
 Mondván: annak kised gömbölyű lyukával
 Egy medve oldalát átfúrta ólmával, —
 Telik sok tarisznya majd kövér hájával.
30. Az hajtók azalatt ihol kurjantanak,
 Mondván: Amott egy nagy sűrűben voltanak,
 Rettentő nagy medvét az melyben láttanak
 Sebben, de nem holtan, kit is ott hagytanak.
31. Az puskások gyorsan odafutamának,
 A sűrűség mellé mind környül-állának —
 Egyszersmind ketten is hozzá czélozának
 Kit is mindaketten jól megtalálának.

¹⁾ Tersinka, *tersényi*.

32. De nem halálosan : mert nagy dühösséggel
Kirohanván rajtok véres sebességgel,
Két lábra fölállván, csapdos erősséggel,
Hol egyhez, hol máshoz rettenetességgel.
33. Elveté lövéssel egyik az másikról,
Az harmadik is úgy, ám az negyedikről
Meddig le nem hulla erős lábairúl,
Sok vért kibocsátván sebes lyukaibúl.
34. Ez nap az erdőség szünetlenül zenge,
A sok puskázástúl völgy s hegytető penge,
Hajtó kiáltása ágak között csenge,
A sok vad-futástúl a föld ugyan renga.
35. Itt múltattak nyilván vadász Diánnával,
Az Napaeák amaz friss Atalantával,
A ki egy nagy vadkant megöle nyilával,
Vadakat előzvéen futó gyorságával.
36. Napaeák az erdők Istenasszonyai,
Kiknek az erdei vadak az nyájai ;
Nyilván Gereny körül voltak hajlékai,
S azoknak voltak ma fölszentelt napjai.
37. Mert sok vad sebesült s sokan elhullának,
Medvék vadkanokkal ez nap meghalának,
Szekérre szarvasok s őzek rakatának,
Konyhára sok nyulat s madarat hozának. —
38. Így tölté *Bercsényi* gyakrabban idejét,
Gonddal nem szárazasztván csontjai velejét,
Így nem győzheté meg Vénus is elméjét,
Óván heveréstül most özvegylő fejét.
39. Tudta, az heverés hogy ördög párnája,
Kinek vagyon abbúl rázott vánszkája,
Ott éleszt s gyújtogat az gonosz fáklyája,
Melybül kerekedik sok bűnnek formája.
40. Külső mulatsága hogyha nem lehetett,
Vadas hegyeiben vagy ki nem mehetett,
Mert az üdő ebben most gátlást téhetett
S havas fenyegeteggel házban kergettetett :
41. Talált mulatságot akkor is magának,
Házai üresen mert ritkán valának,
Sok urak s főrendek gyakran beszállának,
Kik víg mulatást ott hamar találának.

42. De, ha senki nincs is, mulatságot talál :
Mert sok bölcssek könyve véle egy házban hál,¹⁾
Mellyekben elméje ha bocsátkozik s száll,
Akkor más gondolat — hidd — tüle távol áll.
43. Gazdag volt másként is tél akkor havakkal,
Símúlt az egész föld csuszamós utakkal,
Kevélykedve kiki járt s röpült szánakkal,
Vidúlt *Bercsényi* is mellyért több urakkal.
44. Mert gyakran szánkózék egyiktől másikhoz,
S víg kedvet magával hol mindenikhez hoz ;
Gyűlnek sok főrendek mint főispánjokhoz,
Szíves kérésekkel híván őt magokhoz.
45. Kik is egymás között ugyan versengének :
Legelsőbbben vígan mellyiknél lennének ?
Illik, ki közelbb van, hogy ahhoz mennének,
S másnál víg mulatást azután tennének.
46. Leleszre ²⁾ Unghvárrúl azért elsőben is
Szánkóját csúsztatá, s onnét Zéténben is ; ³⁾
Voltak nagy vígsággal mind az két helyben is,
S nagy jó kedvben mentek onnét Csicszerben is.⁴⁾
47. Mátyuczra szánkóztak honnét csuportosan,
A hol körülültek egy táblát számosan,
Sikolt az muzsika az holott hangosan,
S ottan az ebédet tisztelték tánczosan.
48. Őrmező sem marad ki az vígasságbúl ;
Kereknyére csúsztak egymásután abbúl, —
Hol senkinek szűki nem leve az tánczbúl,
Sok jó köszöntés két ott sok tölt pohárbúl.
49. Hátra van még Darócz, még ottan nem voltak.
Hol is az emberek jó kedvben nem holtak ;
Ott sok víg tréfákat mulatás közt szóltak,
Világot világbúl meddig ki nem óltak.
50. Onnét Ungh-varában vígan szánkózának,
Az hol nagy örömben merülve uszának,
S mindenféle rendek kedvben újulának ;
Az farsangi napok most ott így mulának.

---

¹⁾ Bercsényinek Unghvárott igen jeles könyvtára volt. Ismertetését
1. »*Bercsényi-család*« II. köt. 248—250 és 253—254. II.

²⁾ A fehérpapok praelatusához.

³⁾ B. Klobusiczky Ferencz kir. személynökhöz.

⁴⁾ A Csicseri *Orosz* család székhelye.

51. Erősen tovább is tart vala még az tél,
Röpül az hó színyén ¹⁾ s üvölt az hideg szél,
Az vizek hátán is még az ember nem fél :
Jégen hol kedvelli, terhével ottan kél.
52. Bír az holt Tisza is még nagy erősséggel,
Jege alá zárlott halbéli bőséggel,
A hová az Urat várják nagy készséggel
A salamoniak az egész községgel.
53. Illik azért az Gróf hogy oda szánkózzon,
Némely napig ott is vígan mulatozzon,
Sokszámú halakat jég alatt gyalmozzon, ²⁾
S ottan szekereket terheljen s lajtozzon.
54. Hol már az halászok az Tiszát lékellik,
Az holt vizet mintegy ugyan meglelkellik,
De kezöket gyakran csapkodják s lehellik,
Mert az hideg szelet nem igen kedvellik.
55. Az gyalom rúdját már előbb-előbb tolják.
Egyik lyukról az más lékre taszigálják,
Az halak járását füllel ugyan hallják,
Hogy lajtot készítsen, bírónak jovallják,
56. Kivonának számos nagy öreg csukákat
S azokat felmúló nagyszámú harcsákat,
Mintegy ólban hízlalt szalonnás potykákat,
Sok kecségét, mintegy annyi malaczkákat.
57. Ki számlálhatná meg itt a sok hal nemét,
Salamon nem tudná mind azoknak nevét,
A halász számatlant itt a sertésnek vét ;
A melyekkel másutt találná úr kedvét. ³⁾
58. Ily s több mulatságok közt eltele a tél.
Jár levegő-égben már engedelmesb ⁴⁾ szél,
Mely miátt vizekből az fagyás majd kikél.
Az földből előgyün hol mi kis állat él.

¹⁾ Értsd : *színyén, színén.*

²⁾ *Gyalom* : a háló egy neme.

³⁾ Ezen sor mellett a lapszálon egy jelző vonás van a szövegnél feketébb téntával írva és ugyanily vonással jelzett kecskeny papírszalagon egy sor szöveg szintén feketébb téntával, de más egykorú kézzel, tán a szerző kezével írva e változat : »Az kivel tanálná másutt más úr kedvét.«

⁴⁾ Enyhébb, szelídebb.

59. Az quártélyos is már buzong az országban,
Gondolja: majd vég lesz az szép uraságban,
Az tyúk, lúd és pulyka s malacz-konyhaságban, —
Lassabban is jár már az portiósságban.
60. Kovácsoknál széjjel patkón az pöröly peng,
Rittmeister szállásán az pénzolvasás cseng,
A megindulásra az trombita már zeng;
Friss most a faluban ki majd csak alig teng.
61. Készül, mert az török forгатja csidáját,
Tisztítja tavali vértől a szablyáját,
Pallérozza jancsár rozsdásult puskáját,
Vezér is festeti mocskolt sátorfáját.
62. Hírlelik, hogy vagyon már nagy készülettel,
Az császár maga is lesz most kijövettel,
Nem gondol véle, hogy sok népe veszett el,
Próbál, ha mit tehet, még e kikelettel.
63. Az franczia is van, mondják, nagy erővel,
Öltözött sokszámú hada vas merővel,
Semmit sem gondol az hideg napverővel,
Próbál jó idején az tavasz-üdővel.
64. Jutta *Bercsényi* is most Mársnak eszében,
Kit azelőtt tartott s nevelt kebelében,
Föl is nőtt vala jól jó híre-nevében,
Sokakat felmúlván jó vitézségében.
65. Gondolkodik: hová lett? hogy nem láthatja,
Hadai közt magát sohul sem mutatja,
Most az török ellen kardját nem forгатja,
Sátorát az Rhénus mellett sem vonatja.
66. Véli, Vénus-asszony magához hitette,
Mársot véle éppen csak meggyűlöltette,
Minden eszét s kedvét szerelemben tette,
S fegyverét nyugalmas szegre függesztette.
67. Tudnivaló pedig, hogy Márs sisakjában
Galambok fészkeltek vasas páncéljában,
Melyből is kitetszik, hogy barátságában
Vagyon Vénus Mársnak hű társaságában.

68. Rajta azelőtt is együtt megegyeztek,
*Bercsényi*hez társot midőn köteleztek,
 Akkor is egymással, tudja, úgy végeztek:
 Egyik el nem rontja a mit együtt kezdtek!
69. De szép Vénustúl is magát hogy elvonta,
 Látja, s Cupidót is annyira bosszonta
 S nyilas mesterségben minap úgy megronta,
 Hogy reszketve kezd már hozzája újjonta.
70. Tudja pedig: visel magános életet,
 Háróm idén immár Vénust nem követett;
 Márs után is nem járt, noha meglehetett; —
 Hírt vinni császárhoz azért Márs sietett.
71. Jöve is csakhamar decretum udvartúl,
 Hogy fölmenne Bécsben *Bercsényi*, azontúl
 Az dolgot megérte hol az *Bellicumtúl*,¹⁾
 S az császár szándékját meghallja azoktúl.
72. Postai szárnyakra azért hamar kele,
 S hamar Bécsben kapá az gyorsaság szele,
 Hol az ministerek szemben lévén vele,
 Látja, hogy mosolyog rajtok jó kedv jele.
73. Hízelkedő szókkal kényszerítik Márshoz,
 Úntatják, hogy menne *Pálffy* ²⁾ hadi társhoz,
 Ezer friss s jó magyart készítsen föl ahhoz,
 De erre késlelmet az üdő már nem hoz.
74. Ha oda ³⁾ nem tetszik: török ellen menjen,
 Szablyát, mint azelőtt, azok ellen fenjen,
 Pogány vért törére még tovább is kenjen,
 Melyért böcsülleti hághat még nagy fennyen.
75. Ezer jó katonát oda is készítsen,
 Hópénzt de azoknak magáébúl hintsen,
 S azzal nagy jószágot magának készítsen
 S más több urakat is példájával intsen.

¹⁾ A cs. kir. udv. főhadi tanács. L. bővebben »A *Bercsényi-család*« II. köt. 75. és 84. ll.

²⁾ *Miklós* vagy *János*; mert mindaketten egy-egy huszárezredet vezettek a francziák ellen.

³⁾ A Rajnához, a franczia ellen.

76. Mert a király — úgymond — nem lesz feledéken,
Válthatnak jószágot így könnyen pénzeken,
De *Bercsényi Miklós* mosolyog ezeken.
S csudál ministerek ilyen elméjeken.
77. Ugyanis oly boldog üdőben jutottunk,
Hogy régen bár mindennap törököt fogtunk,
Sok jancsárfejeket az fentőben raktunk, —
Böcsületre azzal most nem igen kaptunk.
78. Nem kell, *ha magyar vagy*, mostan vitézséged;
De ha sok pénzed van, vagyon emberséged,
Ne légyen bár hadhoz semmi oly készséged,
Legyen csak pénzed, lesz elég tisztességed!
79. Hányd ki csak azonban amaz aranyokat,
Eleid kereste régi tallérokat,
Fizess s fogadj rajta sókszámu hadakat,
Ámbár ugyan szárnyon járó magyarokat:
80. Egy kis golyóbiska fejedben ütközik,
Melled s lágyékodban távúlról érkezik, —
Hadad eleiben mindjárt amaszt teszik,
Ki most az prófuntban másutt alig eszik.
81. Akkor vakargatják gyermekid fejeket,
Sírván emelgetik régi elejeket,
S te mint vesztetted el szép keresményeket,
Hadfogadásoddal metszted gégejeket.
82. Udvarhoz, szegények, örömetst mennének,
Az kiadott pénzért jószágot kérnének,
Vagy bár csak hadnagygyá az hadban lennének —
Mellyet ő pénzeken csak nem rég szerzenek:
83. De még neveket is már alig ösmérik,
Az magok sajátját csak hiában kérik,
A kiadott summát soha bé nem mérik;
Jó atyjok volt, mondják, — s azzal csak beérik.
84. Tudta *Gróf Bercsényi*, ez világ hogy így jár,
Kiváltképen pedig mi üdönkben most már;
Vitézségért előmentet hiában vár
Mert az magyar; annál jobb is, ha magyar, kár!
85. Így azért mind Vénust s mind Mársot nevette;
Az ország dolgait inkább elővette,
Eszét s minden kedvét csak abban vetette,
S örült, szolgálatját ha kinek tehetette.
-

NEGYESEDIK RÉSZE.

1. Negyedszer azonban virított már Flóra,
A midőn *Bercsényi* jutott olyan hóra,
Melyben esze s kedve tért s fordult oly jóra,
Hogy társot keresni menjen s üljön lóra.
2. Cupidó mindaddig forgódék körül,
Hogy nyilától szíve annyira sérüle:
Szerелеmben szintén fenékre merüle, —
Mellyen Vénus s Hymen igen megörüle.
3. Megelégette már régi özvegységét,
Magános életben gondos egyességét,¹⁾
S kéri azon az Úr-Isten ő Szentségét,
Hogy adja meg immár egyszer kettősségét!
4. Mert jóllehet ugyan, hogy kedvét mutatta,
Gondos özvegységét mulatva futtatta,
Külső vígságokkal üdejét mulatta:
De belső fájdalmat senki nem tudhatta.
5. Jutottak keserven gyakorta eszébe,
Kedves csömötéi, kiket gyengeségben
Szülőjök árvául hagyta kicsinységben,
Múlván ez világból egyik szülésében.²⁾
6. Láta, anya nélkül miként neveltettek;
Rájok ugyan másként gondok viseltettek, —
De anyát, mint árvák, hogy nem szemléltettek,
Anyá nélkül sokszor sírván kesergettek.
7. Kik is újították szívének fájdalmát,
Titkos keservének nagyra rakták halmát,
Az éj sem engedte értek csendes álmát,
Hallván sokszor kedves gyermeki siralmát.
8. Kikeltek ugyan már az csecsemősségből:
Lépett kis *Bercsényi Laczkó* ötben négyből,³⁾
Jutott *Zsuzsánka* is háromban az kétből,
S nevednek szépen Isten kegyelméből.

¹⁾ Gonddal teljes egyedüllétét.

²⁾ Gr. Drugeth Krisztina leánykájával, gr. Bercsényi Zsuzsikával való gyermekágyban hala meg, 1691. martius 17-én Tavarnokon.

³⁾ Szül. 1689. aug. 3-kán, az eperjesi gr. Drugeth-palotában.

9. Ez szűz Szent-Orsolya pozsonyi házában,
Több úri gyermekkel rakott klostromában
Van jó gondviselő atyafiságában:
Nádasdy Francisca ¹⁾ praefectaságában.
10. Amaz *Gróf Esterhás Ágnes*nél,²⁾ ágyánál,
Jó gondviselésben, mint édes anyjánál
Tartatik, *Gróf Forgách Simon* úr házában,³⁾
Mint atyjának igaz s jó atyjafiánál.
11. Vagyon bár jó helyen ugyan mind az kettő,
Istenfélőséget amaz ott nyerhető, —
Ez itt minden gonoszt távul kerülhető
S minden jó erkölcsöt magára vehető;
12. Nincs kétsége, vagyon mindkettő jó helyben:
Ez kedves ágyánál vagyon szeretetben,
Amaz az klostromban van mindennél kedvben
S apácza-asszonyok előtt tekintetben;
13. De *Bercsényi Miklós* mind inkább szeretné,
Ha olyan anyának kezében ejthetné,
A ki szeme előtt őket nevelhetné, —
Bennek mind ő s mind az jó kedvét tölthetné!
14. Édes anyjok helyett ha mást találhatna,
Kivel szíve, kedve s lelke megnyughatna,
Szárnya alatt mind ez s mind az maradhatna, —
Nagyobb boldogságra annál nem kaphatna.
15. De vajjon, hol vagyon az illy ez világon?
Illy madár ritkán száll s ül akármely ágon;
Nem adna bár illyet más nagy boldogságon
S elmúló világi kincsen s gazdagságon.
16. Mert ha ki fiatal s kinyjén ⁴⁾ tartottat vész:
Ott hamar megbomlik s balra hajol az ész,
Nem találod kedvét, ha gyermekidre nézsz,
Veszekedni véled miáttok ott lesz kész.

¹⁾ Az 1671-ben lefejezett országbírónak gr. Nádasdy Ferencznek apácza-leánya.

²⁾ Bercsényi unokatesvérének gr. Forgách Simonnak hitvese; példányszerű, jó, szelíd, áldott úrnő.

³⁾ Galgóc várában, a Vág mellett, Brunócz közelében. *Új adat a franczia maréchal életéhez.*

⁴⁾ Kényén.

17. Ha gazdagot vészesz és nagyúri asszonyt,
Azt mondják: nem szívet nézsz, hanem csak haszont,
Az ilyen jóért is az rossz nyelv megbosszont,
S gyenge fátyolodbúl szőtet hetes vászont.¹⁾
18. Ha szegény sem lészen s nem is igen gazdag,
S egy kis csínosságra s ékességre ha ad,
Ott is az hamis nyelv hamar ollyat farag:
Gyermek-üdőben jár, — s lesz érette harag.
19. Ha jószága nem lesz, de sok pénze lészen,
Megmondják: csak erszényt szerzett ott egészen.
Így soha senkinek dolga nem lesz készen,
Ha csak azt nézi, hogy az nyelv mint moly éssen.
20. Azalatt az üdő folyton foly s csak eljár,
Az jószágokban is esten esik az kár;
Mert az úr jó gazda légyen s vigyázzon bár:
De honnét most elment, szűnt ott az munka már.
21. A föl s alá való sok járás sem használ,
Főként, ha gazdasszony nem maradt az háznál;
Lophat ott a farkas az álmos juhásznál,
Mert a gondviselő jól ivott most másnál.
22. Ezeket *Bercsényi* mind jól megfontolván,
S régi egyes²⁾ éltét magában gondolván,
Elméljéről minden bús gond eloszolván,
Egekre tekint, szívében így szólván:
23. »Deliberatum est; meg kell ennek lenni,
Ideje is társot már magamnak venni.
Istenem! de valjon hol kell szert rá tenni? ...
Illik mert az jóért messze is elmenni.«
24. Midőn azért az Gróf ilykép gondolkodék,
Szívűl az Istenhez égben fohászkodék,
Mennybűl a szívére válasz bocsátkodék,
Mintegy elájúlva mellyen álmélkodék:
25. »Menj el csak, nem messze vagyon — úgymond — egy kép,
Kinek főtől talpig minden termete ép,
S olly asszony, kit tisztel mint Diánnát sok nép, —
Lakóhelye ennek az Dunákon túl: Vép.«³⁾

¹⁾ Szőtet = *szó, szövet*; hetes vászon: *durva, paraszt-vászon*.

²⁾ Egyedűli, magános.

³⁾ Gr. Csáky Krisztina Vas-vármegyei kastélya. »Az *Dunákon*« alatt az érsek-újvári, az öreg és a mosonyi Duna értendők.

26. Ezeket az Gróf Úr hallgatván fülelve,
S lévén az Istenhez szíve felemelve,
Mintegy mély álombúl újhodék, fölkelve
Mondván, hogy lovai legyenek nyergelve!
27. Legyenek nyergelve, mert majd útra mégyen,
Kegyes Diánnának hogy udvarlást tégyen,
Áldást, s nem utálást az kitől is végyen,
S adja Isten, holtig hogy ő társa légyen!
28. Társa légyen? . . . Bezzeg, megvan az kívánság,
De ki viszi végben, hogy ez nagy Asszonyosság
Hozzája hajoljon? Az ily nagy méltóság,
Kinek minden dolga bölcsesség s okosság.
29. Ki viszi végben? Mert csak magának menni,
S hír nélkül s hertelen nála béjelenni,
Titkos szándékárúl ott jelentést tenni
Nem illik, ne kezdjen hogy ítélíst venni.
30. Bátorítja ugyan Cupidó s biztatja,
Mondván, hogy annak is szívit lángoltatja.
Titkon őhozzája régen gyújtogatja, —
De ezt az Gróf Úr csak hallja, s nem tudhatja.
31. Jóllehet volt nála egykor követségben
Szombatban, s Pozsomban udvarlott más végben,
Harmadszor is szóllt s vólt véle szemben Bécsben,
S látta mindenütt az szokott kegyességben. . . .
32. Szíve mint dobogott, érzette magában:
Amannak nem látott de szívhajlékában;
Mit gondolt, ki tudja? tartotta magában
Akkor, mert szemérem szállt s vólt ajakában.
33. Csak odarohanni hát nem bátorságos
Másként is, a személy minthogy méltóságos,
Hol nem lesz az ember ha udvariságos,
Félő, — dolga lészen megútált s csúfságos!
34. Meg köll hát elsőben az útat jól nyesni,
Nehéz várással is oly üdőt rá lesni,
S oly követet ahhoz találni s keresni,
Ki által kedvében lehessen beesni.
35. De illy ember valjon holott születtetett?
Érdemlene bizony nesztori életet
Kinek az Gróf illyen titkot jelenthetett.
S kiben bizodalmat s ily hitelt vethetett.

36. Mert az igaz ember szűk most ez életben,
Titkos légyen főként az ily történetben,
S ne találjon gáncsot ki a szeretetben, —
Ritkán kél ily madár fészkes kikeletben.
37. Tudják: az Grófnéért hogy vannak többen is,
Folytatják az dolgot immár előbben is,
Lehet, szándékjokat vitték már végben is, —
Pirúlnának azért ott az kezdőben is.
38. Vannak itt is, s vannak mások is fölföldről,
Az kik practicálnak s gondolkodnak erről,
Forgódnak is érte, mint mondják, emberül,
S talán majd az madár kezökre is kerül.¹⁾
39. Ki fog hát óróla Vépre ily hírt vinni,
Gondolkodik, ebben kit kelljen meghinni?
Nem lehet akárkit erre mert rábírní, —
Hát inkább szándékját csak meg fogja írni . . .
40. Nem írja: az írás mert gyakorta hibáz,
Írigység az után ólalkodva vigyáz,
Gyalázatot sokszor ember nyakában ráz,
Főképpen személye az hol csak oly, mint váz.
41. Ha az írás mellett nem lesz szószólója:
Lehet a sok hamis ott mindjárt vádlója,
Kivált ha levélnek nem lesz titkolója, —
Ott böcstelenségnek nőhet vadkomlója.
42. Vannak oly szolgálí, az kikhez bízhatna,
S kiknek ilyen titkot bátran megmondhatna,
Általok talán jó választ is várhatna
S az odamenésre napot is kaphatna.
43. De egyiknek sincsen ott ösmeretsége,
Kit ha meglátna az udvarlók népsége:
Nem lehetne olyan practicás mentsége,
Hogy ne lenne róla mindennek kétsége.
44. Szívben rejtett titkát nyilván kitanálnák,
Hízelkedő szókkal tüle kitanúlnák,
Írigyek tábori mellyért körülszólnák
S rontó mínájokat alája áskálnák.

¹⁾ E felföldi kérők egyike a nem rég megözvegyült gr. Barkóczy Ferencz zempléni főispán és kassai vice-generális volt. L. »Bercsényi család,« II. k. 90 — 91. l.

45. Így az, Gróf magában midőn vetekednék,
Okos Salamonként bölcsen eszeskednék,
Történék: az Grófné akkor törvénykednék
S Dunántúl másokkal méltán pörlekednék.
46. Erre volt kihíva szintén az fölföldről
Az ki ítéletet bölcsen tenne erről:
Szirmay István, ki ítélőmesterül
Szolgált az országban sokat már emberül.
47. Sokszor szolgált immár *Gróf Bercsényinek* is,
Jóakarója volt mert eleinek is,
Erre ingerlője volt már szívének is, —
Illik hitelt adni bátran a kinek is.
48. E nagyúri Asszonyt sokszor említette,
Életét mint tükört eleibe tette,
Természetét s dolgát előbeszéllette,
Jóságát, jószágát olykor elévette.
49. Ébresztgette hozzá gyakran az Gróf szívét,
Okos beszédjével gyújtogatta kedvét;
Bölcs jóvallásával — mond — az Grófnak nem vét,
Írhatja szívében bízást kedves nevét.
50. Előbbeni társa — úgymond — *Krisztina* volt,
Kit Szombatban elzárt tüle egy kriptabolt;¹⁾
Isten tetszéséből ez már régen megholt,
Azulta negyedszer kertész fiatalolt.
51. *Krisztina* volt, ki holt: *Krisztina* ím ez is,
Kétszer özvegy lett az,²⁾ másodszor ím ez is;
Nagy familia volt: nagy nemzet ím ez is,
Volt az okos, szép s jó: bölcs szép s jó ím ez is!
52. Volt annak, vagyon, nám,³⁾ ennek is értékje, —
Meg is nyomhatja azt ennek az mértékje.
Minden jó erkölcsnek szerében van fékje, —
Nagy méltóságban is helyheztetett székje:

¹⁾ Innét tudjuk meg, hogy Bercsényi, első nejének hamvait a saját családi sírboltjában — hol atyja is és anyja pihennek, — ú. m. a nagy-szombati sz.-ferencziek templomában helyezteté örök nyugalomra.

²⁾ Drugeth Krisztina első férje gr. Forgách András, a második gr. Pálffy Ferencz volt.

³⁾ Lám.

53. Országunk bírāja meghagyott özvegyje,
S az jó özvegységnek válván igaz egyje,
Illik, hogy olly ember bús gyászát leszedje,
Kivel élte baját soha ne szenvedje.
54. Nevelt szép erkölcsben kedves gyermekeket,
Kik anyjoktól vették drága szemérmeket,
Kívánva kellene keresni illyeket, —
Mellyért megtisztelni méltó személyeket.
55. Édes anyja lészen ő gyermekinek is:
Mert sok jóval vagyon idegeneknek is,
Drága sok jóságot ettől vehetnek is,
S örömeire lésznek most bús szívének is.
56. Ideje, találjon csak illyen párjára,
Éltét vigasztaló s tápláló társára,
Álljon csak reája az ő tanácsára:
Meglátja, nem lészen *Szirmay* kárára!
57. Ezeket s többeket némelykor szóllotta,
Mint eszes Tullius híven jóvallotta,
A Grófnak fülében sokszor súgallotta,
S mindeddig magában rejtve titkollotta.
58. Látván, hogy az Gróf Úr ezt mind elhallgatta
S jó tanácslását csak magában faggatta,
Semmi jelenségét de arra nem adta, —
Azért akkor ő is eztet csak fönthadta.¹⁾
59. Illik illy emberre az dolgot rábíznyi,
Ki az Gróf gonoszszán most nem szokott híznai;
Van is ott hitele néki nemcsak íznai,
Sőt van böcsülleti Vépen nagy árvíznai.
60. Lóra kapa azért a Gróf, s *Szirmay*hoz
Mégyen, mint jó tanácsadó atyafihoz.
Elkezdett dolgából, tudja, sok jót kihoz, —
Bízik régen mondott s jóallt szavaihoz.
61. Mondván: Úgy értette, az Dunán átmégyen,
Hogy némely pörökben igazítást tégyen;
Kéri, feledékeny őróla se légyen, —
Újulást általa hogy bús szíve végyen!

¹⁾ Értsd: *fölhagyott vele.*

62. Kéri, emlékezzék régi szavairúl,
Gyakorta önéki tett jovallásirúl,
Most már általlátott hasznos tanácsirúl. —
S nem lesz feledékeny jóakaratirúl!
63. Immár elvégezte s rendelte magában,
Tovább hogy nem marad bús árvaságában,¹⁾
Nem fogy, nem töpröng s vész magánosságában. —
Csak lehessen annak hú grátiájában!
64. Annak, kirúl nála sokszor emlékezett,
Kedves névvel gyakran kit meg is nevezett;
Annak, kinek Isten sok jóval kedvezett,
S mindennémű virtus benne gyökerezett.
65. Kirúl minapiban jelentést tett az ég,
Szíve sóhajtásit szánván az istenség,
Mondá: bús gondjában csak annál lehet vég,
Nincs is kötelezve szíve senkihez még.
66. Ezért igazítá Dunákon túl, Vépre,
Hogy ottan találhat egy oly kegyes képre,
Nyilas Diánnához hasonlóra s épre,
Kinek sok jósága elterjedt sok népre.
67. Fölindult szívében, azt meg kell vallani,
S örömet is menne oda udvarlani:
De illik elsőben tüle szót hallani, —
Ne köllessék nála hogy szégyent vallani!
68. Az udvariság is magával azt hozza:
Üdejét és napját hogy megtudakozza,
Netalán olyankor más akadályozza;
Jobb hát, hogy előre útját kinyomozza.
69. Jól vagyon; felelé az tudós Szirmay, —
Jól virradott az nap, mely volt talán mai.
Bár eddig is lettek volna olly álmái,
Jól járnának eddig kettősben jármai!
70. Elmégyen ő — úgymond — ugyanis előre;
Juta is csakhamar Dunán az kelőre,
Onnét másfél napra Vépre ebédlőre,
Hol forog jó borral sok pohár s nem löre.²⁾

¹⁾ Értsd: özvegységében. (Régies.)

²⁾ B. Szirmay István országbírói ítélőmesternek Bercsényi második házassága ügyében gr. Csáky Krisztinánál valójárásáról l. »Bercsényi-család« II. k. 90 — 95. ll.

71. Kelnek köszöntések asztalnál urakért,
 Iffú és házas s úgy özvegy fiakért,
 Némely úri árva s úgy kisasszonyokért,
 S nagy tisztekben lévő más méltóságokért.
72. *Gróf Bercsényiért* is ott egy pohár kele,
 Mellyet az pohárnok tölte szintén tele,
 Jó emlékezetet mely róla emele,
 S eltelék az asztal kerületi vele.
73. De bezzeg, *Szirmay* jobban emlékezett
 Asztal után, midőn üdővel érkezett;
 Mert elméje néki meg nem feledkezett. —
 Töltvén pohárjában bor helyett főtt vizet.
74. Azelőtt is ugyan gyakran említette
 Beszédje közt az Gróf életét fölvette
 S ez úri asszonynak eleibe tette:
 De még ezt, az mint most, meg nem jelentette.
75. Megmondotta ugyan drága józanságát,
 Azzal születtetett eszét s vígasságát,
 Természeti szerint vitéz bátorságát,
 Szép keresményével együtt méltóságát.
76. *Mellyek rövid üdön nagyobbra emelik,
 Az föld mindenfelül hírével mert telik;
 Nagy tudományáért mindenek tisztelik,
 Az ország népei bücsüllik s kedvelik.*¹⁾
77. Az Grófnénak csak ily jó ember kellene,
 Ki minden gondjának állhatna ellene,
 S tüle minden búkat messze széjjellene, —
 Illik hát, hogy csak ily személyt kedvellene!
78. Nem sértené ezzel semmi méltóságát,
 Társa hogy viselte országbíróságát:
*Mert ennek is látván virtusi sokságát, —
 Éri, s halladhatja hasonlatosságát.*
79. *Miklós* volt az ²⁾ névvel, *Miklós* nám ím ez is;
 Nagy úr volt? ... *Nagy úr most, s nagyobb lesz még ez is!*
 Nagy *nem* volt? Nagy ágbúl származott lám ez is;
 Deli s okos volt az? Bölcs s deli ím ez is!

¹⁾ Szirmaynak ezen jóslata a lánglelkű Bercsényiről fényesen teljesült csakhamar, a Rákóczi-korszakban.

²⁾ Gr. Drasskovich.

80. Volt annak értékje? Vagyon látni ennek is,
Osztálya az kivel nincsen senkinek is; ¹⁾
Dicsíretes volta özvegységének is
Nagy, s vagyon szép híre teljes éltének is.
81. Kedves, szép gyermeki nőnek tisztességben,
Minden tagocskájok van rendes épségben;
Nincsenek is immár oly csecsemősségben,
Kik miatt az dolgot vehetné kétségben.
82. Édes anyjok helyett fogják megtisztelni,
Kiket mint akarja, úgy lehet nevelni,
Mellyért dicsőséges jó hírt fog viselni,
Istentől bő áldás értek rá fog kelni.
83. Illyeket s többeket már azelőtt szóllott
Szirmay István az Grófnénak jóvallott.
Szíves kívánsággal fülében sügallott, —
Mellyet titkon tartván, másutt ki nem vallott.
84. Nem engede akkor a szemérmesség
S ez úri asszonyban született eszeség
Ollyat felelni, hogy ne lett volna kétség,
Köztök hogy lehessen valaha egyesség.
85. Fordítá azonban *Szirmay* szavait,
Mondván: Nyergeltette Bercsényi lovait,
Fölkészítette volt már minden szolgálait
Akkor, hogy házatúl ő kezdte útait.
86. Az Duna innenső részét s határait
S annak hegyén s térjén épített várait,
Ez földnek birtokos és lakos urait
Kívánja meglátni, híres lakásait.
87. Mert soha éltében e tájon nem volt még,
Noha nem nyugtatta az ifjú frissesség;
Tudom pedig, szíve most másképen is ég...
Adná Isten, lenne kínjában Vépen vég!
88. Jelentette Isten mert álmában Vépet:
Itten hogy találhat egy eleven képet,
Minden termetében deliát s ily szépet,
Ki ő fogságára készített s hányt lépet.

---

¹⁾ Bercsényinek testvérei nem voltak, csak egy mostoha-bátyja:
gr. Forgách Farkas, anyjának első férjétől. Azonban annak, s illetőleg
fiának *Forgách Pálnak* öröksége már rég kiadatott.

89. Isten akarata ellen hát ne járjon,
 Illyen hű vendéget sőt szívesen várjon,
 Ily nagy jó szerencsét magátúl ne zárjon,
 Álljon jó válaszsza, szíve s kedve tárjon.
90. Az eszes *Krisztina* ezt mind elhallgatta,
Szirmay mondásit magában faggatta;
 Kit-kit szívesen lát. — oly válaszát adta, —
 Olyant főként, ki még Vépet nem láthatta.
91. Nincsen senki előtt vépi háza zárva,
 Böcsülletes rendnek áll ajtaja tárva;
Bercsényi is lészen jó szívvel bevárva,
 Magát megalázza ha ott körüljárva.
92. Kapá *Szirmay* is ott azért pennáját,
 Szólitá magához egy hűtvös ¹⁾ szolgáját.
 Mondván: nyergelné meg hamar paripáját,
 S nyargalná be frissen Pozsonyt s annak táját.
93. Azalatt az Gróf is Pozsonyban érkezett,
 Az jurátus ²⁾ véle a hol foga kezét,
 Mondja: nagy sietve Dunán átevezett,
 S urátúl magával egy levelet vezet.
94. Mellyet az Úr fogva, titkos sóhajtással
 Nézi s olvasgatja szív-dobogtatással;
 Pozsonyban mint járt már, tudja, egyszer mással, —
 Noha azután élt híven azon társsal.
95. Írja *Szirmay*, hogy látják nagy szívesen,
 Szoktak új vendéget mint látni kedvesen;
 Ne késsék, s ne gyűjjön azért kétségesen:
 Őt is Vépen éri az Gróf, csak siessen!
96. Jó ugyanis — mondja — a szíves látás is,
 S lehet mindennémű jó kedvmutatás is:
 Kellne *Bercsényi*nek ahhoz de több más is, —
 Hiszi Istent, száll rá ottan bővbb áldás is!
97. Másnap azért, a nap hogy sugárt emele,
 Kitúl világodék az ablakok fele,
 Végtere az ház is lön fényével tele,
 A Dunán az Úr is az hidasra ³⁾ kele.

¹⁾ *Hites*, hittel kötelezett.

²⁾ T. i. *Szirmay* ítélőmester jurátusa, hites jegyzője, — küldötte.

³⁾ Repülő hid.

98. Mégyen s röpül az híd az hajós kompokon,
Sok nyughatatlan ló dobogtat azokon,
Jár széjjel az Grófnak szeme az habokon,
S megtorpan ¹⁾ elméje ily godolatokon :
99. »Az szegíny Leander régenten mint jár,
Tengerben uszkálván Héró fáklyájára,
Seston kővárának kit magas tornyára
Héró helyheztete éjjel ablakára. —
100. Nagy bátran habok közt mindaddig uszkála,
Sokszor kedveséhez vizeken sétála,
Tenger fenekére végtére hogy szálla,
S kegyes Hérójátúl keservesen vála.
101. Elaludt világa mert Héró tűzének,
Mély álm e lnyomván födelét szemének ;
Már közepén lévén tengerek vizének,
Nem tudhatá útját szerelme helyének . . . .
102. Az éjjeli habok addig taszigálák,
Kemény s bátor szívét nagy félelmek szállák.
S nagy bágyadozások karjait elállák, ---
Seston partján tagját meghalva találák.
103. Óh te, szerelemnek nagyhatalmú tüze,
Nyavalyás Leander, kit ennyire üze,
Seston várának hogy szemedben tünt szüze,
S Párkák fonalárúl ilyképen lefüze.
104. Boldogjabb lehettél te mégis nálomnál,
Voltál mert sem egyszer, sem kétszer Hérónál ;
De én még nem voltam csak egyszer is annál,
Kinek égő tüze régen előttem áll.
105. Melynek ím evezek világosságára,
Sok dícsíretinek számtalanságára,
Juthatok éltemnek hol boldogságára,
Szegíny Leanderként vagy romlottságára.
106. Meg nem szűnik ugyan fáklyája égése,
Mert van rá szememnek már régen nézése, —
De úgy is éltemnek lehet végezése,
Személyemnek nem lesz ha nála tetszése.

---

¹⁾ Megtorpad ; megakad, megáll, megtartózkodik.

107. De mivel fáklyája nem áll olyan tűzből,
Mely porrá éget s ront mindent természetből,
Világossága sem öntetett oly mécsből,
Mely eloltathassék kicsiny lehelléstül:
108. Nem lehet hát szívem óróla kétségben,
Sőt vagyok s lések is oly jó reménységben:
Nem marad sokáig késedelmességben!
. . . . .¹⁾
109. Méltó is nagy jóért, méltó várakozni,
Embernek messziről futni s fáradozni,
Leanderként veszély között is habozni,²⁾
Dolgát csak lehessen kedves végre hozni.
110. Hiszem, Leandernél lesz boldogjabb sorsom:
Fényből mert nem szűnik én feltett lámpásom,
Nagyra nyő s terjed még most óltandó³⁾ hársom,
S megadja Isten, lesz Krisztina én társom!«
111. Átkele Dunákon ily gondolkodással,
Egekben bocsátott sok foházkodással;
Vélnéd: ég az Nyúlás⁴⁾ sebes lángolással —
Sokszámú szolgátul gyulladt pirosálással . . .⁵⁾
112. Soprony városában jutván, megéjjele;
Van az Gróf orczáján hol nagy vígság jele.
Az vendégfogadó nagy örömmel tele;
S kiki másnap frissen jó reggel fölkele.
113. Lemetélte volt már Ceres kalászeit,
Bérakta csűrökhöz teljes asztagjait:
De vélnéd, kinthagyta piros pipacsait —
Ha látnád mezőben most az Gróf szolgálait.
114. Az kiktől vereslett minden földek vége,
Az útnak hossza s néhultt téressége:
Piros szín volt mert az udvar ékessége, —
Kit csudált mentében sok falu népsége.

¹⁾ E versszaknak utolsó sora a másolatból kimaradt, és bár utólag pótolni kívántuk volna, — hasztalanul írtunk érte Varsóba: meg nem kaphattuk. Egyébiránt nem lehet lényeges.

²⁾ Értsd: *habokkal küzdeni*.

³⁾ Értsd: *ójtandó*.

⁴⁾ Mosony-megye felső vidéke.

⁵⁾ Czélzás Bercsényi udvari szolgálinak s udvari lovas-seregének piros egyenruházatára.

115. Vigyáz az istrázsa Vépen is azonban,
Kapu felett épült jó magas toronyban,
Mondja: Sok lovast lát egy vörös csuportban,
Hintó, konyhaszekér mellyet követ nyomban.
116. Két lovas közülök előre kifuta,
Míg hátratekinték, ím kert alá juta,
Az kapun is bájött, reménylem azúta, —
Bezzeg, nem vonta meg még azt hosszú út! . . .
117. Midőn az istrázsa toronyból így beszél,
Ottan elfut Vépről minden gondos ¹⁾ veszély;
Fúj az udvariak között az kétes szél, —
Mert *Bercsényi* felül ki egyet, ki mást vél.
118. Azalatt az Úr is közelebb léptete,
Sok csudáló szemet magára vettete;
Lova ugrásával kit megneveltete,
S fényes öltözettel kit megkönnyeztete.
119. *Barna-fakó* az ló, mellyen az Gróf üle,
Egy herczegi bélyeg kinek farán süle,
Fején ide-oda mozog hegyes füle;
Látván vérben fordult szemét, félnél tüle.
120. Madár-könnyűséggel rángatja elejét,
Fényes kantárjában hánya-veti fejét,
Vélnéd, túrja száján az agyavelejét. —
Zabla-rágással úgy fújja tajték-tejét.
121. Mídás csináltatta aranyas szerszámját,
Persiából hozták nyilván a formáját;
Merő szkófiummal tödzötték czafragját, — ²⁾
Mellyen látni híres *Arachne* munkáját.
122. Ékes ugyan a ló s minden teteme ép,
De bezzeg, Urának termett oly úri kép,
Oly deliség, s drága ruhája is oly szép:
Méltán csudálhatja hogy minden látó nép!
123. Arany az ezüsttel vegyült ruhájában
Sokféle virágok vegyes állatjában, ³⁾
Zöld szín járt selyemmel mellyeknek útjában,
S egy szép csuport darú ⁴⁾ strázsált kalpagjában. . .

¹⁾ Értsd: gondot adó, gondterhes.

²⁾ Tödzötték = hímezték; czafragját = csótárját, nyeregtakaróját.

³⁾ Ma: állagában, állományában.

⁴⁾ T. i. darutollbokréta.

124. Illett is ez a szín akkor őhozzája,
Az *arany*: mert igaz szerelem fáklyája;
Tökéletességnek az *ezüst* formája,
Az igaz hívségnek kikben áll summája.
125. Azok közt elvegvült *zöltség*: reménységet
Jelent, s nem is visel most szíve kétséget;
Az ég minap adott olyan jelenséget,
Hogy csak Vépen lelhet kettős egyességet!
126. Amaz híres *Nyedám* ¹⁾ elől vezeték lett,
Bő arannyal varrott czafrag mellyen kékllett;
Szárnyas Pegázustúl vélnéd hogy e faj lett...
Ezen harczolt az Gróf némelykor, hol kellett.
127. Sok törököt is ölt erről — hidd — azelőtt,
Kit hegyestőrözött, kit vágott, s kit lelőtt;
Tipratott véle sok kopasz főbül velőt, —
Tudta a Tiszán is sok helytt ez a kelőt.²⁾
128. Ezt nyomban követte, nyomban amaz *Deres*,
Kihez bár futásban hasonlót ne keress;
Ennek száras lába olyan inas s eres:
Vélnéd, föld alatta mindenütt sükeres.
129. Bellerophontúl e ló nyilván származott,
Ída szigetében vagy szelektől fajzott:
Mert senki oly lovat még elő nem hozott,
Futásban melly ettől el nem maradozott.
130. Ezüst- s aranyfonál czafragját cziprázta,
Rózsaszínnel fecskefarkassan ruházta;
Haragossan magát ez ha neki-rázta, —
Rúgással az nézőt csak alig hibázta.
131. Ezután kevélyen ment az fínyes *Fakó*;
Nyilván Ázsiában volt az faja lakó!
Átugrott oly hordót, melyben ment tíz akó;
Lábát fölrángatva volt az földre rakó...
132. Haragosan széjjel orrát tárogatta,
Vérben vegyült szemét tétova forgatta,
Gyöpöt patkójával széjjelhasogatta;
Ki közel állt, — hamar lábbal támogatta...

¹⁾ A grófnak régi csataparipája.

²⁾ Bercsényi *Szeged* várának volt főparancsnoka.

133. Farát vörös-bársony czafrag bétakarta,
Vegyes szkófiummal; Flóra aztat varrta,
Nem igen ült erre ki mikor akarta:
Szelíd vadságátúl mert hidd, kiki tarta!
134. Nagy *Barnát* ezután az lovász vezette,
Fekete-bársony szín szőriben festette;
Lengyelországban ezt király ¹⁾ neveltette, —
Deliséggel többi szűrit ki is tette.
135. Rézdobverőt követ két első lábával,
Nagyon buffogatja földet patkójával;
Nagy szélesen hág ez erős hátuljával,
Kiforgatván lábát rövid csuklyójával.
136. Egy szép vörös jancsik ²⁾ hátulját fődözte,
Elnyúlt két ágával szügyét békötözte,
Arannyal az varró bőven ezüstözte,
Széleit el-vegyest gombkötő fűrtözte.
137. Ezek valának most az Gróf vezetéki;
Voltak ugyan Unghvártt többek is őnéki,
De meghagyta, hogy csak ezeket szedjék ki;
Berillussal rakva van mindenik féki.
138. Valjon ki írná le szép öltözetjeket?
Nagy mesterségesen mívelt nyeregjeket?
Oldalokrúl lenyúlt szál hegyestőröket, —
Míves kikre rakott sok drágaköveket.
139. Ezeket követé nagy sereg, csuportban;
Kik előtt léptettek főrendek egy sorban.
Alig látszik hátrúl némellyik az porban.
Kerekedett lóláb alatt melly akkorban.
140. Vöröslik, mint olykor az ég napkelettel,
Napfínye borúlván ritkás felhőzettel,
Itt s amott sугári látszanak fínylettel, —
Volt e sereg akkor hasonló színlettel.
141. Mert az nagy por köztök földrúl emelkedvén,
Hol ritkábban s hol meg sűrűbben széledvén,
S az nap ő fínyével a közé eredvén,
Vélnéd: egy felhő gyün, öszvekerekedvén!

---

¹⁾ Sobieski.

²⁾ Török csótár.

142. Villámlik közöttök forgóknak sугára,
Kikben sasok szálltak sokak kalpagára;
Hágott tigris s párducz némellyek vállára.
Vélnéd, hogy készültek mindegyik csatára . . .
143. Van is ott nem kis harcz, egymással hol két szív
Ellenben áll s titkos gondolatokkal vív,
Légyen bár mindkettő tökéletes, szent s hív:
De míg egygyé nem lesz. — hidd — mindkettő csak sív.
144. Ilyképen jutának bé az kívánt Vépre.
Az ég igazítá az hol olyan képre,
Ki szívét szívéhez ragasztja majd lépre.
S azzal együtt terjed jó híre sok népre.
145. Égen az nap szintén már délre szalada.
Garádicson az Gróf midőn fölhalada.
Hol a Gróf-Asszonyak midőn kezét ada. —
Vélnéd, hogy az hajnal ott akkor támada. . .¹⁾
146. Mert miként az eget az nap pirosítja,
Midőn még sугárit földszínre nem szítja.
Az kék eget mintegy meghalaványítja.
Csillagjait csak itt s amott világítja :
147. Úgy *Csáky Krisztina* gyászöltözetében
Halványult, s mint hajnal pirult személyében;
Csillagzott sok drágakő násfás mellében.
Fénylettek gyémántok szép fejkötőjében.
148. Vegyül piros rózsa mint az fehér között:
Az Gróf orcáján is vér oly színt öntözött
Titkos tekintetek ha egyben-ütközött, —
Gondold, az két szív ott együtt mint küzdködött!
149. Az Grófné házában egymást békövetvén.
Valának ideig együtt, beszélgetvén.
Titkosan egymásra olykor tekintgetvén. —
Vélők *Szirmay* is, dolgokat nevetvén . . .
150. Az asztal azonban palotán megterült,
Kit sok ezüstitányér nagy hosszan elkerült;
Senki azon napon Vépen nem keserült,
Sőt mindenféle rend nagy vígságban merült.

¹⁾ Az ezen legutóbbi 8 versszakot tartalmazó két lap közé egy keskeny papírszelet van téve, melyen a következő — talán a költemény valamelyik sorának változatául tervezett — verssor olvasható: *S azzal nagy hírt s nevet magának készítsen.*

151. Pohárnoknak látszott itten frissesége,
Kezkenőkből hajtott s formált mestersége,
S minden' czipó felett mívelt ékessége,
Kiknek volt szebbnél szebb különb-különbsége.
152. Eztet mint pyramist magasan tornyazta,
Amazt mint haragos pókát föltollazta,
Annak ellenében hasonlót borzaszta,
Szemek helyeire borsszemet ragaszta.
153. Amott fölemelte az kakas taréjját,
Ímitt röpülően hajtotta az héjját;
Itten beszárnyazta az csirkés tyúk fiját,
S amottan az récze nézte fia híját.
154. Az pávát egy helyen kevélyen hajtotta,
Argusszemű tollát kerékben osztotta;
Nyösténye más helyen farkát elnyújtotta;
S engedelmességre magát meghajtotta . . .
155. Amannak tányérját környülkoronázta,
Ennek mintegy laurus-levéllel pártázta;
Az ég felé azt ott magasan pálmázta,
Terjedt violaként ezt itt megalázta.
156. Az haragos csuka czipót amott marta, —
Gondolnád, hogy éppen elnyelni akarta;
Az tekenős-békát is reátakarta,
Vélnéd, hogy nem hajtás, hanem ugyan varrta!
157. Pelikán ő mellét amottan szaggatta,
Fiacskái orrát ahhoz úgy aggatta:
Elhinnéd, hogy vélek ugyan kirágatta,
S mintegy röpdösőven szárnyokat forgatta.
158. Egyes gerliczécskét többi között formált,
Míntha szomorkodnék, hogy társátúl megvált;
Más tányérra kettős galambocskát csinált,
Kiknek fejecskejek öszvehajtatván állt . . .
159. Ez jutott az Grófné-Asszony elejében,
Amaz pedig akadt az Gróf szemeiben;
Pirosúlt mindkettő ott fejér színében, —
Mert titkos gondolat ütött bé szívében.
160. Az abroszon látszott egy kert jelensége
S abban labyrinthus bolygó kerekcsége;
Bolygott is az mélyben sokak eszessége,
Lévén az Gróf iránt sokféle kétsége.

161. Kételkedtek benne : látni mellyiket gyütt?
Eltitkolt szándéka s kedve mellyikre üt?
Billeget szívére mellyik személye süt?
S mellyikkel kívánna élni s halni együtt?
162. Voltak az Grófnénak mert két szép ágai,
Mint ékes lilium fiatal szálai;
Nyíltak is már egynek immár virágai, —
Gátolták nyílását de halál horgai.
163. *Gróf Drasskovich Pálnak* akadt volt kertjében
S plántáltatott kedvén fiatal keblében,
Volt is foganatja már csemetéjében, —
Oltván *Boriskáját* nagyúri nemében. . .
164. De az irigy Párkák ennek kertészségét
Hamar megírigylék ily gyönyörűségét,
Életének fonák hamar rövidségét,
S elszakaszták ily szép párnak kettősségét.
165. *Gróf Erdődy Margit* asszony pirossága,
Ékes liliumán nyílt fejről hósága
Így változék s megállt nőni indult ága,
S hullá hamar reá gyászos tél vadsága.
166. Szép fiatal személy, fínnylik sok sűgárja,
Foly rá dícsíretes sok jóságnak árja;
Az Istentűl vagyón jó szerencsét várva, —
Bizony szintén kár is, hogy élete árva!
167. Béhúnyva vagyón még az másik virága,
Méltóságos anyja gyönyörű szép ága,
Kit még semmi baja életnek nem rága,
S minden ékességnek főbb helyére hága.
168. *Margit* amaz, s ez az kegyes *Juliánka*,
Nem különb, mint kerti ékes tulipánka;
Minden jóságokkal rakatott leányka,
Kit méltó, hordozzon merő arany-szánka!
169. Sok drága erkölcsöt jó anyjoktűl vettek,
Nagy méltóságokban mert úgy szelidlettek,
Kitkit érdemesen hogy meghöcsűllöttek,
Méltó dícsíretet mellyért ők is nyertek.

170. El van ugyan ez is ígírve már másnak:
Méltóságos Úrfi *Antal Eszterhásnak*,¹⁾
Igen hozzá illő szép fiatal társnak;
Itt is némely elmék de hamar mást ásnak.
171. *Gróf Eszterhás Antal* szeredi helyére
Az hír futamodék s adá értésére,
Hogy ment *Gróf Bercsényi* most pompásan Vépre;
Mi szándékja? — senki nem tudja, s mi végre?
172. Nem jó azért mostan Vépet távoztatni,
Sok vélekedést mert ebből kihozhatni;
Nem kell ugyan azért senkit kárhoztatni. —
De igaz úton is tud más nyomozhatni!
173. Ezt hallván *Antal Úr*, az postára üle,
Szeredben még helye talán meg sem hűle,
Meddig, mintegy szárnyon, Vépre átrepüle, —
Bercsényi az kinek jöttén megörüle.
174. Méltó tisztelettel kik is kezét fogván.
Nagy örömben vannak, együtt nyájaskodván;
Hol, az Gróf beszédit *Esztrás Antal* hallván,
Földerül elméje, kétsége oszolván.
175. Az labyrinthusban azalatt bolygottak,
Elméjekkel ide s oda csavarodtak,
Némelyek eszekkel mint szélvész forgottak,
S *Gróf Bercsényi* dolgán ugyan bosszankodtak.
176. Már konyhán az ebéd elkészült azalatt,
Esnék is talán már ízint az jó falat:
Mert már délről égen az nap is elhaladt,
Csaknem fele-útján nyugtának leszaladt.
177. Föladatá konyhamester az étkeket.
Asztalnok elraká rendben az mellyeket,
Az szakács megadta kiknek jó ízeket, —
Kívánva kívánnál enni csak illyeket.
178. Jó móddal az levest főzte s készítette,
Gyenge tyúkfiait abban vegyítette
S töltött borjúhússal aztat bővítette.
Tál szélit sokféle ízzel szépítette.

¹⁾ Gr. Esterházy Antal, Pál nádor testvéröccsének, gr. Esterházy Ferencznek s gr. Thököly Katalinnak (Thököly Imre-fejedelem nővérének) legidősb fiók. Ekkor kir. kapitány, később ezredes, főispán, majd kurucz tábornok.

179. Sok apró madárka, gyenge borjúmájjal,
Fiatal tehéntölgy s lépe rántva vajjal,
Számptalan borsófánk lepte mintegy rajjal, —
Jól járna, ki férne hozzá éhült szájjal!
180. Az puha tehénhúst megpetrezselymezte
Zöldjével, de bőven meg is gyökerezte, —
Benne forrván az bors, fölül gyömbérezte,
Kóstolván, mondhatnád, hogy jól megízezte!
181. Egy torta-pástétom azt mindjárt követte,
Melynek az fedelét ott a ki levette,
Kedves jó illatát orra érezhette,
S válogatva abból falatját vehette.
182. Borjúhúst csigákkal elvegyített melyben,
Rákok, tyúkfiak is öszvefőttek ebben;
Ha eszed, véled: jársz rozmaringos kertben, —
Ugyan mintegy frissít jó íze az kedvben.
183. Egy tálban ez után egy pár tyúk tétetett,
Kikre vékony tészta gyengén metéltetett,
Halomban mindkettő azzal temettetett,
Bő sáfránnyal íze s leve megfestetett.
184. Megöntve más pár is volt erős bosporral,
S tétetett több finom étkek között sorral,
Melyből kellett enni fintorított orral,¹⁾
S nem esett jóízűn ha öntötték borral.
185. A fehérpecsenyét szeletre metélték,
Nyers vöröshagymával bőven meghintették,
Az foghagymás kolbászt közben vegyítették, —
Dicsíretet tettek róla, kik ezt ették.
186. Egy kövér kappan is bújt a káposztában
S annak szeletenként metélt hasábjában;
Szokták vala főzni ezt így Kolozsvárban, —
Jóízűt ehetnél borsos falatjában!
187. Kalerábéval is hoztak fel más ételt,
Az chartifiolos tyúk is jó tállal telt;
Kikhez czipójából ha ki falatot szelt,
Azután többet is jókedvűen elnyelt.
188. Gyenge bárányhúst is adtak fel zsályával;
Kövér hízlalónak lábait tormával;
Paczalt is, ispékben vagdalt szalonnával,
Azok közt töltött bélt, tejes rizskásával.

¹⁾ A bosporoslé erős, éles illata miatt.

189. Volt két szelíd kácsa, főve, tiszta borssal,
Több étkek között áll egyarányú sorssal,
Forgódott körüle szakács kézzel gyorsal,
S hintette tál szélit apró kenyérmorzsával.
190. Egy öreg pástétom ezek között álla,
Kiben egy nagy tűzok egészen beszálla;
Sokat fáradt ezért az puskásnak válla, —
Jó íziért mellyet senki sem ócsárla.
191. Mondolás béles is sokszámú rétjével,¹⁾
Malozsa s tengeri aprószőlőjével,
Rózsaliktárium édes velejével, —
Jól tarta sokakat nádmézes ízével.
192. Ezek után hoztak egy szarvassült-czímert,
Sűrűn szalonnával szakács kit általvert,
Igen jól sült, s azért nagy dícsíretet nyert;
Vélnéd, hogy az asztal lett most merő vadkert.
193. Siket-fajdok, húros- s császármadarakkal,
Sok kövér pacsirta, örvös-galambokkal,
Zsíros récze, amaz meghízott foglyokkal
Valának megsülve nehéz vadludakkal.
194. Sok sármány s pintyőke, kicsiny stigliczekkel,
Mellyeket madarász fogdosott lépekkel;
Hosszuorrú snepfek, sok seregélyekkel,
S más apró madárcák különböző nemekkel
195. Kenyérmorzsával hintve vajban megsüttettek,
Más pecsenyék körül az tálban tétettek;
Nagy pókakakasok megszefűveltettek,
Hízlaht kappanokkal felpecsenyéltettek.
196. Tárkonyos malaczhús ezeket követte,
Sáfrányos levével ő magát köllette;
Az erdei kant is sok száj megízlette, —
Dícsíretét mellyért az jó szakács vette.
197. Mert nyakon öntötte sűrű, édes lével,
Kit megmondolázott, malozsa szemével,
Megadta illatját törött szekfűvével. . . .
Elhetnél, elhittem, ennek jó ízével!

---

¹⁾ Értsd: *rétegével*; pl. százzrétű paczal, stb.

198. Némely borjúlábak vajban rántattanak,
Némelyek csak sóban megforraltattanak,
Melyre rózsacztet midőn ontottanak,
Több jó étkek közé asztalra hoztanak.
199. Tejfölben négy töltött galambfit főzettek,
Petrezselyem zöldjét kibén vegyítettek,
Konyhán bő safránnyal szakácsok festettek;
Jóízűn ebből is, kiknek köllött, ettek.
200. Egy nagy pástétomot ezek közé tének,
Melyben nagy őzcímert páczoltan rejtének,
Künnálló körmei kit megjelentének, —
Ebben is sok vellát s kést hamar ütének.
201. Sok vánkospánk egy nagy öreg tálban álla,
Mellyet fejr nádmez hó gyanánt megszálla;
Mozog e miatt is, látom, sokak állá,
Kiknek el nem fáradt pohár miatt válla.
202. Gyenge lúdhús is volt, főve, törött-lével,
Jó fűszerszámosan malacz, feketével;
Puha tehénhús is, öntve kukrejtjével (?)
El nem maradt s töltött sok száját ízével.
203. Volt egészen főve egy nagy vadkan feje,
Mellyen, azt gondolnád, nőtt puspáng erdeje,
Egy szép narancsot tart fogai eleje;
Kin elfáradt — hittem — az fogó ereje.
204. Ki számlálhatná meg más étkek summáját,
Sokszámú bélesek s fánkoknak formáját,
Munkás pástétomok czifra czirádáját,
Sokféle tortáták mives nagy pompáját!
205. Mindezeket, mintegy jó sereghajtóul,
Káposzta követte, mely friss hússal újul,
Kővér sertés farka kiből innét kinyúl
S amonnét jó széles szalonna van alul.
206. Ennyi sok étel közt mennyi pohár bor költ?
Kikből mennyi és hány forma köszöntés költ?
Mely miatt az falnak hány úr és szolga dőlt?
S minémű vígasság minden rend között nyólt? ¹⁾

---

¹⁾ Nőtt.

207. Az égnek csillagit könnyebb megszámlálni,
Tenger fővénye hány? inkább kitalálni;
Felhőkből mennyi csöpp szokott földre szállni?
Könnyebben meg lehet ezt, mint azt summálni!
208. Kik közt az billikom »*Jól gyöttél!*«-pohára
Az asztalnál lévők között renddel jára;
Meg kellett innya, mert jó kívánság ára,
S Vépen ily vendéget szívesen is vára.
209. Az sok étel után sok gyümölcs hozaték,
Sok cukker-confectum nagy hosszan rakaték,
Babilon tornyához majd hasonlították . . .
Atkozott. ki Vépen most jól nem lakhaték!
210. Az czimbalom húrja itten verve penge,
Virgína lassúbban nyomogatva csenge,
Sok hangos hegedű jól megvonva zenge, —
Duda bordójátúl az kőfal is renge. . .
211. Fölszedék az asztalt, s palota tisztula;
Minden rendek szíve nagy vígsággal gyúla,
A sok néppel terhes hosszú ház tágúla, —
Hol sok változott táncz óránként újula.
212. Háromszor hajtá le nap égről lovait,
Annyiszor gyújtá meg éj is csillagait,
Ily vígságban tölté hogy az Gróf napjait, —
Végben nem viheté de még szándékjait.
213. Nem vett ugyan észre olly idegenséget,
Mely benne olthatná az jó reménséget,
Sőt tapasztalt ollyan szíves jelenséget,
Mely félénk szívében tett nagy mérészséget.¹⁾

ÖTÖDIK RÉSZE.

1. Pozsonyban azonban lett egy commissió
Az urak közt, melyben nem lenne semmi jó:
Mert mászott szívekben olyan mérges' kigyó —
Ne lehessen köztök hogy az proportió.

---

¹⁾ Az eljegyzés közöttük Vépen, 1694. octóber 9-kén annak rendi szerint megtörtént. I. »*Bercsényi-család*« II. köt. 92—95. ll.

2. Így Vépről Pozsonyban *Bercsényi* is siet, ¹⁾
Kit szívesen várt a fölföld sok követe,
Tudván: van önéki olyan természete,
Az igazat hogy kimondja, hol kellete!
3. Elbúcsúzóék azért jó gazdasszonyátúl,
Amaz kegyes kedvű *Csáky Krisztinátúl*;
Sóhajtva távozóék Vépnek kastélyátúl,
Nem lesz elfelejtve — mondá, — fogva mátúl!
4. Az Grófné Asszony is sóhajtva szemlélte
Elmentét, megtértét noha ugyan vélte
Rövidnapon ismét Vép-re, jól remélte, —
De titkos szerelem szívében metélte.
5. Nemkülönben, miként Pyramus Thysbével
Kőfal hasadékján szólván szerelmével,
Az fal két felére búcsúvételével
Sok csókokat hánytak szívök szerelmével:
6. Úgy ezek között is erős kőfal lévén, —
Szemérem s böcsület mindkettőben élén,
Vigyázva szerettek, senkitül sem félén,
Titkos, szívben rejtett csókokat cserélvén.
7. Az Nyúlas mezején hamar általkale;
Port hord lóláb alúl széjjel Eolus szele.
Hírével csakhamar Pozsony is bétele,
Hol sok vetekedést urak közt emele.
8. Látja, privátunját hogy kiki szemléli,
Jószáginak súlyát mindenki beszéli,
Az országnak csak azt az részét metéli,
Végso pusztulását kinek majd reméli.
9. Mert az olynak ottan nincs semmi jószága,
S nem bánja, ha mindjárt lesz is pusztúltsága:
Csak övének légyen maradandósága, —
Pusztúljon bár másnak minden jobbágysága! ..
10. De midőn a szomszéd háza tűzre lobban:
Óltsad, ha lehet, hogy ne gyulladjon jobban!
Mert, hogyha kezd lángja terjedni nagyobbban,
Ottan az tiéd is porrá lehet nyomban!

¹⁾ Bercsényi t. i. a felső-magyarországi XIII. vármegye főkövete
vala, az udvarral és felsőbb hatóságokkal fenforgó ügyekben. (Lásd
»Bercsényi-család« II. k., 112—114. ll.)

11. Néki is jószága van az felföldségen,
Tudják: *herczegséggel vetekedett régen*; ¹⁾
De már pusztulása vagyon éppen végen, —
Illik könyörölni hát a szegénységen.
12. De nemcsak az, hanem az egész felföldség
Oly emésztő tűzzel s lángokkal lobbant s ég,
Kin hogyha nem lészen semmi könnyebbültség:
Félő, végső tüze ide ne jusson még! . . . ²⁾
13. Illyeket s többeket Uraknak beszéle,
Elmés okoskodást köztök nem kíméle;
Nem is talált, látom, igen kedvet véle.
Sok szív mert felőle gonosszat ítélé.³⁾
14. Az Dunántúl való föld ellen szól, hallják;
Dolgát magok között fő-rázva csúfolják:
Miért járt most Vépre, magokban gondolják, —
S mondják: talán Vépen nyert bosszúk unszolják?!
15. Ily gondolatokra indíta sokakat,
Mind közrenden s mind főbb pólczon ült urakat,
Mondván, hogy kockája nyilván hozott vakot,
Hírrel futó lova nyert üzésben bakot.
16. Nem tudják pedig, hogy az első futásban
Mely győző ló csökken, újjít jobban másban,
Legelől jár mint szél harmad-próbálásban,
S az elsőket győzi hosszú nyargalásban.
17. Így *Bercsényi* lova is, ha most bár bakot nyert,
Máskor kezkenőre s gyűrűre téssen szert,
Harmadszor koszorút, kit nevelt Hybla-kert,
Nyér, — hűséges szívvel most próbálni mert mert.
18. Látván, hogy Pozsonyban semmit sem végeznek,
S talán ugyan semmi jót nem is éreznek
Az ország urai, hogy meg nem egyeznek,
Fölföldiek azért kérik s esedeznek:

---

¹⁾ Unghvár 24 □ mfd. területével számos német herczegségnél nagyobb volt; s ehhez járulának még Varannó, Kis-Várda, Poroszló, Csákány, Perény stb. éjszakkeleti XIII. vármegyékbeli Bercsényi-birtokok, a Nyitra megyeiokről s Hód-Mező-Vásárhelyről nem is szólván.

²⁾ Megtörtént; nemsokára, 1697-ben, kitört ott (Tokaj, Patak vidékén) a népzendülés.

³⁾ Mintha t. i. titokban ő is a lázadást szítaná.

19. Az Gróf hogy Budára követségben menne,
Híres *Hajszler* ¹⁾ úr most mivel ottan lenne,
Az egész országban fölvetést hogy tenne,
S kérné, hogy az felföld pihenést hadd venne!
20. A mennyire lehet, szánná pusztulását,
Naponként s óránként helyei romlását,
Sok városok s faluk népe eloszlását,
S rendelné kegyesen hadak rászállását.
21. *Szirmay István*nyal így felkészülének,
Pozsonyban csakhamar postákra ülének,
Elméjekben útról Vépre térülének,
Sok beszélgetés közt odaröpülének.
22. Mint azelőtt, most is sokat szóltak Vépről,
S annak kastélyában lakó úri népről,
Kiváltképen amaz vépi kegyes képről,
Mellyet már azelőtt mutattak az égről.
23. Beszéd közt azalatt Budára jutának,
Mert mintegy szárnyakon lovaik futának;
Hajszler úrral bölcsen szóltak, mint tudának,
S dolgokat végezvén, ott nem mulatának.
24. Eger táján az Gróf hamar áthalada,
Híres Unghvárában Budáról szalada;
Megrémült hírétől hol sok hegyek vada,
Köztök nagy háború mert hamar támada.
25. Pomona gyümölcsét immár megszédte vólt
S minden termő szálfá elhalaványúlt s hólt,
Sok csácsogó madár már megnémült s nem szólt,
S látszik az vizeknek szélein jeges fólt.
26. Az hegyek tetei már meghavasultak,
S az erdők ágai zuzmarázosultak,
Cser- s bikkék makkjai az fákról lehúlltak,
S avúlt sok levéllel föld színén borúltak.
27. Termett nagy bőséggel mely most Unghvár körül,
Kinek mind erdei s mind szelíd kan örül,
Havasokról erre sok medve lekerül;
Kiket majd a puskás lödözhet emberül.

---

¹⁾ Gr. Heisler Donát cs. tábornagy, a kit Thököly fogságából Zríny Ilona szabadon bocsátásával váltott volt ki az udvar, és most újra hadvezérről alkalmazott.

28. Ezekkel az Gróf is gyakorta mulatott,
Más dolgátúl midőn fölszabadúlhatott,
Nagy erdőzengéssel sok vadat hajtattott.
S egy hajtásban olykor öltet ¹⁾ ötöt s hatot.
29. Van hegyei közt egy kis patak csurgása,
Mellyet ereszt egy friss kútacska forrása;
Van e mellett vadak fel s alá járása,
S víg les is itt gyakran az leső várása.
30. Ennek nevezeti »Szépasszony-pataka«;
Szakadt folyásában már sok vadnak nyaka.
E mellett *Bercsényi* gyakorta jól laka, —
Ebédlőben szakács hol jó tüzet raka.
31. Hol ily gondolatok szállának szívében,
Szépasszony-pataka lehet ha kedvében:
»*Csáky Krisztinának* esem szerelmében,
S gyönyörködhetem ha Unghvártt személyében?»
32. Sok más mulatást is az jó tél okozott,
Mert igen nagy havat föld hátára hozott;
Mellyen vígságosan az Gróf mulatozott,
Egyik barátjátúl máshoz ha szánózott.
33. Hol minden muzsika s tisztes táncz is megvölt,
Mert — elhidd — az hol jár, ott bánatot nem ólt,²⁾
Megvidúl övéle amaz félig meghólt . . .
Az irígység mellyért felőle sokat szólt.
34. Szokása ugyanis ez az irígységnek,
Hogy bánója minden tökéletességnek,
Szánója az drága böcsületességnek,
S örülője az rossz embertelenségnek.
35. Az bú nélkül való víg életet bánja,
Egymás között a szép egyességet szánja,
A rút gyűlölséget mindenütt kívánja,
S minden helyről az jót ha lehet, kihánja.
36. Vépen is hazudva sokat fondorkodék,
Szünetlen *Bercsényi* ellen patvarkodék,
Szép böcsületéért igen bosszankodék,
S mint útáltassa meg? azon gondlokodék.

¹⁾ *Ölet, ölettet*, elejtet. De tollhiba is lehet, »*öltek*« helyett.

²⁾ Tulajdonkép: *ojt.* — Célzás *Bercsényi*nek csapongó humorú, örökvidám kedélyére s szellemes társalgására.

37. Jó híre-nevében hamissággal gázolt,
Drága erkölcsére csuda, mit nem mázolt,
Mondván: istenesen egy napot sem gyászolt,¹⁾
Feslett természettel éjjel-nappal házolt.
38. *Telekessy Pál* ezt midőn meghallotta,
Ottan mint vad tulkot ugyan meghó-llotta
S a Grófné ajtaját észszel megállotta,²⁾
S az illy irígy előtt kapúit zárította.
39. Úgy kedves társa is,³⁾ mint eszes asszonyság,
Illyet hallván, mondá: hogy merő hazugság.
Ördögtől származott s fajzott rút hamisság,
S fondor irígységtől kigondolt ravaszság.
40. Ösmérte az Grófnak ő még eleit is,
Úri ágybúl szállott s kelt jó őseit is,
Tudja mindeniknek nagy böcsületit is,
S országok hasznában tölt életeit is.
41. Volt minenikének mindenkor jó híre,
Az drága erkölcsnek kit rájok kent íre;
Egyet sem mocskolt meg az rosszaság csíre,⁴⁾
Ezen is van — tudja — sok jóság fejíre!
42. Nem kell hát helyt adni minden szó szelének,
Természeti mert ez az rossz irígységnek,
Hogy rontója az szép egyezett hűségnek
S plántálója az rút egyenetlenségnek.
43. De az irígy ámbár akármit míveljen:
Vénus csak azon van, hogy az Gróf nyergeljen.
Unghvárában soká ne késsék s teeljen,
Véprül irígységet hírével széjjeljen.
44. Az farsangi üdő⁵⁾ — úgymond — már beállott,
Cupidócska mostan minden helyt megszállott;
Víg örömmel teel az ki hol jól nyárlott,
Nyári jó híre még néki is fönnáll ott.
45. Hol búsúl Cupidó ajtó-föltt (*így*) székében,
Fegyverét elhányta s nincs semmi kezében,
Búsúl: mikor tűnik már az elejében,
Kiért nyilát lőtte Asszonya szívében?

1) T. i. első neje halála után.

2) Értsd: *elállotta*. Thelekési *Török Pál* értetik; vasi főrend.

3) Telekessynek.

4) *Csírje*, csirja, csirája.

5) 1695.

46. Búsúl feje-hajtva, s vígyáz az ajtóra :
Ha nyílik-é? s lessz-é hamar olyan óra,
Az mellyen Asszonya jusson kívánt jóra,
S üljön még e télen párosan szánkóra?
47. Ne késsék hát itten, sőt siessen Vépre.
Az hol mostan talál nagyvígságú népre,
S nézhet kedves szemmel amaz ígért képre,
S kívánt madárkáját kerítheti lépre.
48. A Gróf Úrnak Vénus hogy ezeket szóllá,
A megindulásra tovább ott nem nó-llá,
Szánjában lovait mert csak meg sem hó-llá,
Brunócz kastélyában megnyugtát nem jóllá.¹⁾
49. De ott sem lelete semmi nyúgodalma,
Az szerető szívnek mert van aggodalma
A bátor járásra ha nincsen hatalma,
Böcsületnek lévén nála nagy óltalma.
50. Egy hű szolgát azért szólíta magához,
Kinek bízott igaz állandóságához ;
Hagyván, hogy csak titkon készülne útjához,
S menne kedves Vépnek kegyes Asszonyához.
51. Egy kis levelecskét a kinek is vinne,
S ha lehet, maga is véle szemben lenne,
De arra hagyományt ²⁾ az Asszonytól venne, --
A nélkül az házból ki se lépne s menne.
52. Vép városán is olly okossággal szálljon :
Szállására senki hogy rá ne találjon,
Az barátkozástúl mostan külön-váljon,
Sőt nagy csendességgel ott éjjeljen s háljon.
53. Ottan de nē késsék, hogyha lehetséges ;
Mert ottlétét ha megtudják, oly mélységes
Nem lehet meséje olyan mesterséges,
Hogy ki ne találják s ne légyen kétséges.
54. Siessen, de útját senki meg ne tudja.
Álmát is kedvére most ki ne aludja.
Az napot éjjellel szaporítsa s toldja, —
Hamar járásának lészen hasznos zsoldja!

¹⁾ Javallá. A föntebbiek pedig a »no« és »hó« szócskákból képezve.

²⁾ Meghagyást, választ.

55. Nem kétli, hogy vagyon azzal ösméreti
Úsz Bálint ¹⁾ a kinek az ő nevezeti ;
 Annak ott s hol létét titkon üzenteti,
 S levélre válaszát az által veheti.
56. Megtértében lovát Bécs felé vezesse,
 S azon légyen : ötet hogy megelőzhesse,
 Kívánt jó válaszszaal hogy ottan lelhesse ;
 Meglássza, hogy kedvét örömmel tölthesse !
57. A tél mostan magát erősen viselé,
 Az utakat nagy hó mindenütt föltelé,
 A Dunát is erős fagygyal átjegelé, —
 Vala csúszós útja szánnak mindenfelé.
58. Így *Köszeghy Pál* is ²⁾ az parancsolatot
 Jó urátul hallván, otthon nem mulatott,
 Éjfélrül az hóld le alig haladhatott,
 Szánkójában midőn ő is befogatott.
- 59 Virradtig Nagy-Szombat városába ére,³⁾
 Az hol jó abrakot lovainak mére ;
 Eljuta Pozsonyban még az nap estvére,
 S vendégfogadóban nyúgovásra tére.
60. Átügete másnap az Nyúlas mezején, —
 Csikorog kis szánja az hónak tetején ;
 Harmadnap estére Vépre ér idején,
 S megszállásrúl nem kis gomba nőtt a fején.
61. Rakva volt az váras mert sok vendégséggel,
 Csaknem minden házak sok szolgarendséggel,
 Telvén az kastély is szép úri népséggel,
 Udvarolván *Esztrás Antal* ott hívséggel.
62. Kire nézve bégyült sok úri méltóság,
 Vépi kegyes házhoz tartó sok szomszédság,
 Abbúl nőtt és terjedt úri atyafiság, —
 Kiknél csengett-zengett az farsangi vígság.
63. A sok szolga közzül olyan megláthatja,
 A ki ráösmérvén, többnek megmondhatja,
 Hogy *Bercsényi* szolgája magát itt mutatja,
 S megkérdik : mit keres ? s mi az akarátja ?

¹⁾ Gr. Csáky Krisztinának s utóbb gr. Bercsényi Miklósnak is főem-ber-szolgája, jogi tanácsosa, ügyvédje, — egyébiránt pedig gr. Csáky István országbírónak egyik ítélőmestere.

²⁾ T. i. *maga a költő*, Bercsényi gróf belső titkára.

³⁾ Brunóczról.

64. Találhatna ugyan az ember mentséget:
Mert eszes hazugság nem sért tisztességet;
Nehezen mondhatna de olly eszességet,
Melyből ne vennének mindenek kétséget.
65. Szerencse s történet¹⁾ egy pórázon járnak,
Köszeghynek itt most mindketten szolgálnak:
Szánjával lovai mert oly házhoz járnak,
Úsz Bálint lovai hol kvártélyban állnak.
66. Az végtől ezen ház szintén harmadik volt.
Ki is jobb most *Pálnak*, mint az ormózott bolt:
Mint kívánta, titkon mert ott *Bálinttal* szólt, —
Fölvett szándékjában azért belé nem holt.
67. Grófnétül leve is jó reggel jó válasz;
Siess hát *Pál* ezzel, mert szégyent nem vallasz,
Jó Uradtúl majdan dicsíretet hallasz,
S Vépen nemsokára nagy vígsággal dallasz!
68. Megindula azért, mihelyen virrada,
Sok marasztásra is ottan nem marada,
Az hó noha sűrűn nyakába árada, —
Hívsége azalatt de el nem fárada.
69. Csuszamodék szánja Bécsben sietséggel,
Hol Urát találja nem kis kedvességgel;
»De ez még nem elég — úgymond — teljességgel:
Azért légy jó szolgám viszont jó készséggel!...
70. Rugaszkodjál ismét Vépre, de titkosan,
Siess oda s térj meg hamar, de hasznosan;
Ha szólítanak, menj bé, de alázatosan, —
Szólj levelem mellett, ha kell, de okosan!«
71. Másnap azért viszont jó reggel felkele,
Kis szánjában hamar lovakat fékele.
Viszi sietséggel az serénység szele.
S útjában virradtig sehol sem éjjele.
72. Keresztúr s Fülel közt van egy erdős liget,
Az melyben az *Echó* fülelvén, nem siket,
Felelgetésével tart itt akárkiket, —
Kiért lassan léptet ott *Pál* is, nem iget.²⁾

¹⁾ Értsd : történetesség, véletlen.

²⁾ Üget.

73. Dalolván, hogy ő is azon általmenne,
Echótúl hangzással mintegy csúflást venne,
Gondolá, hogy túle ilyen kérdést tenne,
S látná, mi válaszsza s felelettel lenne:
74. Ki vagy, ki távulról dalomra felellesz?
Echó hogyha te vagy s itten te völgyellessz,
Bíztass, kérlek, s mondd meg, ugyan mit ítéllesz:
Lessz-é jártomban jó vég? mit reménylesz? *Echó: Lessz!*
75. Bár lenne, s mentődnénk a sok fáradságtúl,
Szívünkben is belső nyughatatlanságtúl;
Jó Uram is régi bús magánosságtúl,
Járna távul s messze kínzó gondjátúl. *Echó: Túl!*
76. Túl járna bezzeg, ha lehetne amazé,
Ki valjon csókokat rá valaha ráz-é?
Sok idejárom valjon nem hibáz-é?
S lessz-é jó Uram az vépi házé? *Echó: Azé!*
77. Azé? Ha már azé: szíve bár vígadjon, —
Túle minden bús gond messzire szaladjon,
Régen várt öröme s kedve föltámadjon,
S elméje egekben fölhaladjon. *Echó: Adjon!*
78. Adjon; s ád is, tudom, úgy hálát Istennek,
Ki öszveszerzője az igaz szíveknek
S megáldója minden hű szerelmeseknek,
S sok jót ád éltekben az jó jegyeseknek.¹⁾
79. Ily beszélgetés közt erdön áthalada,
S szavára Echó is több választ nem ada.
Melly után szívében ugyan bú támada,
S ily gondolkodásra magában fakada:
80. Istenem, Echótúl tréfából kérdést tők,²⁾
S ha ugyan egymásé, mint mondá, lesznek ők:
Minden áldásokkal ah! bizony lesznek bők,
S folynak életjekben rájuk bő esztendőik.
81. Úgy látom, jó Uram járna nemkülönben,
Mint Admetus, kirül poéták egy könyvben
Írják: Alcestissel oly hű szerelemben
Élt, hogy egykor esvén mérges mirígyekben, —

¹⁾ E szóval sejteti, hogy az eljegyzés — mint föntebb, történeti kút-
főre utalva jeleztük, — már előbb (1694. oct. 9.) megtörtént.

²⁾ *Tevék.*

82. Nem lehetett abbúl másként gyógyulása,
Míg egynek nem lenne érte meghalása ;
Kinek is testéből friss vére folyása
Admetus élteinek lesz helyreállása. . .
83. De világban senki oly nem talállódott,
Egyedül Alcestis lett kész s nem mulatott,
Halálra készséget uráért mutatott, —
Melly által ő társa életre juthatott.
84. Az Istenek rajta de megkönyörültek,
Mert ily nagy szerelmén csudába merültek ;
Vénus által azért tagjai frissültek
S az hű Alcestisnek megelevenültek.
85. Meghólt Uramnak is igaz szerelmében
S örökösen öszvekapcsolt hűségében
Krisztinája,¹⁾ melyért keserűségében
Négy esztendőt tölte bús, gyászos életében.
86. De így az Istenek bizonynyal megszánák :
Krisztináját ismét életbe állítnák
S újobban melléje kedvesen szállítnák,
S érte búsult szívét nagy öröme szítnák.
87. Nem különben járna *Csáky Krisztina* is,
Prothesilausért mint Laodamia is,
Kinek nincs nyugtára csak egy órája is,
Míg eliben nem tűn ha csak árnyékja is
88. Urának, kit minap Trójánál megöltek,
Midőn Dardanussal ott egybenütköztek ;
Laodamiának melylyel kint szerettek,
Míg Istenek rajta nem könyörüllöttek.
89. Kinek elejében tüntetvén árnyékját
Prothesilausnak képzető orczáját —
Árnyékára veté gyenge fejér karját
S ölelgetésében halva hagyá tagját. . .
90. *Csáky Krisztina* is így megholt társának,
Jóemlékezetű jó *Miklós* urának ²⁾
Nemcsak árnyékjára kapna orczájának,
S örülhetne sőt más igaz *Miklós*ának.

---

¹⁾ Drugeth *Krisztinát* érti.

²⁾ *Drasskovich*.

91. Kinek az ő kegyes ölelgetésében
S gyenge karjainak reávetésében
Életet s nem halált ily illetésében
Találna, s vígadna megegyezésében.
92. Ily gondolkodás közt *Pál* Vépre beére,
Előbbi szállásra az hol viszont tére,
Szemeit egekre vetvén, áldást kére,
Hogy odajöttének lenne hasznos bére!
93. Ottlétéről hamar *Úsz Bálint*nak hírt ad,
Mondván: ez levelet ím, ismét bízom rád;
Mit fog parancsolni jó Asszonyunk? megládd,
S akarnám, válaszsát jó reggel kibírnád.¹⁾
94. Mond *Úsz*: Nem úgy köll most az dolognak lenni, —
Szükség magadnak is Asszonyomhoz menni,
Köszöntést legalább néki szemben tenni,
S lehet kastélyban is úgy választot venni!
95. Nincs semmi idegen ember most házánál,
S nem ül semmi kétes irigy asztalánál,
Nincs egyéb, köteles némely szolgájánál;
Van Uradhoz igaz szív — hidd — mindnyájánál!...
96. Erről azért mindjárt hírt tőn Asszonyának;
Az levélkét nyújtván nagy méltóságának,
Mondja ittenlétét megint szolgájának,
Ki által minap is leveli jutának.
97. Kegyesen meghagyá: érte mindjárt menne,
Mert már most maga is véle szemben lenne, —
Nincs most oly, ki róla ítéletet tenne;
Választot jó reggel az levélre venne.
98. Kész *Pál* erre, s örül az parancsolatnak
Jobban, mint vocsorán az ízes falatnak;
Látja, hogy az koczkán fordul jele hatnak,
S nem vaknak, mint némely irigyek ugatnak.
99. Gondolja: igaz lesz az *Echó* mondása
S az erdőn tegnapi jó választ-adása;
Véli: nem is lészen soká haladása,
S lesz Vépen Urának kedves nyúgovása.

---

¹⁾ Értsd: *kieszközlőnéd*.

100. Csendes beszéd között az vocsora fölkölt,
Asszonya láttában *Pálnak* hol kedve tölt,
Jó válaszvétellel öröme nagyra nyőlt, —
Siet, melylyel Bécsben; szánja ugyan süvölt . . .
101. Az hol Ura várja nagy szíve-dobogva,
Mondván: talán útját járta tébolyogva,
Hogy meg nem jött, immár harmadnap forogva, —
Azonban választot nyújt *Pál* mosolyogva.
102. »Nehéz — úgymond — várni az szerelmeseknek;
Egy nap is esztendő, úgy látom, ezeknek,
Várás után de ha jó véget lelhetnek:
Esztendőt is csak egy napnak ítélnének!»
103. Ha későcskén járt is, de jó válaszszaal járt;
Meglátja levélbűl, nem vallott semmi kárt,
A szépért s az jóért várni s járni nem árt; —
Jobb azért szánkókat készítsenek mindjárt!
104. Kinek az Gróf mondá: »De, mi jót reménylesz,
Mosolyogva hozzám hogy most így beszéllesz,
Jó szolgám? — majd ugyan öröme ingerlesz . . .
De ugyan *Krisztina* enyím-é, mit vélsz, lesz?»
105. »Az lesz, az Echó is mert azzal bíztatott;
Egy erdőcskén, nyelvem midőn dalolgatott:
Minden kérdésemre választ adogatott
S felelgetésével öröme izgatott.»
106. »Tehát készítsék el — mondá — szánjaimat,
Csörgössen hámojják ¹⁾ abban lovaimat;
Hadd menjek enyhíteni titkos kínjaimat,
S töltsen Vépen vígan némely napjaimat!»
107. *Gróf Forgách Simon* friss, víg s jókedvű úr,
Kinél nagy vígsággal peng mindenkor az húr,
A kedvetlen ember előtte csak mazúr; ²⁾
Bátyja fejéből is sok bús gondot kitúr.
108. Bécsben vala ő is most, szerencséjére
Bercsényi Úrnak; nem kicsiny örömére
Fölkészüle ő is bátyja kérésére, —
S indulának együtt kívánt Vép helyére.

¹⁾ Szerszámozzák.

²⁾ Nyomorúlt, koldús, kárvallott. (*Török szó.*)

109. Egy aranyas szánra csak ketten ültenek,
A síkós hó-úton ugyan röptenek;
Lovokon sokszámú csörgők börgöttek,
S oldalán nagy lombos fűrtök csüggöttek.
110. Az lovat három nagy bokréta bojtotta,
Fejét, farát s hátát mellyekkel tornyozta,
Szélít környöskörül vörössen rojtotta, —
Nyilván Frankfurtriből valaki ezt hozta.
111. Ágaskodik az szán orrán nagy magossan
Szarvas unicornis,¹⁾ mintegy haragossan;
Kettő kétfelül is strázsál oldalossan, —
Kiknek szemek vegyült vérben tajtékossan.
112. Majd elűznek ezek Vépről írigységet,
Sok szívből öklelnék hamis nyelvességet,
Tesznek a szeretők között egyességet,
Miklós s *Krisztina* közt igaz egyezséget.
113. Majd elállják ezek kastélya kapuját,
Csáky Krisztinának házai ajtaját,
Hogy bé ne bocsássák gonoszakaróját
Bercsényi Miklósnak s hamis elszólóját.
114. Ugyanis, mert azért visel czímerében,
Ötös keresztjének ²⁾ által-ellenében
Unicornisot, hogy ki böcsületében
Gázol, — ott öklelje törrel azt szívében.
115. (Nem bízná ugyan azt unicornisára,
Ha szólna valaki füle hallattára, —
Prókátorságának meglenne az ára,
S megütődnek, hittem, hamis lábaszára!)
116. Vépre azon közben már beszánkóznak,
Hol mindketten frissen leugrándozának,
S az Grófné-Asszonynak jó napot mondának,
S nagy örömet Vépre magokkal hozának.
117. Az egyik, mert kedves öcscse s atyjafia,¹⁾
Az másik titkosan szíve várát víjja,
Mely földadásának van már nem sok híjja, —
Általtörte falát mert Cupidó íjja. . .

¹⁾ Bercsényi czímere.

²⁾ A jeruzsálemi kereszt, a gr. Bercsényi-czímer jobb mezején.

³⁾ Gr. Forgách Simon atyai nagynénje, Forgách Éva, id. gr. Csáky Istvánné, Csáky Krisztinának nagyanyja volt.

118. Kedves vendég vala azért mindazkettő,
De majd nem lesz — hittem — kettő, ki most kettő;
A kettő ugyanis mert ha lenne kétlő:
Úgy a kettő volna kettő, s nem is kellő.
119. Sok napokat azért nagy vígságban töltnék,
Fekvéséből félig holtat is fölköltnek;
Sokféle muzsikák éjtnapot üvöltnek, —
Nincs itt most hatalma az keszőczés ¹⁾ bőjtnek.
120. Elmúltak ugyan már az farsangi napok —
De hadd bőjtöljenek klastromokban papok! . . .
Mostan Vépen kiki mondja: majd jól kapok!
Meggzáradtak hol már sok hordókban csapok.
121. Az nagy vígság tartá bőjtben majd két hétig,
Pohára mindennek az hol tölt teléig,
S addig nem nyughatott itt senki éjfélig. . . .
Bőjtben bár másszor is siess tehát Vépig!
122. Nincs ugyan Vép körül nagy vizek folyása,
Sem pedig oly tóknak nincs közel állása
Az melyben lehetne halaknak ívása
S bőjtnapkor azoknak bőven halászása :
123. Halaknak de mégis volt most oly bősége,
Vélnéd, hogy itt van az Dunának mélysége,
Az halas Tiszának itt foly csendessége,
S az bujdosó Vágnak bolygó sebessége.
124. Rába, Rábcza, Répcze, hogy itt foly, gondolnád,
Az Bodrog, Latorcza nem messze, mondanád,
Az Balatony s Förtő, kik szélin nőtt sok nád,
Itt a Nyitra, Garany s az Czétény, azt tudnád.
125. Vélnéd, van nem messze Hernád, az Tárczával,
Sajó, Körös, Maros, az híres Drávával,
Az Tarna, Eszdöge, Berettyó tójával . . .
Bővelkedett most Vép mindezek halával.
126. Nincsen szúki amaz síma angolnának,
Vagyon nagy bősége az húsos vizának,
Soksága mind az friss s mind száraz potykának,
S eczettel, tormával jól készült csukának.

---

¹⁾ Keszőcze, Győr s Komárom vidékén = szilva-íz, gyümölcs-lekvár.

127. Az tok, ponty, sok vágó-, kövi- s kop-halakkal,
Sűgér, süllő, ökle, tarka pisztrángokkal,
A kilencz szemű hal, márna, kárászokkal,
Laszac, semling, sóreg, harcsa, galóczokkal.
128. Az czompó, sütő-hal, hegyes kecsegékkal,
Lepény-, zaphír- s menyhal, amaz tergelyékkal,
Széles, lapos s vörösszárnyú keszegekkel
Itt voltak, s jól laktál volna mindezekkel.
129. Bővült itt az asztal jó kövér jászokkal,
Különbféle lével készített csíkokkal,
Hóltá után gyászbúl vetkőzött rákokkal, —
Bővelkedett most Vép, hidd el, mindazokkal.
130. Nem volt semmi szűki az habarnyczának,
Olajjal s eczettel öntött lamprétának,
Bő citromnyal facsart ízes ausztrigának,
S azzal atyafias gömbölyű csigának.
131. Amaz húsos balín- s delfín-szeletekkel,
Az tunina, széles plataisz, missilelel,
Mind szárazon s nyersen készült héringekkel,
Bőven volt, s nézhetted mindezt únt szemekkel.
132. Az narancs s citromnak volt itt oly bősége,
Cukor s confectumok cifra különbsége,
Sok lictáriumok kedves édessége,
Csinált gyümölcsöknek sok jófélesége.
133. Mondhatom egy szóval, hogy az tenger mellett
Több különbségeket az föld már nem ellett,
A mennyivel mostan híres Vép vegyellett; —
Eleitül végig megvolt mind, mi kellett.
134. De mind ennyi vígság s jólakás között is,
A szakács mind ennél bár többet főzött is,
Olaszország mindent ideküldözött is:
Tölt *Bercsén*nek kedve mindezek fölött is —
135. Midőn Krisztinának lett hajlandósága
S gyűrűjének titkon elcserélt váltsága,
Kiben *Gróf Forgách*nak közbenjárósága
Volt, s tölt *Bercsényi*nek régi kívánsága.
136. Röpdös kis Cupidó, s Vénusnak hírt téssen,
Hymenhez is fut, s mond: ágya légyen készen,
Melyben nemsokára két szív egygyé lészen, —
Sok bús gondok után nyúgodalmat vészen.

137. Jól tarta még az tél s álla havazással,
Csikorognak utak széjjel száncsúszással,
Illik hát mulatni nyájas szánkózással,
Az üdő hogy teljék úgy is mulatással.
138. Az Urak is azért egy estve készülnek,
S aranyas szánokban friss lovak csördülnek,
Miklós Krisztinával egy szánkóban ülnek,
Csak ketten, kedvesen, — kin sokan elhűlnek.
139. Gondolák: elviszi majd jó Asszonyokat,
Mint régen némelyek elragadtak sokat, —
Mert az ló elkapá hertelen szánjokat,
S nézi gondolkodva sok szolga nyomokat.
140. Mondják, így kapta el a szép Ariadnát,
Theseus s Páris is Trójából Helénát;
Megcsapta *Bercsénij* is friss lovának inát —
S elragadá túlünk jó Csáky Krisztinát.
141. Elvitte Telámon Hessio szép leánt,
Briseisnek is az Achilles ily lest hánt;
Szép Juliánnával Eszterhás is így bánt,
Hozván most alája szárnyon járó kis szánt.
142. Hercules így kapta el szűz Arcádiát,
Haragos Boreás kegyes Orytthiát,
Nessus Dejanirát s Pollux Ilériát . . .
Forgách Simon szánján Moës kisasszonykát.¹⁾
143. Pusztán maradt, látják, Vép ékes kastélya;
Mondják: ez dolognak nincsen csak kordélyja!²⁾
Ne félj, *Bercsénij*nek mert nincs most ilyen czélja,
Vépre zárván szívét *Krisztina* rostélyja.
144. Megfordultak s tértek; nagy világossággal
Lobog sok szövétnek köztök magassággal,
Mellyekkel sok lovas nyargal gyorsasággal, —
Ég az hó háta is utánok tűzlánggal . . .
145. Phaëton járt régen, mondják, ily tüzesen,
Hordozván lovai szekerét sebesen.
Azonban béértek Vépre nagy kedvesen,
Miklós és Krisztina szánkózván kegyesen.

---

¹⁾ »*Domicella Baronissa Moes*«, Csáky Krisztina grófnő udvarhölgye.

²⁾ Hazard; kockázat; vakmerő próba.

146. Gróf Eszterhás Antal az Urat követte,
 Ekes *Julinkáját* szánjárúl levette,
Gróf Forgách Simon Úr nyomban érdeklette . . . ¹⁾
 Napjait *Bercsényi* Vépen így végzette.

HATODIK RÉSZE.

1. Ajtó felett ismét székében leüle
 Vépi kis Cupidó főhajtva, s elhúle,
 Hogy *Bercsényi* Véprül elmenni készüle,
 S kell jó Asszonyának már is válni tüle. . . .
2. Most köttetett öszve szíve ő szívével,
 Bizonyítván eztet váltott gyűrűjével
 S szerelmesen öszvefoglalt jobbkezevel,
 Örök társaságra mutatott jegyével:
3. Jegyesétül már is elmennie akar,
 Mellyért nagy vígságot majd bánattal takar;
 Cupidó azért is búsul s fejet vakar,
 Mondván: Nem ezt jegyzé az most nyújtott jobb kar!
4. De így kell meglenni most még az dolognak,
 Némely napok meddig nem múlnak s forognak;
 Elég, az irigyek hogy már nem morognak,
 S az labirinthusban mások sem bolyognak.
5. Az szerelmeseknek nehéz ugyan várni,
 Egymástúl főképpen távul lenni s járni,
 Röpdös gondolatjok egymáshoz vizárnyi, —
 S az elmébül éjjel sem lehet kizárni.
6. Olly éj nincs, az melyben róla ne álmodjék,
 Vagy oly szempillantás, hogy ne gondolkodjék,
 Csak titkon is hozzá vagy ne fohászkodjék;
 Nincs nyugta, bár üljön, sétáljon, s aludjék.
7. Nehéz dolog bizony, várni s el nem jünni,
 Nem alunni, s puha jó ágyon fekünni,
 Bőv étkü asztalnál ülni, de nem enni,
 Boldogtalan, kin ily nyavalya kezd lenni!

---

¹⁾ *Érte, érdeste.*

8. Ellenben de az ki mihez nehezen jut,
S az hová járatlan, bátortalan az út,
Mely pályát az ember nagy fáradsággal fut, —
Ahhoz jutván, felejt ott mindjárt minden bút.
9. Úgy a mit az ember elnyér sok várással,
S mihelyt jut hozzá sok útaxó járással:
Szája-íze telik mindjárt jólakással,
S nyújtózhatik ágyán csendes aluvással. . .
10. Így szegény Argírus, hogy sokat fárada,
Ördögfiak közt is osztályt hogy már ada,
Kívánt kegyesével végtére marada,
S ottan minden öröm szívére árada.
11. *Bercsényi Miklós* is ily reménység alatt
Elbúcsúzó, tudván, hogy már meg nem csalat,
Eléri ki eddig előtte elszaladt,
S megnyugszik jó ágyán, noha most elhaladt.
12. Nehezen válának el ugyan egymástúl,
Mint az testben lévő lélek az test-társtúl;
Búcsúzik sóhajtvá ez is *Krisztinátúl*, —
Bánja amaz is, hogy elvál Miklósátúl.
13. Elválának azért egymástúl, búcsúzva;
S már az föld fölfakadt s nem megy a szán csúszva.
Sok bomlott patakon költöznek majd úszva, —
De még az nagy Duna nincs jegétúl nyúszva.
14. Mellyen általmenvén, Pozsonyban meghálnak;
S az két atyafiak egymás közt tréfálnak,
Sok víg mulatságot jóllehet találnak, —
De több gondolatjuk Vépre visszaszállnak.
15. Nincsenek Vépen is ugyan elfelejtve:
Mert *Bercsényt* jegyese említi szeretve,
Jókedvű *Forgáchot* nevezi nevetve,
S mosolyog, sok nyájas dolgát emlegetve.
16. Került asztalánál értek sok pohár bor,¹⁾
Mellyért nem fintorúlt, mint azelőtt, már orr
Sok irígyek között, mint történt néhánykor,
Mellyért volt az olyan, mondhatom, méltán nor.²⁾

¹⁾ A billikom a felköszöntésekkor, régi szokás szerint, körüljárt.

²⁾ *Igy* ; talán a német »*Narr*«.

17. Mert Istentől csak ily társot kívánhatott,
Gróf Csáky Krisztina csak ilyre vágyhatott,
 Igazbbat s hüvebbet bizony nem kaphatott, —
 Irígytől felőle noha mást hallhatott.
18. Pozsonyból indultak, ülvén ott postára,
*S Pálffyakhoz*¹⁾ ménék ²⁾ jó Királyfalvára,
 Hol is várak őket szíves vocsorára,
 Eredvén asztalnál sok szép s víg tréfára.
19. »Az kudli-mudli-puff« ³⁾ került ott, kacajjal,
 Egy, két s három ízben té-túl,⁴⁾ törlött szájjal,
 De mindannyiszor vett egy, két s három újjal, —
 Ki eltévesztette, kezdte pohárt újjal.
20. Víg vocsora után ott megéjjelének,
Pálffy Miklós s János kit kedvesen vének ;
 Jó reggel másnapon ottan fölkelének,
S Galgóc jó várában ⁵⁾ örömmel érének.
21. Itt sem múlattak el semmi vígasságot,
 Találván magok közt minden mulatságot,
 Vígásra ingerlék *Agnes* ⁶⁾ asszonyságot,
 Kivel *Gróf Forgách* tart örök társaságot.
22. Kiknek látván *Bercsényi* igaz szeretetét,
 Egymás között gyakor csókos öleletét :
 Nehéz fohászkodás majd fujtá ⁷⁾ életét, —
 Vágyván jegyesével ah ! illy egygyé létét.
23. Hallja csendes éjjel Vág vize csurgását
 Szállása ablakján, s gondolja : folyását
 Vajha elnyerhetné szünetlen járását, —
 Érné úgy hamarébb *Krisztinnal* hálását !
24. »Istenem, ez vízhez — úgymond — én sorsomat
 Hasonlítsd, hogy vegyem ily gyors folyásomat,
 Láthassam úgy hamar eljegyzett társomat, —
 S lelhessem meg nála jó nyúgovásomat !«

---

¹⁾ Főként *gr. Pálffy János* tábornok — a későbbi bán, majd nádor — értetik : mert Királyfalvát ő bírta.

²⁾ *Ménének.*

³⁾ *Pálffy János* németes ember volt ; innét a német játék.

⁴⁾ *Túl-túl.*

⁵⁾ *Forgách Simon* lakóhelye, hol *Bercsényi* fiacskája is nevelődött.

⁶⁾ *Gróf Esterházy Ágnest*, *Forgách Simon*nét.

⁷⁾ *Fujtá.*

25. Másnap kedves öcsöcsé- s menyétül elvála
S *Brunócz* kastélyában ¹⁾ magánosan hála,
Hol némely napokig ízetlen tölt tála, —
Szíve nyúgodalmat mert ott sem találta . . .
26. Nézvén félbenhagyott ékes épületét,²⁾
Krisztina ³⁾ kedvéért mely vette kezdetét;
Kinek irígy halál elvévén életét, —
Csak félbenhagyatá rendes készületét.
27. Az Isten már ugyan megszánta gyászlását,
Jó Asszonya után pusztán búsulását,
Krisztinnak ⁴⁾ rendelte itt megint szállását,
Hogy engedje hamar csendes meghálását.
28. Ily gondolatokban tölt némely napokat,
S nyughatatlan észak(a) követi azokat;
Azonban lát jünni némely lovasokat,
Jó *Szirmay István* érdesvén ⁵⁾ nyomokat.
29. Kedves vendég vala, s látta nagy jó szívvel;
Ki újítá kedvét eszes beszédével.
Sok több más főrend is szolgálattal hívvel
Udvarla az Grófnak ott jelenlétével.
30. Némely nap *Szirmay* azért ottan késék,
S elmentével az Úr ismét búban esék,
Nyughatatlansági ottan készen lesék,
S hasogatta szívét azonnal hegyes ék.
31. Nincs s nem lehet nyugta, meddig nem láthatja
Kegyes *Krisztinának* kezét nem foghatja,
Csókjait kedvesen néki nem adhatja,
S érte sok kínjait meg nem mutathatja.
32. Parancsola azért: lovait nyergeljék,
Az galgóczi posta felé felfékeljék,
Jó vezetékjét is csak könnyen terheljék, —
Mert ül postára, hogy kedve hamar teljék.

¹⁾ Bercsényinek Vág-melléki, már többször említett lakóhelye, melyet atyjával, a töröknek Érsek-Újvárból kiűzetése után kezdett volt ott lenni a síkon, egy régi fakastély helyén pompásan építeni, Temetvény sziklavárából most már odaköltözvén.

²⁾ A négy tornyú szép kastély régibb tégláin C. N. B. (Comes Nicolaus Bercsényi) betűk láthatók, de a későbbieknek egyik lapján már C. C. C. is, (= Comitissa Christina Csáky).

³⁾ Drugeth.

⁴⁾ Csáky.

⁵⁾ Érte, közel járt a nyomukban.

33. Így Galgóczi várában lett ebéd-étele,
S még az nap a Dunán sietve átkele.
Más éjszaka híres Bécsben megéjjele, —
De kívánságában kedve ott sem tele. . .
34. Mert volt már az Úrnak bizonyos hírével,
A mellyet *Krisztina* kegyes beszédével
Még Vépen jelentett: igyekezetével
Hogy Bécs felé vagyon némely nap töltével.
35. Keresteti azért mindenütt szállását,
Szolgái hol tudták már gyakor állását,
De még nem vehetik semmi hírhallását, —
Hanem még másnapra értik ott hálását.
36. Az mint el is jöve, s mindjárt együtt lének,
Üdvözlő köszöntést egymás között tének;
Nem kétlem, rózsákat egymásról szedének,
S titkon édes csókot helyekben hintének.
37. Jó távúldon vala várasban szállások;
Égnek, ugyan égnek utczákon lámpások:
De nehezen esik együvé járások,
Mert csak szomszédban is lenniék igen sok.
38. A Gróf azért mint sasszárnyon elröpüle,
S szálla csak harmadik házhoz mindjárt tüle,
Honnét jegyeséhez gyakorta kerüle,
S az két eljegyzett szív egymásnak örüle.
39. Hol ájtatosan az bőjtöt eltölték
S az húsvéti bárányt ugyanott megölték,
S Vépen az babiczát együtt úgy kötötték,¹⁾
Hogy húsvét keddjére nyerő napját tötték.
40. Mondám, nincsen nyugta, hogy az szerelmesnek . . .
Vigyázz jó Gróf, mert már ajtód előtt lesnek!
Az megszólításra majdan utat nyesnek, —
Van oly practicája, látom, az kegyesnek.
41. Azonban már az ég lassanként fejrült,
Még csak halaványúlt finy az földön terült;
Jól látott álmának ágyán kiki örült,
Hajlott utszákon is még senki nem került:

---

¹⁾ A német »*Viel Liebchen*«-hez hasonló, fogadásos játék.

42. Jöve az Gróf-Asszony az Úr szállására
Akkor, s futamodék nyíló ajtajára,
Az melynek tekintvén az Gróf nyílására,
Kirúl gondolkodék, néz *Krisztinájára*. . .
43. Ki kegyesen nyelvét akkor megmozdítá
S ékes szavaival az Urat szóllítá,
Személyével ugyan csudára indítá,
S szerelmét szívében azzal is jobbítá :
44. »Enyim az nyereség, s az babicza tiéd, —
Ebben azért jó Gróf ne fáraszd már elméd! . . .
Isten hozzád ; mert én elsietek inned,
Nyúgodj, csendes álom talán még majd befed.«
45. Igazán, jó Grófné, tiéd az nyereség :
Bercsényinek szíve mert érted lánggal ég,
Hozzád szerelmében nem lészen soha vég,
Éljen szerencsédre, tartsa az Istenség! . . .
46. Az babicza pedig, úgy látom, az övé :
Szívedet mert véle Isten öszveszövé,
S oly erős bástyája szerelemnek növő, —
Írigy tábor hogy azt csak híjában lövé.
47. Azalatt dolgokat Bécsben már végezvén,
S az nap is már igen közel elérkezőn
Antal s Juliánka mellyen megegyezvén,
Hymenhez mennének egy lepllel fedezvén :
48. Szükséges az napra jól reá készülni, —
Sok méltóság akkor mert Vépre fog gyűlni,
A Palatinus is ¹⁾ meg fogja böcsülni,
S ott jelenlétével vígságban merülni.
49. Elsiete azért *Krisztina* is Bécsbül ;
Kegyesétül hogy elvál, bánja szívébül,
Eddig nyájaskodó öröm fogy kedvébül, —
Búcsúzik az Gróftúl igaz szerelmébül.
50. Melylyel az Grófnak is szerze nem kicsiny kint ;
Kegyes búcsúzással hogy szemében tekint
Sok titkos sóhajtást szívébül reá hint,
S halaványít az két orcán pirosult színt.

---

¹⁾ A vőlegény nagybátyja, hg. *Esterházy Pál*.

51. De mint mágnes vasat hogy magához szíjja :
Hozzákötötte úgy szerelem rabszíjja
Miklóst Krisztinához, s távozását ríjja,
Általverte szívét mert Cupidó íjja.
52. Immár nagy nehezen egymástúl válának,
S az Grófné lovai előbb indulának,
Már bécsi hóstátrúl ¹⁾ ki is haladának, —
S *Miklós* kereki is utána forgának . . .
53. Hová mégy? Nem arra Pozsony felé az út!
A világ előtted, úgy látom, megfordúlt.
Ne szerezz néki is immár több kínos bűt, —
Vettél hiszem Bécsben tüle szíves búcsút!
54. Nincs haszna; lovai csak szaporán futnak,
A kegyes hintója mellé míg nem jutnak;
Hol egymásban ismét nagy szerelmet gyűjtnak,
S titkos sok sóhajtaást egymás mellett nyújtnak.
55. Minkendorfon ²⁾ van egy vendégház állása,
Melyben sok szobáknak van rendelt oszlása,
Lehet sok személynek ott külön hálása:
Lőn az Grófnénak is ottan megszállása.
56. Hol beszélgetés közt víg vocsorát ettek,
Tisztességes tréfát asztal felett tettek;
Étel után álmodt szemre eresztettek, —
Nyugodalmat szívben de akkor sem vettek.
57. Azonközben az nap az eget festette,
Az éjet fínnyével földről elkergette
Csácsogó fecskéket házon fecsegtette,
S az tengerek mellől már megtérítette.
58. Megrövidült az éj, s a nap idején kél,
Hév sugári előtt már elszaladt a tél;
Meghólt az Boreas, s fúj a Zephirus szél,
S minden némult madár már friss nyelvvel beszél.
59. Az ősziült hegytetők már csurogdogálnak
S az nyugvó patakok frissen folydogálnak,
Nymphák bokrétákat immár addogálnak,
Sokféle virágot őszevehordogálnak. . . .

---

¹⁾ *Külváros.*

²⁾ Helység Bécs környékén.

60. Mindennémű állat már most párosodik,
Hímjével madárka fészken társalkodik,
Magas kéményeken gólya házasodik,
Nyőstény vad is erdön himmel nyájaskodik.
61. Mostan Cupidó is forgatta keziját,
Nyilaival sérti világ minden fiját,
Sok, szeretetének meg is adja díját,
Ellenben búsul sok, látván annak híját.
62. Van még egy kis híja Gróf szerelmének is,
S nincs haszna az tavasz jó üdejének is,
Bár minden állatok egygyé légyenek is, —
Azzal nem használnak de ő kedvének is.
63. Mert látja: egymástúl hogy csak el kell menni,
Nincsen bús lelkének egyebet mit tenni;
Felkél azért s mégyen szíves búcsút venni,
S elvál kegyesétül, mert most úgy köll lenni.
64. Így *Csáky Krisztina* Vép felé indúla,
Az Gróf szekere is Pozsonyban fordúla;
Mellyért bánatában ez is majd megfúla,
S amaz is — elhitem — szívében ájúla.
65. Azalatt *Bercsényi* Pozsonynál átkele,
S útjában egekre szemeket emele,
Mondván: »Óh Úr-Isten, ha tér kedvem vele? ...
Ki miátt alig él már szívemnek fele!«
66. Ily gondolkodással Brunóczra beére,
S ott sem nyughaték meg friss testének vére;
Jó Unghvára felé hamar útat mére,
S jó útazásáért ott Istent dicsére.
67. Az egész felföldön széledt vólt oly hír már,
Hogy árva Unghvára rövid napon jól jár:
Gyün gondos Asszonya, minéműt régen vár, —
Készítse házait s tartsa csínosan bár!...
68. Friss szobáit el is rendelé, készíté,
Ékes kárpitokkal falait szépíté,
Rendes képírással itt s ott ékesíté,¹⁾
S csínos készüllettel magát híresíté.

¹⁾ Bercsényi — mint számadásaiból kitűnik — saját *udvari képíró*t tartott, a ki frescokat és olajfestményeket készített palotái díszítésére.

69. De mit sietsz, kapdossz té-túl jó Unghvára, —
Nem telik ki most még kívánságod ára! . . .
Asszonyod jöttek tovább még határa,
Noha már jó Urad érte sokat jára.
70. Illik is a szépért s a jóért fáradni.
Bútúl bár kicsínynyé kelljen is száradni:
Mert azzal Istentől sok jó fog áradni, —
Mellyért szentségének nagy hálát kell adni.
71. Kell adni, mert habár mostan személyében
El nem jött is: de eljött Urad szívében,
Eljött ékes képe, rejtve kebelében, —
S gyönyörködik szíve titkos nézésében.
72. *Melynek mássát Unghvártt nagyobbra iratván,
Jó képírójával jól lerajzoltatván,
Ágya ellenében tévé, állíttatván, —
Személyét szünetlen előtte forgatván.*
73. De nem sok haszna van az iratott képnek,
Bár Apelles által rajzoltatott szépnek;
Az illyek csak szívben ingerelnek s tépnek,
Meddig oda, hol köll, elevent nem lépnek.
74. Így az Gróf Úrnak is képe nézésében
Szerelmének s falra fölfüggesztésében
Nem tölt teljes kedve jelengetésében,
Nem engedett üdőt sőt ott késésében.
75. Dolgaiban Unghvártt csakhamar vég is lön,
Az vármegyében is, mint kellett, rendet tön;
Eleiben ismét Bécs felé útat vön,
Mert Unghvártt kedvére nem sok vocsorát vön.
76. Eperjesen kapa gyorsan az postára,
Még az nap érvén az köves Branyicskára; ¹⁾
Azután csakhamar az magas Tátrára.
S onnét az fárasztó, hosszas oldalára.
77. A szerelmes hol jár, nem sokat aluszik,
Nyughatatlansággal mert szíve vajuszik,
Elméje sok gondok tengerében úszik,
Ahhoz, az kit szeret, meddiglen nem csúszik.

---

¹⁾ A Branyiskó-hegye.

78. Bétért volt útjában Szepes-Váraljára,
S ott az káptalonnak dombos állására ;
Talál az országnak az hol bírójára :
Kedves *Krisztinája* szerelmes atyjára.¹⁾
79. Vala az nap szintén Úrnap vasárnapja,
Hol az káptalonnak prépostja s főpapja
Az urakat ottan nagy jó szívvel kapja
S kezét örömében gyakran öszvecsapja.
80. *Szirmay István* is, más több főrendekkel,
Szepes-vármegyei urakkal s tisztekkel
Itt volt, hol az üdőt eszes beszédekkel
Tölték, szóllígtatván egymást üvegekkel.²⁾
81. Minthogy már *Szirmay* volt eszköz dolgában,
Isten által kezdett jó házasságában, —
Bízában továbbá is jóakarátában,
Kéré : segítené most is szándékában !
82. Méltóságos öreg *Csáky István* Úrval,
Mostan az országban hasznos főbíróval
Beszelnének együtt, egyértelmű szóval,
Hogy most e dologban lenne minden jóval :
83. Írna egy levelet kedves leányának,
Hogy halogatója jól kezdett dolgának
Tovább már ne lenne s öröme napjának, —
Ez az akaratja néki, mint atyjának !
84. Mint kívánja, arra ötlet bár ne várja :
Mert messze Szepestől Vépnek az határja ;
Az ő szívét úgy is elég öröm járja,
Esett hogy harmadszor ilyen kívánt párja.
85. Ez levelet az Gróf kebelében tévé
S jó ura-ipától búcsúzását vévé ;
Szokott gyors járását ott viszont elévé,³⁾
S csak rövidnap Bécsben jó ebédjét evé.
86. Nagy vígasság vala e napokban szintén
Vépen, *Gróf Eszterhás Antal* mert egygyé lén
Juliánkájával, s Istentől áldást vén ; —
Hollétérül akkor az Gróf Úr is hírt tén.

¹⁾ *Gr. Csáky István*, kinek családi fészke Szepesvár vala.

²⁾ Vagyis *pohárköszöntésekkel*.

³⁾ Elővevé.

87. Nőtt mellyért az vígság *Krisztina* szívében,
Szünetlen forgatván gondos elméjében
Eljegyzett kegyesét, kinek személyében
Nem gyönyörködheték most jelenlétében . . .
88. De földerül majdan régen borúlt napja,
Elúzi majd gyászát Jázon aranygyapja,
Az Párisnak aranyalmáját elkapja, —
S ezért az irigy majd nyelvét elharapja.
89. Aranyalmáját mert ha Vénusnak Páris
Istenasszonyok közt ítélte ámbár is :
De azt *Krisztinának Miklós* adta már is . . .
Kiki bár elhigye, hogy bizony nem kár is !
90. Addig hagyigálta szép aranyalmáját,
Dicséretes élte érdemes summáját,
Mutogatta deli s termetes formáját, —
Hogy elérte régen űzött *Krisztináját*.
91. Győzte Hyppomenes így az Atalantát,
Elhányt almájával tartóztatván futtát,
Így nyerte meg végre az futozó csatát,
S vetett koczkájának látta végre hatát.¹⁾
92. Máskép nem tehetvén szert szép mátkájára,
Acontius is, ezt írta egy almára :
»Esküszöm Diánna szent áldozatjára,
Tiéd lések, jutok míg éltem fogytára !«
93. Mellyet Cydippénnek vetvén kebelében,
Az írást olvasá, forgatván kezében :
Nincs mit tenni, áll már az dolog hírében, —
S így lőn Acontius részes szerelmében.
94. Almáját *Miklós* is már odavetette,
Krisztina keblében s hív szívében tette,
Az melylyel szívéhez szívét egyeztette
S elválhatatlanúl, holtig hiteztette.
95. Így azért sokáig Bécsben nem múlata,
Hintójában postalovakat fogata,
Sietéssel kiket gyakorta nógata, —
Kegyes jegyeséhez míg Vépre juthata.

¹⁾ Koczkája »hatot vetett« = hatos számra fordult, a mi a legfőbb nyereség ; ellentétben a pusztá lappal, a mikor a koczka »vakot vet«.

96. Víg Véprül az vendég szintén az nap oszlott,
Az muzsikák magas trónusa is homlott, —
De kedvében bezzeg, *Bercsényi* nem romlott,
Mert Hymen kedvesen néki már ágyollott.
97. Mit mívelsz? Ne bántsát az muzsika trónussát :
Bercsényi is tartja mert a tánczhoz jussát! . . .
Láthatd majd néki is olyan triumphussát,
Mellyen fogja kézen *Vépnek szép Vénussát*.¹⁾
98. Kézen fogja, s vígan járja tánczát véle,
Megtapodja búját, melyben eddig éle,
Lessz örömmel napja, este, költe s déle . . .
Muzsika pendüljön azért mindenféle!
99. Nem volt soha háznak olyan áldottsága,
Mint most *Vépnek* történt hármass boldogsága :
Tegnap *Julinkának* mert lett párossága,
S *Erdődy Margitnak* ma van mátkasága.
100. Kit *Gróf Kéry János* magának megkére.
Pénteken, — hogy az *Gróf*²⁾ postán *Vépre* ére, —
Jó öreg atyjával³⁾ ő is odatére . . .
S lett kívánságának gyűrűváltó bére.
101. Szombaton⁴⁾ ezeknek szerelmes anyjával :
Méltóságos, kegyes *Csáky Krisztinával*
Megesküdt *Bercsényi*, s Isten áldásával
Takaródtak együtt *Vénus* paplanjával.
102. Áldott hét az, melyben ily napok támadtak
S *Vépnek* ablakira víg sugárt gyújtottak,
Mellyek előtt gyászos felhők elfutottak
S csillagzó szép fínyre *Vép népi* jutottak.
103. Áldott péntek s szombat, az múlt csötörtökkel,
Töltöttek hat szívet kik most örömmel ;
Ne nőjön ezekben az föld is ürmökkel,
Megtiszteltessenek sőt tömjénfüstökkel!
104. Méltó bizannyára őket megtisztelni,
Jó emlékezettel nagy vígan szentelni,
Méltó nagy örömmel ezeken bételni,
Vénusnak s *Hymennek* őket ünnepelni.

1) Ad normam : »*Murányi Vénus*,« Gyöngyösynél.

2) *Bercsényi*.

3) Gr. *Kéry Ferencz*czel.

4) Tehát június 11-kén.

105. Nem sok szolga vala akkor tudós ebben,
Asszonyát vasárnap hogy lássa színletben,
Diánnát meggyőző drága öltözetben, —
Szemek eleiben együtt vasárnap melyben.
106. Nézik álmélkodva hamar változását,
Ruháival vesztvén szemeik látását;
Nézik plánétáknak az fejin állását,
S azok közt sok apróbb finyek csillagzását.
107. Vélik, Ariadne csillagkoronáját
Istenek egekről küldték le formáját
S az Grófné fejéhez illették kámváját, —
Azzal is építvén s szépítvén orcáját.
108. Minden drágakövek számtalan bősége,
Az rubint s gyémántnak ékes különbsége,
Smaragd és onyxnak külön ékessége,
Rajta az berillus s zafir finyessége.
109. Orientális szép öreg-szem gyöngyökkel,
Sok rendben fűzetett több apróbb szemekkel;
Drága függők, násfák, kézi percekkel
Ékesítették az Grófnét most finyekkel.
110. Mídás érte kézzel, gondolnám, ruháját,
Arachne varrotta virágos munkáját,
Týrusból hozták volt szép matériáját, —
Pennám le nem írja ezek szép formáját.
111. Bír *Csáky Krisztina* bőven mindezekkel,
Változó ruhája sok különbségekkel
Szemet csiklándoztat tündöklő szinével, —
Bír, de mindezeket győző erkölcsökkel.
112. Semiramist győzte elmés özvegységgel,
Antiópát múlta kedves kegyességgel,
Csendes Eudoxiát szemérmetességgel,
Tudós Cornéliát bírta bölcsességgel.
113. Nézze Hyppatia ámbár az egeket,
Tégyen Aspásia okos kérdéseket,
S tartson Constantia kész feleleteket,
Erinna s Corinna írjon sok verseket — —
114. Mindezeket *Csáky Krisztina* felmúlta
Drága természettel, úgy látom, megdúlta;
Mert az jó Istentúl naponként tanúlta,
Élete világban tündöklök miúlta.

115. Hogyha Sosipatrát Istenek nevelték,
Szép tudományáért Minervát tisztelték,
S azért magok közé iratták s emelték:
Krisztinát méltábban arra szentelhették.
116. Boldog, kinek Isten ilyen társot adott,
S kinek keze közé ily asszony akadott
S elválhatatlanul az kihez ragadott, —
Attúl minden bú s gond meszire szaladott.
117. Jól mondta volt *Pálnak* az *Echó*, hogy adjon,
Hálát az Istennek s bú tüle szaladjon,
Szíve nagy vígsága egekig haladjon,
S ne féljen, éltere hogy bánat áradjon! . . .
118. Azért, ha valaha Vépen volt vígasság,
Illik: szaporodjon most minden nyájasság,
Az öröm hármazzon, ez is az igazság:
Mert hármasan szállott reá az boldogság.
119. Sokféle hegedű húrja vígan pengjen,
Czimbalom s virgína rézfonala csengjen,
A síp és trombita dob hangjával zengjen, —
Szíves nagy vígságtúl föld is ugyan rengjen!
120. *Gróf Eszterhás Antal* mert *Juliánkáját*
Elvette s bírja már, mint saját mátkáját;
Kéry is elkérte kedves *Margitáját*,
S bírja *Bercsényi* is immár *Krisztináját*.
121. Éljetek hát vígan teljes éltetekben,
Periklest követvén hű szeretetekben,
Irgyitek hogy meghaljanak mérgekben,
S dícsírijétek Istent együtt mindenekben! . . .

Á M E N.

E P I L O G.

(Az eleje, egy levél kiszakadván, hiányzik.)

. . . . .	De, bármint lött legyen,
Melynek ha ki vétket	S ítéletet tégyen
Mint ízetlen étket	Rólam, ki mint akarja:
Folyásaiban talál:	Elég, hogy én pennám
Gondolja, hogy ahhoz	Minden erővel, nám,
Kedvetlenséget hoz	Az jót rájok takarja:
Az elme, ha jól nem hál.	S tovább is kívánja
	— Eb is a ki bánja! —
	Hogy áldja Isten karja.

Á M E N.

ACTIO CURIOSA.

MAGYAR TÖRTÉNETI VÍGJÁTÉK 1678-BÓL.

A BÁRÓ PALOCSAY-LEVÉLTÁRBÓL KIKERÜLT EGYKORU KÉZIRATRÓL

KÖZLI

THALY KALMÁN.

(TOLDALÉKUL KÖSZEGHY PÁL ELBESZÉLŐ-KÖLTEMÉNYÉHEZ.)

BEVEZETÉS.

Régen, régen, harmincz esztendeje múlt immár: 1863. augusztus havában, barátaim egyikének szíves figyelmeztetése következtében egy igen érdekes kéziratnak: egy XVII-ik századi magyar színdarab egykorú kéziratának jutottam birtokába. A Thököly és Rákóczi-korbéli költészet ereklýeit azon években (1860-tól 1872-ig) gyűjtögetvén, bensőbb barátaim köre nagyon gyönyörködött e később némi irodalomtörténeti hírre vergődött, zengő rythmusú, tősgyökeres ó-magyar zamatú, hazafiúi keservektől borongó, vagy itt-ott erőteljes, maró gúnynyal telisded, szilaj szellemű kuruczvilági énekekben, miket kívánságukra gyakran olvasgattam volt föl nekik. Így különösen a jelenlegi igazságügyminister *Szilágyi Dezső*, boldogult *br. Nyáry Albert*, *Molnár Aladár* és *Reviczky Szevér* barátim valának az akkor még íróasztalom fiókjában rejlő kurucz dalok kiváló kedvelői, s a régibb írók közül a fényes szellemű *br. Eötvös József*, a ki azok gyűjtésére lelkesen buzdított.

Az ifjú *Reviczky*, — kivel a *br. Kemény Zsigmond* »Pesti Napló«-ja szerkesztőségében együtt dolgoztam, s a ki, fájdalom, már a következő 1864-ik év nyarán áldozatává lőn egy halálos párviadalnak, — 1863. aug. elején visszatérvén Biharban és Szabolcsban töltött néhány heti szabadságáról, örvendező arczczal azon kellemes, de általam majdnem hihetetlen újsággal lepett meg, hogy ő Debreczenben egy fiatal jogásztól, a ki már költeményeket is irogat és tesz közzé, — névszerint *Szana Tamástól*, — egy régi magyar színműnek, egy kuruczkori vígjátéknak kéziratáról értesült.

Én tüstént írtam ez iránt az általam névről igen, de személyesen akkor még nem ismert s később jeles szépirodalmi

íróvá fejlődött Szanának, és neki köszönöm a további sikert. Reviczky Szevér barátom ugyan a névben, — más, rokonhangzásúval cserélvén azt föl, — tévedett; mindazáltal jó forrásra utalt: mert a keresett kéziratot annak gazdájától, akkor ugyancsak debreczeni fiatal jogász *Szántay Aladár* úrtól, Szana révén és az ő szíves közvetítésével, már pár nap múlva megkaptam. De, hadd álljon itten a szerencsés fölfedezés emlékére, Szanának ma már irodalomtörténeti érdekűvé vált válasza, melyet a színmű kéziratába téve, mind máig híven megőriztem:

»Tisztelt Uram!

Augustus 7-éről kelt sorait vettem, s tartalmuk majd zavarba hozott. Én ugyanis Reviczky Szevérhez sem a kurucz dalok ügyében, sem más egyéb tárgyban levelet nem írtam, s a kurucz időkbeli vígjátékot nem ismertem; azonban sejdítvén, hogy tévesztés van a dologban, s tudván, hogy Debreczenben ilynemű dolgokkal *Szántay* A. foglalkozik: siettem őt rögtön felkeresni, s látogatásom eredménye ez lön: Szántay csakugyan küldött Lőcséről t. Kegyednek két ízben két-két kurucz dalt, melyekkel pár nap múlva újból szolgálánd; Reviczkyknél ő tett említést a kurucz időkbeli színműről, melyet én tőle elkérvén, sietek jelenleg felküldeni, megjegyezvén azt, hogy én e műből egy sort sem olvastam el, — ennél fogva hitelessége felől nem tanúskodhatom. Szántay, — miként mondá — *Lőcsén kapta, a Palocsay-könyvtárból*, s legközelebb felküldendő levelében a színmű rövid ismertetését is melléklendi.¹⁾

Becses levele elején egy régebben tett ígéretemre tétetik célzás. Az általam ígért két kurucz dallal már az év elején szolgálhattam volna: de megtudván azt, hogy épen e két dalt, ugyanazon forrásból merítve, Lugossy,²⁾ Balogh Ferencz barátom által³⁾ már útnak indította, — újbóli felküldését czélszerűtlennek tartottam; ha azonban t. Kegyed a küldeményt nem kapta volna, vélők szívesen szolgálhatok.⁴⁾

¹⁾ Ez az ismertetés ugyan sohasem érkezett hozzám, de maga a színmű eredeti kéziratának felküldése, sőt Szántay úr által részemre való szíves átengedése következtében nem is volt többé szükség reá.

²⁾ *Lugossy József* debreczeni főiskolai tudós tanár, az ismert író, gyűjtő és magy. tudom. akadémiai tag.

³⁾ Lugossy kedves tanítványa; jelenleg a debreczeni collégium theologiai tanszakának igazgató-tanára és nagytudományú egyházi író.

⁴⁾ Már Balogh F. úr révén megkaptam volt. (L. Lugossy gyűjteményéből kiadva *Adalékaim* II. köt. 412—416. lapjain.)

E tárgyban becses sorait elvárva, szíves szolgálatkészségemet minden tölem kitelhetőkre nézve ezutánra is megígérve s magamat bizalmas barátságába ajánlva, maradtam

Debreczen, Aug. 9. 1863.

tisztelettel

Szana Tamás m. k.

2-od éves jogász.«

Ím, e levél kíséretében jutott kezeimhez — és Szántay úr hazafias ajándékából utóbb végleges birtokomba — a 63 számozott negyedréti lapból álló, akkor még kötetlen s borítéktalan, de máskülönben ép, XVII-ik századbéli kézirat, melynek végső lapjára alól ez van új téntával jegyezve: »*Kaptam 1863. April. Szántay Aladár m. k. Lőcse.*«

A br. Palocsay-Horváth-család utolsó tagjától — özvegy Alapi Salamon Elekné úrnőtől — engedélyt nyervén a br. Palocsay-levéltárban szabadon búvárkodhatni, — csakhamar magam is ismételve fölrándúltam Lőcsére, a hol a levéltár akkori derék őrétől, *Czebányi* nevű öreg ügyvédtől tudakozódtam, majd vele személyesen is eleget kutattam: vajjon nem volna-e ott még több ilyen régi irodalmi ereklye is található? S szorgos kutatásaim eredménye özv. Bottyán tábornokné, szül. gr. Forgách Juliána. utóbb br. Palocsay Györgyné, és ugyan br. Palocsay György, a volt kurucz tábornok, verseinek fölfedezése lőn. Ez utóbbiakból kuruczvilági *Adalékaim* második kötetében egynéhányat s Forgách Juliánának egy gyönyörű kis lyrai dalát közzé tettem; a többi még kiadásra vár. Színművet azonban, a Szántay úr révén kapotthon kívül, nem sikerült többet felnyomoznom.

Ebből, t. i. az »*Actio Curiosá*«-ból azután 1872-ben megjelent Thököly- és Rákóczi-kori költészeti »*Adalékaim*« I-ső kötetében (76—88. l.) közöltem azokat a részeket, melyek a kuruczvilágra vonatkoznak; a többi mind máig kiadatlan maradt, s az olvasó most itt veszi először teljes szövegében e XVII-ik századi színdarabot.

A mi ennek kéziratát illeti, az a postakürtöt fúvó, nagykalapú, spanyol öltözetű német lovas-postásnak jól ismert vízjegy-alakjával bíró s kétségtelenül a XVII-ik század második felében gyártott papirosra van írva, már elfakult, ódon forma, az azon kor betű-alakjainak teljesen megfelelő vonásokkal.

A 4-ed rétbé hajtott papír össze volt füzetté varrva czérnával; minden lap mind a négy oldalán gondosan körülvonalozva téntával, úgy, hogy jó széles margók hagyattak; a téntavonalas négyszögekbe aztán rajzónnal szép rendesen, szabályosan minden sor helye előre megvonaloztatott. Az egész oly szereztetteljes gonddal készült, oly világos, (a szereplők nevei mindig külön sorban, a középre kiírva,) s az írás oly vígyázattal papírra vetett, szép, tiszta, rendes, minő azon korból csak kevés jutott ránk. Látszik, valami irodalomkedvelő fiatalember másolhatta le kedvtelésből magának, olyan időkben, mikor nagyon ráért.

E kézirat a br. Palocsay-levéltárból származván, — mi ezen előkelő családnak egyik költői lelkű, verskedvelő és verselő régi tagjára: id. br. Palocsay Istvánnak, br. Károlyi Judittól (a híres gr. Károlyi Sándor testvér-nénjétől) született középső fiára, az utóbb daliás huszárkapitánynyá, majd kurucz tábornokká lett, és már föntebb említett br. *Palocsay Györgyre* gondoltunk. S a dolog csakugyan mindenkép összevág. Palocsay György kezeírását mi a gr. Károlyi és részben a Rákóczi-levéltárban igen nagy számmal fenmaradt kuruczvilági levelezéseiből és hátrahagyott költeményeinek eredeti fogalmazatai s úgy sajátkezű tisztázataiból jól ismerjük; 1698-tól 1725-ig keltezett tömérdek kéziratot ismerünk tőle, és egyet (anyja nevenapjára, ékes tulipán-alakban, cifrán írott üdvözlő verset) még egészen gyermeki, 8—9 éves korából származót. A betűk vonásai ez utóbbin nagyon gyerekesek még, bár igen nagy gonddal és iparkodással vannak pingálva; ám a kis Palocsay Gyurka már akkor is *versben* gratulált, és bármennyire kezdetleges, egyenként rakott betűi — különösen az *s, p, g, h, z*, — alakjából tisztán fölismerhetni már a későbbi kurucz vezér s poéta férfikori kézvonásainak elemeit.¹⁾

---

¹⁾ Hogy ezen az egy, maig fenmaradt, gyermekkori versén kívül Palocsay György, serdülő és fejlődöttebb ifjú korában költői műveket nemcsak másolt, hanem maga is szerzett számos verset: ugyancsak őmaga éneklí egy 1701-ik évbéli poémájában:

»Ki ez verseimet elmém-mel találtam:
Ifjúi koromban már én is próbáltam,
Tudós emberektől néha taníttattam,* etc.

Ha most már az utóbbiakkal, pl. az 1698., 1701., 1703, 4—10-ikkel összehasonlítjuk az »*Actio Curiosa*« írását: a szembetűnő hasonlatosságot — mondhatnók tán: azonosságot — lehetetlen föl nem ismerni; úgy, hogy a Thökölykori színműnek ezen, a Palocsay-levéltárban ránk maradt példányát, minden valószínűség szerint, sőt majdnem föltétlen bizonyossággal, br. *Palocsay György* kezétől irotnak állíthatjuk. Természetesen, ezen könnyű, hajlékony ifjú kézzel, nyugalmas napokban, kedvtelésből, időtöltésből készült másolatnak betűi finomabbak, apróbbak, gondosabbak, mint az utóbb, a súlyos harci pallos forgatásától elnehezedett férfiúi kemény karral a táborokban — gyakran rossz tollal, rossz téntával, göcsörtös paraszt-asztalon, vagy felfordított dobfenéken — hirtelenében papírra hányt-vetett hadi jelentések s levelekéi; avvagy a csatákban kapott, évek múltán is fel-felfakadó sebei miatt ágyhoz kötött daliának, kínban fetrengő fekvése únalmai elűzésére szerzett és nyoszolyában irkált versfogalmazatainak kuszált sorai.¹⁾ Mindazáltal egyes betűinek hasonlósága még ezeknél is feltűnő.

A fentebbiek alapján elfogadva tehát, hogy az »*Actio Curiosa*« a fiatal br. Palocsay Györgynek kezével készült egykorú másolat: a színmű korának s Palocsay életpályájának fonalán — e kettő egybevetésével — még tovább mehetünk.

Az 1660-as évek végén s az 1670-es évek elején született Palocsay úrfiakat, »Istvánt, *Györgyöt* és Mihókot« atyjok, a már 1683. mart. 18-án elhunyt id. István báró, és azután szerető özvegy anyjuk, Károlyi Judith bárónő, gondosan neveltetvén, az 1682—85. mozgalmas években odahaza, Palocsa várában, vagy helylyel-közzel az ennél biztosabb Lublyón, mely lengyel helyőrség oltalma alatt állt, taníttatta volt a diáki tudományokban, velők egykorú saját öcsésével, *Károlyi Sándorral* együtt. A négy mágnásfiút, *Györgyay Imre* nevű tudós »praeceptor« oktatta, képezte.²⁾ Györgyben a költői hajlam —

¹⁾ »Az ezerhétszázban és hetedik számban,
Úgy mindszent havának negyedik napjában,
Landau alatt esett sebben fekvő ágyban
Írtam verseimet, hol kínban, hol búmban.« —

Jegyzé föl egyik harci éneke végstrophájában *Palocsay György*.

²⁾ *Károlyi Sándor* Önéletírása, 13—17. ll.

mint már láttuk — korán nyilatkozott; az élénk lelkiéletű, tudványó, könyveket forgatni szerető gyermeket a versírás szabályainak titkaiba, az ars poetica művészetébe, bizonyára e férfiú vezette be, s ő szerzett számára költői munkákat olvasni. Palocsa várát a mondott évek folyamában hol Thököly Imre kuruczai, hol labanczok bírták; az árva gyermekei nevelésének élő özvegy anyja emezeknek is, amazoknak is kénytelen volt vára kapuit megnyittatni s őrségeiket befogadni. Néha aztán a másik fél csapatai ott termettek a bástyák alatt, körülfogták, körülzárolták a várat; és ilyenkor a tanuló serdülő úrfiak sem mehettek ki hetekig, hónapokig is az elzárt családi fészekből, még csak lovagolni, sétálni, vadásztatni sem. Bőven maradt tehát idejük ily állapotban a tanulásra, olvasgatásra, sőt únalom-űzésből a másolgatásra is. Különösen *György* mindig szeretett írogatni, még öreg napjaiban is, — mint levéltárában hátrahagyott számtalan irományáról, scartétáiról látjuk. Annál inkább ifjúságában, körülszállt várba szorúltan. Mit is tehetett volna egyebet?...

Valószínűleg ekkor, ezen években másolá le Palocsay György, mint serdülő-ifjú, Palocsa vagy Lublyó várában — de inkább az előbbi helyen — a szóban forgó magyar szindarabot is, valami főúri családi titkár, avagy vándorszínészcsapat révén a Dunántúlról a felvidékre került eredeti kézíratról. Mi az előbbi út-at-módot tartjuk hihetőbbnek. A br. Palocsayak ugyanis túlادunai előkelő családokkal is (pl. gr. Zichy Pállal Jánosházán s a Batthyányiakkal) rokoni összeköttetésben állván, könnyen megeshetik vala, hogy némi-nemű családi ügyek, közösen folytatott osztályos pörök stb. elintézése végett onnan ideküldött valamely főúri megbizott: titkár vagy ügyvéd, főember-szolga, elhozta magával mulattató úti olvasmányúl az »*Actio Curiosát*«, s a költői művek olvasásában gyönyörködő György úrfinak kedveskedett vele, a ki aztán mohón lemásolá. Mert, hogy a *nevelő*, Györgyay uram juttatta volna *ezt* a számos helyütt oly szabadszájú, sikamlós nyelvezetű és tartalmú kéziratot fiatal növendéke kezébe, a jámbor erkölcsű férfiúról föl nem tehetjük. Akármiként? — az ifjú báró hozzájutott, lemásolta, — s jól tette: mert ezzel az irodalomtörténetnek

menté meg; nála nélkül bizonyára nyomtalanul elveszett volna ez az irodalmunkban egyedül álló, törül metszett humorú, originális elmeszülemény.

E kurucz színjáték, mely hogy Dunántúl, az 1678. év vége felé keletkezett, mindjárt alább kimutatandjuk, az 1680-as évek elején mint újdonság jutott el Felső-Magyarországba s ennek legészakibb széleire: Palocsára, Lublyóra. 1681—82—83: a »kurucz király« legdicsőségesebb évei, aranykorszaka. Az egész fölvidék népe a lelkesedés, a diadalmámor elragadtatásától ittasult akkor. Ha valaha, hát ekkor és ott értették meg, kapva kapták, s kapva kapta kiváltképen a buzgó magyar ifjú Palocsay Györgynek szabadságért, nemzetéért rajongó költői lelke az ily szólamokat, a minőket e szinműben találunk: »Hej, Nagyságos Uram, — *addig volt jó világ, míg csak kártyán láttam a németnek képét!...*» Vagy az ilyeneket: »B. Elmegyek (kurucz katonának) uram, mert szánom nemzetem romlását.« »G. Dicsősséges Isten!... Már, ha szánod, — *fogd meg az Isten kezében a nyilat, hogy ne löjjön!...* Már csak menj el; de vigyázz, úgy ne járj, mint a ki a hazáját siratja: *a két szeme is kiapad, s az hazája is elvész!...*»

Hát, azok a szegény, agyongyötrött, elkeseredett felső-magyarországiak megkísérlék vakmerőül felfogni azt a nyilat a sújtoló Isten kezében. Igaz, hogy sírhattak is azután eleget, sírhattak szemeik kiapadásáig: mert végül — *a hazájok is elveszett!...*

Az előttünk fekvő magyar vígjáték, — mely nyolcz »beszéd«-ből, vagyis jelenetből, és egy Balassa-versszakokban írt epilogból áll, — valósággal »Actio Curiosa«, = *különös színdarab*; mivel egységes cselekménye, meséje tulajdonképen nincs. Csakis elmés párbeszédéből áll, a melyek mulattatnak, s önmagokért vannak, nem a drámai fejlemény előbbreviteléért. Az egésznek mestere, főszereplője, egy középbirtokos nemes úr: a kifogyhatatlan humorú, csúfolkodó, s úgy a költői és egyéb classikai latin idézeteknek, valamint a talpraesett, csattanósnál csattanósabb magyar példabeszédeknek dús tárházával rendelkező »Gaude uram«. Mint már a neve is mutatja, egy örökké víg-

kedvű, kaczagtató, mulattató, folyvást élcelődő joculátor ő, ki mindig a humoros oldaláról tekinti a világot és embereket, — a kiket kíméletlenül ostoroz. Olykor még pártfogóját, a gazdag mágnást: *Achastes* »Nagyságos Ur«-at s ennek nejét: *Achastát* sem kíméli éles nyelve, a kiknek pedig udvarában tartózkodik maga is, — valamint az ő kastélyukban s körükben játszik csaknem az egész színmű. Gaude uram erős *protestáns*, *Achastes* és hitvese ellenben buzgó *katholicusok*; innét közöttük a nézeteltérés. Ebben az egy dologban Gaude uram még önekiök sem enged, ellenben másban símogatja, legyezgeti őket.

Annál kegyetlenebbül kikap tőle valamennyi szereplő: a nagy uraságra vágyódó kurta nemes *Polycarpus*; az elvándorló, kuruczságra készülő szintén kisbirtokos nemes *Borsequius* (Bor-széki?); a vén *Rottenhoff*; a kurucz *Nógrádi* és *Monyordi*; *Achastes* udvari embere *Manódi*, s ugyanannak apródja, a gyermek *Maczkó*; a felső, tótos vármegyébéli *Daskérdi* és *Hancsok*; továbbá *Muszurd*, *Barabás*, *Babindelli*, *Döri*; egy molnár, egy szabó és egy »*bolond*« asszonyszemély. Mindezek mintegy csak azért jelennek meg, hogy Gaude uramnak legyen módjában kiken pattogtatni szikrázó élceit, maró gúnyjának tősgyökeres, magyaros humorának mindig találó nyíleit, s bár sokszor pajzán és nem ritkán pórias, trágár kifejezésekben nyilatkozó csufondáros mondásai ostorát. Azonban ezen a mai fogalmak szerint illetlennek tetsző kifejezéseket az ismeretlen szerzőnek meg kell bocsátanunk; mert ezek nem az ő hibájának, ízléstelenségének fattyúhajtásai, hanem korát s korának társadalmát jellemzik. A római classicus költők: egy *Catullus*, *Juvenalis*, *Tibullus*, *Ovidius*, *Martialis*, *Horatius*, *Propertius* stb.; az olasz *Dante*, *Boccaccio*; a francia *Voltaire*; az angol *Shakespeare*, sőt még a közelmúlt szelíd német *Wieland*-nak vagy *Schiller*-nek is némely munkái (pl. a híres »*Räuber*«) oly erőteljes, oly meztelen, mi több: durva kifejezésektől hemzsegek, melyek ma ugyancsak nem tartatnak szalonképeseknek; ám azért szerzőiknek örökbecsű művei nem veszítenek értékükből.

Az »*Actio Curiosa*«-t sem szabad tehát megbotránkozva elítélnünk. Ellenkezőleg, Gaude uram elméskedéseinek nem mindennapi becsök van: mert megismerjük kétségtelenül igen

eleven, zamatos, és meglepő fordulatokban gazdag előadásából a XVII-ik században még főuraink környezetében is dívott társalgás nyelvezetét, színezetét, modorát. Egy darab tükröt képeznek azok művelődéstörténetünkben. Másrészt a nyelvbúvár is haszonnal fogja olvasni és élvezettel fogadni a bennök felhalmozott gyönyörű magyar közmondásokat, példabeszédeket, a melyeknek nagy része ma már elkallódott, kihalt, s emlékében is ismeretlen. —

Most térjünk át a színmű korának s színhelyének meghatározására. Az »*Actio Curiosa*« Dunántúl, Vasvármegyében, Sárvár közelében játszik; ugyanis ez a vár s város és annak a helyszíntől, *Achastes* főúr kastélyától való nem nagy távolságban fekvése, a szövegben többször szóba jön. Említetik még, mint nem messze eső hely, a szintén vasmegyei, marczalmelléki mezőváros, Jánosháza. Előfordulnak a csupa dunántúli várak: Fraknó, Lánzsér, Kis-Martón; továbbá a Balaton tava, Soprony és Pozsony városok. Ellenben Unghvár s környéke, úgy Korpona, Gács, Torna, Késmárk, a Branyiszkó hegye, Debreczen, s végre Kassa, Szathmár, Liptó és Árva, mint nagyon távoli helyek, messziről jött, vagy messzire induló emberektől, avagy ilyenekkel összeköttetésben emlegettetnek.

Tehát a színhely Sárvár vidéki valamelyik főúri kastély, és pedig olyan mágnás (»*Úr*«, »*Nagyságos Úr*«) kastélya, a mely Nagyságos Úrnak *Horvátországban* is voltak jószágai, a melyeknek látogatására készült ekkor, Manódival és más szolgálival. (L. a negyedik »*beszéd*«-ben.) Ilyen főúr pedig azon időben Sárvár szomszédságában csupán egy lakott: a Gyöngös-menti pompás *vépi kastély* és uradalom birtokosa, a dúsgazdag *gróf Erdődy Sándor*, a kir. kamara elnöke. Az »*Achastes*« álnév alatt tehát ezen főúrunk rejlenék. És ha ez így vagyon: akkor neje, a buzgó katholica »Nagyságos Asszony«, név szerint »*Achasta*«, senki más, mint épen a megelőző Kőszeghy-féle elbeszélő-költeménynek hősnője: *gróf Csáky Krisztina*, utóbb gr. Drasskovich Miklós országbíró, majd gr. Bercsényi Miklós főhadvezér s fejedelmi helytartó hitvestársa, színművünk keletkezése idejében gr. Erdődy Sándornak bájos, fiatal felesége. A ki csakugyan igen áhítatos vallásosságú

katholica volt és maradt halála órájáig. Érdekes összehasonlító vizsgálata a körülményeknek!...

Róluk és az udvarukban Vépen s környékén élő, tartózkodó, vagy ott megfordult egyénekről szól tehát ez a színdarab, álnevek alatt. Erdődy-Drasskovich-Bercsényinéről másunnan is tudjuk, hogy a színműveknek, vidám társas mulatságoknak, fényes lakomák- és báloknak még hajlott korában is nagy kedvelője volt. Igaz, hogy Csáky Krisztina grófnőnek magas műveltsége, finom ízlése, az e színjátékon végigvonuló dévaj hanggal, sokszor élesen pórias kifejezésekkel és modorral sehogysem áll összhangban; azonban ne feledjük, hogy az »*Actio Curiosa*« előadásában ő nem működött közre, mint szereplő: hanem Achasta személyében szerzett róla az ismeretlen színműköltő a maga modorában egy kis szerepet. E szerep alaphangja pedig, nevezetesen a térítgetési kísérletekig menő mély vallásosság, Csáky Krisztina jelleme lényegének megfelel.

A mi végre a színdarab szerzésének korát illeti: erre nézve az évet, sőt még az évszakot is pontosan megjelölhetjük, mikor keletkezett? Nevezetesen az első s még inkább a második »beszéd« szövegéből, továbbá a harmadik- és negyediknek egy-két vonatkozásából a legnagyobb határozottsággal kitűnik, hogy az »*Actio Curiosa*« a Thököly Imre fővezérségével s a francia-lengyel segélyadással nagyobb erőre kapott kurucz háborúk első diadalmas szaka idején, az 1678. év késő őszién íratott.

A párbeszéddek ideutaló mondatainál, jegyzetek alakjában, mindenütt kiemeljük a történelmi vonatkozások dátumait. Így az ekkor Dunántúlra Unghvár tájáról érkező jövevények mint újdonságot beszélnek el itt, ama távoli országrészekben, az imént végbement hadi eseményeket: hogy Unghvár és az északkeleti vármegyék vidékeit mind ellepte a kurucz, francia, lengyel, török-tatár had; Gácsot, Tornát bevették, Debreczent fölverték, stb. Ezek mind az 1678-iki őszi folytán történt dolgok; pl. Debreczen jegyzőkönyveiből pontosan tudjuk, hogy a kurucz-francia-lengyel-tatár had e városba november 1-én szállott be: ekkor volt hát a »fölverés«; s 33 napig tanyáztak ottan, de-

czember 4-én mentek ki, — de ezt a hírmondók már nem említik, mivel csak azután lett.

Ebből világosan kitűnik, hogy a színdarabot 1678. november hava folyamában irták, Vas-vármegyében *Vépen*, vagy valahol környékén. Erre, t. i. a késő őszi időre vall a negyedik »beszéd«-ben előforduló ama kérdezősködés is, hogy a vetést elvégezték-e már az illetők; zöldellő vetésekről is van szó. És méginkább ide utal a harmadik »beszéd«-ben Gaude uram figyelmeztetése a felföldre utazni készülő Rottenhoffhoz, hogy »jó bélélt köntössel« lássa el magát »*az mostani fergeteges időhez*«; mert különben, »míg odamég, az útban is meghalhatsz, s oda sem mehetsz«.

Ezeknél több bizonyíték a színmű keletkezési idejére nézve talán fölösleges. Csupán azt jegyezzük még meg negatív indokképen, arra vonatkozólag, hogy az »*Actio Curiosa*« az 1678-ik év lejártánál *később* már csak azért sem irathatott: mert a hatodik »beszéd« szerint akkor még Vép körül utazgató gr. Liszthy György 1679-ben már kiköltözött az élők sorából; és mert a második »beszéd«-ben még kurucz kapitányként szereplő páter Jósa István ezután csakhamar labanczczá lőn, s 1679. október 21-én már le is fejezték az őt elfogott kuruczok. Az 1679-ik évnél tehát a színdarab, mint látjuk, korábbi keletű.

*

Az ilyképen tisztába hozott kérdések után nem marad egyéb hátra, mint hogy a színművet bemutassuk.

ACTIO CURIOSA.

HUNGARICO IDIOMATE.

— 1678. —

ELSŐ BESZÉD.

ACHASTES. Isten hozta kigyelmedet Gaude uram!

GAUDE. Nagyságod szolgálatjára.

ACHASTES. Mint vagyon kigyelmed, édes Gaude uram?

GAUDE. Hogy kérdheti Nagyságod? Isten úgy segéljen, ugyan megyen a fejem gőzi, vagy füsti, — talám ugyan gomba kél rajta.

ACHASTES. Miért, édes Gaude uram?

GAUDE. Azért, hogy — Nagyságod nem tudja azt — most is kecskepásztora voltam a nímeknek. Hej, Nagyságos uram, addig volt jó világ, míg csak kártyán láttam a nímeknek képét!

ACHASTES. Miért? hiszem lám, mind pínzen élnek.

GAUDE. Pínzen élnek? Szintén úgy vagy az, mint a ki szolgát fogad: ennek annyit ad és ígér, mint amannak; ennek semmit sem ad, — amannak pedig a semminek a felét.

ACHASTES. De, elviszik már innen őket.

GAUDE. Hóhó, quando coeli! Megesik addig a vásár. Nem tudja Nagyságod, Pozsomban mit mondott nékem egy nagy ember, hogy: Tu eb, tu kutya, tu canis, — csak meg kell a repartitiót adnod!¹⁾

ACHASTES. De hiszem, még nem fizetett kigyelmed semmit is, én se fizettem.

GAUDE. Nagyságodhoz én nem tehetem magamot: mert Nagyságod nem ember, hanem úr.

ACHASTES. De hiszem, nincs most a kigyelmed házánál a nímek?

GAUDE. Nem is kell; mert eleget kecskepásztorkodtam

---

¹⁾ Ekkor állott fenn Pozsonyban az Ampringen-féle törvénytelen kormánytanács.

tavaly nekiek, — most is mind itten a szomszédságban forgolódnak.

ACHASTES. Tehát ne búsuljon kigyelmed, ha kigyelmed házában nincsen.

GAUDE. Hóhó, Nagyságos Uram, a kit egyszer a kígyó megcsíp, — a gilisztától is fél. Megégette már egyszer a kása a számot!

ACHASTA. Mind attúl van az, édes Gaude uram, hogy kigyelmed pápistává nem léssen!

GAUDE. De, senki kedvéért bizony nem váगतok eret a lelkemen.

ACHASTA. Ne vágasson bár eret kigyelmed, — azonkívül is üdvözülhet.

GAUDE. De, nem konty alá való a Szent-Írás-magyarázás.

ACHASTA. Mert én azt akarnám, hogy kigyelmed üdvözülne!

GAUDE. Hóhó, soha nem láttam én kancza-apostolt; még régenten sem hordozták kanczákon az Isten ládáját.

POLYCARPUS. De, végben viszem én azt, hogy mind pápistává legyenek az emberek!

GAUDE. Hozzá szura hát a kecske.

POLYCARPUS. Meg kell bizony annak lenni!

GAUDE. Nem ismérem vala még a muzibétet; s hát, ugyan végbenviszi kigyelmed?

POLYCARPUS. Igenis!

GAUDE. Et nos Lazar.

POLYCARPUS. Van most módomban benne.¹⁾

GAUDE. Hát, van?... Nem a te fejedhez való az, mert néked sem eszed, sem erszényed hozzá. A kinek tehene nincsen: ne fogadjon az csordást. Te hitet igazítasz?

POLYCARPUS. Azt.

GAUDE. Nem kigyelmedre bízták a hitigazítást.

POLYCARPUS. Igenis, reám bízták most. Hogy tart Nagyságod ilyen eretnek szolgát? Ha maga fizetne is, nem tartanám.

GAUDE. Dicsősséges Isten! Vak vezet világtalant. Nem tudod-é, hogy az agár nem azért úzi a nyulat, hogy a bűrét elnyerje? hanem, hogy a húsát; a medvét is nem azért tartják, hogy mézet nyaljon, hanem hogy falt is ugorjon; a szolgát is nem a hitéért, hanem szolgálatért tartják.

---

¹⁾ Újabb czélzás az Ampringen-Szelepcsényi kormányra s ennek protestáns-üldöző hatalmaskodásaira.

POLYCARPUS. Nem vezet engem világtalan: mert én jó hitben vagyok, s üdvözülni, s hasznot is tenni akarok.

GAUDE. Ha te üdvözülsz, — az én rudas-lovam is üdvözül! S osztán, azt kérdem én tőled: no, mit ért az hajdú az harangöntéshez?... Isten úgy segéljen, a te devotiód csak olyan, mint mikor a gólya a toronyban mígyen, ódalba f..sa, — s ott hagyja.

POLYCARPUS. De bizony nem olyan, mert a mit mondok, megtartom én azt.

GAUDE. Délig soha igazat nem mondasz, délután mindenkor hazudsz, — úgy, hogy az égen sincs annyi csillag, a mennyit hazudtál éltedben. (*Polycarpus eltűnik.*)

ACHASTES. De kár, hogy az az emberséges ember olly vakmerő vallásban legyen!

GAUDE. Hát, kár? Valóban, nagy kár a mézben, hogy édes; kár bizony, amaz emberséges ember hogy ollyan kutya dévaj eb!

ACHASTES. Mellyik, édes Gaude uram?

GAUDE. Amaz a Polycarpus Antoninus Hefordi, vagy ki ördög!

ACHASTES. Mellyik? — hogy én nem látom.

GAUDE. Ördögség! Hiszem, csak most vala itten az eb; akár pástétomban csináltassam a lélek beste kurafiát, s úgy hozsam Nagyságod eleiben.

ACHASTES. Keresd fel te inas, s hídd ide mindjárt Polycarpust!

GAUDE. De, ne hivassa Nagyságod a бүdös ebet: mert hivatlan is mind itt lesz; ihon jó, ihon! De lengyeles a kurva; — ej, tu, vaszeé?¹⁾ Nézze Nagyságod, mely nagy prosopopejával jár az az finnyás! Vósz, herczeg Lamberg, Portia, Lobkovitz,²⁾ hány garas?... Csak az kár, hogy nem övé Lánzsér, Fraknó, Kis-Marton vára! Hej átkozott kilencz, hogy nem tíz!

ACHASTES. Hol vala kigyelmed Polycarpus uram?

POLYCARPUS. Csak ide hátra a kertben.

GAUDE. Meglátszik, hogy ott voltál, disznó, mert megszakasztottad a Balázs-iszákját; talám ugyan zsidót nyeltél el, hogy oly sokáig ibrikáltál? Czoki, ki kuvasz a misérül!.. Rossz fát tettél a tűzre, valóban hullatod a terpentínát és a velen-
czei terjéket. Füstöt, füstöt hamar az ebnek! (*Polycarpus ismét kimegy.*)

¹⁾ Was ist?

²⁾ Akkori bécsi ministerek. Portia helyett tollhibából vagy gúnyból »*Porfia*« (pór fia) van írva.

ACHASTES. Mit csinála kigyelmed Polycarpus uramnak? Valóban szitkozódik odaki.

GAUDE. Csinált az ördög!... A szája igen egészséges, a fenéke bűdös; merő feneketlen köből; az eb még nem is evett, már is adózik; a fenéke, mintegy articsóka, mindúntalan poszog, — talám ugyan valami mókus-nemzet; mint a tót leány, csak hátul járja a tánczot; bizony, bár a télen jeget rakott volna belé, a nyáron szopta volna ki. S hát ugyan, szitkozódik?... Hadd, hadd; az eb is morog, — de csak sövént rág.

ACHASTES. Nékem új híreim érkeztek; azt írják, hogy meglészen az ország gyűlése.¹⁾

GAUDE. Hóhó, Nagyságos Uram, mélyen van annak a gyökere; igen Tamás vagyok én abban, mert oderunt peccare boni virtutis amore, oderunt peccare mali formidine poenae; más az, hogy rab sarczát, felesége pénzét, még kezében nincsen, soha ne tegye addig erszényében. S osztán, csak úgy van az Nagyságos Uram, mint a ki a szolgának dolmánt ígér: mértékét véteti, felfüggeszti a szegre, — s már dolmánya vagyon.²⁾ (*Polycarpus visszatér.*)

POLYCARPUS. Annyit tudok benne: vagy akarjátok uraim,²⁾ vagy nem, — csak meglészen.

GAUDE. Ördög tött téged cosmograficussá; merő Roboám vagy, hogy a kinek megmondod: meg kell halnod, csak meghal. S hát ugyan, csak meglész?... Contra opportet non est remedium, ugy-é? De hiszem, nem mindenkor esik le a menkő, mikor az ég dörög. Osztán, igen rossz malom az, a kire ostorral csapják a vizet.⁴⁾ Hát nem tartod te azt: Isten, a kitől szoktak várni, s a kiről s a kitől reménleni? Hallottad-é, hogy non fit hoc verbis Marce, nullius est falce conatus, si non hosque jubetque Deus?

POLYCARPUS. Úgy, de álmomban is megláttam én azt, hogy csak meg kell lenni!

GAUDE. Compelle intrare. Mint a mely ló nem akar vonni, s kifogják s megforgatják a kocsi előtt, ismét befogják, — s mindjárt von. Ha minden álmok bételnének, avagy kívánságok igazán fordúlnának: kevés apácza volna a földön. Lám, sok főnek sok süvege vagyon: s mégis egyik a másiknak nem teheti fel kedve szerint. Némely annyit állít maga felül, mintha füvet látna nőni, vagy a bolhát ptrücsögni.

¹⁾ I. Lipót tudvalevőleg 1662-től egész 1681-ig nem hívott össze országgyűlést.

²⁾ E kételkedő nyilatkozat is a bécsi udvar és az Ampringen kormánytanács hiú igéreteire czéloz.

³⁾ A már ekkor nagy részt fegyverben lévő protestáns rendeket érti.

⁴⁾ Értsd: Leopold kényszerűségből hívna csak össze országgyűlést.

POLYCARPUS. A rabot is erővel vetik a sarczra, — kedvének *kell* lenni hozzá.¹⁾

GAUDE. Hát ugyan, nolentem ducunt, volentem non trahunt. Hóhó, sokszor égettem én a Farkas-erdeit,²⁾ de ugyan nem égett el. Osztán, még igen bizonytalan vagyok én abban, mert az könnyen megváltozhatik; mert egyszer a nagy hal nagy lyukat szakaszt a hálón, hogy a kicsinyek általbújhassanak rajta, — azonban az víz elvételük töllek, egy sem úszhatik, hanem csak: Bona nox Signori! Azért timet a multis, a quo timent multi; qui procul a Jove, procul a fulmine.

ACHASTES. Szolgálók kigyelmednek édes Gaude uram, -- adja Isten jó végét azoknak a dolgoknak!

GAUDE. Elvettem Nagyságodtól;³⁾ de, Nagyságos Uram, (ha) az ellenséget italbéli köszönöttekkel⁴⁾ megverhetnék: hamarébb végben mennének az ország dolgai. Polycarpus uram mind eleget ihatik s ehetik, pürcsöghet alól-felül, — de Nagyságod dolga más. Vos autem non sic, hanem: Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes; vagy hogy: Nulla salus paci, bellum te poscimus omnes!

ACHASTES. Jó az Isten, édes Gaude uram, jót ád; tudja kigyelmed azt, hogy hadverés, királyválasztás, házasság — Isten dolga!

GAUDE. Hóhó, Nagyságos Uram, az én kocsisom is tudja azt, hogy jó az Isten; az Barabbás is tudja az ő óráját, — de több is köll ahhoz, mert: dat Deus omne bonum, sed non per cornua taurum! Hitemre, ha csak mind aluszunk, felnyitják a szemünket; tartok attúl (kit Isten ne adjon), inter duos litigantes, az harmadik⁵⁾ lesz nyertes. Soha nincsen rosszabb dolog, mint mikor ketten egymással tusakodnak, s az harmadik gyapjat szed. Az urak is akkor szoktak koldússá lenni, mikor a jobbágyok tökört olvasnak.⁶⁾ Hallod mind eztet: lassan járj, tovább érsz, s meg is úntuk; hanem most volna ideje egyszer, ha válasza volt, hogy szegény hazánknek szol-

¹⁾ T. i. az evang. rendekről, kik ekkor már, mint mondók, nyílt támadásban állanak vala az északkeleti XIII. vármegyében, kérdéses volt vajjon az esetleg összehívandó országgyűlésre — a fegyvert letévén — megjelennek-e, vagy sem? A mint is az 1681-iki sopronyi országgyűlésben Thököly és hívei csakugyan nem vettek részt, hanem külön gyűlést tartottak Kassán.

²⁾ Vasvármegyében, Sárvár mellett.

³⁾ Értsd: *Elfogadtam a billikomot; köszönöm.*

⁴⁾ Felköszöntésekkel. Achastes nyilván poharat emelve szólt az ímént Gaudéhoz, mint a »Szolgálók kigyelmednek!« szólásforma mutatja.

⁵⁾ T. i. a török.

⁶⁾ Azaz: még a tökört is megolvassák, hany termett?

gálnánk¹⁾ A vasat is addig jó verni, míg meleg, mert: ferrum cudi valet, quando calet; azért: quod est timendum, non est procrastinandum.

MÁSODIK BESZÉD.

GAUDE. Hol laktok ti? te!

BORSEQUIUS.²⁾ Unghvárott.

GAUDE. Mi hírek vannak oda?

BORSEQUIUS. Igen rosszak, uraim; mert kurucz, labancz, talpas,³⁾ franczia,⁴⁾ török, tatár, mind ellepte földünket.

GAUDE. Ludit in humanis Divína Potentia rebus. Mint van a föld népe?

NÓGRÁDI. Roszszúl; Debreczent felverték,⁵⁾ Gácsot, Tornát megvették,⁶⁾ — a többi is ki Szakmárra, ki Unghvárra, ki Kassára,⁷⁾ más erős helyekben szorúlt.

GAUDE. O Meliboeus Deus nobis haec omnia fecit. Úgy látom én azt, hogy a világ mind alább, nem feljebb. Omnibus in regnis, regionibus, urbibus, aulis est dolor atque labor, est labor atque dolor. Arról mondja azt, hogy potentes potentiora tormenta patiuntur.

BORSEQUIUS. Eleget bíztatnak, uram, mindenfelől bennünket.

GAUDE. Hóhó, pollicitis dives! Ígérj a bolondnak, hadd örüljön néki! Tudod-é, hogy bolondnak fapénz is jó? ha elveszti is, nem bánkódik utánna. Hallottad-é azt: Rem tibi promissam certo promittere noli!... Csak úgy van a ti dolgotok, mint a kit felakasztanak, s piros csizmát vonnak a lábára. S hát ugyan, bíztatnak bennünket?

MONYORDI. Eleget, uram.

GAUDE. Hallottad-é azt: Fistula dulce canit, volucrum dum decipit auceps? Mézesmadzagot sodornak a szájára; — az ám az: hidd el⁸⁾ magadot, ha szégyent akarsz vallani! Mindenkor úgy (van) a ti dolgotok: azt tudja az ember, valami

¹⁾ Értsd: fegyvert ragadván, a fölkelőkhöz csatlakoznánk.

²⁾ E név talán *Borszéki*-ből van latinosítva.

³⁾ Magyar gyalogság.

⁴⁾ Boham és Forval segédcapatai, kikkel a kuruczok 1678-ban ősz felé táborozának Unghvár táján.

⁵⁾ Debreczent a kuruczok. francziák és lengyelek 1678. ősszel, nov. elejétől december 4-kéig tartották megszállva.

⁶⁾ Torna és Gács várát is 1678-ban vették meg a fölkelők, Végllessel, Divénnyel, Zólyommal, Lipsével, Kékkővel, Bozókkal s más várrakkal együtt.

⁷⁾ Ezen erősségekben akkor még német őrség tanyázott. Egy, Unghvár alatt vívott csatában 1678. őszén esett el kurucz kardok alatt báró Barkóczy Zsigmond, Barkóczy Sándor pedig elfogatott »sok főrendekkel«.

⁸⁾ Értsd: *bízd el*.

menyei látás, — azonban csak: parturiunt montes, nasciturque ridiculus mus. Itt van ám az: aranyyal írsz, sz.rral pecsételsz! Tudod-é, már mennyi ember hullott el apródonként arról a földről? ¹⁾ Tartok attúl, az ilyen persvasió miatt mind el ne fogyjon; mert a madárból ha egyenként kiszedik a tollat, — csak meztelen marad.

BORSEQUIUS. Hát mit cselekedjünk, uram?

GAUDE. Mit cselekedjél? Ollyan a mostani világ, hogy et quacunque potes arte placere, place; ha az nem elég: audi, vide, tace.

MONYORDI. Mert uram, el nem állhatjuk tovább egy-átaljában!

GAUDE. A kecske sem menne a vásárra, ha nem hajtanák. Hát ugyan, nem állhatjátok?

MONYORDI. Bizony nem, uram; mert már sok, a mi sok.

GAUDE. S hát, sok? Úgy kell, úgy; ha szíj, vonakodjék, ha madzag — szakadjék! Mert néktek a nyergek is jobban fut, mint másnak a lova.

BORSEQUIUS. Én bizony azt gondoltam: már csak közékben állok, ha visszamegyek; — meglátja minden ember, mit cselekszem?!...

GAUDE. De ugyan, sebes futtában megpatkolod-é a lovat?

BORSEQUIUS. Miért, uram? — Én is egy ember vagyok!

GAUDE. Szintén az, hogy *egy* ember vagy; a kurva is lakodalomba mégyen, de csak vizet hord. Isten úgy segéljen, megesik még a lúd is a jégen!

BORSEQUIUS. Ha Jósa ²⁾ elmehetett, miért nem én?

GAUDE. Csakhogy bizony Jósa, s te?... Tudod-é, hogy nagyobbat f. n ghatik az oroszleány, (*így*) mint a bika? Mérész egér az, a ki a macskának fülében fészket mer hordani! Itten van ám az, hogy a nyúl üzi az agarat. Bezzeg, te sem tudod ám azt, mit téssen: ismérd meg magadot, nosce te ipsum! Hát ugyan, elmégy?

BORSEQUIUS. Elmegyek; mert sok szegénylegényt tudok immár, kit előlvittek.³⁾

¹⁾ Felső-magyarországról.

²⁾ *Jósa István* tállyai plébános és egri cz. kanonok, egykoron püspökének hadnagya, 1678-ban fegyvert kötött a bujdosók ügye mellett s a kuruczvilág egyik legbizarrabb alakjává lőn. A bányavárosokat ő foglalta el vakmerőül, s alaposan kifosztá. Később viszapártolt a császáriakhoz, azonban 1679. október 21-én Tállyán, Thököly egyik hadnagyától elfogatván, mint esküszegő pártos, haditörvényszékieleg elítéltetve, lefejeztetett.

³⁾ Előre vitték, előléptették, t. i. a fölkelők.

GAUDE. Hóhó! A ki jámbor asszont nem talál, — kurvával kell annak tánczolni.

BORSEQUIUS. Szintén az életemet is megúntam már itten.

GAUDE. Akaszd fel magadot, nem bánt senki. Szintén úgy cselekszel te, mint a ki a feleségére megharagszik: egyféle marháját elmetshi, avagy a kaszához feni. — Hát ugyan, csak elmegy?

BORSEQUIUS. Elmegyek, uram, mert bánom nemzetem romlását.

GAUDE. Dicsősséges Isten! Már, ha bánod, fogd meg az Isten kezében a nyilat, hogy ne lőjjön senkit is meg... Már csak menj el! Szintén úgy cselekszel te, mint a kinek törött szíjra vagyon szüksége, s az ökrét leütteti; vagy, hogy *mint a ki hazáját siratja: a két szeme is kiapad, — s az hazája is elvész*; azaz, hogy egy kárból kettőt szerezh. Bolond eb; az ittvaló jószágodat is confiscálják, s ott sem leszen semmid is! Hóhó, nem jó úgy elnyelni a kuvaszt, hogy kiálljon a farka a szájából, Quid-quid agis, prudenter agas et respice finem.

BORSEQUIUS. Bizony, csak elmegyek. Hiszem, a mit vitézségemmel ott végben nem vihetek: házasságommal is végben viszem én azt, — mert jó leányok vannak ott, azon a földön.

GAUDE. Hóhó!... A ki madarat akar löni: nem pengeti keziját; ha ki nyulat akar löni: ne üssön ahhoz dobót! Hát, házasságoddal?

BORSEQUIUS. Azzal.

GAUDE. A hol, — vedd el az én rudas-lovamat, avagy a sárvári német kapitány saruját; aztán, szép kurtafarkú kancazák vannak a seregélyi majorban!...

BORSEQUIUS. Miért venném? mikor Erdélyben kisasszont is kaphatok!

GAUDE. Hát, kisasszont?... Igen nagyra tartja magát a kisasszony, — legény az, a kihez hozzámégyen!

BORSEQUIUS. Ollyant, a kinek száz ház jobbágya vagyon.

GAUDE. Úgy látom én, ez a te szerelmed kopó-szerelme: ki mikor harmadik contignatióbéli ablakon a földről látja a túrórt s ásítóz reá, — de nem éri el.

BORSEQUIUS. Úgyde, elérném én!

GAUDE. S hát, eléred?... Szintén az, hogy eléred; de, Isten úgy segítjen, úgy elérnek, úgy elvernek tégedet beste lélek kurva fia, hogy kiüti a kék-piros veríték a fenekedet, — száznak egy híja sem lesz; ugyan lisztet, korpát hány a feneked!

BORSEQUIUS. De bizony nem hány; mert igen dicsérik azt a kisasszont.

GAUDE. S hát, dicsérik? Hej, nem ebnek való! Tudod-é,

hogy nem disznónak való a gyömbér?... A lengyel kopó is a hátulját szereti a lónak: de megrúgja. Jobb tenéked itthon maradnod. Hallottad-é, hogy mindenkor jobb: sit pauco, sed meo; itthon is meggöröghetsz, ha olly igen néki indúltál a nőszésnek.

BORSEQUIUS. De ugyan, nem hagyom már azt félben, mert azonkívül is jóakaróm az énnékem.

GAUDE. S hát, jóakaród? Te a szívedben, s ő meg a fenekedben; hej, nem tudod-é, hogy csak úgy van a te dolgod, mint mikor a disznó a szentegyházhoz dörgölődik. Hallottad-é, hogy nem illeti az ebet hintó-szekér? Nem a te rendedhez való az!

BORSEQUIUS. De bizony, az én rendemhez való: mert igen megbecsültek a minap is, hogy nálok voltam.

GAUDE. S hát, igen megbecsültek? Én bizony elhiszem, csak úgy sem becsültek, mint az erdélyi Fejedelmet; — csak-hogy a pofád olyan, mint a csizmatalp: mind szemeten s mind pádimentumon egyaránt jár.

BORSEQUIUS. Megbocsásson kigyelmed, mert nem mondhatja kigyelmed azt!

GAUDE. De, ugyan ki ördög hát az, a ki tégedet annyira felindított, a lóra felültetett? Tudnám én, Erdélyben ki volna néked való; hanemha az váradi Dorkót vennéd el, — annak, tudom, jó három falúja vagyon: Büdöskút, Vöresvár, Bibarczfalva.

BOESEQUIUS. Immár, ha azt venném is?

GAUDE. Azt a nagy tunnogót? (így.) Igen nagy Ábrahámhited vagyon bizony, ha azt el mered venni!

BORSEQUIUS. Mért nem, uram?

GAUDE. Enyje, bőr-bot¹⁾ alá való bolond eb!... Azt a nagy Duffinát? Az ám, hogy: Quis-quis amat ranam, ranam putat esse Dianam.

BORSEQUIUS. Igen akarnám, uram, ha valami jó tanácsot adna kigyelmed az iránt: mert az első feleségem, szegény, nem igen kedvem szerint járt, — de ezt igen becsületes asszonynak dícsérik.

GAUDE. Igen szép beste híres kurvát vennél el bizony, ha azt vennéd el: mert csak mióta kurva, üdösebb náladnál! Csak olyan volnál ott, mint az hajdú fenekén a tők, — vagy hogy mintegy üszögöt²⁾ ütnének a Balatomban, vagy egy újjadat mártanád belé. Hallottad-é, a czinegének kóró nyárfa?! Isten úgy segéljen, csak olyan volnál te ott, mint mikor az

¹⁾ Értsd: *korbács*.

²⁾ Karót, czölöpöt.

mókus kinéz a zsebből. Sprincz-kutya, kis pityor, sz.rf.ng eb, — csak a Simon bíró¹⁾ hajtaná ott a lovat. Szintén úgy járnál véle, mint a béklyós ló: egy kárból kihajtják, meg a másikában mégyen. Bizony, csak halnak is kevés volnál te ott; úgy hordozna a' téged hólna alatt, mint a gróffné-asszonyok a kis ebet. Tudod-é azt, hogy qui amat periculum, peribit in eo?!...

MONYORDI. Gyere társ, menjünk el, mert már eljár az üdő, — bé sem érünk Sárvárra!

GAUDE. De, ne félj, ne, — béérték; szintén most fogatja bé az Úr a jobbit²⁾ kedvetekért.

MONYORDI. Mit üzen uram kigyelmed Unghvárra?

GAUDE. Nem üzenek semmit is; — ha ott felejtettem volna a fél-szememet, sem mennék érette.

MONYORDI. S hát, hadd menjünk el az kigyelmed kocsiján!

GAUDE. Igenis, vess egy kis szalmát alája, ülj reá, — sétálhatsz rajta! Talám azt akarod, hogy én legyek az lant-kocsisod?³⁾

MONYORDI. Nemzetemre nézve el is vihetne kigyelmed.

GAUDE. Hóhó, sohasem ettem én nemzetségeddel főtt káposztát; — csak ballagj a fagyon!

HARMADIK BESZÉD.

GAUDE. Te, ti, hallod-é? — ki szolgája vagy?

DASRÉDI. Magam ura vagyok, uram!

GAUDE. Hát, magad ura vagy? Igen rossz embert szolgálsz, beste lélek kurvafia; — kurva az anyja mind uradnak, mind magadnak!

DASKÉRDI. Ne szidjon kigyelmed, uram, mert bizony kigyelmedtől én azt fel nem veszem.

GAUDE. Ne szidjalak? .... De majd Sárvárra vitetlek beste lélek kurafia, — ugyan eldugatlak az ebek előtt!

DASKÉRDI. De, magam is Sárvárra indúltam most; nem bánt engem ott senki is: mert Ázsiából (*Árvából*), Liptóból jó híreket hozok.

GAUDE. Micsoda jó híreket tudnál arról a seres, komlós, zabkenyeres földről hozni?

DASKÉRDI. Ne gyalázza kigyelmed, uram, azt a földet, mert jobb az!

GAUDE. Mivel volna jobb, hanemha azzal: valóban pizskálja az zabkenyér a feneketeket! A mi keveset esztek-isztok:

¹⁾ A papucskormány régies jelzése.

²⁾ Így; talán: a jobbik lovait.

³⁾ A »Land-Kutsché«-ból ferdítve.

valóban csak szívetek szerint¹⁾ eszitek s iszszátok. Én bizony elhiszem: sok jó ebédet, vacsorát mulattok²⁾ el azon a földön.

DASKÉRDI. De bizony, mind borunk, mind kenyerünk van annyi, mint kigyelmeteknek itten.

GAUDE. Borotok? ... Hallottad-é, hogy kérett leány tánczban f.ngik? — Bizony, csak lovász több bort iszik ezen a földön, mint ott egy főember. Minap egy Méltóságos Urnál megszállánk ott Liptóban: az egész vármegye vendégelt, egy hólnapig limitálta a vice-ispányotok a költséget, — az is csak egy itcze borból állott, és azt is mind maga itta meg. Hanem a sert valóban nagy tájtékossan tudjátok elkészönni; azaz, hogy a ti dolgotok: Nalej pivo, tölts bort! Más báránnya fügét mutat, azaz kecskét. Meg kell engedni, szép szerelmeskedő asszonyitok vannak, — mint a Péter Orbán kalapja. Szintén úgy van a ti dolgotok, mint a kinek búzája van, csak süveggel méri, — jóllakott, s mégis koplal!

DASKÉRDI. De, hol hallott kigyelmed inkább olly barátságos, csinos népet, mint azon a földön?

GAUDE. Szintén az ám néktek, hogy olly barátságosok vadtok: de csak a zabbal és a serrel. Szép, csinos nép az, a ki aranylánczot, pereczet a serre viszi! ... Igen szép, világos országatok vagyon: mert esztendőben egyszer ha látjátok a napot; hóval, hegyekkel s hideggel, kösziklálkkal nem szűkölködtek; házatok is szép, csinos: ebetek, kutyátok, disznótok, kecskétek egy szobában lakik veletek, — az az, hogy: rustica natura tenet sua jura. Szintén olyanok vadtok ti, mint a tormában esett féreg, vagy mint a kemenczében szorúlt kuvasz. Megtanúltam én azt, hogy dícsért eperjre soha nem kell kosárral menni.

ROTTENHOFF. De, édes Gaude uram, boni viri, boni vini non est inquirenda origo.

GAUDE. Ihol, megjött Antal Budáról, zöld ágat hozott.³⁾ Te, praeter barbam et caput nihil; hiszem, nem bonum vinum a ser, te oktalan, bolond eb! Hogy nem hallottad azt, csudálkozom; hiszem stultorum plena sunt omnia. Hiszem te sohasem voltál azon a földön; csak olyan vagy te, mint a vidék. kuvasz: ha elfut, dörgölődik, — ha el nem fut, pörzsölődiki Hiszem te is, vén, fajtalan disznó, csak hajdinán hattad volt a hitedet, mint Ésau a lencsét.

ROTTENHOFF. Ó, uram, ne mondjék kigyelmed fajtalannak illyen megöszült, öreg embert!

¹⁾ Értsd: *de nem a szátok szerint.*

²⁾ Értsd: *múlasztotok.*

³⁾ Értsd: *bolonddá lett.* (L. a Szepessy Pál ellen írt 1672-iki labancz gúnydalt »*Adalék*«-aimban, I. k. 41. l.)

GAUDE. Hóhó! . . . Nem elég az, hogy feje a szakállad; mert a rókának is feje a torkaalja, — de nagy veres ördöge vagy annak hátul!

ROTTENHOFF. De uram, ki szeretne immár engem?

GAUDE. Ki szeretne? . . . Nincs olyan rihes ló, a ki egy görbe fát ne találjon, a kihez dörgölődjék, sem olyan rossz kuvasz, a ki holta napjáig egy nyulat ne fogjon. Tudod-é, hogy nemcsak az őz (*így*) és a kuvasz fogja a nyulat, hanem az örög (is) elfogja olykor? Sok aranyból csinált nyeret tesznek fel a cigány-lóra.

ROTTENHOFF. Megélek én már uram mással; hiszem, hála Istennek, él ugyan még az én szegény feleségem is.

GAUDE. Immár, ha él is? . . . Kurva az anyja annak az egernek, a kinek csak egy lyuka vagy!

ROTTENHOFF. De, uram, nem kell bizony már énnékem afféle állapot; inkább akarnám, ha valami jó conditiót szerezne kigyelmed.

GAUDE. Ahol, most hadta el a barátokat a kocsissa!

DASKÉRDI. Ne törődjél, társ, ne azon semmit is; elviszlek én Árvában s Liptóban téged, — ott jó állapotod leszen Polycarpus uramnál.

GAUDE. Kinél?

DASKÉRDI. Polycarpus uramnál, ha isméri kigyelmed.

GAUDE. Ismérem, de az is igen dévaj ember.

DASKÉRDI. Miért, uram? Nagy becsületben vagy azon a földön.

GAUDE. S hát, nagy becsületben vagy? A hol ló nincsen, számárnak is keleti van ott. Ha te spanyol király volnál: talám ugyan aranybáránt adnál néki;¹⁾ a mennyire emlék . . . .²⁾

DASKÉRDI. Csak elhigye kigyelmed, szerdékel³⁾ bíró, jó vadász ember.

GAUDE. Azaz, hogy haud habet parum, non habet.

DASKÉRDI. De bizony, nagy uraknál is igen kedves.

GAUDE. Hóhó, — minden úrnak van most egy markás mája; (*így*) Hallottad-é, hogy keserves anyának sz.ros a gyermeke? Nem mind arany az, a mi fénlík. Osztán, micsoda urak vannak azon a földön? van-é olyan, mint az Dörföle öreg úr? azaz, hogy Generosorum Dominorum Praefectus.

DASKÉRDI. Ahol Késmárkon, Korponán! . . .

¹⁾ Az aranygyapjas rend osztogatása a spanyol királyoknak előjoga volt, s részben még most is az.

²⁾ Itt a leíró néhány szót kifelejtett.

³⁾ Szerzeménnyel, szerzett jószággal.

GAUDE. Avval is bizony csak több az ember avagy úr; mert azok is csak quarumdam partium, inter focos masculus reus. Más az, hogy szálfá nem erdő, talyiga nem szekér, una hirundo non facit ver. Azt tartom, csak én is egy gyékényen árulhatok velek. Osztán, bizony igen szatyor úr az, a kinek fazekában főznek, s a kondér másnál lesz; sokszor nyul az úr az erszényben, de csak ürös kezét vonja ki. Arrúl szokták mondani: bolond gazdának hideg a kemenczéje; megköti az erszény száját, megint megöldja, a mi benne van, mind elolvad; olyan nagy az erszénye: de semmi sincs benne.

DASKÉRDI. Menne csak kigyelmed hozzájok: meglátná kigyelmed, mint tartanak kigyelmedet!

GAUDE. Elhiszem, hogy ott is a kinek pínze van, csak az sipol; de elhidd, soha nem megyek vásárlani kecskétül gyapjat: mert tudom én azt, hogy a kinek gézengúz az ura, kótyonfitty a szolgálja! Úgy látom én azt, hogy te ennek a szegény embernek is karóhegyen tar varjút mutatsz; menj el csak te bolond, menj el, — de harmadnap múlva visszavárlak. Szintén úgy jársz, mint az Aesopus ebe: az árnyékhoz kapdos; hiszem, jó urad van most néked, — csak annak felelless bár meg! Itt van ám az: mint a kinek egy agara van, öt-hat nyulat üzet, ezt el nem éri, amaszt el nem fogja; s egy forintra gondot visel, s tízet nem tudja hova téssen? Jó uradot elhagyod, ott bolondra találsz, — búzakenyérről zabkenyérre mégy. A te dolgozol olyan, mint a ki eladja a szőlőt, s próst¹⁾ veszen az árán. Stulti pro certis, quae sunt, incerta sequestrant. Hadd el csak az vallottat az vallatlanért: bizony szintén úgy lesz dolgozol, mint a ki jól lakik, azután fájdalja az hasát; vagy mint a ki megf.ngja magát s csomót köt rajta.

ROTTENHOFF. Elmegyek uram, mert igen hálnak ezen a földön.²⁾

GAUDE. Túl lóttek, s innét találták. Hát azért bizony soha ágyba ne feküdjél, hogy az apád ágyba holt meg. Immár mit félsz te a haláltúl, ha a nélkül is csak annak való vagy? Immár miért nem tiltod el azt is, hogy madár se repüljen a fejed felett? Szintén úgy cselekeszel, mint a fáczány mikor a fejét elrejt, — a feneki mind kinn áll. Mert a minémű jó bélelt köntösed van az mostani fergeteges üdőhez: megnyalják bizony addig a bialok a hátadot, míg odamégy; az útban is meghalhatsz, s oda sem mehetsz; úgy jársz, mint a róka, mikor megöletti magát bokorban a bőriért.

¹⁾ *Prést*, sajtót.

²⁾ Az 1678-iki pestis-ragály.

ROTTENHOFF. Igen dícséri az az ember azt a földet, hogy olcsó föld.

GAUDE. De, szegény, nem mind bors az, a kit a kalmár kutyája f. ngik; más az, hogy olcsó húsnak híg a leve; a ki keveset főz, hamar feltalálja.

DASKÉRDI. Jőjj el csak, most Polycarpus uram azon a földön lakik, — igen szép ajándékot ígért, ha eljössz velem!

GAUDE. Mikor ment az az eb oda? hiszem minap mind itt tekergett az Úr (Achastes) körül; igen mentiris ajándék lesz bizony az, a kit az ad néked!...

ROTTENHOFF. Egyáltalában, uram, csak elmegyek; bárcsak a Dunán tudnék valahogy általmenni!

GAUDE. Ülj a kalapodban, — ha Isten embere vagy, nem halsz belé, mint a sátán anyja páczúr (*így*) a repcében, általmehetsz.

NEGYEDIK BESZÉD.

ACHASTES. Nó, mit álmodott az éjjel kigyelmed, Gaude uram?

GAUDE. Nem sokat, Nagyságos Uram, mert igen rossz ágyam vólt az éjjel. Mindenkor hallottam, hogy aulica virtus splendida miseria; nappal főember, étszaka kuvasz; azaz, hogy nappal jól tartanak, éjjel akárhol heverek.

MACZKÓ. Miért nem jött kigyelmed az én szállásomra?

GAUDE. Csak bizony nem lehet egy s. ggel két nyeretget ülni. Deficit ambobus, qui vult servire duobus. Hogy én feküdjem is, tikteket is keresselek: nem lehet kettő; napestig elfáradok a sok állásban. Fáradt lónak a farka is nehéz; osztán, hivatlan vendégnek ajtó megett helye, — mert a mentét nyusztal is, az orcáját emberséggel is béli. Más az, hogy hozzá szoktam már én negyven esztendőttől fogvást az udvari pompás nyomorúsághoz. Non ignara mali miseris succurrere disco.

MACZKÓ. Hiszem, eleget híttam én kegyelmedet!

GAUDE. Minden gyermek szavára, bogár után, nem indulok. Más az, hogy (sokat) mondasz te, egy sincs igaz benne; mintegy gyenge purgatio: olly könnyen tölled elmegyén a hazugság; igen meg kell dézmálni a szavadat. Majd ott udvaroltatnád magadot velem.

MACZKÓ. Miért, édes Gaude uram? Legalább az én szómra bizony mindenkor eljöhet kegyelmed.

GAUDE. Azért, hogy gyermek-urat, fehér lovat nehéz embernek szolgálni: mert egyikét észszel, másikat szappannal nem győződ. Osztán, azt hallottam vólt én: gyermek kezében

került madár, német torkában került bor, vén ember kezére került leány, — jaj annak!...

ACHASTES. Kegyelmed szintén olyan, mint a tehénhús: ha ösztövé, nem ehetem, ha kövér, megcsömörlöm belé.

GAUDE. Hitemre, hacsak nem amicus, nem benevolus, nem vicinus: nem uram senki is, az egy római monarchán kívül, — akár soha kertében se menjek Nagyságodnak imádkozni!

MACZKÓ. Ne bestelenítse kegyelmed ily szókkal az Urat: mert még a gyermekek is megtronfolják kegyelmedet!

GAUDE. Hóhó; ledől a nagy fa, eltörnek az ágai!

ACHASTES. Úgy hallom én, több főrendek is voltak ott, — miért nem mehet kegyelmed is?

GAUDE. Kicsodák azok a főrendek?

ACHASTES. Ihol, Polycarpus uram, Manódi!

GAUDE. Csakhogy bizony, igen fertály híján főemberek azok; — hát ugyan, derék embereknek tartja Nagyságod azokat?

POLYCARPUS. Bizony, kegyelmed jóakaróinak tartjuk mi magunkat! Én még az magam ágyát is odaengedtem volna kegyelmednek.

GAUDE. S hát, még a magadét?... Mikor jöttél ide? Hiszem azt mondá az az dévaj Daskérdi, hogy Liptóban lakol most, — mégis itt vagy; most látom én: nem égeti meg senkinek a hazugság a száját. S hát, ugyan ideengedted volna a magad ágyát is?

POLYCARPUS. Oda!

GAUDE. Igen tollas-párnás ágy az, — csak az kár, hogy szép hímes, varrott vánkások, vont aranypaplanok vannak rajta pokróczbúl. De, ne engedd bár nékem, mert magad is mindenkor vakaródzol, — én bizony elhittem: sok jó álmokat mulatsz el; sokszor te is többet aludnál s nem vakaródznál, ha annyit nem háborgatnának a kecskés hajdúk!

MUSZURD. Hiszem, több ágy is volt ott, odaengedtük volna egyikét kegyelmednek.

GAUDE. Micsoda sok ágy?... Tudnám én, ha az Úr ágyán kívül volnának más ágyak.

MANÓDI. Azok közül jó lett volna egyik kegyelmednek.

GAUDE. S hát, ti engedtétek volna azt?

POLYCARPUS. Mi.

GAUDE. Nem ismérem vala még azt a kegyelmed pleni-potentiáját.

MUSZURD. Ismérheti kegyelmed, hogy mostan mi lakunk ebben a szobában.

GAUDE. S hát, ti? . . . A veréb is reászáll a házra: de nem az övé a ház. S hát ugyan, ti laktok? . . . Itt van ám az, hogy ez nem enyim, s amaz másé. Szintén úgy tesz, mint a cigányasszony: másnak jó szerencsét mond, — maga pokróczban jár. Nem láttam még én egy klastromban is két gvárdiánt; egy hüvelyben sem tér két hegyester;¹⁾ az ég sem visel két napot. Hallja meg csak az Úr: én elhiszem, mást mondotok! . . . Nem jó az egérnek az macskával játszani: mert, mint a medve, míg kicsiny, mind mulathatni véle, — de ha megnő, megöli az embert.

POLYCARPUS. Ne beszéljen kegyelmed ollyat, mert megharagszom; sok ez egy eretnek embertől!

GAUDE. S hát, megharagszol? . . . *Eb ura a fakó!* . . .²⁾ te túl, s én innen. Osztan, mit fél király udvarbírójától? . . . Kegyelmed sem úr, sem kapitány.³⁾

POLYCARPUS. Elég az, hogy most énreám bízták az egész helyt.

GAUDE. De ugyan nem tied azért a vár! Most lettél baráttá, már kápat szabsz? Tudod-é, hogy (új) szita s rosta szegen függ?!

MACZKÓ. Megérdemli ez az embersíges ember azt a tisztet: mert a minap is, tudja kigyelmed, minémű nagy hívséget mutatott az Úrhoz!

GAUDE. Hóhó, sok rossz ember szép búzát árul; a vak is talál egyszer egy patkót. *Invenit interdum et caeca gallina granum.*

MANÓDI. De, ugyan úgy hallottam én minap is magától az Úrtól, hogy ugyancsak ő kegyelmére bizatik ezután az a vár.

GAUDE. Hát még csak azután bizatik? Hol barát, hol számár; változhatik még addig az apátúrság! S hát, még (a) tiszt sem az övé? Lásd, még meg nem fogta, már mellyeszti, — mintha övé volna mind a diófáig! . . . De, Isten úgy segéljen, engemet meg nem nyergel ám, ha csak túl is olyan, mint innen: mert nem palatinusom, sem országbíráim. Tudja ördög, honnét hozta a varjú az orrában, — már itt akar praescribálni; de lerázom rúlam, le! Elhigye azt, nem jó sokat horkantani: mert a hazugság rossz ember szokása, a szokás pedig természetté válik az emberben; nem hijában mondják azt: add tótnak leányodot, — mindjárt határt mutat.

¹⁾ Hegyestőr, = dragon.

²⁾ Íme a híres fölkiáltás, a melylyel 1707-ben az ónodi országgyűlésen detronizálták József királyt. Régi közmondás volt az.

³⁾ Értsd: sem mágna, sem tábornok vagy várparancsnok.

MACZKÓ. De ne haragudjék kegyelmed édes Gaude uram. mert most halálos az üdő.¹⁾

GAUDE. Immár, a kinek hol fáj, ott tapogatja. Fama, fides, oculus non patiuntur jocum. Szintén szerencsétlen ember vagyok én: mert a minap is úgy járék evvel a disznó Polycarpussal, — de akkor ott hadtam; úgy járék, mint a ki pokolból megszabadul, purgatoriumban esik.

MUSZURD. Jőjjön kegyelmed asztalhoz, az Úr szépen kéreti kegyelmedet!

GAUDE. Az urak kérése parancsolat.

MACZKÓ. De megengedjen Polycarpus uramnak!

GAUDE. Én?

MACZKÓ. Kegyelmed.

GAUDE. Bár a számba ibrikáljon kegyelmed, ha megengedek. Talám azt tudja, hogy a maga rendén való emberre akadt? . . . Nem az én rendemhez való ő.

MANÓDI. Mi? hiszem, emberhalált is el szoktunk végezni! Kegyelmed sem olyan mérges, a mint mutatja magát, — hanem megkegyelmez néki.

GAUDE. Immár kegyelmes tolvajnak hegyes nyárs a fenekiben.

ACHASTES. Elhozták-é az étket?

MUSZURDI. El, Nagyságos Uram.

GAUDE. Mind ilyen szűk üdőben sem bolondúltam meg annyira.

ACHASTA. Kést, vidlát ő kegyelmének!

GAUDE. De, Nagyságos Asszonyom, késhegyin, vidla nélkül is megehetem, — a mennyi jövedelmem vagyon.

ACHASTA. Hová lőn el Polycarpus uram?

MUSZURD. Most mosdik meg ő kegyelme; de nincs helye az asztalnál.

GAUDE. Jó, jó, csak mosdjék ő kegyelme: nem árt a tisztaság! Úgy jár az, a ki hazugságot vet, hamisságot arat. Dévaj kutya, addig készül Nagyságodtúl Liptóban, hogy maga is a két szék között lócza alá esik.

MUSZURD. Elvégezte-é már kegyelmed a vetést?

GAUDE. Dehogy végeztem, nem is vettetek; még azt is kisedetném szálunként, a kit vettettem.

MANÓDI. Elvégezte már az Úr?

GAUDE. Hóhó, nem kérdem én azt: tud-é a varjú krákogni?

MUSZURD. Miért?

---

¹⁾ Ismét a pestis értetik.

GAUDE. S azért, hogy Mátyás király, Mátyás kovács — igen különböznek egymástól. Nem tészem én oda a lábamot, a hol a király a lovát patkoltatja.

MANÓDI. De, ha nem vettet kegyelmed, immár eljöhet velünk Horvátországban!¹⁾

GAUDE. Jó volna ugyan az Urakkal fel s alá való járás: mert a sült galamb senkinek a szájában nem röpül, — vesztég heverő kuvasznak is síma a szőri; de, hogy menjek én arra a földre, ahol még azt is fizetésért engedik meg az Urak magok jobbágyinak, hogy szálonként szedjék ki magoknak a konkolyt, kenyérnek a búzából? Más az, hogy örög legény vagyok már én olyan nagy úthoz; nehéz az agg lóbúl borostát,²⁾ a botbúl beretvát csinálni. Osztan, csak nem tetszik nékem a veres nadrágú búza;³⁾ — nincs jobb embernek, mint maga hazájában maradni. Chara tellus Patriae. Már eleget szenvedtem nagy hosszú útakon az Úrral, per ignem et aquam. Ha ott volnék is, haza kellenék jönnem: mert a madár is haza siet a maga fészkére.

MANÓDI. Lám, az Braniszkát⁴⁾ megjárhatta kegyelmed azelőtt egynéhány esztendővel!

GAUDE. Akkor volt az; de már régi írás, elkopott. Elég nékem most az, hogy itt jól van dólgom. Ubi bene, ibi Patria. A hol bízik, ott hízik.

MANÓDI. De, kérem kegyelmedet, jöjjön el kegyelmed, — talám ugyan soha nem lát többé kegyelmed engemet!

GAUDE. Immár, ha nem látlak is, bizony csak a süvegemet sem fordítom meg éretted. Osztan, azt kérdem én tőled: ha elmennék, mit csinálnék én a télen, — hanemha mint a sneff, ki az orrát a s. ggében dugja, s a mit az egész nyáron evett, azt eszi, azzal él. Tudod-é, hogy a nyáron is a sok rossz esős üdő miatt semmi dólgot nem tétethettem? A ki pedig nyáron nem gyűjt, télen bánkódik utánna.

MANÓDI. De, ne vesse meg kegyelmed az Úr kérését, — lám, én elmegyek.

GAUDE. Immár, csak menj el; — ha ugyan Velenczét, Ázsiát, Áfrikát mind öszvejáród, sem törődöm rajta: mert a kinek szekere farkán ülsz, annak nótáját hallgatod. Az én dólgom nem olyan, mint a tied: mert tenéked, csak jóllakhassál, másra nincs semmire gondod, — nékem pedig, hogy

¹⁾ Vép urai, a *gr. Erdődyek*, Horvátországban is nagy jószágokat bírtak, s Manódi az ő udvarnokuk volt.

²⁾ Durva ecset, a borotválkozáshoz szappant kenni.

³⁾ A tatárka, másként hajdina, mit Horvátországban nagyban mesztenek.

⁴⁾ A Branyicskó hegye, Szepes és Sáros határvonalán.

idehaza is gondom légyen, oda is megfeleljek — nem lehet. Hallottad-é, hogy: pluribus intentus, minor est ad singula sensus? Itt ha kevesebb van is: sat parum, sed meum. Hát azért a hajdina-gombóczáért, kölespogácsáért mennék én oda? Kurva az anyám, ha mindjárt a fenekemben volna is, ha ki nem f.szám!

MANÓDI. Úgyde, csak el kell kigyelmednek jöni: mert én úgy akarom!

GAUDE. S hát, úgy akarod? Hagymázban vagy te; még magad sem tudod, mint mehatsz? Egér nem fér lyukában, — tökört köt a farkára. Nem áll eben a lóhalál: mert mind a kővére döglenék; de ha elmegyek, — bár az egész útban az Úrnak legényei, kocsissai s csatlóssi mind a számban járjanak iprikálni!

ÖTÖDIK BESZÉD.

GAUDE. Jó napot!

HANCSOK. Hozta Isten kigyelmedet!

GAUDE. Jaj! most is fekszel? Talám ugyan nyuszházban lakol, mint egy török császár!

HANCSOK. Hát mit műveljek ebben a rút üdőben? Minden kedvem oda van a tegnapi sok boritaltúl.

GAUDE. Lám, nincs az én kocsisomnak, — akár most is megfürödjék benne. Szintén olyan kigyelmed, mint a gyöngy: egyszer minden kedvét kiadja, azután csak bánkódik; vagy mint a Markalff anyja: egyszer házassíták meg, — örökké sír utánna.

HANCSOK. Bárcsak egy vigasztaló társat hozott volna kigyelmed ide valahonnét az ágyban nékem!

GAUDE. Aha, disznó! Van pajtád, csak csépelhess benne.

HANCSOK. Nincs az most itthonn.

GAUDE. A szíró ¹⁾ soha el nem fogy: de a csép elvásik. Eljön az üdő, hogy még a róka eleget f.sik a lyuka előtt. Van egy bárányod, — bár ne kívánd senki kecskéjét!

HANCSOK. Bezzeg, jól vala a minap dolgom éjjel!

GAUDE. S hát, jól? ... De nem mindenkor pap sajtja!

HANCSOK. Nem hallott-é kigyelmed új hírt?

GAUDE. Mit?

HANCSOK. Megfattyazott a Pannay Kata.

GAUDE. Ollyan ám az öreg leány, mint a gesztenye: ha meg nem metszik — kipattanik; vagy mint a hitvány ló: ha

¹⁾ Szérű.

paréjra csapják, megfrissül; — a leány is, ha legény mellé fekszik, megvidúl.

HANCSOK. De még igen titokban vagyon, csak három vagy négy ember tudja, az atyafiak között.

GAUDE. De, nem titok az, a kit két-három ember tud! Megmondottam én azt még azelőtt egynéhány esztendővel, mikor ficzkándozott a férfiú-gyermekekkel, hogy meglátszik idein a mely tejből túró lészen; — mert az öreg leány osztán vagy férjnek, vagy földnek! Ihon, a szűz párta szalmakoszorúvá vált. Unius corruptio est generatio alterius. Nem hiában mondá a minap egy ember, hogy:

In foeno viridi juvenem cum virgine vidi
Luctantem, nuper, illa sub, ille super.

Az ám az, hogy mindenkor kedveztenek néki s kényessen tartották. Mind abbúl van ám az, hogy:

Conveniunt toties Catharina, Regina, Sabina,
Discursus faciunt et ab hoc, et ab hac, et ab illa.

Nézd már, lágy pásztor előtt gyapjat sz.rik a farkas. — Én elmegyek: szolgálók kigyelmednek! Elég már harmadnap-túl fogvást a jó lakás, tovább nem úntatom magamot, mert:

Post tres saepe dies vilescit piscis et hospes.

HANCSOK. Ne siessen kigyelmed, légyen nálam kigyelmed ebéden; majd bizonyossabbat hallunk; ide várom Polycarpus uramot is. Te Szabó, fuss el hamar, lásd meg: otthonn van-e Polycarpus uram? Köszöntsed nevemmel, hídd ide, mondjad, hogy itt van Gaude uram is.

GAUDE. Csudálatos dolog, hogy eddig észre nem vehették annak a nagy leánynak dolgát; egyébiránt sok irígyét tudom annak a háznak, talám csak úgy van dólga, mint a melly ebet agyon akarják verni, s dühös nevét holtig kötik.

HANCSOK. Mert igen okossan eltiltották; de a szomszédok mégis alkalmasint vették észre, s födelezték.¹⁾

GAUDE. S hát bizony, csak olly titok vólt az, mint a kinek szép az hordója, büdös a bora, vagy mint a ki a mezőben tojik, a faluban költi ki.

HANCSOK. Én nem hihetem; mert igen szegény gyerkőcze-legény az, a kivel szólják azt a becsületes, már megértt értelmű leányasszont.

GAUDE. Hóhó, nagy az ökör: de egy kis gyermek megfogja a szarvát, s odavezeti, az hová akarja. A kis szikra is

¹⁾ Így. *Lepelték?* Avagy ellenkezőleg, talán e helyett: *fölfedezték?*

sokszor nagy tüzet támaszt. A cane non magno saepe tenetur ager. Tudod-é azt, hogyha az öröd viszket: akármellyik újjoddal vájd meg, mindegy az! A szívednek se higgy mindenkör. Szintén úgy vagyon a leány: jó ember nélkül csak imideamoda ingadoz, mint a szöllővessző karó nélkül. Vox populi, vox Dei. Valamely házat osztán sokáig vér az esső — jaj annak, mert gyakran esett esső házat nyomorít el. Az anyja is olyan volt annak; nem esik az alma messze a fájátúl. Svaviter et sequitur filia matris iter. Rossz társaságban nevelték; a ki ördögül él: ördögül veszi hasznát.

HANCOK. Lehetetlen elhinni, mert a minémű kemény ember az atyja, és anyja is, mind vígyáztak őreá; — mint történhetett volna az?

GAUDE. Megengedem, akkor, mikor az apja és anyja szemei előtt vólt: mert mikor a macska előjön — mindjárt elfutnak az egerek. A redves fát is mihent a vízben vetik, mindjárt megszűnnek a békák a karatyolástúl. De nem tudod-é, hogy amor improbus omnia vincit? Volenti nihil est difficile. Oly vígyázás nem lehet soha is; a hol két egyenlő akarát megvan: adjon Isten jó étszakát a vígyázásnak! Hitemre, felütik a miatt az asszonnak a far-ékét, s nyélben ütik ő kigyelmét; mert:

Proxima languenti manus est et ocellus Amoris.

SZABÓ. Én oda valék uram, s ezentúl ¹⁾ itt lészen Polycarpus uram.

GAUDE. Szóllottál-é magával, vagy láttad-é?

SZABÓ. Nem szóllottam, se nem láttam magát, hanem egy örög, szakállos szolgájával beszéltem...

GAUDE. Asinus ad lýram! Szamarat küldöttek Kundiában. Tudod-é, hogy nem szakál hajtja a rendet? Non barba secat foenum. De, ugyan mit mondott hát?

SZABÓ. Nem szóllott bizony a semmit is.

GAUDE. Tacet, ergo nihil dicit.

SZABÓ. De bizony, majd meglátja kigyelmed, ezentúl itt lészen; még azt üzente, hogy mihellyest eljön: mindjárt egy pohár bort iszik kigyelmedért.

GAUDE. Eljöhet, — de a tököt csak a fenekére kösse, s igyék belőlle.

SZABÓ. Jó az ital, de ennünk is kellene a mellett!

GAUDE. Ihon, majd agyonütöm a fenekemet, — lakjál jól véle! Iszod Szabó, nem jó néked sokat horkantanod; tudod, a diákok mit mondanak: mordacem esse oportet memo-

¹⁾ Értsd: ezennel.

rem. Úgy látom, hogy valóban tolod a Branyiczka rúdját, ki sebes ütközetben félig bément a kősziklában. A vág-beszterczei hálót bezzeg, vonod. Csak menj el te a kopercsányi majorban lévő pajtában ötszáz cséplő közzé csépelni!

SZABÓ. Nem megyek, mert már ugyan akarok kegyelmeddel lakozni; — most is valóban ehetném.

GAUDE. Rossz löttél volna te barátoknak; te sem böjtelnél hát úgy, mint Pálffy uram pozsonyi házában egy kép, kinek két zsák búza van írva ¹⁾ mellette: mégis répát rág, hat hordó bor a feje felett, s mégis vizet szörpöget.

SZABÓ. Nem böjtelek bizony én, a mikor van mit ennem-innom; jobb, köszönje kigyelmed reám azt a pohár bort!

GAUDE. Aha, feneketlen köből! Ihol, nyaljad az üveget s lakjál jól véle, osztán gondold a bort — igyál vizet. Ha vendégeskedni akarsz, magad házában parancsolj!

SZABÓ. Ott is szivessen látnám kigyelmedet: de most egy kevésbé szűkölt állapotban vagyok.

GAUDE. Én bizony elhittem, nincs több fogyatkozásod, hanem hogy nincs mit, nincs mivel, nincs kivel!

SZABÓ. Hagyjunk békét most annak, hanem beszélges-sünk az ország dolgáról.

GAUDE. Szabó, bűn tenéked abban szólni: mert te bolond vagy s eszed nincs; a te dolgoz csak bor, gyűszű, spongia, téglázó vas, olló. Más az, hogy tudod-e, mi vagyon a graeczi kapura írva: Bolondnak bűj-járása. Ha borbúl állana Budának, Esztergomnak, Kanizsának, Váradnak, Érsek-Újvárnak bástyája: ²⁾ úgy, tudom, reád bízhatnák egyikét, — bizony, csak a másikat is reád bízhatnák!

HATODIK BESZÉD.

POLYCARPUS. Hol jár a kigyelmed Gaude uram?

GAUDE. Ott valék annál a csupa száz Agájnál.

POLYCARPUS. Kinél?

GAUDE. Annál a Babindalli Hantsuk ha késli fél gázó — vagy ki ördög, a ki kigyelmedet is odavárta magához ebédre; mind tartóztatott, hogy majd elérkezel: azonban valóban csak hazudott egy dévaj szabó melletted, mint a kigyelmed Salamon-esze. Az ám az, hogy most itt kávolygok ³⁾; nohát, én a kigyelmed formódliá légyek, úgy-e?

¹⁾ Festve.

²⁾ Akkoriban még mind török-bírta várak.

³⁾ Így; talán »kóválygok« helyett, legalább annak értelmében.

POLYCARPUS. Én miattam nem kávelyog kigyelmed, hiszem, nem hivattam én kigyelmedet.

GAUDE. Úgy, de reá feleltél magad is, hogy eljössz: de ugyan csak nem jövé. Szintén csak olyan vagy te, mint a bosznai kasza: mindkét felé egyaránt vág; — bezzeg, jó volnál kantáros paripának!...

POLYCARPUS. Igaz, hogy ajánlást tettem vólt: de kevés imádságom vólt, azt kellett elvégeznem.

GAUDE. Jól jár a szád, — ha szíved úgy járna! Valóban haragszik most a szíved a szádra. — Micsoda nagy zörzés, csattogás vólt házadnál, mintegy Jerusálem veszedelme?

POLYCARPUS. Azután vendégim is érkeztek; miért nem jött kigyelmed is közinkbe?

GAUDE. Azért, hogy kigyelmedet is odavártuk; más az, hogy jobb helyen vóltam, s a ki szíjra talál, elveti a madzagot. — Mi híreket hallott kigyelmed?

POLYCARPUS. Nem egyebeket, hanem Babindelli uram beszéli, hogy most egy derék német kisasszonyt akartak néki adni: de ő, azért, hogy idegen nemzet, — nem akarta elvenni.

GAUDE. Gűz (*gőz*) vólt, nem kolbász: inkább hiszem, hogy ő vette vólna, de amazt nem adták. A kutya, h. gyozni sem tud, mégis nőszik; valamint az eb az ugatás után, avagy hogy a vizsla a nyomon, szintén úgy megyen az olyan bűz után.

POLYCARPUS. Azt mondja: inkább engedi más egy jóakarójának.

GAUDE. Eb higye! mert proximus ipse sibi; qui sibi malus, cui bonus? qui sibi *rest*, cui *gyors*?

MÓLNÁR. Hát azt hallotta-é kigyelmed, uram, most Sopronban beszélgették, hogy egy kóldús Bécsben meghólt: többet hagyott százezer forintnál a városnak?!

GAUDE. Kurvaanyádot hagyott; hordasz te is új híreket!... Menj a malomban követ vágni, — még bizony úgy megkenetlek, hogy sem Sopronynak, sem Bécsnek nem lesz hírével. Bizony jobb vólna, ha az új hírek helyett egy darab harcsafarkat hoztál volna magaddal!

MÓLNÁR. Vólt az is uram, de ebéd felett elköltettem.

GAUDE. Szintén azt bánom én, hogy te a vízben, én a víz szélén; szintén úgy (vagyon) nékem veled dolgom, mint a mely kóldús megfázván, bémegy az házban: sem tüzet, sem kemenczét nem talál. Tehozzád bíztam hal dolgából: azonban te felcsaptad, s én ürössen vagyok.

MÓLNÁR. Odaadtam volna kigyelmednek, ha valami tíz köből bűzát adott volna kigyelmed az mérésből érette.

GAUDE. Hitetlen eb, okos volnál te magadnak, — nem volna abban semmi fogadj Isten; úgy járnék én teveled, mint

a ki köpönyeget ád valakinek az nyakába, a jegét bévonja; vagy kinek két üvege van teli borral: az egyiket megiszszá, a másikat eltöri.

MÓLNÁR. Immár, ha ingyen akar halat enni, — menjen maga az vízben, halászszon!

GAUDE. Úgy, de bolond kutya, nem tudod-é, hogy mind a víznek, mind a földnek, mind magadnak én vagyok az ura, s az hal is az enyim: mégis én halászsza? vagy tölled olly képtelen zsidó-árra vásároljunk? Nem lehet kettő: hogy a szakács meg is főzze az étket, s meg is egye!

MÓLNÁR. Ha ollyan igen irigyli kigyelmed hal-ételemet: légyen kigyelmed molnárrá s hadd legyek én úrrá, — ha soha halat sem eszem is!

GAUDE. Bezzeg, kurva az anyám, ha az leszek; mert mindenkor jobb a ki hegedültet, mint a ki maga hegedül. Molnár, ha csak így beszélsz, — tudod-é, merre van Sárvár? ¹⁾

MÓLNÁR. Nincs semmi járóm oda; kigyelmedtől tanultam, hogy mindenkor jobb a ki messzéről nézi a várat, mint a ki a várból nézi a mezőt. De, uram, csak ne haragudjék kigyelmed, van még egy csukám rejtekben: csak félakó lóssi borért is odaadom kigyelmednek; mert a feleségem rosszúl van, mind csak bort kíván.

GAUDE. Ha borral járja ²⁾ taligája Mátyás-földén (*így*) a malmoknak: tudom, hogy eltolnád; mert mint a cigány orvosságúl bort kér gyermekének, s maga megiszszá, mondván: megtalálja nálam!... szintén úgy van a te dolgod. Nem kérdem én azt: mit kíván a te feleséged?

MÓLNÁR. Ollyan nincsen szintén, uram.

GAUDE. Bizony, hát igen közöl lehet annak (a csukának?) a farka a fejéhez. Úgy bánnál te énvelem, mint a ki a nadrágja ületit elmettszi, s süveget varr belőle. Osztán, molnár, sok mentiris voltanak tenéked eleitől fogvást; sokszor kötöd te símára a kerekeket.

MÓLNÁR. Lám uram, a minapában is mind búzát, mind bort adott kigyelmed nékem a halért.

GAUDE. Hóhó, barátom! elég egy sütésben egy lepény; más az, kár tenéked a lóssi bor.

MÓLNÁR. Nekem is jó a jó.

GAUDE. Immár kapálj (*így*) kutya, néked is lesz!

MÓLNÁR. Nem tudja kigyelmed, uram, az az Ur, a ki ma erre ment, ki vala?

GAUDE. Lisztius ³⁾ vala az, a kivel te most álmodozol.

¹⁾ Akkor ítélőszék helye, és tömlőczök.

²⁾ *Így*; tán »jáárná« helyett.

³⁾ Gr. Liszt Lászlónak, a költőnek testvére, György értethetik csak, az egyetlen élő Liszt, a ki nem sokkal ezután, 1679-ben halt meg.

MÓLNÁR. Valóban jó trombitássi voltanak néki!

GAUDE. Jó, de az kár, hogy mind kifújták, nem bé.

MÓLNÁR. Miképpen fújják, uram, ki a trombitát?

GAUDE. Az, hogy mindenét eltékozolta.

MÓLNÁR. Nem egyebét, a mint hallom, hanem valami neveletlen lovát. Oh uram, még elég ideje lesz a jószág visszakeresetire.

GAUDE. Hóhó, molnár; a ki húsz esztendősen korában nem kedves, harminczban nem vitéz, negyvenben nem okos, — adjon Isten jó étszakát néki!... Nem hallottál-e valami új híreket a szolgáitól?

MÓLNÁR. Nem mást, hanem bizonyossan beszélnek, hogy Borsequius Lengyelországban egy nagy gróff-özvegyasszont vett el.

GAUDE. Nem hiában mondják, hogy nincsen oly jó ló, a ki végtire cigánykézre nem kerül; ott van ám az, hogy a kuvasz agárral bagzik. Szinte úgy van ez, mint mikor az agárok üzik a nyulat — a rossz kopó fogja el. De inkább hiszem: semmi sincs benne, hanem ő, mint a rossz kopó, csak a nyomon fut az agár után.

HETEDIK BESZÉD.

GAUDE. No te vak, czífer, ficzomodott szemű, fordított pofájú, farcsikó, jármos, beste híres kurva, lám, — ugyan feneke-den a szoknya, mint egy vesling.

BOLOND. Hiszem tudnád, ha magad lettél volna vőlegény.

GAUDE. Tudják a barátok, számár!

BARABÁS. Mit csinálsz te itt ezzel a jámbor gazdaasszonygyal?

GAUDE. Huj¹⁾ ördög, huj kutya, disznó, égben kiáltó bolond eb!... Jóforma gazdaasszony: csak danol, a mit kezében adnak, helyre tudja tenni!

BARABÁS. De, uram, elhadta már az régít.

GAUDE. El, mint a melly eb általúszsza a Dunát, meg-rázkódik utánna, — csak kuvasz!

BARABÁS. Vaj, mely sokszor megvertem én ezt afféléért!

GAUDE. De, szegény Barabás, az ebnek ha megütik is az fejét, mégis felbillenik a farka. Isten úgy segéljen, ha annyi vajad volna, a mennyit iprikált, s annyi tyúkmonyad, a mennyit poszogott éltében, — bezzeg, megvehetném rajta. Nossza, vonjanak egy kotyogós tánczot a kurvának!

¹⁾ A hunnok és ősmagyarok »huj-huj!...« csatakiáltásának maradványa.⁴

BARABÁS. Jobban szeretnék most annál a táncznál egy pohár bort.

GAUDE. Ahol! eleget poszog tenéked a Dóri, — halod-é, mint csikorog a feneke? mint a kerék, mikor megiszsa a kocsis az háj árát. No, igyál ökör te is, fülj meg véle; igyál te is Dóri; mit tátogsz, mint a ponty? Lám, most is mint az holt rókának a s.ggi, olyan az hasad.

BOLOND. Megiszom én majd ezt a bort; de kigyelmed mit gondolkodik azzal a pohárral annyit, a ki előtte vagyon? Mert ha énnékem olyan bort adnának: soha nem tartanám előttem, sőt nem is nézhetnék reá.

GAUDE. Elhiszem, hogy nem tarthatnád, nem is nézhetnél reá, inkább töltenéd a Torok-vármegyében; nem látd-é bolond eb, minémű zavaros? Szinte arrúl gondolkozom most: egy jánosházi hajdúmban béka van, mint venném ki ezzel a borral?

BOLOND. Bizony, én is örömösebb innám az úr italjából!

GAUDE. Csúnya lélek kurva, — ebszöllő, sőt még csak kökény sem terem kertedben, mégis borban válogatsz?!... Te kurva, a szárf. ngot is megihatod tokaji bor gyalánt, — csúnya kutya!

BOLOND. S lám, az úr inassa abból iszik.

GAUDE. Csakhogy bizony, igen beljebb köntösemnél!

POLYCARPUS. Én nem adnám a poharát a boráért.

GAUDE. Ki szereti papját, ki palástját, — úgy-é?

SZABÓ. Töltsenek nékem egy pohár bort!

GAUDE. Ihol! a hol nem vetik is, terem.

POLYCARPUS. Köszönd el minden jók fejében!...

SZABÓ. Szolgállok kigyelmednek Gaude uram! — Az én kedves jóakaró uramért Borsequiusért, kit — úgy hallom, — most jó szerencse talált. Most veszem eszemben, hogy szegénylegénynek nagy uraknál szolgálni mit téssen?! Jobb volt annak is, hogy szalmás házból palotássá lett.

GAUDE. Most tudod-é, hogy jobb mindenkor a ki nagy vízben halász, mint kicsinyben: mert a nagyban foghatni nagyobb halat.

BARABÁS. Lám, uram, én mind nagyban, mind kicsinyben eleget halászok, — mégsem akad olly szerencsém.

GAUDE. Lélek kurafia, szinte a sok bolond halászatod árt tenéked; más az, híred nélkül is eleget halászszaak a te tódat.

POLYCARPUS. Igyék kigyelmed, édes Gaude uram!

GAUDE. S hát, szolgállok kigyelmednek!... Az egymást szerető atyafiakért, — ne legyen se tej, se vér; mert ha tej:

eloszol, ha vér, elfoly; — hanem, ha szíj, vonódjék, ha madzag, szakadjék! Ha pedig egyik sem: légyen bosznai kasza!¹⁾

POLYCARPUS. No, majd megiszom én azon jó fejében. Egészséggel, Barabbás!...

GAUDE. Nossza, éhomra mint telik pokol!... Az egész Európában sem láték én olly embert, a ki úgy szeretné a bort, mint az a Barabbás; mert az, ha lehetne, még az poharat is mind meginná; — de az a Polycarpus még annál is jobban szereti: mert igaz úgy néki, a mikor más iszik. Én hiszem, a torkodért, a farkodért ugyan sok ütés-verés, döfölés, taszigálás esett már éltedben rajtad; azaz, hogy a te dolgod: aedificare domos, et pascere corpus. Minden dicsősséged csak az neked: propositum est mihi in taberna mori. Bezzeg, a te koporsód felett is praedicálhatják ám azt, hogy: vixit ut canis, mortuus est ut sus, üdvözült ut farkas. Terólad s Barabbás-ról énekelhetnék: et metam properatis ad unam.

POLYCARPUS. Mit gyaláz kigyelmed Gaude uram?... Eb vegye fel kigyelmedtül; van még száz forintom: törvényesen is reákeresem, s elmarasztom kigyelmedet!

GAUDE. Bolond ember az, a ki száz forintért pöröl: mert annak keresetire még elkölt százat; az, hogy ökor alatt borjút keres.

BOLOND. Volna csak az én dolgom, fogadom én, hogy meg tudnám én kigyelmedet pörrel is ijeszteni!

GAUDE. Te bolond, úgy cselekednél, mint a kinek üvege vagyon, bora nincs hozzá; vagy mint a ki hüvelt vásárol, kési nincs hozzá. Te is pörölni akarsz, eszed nincs hozzá!... Tudod-é, a disznó is sokszor dörgölődzik a szentegyházhoz, — de ugyan nem dönti el!

BARABÁS. Ha kigyelmed nem akar ízetlenkedni: engedje nekem megveszem én kigyelmedtül a pört, lesz nekem abból jó nyereségem, — mindjárt elfoglalom az kastélyát!

GAUDE. Te oktalan kutya! Szinte úgy cselekednél te, mint a kármelita-barát: egy tyúkmonyat veszen, hogy azt megülteti, kitojtatja, és abból egy sereg tyúkfiat szaporít, melynek az árával végtire egy klastromot épít; egyszer azonban elejti a tyúkmonyat, eltörik, — s oda lesz minden reménsége. A pénzedet is elvesztenéd, pörödet is meg nem nyernéd.

POLYCARPUS. De bizony, sem magam nem pörölök, sem oda nem engedem; — mi haszna lenne kóldússal pörölni?.... Csak táskát nyernék.

GAUDE. S hát, kóldússal? — Mindenkor hagymázban vagy te, úgy látom, disznó Polycarpus; mert tenéked én —

¹⁾ Azaz: két felé vágó.

Isten úgy segéljen! — még a szíved alól is kikeresem; holtodig s holtomig mind pörölök veled, ha meghalsz is: epitaphiumnak koporsódra szegeztetem a quaerelatust.

ACHASTA. Mi lelte kigyelmedet, édes Gaude uram?

GAUDE. Ihol, az a disznó¹⁾ Polycarpus pöröl velem; melegedni s innia akar: sem tüze, sem bora nincs néki. Kárban esett: azt akarja, hogy én nyaljam ki. Hetvenhét boldogságban van annak része, a ki ezzel nem társalkodik. Már kétszer cselekedte ezt velem: de megadtam az ravancsot; ¹⁾ azután csak tipogott, mint az eb a vásáron, — elhiggye, hogy most is reátalált!

ACHASTA. De, ne gondoljon kigyelmed semmit is azzal, — hiszem isméri kigyelmed! . . .

GAUDE. Nem gondolok, Nagyságos Asszonyom, mert rossz ember dicséreti s kurva gyalázatja — mindegy. És noha nem az én rendemhez való ő: tudom azt, hogy a ki a szamarat megrúgja, maga is hasonló számár; — de a bolha, ha kicsiny is, és fülében mehet az embernek: nagy alkalmatlanságot szerez. Azért csak paczkázni nem engedek rajtam, se lába alá nem fekszem; az ő dolga csak zapetz. Valamint a csiga bebugyik az hajában: ²⁾ szintén úgy bugyik ő is a maga fenekében. Nagyságtok intse meg azt a bolond ebet: mert igen semmi becsületet nem ad az embernek. Semmi félelme nincsen Nagyságtoktól, — azért sem becsül senkit is. A hol van a félelem: ott a becsület. Ibi est honor, ubi timor.

BORSEQUIUS. Gyere Dóri, enyhítsük meg Gaude uramot!

GAUDE. A ti beszédetek csak olyan énelőttem, mint mikor öszvehíják az kopókat s sirnak-rínak, ugatva vakognak.

BORSEQUIUS. Immár, ha nem akarsz megbékélni, maradj itt magadnak, őrizd itt a feleségemet! ³⁾

GAUDE. Bezzeg, az eb őrizze ám; mi nem Jósue vagyok én, hogy a kurvákat őrizzem! . . . Magad őrizd, mint a zsidó a zsákot, s üld által s nyargaljad. A te homlokodra csak azt a verset kék írni, a kit a Dörinek:

Dat tibi mészáros tüdőt, máját, atque harapd sz.rt!

NYÓLCZADIK BESZÉD.

ACHASTES. Mit tart kigyelmed Gaude uram e világon legnagyobb boldogságnak?

GAUDE. Beatus ille, qui procul negotijs.

¹⁾ *Revanche.*

²⁾ *Így; értsd: héjában, házában.*

³⁾ Tehát a *lengyel asszonyt* elhozta.

ACHASTES. De kicsoda az ezen a világon?

GAUDE. Jóakaróinknak mindenkor kedvében lenni, ellenséget nem tartani, bűt nem szenvedni.

ACHASTES. Úgy, de van-e ez világon olyan bódog?

GAUDE. Ahol Barabbás, — mert annak igen jóakarói vannak, úgymint: a restség, hazugság, s azoknak mindenkor kedvében vagyon; ellensége nincs, mert soha össze nem vész ezekkel; bűt nem szenved, mert ez a kettő nem engedi.

ACHASTES. Én pedig azt tartanám legnagyobb boldogságnak, a ki soha meg nem halna.

GAUDE. Ollyan a Barabbás: mert a soha meg nem hal, — hanemha agyonverik, mint a dühös ebet. Tudja-e Nagyságod: a rossz pénznek nehéz elveszni az háztúl! Mala herba non certo perit.

ACHASTES. Bárcsak már meg ne vénednék az ember!

GAUDE. Hóhó, Nagyságos Uram, az üdőt, a nyilat soha vissza nem hozhatni vagy huzhatni; az üdő folyton foly, bizony senkit nem vár.

Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis.

Tempora mutantur, et nos mutamur in illis.

ACHASTES. Nő, nem gondolkodik arról Polycarpus uram: mert most is, úgy hallom, kővárat akar venni.

GAUDE. Elhiszi-e Nagyságod? Van még száz mélyföldnyire az a pénz a földben, a kin azt akarja venni. Elhiszem, hogy ő bizony akarna: de sok hía vagyon még a pénznek!

ACHASTES. Azt mondja, hogy nincs több hía, hanem hogy tavaly télen ¹⁾ lévén tőlle, nem juthat hozzá.

GAUDE. Ugyan bizony soha nem juthat; lám, hozzájuthat az erdélyi Fejedelem!... Minap valék egy Gróf Úrnál, a ki csak kenderből is megárul tízezer forintot, gabonából húszat, zabból és árpából ugyanannyit; csak lúdja is vagyon egy majorban tízezer; az jószágából is okvetetlen bémegyén 30,000. Én elhiszem, hogy csak az is hamarébb juthatna a pénzéhez, mint Polycarpus uram; mert csak az ebei is jobban laknak őnálánál, — ha nyilazni megyen is: hintóban hordoztatja őket; de Polycarpus kutyamódon csak mellette kullyog. Sokféle szerencsét próbált már ő: de mindenütt belészakadott az garatban; rosszul tanulta az iskolában, hogy exitus acta probat. Igen távul fekszik ő az uraságtúl, hogy kővárat vásároljon; a ki pedig szérül fekszik, — ágyat csináljon elébb magának. Még a szölleit sem metszette meg, sem meg nem kapáltatta soha többször egyszernél minden esztendőben, csak azért, hogy egyszer terem, — mégis várat akar vásárolni! Az ő urasága

¹⁾ Tollhiba lesz, e helyett: *távuly félen*, vagy *távuly helyen*.

szintén olyan, mint az hal víz nélkül, vagy a barát klastrom nélkül.

POLYCARPUS. De, meglesz már!

GAUDE. Quod vis, fac cito; úgy-é? Mert a ki kemenczében bujik s meg nem ég: várat vesz, s nem parancsol benne, hanem a várból parancsolják néki, hogy ezt, amazt cselekedj! Vagy, mint a melly ifjú öreg leányt veszen: nem ő, hanem a leány hál el övéle; szintén úgy jár, mint a ki virággá akart lenni, s karóvá változott.

Flos fueram factus, florem fortuna fefellit.

Azután meg azt mondja: Florentem florem florida flora, etc.

ACHASTES. Édes Gaude uram, a szerencse próbálva jó; nem adnak semmit könnyen!

GAUDE. De, Nagyságos Uram, tudom én azt, hogy a kalmár nyereségért még a tengereket is megjárja:

Per mare, per terras currit mercator ad Indos.

Én sem kértem azt sokszor; hány pénz ára a kés? csak ehese-véle; de nem úgy van az ő dolga: mert néki pénze sincs, ideje sincs hozzá, — nem is léssen soha is, hogy azt véghez vihesse.

POLYCARPUS. De bánom, hogy azelőtt két esztendővel meg nem házasodtam, el nem vettem azt a pénzest kisasszont: mert könnyebben juthatnék hozzá; — bárcsak még megházasodhatnám!

GAUDE. S hát, bánod? mint a nyúl, mikor elfut, azt bánja, hogy elvitte a farkát. Tudod-é, hogy nem Aegyiptom földje ez, hogy kétszer légyen az aratás? ... Egy pénzed van, s kétszer akarod beínnya? ... Hallottad-é, hogy vőlegény nőszik, a bolha pedig ptrücsög?

ACHASTES. Úgy hallom, hogy már két Gróff Ur kapott abban a várban; szinte most vannak alkúban.

GAUDE. Elhittem, Nagyságos Uram, hogy meg is nyerik; csak hogy úgy van most Polycarpussal a mi dolgunk, mint mikor két ember disznót öl, s pörzsöli, — a gyermekek melegesznek.

POLYCARPUS. Most veszem eszemben, hogy szenvedéssel járják a világ állapotját, senki úrrá könnyen nem lehet; akár-melly állapotban is szenvedni kell, ha dolgaiban elől akar menni.

GAUDE. Most tudod-é, hogy rózsát tövis nélkül, mézet méhdongás nélkül nem szedhetni? A ki halat akar fogni: ne féljen az víztől; arról mondják azt:

Quisquis apes undasque timet, spinasque roseti:

Non mel, non pisces, non feret ille rosas!

POLYCARPUS. Hát mit kell embernek cselekedni, édes Gaude uram? Adjon kegyelmed valami jó tanácsot, — örömost megfogadom.

GAUDE. Az, hogy ne hirtelenkedjél semmi dolgaiddban, titkodat se jelentsd meg minden jóakaródnak; ha a világon akarsz élni, becsületben lenni: tűrj, szenvedj, náladnál alábbvalónak is! Tanúld meg azt:

Antidotum vitae patientia sola malorum
Victurus; si bene vis vivere, disce pati!
Perge pati patiens, patienti palma paratur.

Ha mely dologhoz hozzá akarsz kezdeni és szóllani: elsőben meggondold, és megtanuld: mit kelljen cselekedned és mit mondanod?

Scis, valet in cunctis moderosa scientia punctis.

Jóakaródból magadnak ellenséget ne csinálj: mert soha nincsen rosszabb ellenség, mint a ki jóakaróból lett.

Tranquillis rebus, quae sunt adversa, caveto.
Fusus in adversis melius arare memento.

Azaz, hogy summa summarum: az üdőt üdővel mértékeld meg, tempore tempora tempera.¹⁾

POLYCARPUS. Édes Gaude uram, lám mindeneknek szolgállok, csaknem a lába alá fekszem: mégis szerencsétlen vagyok mindenhez, csak a rossz hírt hallom mindenfelől.

GAUDE. Úgy van bizony a rossz hírnek dolga, mert az szárnyon jár. Fama malum, quo nihil aliud velocium ullum, Nobilitate viget, viresque aquirat eundo. Mindenütt szaporodik. A világ dolgai úgy folynak, hogy egyik bú a másikat éri. Nulla calamitas sola; az jó hír pedig minden bokorban megakad.

POLYCARPUS. Hiszem, látja kigyelmed, az udvarban is mit nem cselekszem; én fáradok, s mégis mind mások szedik el a pálmát előlem!

GAUDE. Úgy jár az; mert nem mindenkor a szedőnek adatik a pálma. Az nap is sokszor felhőben bujik; a méhek is eleget fáradoznak nyárban az mézgyűjtésben: de más szedi el az lépét.

Sic vos non vobis mellificatis apes.

POLYCARPUS. Lám, Borsequius félannyit sem cselekszik mint én, — mégis jobban szolgál néki a szerencse.

GAUDE. Hóhó, legény, ne tégy fel te Borsequiussal: mert egyedül szopta az az ördög anyját, a ki Borsequiust megcsalja!...

(Vége.)

¹⁾ Hibásan: »temporea«-nak írva.

GAUDE TESTAMENTUMA.

1. Mindenek Urának,
A Szent-Háromságnak
Én lelkemet ajánlom;
Hogy elvállok tőled
S nem lehetek véled
Édes hazám, sajnálom.
Érted csöp véremig
S koporsóm zártaig
Érted leszen halálom.
2. Virághoz hasonló
És árnyékhoz hajló
Ó, világi szép élet!
Ki állapotodban
Szerencsés voltodban
Vagy tündöklő kikelet, —
Látom, hogy szépséged
S minden ékességed
Csak romlandó épület.
3. Jársz sebes szél-módra,
Futnak kinceses jódra
Szép ifjúság napjai;
Szerencsét ígérnek,
Szárnyira felvisznek
Remélhető javai:
De mint vizek folynak
S egy helyben nem állnak
Változandó órái.
4. Világi uraság —
Látom, minden hívság;
Bölcsseknek tudományi . . .
Senki végső napját
Bizonyos óráját
Mert nem tudja mondani;
Csak Istennél rejtve
Van titokban téve:
Ki mikor szokott halni?
5. Ádám, első atyánk
Esete hozta ránk
Ezt a halandóságot;
Földből teremtettünk —
Meg azzá kell lennünk,
Ő vetett illy sorsságot.
Míg Isten irgalma
Dicsőít nagy hatalma
Az örök boldogságot.
6. Azért, míg ti éltek,
Világot szemlélték:
Minden dolgaitokat
Itt úgy rendeljétek,
El ne vesszétek
Az örök boldogságot;
Vegyétek el kedves
Tekintettel — — — ¹⁾
Az kis tanúságtokat.
7. Légy jó, istenfélő,
Mindent megbecsülő.
Az Istennek szolgálni
Azon igyekezzél,
Hogy ne feledkezzél.
Senkinek is véteni.
Légy bölcs, alázatos,
Mástól kívánatos —
Ne tudj soha kérkedni.
8. Mindeneknél kedves
Légy, de nem gaz s nyelves —
Hanem inkább hallgató.
Jó uradhoz titkos,²⁾
Hív, igaz s nem mocsos,
Minden jóra oktató.
Hiteddel uradot
Jóakaróidot
Ne légy csalárd tanító.

¹⁾ Itt egy szó kimaradt.²⁾ Titkait ki nem fecsegő.

9. Alázatos szódban,
Minden dolgaiddban
Légy, de ne tétovázó.
Uraknak ritkán szólj,
Mint szajkó, ne légy olly
Csácsogó s hazudozó.
Szegényen könyörülj,
Más kárán ne örülj,
Ne légy lopó és húzó.
10. Házas társod szeresd
És másét ne keresd,
Légy jámbor életedben;
Ha ifjú legény vagy:
Szüzességben maradj
Míg házasság törében
Magadot nem kötöd;
Így véle nem döntöd
Magad pokol tüzében.
11. Részegséget ne üzd,
Tékozlást elkerüld,
Hagyj békét fősvénységnek;
Czifrára ne szakgass,
Mindent jól takargass, —
Ne adj helyt írigységnek.
Kicsiny ellenséget
Meg ne vesd, s kerüljed,
Hogy ne árts életednek.
12. Tigrishez hasonló
Ne légy bosszúálló —
Hogy azzal ne rontassál;
Ne átkozz senkit is:
Hogy másoktól te is
Úgy meg ne átkoztassál!..
Tégy mindenekkel jót,
Hogy te is jóért jót
Végy és koronáztassál!!
-

UJABB OKIRATOK

I. RÁKÓCZY GYÖRGY KÜLFÖLDI ÖSSZEKÖTTETÉSEI TÖRTÉNETÉHEZ.

I. 1646. a u g. 2.

Ferdinandus tertius dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae, marchio Moraviae, comes Habsburgi, Tyrolis et Goritiae etc. fidelibus nostris universis et singulis reverendissimis, reverendis, spectabilibus ac magnificis, egregiis et nobilibus, strenuis item et agilibus, dnis praelatis, baronibus, magnatibus, comitibus, vicecomitibus, capitaneis, vicecapitaneis, castellanis, vice castellanis, praefectis, provisoribus, tricesimatoribus, teloniatoribus et quorumcunque vectigalium exactoribus, pontiumque, vadorum et passuum custodibus, necnon civitatum, oppidorum et villarum iudicibus, magistris civium et juratis civibus, cunctis etiam aliis cujuscunque status, dignitatis, conditionis et praeeminentiae hominibus quocunque officio et praefectura ubivis in ditionibus nris fungentibus et commorantibus praesentes nostras visuris atque legi audituris salutem et gratiam. Praesentium ostensores, illustrissimi Georgii Rakoczy Transylvaniae principis, quarundam partium regni Hungariae domini et siculorum comitis servitores in marchionatum nostrum Moraviae proficiscuntur, indeque certa tormenta numero novem ab exercitus Suecici generale Leonhardo Torstenson eidem principi jam antea promissa in partes regni istius nostri Hungariae superiores secum deducturi sunt, quod ipsi spatio trium mensium a data praesentium computando effectuantur. Quibus in hac ipsorum protectione ubique locorum eundo videlicet in Moraviam et inde redeundo tutum et securum iter esse volentes, fidelitatem vestram harum serie benigne hortamur serio mandantes, quatenus dum et quando praefati principis servitores cum rebus suis et familia, equisque et tormentis, atque universa comitiva ad vestras terras, tenuta, dominia honoresque et officiolatus, aut in medium vestri venerint,

eisdem eundo et redeundo ubique liberum, tutum et securum iter concedere, eosdemque pro necessitate sua stare, morari permittere et permitti facere velitis et debeatis, providentes etiam ad instantiam et requisitionem ipsorum in locis suspectis et periculosis de salvo et securo conductu. Praesentes autem post earum lecturam semper reddi volumus exhibenti. Datum in arce nostra regia Pragensi, die secunda mensis Augusti anno dni MDCXXXVI., regnorum nostrorum Romani decimo, Hungari et reliquorum vigesimo primo, Bohemiae vero decimo nono.

Ferdinandus, m. p. (P. H.) Georgius Orosy, m. p.

(Eredeti. Patens alakban.)

II. 1646. szept. 18.

Vladislaus IV. dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae, Czerniechoviaeque, nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque hereditarius rex.

Illustrissime princeps, vicine et amice noster carissime. Dignam principe christiano resolutionem in amplectendis votis ac intentionibus nostris, pro communi christianitatis bono susceptis illustri duci Radziwilio magni ducatus Lithuaniae campiductori coram patefactam, et ab eodem ad nos feliciter reverso relatum pariter laeto atque grato accepimus animo. vel hinc praecipue desiderabilem eventum ominantes, quod principum christianorum mentes et curas ad societatem hujus sacri operis promptis studiis confluere cernimus. Adeoque eo firmiter proposito insistentes et a benevolo Illustritatis Vestrae affectu iam declarato ulterioris certam spem concipientes, consilia instituto nostro opportuna candide et fideliter per eundem illustrem ducem cum Illustritate Vestra conferre volumus, nihil dubitantes Illustritatem Vestram communia Christianorum vota non modo non deserturam, sed solerti conamine pro ingenii ac dexteritatis facultate promoturam.

(Quod dum summopere expetimus, debitam omni tempore declarationem et ad reciproca Illustritatis Vestrae desideria praestanda propensionem benevole offerimus, de caetero Illustritatem Vestram divinae protectioni commendantes. Dabantur Varaviae die XVIII. mensis Septembris anno domini MDCXLVI. regnorum nostrorum Poloniae XIV., Sueciae XV. anno.

Uladislaus rex.

Külczim : Illustrissimo principi Georgio Rákóczy principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et siculorum comiti, vicino et amico nostro carissimo.

(Eredeti.)

III. 1646. nov. 2.

Serenissime ac illustrissime dne princeps, mi dne clementissime.

Quanquam quia stipendio Danorum regis dni mei clementissimi fungor, mea in exteris abunde non urgeat necessitas, tamen commissario generoso domino Stephano Szentpáli me ad servitia suae illustrissimae Celsitudinis transiturum promisi, Cracoviamque veniens consortem meam valde aegrotam ibi solam non potui relinquere. Quapropter serenissimus ac illustrissimus princeps meus, quod aliquid temporis apud illam remaneam, mihi ignoscat, submitte rogo. Ego bona fide per paucos dies, velut praedictus commissarius meo itineri curram et alia necessaria parare promisi, ad suam illustrem celsitudinem hinc abibo, quam deus optimus maximus diu servet incolumem. Cracoviae 2. die Novembris anni currentis 1646.

S. celsitudinis

servus fidelissimus

Bartholinus Johannis Maul

regis Danorum capitaneo-major et stipendiarius.

Külczim : Serenissimo principi d. d. Georgio Rákóci sat.
(Eredeti.)

IV. 1646. nov. 6.

Celsissime princeps.

Denique relictis tua Transylvania amoenissima redi in amphibiam meam natalem, ubi si possem Celsitudini tuae inservire, gratus quidquam mihi accidisse haud posset. Scio, Princeps celsissime necessitosam nostram regionem et artificum et opificum satis nobis numerosam quantitatem largiri, quorum quoad muniendas et expugnandas arces et fortalitia, quanta hic est copia, tanta in C. T. ditio est penuria, quamquam sine illis natura ibi satis prodiga fuerit, ut sine arte ibi creaverit, quod hic in mea hac patria arte in metamorphosin redigitur, itaque in C. T. regno (quae hic arte) natura subsistere et inimicorum cautelas irridere possint, testibus Celsitudinis Tuae Muncassina, Georgiana et Devina arcibus, C. T. sicut vult, potest illis et multis aliis artem naturae jungere, quod mihi C. T. affectare videbatur in colloquio aliquo C. T. cum dno Croysy Gallorum legato. Si igitur desunt ignarii, tormentarii, tormentorum fusores, illi quoque, qui apud nos dicuntur ingeniores et alii, quorum nomina C. T. mihi dignabitur mittere, una cum conventionem et potestate sub C. T. sigillo maximo et ubi pecuniae ad illorum itinera illorumque salvus conductus mihi tradetur, nunquam nisi paratus inveniar. Litteras qua via a C. T. recipiam, sciet clarissimus dominus Bisterfeldius, cui, quae apud nos nova extant.

nota facio et sic in posterum pergam. Nihil igitur superest, quam C. T. cum sua heroina principissa pro tanto et nimio honore mihi exhibito gratum animum (quod et totum et omne meum est) reddere, offerre et exhibere, deum rogare, ut C. T. sicut utilem ita longaevam suis et toto christiano orbi conservare velit, meamque conditionem credere C. T. velle nunquam meliorem quam

Celsissime princeps sub titulo

Celsitudinis tuae humillimi servi

L. von Werden.

Amstelodamo 6. Novembris anni 1646.

(Eredeti.)

V. 1646. nov. 18.

Clarissime domine.

Serius fortasse quam par erat, certe quam sperabam, cursorem vestrum remittimus. Sed dum de die in diem confectum iri negotium istud magnum, cujus causa huc convenerimus, omnes putant, septem menses paene incogitantibus nobis effluxerunt. Ex eo cognoscere poterit D. V., quam bono loco res nostrae sint quamque proxima honestissimae pacis spes affulgeat. Est bene, non potuit dicere; dixit: erit. Erit omnino propediem, aut me nonnullis rerum praeteritarum experimentis collecta futuri indicia, petitaque e visceribus causae, quam per tot annos egi, conjecturae fallunt. Verum deo favente non fallent, jamque omnium quotquot hic adsunt legatorum opera, portas Jani intra mensis cognominis finem nullis deinceps nisi turcicis bellis reserandas claudere speramus. Quo praecepto gaudio non possum, quin publicae omnium foelicitati, maxime vero bonis artibus applaudam, quae diutini belli metu delitescentes ac tantum non extinctae, denuo caput exerent. Licebit tibi aliquando musis tuis et otio cum dignitate frui, licebit inquam Dni Vrae, quas inter bellicos tumultus concepit ac parturiit doctissimas lucubrationes obstetrice pacis manu in lucem edere. Saepius enim cum dno de Croissy, magno Vestri fautore, sepositis aliquantulum reipublicae rebus de studiis vestris suaviter confabulati sumus. Ille etiam identidem amoris erga me vestri ac singularis benevolentiae testimonio ingerebat, quae etsi gratissima sunt, ad faciendam rei, cujus nunquam dubitaverim, fidem parum conferebant.

Equidem cavebo, ne quid a me, quod uspiam possim D. V. frustra desideret; nil utique gratius experturus, quam si ipsius amicitiam omni officiorum genere studiose diligenterque rependam. Dabam monasterii Westphal 18. Nov. 1646.

Dnis Vestrae

ad officia paratissimus

Claudius de Mesmes.

(Eredeti.)

VI. 1646. decz. 20.

Vladislaus IV. dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiae, Liuaniae, Smolensciae, Czernichouiaeque, necnon Suecorum, Gottorum, Vandalorumque hereditarius rex.

Universis et singulis quorum interest, praesertim vero palatinis, castellanis, capitaneis, tenutariis bonorum nostrorum et magistratibus terrestribus, castrensibus et civilibus caeterisque cujuscunque conditionis, status et dignitatis regni et dominiorum nostrorum incolis sincere et fideliter nobis dilectis gratiam nostram regiam. Sincere et fideliter nobis dilecti. Ad postulationem illustrissimi principis dni Georgii Rákóczy Transylvaniae principis generoso Alexandro Barklay colonello dedimus et concessimus facultatem mille pedites in regno et dominiis nostris colligendi et in servitiam praedicti illustrissimi Transylvaniae principis inductorandi ac extra fines regni educendi, hac adjecta conditione, ut iidem milites conscripti non sub signis et catervatim, sed manipulatim cum omni modestia et absque exactione quavis tam pecuniaria quam ad victum necessaria atque podwodarum, tum absque ullis angariis injuriisque subditorum nostrorum deducantur. Quare diligenter a sinc. et fid. vestris requirimus id habere volentes, ut praedicto generoso colonello vel ipsius . . . ,¹⁾ quandocunque ipsi modo praemisso cum iisdem peditibus per civitates, oppida et villas bonaque nostra ire, transire et commorari contigerit, hospitalitatis jura non denegent, victumque pro parata pecunia (quam ipse et milites ipsius omnino dare tenebuntur) subministrent, liberumque ac tutum ubique ipsis transitum praestent pro gratia nostra. Datum Varsaviae, die 20. mensis Decembris anno dni MDCXLVI., regnorum nostrorum Poloniae XIV., Sueciae vero XV. anno.

Vladislaus rex. (P. H.)

(Eredeti. Patens alakban.)

VII. 1647. febr. 21.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak mint kglmes uramnak. Isten sok rendbeli üdvességes áldásit Ngodon terjeszse, alázatosan kívánom.

Istennek engedelmeiből klmes uram ide Danczkára kár nélkül érkezénk; az Ngod klmes instructiója szerint a collonellus uraimékhoz elmenvén, kinek kinek az ő megnevezett summáját meg akarván adni, egyik sem akará felvenni, mert azt mondják klmes uram, hogy hanemha csak úgy vennék fel az

¹⁾ Az eredetiben is üres hely.

pénzt, hogy csak elköltenék s fogadásoknak ne tennének eleget. Moray uram azt mondja, hogy ha tudta volna, hogy Ngod az előbbi fizetését meg nem adja, egy pénzt sem vött volna kezéhez, nincs is módja benne, hogy alább való fizetésért szolgálja Ngodat; másik pedig, hogy ennyi esztendőktől fogva colonellus volt, vissza nem szállhat az kapitányságra, hanem bár csak két kapitányt engedne alatta tartani; az mely summa pénzt is pedig klmes uram Ngod küldött, annyi számú gyalogok fogadására lehetetlen hogy megérje vele, mert eddég is az mely gyalogokat kiküldött, mennyi pénzt felvött volt mind Varsován, mind pedig Niclasius uramtól, meg nem érte vele, hanem az magáéval is toldotta, mert sokan szöktenek el is. Colonellus Barkla uram pedig még feljebb beszél fizetése felől, azt kívánná, hogy annyi fizetése lenne Ngodnál, mint Lengyelországban szokott lenni colonellusnak; mindazáltal azt mondja, hogy az Ngod klmességére bízza magát; ha Ngodnak szolgálatja nem kívántatik, mutatná hozzája annyi klmességét, ne lenne itt való várakodása hiában. mivel mind maga, mind alatta való tisztek nem keveset költöttek reménységért; ha pediglen az Ngod klmessége accdálna, hogy szolgálatjok kívántatnék, azt mondják, hogy most volna ideje az hadgyűtésnek, mivel ha az üdő kinyilik, az hajók megindulnak, mind eloszolnak. Úgy veszem eszemben klmes uram, hogy az Moray uram elméje könnyebben hajol mint az Barkla uramé, mivel jobb módja is vagyon az hadgyűtésben, mivel jószága is vagyon. De Barkla uram fogyatkozott állapottal vagyon, most is itt Danczkán hitelben él. Mindeniknek levelét ím elküldtem Ngodnak. Colonellus Pleytner uramnak is értvén klmes uram Ngodhoz való ügyekezetit, mentem hozzája, kérvén azon, hogy ha mi új hirei vadnak, Ngoddal közölje; Bisterfeld uramnak küldött egy levelet, azt is elküldöttem. Az minemű hírek itt forognak, nyomtatásban azt is elküldöttem Ngodnak. Azt látom klmes uram, hogy derék állapottal vagyon Pleytner uram, nagy költséggel él. Kapitány Neren is gyakorta jó szállásomra, mely nem kevés pénzt kér mind magának, mind pedig azt mondja, hogy két pattantyust is fogadott, régtől fogva költ reájok, de nem akarja megmutatni őket, hanem vagyon egy emberem, az mely megcirkálja, ha ugyan vadnak pattantyusok, azon leszek, hogy azokat elvigyem, de magát nem látom alkalmatosnak lenni az Ngod szolgálatjára.

Az mely pattantyust klmes uram, Hunyor uram el akart vinni, immár szabadon vagyon, most azon leszek, hogy elvigyem magammal. Volnának még azonkívül hárman is, az melyek örömet eljönnének, de most még ez itt leszen, nem mernek búcsuzni, mert ezt sem bocsáták külömben el, hanem azt mondotta, hogy Hollandiában visszamegyen. Az architector-

nál is egynehányszor voltam klmes uram, emlékeztettem fogadására, instructióm szerint meg is mondtam neki, hogy ha most el nem jó, Ngod többször érette nem küld; ő azt mondja, hogy mikor az kimenetelre ígérte magát, azt mondták, hogy két hétre megjárhatja, azután ment végére, hogy messze vagy on Erdély; az királytól is egynehány dologról való parancsolatja vagy on, mely miatt semmi úton el nem jöhet, hanem két tudós embereket küld Ngodhoz hat hét múlva, az melyek szintén oly jó módjával véghez viszik az Ngod dolgait, mint maga; Niclasius uramhoz is mentem vala felőle, ő klme azt mondta, hogy maga tudja az királytól való parancsolatját, mert az mely secretarius hozzája jött, ő klménél is volt; itt is Danczkán klmes uram sok dolgai vadnak, most is két új házat építtet maga számára. Niclasius uramnak is az Ngod levelét megadván ő klme azt mondá, hogy az pénzt mind kiadta azon kívül, az melyet hagytak ő klménél az pattantyus kivitelére, melyről való számadásokat ki is küldött Ngodnak Hunyor uramtól. Az mely muskatérok felől klmes uram Ngod parancsolt vala, ide jöttömben Tarnován láttam benne három hiján négyszázat. Az mely embernél voltak, harmadnap múlva mikor vele szóltam, Ilvóban ment, kérém arra, hogy menjen végére, ha kénessőt elvenne az árrában Makoviczára szállítván hatvanhat talléron mázsáját. Casper Bul uramtól Ngod klmesen végére mehet. Makoviczához Tarnova tizenegy mélyföld klmes uram.¹⁾ Niclasius uramtól tudakozván azt mondá, hogy miulta Rostochiumból Ngodnak levelet irt Szentpáli István uram, azóta semmit nem hallott felőle, melyet Roykowsky uramnak küldött Krakóban, hogy Ngodnak megküldjön. Mivel immár az pénz kezemnél maradott, azon leszek, hogy az Ngod klmes parancsolatja szerint elkölő marhát vásárolják, tálakat szegődtem is, immár csinálják klmes uram. Ez levelet még harmadnappal ezelőtt elküldöttem volna. de Moray uram halogatott az írással. Az uristen klmes Uram Ngodon kedves áldását terjesztvén sok esztendőig jó egészségben éltesse Ngodat.

Datum Dantisci die 21. Februarii anno 1647.

P. S. Az mely contractus levelet adott volt klmes uram Casper Bul uram Bethlen Ferencz uramnak az muskatérokrol, Niclasius uram kezemben adá, elküldöttem Ngodnak.

Ngodnak mint klmes urának alázatos legkisebbik szolgálja

Paulus Geőtsi m. p.

Külczim: Illustrissimo ac celsissimo principi dno dno Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy kezével: 13. Martii reggel 12 órakor Kiruán.
(Eredeti.)

¹⁾ *Oldalt:* Az tarnovai embert klmes uram, Stetlen Györgynek híjják.

VIII. 1647. márcz. 1.

Illustrissime domine frater carissime.

Facere non potuimus per hunc ad serenissimum principem ablegatum juvenem nostrum illustrissimam Dil. Vestram literario commercio interviseremus, simulque inoffensum valetudinis et omnium negotiorum cursum animitus a divina majestate comprecaremur. Insuper de prospera valetudine nostra et ad votum fluentibus successibus significationem annectendo, certam vicissim de statu rerum illustrissimae Dil. Vestrae haurire optamus notitiam.

Officiosissimam denique ad omnem requisitionem illmae Dil. Vestrae promptitudinem nostram quam prolixissime delatam cupientes, ejusdem favori et fraterno affectui diligenter nos recommendamus. Datum in arce nostra Lubecensi 1. Mart. anno 1647.

Ill. Dil. Vestrae

frater ad officia paratus
J. Radziwill.

Serenissimae principi dnae matri gratiosissimae Dilectionis Vestrae nomine meo promptissima rogo deferat studia simul et conjugis meae.

Külczim: Illustrissimo domino Sigismundo Rákóczy, siculorum generalissimo, domino fratri nostri charissimo.

(Eredeti.)

IX. 1647. márcz. 25.

A Hambourg le 25. Mars 1647.

Monseigneur.

Le present porteur ma rendu en main propre la lettre qu'il a pleu a vostre Altesse me faire l'honneur de m'escire le 3. Janvier, dont je me sens si fort honoré que je ne puis assez l'exprimer par paroles. Il est homme intelligent, qui n'a pas eu besoin de moy pour son passage a Munster, ou il a eu prompte expedition. Et comme c'est de ce lieu-là que vostre Altesse doit avoir une plene information de ce qui se passe aux affaires de la paix, je ne feroy celle-cy plus longue que pour me dire avec le respect que je dois

Monseigneur de vostre Altesse

le très humble et très-obéissant serviteur
de Meulles.

(Eredeti.)

X. 1647. ápr. 3.

Nos proceres et magnates caeterique status et ordines trium nationum regni Transylvaniae etc. adjuk emlékezetire mindeneknek az kiknek illik ez mi jelenvaló levelünknek ren-

diben, hogy noha ennekelőtte is in anno 1636. die 1. Octobris bizonyos szövetséget és végezést tettünk volt az havasali Máté vajdával ő ngával és az országnak fő bojérival, vitézlő rendivel, sőt az egész országgal, assecurálván mind az vajda ő nga s az ország bennünket, s mi is az vajdát ő ngát és országát arról, minemű szomszédságot, egy értelmet viselnénk, és segítséggel is lennénk egymásnak, azon dologról költ pecsétos levelünknek tartása szerént. Mely mi ígéretünknek minden tehetségünkkel igyekeztünk ez ideig megfelelnünk.

De mivel mostan azon dolog végett megtaláltatott bennünket egész országul az vajda ő nga és ország bojéri, vitézlő rendei böcsületes követek Wornik Dragomir, azon Havasalföld országának fő bírāja, Komisz Radul, vajda ő nga főlovászmestere és Száva Logoffet, ő nga magyar secretariusus és bizonyos számú lovasinak főkapitánya által, mi is fentartván ő ngához és országához való jóakaratomkat, tudván azt is, hogy az egyesség és szomszédság nagy támasz mindenkor az országoknak megmaradásának: annakokáért mostan ujabban egész országul assecuráljuk, affidáljuk és bizonyossá teszszük mind Máté vajdát ő ngát s mind penig havasali bojér, tisztviselő, vitézlő rendeket s az egész országot, hogy (megtartván ő nga és ő klmek az mi klmek urunkkal Rákóczy György urunkkal, istennek kegyelmességéből Erdélyországnak fejedelmével, Magyarország részeinek urával és székelyek ispánjával s mi velünk is végezett szövetségét, köteleességét és igazságos jó szomszédságát minden részeiben) mi is ő ngának az vajdának és az országnak minden segedelemmel, oltalommal, az mire isten segít, lenni igyekezzünk és akarunk. És ha valahonnan ellenségitől megháboríttatnának, akárkik legyenek azok, senkit nem excipiálván, de minden tehetségünkkel ő ngát és országát ellenségi ellen megsegíteni és oltalmazni igyekezzük. Melynek bizonyosságára és erősségére egész országul, három nemzetől adtuk ez pecsétos levelünket, sub bona fide nostra christiana. kezünk írásával megerősítvén. Datum in civitate Alba Julia, die tertia Aprilis anno dni Millesimo sexcentesimo quadragesimo septimo.

(Aláírás nélkül. Patens alakban. Egyk. másolat.)

XI. 1647. j u n. 7.

Celsissime princeps.

Litteras Celsitudinis Vestrae 25. Febr. Albae Juliae datas accepimus et simul, quae sint ejusdem desideria, consilia et status, ex generoso domino Francisco Jarmi aulae suae familiari praecipuo intelleximus. De qua tam benigna

communicatione, insuper a delegatione amplissimi viri gratias Celsitudini Vestrae agimus, eique nos hoc nomine esse devinctos ex animo profiteamur. Si quae in hoc conventu agitantur, ad suum tandem exitum et optatum finem perducta essent, id per nos Celsitudini Vestrae innotuisset. ut per priores nostras litteras significavimus, sed quamvis de satisfactione Galliae iam inde ab octo mensibus conventum sit, tamen cum expresse declaraverimus, quod ea, in qua tum consensimus, pacta nullum deberent sortiri effectum, nisi confoederatis quoque Galliae satisfactum esset, itemque, nisi ea, quae publicum imperii statum tangunt, conventa quoque constitutaque essent, ideo nihil dum certi ad Celsitudinem Vestram perscribere potuimus. Sed cum, ut idem dominus Jarmi ipsi notum facere poterit, res tandem eo devenerint, ut brevi posse videantur in imperio stabiliri, secura sit Celsitudo Vestra honorificam de se mentionem a nobis in tractatu pacis generalis factam iri et quod ipsa suo et illustri loco inter principes amicos et confoederatos christianissimi regis nominabitur, ut possit optatae pacis fructibus cum toto christiano orbe gaudere. Ad subsidia vero pecuniaria quod attinet, cum praedictus dominus Fr. Jarmi adire se velle regem nobis edixerit, nullum ipsi super ea re responsum dare visum fuit, cum melius ex ipsa regia maiestate, quae sunt mentis et intentionis suae, percipere et ad Celsitudinem Vestram referre possit. Superest itaque, ut Celsitudini Vestrae prompta studia et officia nostra futura testemur, nosque paratissimos ad omnia, quibus ipsius commodis inservire possimus, praestanda

Monasterii Westphalorum die 7-a Junii 1647.

Celsitudinis Vestrae

addictissimi
Henry d'Orléans
Claudius de Mesmes.

(Eredeti.)

XII. 1647. j u n. 25.

Illustrissima princeps. dna dna gratiosissima. Vrae ill. Celsitudini a deo patre nostro in Christo vitae cum sanitate commodam incolumitatem, auspicatissimum per multos annos regimen submissa cum animi devotione precamur.

Quam fuerit afflictus status ecclesiae Christi ab aliquot iam exactis annis, dum ob solius purae religionis professionem plurimi ex omnibus statibus, patria, bonis suis plerumque relictis excedere compulsi fuerunt, de eo ill. Celsitudini V. dudum et bene constat. quae sors etiam nos afflixit, qui simili de causa, de qua superius patria et bonis relictis in hoc floren-

tissimum regnum et signanter in liberam regiamque civitatem Szakolczensem dudum ante devenimus. Ubi etiam postquam multos annos commorati fuisset, libero religionis nostrae orthodoxae usu perhibebamur, nec nisi multis precibus gravique pretio conducto loco extra civitatem ire illicque religionem exercere volentes non de nihilo saepius, ne et hinc extrudamur, verebamus. Excitavit tamen benignissimus deus ill. principem, Celsitudinis V. illustrissimae celsissimum conjugem dilectissimum nobis protectorem et nutricium praesentissimum, cujus ill. p. Celsitudo nos plane ab omnibus destitutos sublevandos et protegendos suscipere dignata, tum alias tum praecipue nobilissimis dominis dominis ad comitia regni ablegatis, quatenus in eadem publica regni diaeta inclitis statibus et ordinibus nos commendare, vigoreque privilegiorum regni liberum religionis nostrae usum nos reassumere curarent, paterne plane commisit. Qui quidem ablegati fideliter et solide in eo se gerentes rem eo feliciter perduxerunt, ita ut publica regni constitutione libertas nobis concessa sit liberum religionis usum libere reassumendi, ejusque necessitatis causa domum intra moenia civitatis pro extractione illic auditorii scholae et parochiae, certo tamen per nos deponendo pretio emendi. Quod nos magni aestimantes beneficii et deum super eo laudamus et suae ill. V. Celsitudini eas, quas animus noster concipere potest, gratias agimus rogantes, ut omnipotens deus eidem ill. V. Celsitudini totique ejus domui hoc beneficium nomine nostro tum hic tum in futuro rependere dignetur. Cum autem nihil in votis magis habeamus, quam ut eo citius structuram dicti aedificii inchoare et continuare ad laudem divini nominis possimus, ei tamen perficiendae per nos ipsos ob nostram indigentiam nequaquam sufficiamus, ill. V. Celsitudinem suppliciter accedentes oramus, ut pro illo, quo erga puram ecclesiam promovendam, veritatemque caelestem propagandam flagrat ardore nobis subvenire, indigentiamque nostram subsidio aliquo sublevare atque dicti aedificii sacris usibus consecrandi structuram promoveri, eo quo placuerit modo, dignetur. Si benedixit olim Jehovah Obededomo hospitium arcae foederis sui in domo sua permittenti, si retribuit Aravnae aram pro extruendo altari Jehovae concedenti, si recepturus est mercedem, qui haustum aquae frigidae in nomine prophetae obtulerit, etiam quicquid Ill. V. Celsitudo praestiterit, uberrime clementissimus deus eidem rependet, cujus Majestati nos ideo supplicare publice et privatim non intermittemus Ill. V. Celsitudinem ejus divinae protectioni et directioni, nos vero etiam V. ill. Celsitudinis favori et patrocinio commendantes.

Dabantur in libera regiaque civitate Szakoltzensi 25. Junii anno dni 1647.

Vrae ill. prin. Celsitudinis devotissimi

Johannes Chodnicius Fulnecensis et Augustinus Mitis Trzebicenus in eodem coetu verbi Dei et sacramentorum ministri.

Carolus Sobchub de Korlowa m. p., Jacobus Veczanus Neocolinus m. p., Johannes Cassius, Sentecenus m. p., Marcus Graeculus Hradiscenus m. p., Jan Her Mpic Legsz m. p., et reliqui coetus Evangelicorum confessionis Helveticae, qui sunt Szakoltzae.

Külczim: Serenissimae principissae dominae dnae Susannae Loranthfi, Transylvaniae principissae, partium regni Hungariae dominae, dominae patronae nostrae clementissimae.

(Eredeti.)

XIII. 1647. j u n. 29.

Szolgálatomat ajánlom kldnek mint jóakaró uramnak. Az úristen kldet minden jókkal, jó egészséggel, hosszú élettel áldja meg.

Kegyelmedet mint uramot kellették nagy bizodalmason mind levelem s mind emberem által megtalálnom ez dologból: mivel az kld itthon létekor is találtam vala meg kldet és beszélgettem vala klmeddel valami egynehány innét elbujdosott és széledett jobbágyim és cigányim felől, akkor kld jóakaróját igérvén, melyhez képest mostan bocsátottam ez levelem megadó emberemet kldhez és azoknak felkeresésére; azért kérem kldet mint jóakaró uramot, ebben az dologban mutassa jóakaróját hozzám és az kld birtoka alatt valóknak parancsoljon felőle, hogy meg ne tartsák, hanem mindenünnet adják ki és bocsássák ki kezek alól, azhol emberem feltalálhat benne, mind jobbágyokat s mind cigányokat és adják kezében arra rendeltetett emberemnek; sőt azon is kérem kldet, hogy abbéli segítséggel is legyen kld emberemnek, hogy adasson egy bizonyos embert is melléje, az kivel bátorságosabban járhasson és segítséggel legyen nekie és mellette az felkeresésekben, melyet én is kldtől hálaadó szívvél veszek és kld is nekem jóakaró szolgájának más dologból parancsolván tehetőségem és erőm szerint minden alkalmatossággal kldnek szorgalmas jó szívvél kedveskedni örömet igyekezem. Ezek után isten jó egészségben sokáig éltesse és tartsa meg kldet. Datum in Tergovista die 29. Junii a. d. 1647.

Kegyelmednek jóakaró szolgája szeretettel szolgál

Viszteriabeli Nikola, logofeth.

Külczim: Az nemzetes urnak Barcsay Ákos uramnak, az méltóságos erdélyi fejedelem ő nga böcsületes hívének és lugosi s karánsebesi főbánnak, nekem jóakaró uramnak adassék.

(Eredeti.)

XIV. 1647. jun. 30.

Illustrissima ac magnifica principissa, domina et vicina benevola.

Quandoquidem illustrissimus princeps dnus meus clementissimus internuntium suum ad illustrissimum principem visendi ac testificandi affectus sui causa expediverit, ego quidem occasionem praetermittendam non putavi, qua valetudinem Magnificentiae Vestrae inviso simulque voveo, ut deus ter optimus maximus felicitati Magnificentiae Vestrae addat perennitatem. Ut tamen eo efficacius affectum meum erga Magnificentiam Vestram contestari possim, frustum holoserici, duo velamina turcica et duo strophiola aureis filis depicta Magnificentiae Vestrae peramanter offero. Obnixè igitur rogo, ut exiguo muneri pretium ab offerentis affectu addere velit et me ipsam in amico pectore benigne fovere non dedignetur. Interim Magnificentiam Vestram in seros annos bene valere cupio. Jassiis die 30. Junii 1647.

Illustrissimae Dnis Vestrae amica et vicina benevola

Catherina

principissa terrarum Meldauiae.

Külczim: Illustrissimae dominae Zuzannae Lorántfi dei gratia principissae Transylvaniae et partium regni Hungariae dominae et siculorum comitissae, dnae amicae et vicinae benevolae reddantur.

(Eredeti.)

XV. 1647. jul. 15.

Mi cognate. Libenter intellexi ex D. Jarmio, quod conservetis pro me et bono status mei eundem affectum, quem mihi antehac estis contestati. Et quemadmodum jam dudum persuasus sum de generosis vestris consiliis et favorabilibus inclinationibus, eo magis desidero vobis meam benevolentiam demonstrare et contribuere ad particularem vestri contentationem, sicuti etiam ad magnitudinem domus vestrae, cujus commoda cum firmare velim, significavi meis plenipotentariis Monasterii ex consilio reginae regentis, dominae meae matris, quod debeant comprehendere in tractatu faciendo cognatum meum principem Transylvaniae patrem vestrum in numero meorum amicorum et in omnibus aliis occasionibus experiemini bonam meam voluntatem, quemadmodum oravi dominum Jarmium, ut vos meo nomine assecuraret, ad quem me remittens deum precor, ut vos, mi cognate, habeat in sancta et digna sua tutela. Scriptum Ambiani XV. Jul. 1647.

Ludovicus de Lomenie.

Kivül: Cognato meo principi Sigismundo Rakocio.

(Egyk. másolat.)

XVI. 1647. a u g. 20.

Illustrissime ac celsissime princeps.

Praemissa omnium religiosorum votorum salute meam alias multis modis debitam in precibus humillimam obligationem.

Cum sine dubio ex speciali dei motione et spiritus sancti inspiratione praesupposita fragilitatis humanae consideratione atque hujus mundi saepe saepius discussa inconstantia vitam hanc meam temporalem in statu religioso transigere, et in eo usque ad finem vitae constanter perseverare voverim, non potui, neque debui intermittere, quin hanc ipsam suscepti voti mei cum Christo desponsationem literis propria manu jam saepe scriptis sub spe bonae interpretationis rursum adaperirem. Sperabam quidem uno persoluto novitiatus anno, uti omnibus aliis virginibus evenit, mihi quoque idipsum accidere, ut scilicet ad solennem professionis actum admitterer; at praeter opinionem et spem adversa fortuna longam nimis mihi induxit moram, ultra quartum enim fere jam annum non sine magno animi meo moerore ob solam hereditariae portionis dilationem detineor. Nam licet personalia in me (deo sint laudes) non reperta sint, neque reperiantur faciendae professionis impedimenta, tamen vigore statutorum sacri ordinis fieri non potest, ut venerabili virginum coetui, ad quem intimis mei animi suspiriis anhelō, totaliter inserar, nisi prius partium patrimonii mei seu hereditatis ex ordinatione juris particeps fiam, atque ista portio hereditaria mihi realiter et substantialiter conferatur. Quo in negotio ego illustrissimum ac celsissimum principem etiam per memoriam meorum dilectissimorum parentum, quod quidem aliquoties per literas insinuavi, sed forte nihil literarum ad principis manus pervenit, nunc denuo humillime rogo, ut illustrissimus ac celsissimus princeps in causa portionis meae hereditariae mihi realiter tribuendae, alias ab omnibus derelictae gratificari et illud ipsum ob hactenus non collatam meae hereditatis portionem impedimentum gratiose dignetur tollere. Sine hoc u(imirum) medio mihi impossibile est ad professionem posse pertingere. Caeterum me illustrissimi ac celsissimi principis gratiae ac favori humillime subjicio et cum in linea hac longe nobilissima nomen suum habeam, sanguinem suae prosapiae praeferam, spero fore, ut se mei brevi memorem exhibeat, quo beneficio praestito diu detenta tandem aliquando finem meum assequi valeam.

Quare si rite suscepti voti me compotem reddiderit, ad religiosas nuptias cum sponso meo Jesu rege regum celebrau-

das, dote mea habita et principis munificentia sua mihi ostensa, illustrissimam V. Celsitudinem una cum illustrissima ac celsissima conjuge et illustrissimam suam universam domum faventissimos meos consanguineos millenis volo affectibus invitatos et benevolentissimis meis amplexibus millies ac millies religiose susceptos.

Hisce celsissimi principis benevolentiae innixa spero illustrissimum ac celsissimum principem mihi hoc medio tam necessario, haereditatis scilicet meae portionem benignissime tribuendo succursurum et hac in re favorabilem dispositionem ordinaturum. Pro qua summa gratia ego ad deum immortalem indesinentes effundam preces, ut illustrissimum ac celsissimum principem una cum illustrissima et celsissima sua conjuge firmum semper, felicem ac incolumem conservet et sic me in mille gratias commendo. Datae Viennae Austriae e monasterio Sancti Jacobi 20. Aug. anno 1647.

Illustrissimi ac celsissimi principis humillima ac aeternum devota

Anna Maria regina Rackozin
deo dicata virgo ad divum Jacobum.

Külczim: Illustrissimo ac celsissimo principi, dno dno Georgio Rackozy dei gratia principi Transylvaniae et quarundam partium regni Hungariae domino et siculorum comiti domino patruei mihi gratiosissimo.

(Eredeti.)

XVII. 1647. a u g.

Illustrissime domine.

Vestras 25. Junii Monasterii datas 23. Julii debito cum honore accepimus, in quibus quod D. V. felicem tum hominum nostrorum adventum, tum literarum exhibitionem aliorumque negotiorum statum exacte nobis indicare haud sit gravata, pergrato animo agnoscimus. Inprimis vero quod nos certiores reddit, nos tanquam principem amicum, imo confoederatum, familiam ditionesque nostras juxta foedus inter christianissimam Majestatem regiam et nos primo mediate per suecos postmodum immediate per D. V. conclusum in universali pace esse comprehensos; quin etiam quod tum promptam suam operam, curam ac laborem tum dominorum plenipotentiariorum suae nempe Celsitudinis et Excellentiarum benevolentiam, maxime autem christianissimae Majestatis propensum erga nos affectum significat.

Quo ipso sua Majestas regia nos ad promptissima omnique occasione possibilia servitia et sinceram gratitudinem obstringit.

Omnem dabimus operam, ut dominis plenipotentariis pro amico illo erga nos animo servitia nostra probemus, Vestrae

vero Dominationi condignas agimus gratias. Et quemadmodum de constanti, immutabili nobis promissa jamque demonstrata regiae Majestatis erga nos benignitate et magnanimitate, itemque de dominorum plenipotentiariorum benevolentia nunquam dubitavimus, ita tum gratiosam suae Majestatis de nobis provisionem, tum constantem dominorum plenipotentiariorum affectionem, denique sinceram felicemque D. Vestrae in rebus nostris promovendis industriam magna cum fiducia desideramus ac speramus.

Prosperum quidem totique christiano orbi fructuosum tractatus pacis universalis post tot labores, tot sumtus, tantamque sanguinis effusionem exitum sincero ac christiano pectore optamus et ingenue fatemur, tam longam, tam optatae tranquillitatis dilationem dubiumque adhuc hoc ipso tempore eventum praeter spem nostram ex celsissimi ducis ac excellentissimorum dominorum literis conceptam nobis accidisse. Quod domini legati ablegatum nostrum honorifice exceperunt, maximas ipsis gratias agimus minime dubitantes, quin et regia Majestas ipsum clementer admissum vicissimque ad nos cum aequis suaque gloria dignis resolutionibus sit remissura.

Credimus quoque hungaricorum comitiorum exitum jam vobis innotuisse, quorum ulterior dilatio ac prorogatio, longe minus re infecta abruptio a nobis fieri minime potuit, quippe qui terminum a dominis plenipotentariis praefixum, nimirum mensem Januarium, non solum observaverimus, sed et integro semestri superaverimus, sinceroque ipsorum consilio, ne eousque fortunam nostram praecipitemus, simus observati. Accedente insperato alienoque dominorum suecorum responso nihilominus tamen jam quoque ex singulari confidentia Dominationi Vestrae scribimus, satisfactionem juxta pacta cum caesarea Majestate inita nec nos nec regni Hungariae status, praesertim civitates agnoscere, adeoque non oportere dominationes Vestras comitiorum exitu turbari.

Ex singulari confidentia sciat D. V. quamvis comitia Posoniensia sint finita, ordines tamen regni Hungariae, praesertim civitates articulis non esse contentos, ipsumque principem satisfactionem juxta diploma debitam nondum agnovisse adeoque nisi forte pax universalis facta sit, Dominationes Vestras non oportere comitiorum exitu turbari.

Turcarum affectus pendet a tempore, fortuna, donis prudentique requisitione ejusque impetratio consistit in confoederatorum regum respectu, auxilio, ministrorumque ab iis ad id destinatorum alacri diligentia, haud secus ac non impetratio vel impetrati consensus amissio oriebatur ex commodarum occasionum bonorumque consiliorum neglectu.

His Dominationem V. divinae tutelae ex animo commendamus. Datum Augusti 1647.

Illustrissimae Vestrae D.
benevolus.

Kívül: Illustrissimo domino Antonio Croissy de Marsilly christianissimae regiae Majestatis consiliario ac legato Monasterium.

Ipsa absente ad celsissimum et illustrissimos ac excellentissimos dominos legatos plenipotentarios.

(Eredeti fogalmazvány.)

XVIII. 1647. oct. 25.

Magnifici ac generosi domini domini et amici observandissimi.

Receptis a magnificis dominationibus vestris literis et contentis earum intellectis, statim ad id meum applicavi animum, ut desideria magnificarum dominationum vestrarum, quae a serenissimo principe suo habent, in nostra republica circa legationem declarentur. Quae itaque ad hoc requiruntur, in iis omnibus generosum dominum Tomislawski suae Majestatis secretarium ad magnificas dominationes vestras expedire censui, hic uberius oretenus conferret cum magnificis dominationibus vestris, cui peto, ut plenariam fidem dare dignemini. Mea interim officia pristino favori et gratiae diligenter commendo. Datum Varsoviae 25. Octobris 1647.

Magnificarum dnum vestrarum amicus ad officia paratus
Lucas Opalinski.

Russ. reg. marschallus m. p.

Külczim: Magnificis ac generosis dominis domino Ferens Bethlem et Andreae Klabuszewski dominis et amicis meis observandis.

(Eredeti.)

XIX. 1647. nov. 7.

Comes illustrissime, spectabilis ac magnifice dne dne patrone et fautor gratiosissime, salutem et nostrorum officiorum promptitudinem etc.

Occasionem hisce nostris denuo ad illustrissimam Celitudinem V. directis prae-buit primum ad nuperas literas vestras nondum data responsio, deinde Senensium et Hornio Strehoviensium moderna actio. Ante annos tres post obitum venerandi senis et senioris venerabilis contubernii nostri cum ecclesia Szenensis in lite illaetabili et discordia constituta fuisset, pastoreque ordinario destituta, cum assensu nostro Strehoviensibus datus fuit pastor ad tempus per pia memoriae spectabilem ac magnificum dominum Andream Balassa. Ad tempus scribimus datus permissus fuit, donec ecclesia Senensis legitimum habuerit et idoneum pastorem. Quia vero reverendus dominus Michael Lazarides (tum temporis exul et cliens antehac

etiam a multis annis in illum pagum ad docendos et gubernandos incolas et accolas illius loci promotus) nunc legitima praehabita ex Gutta vocatione, jam trina vice repetita discedere e Strehova superiori intendit et Szenenses ordinarium habent pastorem, proinde venerabile contubernium a Senensibus et Strehoviensibus requisitum hoc conclusit, ut Hornio Strehovienses redeant ad Senenses et ipsis iterum sese agglutinent, sicut Agar ancilla mandante domino redire debuit ad dominam suam. Nullam nimirum plenipotentiam habent sese avellendi a matre et tales scissiones ecclesiarum interdicuntur et in articulis nobis usualibus. Si vero permetterentur, multa sequerentur incommoda in ecclesiis et multorum malorum talis avulsio esset exordium.

Strehoviensibus ad tempus duntaxat permissus fuerit pastor, testantur ea super re complura, utpote protocolon venerabilis contubernii nostri, conscientia Strehoviensium, nonnulli fratres venerabilis contubernii nostri, qui ea de re in arcem vocati per sanctae recordationis magnatem, cum eodem de negotiis Strehoviensibus id tractarunt et concluserunt, et nonnullis etiam sancte narrare antelatus magnas frequenter solitus fuit. Strehoviensibus ad tempus duntaxat se dedisse pastorem. Testantur item literae clarissimi dni superattendentis ad ecclesiam illam Senensem directae, quas prae manibus venerabile habet contubernium.

Proinde illustrissimam dominationem V. hisce nostris requirimus ac flagitamus, dignetur venerabilis contubernii conclusionem ratificare et Strehoviensibus serio demandare, ut redeant et ecclesiae Senensi iterum se agglutinent, ne scandalo sint aliis quoque ecclesiis. Aequum est filiam redire ad matrem. Petimus etiam illustrissimam Celsitudinem Vestram, ne patiatur se flecti blandiloquiis et tortuosis eorum sermonibus, nam non potest fieri, ut ipsis permittatur scissio ab ecclesia, ad quam ab antiquo pertinent. Hac de re perscribemus etiam ad reverendum et ven. dominum superattendentem et confidimus Illustritatem V. id, quod e re erit, facturam.

In reliquo illustrissimam Celsitudinem Vestram protectioni Altissimi commendantes bene valere cupimus, responsum per literas ad hasce nostras literas et ad priores flagitantes. Datum e Nagy Lyborec, tempore congregationis nostrae generalis anno 1647. die 7. Novembris.

Illustrissimae Celsitudinis V. clientes ad officia debita paratissimi

Jacobus Drasdius
cum universitate fratrum Augustanae
confessionis c. s.
(Eredeti.)

XX. 1647. dec. 10.

Serenissima princeps domina mater observandissima.

Debitam nostram filialem devotionem et addictissimum studium testaturi, per ablegatum ad Serenissimas Dilectiones Vestras juvenem nostrum nobilem Paulum Sinicki sigillatim serenissimam Dilectionem Vram intervisendam nobis esse duximus, certiore de valetudinis et successuum statu Serenissimarum Dilectionum Vestrarum haurire expetentes notitiam, unice rogantes, ut voti hujus compotes reddere nos velit serenissima Dil. V., cui vegetam longaevitatem, felicitatis omnigenae affluentiam, insigniora perennaturaque serenissimae familiae incrementa et accessiones sincero filiali precamur affectu.

Quo stimulante, cum omnibus deserviendi et gratificandi serenissimae Dilectioni Vestrae intentissimis occasionibus, praesentem promptitudinis nostrae testimonio destitui noluimus, cumque sciamus, melioris notae equabus serenissimam D. V. delectari, mittimus ex armentis nostris selectas sex, quas, ut grata fronte accipere velit, rogamus.

His nos et addictissima officia nostra materno affectui et propensioni serenissimae Dilectionis V. diligentissime recommendantes. Datum in curia nostra Sviadosciensi die 10. Decembris anno 1647.

Ser. Dil. Vestrae

filius obsequiosissimus

Janusius Radzivil d. g. dux Birzarum et Dubnicorum S. R. J. princeps, generalis ducatus Samogitiae capitaneus, exercituum magni ducatus Lithvaniae dux campestris, Casimieriensis, Camenecensis, Sejvensis, Retoviensis, Bistricensis capitaneus.

J. Radzivill.

Uxor mea carissima Serenitati V. cum omnis prosperitatis voto promptissima defert officia.

Külczim: Serenissimae principissae dominae Susannae Lorantflae, Rakotziae d. g. Transylvaniae principissae, partium regni Hungariae dominae et sicularum comitissae, dominae matri observandissimae.

(Eredeti.)

Az országos lt. újabban rendezett lymbusából

Közli: —I —R.

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

Beéri Balogh Ádám végrendelete.

(A Kurcz-család iratai közül.)

Minthogy ez mostanyi háboru időben embernek élete majd mindennap periclitaltatik, s kiváltképpen nekünk hadviselő embereknek, s minthogy nékem szegény házostársam is ellenségnek kezében vagyon, az kivel miulta elfogattatott és az ellenségtől mindenünk fölprédáltatott, soha sem nem szólhattam véle, se leveleim által bizonyossan nem merészlettem tudósíttanom, hogy hol mi kevés jószágocskánk maradott — tartván attúl, hogy az ellenségek kezében akad — se' engemet nem merészlett levelével s annál is inkább szóval tudósíttani, mivel erős hűtre megesküdtetett az ellenségtől, hogy soha nekem nem ír az commendantja hire nélkül, se leveleimet meg nem olvassa előbb, minek előtte az commendantokkal meg nem olvastattya. Ezen okokra nézve kívánván Lacsco és Boldizsár fiaimnak jedzésben adnom az mi kevés jószágunk vagyis marhánk, avagyis készpénzem az ellenségtől megmaradott, hol avagy kinél mi vagyon, hogy ha az Dunán Isten engedelmeiből újabban által mehetünk szerencsésen, azután nem tudván, valaha ha gyűhetek-e többül által vagyis fiaimmal lehetek-e szemben többször avagy sem, s még szegény annyokkal is kedves házastársommal kétség szemben való lételem, az ki hasonlóképpen semmiképpen nem tudhattya, miulta elváltunk egymástól, hogy az mi kevesünk maradott mi hol vagyon, hogy azért halálom után mind szegény házostársomtól s mind gyermekeimtől el ne veszen. kívántam rend szerint följegyeznem. Mely ekképpen következik:

1. Elsőben Dunán innen Tarrodi István uram gondviselése alatt hattam pázmándi pusztán járó szarvasmarháimat. Szabó István gulásom előtt 48 drb.

2. Petsenben maradott, vagyis guttai majorban, kit petsényi jobbágyoknak osztottak ki 6 ökör. Mind Gután, s mind Petsenben ennehány számú sörteles, kit az gutai Mihály ispány és az béresek tугyák kinél mi vagyon.

3. Sági Ferencz uram gondviselése alá attam Német-Prirben öreg juhot 50, és öreg kecskét 9, ez idei bárányok és gidájok 47, az örege 69, idei bárányok és gidák 47.

4. Kecskeméti bíró és városi jóakaró uraimék vették gondviselések alá az magok ménesek köziben ennehány kancza

lovaimat, az mint eszemben jut, volt az öreg kancza 8, már erre az füre egy deres és egy pej, negyed fü herélt ló 2, és egy tavali csikó 1. Orcsil István uramnak is attam egy pár fakó kancza lovat, minthogy nékem az fakó lovakhoz soha sem volt szerencsém, úgy hogy fekete kanczákat fog ő kegyelme érettek anni 2, mind 13.

Dunántul hadtam Mesteriben Pap István Festetics úr (tisztartója) gondviselése alatt, kiket nem tudhatok, hogy megmaradhatott-e az ellenség miatt vagyis elveszett miulta által gyüttünk a Dunán, ökröt és tulkot 23, tehenet és tinót 37, tavali borgyut 7, mind 67.

Az többbit az ellenség elnyerte.

Item 14 lovat, kik közül volt harmad kancza-csikó 2, tavali kancza-csikó 3, monyas 1; sörtelest is hattam ugyan ott, kiket horgatai bírónak és falubelieknek parancsoltam meg, ők is gondgyokat visellyék, az mely falu is Festetics Pál uramé. Kik mind három és négy esztendő öregek voltak 73.

Sz.-Győr városban lakozó Német Ferencznél is maradott egy falka juhok, kit az ellenség meghagyott, mennyi bizonyosan nem tudhatom, de circiter lehetett 70-ig való.

Ugyanott Sz.-Győr várott, az midőn az ellenség megütött és ostromlott, feleségem egy bőr átalvetőmet félre vetvén az berekben Sz.-Győr váriak vettek ki belőle frt 80. Ötvennyét visszaatták, harmincz forintja oda maradt és 15 ujdónúj ezüst gombjaim harmincz gombházzal együtt, lánczocskák lévén mind két felől rajta az makkokon vagy gombházokon, mit az ottvaló porkoláb és Borbély Ferencz jól tudnak kinél vagyon, minthogy ők hozták az 50 forintot is.

Ugyan ottan Sz.-Győr vári Sala vizében két tuczat óntálat, tányérat és egyéb eszközöket is rejtöttek el, kit jól tud akkorbeli ottvaló Sellei István tisztartóm, mely helyett vagyon.

Pápán — vagyis inkább Hőgyesben akarván írnom — *(a lap szélére jegyezve)* adtam szegény Festetics Christina asszonnak Sándor Istvánné asszonyomnak kezében, mint atyámfíának s feleségem egy testnényének, minthogy már Pápára behódult volt a labancznak s oda be szabadossan járt és ottben in securo loco megmaradhasson, feleségemnek bizonyos portékáját s úgy magamnak is, kit a parte külömb jedzésben jedzettem föl s úgy ruházattyát.

Az mellett készpénzt Máriás és 7 kros pénzül fl. 1000.

Item Győrre küldöttem Pesti András szili plébános uramtól Meszlényi Jánosné Festetics Mária asszonnak pro reserva fl. 1000.

Item, hogy a Dunán által jöttünk magammal nem akarván szerencsételnem, hanem reserva Kecskemétben Dömötör Gergely jóakaró uramnál Máriásos 7 kros pénzül fl. 1000.

Orcsil uramnak Egerben adtam 12 aranyon kívül mind körmöczbányai aranyat 100.

Fehér pénzt is fl. 100.

Dunántul Pecsovics Ferenczné asszonyomnak Festetics sógorasszonnak attam Füreden magam két kezemmel magának az asszonnak mind válogatott körmöczi aranyat 500.

Vitál Andrásné hugom asszonnak obligatiójára sex per centum interessre lotsmandi quartélomban lételemben, mely obligatoriáját szegény feleségemnek attam, kit gondolom az ellenség elnyert tüle több levelemmel edgyütt fl. 200.

Item Raghosi városnak obligatoriájára fl. 200.

Item Zidi falubeliek(nek) interesre fl. 200.

Item Rába-Kovácsi falubelieknek úgy jut eszembe fl. 80.

Item azon faluban lakos nemes embernek Német Christóff fiának Andrásnak fl. 20.

Item Vizkelety Pál urnak obligatoriájára, az is feleségemnél lévén. ha az ellenség azt is el nem nyerte tőle, fl. 80.

Seggesd nevű falubelieknek az elmúlt 1709. esztendőben Beésy (*vagy talán Dérsy*) István kapitány urnak marhájoknak váltásokra az elmúlt esztendőben sz. Jakab napig attam kölcsön fl. 70.

Pápán N. Sándor Istvánné asszonyom ő kglme kezében adott feleségem fehér ruhájok száma következik:

Ujj német abrosz 2.

Szoknya 3.

Ujj asztal keszkenő 32.

Váll 1.

Recse darab 6.

Egy kopott asszony süveg.

Felső-lepedő 2.

Veres selyem posztó réff 3¹/₂.

Varratlan vánkös héj 1.

Item egy kiszabott veres mentének való posztó.

Lepedő fiókkal edgyütt 1.

Item zöld selyem posztó réff 1¹/₂.

Egy darab quinet fekete 1.

» más darabos réff 2¹/₂.

Vánkös héj 1.

» 3 vég veres posztó.

Egy darabban egynéhány réff veres materia.

» zöld posztó réff 4¹/₂.

Sacskónak való.

» kék » » 3¹/₂.

Két darab patyolat.

» két nyakra való igaz gyöngy.

13 olvasó.

Egy darab ezüst és aranyos csipke.

Item tokostúl ezüst kések s kalán s jedző elefánt csont, benne olló.

Róka bőr egész 10.

Nyest 4.

Egerben, 14. Maji 1710.

Beéri Balogh Ádám. (P. H.)

(A pecsétben a czímer 4 mezőre oszlik, az 1. és 3.-ban jobbra ágaskodó oroszlán karddal; a 2.-ban balra ágaskodó oroszlán karddal; a 4.-ben 3 levágott török fő. Az oromdíz szintén oroszlán.)

Közli: KIRÁLY-DARÓCZI DARÓCZY ZOLTÁN.

VEGYES KÖZLÉSEK.

ADALÉKOK BUDA HELYRAJZÁHOZ.

I.

1438. jan. 28. *Albert király* adománylevele alapján György érsek és Lőrincz nádor bevezetik *Cheh Péter* erdélyi vajdát egy *budavári házának* örök birtokába.

Nos Albertus dei gracia rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. Austrieque et Stirie dux ac marchio Moravie memorie commendamus, quod cum nos intuitis fidelitatibus gratuitisque et acceptis complacenciis fidelis nostri sincere dilecti magnifici *Petri Cheh* de Lewa, partiumstrarum Transsilvanarum wayvode per ipsum maiestati nostre a temporestrarum feliciu electionis et coronacionis in regem dicti regni Hungarie continue exhibitis et impensis, quandam domum nostram lapideam acialem in civitate nostra Budensi in fine duarum platearum seu vicorum a parte castrinostri regalis versus et ad ipsam civitatem nostram, plateamque latam seu circulum sancti Georgii nuncupatam tendencium habitam et situatam, que condam magnifici *Stiborii de Bolondoch*, hominis absque heredum solatio defuncti, prefuisse et per defectum seminis ipsius ad nostram maiestatem devoluta fore dinoscitur, simul cum omnibus suis edificiis et pertinenciis prefato *Petro wayvode* suisque heredibus et posteritatibus universis, vigore aliarum literarumstrarum exinde confectarum in perpetuum possidendam conferentes, ipsum *Petrum wayvodam* in dominium eiusdem per fideles nostros, reverendissimum in Christo patrem dominum Georgium archiepiscopum Strigoniensem et magnificum Laurentium de Hedrehwar, regni nostri palatinum, tanquam homines nostros ad id specialiter deputatos introducere, et ipsam sibi ac prefatis suis heredibus et successoribus legitime statuere et huiusmodi statutionis seriem nobis oretenus referre commisissemus, demum iidem dominus archiepiscopus ac Laurentius palatinus nostre maiestatis in presencia personaliter constituti nobis consona voce retulerunt, ut ipsi in festo Conversionis beati Pauli apostoli proxime preterito ad faciem predictae domus acialis annotati condam *Stiborii* in predicta civitate nostra Budensi et in loco supradicto habite, presentibus iudice ac juratis, nonnullis quoque aliis civibus et hospitibus eiusdem nostre civitatis Budensis accedendo, ipsum *Petrum wayvodam* in dominium eiusdem introduxissent, statuissentque eandem cum universis ipsius edificiis et utilitatibus in

superficie eiusdem existentibus eidem *Petro wayvode* et ipsius heredibus ac successoribus quibilibet premissis nostre donationis titulo jure perennali possidendam, nemine contradictore apparente. Datum Bude predictae, quarto die statucionis predictae anno domini millesimo quadringentesimo tricesimo octavo.

(L. S.)

(Hártyára írt eredetije a kismartoni főlevéltárban, fasc. J. nro 1. Repositor. 21.)

II.

1484. jan. 10. *Mátyás király* eredeti adománylevele *Wárday Aladár* és fivérei részére a budai hévizeknél előbb *Makray György* majd néhai *Gardóczy Péter* által birt kőház felől.

Nos Mathias dei gracia rex Hungarie, Bohemie etc. memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit universis, quod nos consideratis fidelitate et serviciis fidelis nostri egregii *Aladarii de Warada*, cubicularii nostri, nobis exhibitis et impensis, quandam domum lapideam in inferioribus calidis aquis Budensibus, que imprimis condam *Georgii Makray* et deinde condam *Petri Gardoczy* ex nostra donacione prefuisset, sed per mortem et defectum seminis eiusdem *Petri Gardoczy* ad nos, collacionemque nostram devoluta fore perhibetur, simul cum omnibus celariis, foveis, stubis, boltis et aliis edificiis in superficie eiusdem domus factis, ac pariter cum cunctis suis utilitatibus et pertinenciis quibilibet eo jure, quo prefatus condam *Petrus Gardoczy* domum eandem legitime habuit et possedit, memorato *Aladario* et per eum *Nicolao* et *Mathie* fratribus suis, ipsorumque heredibus et posteritatibus universis dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendam, possidendam pariter et habendam, salvo tanem jure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in *Sámbok*, sub anulari secreto sigillo nostro, in festo beati Pauli primi heremite, anno domini millesimo quadringentesimo octogesimo quarto, regnorum nostrorum anno Hungar. etc. vigesimo sexto, Bohemie vero quinto decimo.

Ad relationem magnifici domini Nicolai Bánffy comitis Posoniensis etc.

(L. S.)

(Eredetije papíron, a kismartoni főlevéltárban, fasc. J. nro. 2. Rep. 21.)

Közli: DR. MERÉNYI LAJOS.

AZ UKKON POHÁRRA VONATKOZÓ SZERZŐDÉS.

Nos Stephanus Perecsei iudex supremus oppidi Thalia, collegae mei Damianiis Lyptai et Demetrius Köntecz iudices, jurati Paulus Kuzup, Blasius Mezaros, Martinus Boita, Demetrius literatus, Petrus Hedeleny, nec non universitas civium cohospitum ac incolarum loci nostri Emericus Borias, Emericus Selebi, Gregorius Niuzó, Barrabas Zóke, Benedictus Kovats, Andreas Lenczés, Bartholomaeus Kys Dienes, Mattheus Czinka, Benedictus Cziok, Anthonius Perecsei, Paulus Mihez, Georgius Magar, Clemens Zabó, Joannes Fodor, Ambrosius Mezaros, Emericus Kovats, Bartholomaeus Kys Georgh, Joannes Domocz, Gregorius Zabo, Ladislaus Kovacz, Emericus Warga, Mathias Mihez, Leonardus Ózedy etc. memoriae commendamus tenore ac vigore praesentium quibuslibet universis singulis has praesentes lecturis atque audituris, cum essemus omnes praesentes in nostro consveto conventu senatus nostri, quomodo in nostri praesentiam venientes hae duae personae honestae, nempe egregius dominus Paulus Darhocz, alter vero nobilis vir dominus Georgius Kinczes de Tyzawarsan, qui fassus coram nobis, se emisse quandam possessionem seu hereditatem nobilitarem videlicet, domum nobilitarem, quae est hic idem in nostro oppido Thalia, cuius situs est inter domum Dionisii Gazdógh a parte superiori, ab inferiori vero parte inter domum Augustini Cziok et Barrabae Zóke, cum cunctis utilitatibus ad ipsam domum pertinentibus ac spectantibus, ut puta agris arabilibus cultis et incultis, pratis, foenetis, silvis, nemoribusque et duas vineas, etiam ad haereditatem domus nobilitaris pertinentes, alteram in promontorio Rhemete, quae est supra fontem, quem etiam vocant Rhemete Kuttia et vineam ipsam Remete Zóló, cum quodam prato, et horto pomario etiam ad eandem vineam pertinente, qui hortus et pratum sunt sub eadem vinea, quae sita est in vicinitatibus his, a meridionali plaga vinea Michaelis Tolth, a septemtrionali vero plaga vinea Michaelis Domocz, alteram vero in promontorio »palota megett,« quam vineam vocant vulgari nomine vocant vinea Sypos, quae est sita a septemtrionali plaga inter vineam dominorum Bartphanorum, ab australi vero plaga inter vineam, olim quae fuit Joannis Fodor, quam nunc domin. possidet, fassus est inquam dominus Georgius Kinczes, hanc haereditatem emisse ab egregio domino Paulo Darhocz, legitimo contractus iure florenis QUADRINGENTIS VIGINTI QUINQUE, 425. Similiter autem egregius dominus Paulus Darhocz coram nobis personaliter comparens, non coacte, nec aliquo impellente, sed spontanea, ultronea, liberaque voluntate et quidem vive vocis oraculo fassus est, se suam propriam, liberam, non alienam, nec ambiguam, hoc est, quae respectum ad alios haeredes haberet, sed talem, in cuius dominio collocatus, con-

stitutus atque firmatus fuisset, jure propagatio sanguinis avi et patris sui ad se descende, haereditatem nobilitarem sitam ac habitam, in loco praemisso domum videlicet cum praenominatis pertinentiis omnibus ad ipsam domum, agris arabilibus cultis et incultis, pratis, foenetis, silvis, nemoribusque, vineas item duas in locis praenominatis sitas, legitimo contractus jure dedisse et divendidisse jure perpetuo ac irrevocabiliter huic Georgio Kinczes in filios filiorum haeredumque per haeredes, cum tota et omni libertate, qua libertate olim avus et pater suus, et ipsemet hanc haereditatem nobilitarem possedissent, eadem libertate et nomine libero florenis CCCCXXV, seque per omnia contentum esse de solutione pretii vinearum et domus florenorum CCCCXXV per hunc Georgium Kinczes asserit, et ipse egregius dominus Paulus Darhocz, cum interesse non potuisset *bibitioni* poculi mercipotus, praefecerat in locum et in persona sui concivem nostrum, dominum Emericum Borias, coram nobis ergo egregius dominus Paulus Darhocz dedit ac divendit suam propriam, liberamque haereditatem nobilitarem iam aliquoties nominatam, tam domum cum omnibus pertinentiis ad domum ipsam, quam ipsas vineas, nemine contradicente, nec contradictore comparente, perpetuo ac irrevocabiliter possidendam pariter ac habendam, omnibusque posteris eius tenendam, TALI CONDITIONE ET MODO, quod si quis conaretur hunc nobilem dominum Georgium Kinczes in dominio haereditatis emptae a domino Paulo Darhocz molestare vel excludere, vel ejicere ante tempus expletionis anni et trium dierum, in quo hanc emit haereditatem, ille debeat ac teneatur totam aestimationem tam domus quam vinearum huic nobili domino Georgio Kinczes deponere, Georgius vero Kinczes depositam aestimationem allevet accipiatque, et ille tandem denuo propriis sumptibus litiget, seu agat causam cum eo; expleto autem anno et tribus diebus, NEMO hunc nobilem dominum Georgium Kinczes, nec eius haeredes, filios, vel nepotes, sive quosvis posteros eius queat molestare, sed possideat ut suam liberam ac propriam jure contractus legitimo sibi mancipatam et appropriatam cum suis omnibus posteris. Hic autem dominus Georgius Kinczes, omne debitum contractus haereditatum, quod est pro testimonio ac confirmatione et venditae et emptae alicuius haereditatis perfecte ac integre, totaliter per omnia, nobis praescriptis personis, in aedibus meis *mercipotum vulgo: aldomas vel Wrkom poharat* persolvit, cuius ostensor vel commendator fuit Clemens pator. IN HUIUS IGITUR REI TESTIMONIUM et RORUR memoriamque perpetuam ac firmam literas nostras sigillo publico nostro sertas, tectas, munitas ac corroboratas dandas duximus die dominico ante festum divi Georgii martyris, anno post partum virginis MDLV.

Anno domini 1604. 27. die Februarii praesentes literas in et coram honorabili capitulo almae ecclesiae Agriensis ad transumendum nobilis domina Catherinae Kenches exhibuit et praesentavit.

(Eredetije Tállya város levéltárában.)

Közli: CZÉKUS LÁSZLÓ.

EGY INSCRIPTIONALIS LEVÉL BÁTHORY ZSÓFIÁTÓL.

Inscriptionales principissae . Sophiae Bathory in oppido Szántó.

Mi Báthory Sophia az méltóságos fejedelem néhai Rákóczy György úr erdélyi fejedelemnek, Magyarország Részei urának, és székelyek ispánnyának etc. özvegye, és Rákóczy Ferencz megnevezett Erdély országának választott fejedelme, Magyarország Részeinek ura, székelyek ispánnya, Sáros várának örökös ura, s azon Sáros vármegyének örökös főispánnya etc. adgyuk emlékezetire mindeneknek az kiknek illik ezen levelünknek rendiben: Mivelhogy nemzetes és vitézlő Luchánszky Boldisár fő ember szolgánk hiven és jámborúl szolgálván, s most is azon hűséges jámbor szolgálattját látván, ezután is azon hűséggel való jámbor szolgálattját böcsületes fizetésünkért ígervén; annak felette tekintvén nemes Fejér Anna leányasszonynak, megnevezett Luchánszky Boldisárnak eljegezett jövőendőbeli házastársának, idvözült méltóságos Zakreczky Anna édes és nagyanyánk asszonyunk mellett és mellettünk kicsintől fogvást való serény forgolódását, akarjuk azért mi is fellyül megirt személyeket remunerálni, és Abauj vármegyében Szántó nevű városunkban egy házat, kinek fellyül parochiális ház, alól pedig Udvarhelyi György maradéki háza szomszédsági, azon megirt szántai határunkban három nyomásra, tiz-tiz köből vetés alá való szántó földeivel, és az középső rétségen tizenöt ember kaszáló réttel edgyütt, mellyet a szántai bírák tartoznak jó helyen kimutatni, annakfelette egy egész szőlőt, ugyan szántai Sátor nevű promontoriumon levőt (a ki néhai Kovács János jobbágyunk szőleje fele volt), a melly vicináltatik napkelet felől néhai Kapocs István özvegye, délről Csobády Gáspár, éjszokról Divinyi Péter, és napnyugatról Hamvai Péter szőleivel; melly fellyül megirt házat, szántóföldeket, és kaszáló rétet mindenféle közönséges terhektől, adózástól, szerjářástól, paraszti szolgálattól, és akármi névvel nevezendő rend és rendkívül való városi terhektől, az megirt szőlőt is hasonlóképen minden ötöd, kilenczed, dézma adástól, hegy váltságtól, mesdéivel, szedő és szűrő helyeivel,

és egy veteményes kertnek való helyet, mellyet is azon szántai bírák tartozzák jó helyen kimutatni, hatszáz magyar forintokig megnevezett szolgáinknak Luchanszky Boldisárnak, eljedezett jövődöbeli házastársának Fejér Annának, és Isten kglmességéből mind két ágon lejendő maradéjkoknak és successoroknak attuk, eximáltuk, inscribaltuk, libertaltuk és immunissá tettük; megtartván azonban a megirt Szántó városunk határában levő erdőknek, mezőknek, malmoknak azon szabadosan való usussában mint másokat megirt hivünket, ezen jövődöbeli feleségét, mind két ágon lejendő maradékokat s successorokat, annuálván egyszerűsmind a megirt örökségeken való építésre szabadságot is magának megirt hivünknek Luchanszky Boldisárnak, megnevezett jövődöbeli feleségének Fejér Annának, mind két ágon lejendő maradéjkoknak és successoroknak. Illy conditiókkal inscribáltuk pediglen és libertáltuk: Ha jövődöben mi, vagy maradékink, successorink és legatariussink az aránt őket megháborítani, avagy elébbi paraszti szolgálatra és terh viselésre azon örökségeket redigálni akarnánk, vagy akarnának, akárki által is letévén, avagy tétetvén a megirt hatszáz forintokat; hasonlóképen pedig, ha azon praedecarált örökségeket túllök elvenni, rehabeálni akarnánk vagy akarnának, az megirt hatszáz forintokat és azon kívül a mit azon örökségeken megirt Luchanszky Boldisár s jövődöbeli felesége Fejér Anna, mind két ágon lejendő maradéjkok és successorok az idő alatt építenének, jó lelkiismeret szerint ahoz értő emberek által megböcsültetvén, úgy annak is az árát, ezen capitalis inscriptionalis summával éppen, és egyszerűsmind jó usualis elkelhető kész pénzül letévén megnevezett Luchanszky Boldisárnak, jövődöbeli feleségének Fejér Annának, mind két ágon lejendő maradéjkoknak és successoroknak, ők is nulla penitus exceptione, vel subterfugio obstante tartozzanak felvenni, és úgy letévén a megirt summát, hatalmunk legyen minekünk, maradékinknak, successorinknak vagy legatariussinknak a megirt házat declarált pertinentiáival, és specificált szőlőivel edgyütt túllök elébbi paraszti terh viselésre redigálni vagy similiter modo praemisso rehabeálni és reapplicálni. Parancsollyuk azért nemzetes Semsey István úrnak, jószágink praefectussának, Szikszai Györgynek regéczi udvarbíráinknak, egyéb tisztviselő szolgálainknak, polgárainknak, dézmásainknak és mindeneknek a kiknek illik mostaniaknak és jövődöbelieknek, ebbéli kglmességünket így értvén Luchanszky Boldisár hivünkhöz, megnevezett jövődöbeli feleségéhez, mind két ágon lejendő maradéjkokhoz s successorokhoz, abban inviolabiliter megtartsa s tartassa. Melynek nagyobb bizonyására adtuk ez kezünk írása és pecsétünkkel megerősítettett levelünket. Költ Sáros Pataki belső várunkban

Szent-Mihály havának tizenötödik napján, ezer hat száz hatvan ötödik esztendőben. Sofia Batori, m. p. (p. h.) Rákóczy m. p., (p. h.)
(Másolat a Jászay család levéltárából.)

Közli: CZÉKUS LÁSZLÓ.

VEZÉR ALI PASSA LEVELE APAFY MIHÁLY ERDÉLYI FEJEDELEMHEZ 1662. DECZEMBER.

Tekéntetes és nagyságos fejedelem, minekünk mindenkben mindenkoron böcsületes jó akarónk, minden mi hozzánk illendő tisztességes dolgokban böcsületes jó akaratunkat és vezéri kegyelmességünket ajánljuk Nagyságodnak, és hogy Isten megtartsa Ngdat hatalmas császárunk hasznos szolgálatjára, kívánjuk. Ennek-előtte az elébbeni Ngd postája által nekünk küldött böcsületes levelében megírta, hogy az német császár részírói gyüvendő követeknek hitlevelet adott volna Ngod; ismét mostan újabban más postája által Ngod mi nekünk küldendő becsületes levelét elvevőnk, az melyben írja Ngod, hogy német császár követjei még be nem érkezének Erdélyben. Ngos fejedelem minekünk böcsületes jóakarónk, azok az német császár részírói gyöví követek, kik Ngodtúl hitlevelet vettek, még mostan is Szakmárban vadnak, ugyan az szathmári német kapitán maga levelével négy német posta embereket küldött Váradra, Váradtól ismét ide hozzánk Thömösvárra gyűttenek, azt írták, hogy Erdélyben hatalmas német császártól hasznos és békességes dolgai végett küldtettenek, azokra nézve mi töllünk is hitlevelet kértenek, mivel is az mi maguk részéről levelünket elküldöttük, ide hozzánk bocsátott postákat ismét vissza Váradra küldettük, Váradról Szathmárra, holott Erdélyországa az hatalmas és győzhetetlen császárunknak sok számos esztendőktől fogvást maga saját adózó jószági lévén, az erdélyországi böcsületes fejedelmek czirákjai ¹⁾ és igaz hívei lévén, sőt az hatalmas és győzhetetlen császárunk az ide kün lévő országokat akár Erdélyt akár pedig az belvégeknek hasznos és alkalmas jó dolgait véghez vinni mi reánk bizta mindenestől, s akár pedig más egyéb dolguk, kiket mi nem tudandunk, sőt valamíg minket nem tudósítanak, bemenni Erdélyben meg nem engedjük, megírtuk bizonyosan; nekünk azonban böcsületes kedves jó akarónk ennek előtte az telelésnek állapotjáért Ngodnak leveleinket küldöttünk volt, hogy Medgyesen és Segesen s ottan környűl közel egymáshoz Mehemet passával teleljen Ngod, mivel méltó és hasznos, meg is parancsoltuk volt, Ngod pedig mi nekünk megírta, hogy az telelő mindenféle életeket Maros-Vásárhelyre szállította, újabban Ngod mostan tudósított; ismét azért elébbeni

¹⁾ = kegyencz.

parancsolatunk szerint parancsoljuk Medgyes, Seges és ottan körül közel telelését Ngodnak, mivel hasznosnak látjuk, mert hozzánk is közel lévén Ngod, más helyeken hogy teleljen Ngod, meg nem engedjük ; Ngod jó akarónk, az országnak gondviselésére hatalmas császáruk hasznos szolgálatjára szorgalmatos gondjai legyenek, ha valami új dolgok készülnének oda be felé, im mindeneket velünk világosan tudósítani el ne mulasson Ngod. Interim éltesse Isten Nagodat sok esztendőig. Költ Tömösvárban Karácson havának 7-ik napján, anno 1662. Nagyságodnak jóakarója. Idem ut supra.

Elöl: Török kerek pecsét bel-irattal, s utánna a szokásos török monogramm, a czím helyén.

(A gyulafehérvári káptalan levéltárában. Eredeti kétrétű vastag papíron, melynek egy részét lerágták az egerek, de a szöveg teljesen épen maradott egyebekben, s tisztán látszik. Ali passa nevén, és a szövegen az arany por, melylyel levelét behintette.)

Közli: B. A.

KERESZTÚRI DIÓSZEGI BORBÉLY ISTVÁN KÖNYVE

AZ ORVOSSÁGOKRÓL S A BETEGSÉGEK GYÓGYÍTÁSÁRÓL.

Diószegi Borbély István, miként a nevében a kor szokását követő módon előforduló *borbély* szó elárulja, a borbélymesterséget űzte s Keresztúr városába volt való, a hol hason foglalkozású atyjától örökölte, házzal is birt. Miután felszabadult, a czéh törvények követelményeinél fogva bujdosni, vándorolni készült, hogy magát mesterségében tökéletesítse. Mielőtt azonban utra indult volna, gondoskodott jószága ellátása felől s ezen állapotából származik azon följegyzése, mely viszonyaira világot vet s a mely följegyzés így hangzik: »Én, Kereszturban lakozó Diószegi Borbély János fia: *Kereszturi Borbély Istók*. szegődtem meg az Keresztur városában lakozó András mesterrel az házam felől 4 esztendeig olyan formán, hogy valami építés az ház körül kelletik, tehát tartozik ü kegyelme azt az ház körül való dolgot megépíteni és azonkívül azt mondotta ü kegyelme, hogy ha meg találok szorulni pénz dolgából, tehát ü kegyelme ad énnekem pénzt olyan formán, hogy az kölcsön essék, a melyet tartozzam én is ü kegyelmének megadni hiven.«

E szerződés közte és András mester között 1675-ben történhetett, még pedig az év derekán, mert annak vége felé Istókunkat már Kassán találjuk Gönczi Borbély Mihály szolgálatában, a hol mint legény működött. Erről tanuskodik a könyvének második lapjára irt s az ő közte és Gönczi Borbély Mihály között megkötött contractusból kifolyó számadás, a melyben Gönczi B. Mihály neve a hely megnevezése nélkül fordul ugyan elő, de hogy kassai borbélymester volt, bizonyítják az egykorú kassai jegyzőkönyvek, melyekből kitűnik, hogy nevezett egyén 1663., 1666. és 1670-ben a kassai borbélyczéh második, 1664-ben pedig ugyanezen czéh első czéhmestere volt s a város második fertályában lakott. Ugyanő 1666.

május 20-án kéri a kassai városi tanácsot, hogy »egy nyomorult tehanyi inast gyógyítván, annak levén valami ortvány földje, azt adták volna gyógyításáért s két esztendeje eltelve pediglen már, hogy dominiumjában vagyon, mostan el akarják foglalni« tőle, supplicál tehát, hogy a tanács ezt ne engedje.

Kereszturi Diószegi Borbély István az 1675-ik év végén szegődhetett be G. Borbély Mihályhoz, mert számadási jegyzetei »Anno 1675. die 5. Decembris« kezdődnek, »1676. prima Januarii, a mit immár azután is ad az uram, jólélek szerint kell felírni és Istenesen mind énnekem, mind az uramnak« cím és jelszó alatt folytatódnak s eltartanak ugyanezen év november 1-éig. Itt Borbély Istók számadásai megszakadnak, miből gyanítható, hogy e mesternél csak idáig, tehát egy teljes esztendőn át, volt szolgálatban.

Ezen idő alatt állította össze feljegyzéseit az orvosságokról s a betegségek gyógyításáról, mi kéziratban a kassai városi levéltárban őriztetik. E feljegyzések egy 15×30 cmnyi nagyságú, kemény borítékba kötött könyvbe vannak írva, melyet Borbély István, saját feljegyzése tanúsága szerint, »januariusnak 16. napján ugymint 01 (=10) polturán & s a többi« vásárolt, miből ismét világosan kitűnik, hogy feljegyzéseit január 16-ika után kezdte meg, mely datum az 1676-ik esztendőre utal.

Összes feljegyzései 24 és egy negyed oldalra terjednek, melyből az első két lap, két tele írt oldallal, a könyv vastag táblájához volt ragasztva. Ezek kiáztatása után derült ki annak írója egész világosan, mert ezek elsejére van írva az András mesterrel 4 évre kötött szerződése; ide vannak írva továbbá a »hajnevelésről való szer, a nagy csinal haszna, az kinek az monya oda belől fáj s az íz ellen való orvosság« című jegyzetek, melyek az orvosi könyv compact részétől el vannak szigetelve.

A második lap a számvetéseket tartalmazza, melyeknek aprólékos s bennünket nem érdeklő részleteibe nem bocsátkozunk. Ezek után következik a betegségekről s orvosságokról összeállított alphabetikus tárgymutató a lapok felében hasábonsan, 2 és fél oldalon összesen 5 hasábbal, végre a szintén hasábokban írt orvoscönyv szövege 19 oldalon, összesen 38 hasábra terjedve.

E feljegyzések mély bepillantást engednek a kor szellemébe a betegségek gyógykezelését illetőleg, melynek hivatott mesterei a doktorok és borbélyok valának egyaránt, nem, vagy alig tétetvén e két rend között különbség. A borbélyok »*liberalis mesterségük*« alapján csak úgy kezelték a beteget, mint a »tanúlt«, »okos« és »bölc« doktorok, sőt mi több, a közön-

ségnek — a köznép zömének — sokszor azokhoz volt több bizalma, mint ez utóbbiakhoz. Gyógykezelésük eredményeiről épen úgy nem feleltek, mint a hogyan nem vonattak felelősségre az orvosok, hacsak valami feltűnő móddal vagy esettel nem demonstrálták tudatlanságukat s okozták ez által a beteg romlását, de maga a *kúrálás ténye*, a gyógyszerek káros hatásának constatálása súlyos perek esetén is a bebizonyíthatlanság kódében maradt, mire egy igen érdekes, tanulságos, a kúrálás rendszerét s a közfelfogást visszatükröztető példát a kassai levéltárból merített esetben bemutatunk. Az eset a következő:

A kassai tanács előtt 1678-ban Szánthay Mihályné vádat emelt *Borbély Demjén* kassai ifju borbélymester ellen, hogy ez fiának, kinek gyógyítását felvállalta, helytelen, rossz materiáival épségét rontotta, hogy fia szájának nyavalyáját és fogai csonkaságát tudatlansága s helytelenül összetimporált materiáinak, receptjeinek rosszasága okozta, a miért nevezett Szánthayné költségei fejében 100 tallért, a testi épség megrongálásáért 1000 tallért, azonkívül a gyermek szájából minden kiszedett csontért 10 gira kárpótlást követel s kéri a tanácsot, hogy ennek megfizetésében Demjén borbélyt marasztalja el.

A tanács ez ügyben 1678. szept. 8-án a tanukihallgatást a következő pontokra nézve elrendelte:

1. Tudja-e a tanu, hogy ezelőtt két esztendővel, a mikor Szánthay Mihályné asszonyom fiacskáját Borbély Demien János uram gyógyítását felvállalta, még azelőtt a gyermek igen nagy bőséges betegségben feküdt volna és hogy a szája meg is »veszett« volna?

2. Tudja-e a tanu, hogy szegődségekor a gyermek édesanyjának megparancsolta, hogy káposztát, szalonnát és semmi-féle gyümölcsöt ne egyék, és hogy azon eszközökkel éljen, a melyeket javal és ad a gyermeknek nyavalyájának meggyógyítására?

3. Tudja-e a tanu, hogy a gyermek a száját nem tátotta fel és nem hagyta tisztítani, ha az isopot a szájába tolta a borbély, a gyermek rútúl ördögadtával, kőlelküvel szitkozódott?

4. Tudja-e a tanu, hogy a mikor megbetegedett, a Borbély Demien János uram az asszony megalkudt vele, azután a mikor a böcsületes borbély-czéh kezébe adta az ő gyermekét és mindenekről bocsánatot ad, ha a három forintját visszaadja Borbély Demien János?

Mely kérdőpontokra három tanú a következőkben vall:

1. Testis. *Georgius Thamassy, alias Borbély*. Hallottam, hogy kérte Demientől az asszony a 3 frtokat, a melyet adott volt gyógyítás végett Demiennek, mikor a czéh eleibe adta a gyermeket, megigérte volt Demien, de azután nem adta,

mondván: Valameddig a flastromért meg nem fizeti az egy tallért, a melyet a leányka oldalára adott, kitudván a három forintból, a többit megadja Demien, de meg nem adatván, csak abban maradt.

2. *Georgius Szakmary, alias Borbély*. Egyebet nem tudok, hanem az asszony kérte a pénzt vissza Demientől, meg is hagyta a czéh, hogy megadja; adta-e, nem-e, nem tudom. Hallottam Szántaynéól, hogy mondotta, nem is akarja már a gyermek a száját tartani, hogy a csontokat kiszedte a gyermek szájából.

3. *Stephanus Peteney, nobilis*. Mikor megalkudtanak, akkor láttam, hogy rút volt a (gyermek) szája, de mint volt, hogy volt elsőben, nem tudom, de maga (t. i. a Demjéné) volt a jámbornak, ha nem tudott hozzá, vagy nem járhatott, bízta volna másra.

A tanács e vallomásokra vétkesnek találhatta Demjén borbélyt, mert ez — miként a replicából kitűnik — a börtönházba került s ott bizonyos időt ült is. Az ügy további tárgyalása folyamán vádlott fél védő ügyvédje tartalmas replicában felel a vádakra, melyeknek meggyöngyítése által igyekszik védelemzét tisztára mosni, a mi sikerült is. A rendkívül érdekes védíratot fontosabb részeiben itt adjuk:

Primo. Minthogy más mindenféle egyéb mesterembereknek az ő munkájokat jó conditio alatt revisióban aestimatióra, sőt mesterségek által tölt kártételeket, mely szántsándékból esik, executióra, judicialis satisfactióra méltóbban trahálhatni ratio, mivel megcsalhatlanul egészen épen és viseletében kész matériákból munkálkodnak, de a medicusok és borbélymesteremberek sokkal különböznek ezektől, az ő mesterségeiben nagyobb és méltóságosabb tudományok ragyon az ő módjok szerint, mert ezeknek mesterségek sok külön-különféle eszközökből és füvekből áll, de mindazonáltal ők is materiájokat, receptájokat oly megcsalhatatlan valóságossá vétessék, hogy méltó vele a betegeknek avagy sebeseknek egyáltalában használni, oly potentiájok nincs, nem is engedtetett; ha nem használhatnak, azért magokat a medicusokat is törvénybe citálhassák, munkájokat pedig aestimálhassák, limitálhassák és kárt is rajtok mindjárt exequaltathassák, igen hallatlan és szokatlan dolog volna az, kiváltképen, hogy a beteg, avagy a sebes, ki akkor kúrálásnak okáért kezek alatt lesznek, ha meg talál halni és így az orvos is megsentenciáztassék és meghaljon, non sequitur, quia chirurgis et medicis chasu poenae punire licet, quia habent liberum exertitium et inaestimabilem artem, a mint magok felől a medikusok tartják, melyet még

az okos emberek experientiájok azt diktálja, nem hogy az ország törvénye azt tartaná, hogy morientur.

2-do. De hogy ha vi et potentia az Domina A. (= accusator, felperes) arra hozhatná. amint actiójában is causálja a Dominus I.-t (= in causam attractus, alperes), úgy láttatik lenni, hogy nem sokat gondolna azzal a Dna A., ha szintén az ilyen illetlen abusus és szokatlan példa következnek is belőle, hogy más emberek és hasonló moderitással más böcsületes *borbély mesterembereket, orvosokat* méltatlan, ha az ő gyermekeket akárminemű nyaválájokból meg nem gyógyíthatnák, tehát a Dna A. példájából törvényesen rajtok — a medicusokon — kereskedvén, vexálhassák, kiváltképen ha szegények, annyival is inkább magoknak az által nagy beneplacitumot és satisfactiót sequálhatnak és ők jól járván gazdagulhatnak, melyből nem kicsiny méltatlanság származhatnék csúfságnak belőle, melyet nem reménylünk ugyan, csak exempli gratia ide illik előhozni. És így ez ilyen kissebségtől expensáknak méltatlan vexatiójoktól és több gyalázatos injuriáktól félvén, kitől Isten oltalmazzon, ha kimenne e dolog, úgy történjék, kit ugyan nem hiszünk, félő, avagy nem is remélhetni, ez után még a nagy szükségek idején is, hogy az emberek ezekre nézve orvost és böcsületes *borbély mesterembereket* sem kaphatnak magok és gyermekek kiváltképen való gyógyítására. Ha a T. N. Tanács bölcis dispositiójok által mélyebben bele nem tekintene a Dnus I. méltatlan, fárasztó innocentiajába, a melyben semmi hátramaradásra való kétségünk nincsen a N. Tanács bölcis discretiojában, mert eddig is nem kicsiny injuriákat szenvedett ez a becsületes concivis és possessionatus kassai fi létere az Dnus I. azért a gyermekért, hogy még *a bertenházban is arestum alá tétetett*, mint valami gonosztevő, ifju mesterember létere, kit fel nem vett volna azt is p. fl. 100; és onnét is ki kellett magát kezesséteni. És e mostani becsutelsége is a Dnus I.-nek nemcsak ő kegyelmén szárad és marad, hanem az egész böcsületes czéhnek is szabadsága is eziránt megkisebbittetik és erőtlennittek és még magok is a mesterek személyekben is megmocsokoltatnak, mivel *liberalis mesterség* és a több medikusoknak is példa s aprehendálhatják.

3-tio. Mind az okos doktorok és a *borbélyok* is nem látásból csak tanulják az ő mesterségeket mindenestől a *nyavalyák* avagy *sebek* gyógyításában mint más *mesteremberek*, hanem *titkus experientiából és bizonyos próbált ratiókból* és az ő *depeccosoroktól nagy okossággal és bölcsen fundált herbáriumokból és több bölcis, okos doktorok könyveiből, a mikor valakit kúrálnak és Istentől mint a nagyobb doktoroktól reménylik s hiszik, hogy ad titkosképen erőt a materiáknak és recepták-*

nak, hogy használjanak az emberek vagy egyféle, vagy másféle nyavalyájának, mivel a medikusok is nem lehetnek vakmerőképpen certusok abban, hogy Isten segítségével kívül használhatnának a matériák, noha ő nálok probatum est ratio, mert az emberekben is különböznek a természetek, úgy a nyavalyák is a természettel nem egyezők-e, mennyivel inkább ilyen gyenge gyermek állapotja, ki a könnyű és gyenge szerszámokat sem állhatta, sem nem tartotta, ezt a külső experientia, bizonyítás nélkül is magával láthatóképen elhitetheti, hogy szájbeli nyavalyáját a midőn jó módjával annak rendi szerint kúrálni akarta volna is a Dnus *I.*, hozzá nem férhetett, sem kötözhetette, mint külső nyavalyát, ha megkente is, az mindjárt benyalódott, rajta nem tarthatta, annak okáért ex hiis rationibus akárki is bölcsen megítélheti, ha a Dnus *I.* volt-e annak oka, amivel Isten azon gyermeket meglátogatta és ehhez képest a Dna *A.* a mint actiójában causalja és honnét tudhatja, hogy micsoda ratiókból ad okot a Dna *A.* a Dnus *I.* materiájának, hogy azok rontották az ő gyermekének épségét.

4-to. Már mindezek felett is mivel a Dna *A.* expressissime egész actiójában a Dnus *I.* ellen feltött causalálásának fundamentuma csak ez és nem egyéb, hogy minden excipiálás nélkül, hogy nem tulajdonítja másnak egyébnek az ő már megnevezett fiának szájának nyavalyáját és fogai csonkaságát, hanem ezen a Dnus *I.* tudatlanságából és nem helyesen sőt roszúl összehatemperált matériáinak, receptáinak s orvoslásának, hogy azok által romlott volna meg és rontotta meg a Dnus *I.*, és hogy mind zápfogait numerative limitálja az actióban és egyéb apró fogaival és hogy állcsontját is a Dnus *I.* a fogakkal együtt hatalmasul szedte és rontotta volna ki, sőt megrothadt fogai húsát is a gyermeknek, melyet más borbélyok kiszedtenek, azon matériák rothasztották meg és kemény recepták és a Dnus *I.* gondviseletlen tudatlansága miatt esett volna minden kára, — a mely ilyen megczáfolhatatlan causalását a Dna *A.*, melyet produkált actiójában feltött a Dnus *I.* ellen, nemes országunk és nemes városunk bevett törvénye szerint, mivel a Dna *A.* tanquam Actoriae pars contra reum felvállalta magára, hogy ezeket a felül előszámlált Dnus *I.* cselekedetét elégségesen és mint az igaz nemes törvény kívánja az Dnus *I.*-ra reá bizonyítja és reá rakja, bizonyos szovalihető tanúbizonyságok vállalási által juxta titulum 32. partis 2-da Dec. Tripartiti.

5-to. A mely ilyen Dna *A.* causalására actiójában a Dnus *I.* ellen feltött specificalt articulások, úgy mint a 31-dik anni 1659. és az artic. 27. anni 1638., nec non juris civilis tene-tatus (?) 2-dus Articuli 5. 6. convictióit ezen felül megnevezett és reá bizonyítandó cselekedetiért, kártételeért, hatalmasko-

dásaért a Dnus I.-ra marhájának, tudniillik a Dna A.-nak avagy fiának hatalmasul elvett elejét (?) és restituálásaért és csontoknak kiszedéseért, összerontásaért, sebesítéseért és minden violentia cselekedeteért a Dnus I.-t convincálni kívánja, elsőben sok költséget, melyet Dnus I. miatt s ilyen violentia cselekedeti miatt kényszerített expensálni, úgy mint nri 100 tallérokat, a testi sértésért ezer tallérokat, azonkívül, a juris civilis articulus controversiái szerint, minden csont kiszedésétől nri 10 girát.

A tanács végzése, mely ugyanakkor kelt, ez ügyben a következőképen hangzik:

Noha ugyan az oculata revisio meg volt, mert a ki valamit szemmel látott és megmutathat, nagyobb ereje és hitele vagyon, mint a közvallatásnak, dato sed non cesso, *bizonyítsa meg azt a Dna A., hogy nyilvánúgosan a Dnus I. rontotta meg és az ő receptáiból csinált matéria, mert ez a fundamentum és titkos dolog.* Azért hát nem declarálhatja a Dna A. contra reum, úgy nem tartozik juramentummal a Dnus I. magát expurgálni, hanem a maga Dna A. ajánlása szerint a homagium szerint való hitire hagyja a dnus I., mindazonáltal a mit a N. Tanács feltalálja.

Nolcz napra e végzés hozatala után, vagyis szeptember 15-én, Borbély Demjén János kéri a tanácsot, hogy ezen deliberatiót neki a város pecsétje alatt adja ki, mit a tanács megtesz azzal a meghagyással, hogy »az ideig való dolgairól Szántayné ne impetálja, hanem ha az után vétene (t. i. Szántayné az ő) böcsületi ellen«, perrel megtámadhatja.

Becses adalékain kívül érdekes a tanács eme deliberatiója azért is, mert indokaival nagyrészen a védőnek álláspontjára helyezkedik, kinek replikája a borbély hivatásának, mesterségbeli eljárásának, közfelfogás-szerű programját tükrözteti vissza.

Anno 1676. minden féle hasz(nok).

Hajnevelésről való (szer). Ha azt akarod, hogy az hajad nőjjön, avagy az moly ne esse, azonban tavaszkor idején az vad szőlőnek vizét vedd meg és az jóféle szőlőnek is jüvését szedd meg es főzd meg az vad szőlőnek vizevel együtt, mossad vele, megnő.

Nagy csinal haszna. Főzd meg édes borban az nagy csinált, szűrd meg, add meginnya annak, az kit szeretsz, mingyárt szeretni fog tégedet, az ki abban iszik.

Az kinek az monya oda belől fáj, nehezen huyozhatik. Az csukának az fogát törd meg szépen, a vadmézet is hasonló-

képen; csinálása így kell: tölts egy tányerra porokat, a terpentinat késsel végy ki, a porokban hömpörgezd meg mindaddig, még meg nem öregedik, úgy hempergesd együvé pirulák módjára, azt nyelje el, egész(séges) lesz, meggyógyul, hughozhatik jól. Latomas.

Iz ellen való orvosság. A timsot főzd meg fele borban, fele eczetben, az isopot, a rutat vesd bele, kenyérhajt főzd meg erősen; mossa a száját vele, a kinek az íz a fogat eszi.

(E rész után következik az eredetiben az alphabetikus tárgymutató.)

1. *Az kinek az monya oda belől faj.* Egy köpölyt tölts tele egettborral, annyi mercuriumot (tégy) bele, mint egy borso, főzd meg erősen, lüdd a monyaban.

2. *Aluvasrul vagynak hasznok.* A mezei veres maknak, a ki a szantoföldön terem, annak jó, nem a kinek a feje hegyes, hanem gömbölibb, a hosszúabb mak nem jó enni. A mezei veres makot, vagy hat fejet, ha három poharka nyers borban, ha három ludmonyt is ben, mennyi bor fer rá, ha megfőzöd harmad vizen ket fontig (?) vagy háromig, hét poharnyi marad benne; ha iszod, elaltat; ha mezzel összetöröd a magvat úgy iszod, kemény kolyikat, száját gyógyít; ha vizét iszod a viragnak es azt iszod, belső heseget elront; gyujtorvany hidegre igen jo innya; nyelő toroknak dagadasat ezzel üzz el; megallítja, ha megfőzöd a magvat, szajnak rothadasat, inednek dagadasat, ha mosod vele, meggyógyítja, ha ezen makfüvet a szajnak homarjat (?) izelvajokat (?) azaz a genykokat (?) es a füvet rea kötik, a vesék folyását megállítja.

3. *Az . . . . . három esztendősen* lesz. Ha két karacsony között esett hamuval (ha az nem lehet, akarmikor esett hamuval), farkasalma levelevel es földi bodza tövével csinálj lugot, este es reggel mossad vele. Probald meg, meg nem csal, meggyogy(ulsz).

4. *Atraczel haszna.* Ha az atraczel gyökerét, levelet iziben es rozsavizben megfőzöd, azutan terpentinat tölts bele, igen jo kenet lesz francu ellen, ha azt disznohajjal összetöröd, a törvet dühös eb marastul gyógyít.

5. *A ki nem alhatik, jelesen gyermek.* Mézzel törd meg a sulyomnak a belet, törött magot vess bele, forrald meg es add meginnya.

6. *A kinek feje meghijjul.* A folyófüvet főzöd meg borban, mosd meg a borban fejét, kösd a fejere, meggyógyul.

Az ki nem emesztethet. A betonikat kecsketejben add meginnya, meggyógyul.

Az mely ember igen turhas. A szazlevelü-füvet főzd meg vízben, azt igya.

A ki vért okadik. Az pimpot, rutat forrald meg kecske-tejben, azt add.

Az kinek köldöke fáj. Törd meg a kakas-ganajat es főzd meg jól erősen eczetben, először kend meg mézzel az köldöket es hints felül törött safrant rea, es oztan im ezen felül mondattot kend rea (*kitörve egy vagy két szó*) kösd vele, meggyogyul.

A kinek vizeleti meg all. A petrezselymet mind gyüke-restül főzd meg borban, hasznal, igyad azt.

A kin vérhas vagyon. Süsd meg jo kemenyen a tyuk-monyat és mosd meg, mosd meg es meteld el reszekre es hints meg törett timsoval, add meginni.

Item. Az edes tejbe vess timsot, gyömbert, főzd meg, add meginnya.

Item. Pirits(d) meg a kenyeret mind két felel, hints(d) meg timsoval és önts(d) meg egettborral, add megenni három-szor ehomra.

Item. Forralatlan edes tejet adj innya egy pohar, tüst-tent meggyogyul.

Az ki sem etelt, sem italt nem tarthat. A pimpinellat es csabaleniumot (*sic!*) es millefoliumot, ezerfarkat, meg kell törni, borban melegen kell innya.

Az kinek haja hull. Avagy . . . . . hamvaval, avagy olajaval, avagy mondolanak az olajaval kenetet csinálj, azzal kend meg.

Asszonyembernek valo orvossag. Ket marok rutalevelet zöldet törj meg rézmozsarban, lonak az hajaval avagy veleje-vel főzd meg valami rossz edenyben borban, szüörd meg s ezzel kend a matrajat; fajo romlott asszonyokat gyógyit. Tudos doctornak titkos tudomanya.

Az retek levének haszna. A retেকেlevelet szarastul főzd meg borban es fejer üröm olajjal csinald össze flastrom módra; ragaszd a lepe erant, igen jó a lepnek; ha megkeni, enyhít ilyenképen, a ki nem vizelhetik. jo, ha vele el.

A kit meg megkötnék ferfisegeben. Lopd el annak az asszonynak az ingvallat, hugyozzal által a jobik ujjan, meggyogyulsz.

Alomhozo orvossag. A fejer maknak es annak gyükerebül csinálj abbul, mossad a fejedet vele és a beteg alhatik.

Az mely seb a csontot fel nem akarja vetni. A temjent törd meg, hints vele, felveti a csontot.

A mely embernek talyog vagy seb (?) még ki nem fakad. A bodzafanak a felső haját vakard le, a széket is vakard le, oztan azt főzd meg tejben, kösd rea, meggyogyul.

Az mely talyogrul kiszivarog a vér. Tégy oda galiczkövet. had allítsa meg a vért; hasznosnak mondjak, meggyógyul.

A mely embernek vér jár a monyabul. Oleum ovoreumot tanalsz a patikában, facskandoval lújj bele, meggyógyul.

A mely sebnek gyógyulása megáll. Alluet, mirhat, sangvis draconist együvé kell hinteni, azaz törni, azzal kell hinteni; jo.

A mely embernek belől egészsége nincsen, dagad, azaz beteg.

Sassa phalirat	3 potu. (= pultura árát)
Sarsa farsat	2 potu.
Lignum sanctumot	4 potu.
Licqviricia	2 potu.
Schlopendia	1 potu.
Dulcis radix	3 potu.
Preparatum-papir.	

Ezzel így kell elni: Tedd egy uj-fazekban, bort tölts rea, de úgy, hogy semmi sóst ne egyek, hanem ha apro tyukfia vagyon, azt egyek sotalan, meg sos pogacsával eljen vagy ötöd napig, azutan meggyógyul.

Az kinek laba vagy valamije felsugorodik. A feldi bodzanak a gyökerét főzd meg borban, ugyan parologjon, úgy kend rea, hasznal.

Aranyszínű sarga citrom.

Sarga viasz	fel lot.
Terpentina	fel lot.
Culumer	1 lot.
Mastix	1 lot.
Faolaj	fel lot.
Szarvas-faggyú	fel lot.
Temjeny	1 lot.

Ezeket kell együve csinálni.

A ki nem emesztethet. Retket, gyömbert, mezet, ezeket borban kell megfőzni, add meginnya, hasznal.

A kinek a fogai fájnak. Natragulya-gyökeret avagy termeset főzd meg tiszta vízben, tegye a szajában.

Arrena ellen. A mely füvet papmonyának hínak, olyan, mint egy diócska, de veres a gyömbere belől a hejában, annak a magját törd meg, add meginnya az arrenasnak.

A mely gyermekben giliszta vagyon. A juh-gonajt főzd meg, fűröszd meg, általa kimegyen.

A mely emberben vér vagyon. Az edes tejet forrald meg, enyvét vess bele egy darabot, főzd meg, azt igyad; ne egyék, se nem igyék utána.

A mely emberben fene akar esni. Tavaszi rozslisztet tégy egy medenczében, tölts erős bort rea, főzd meg, vond ruhara, kösd rea, meggyógyul.

A mely szem veres mint a pecenye. Az album vitroliot mot törd meg egy kis rózsavízben, tégy egy kis mézet is

bele, annyi eczetet, mennyi mézet, bocsasd a szemedben. Probatum.

A mely sebben csontok vad(nak). Nadmezzel jó hinteni; ugyanarrul: a gilisztát ad ki a földből, öld meg, rakd a sebre, megforrasztja a csontot. Probatum.

A mely sebnak véri meg nem áll. Sanguis draconis, azaz sarkany vérrel, ezzel hinteni.

Az mely embernek a füleből genyecs(ég) jár. A veres hagymának közepét főzd meg egy köpölyben faolajban, bocsasd a fülébe.

Az kinek a szivét szorítják. Az istenfát borban főzd meg, azt igya.

Az ki nem szarhatik. Kilencz sarfű magot az hejabul tisztíts ki, törd meg, egy kis borban add meginnya.

A kinek az orra verit meg akarod allítani. Csinalj kerőt, a foghagymát törd meg, kend a kerőre, dugd az orrban; ugyanarrul: csinalj kerőt es mennél erősebb eczetet talalsz, martsd bele, dugd az orrban. Probald meg.

A kinek a nyakan hojagot akarsz szívatni. Törd meg a kőrösbogorát erősen, egy kis kovaszt meg a ki nem igen szaraz, gyurja meg a kőrösbogarnak a porát benne flastrom-módjára, vond egy kis irhára, mint a taller, ragaszsza rea a nyakara, hojagot sziv rajta, fakaszd meg, szemfajasrul hasznos.

A ki okadhatnék, de nem lehet. A vitrum antimonium porát egy kis rozsamézben gyömberporral együtt keverd el, de annyit adj egy embernek, mint egy mogyoro; ne igyék se ne egyék utana.

A kinek a gyomra faj. A Boldog Asszony mentáját a fodormenta eczettel kell megforrozni, a gyomrara ugy kell kötni.

A kin a kolyika vagon. A lenmag-olajt mentül inkább ihatja, igyék; hasznal.

A mely asszony gyermekszülesben kinlodik. Az ura vizeletit adják innya; ha az ura csinálta, hasznal.

26. Sept. *Arrena ellen valo ital.* Szedd meg a disznomogyorót es annak a termeset es a földi bodzanak is a termeset, törd meg mind az kétféle szerszámot rézmozsorban es olyan borseprűt szerezz, az kit még fel nem vertek es ember hozza nem nyult es az kétféle szerszámot abban kell vetni es abban kell megfőzni rézfazékban, olyanfurman kell egetni, mint az égett bort es tiszta üvegbe kell szedni es azt kell innya az arrenasnak. Probatum est...

A diobeltrul. A diobelt egesd meg, egett borban habard el, ez tüzes kilist gyógyít.

Az diobelt mezzel, rutaval törd össze; az mellfajast es az kificzamodott tagot gyógyítja.

Az kinek az melye faj. Keress safrant, vadmezet, gyömbért fejr borban főzd meg, eora (= éhomra) azt igya, meggyógyul.

B.

Beka tojasa haszna Az beka tojasat keresd meg es olyan helyen keresd, az kit békanyalnak hinak az a po(csolyában), az ha tanálsz, tedd egy uj fazekben, had alljon harmadnapig, és után vedd fel, az rut, zavaros leszen, még más csuporba tedd, ugyan újban, még tedd a földbe 3 napig, had álljon ott, azután is vedd fel, akkor is nezd meg, még akkor sem tisztul meg, megint ugyan 3. uj fazekben tedd ugyanaz földbe, az harmadnapig had álljon ottan az földben, az ott szépen megtisztul, ozt tiszta üvegbe kell tölteni, azzal reggel-reggel egy-egy kicsinyég kend meg az orczadot, olyan gyenge leszel, szép fejér.

Bursa pastoris. Az szaz levelű füvet ha borban megfőzöd, hasfolyast gyógyít; az ki vért vizellik, hasznal; ha kezédben tartod, orrod vérit is megállítja.

Bárányüröm haszna. Ha merges gombat ettel, eczetben törd meg az barany irmot es azt igyad, kihanyatja veled. Az fejr irömmel összeve, dühös mérgessé lett(?) . . . . barom eczetből venni és innya kell adni.

Beléndfü-mag olaja. Szedd meg a belendfü-magot, aszald meg és törd meg hiven, meg azutan sajtold ki az olajat belőle, annak az olajnak hasznai vannak, minden fájdalmat meggyógyít es minden tüzes dagonatokat, fogfajast csudaképen meggyógyít, ha melegen a fogara veszi, de szajat befogja.

Brassai sziderjés phaltrom exempla idest Pladias Plarmalum. Glet fel font, eczet fel font, faolaj 1 font; ezeket meg kell főzni plastrom modjára, avas hust emészt.

Bogacz-kóró haszna. Az mely bogacz koro leveleben az víz meg áll, azt törjük olyamra az fejet, mint az borosta; ha az bogaczkoroban termett ferget avagy borban veszed es az negyednapi hideglelőnek az kezere kötöd. avagy gyökerevel a ferget összetöröd, disznohájjal vagy popiommal kened kezét, vakszemét vele, a mindennapi hidegtől meggyógyul.

Borsfü haszna. Ha főve eszed hussal és ha meg is iszod a levét, felgerjeszti benned a jambor feleséghez valo szerelmet.

C.

Czerfa haszna. A czerfanak levelét es a belső hajat borban főzd meg, igyad, gyógyít; ha borban főzöd a czerfanak levelet, fogfajast gyógyít.

Christelyezni így kell. Főzd meg a székfűvet erősen malyvalevellel együtt ugyan egy fazékban, üss ket tyukmonyat bele, ket tyukmonyni mezet, annyi vaját, erősen sodord össze, azutan a székfűvet szürd ruha által rea melegen, töltsd az holyagban, fudd fel az holyagot, kösd bele a christely végét, popyomozd meg kicsinyt, dugd a seggiben. a christely körül ruhával tekerd meg, hogy vissza ne jöhessen a szerszam, csafard bele az holya(g)ot; ha kivonod a christely-csüt erősen dugd be a seggiben, bocsasd ki egyszersmind; az az ember egy nap sem egyék, sem igyék vajnal egyebet, borsost ne egyék.

Daganatrul valo orvosság. Parlugot mentül erősebbet tudsz csinálni, görög fejt, camfort, cerusat, glétet, mentül erősebb ecetet tonalsz, temjent, ezeket meg kell törni porra, ugy kell bele vetni es el kell kevergetni, még meg nem hidegöl.

Dagadt nyakra valo. A vad repat nalad hordozzad s annak a kigyo nem arthat.

Emphlastrom deaquilum mag. Cassai rerum.

Seraphium	2 lott.	Malyva gyöker	5 lott.
Bedelium	2 lott.	Feje (<i>sic!</i>)	5 lott.
Armoniacum	2 lott.	Tengeri szőlő	5 lott.
Atraczel.	13 lott.	Kek lilium gyöker	5 lott.
Faolaj	13 lott.	Veres hagyma	5 lott.
Lenmag	5 lott.	Isop, akar Isop-viz	5 lott.
Finom grecum	5 lott.	Terpentina	5 lott.

Főzése így kell: Az lenmagot, finom grecumot, malyva-gyökeret, tengeri szőlőt, kek lilium gyökerét, veres hagymát, isop-vizet, ezeket a szerszámokat meg kell törni és tedd egy fazékba, tölts meleg lugot reá, had alljon vagy egy hetig, de minden nap megkeverd, mikor erranzod (= irányzod), hogy megnyolasodik, szürd meg, a succusat pedig ha látod, hogy jól elfőtt, hogy csak a sonkolya maradt, tehát bocsass hozzá faolajt, azutan a glétet is, de le vedd akkor a szénrül, mikor az gletet bele akarod bocsatani, ismet egy kevest ezeket a szerszámokat ugy facsard bele, armoniumot, bedeliumot, seraphiumot, a három fele szerszámot eczetben kell aztatni 1 nappal az előtt, de meg kell törni mind az 3-mat, oztan meg kell szitalni 1 tiszta ruha által, így kell belevetni ez 3 szerszámot, oztan erősen meg kell főzni, de mind keverten keverjed, hogy meg ne égjen, oztan ha látod, hogy sűrű, vedd le a tüzrül, oztan csinald csapban.

Emphlastrom oxi crucium.

Seraphium	4 lott.	Mastix	2 lott.
Galbanum	4 lott.	Temjeny	2 lott.
Armoniacum	5 lott.	Bedelium	2 lott.
Fekete szurok	4 lott.	Terpentina	3 lott.
Viasz	4 lott.		

Főzése így kell: A viaszat, varga-szurkot, terpentinat olvaszd meg, főzd meg jól, az többit is: a mastixot, temjént törd porra szep lagyan, de csak lagymelegen keverd bele, mert hamar megég, hogy jól megereszd es tudjad a mely napon meg akarod főzni. az előtt 1 nappal a negy gumot (*sic!*) megmeteld, tedd 1 mazos fazekba, tölts erős eczetet ra, hogy a gumat ellepje; az eczetet tedd meleg helyre, de mikor oztan meg akarod főzni, tedd mind fazekastul a tűzhöz, olvaszd meg es egy ruha által facsard meg az többi közé es főzzed ezzel is egy kevésbé lassu szénnél, de jól eszedbe vegyed, hogy meg ne égjen es vedd le a szénről es a safrannak a felét vedd bele, de mind keverjed, még meghül es az mind eloszoljon benne; oztan hogy meghül szedd ki az isopot, oztan a kezéd között törd meg erősen, a safrannak a felét akkor kell bele vetni es gyurni es sima leszen. mint a tesztat ahogy gyurjak, mert ha meg nem főzned, nem lenne jó, sem szep sarga; a safrany is ugy leszen jobb köziben gyurni es fenyümag-olajban mártsad az ujjodat es tenyeredet es nem raga(d) kezédhez, ugy vond erősen, hogy a safrany szép színű legyen közöttte es jól eloszoljon ben, hogy csoportos ne legyen.

Emphlastrom grissium canforatum.

Glét	2 lott.	Lapis claminaris	6 lott.
Faolaj	2 lott.	Görög fejer	4 lott.
Szarvasfagygyu	5 lott.	Semmi por	3 lott.
Baranyfagygyu	5 lott.	Mastix	1 lott.
Resina	8 lott.	Temjeny	1 lott.
Viasz	12 lott.	Camfor	4 lott.

Főzése ez: Ezeket eddig főzzed es keverjed mindaddig, mig megfő, oztan probald meg, ha jó, csinald csapban; fenyümag-olaj kell hozza, azzal kell csapban gyurni.

Emphlastrom Ponetur Culumis.

Viasz	4 lott.	Temjeny	4 lott.
Terpentina	2 lott.	Mira	1 lott.
Görög fejer	8 lott.	Fenyümag-olaj	1 lott.
Arany-glet	4 lott.	Camfor	1 lott.
Fejer toboz	2 lott.	Seraphium	1 lott.
Calafonia	4 lott.	Armoniacum	1 lott.
Galiczkű	4 lott.		

Főzése: A seraphiumot, armoniacumot eczetben kell aztatni, oztan meg kell szűrni, ugy kell közebe facsarni.

Emphlastrom apostolicum.

Vegy fejer viaszt	4 lott.	Mira	1 lott.
Temjént	2 lott.	Grispan	negy quintely.
Armoniacumot	4 lott.	Ezüst glet	2 lott.
Bedeliom	2 lott.	Egy quintely 1 icze.	
Galbanum	(üres).	Örvenygyüker	1 lott.

Az gyökerek igen jók azoknak, a kik fuvalkodnak, leleketet nem vehetnek, avagy nem emeszthetnek, ha bo(r)ban főzik, isszak ezér(t).

Emphlastrom hus nevelni valo.

Terpentina	4 lott.	Arpa liszt	2 lott.
Rossa	2 lott.	Sarco colla	1 lott.
Babliszt	2 lott.	Mirha	1 lott.

Főzése ez legyen: Igen lassu szennel kell megfőzni, csak kevéssé, oztan törni kell erősen, töltsed szelenczébe.

Emphlastrom siccatum.

Lapis claminaris	6 lott.	A sülyfünek levele	masfel lott.
Aranyglét	5 lott.	Sarga viasz	5 lott.
Görög fejr	5 lott.	Faolaj	20 lott.

Főzése immar ez: A viaszat olvaszd meg es az olajt töltsd hozzá, azutan a többit is, a kit meg kell törni a szerzamban, törd meg es elegyitsd hozzá es a szert mindaddig keverd, mig meghül.

Emphlastrom erative.

Sarga viasz	16 lott.	Temjeny	1 lott.
Terpentina	4 lott.	So, az kivel az etket szok-	
Ressina	9 lott.	tak szozni, hogy a seb	
Faolaj	4 lott.	meg ne hernyozzék . . .	1 lott.
Finom grecum lagy porul	3 lott.		

Főzése ez immar: Ezeket szépen meg kell főzni, erősen meg kell szűrni, meglásd, probald meg mind kihozza, ha lagy, vagy kemény, hogy szép sikos legyen.

Emphlastrom dagadasrul.

Mez	6 lott.	Erős eczet mezzel	1 lott.
Bonus arminus	2 lott.	Temjeny	1 lott.
Sírop	16 lott.	Camamilla porul	2 lott.

Főzése immar ez: Erősen kell főzni, hogy az eczet mind kifőjjön belőle, mindaddig kell főzni.

Emphlastrom szürke ir.

Viasz	8 lott.	Mastix	8 lott.
Terpentina	8 lott.	Temjeny	3 lott.
Szarvas fagygyu	8 lott.	Camfor	1 lott.
Lapis claminaris	8 lott.		

Főzése ez: Viaszat, terpentinat, szarvasfagygyut olvaszszad meg, szüird meg a tiszta had, azonban vedd le a tüzről, habard bele a porokat, jól elkeverd, hogy csuportos ne legyen, tedd a tüzhöz es lassu szénnél csak addig főzzöd, hogy elol-

vadjék jól a szerszam benne, vedd le oztan a tüztül, ne főzzöd, mindaddig keverd, míg meghül, csinald csaphan; igen jó szürke ír, megekhez (?) valo.

Emphlastrom ristix plastrom. Probatum.

Faolaj	1 font.	Aristolochia rotunda . . .	2 lott.
Sarga viasz	1 font.	Aristolochia longa . . .	2 lott.
Glét	1 font.	Lapis claminaris . . .	2 lott.
Armoniacum	4 lott.	Mirba temjeny	2 lott.
Bedeliom	4 lott.	Laurus olaj	2 lott.
Galbanum	2 lott.	Terpentina	8 lott.
Oppoponacum	2 lott.		

Főzése: Ezeket főzöd meg annak módja szerint, de a ki olvado szerszamok lesznek, megolvasszad es a gumakokat (*sic!*) eczetben kell aztatni 1 nappal előtte, mikor először akarnad főzni, ki kell az eczetből mindeniket főzni, ugy kell egymastutan mindeniket főzni.

Erős, kemény hideg ellen. Sarga gyeparnak az olajával mind kezen mind laban valo pulsusat azaz szökörését (*sic!*) 1 órával annakelőtte, mint előtte az hideg rea nem jönne, kend meg vele, hasznal.

Emphlastrom album, mindenre jó.

Rossa olaj	5 lott.	Fejir viaszt	8 lott.
Görög fejir	2 lott.	Camfor	2 lott.

Emphlastrom veres, sebre jó.

Terpentina	3 lott.	Viasz	6 lott.
Olaj	3 lott.	Cinobrium	2 lott.
Szarvas fagyú	6 lott.		

Ebszölő haszna. Amaz allito es bolo(n)dito ebszölővel ne élj, mert nem jó, hanem a ki nem alhatik, a fejet kösd avagy vizevel mossad az embernek fejet; hideglelés ellen is igen jó es meggyogyit. ha az fejére, vakszemere törve kötöd az ebszölőt es az ebszölőne(k) levelet, az, ki zöld, mind külső daga-dasat es szemének, fülnek, hasnak es egyeb tagjainak gyógyi-tasat megszerzi, ha kötöd vele.

Fekete szerszam.

Galles	4 poltt (= poltura árát).
Galliczkü	3 poltt.
Timso	3 poltt.
Grispan	3 poltt.
Nil album	6 poltt.
Assericum	6 poltt.
Eczet	2 poltt.

Fejir ír. minden sebre jó. Törd meg az glétet erősen, szitáld meg sűrű ruha által es a szitalt glétet vessed az

eczetbe főzd erősen. csakugyan erősen ám és a mikor eranyzod, hogy jól legyen, vedd ki a tűztől és töltsd a medenczébe és valamennyi legyen a glétnek a hígja, annyi faolajt eressz bele és a törőfával törjed erősen és szép tiszta fejr lesz.

Fejer citrom es ir.

Fejr viasz	4 lott.	Mastix	1 lott.
Lab fel	6 lott.	Temjeny	2 lott.
Terpentina	6 lott.	Egett timso	1 lott.
Rossa-olaj	4 lott.		

Főzése következik: Az terpentinat borban avagy rózsa-
vizben egy tiszta rézmedenczeben meg kell törni egy törőfával
erősen, ennek az mosatát szűrjed le és vedd először a viaszat
és olvaszd meg, azután a lab felt (*sic!*), ezután a terpentinat,
tedd lassu szénhez és jól el kell a porokat benne kevergetni,
hogy csuportosan ne maradjon és a porral is főzzöd egy
kicsinye, csak hogy elegyveledjek jól ben, de úgy, hogy csak
felbuzduljon ben egy kevéssé, vedd le oztan és ne főzzöd tovább
és töltsd szelenczébe.

Fejér citrom.

Faolaj	8 lott.	Mastix	1 lott.
Terpentina	8 lott.	Mez	2 lott.
Viasz	3 lott.		

Szarvasfagygyut, viaszat, feny(ű) tobozt, terpentina olajt
főzzöd meg úgy, hogy legyen nagy kevéssé, had legyen jó kemény
és eczetet tölts bele, mindaddig meg kell törni, míg fejr lesz.

Flastrom.

Sachir (<i>sic!</i>)	1 font.	Haj	1 font.
Glét	1 font.	Resina	1 font.
Eczet	1 font.	Terpentina	1 font.

Főzése: Elsőben az gletet az hajban főzöd és az eczetet
rea töltven, főzd el az eczetet ben, azután úgy tedd a szer-
szamokat bele és annak módja szerint főzzöd meg jól.

Fülfájás ellen. A nyarfa levelenek a vizét bocsasd a
füledbe, annak fájdalmát megenyhíti.

Fogad, inyednek fájása ellen. Pomagranat succusat
mezeld meg és a szajnak és fogadnak mérgét, rothadását
elüzi, külső kiliseknek ereit, embernek orrabul, szajabul való
fakadozasokat is elüzi és ront.

Fejr iröm haszna. Ha az magvat eczetbe teszed és ital-
ban, vérkorsagot megállit, minden gilisztat emberbül kihoz, ha
az füvet borban főzöd és azt iszod.

Franczurul való. Iros vaj 1 p(oltura ára), ó-háj 1 p.,
grispan cofarbiom 1 po., kenyesső 4 p., timso 1 po., bűdös

kü 1 p., miniom 1 p., egy fej veres hagymat ketté kell hasítani, annak minden részeit meg kell hinteni, de az hartyajat ki kell szedni es valamint volt, ugy kell összerakni és csepüben takarni, ugy kell megsütni, mozsarban meg kell törni erősen, ugy kell bele vetni a szerszamot. Jó; pro(batum.)

Feir deacoriom. Faolaj, fenyűtoboz, fejr viasz, görög fejr, camfor, mastix, fejr temjeny, ezeket kell összetimporalni.

Fakadozott labrul. Az asszu repat főzzöd meg szalonnaval es kend a zsirjával es levével mossad, de meg ne sozd.

Fekete irat így (kell) csi(nalni).

Viasz	2 lott.	Ollibanum	1 lott.
Veres olaj	1 font.	Mastix	1 lott.
Ohhaj	1 font.	Camfor	1 lott.
Calafonia	1 lott.		

A camfort immar az olajt tedd egy medenczébe, olvaszd meg, törd porokká az nevezett törni való szerszamokat es vedd bele, utolszor a camfort. Sompicznak (*sic!*) hívjak; az kinek az valaga igen nagy, az uráé kicsiny, hogy megegyezhessenek egymással: végy agrimoniumot, tölgyfa-hejat, gallest, timsot, főzzöd meg vízben, azutan vedd a timsot bele és mossá vele és ugy megegyezhetnek mindkettő egymással.

Fogfajasrul. Egy talban tölts tüzet, az tüzen felül belendfü-magot tölts es egy tölcserrel borítsd be, a töltsér vegit tedd a fogadra, had füstölöggjék jól meg általa.

Fa-moha haszna. Az fejr szagos famohat, a ki fenyű-fan termett, megiszod mezes borban, vizeletet indit és ha 6 penz nyomónyit adsz meginni az asszo(ny) embernek, rutsagit és kórságit kiinditja, ha pedig 14 pénznyomónyit mehserben adsz meginnya, vízi kórságot . . . . . meggyogyit. vér között valo fejr vizet kitisztit, anyja meheben valo holt gyermekeket kihoz.

Gilisza ellen. A gyepar-füvet mezzel törd meg szarazon es edd meg, a gilisztat kihozza belőled. Ugyan ez ellen: főzzöd meg a füvet levelével együtt es szüörd meg, az is jó leszen.

Gyomorra való flastrom.

Polyin	1 lott.	Viasz	1 lott.
Fodormenta	1 lott.	Gömber	2 lott.
Terpentina	fellot, kicsiny csak.	Faolaj	fellott.
Finum grecum	2 lott.		

A szerszamokat törd porra, keminyen meg kell törni, meg kell szitalni szépen, a terpentinat olvaszd meg, azutan vedd bele a polint, utána a fodormentat, utana a gömbert, utana a finum grecumot. utana a viaszt es főzzöd meg erősen es szépen.

Hideglelesről való. Tyuk monyat mind hajastul, egerfar-
kot timsoval együvé törj es kösd az hasadra, meggyogyul.

Hasfajasról való. A köménymagot es annak gyökeret
főzd meg borban és azzal éljen, avagy igyek gyakran b(előle);
igen hasznos.

Hidegtől megrepedezett seb. Csinalj flastromot a megtört
repabul es a borsonak hevebül (*sic!*), ugy kösd rea.

Hajat nevelni való szer. Az reteknek levét a konkolybul
való liszttel megegyvelited; haját nevel a kopasz helyeken is.

Hideglelesben való hőség ellen. Popiommal kend meg a
tested; hasznal.

Igen hasgyogyító ir. Vegy 1 lott faolajt, három lot lipés
mezet, 1 lott gumi arabicumot, tiszta temjent 1 lott, főzd ösz-
sze, de az(t) is bottal keverjed, hogy meg ne egjen.

Iz ellen való orvosság. Izopot, rutat, isten-fat, ciprost
főzz meg borban kenyérhaj alatt jól es azzal mossad a szadat,
jó az is. Finis.

Kolyikaról való szerszam. Veres czeekat, malyvalevelet
es csomo korpát, bele egy marok arpat, főzd erősen, hogy
harmada maradjon benne, oztan szürd le, a mennyi a vize es
a megint nem sok hijjant (?) meg, an(nyi) faolajt bele, főzzöd
is meg melegen es a cristelt befacsard neki.

Köszvényről jó szerszam. Vegy bikfat es tiszta tűz-
hely(en) egessd meg, had legyen az hamva két itczeni, főzzöd
meg jól es szürd által négyszer is tiszta ruhan, azutan tölt
any(nyi) bort rea, az mennyi a vize, avagy a lugja, timsot
kétannyi nyomónyt, azutan új mazos fazekben főzzöd any-
nyira, hogy fel ne forrjon es töltsd egy tiszta dezsaba, had
legyen annyi, hogy a laba-bokaig ellepje es meghaladja; legyen
oly meleg, mint a labad eltűrheti. Negy izben mosd meg ebben
a labodat; mindaddig tartsd benn, míg a melegsége tart, ezt
pedig reggel, ebéd előtt tizedfél óra tájban cselekedjed; estve
hatodfél óra tájban es mindjárt jó meleg, tiszta ruhával töröld
meg a labodat. Finis.

Köszvény ellen ez is jó. A reten termő nadnak a bojtjat
szedd le és főzzöd meg tiszta vízben és parold a köszvényes
tested vele.

Ittem ugyanarról. A fejr repat főzzöd meg, kösd rea,
hasznal.

Kü ellen. Keress erős eczetet, öntsd üvegbe es vess
galambsárt bele, had alljon ott; vedd le abban es annakutana
add meginnya nappal es megtöri a követ benne; ha megakarod
probalni, vess követ belé es megtöri benn.

Kerti mák haszna. Csakhogy vize igen alhit (= álmosít);

vagy szedd a makot, úgy iszod törve a vizet azon két maknak, vagy annak is a vizét ha iszod, nathat es fűbül való rutsagot, hurutot megallit; a maknak a magvat, vizét, a levelét ha megfőzöd vízben, azzal a fejedet es homlokodat mosod, fűfajast, hagymazatot, szent Antal tűzét megoltja; ha a hamvabul olajt csinalsz, a hurutot megszárazt(ja), torokfajast gyógyit es hideglelest lagyit, almotlansagot a mak olaja elűz.

Kigyó es beka ellen. Ha az jóillatu molyfüvet viragostul, magostul mezes eczetben megfőzöd, megiszod, minden mérget, kigyót, bekat megöl; ha gyakran a rutát, foghagymat, papafüvet együvé főzöd es gyakran iszod, ha fejr borban megfőzöd a polajt, csombort, mezet es alloest vetsz bele, azt iszod, kigyót, bekat kiűz az emberbül.

Kancur-tályog ellen. Foghagymat főzzöd meg eczetben, faolajban. Finis.

M.

Menny(üt)estül. A cengegő-füvet főzd meg borban es faolajban es kösd a mennyütésre.

Mennyü való. A fekete gyepart meg kell főzni borban es felül rea kell tölteni a leveben es a ruhat is martsd bele, kösd be vele, jo az is.

Mindenfele szeplős orczarul, kékség ellen jo. A reteklevet nyersen avagy a megfőtt reteknek levét avagy vizét egy kis rozsa-mézzel megelegyitvén, embernek mindenfele szeplőt es orczajan való kékséget eltörli és megtisztítja.

Mindenfele hideg ellen jo. A vijola-olajt a fejr máknak olajával megelegyitven, az hidegben levő embernek hata-girinczet ezzel megkenvén, igen jo, a kinek valami testebeli tagja faradt, ugymint etikaban (*sic!*) es masfele hidegben.

Mezei ökör-nyelv. Ha az levelét, gyükerét, viragjat borban megfőzöd, gyakran iszod, merget kiűz a szivbül.

Mogyoro haszna. A szaraz mogyoro belit törd meg igen szepen, vesd borba, idd meg; avagy ha megsütöd is, mint a gesztenyét es úgy veted egy kis borba es idd meg, nathat es flammát (= flegmát), hurutot gyógyit.

Macskatövis haszna. Ha borban megfőzöd a macskatövisnek a gyükeret es megiszod, majnak, a lepnek dagadasat meggyógyitja es elűzi; ha a gyükeret is rea kötöd, turhakat a torokbul es minden dagadast elmos. Prob(atum). A pokolvar ellen ha az vizevel mosod es kötöd, az is hasznal, és a kinek a szeme homalyos is, annak is jo a szemenek; szív dagadasat elűzi, világositja a szemeket.

N.

Nyel csapraul valo orvosság. Gömbirt, szerecsendio viragot, timsot, ezek mind egyaránt legyenek, ugy törd össze es ezzel nyomd fel.

Nyakfog ellen. Az apiomnak akar a tövet, akar a levelet törd meg, tedd a nyelved ala, el feküdj le s meggyogyul.

Nehezen valo lehellet ellen. A safrant borban főzze meg, a nehezen lehelletü ember igya meg.

Negyed és mindennapi hid(eg). Törd meg a retket eczetben, had alljon vagy harmadnapig, azutan facsard meg egy kevéssé s tégy elegendő mezet hozza s egyvelitsel jól, de ha nadmezet megegyveleted, az mindennapi hideget elüzi es jo ellene es hasznos is, mit ha valami nyers allat volna a gyomrodban, tölts a hasadra eczetet es mezet es abban a mennyi kell egyél, arra meleg vizet igyal es ujjaidat dugd a szadban, kihanyod gyomrodbul mindenféle nyers allatot.

Nagy csinal haszna. Főzzöd meg edes borban a nagy Czinal tövet es igyal belőle es a kit szeret(sz) is, azt is kinald vele, szeretni fog tegedet.

Orbanczrul való szer(szám). Eczetet, egett bort 3 p.(oltura árát), timsot 3 p., galiczkövet 2 p., tyukmonynak csak a szekit, ezeket egyben kell törni, megaluszik magaban szepen; ezzel kend.

O sebrül való felső emfat (= emphlastrom). Vegy babilisztet, nadalyfű-gyökeret es porul bonus arminust. tyukmonyfejét; egyben kell törni es a daganatra kell kötni es tedd rá.

Orczafejirítő szerszám. Repcziny avagy mustar-magot, görögfejirt mezzel, buzakorpaval csinald czibere-ketőt; ezzel mosd meg orczadat.

Otvarrul való orvosság. Az menyhalnak a majat tedd egy poharba, tedd a tűzhöz, annak zsirja leszen; kend vele, meggyogyul.

Puskagyobisrul való szerszam. Az foeinimikumot törd meg es timporald össze mézzel es kend a tiszta ruhara, tedd rea az húsrá, a hol az gyobis vagyon es felszíja, es szedd ki belőle a golyobist.

Pokolvarrul való szerszam. Faolaj, egett bor, fenyűmag, lórs, diobél, foghagyma. ezek egyaránt legyenek.

Item. A safrant aztasd meg borban, kösd rea.

Item. Arva czinalt, sőt, mézet törj össze, kösd rea.

Retek haszna. Ante cibum venum. inter cibum cibus, post cibum venit medicina a retek; etel előtt méreg, etek között étel, etel után or(vosság).

Regi es nehéz ember mellen levő hurut ellen. Főzzöd meg

a retket valami etelben petrezselyem módjára, igen jó és hasznos ember melleben való hurutok és egyéb nehezsegek ellen; ilyen módon a vízi betegségben is jó.

Rozsa haszna. Az száraz veres rozsát főzzöd meg borban és szüird meg, fűfajonak ha hüsegből tamadt, igyek jól; fogfajast, fűfajast és a szemerem testenek dagadasát elüzi; ha az borban főtt rozsát rea kötöd, hevseget megallítja, sőt a szent-Antal-tűzét is megoltja.

Stix Phlstrom.

Galbanum	2 lott.	Mira	5 lott.
Armoniacum	4 lott.	Arristolokhia rotunda.	
Ornolum (?)	2 lott.	Arristolochia longa. . .	5 lott.
Bedeliom	4 lott.	Olle ligni	5 lott.
Laurus olaj	5 lott.	Litargina caerae. . . .	fel font.
Ollybanum.	5 lott.	Terpentina	8 lott.
Lapis claminoris	5 lott.		

Szemfajasrul való unguentum.

Comfor dragmot	2 lott.
Nil dragmot	11 lott.
Olleum rosarium	11 lott.
Cera alba quantum sufficit.	

Szemnek való szürke ir.

Rozsa olaj	5 lott.	Juncea perforata	11 lot.
Mastix	1 lott.	Rozsaviz	1 lott.
Nil	1 lott.	Fejér viasz a mennyi kell.	
Camfor	1 lott.		

Lassu szénnél kell főzni.

Súly ellen. Keres súly disznót, egy új fazekban egészl meg és új földővel fedd be, de megfogd, hogy ki ne ugorják a fazekbul és ha megég, törd porra és úgy add meginnya borban, meggyogyul.

Sebesnek való ital.

Sclopendia	1 lott.	Liqviricia	3 lott.
Diptamnus	1 lott.	Rozsa polipodium. . . .	3 lott.
Tormentila.	1 lott.	Camfor	3 lott.
Szarvas nelyve	1 lott.		

Ezeket borban meg kell főzni és reggel-estve melegen kell innya.

Szederjes ir.

Arany glét	1 font.
Faolajt	2 font.
Erős eczet	1 lott.

Ez három szerszamat főzzöd erősen össze és mikor esmed, hogy megfőtt, megkeményült volna, vedd ki a tűztül és csinald szelenczében.

Sárga citrom, minden sebre igen jó. Fejir lilium-olajt, rozsaolajt 8 lott, giliszta olajt, sarga viaszt 5 lott, mez 5 lott, terpentina 8 lott.

Főzése ez: Viaszt, mezet, terpentinat meg kell olvasztani először, azután mind a több szerszamokat, mikor immar mind megfőnek es meghül es jól meg kell törni, hogy a meze ne legyen csuportos, kemény.

Sebnek tisztulasarul. Ezerfarkat, tyukmony-fejért össze kell törni es egy kis lepes mezet kell belevetni, sebekre kell tenni, minden rusnyasagot kitisztit a sebből, fájdalmat is megennyhiti es meggyogyitja.

Szent-Antal tüzerül. Az feketete (*sic!*) szerszamot kenjed a Szent-Antal tüzere, az turrális orbanczrul is, folyosorul is es mindenféle fakadasokrul hasznos.

Sebnek virit ezzel jó megallítani. Az tyukmony haját egessd meg, fekete süveg (?) darabot együtt törd meg, hints vele, jó.

Sülyről való szerszam. Az kinek a szajaban vagy on a süly, mercuriommal kösse be 2 vagy 3-szor, meggyogyul.

Szürke ir. Olaj, viasz, terpentina 1 lott, vagott bécsi safrant, fejir citromot, olajt 3 lott, görög fejert 1 lotot, barany-fagygyut 1 lot; ezeket kell együvé csinálni.

Szürke phltrom.

Faolaj	2 lott.	Lapis claminaris	1 lott.
Szarvasfagygyu	1 lott.	Mastix	1 lott.
Fejir viasz	2 lott.	Camfor	fel lott.
Glet	3 lott.	Mirha	fel lott.

Ezeket lassu szennel kell főzni. Turos labra jó.

Szajnak való veres ir.

Mez	1 lott.	Cytromhaj	1 lott.
Eczet, mennél erősebb	1 lott.	Bisalma-por	1 lott.
Timso	1 lott.	Grispany	1 lott.
Büdös kű	1 lott.	Szerecsendio-virag	1 lott.
Narancshaj	1 lott.		

Főzése: Ezeket mind porra kell törni, szepen meg kell szitalni es úgy kell bele vetni az olvado szerszamokba, a porokat úgy kell bele vetni egymás után szep rendvel es a mely szajban rothadas esik, arra jó; csak tartsa szajaban, a mezet, eczetet főzni kell, a porokat úgy kell bele vetni es egy keves korig főzni kell; elhidd, hogy bizonyos es jó.

Sargasag ellen. Ezeket főzöd meg: Centauriat, lo-mentat (?), varadicsot, menyfü-levelet mentül többet, papa-füvet, ezeket meteld aprora, főzöd meg borban, azt igya; olyan kis csuprot csináljon pisalmabul veres selyemmel (*sic!*).

Szifogas ellen. Az cyprus főzzék meg borban kenyerhej alatt, igya azt.

Sarga ir, phalstrom modra. A viaszot olvaszd meg, terpentinat, resinat is bele, a cucurmer nevü gyökeret törd meg, utoljara vesd bele es olyan gyökre talalsz a patikaban, a kire kend es tödd így sürü vaszonra, szüird meg, had fagyjon meg; minden sebre jó.

Szemnek valo viz. A kinek veres a szeme, egy kis nadmezet erősen törj meg, a tyuk monyat főzzöd meg erősen, a fejerit tedd a nadmezhez a muzsarban, egy keves székfűvet is hozza kell tenni, erősen meg kell törni es egy sürü ruha által facsard ki egy üvegbe es vess egy kis vitrom albumot bele, egy csöpp faolajt is, bocsasson a szemébe egy csep(pet).

Seresre (= sérülés) valo orvossag. A retket hamozd meg hejatul es hájjal süsd össze; es igen jó serölt embert vele kötni.

Szeplös orczarul. Szedd meg a fejr irmet es annak a levelét es törd meg szepen tiszta mézzel együtt es kend az orczadat vele.

Serestül valo szer. Vedd meg a veres körtét a patikaban valamin adjak abban, csak egy pénzt se kér el, hanem csak magad add az arat es azt törd meg, vessed égett borba, avagy nyers borba es idd meg; hidd el, jó az is.

Item. Végy olajat, égett bort, szappant, főzzöd mind ezeket a szer(szamokat), annakutana hadd meghülni, oztan a tyukmony fejerit üsd bele es a tűz mellett keverjed; élj vele, a serölt ember meggyogyul tüle.

Siropus phlastrom. Bonus arminust, eczetet, mézet, jó lenmag-port, camforbia (*sic!*) majort, alabastrom-port, ezeket keverd össze es kend ruhara es kösd be vele, jó.

Seblüni valo viz. Timsot, temjent es az borban vess tikmony-fejirt is es azzal keverd el, azzal lüjjed.

Szürke citrom.

Viasz	8 lott.	Mastix	2 lott.
Rozsaolaj	10 lott.	Temjeny	2 lott.
Terpentina	3 lott.		

Főzése: Először az olajt, a terpentinat olvaszd meg es úgy hord közibe a porokat, tedd először a háromfelet bele, hogy egyben főzzöd, ha sonkolyos, megszüird egy tiszta szelenczébe es hogy meghül, oztan törjed erősen a törőfával es töltsd szelenczébe es köss vele; igen jó citrom hernyos sebre. Finis hujus operis.

Torokfajasrul valo. A vereshagymat főzzöd meg es fejer irömmel törd össze es vesd mezbe es főzzöd meg, melegen, a mint eltürheti a torkod, kösd rea.

Turus (sebről) valo szer. Tyukmony székit, vaját. egy tyukszéknyi mézet, annyi tiszta tesztat, annyi egetett timsot tégy egy medenczébe, dörgöld el, mezzel inkább lehet, a sebet kend vele.

Tüzes kelis ellen. Eczetben főzzöd meg a sarga gyupart, jo a tüzes kelisre.

Turos labnak valo citrom. Az apiomot es a szép szőlőt törd meg egyenkint, facsard meg tiszta rézmedenczebe az levét es tölts rozsaolajt, rozsamezet, terpentinat reaja es főzzöd lassu szénnél es szüörd meg oztan, tormentila gyükeret, nyul rozsat, temjént törd meg es szitald meg, ugy vesd bele es egy kis rozslisztet is tégy bele, egyvilits el vele es igen jo ir.

Ungventum, minden se(b)re jo.

Fejir viasz.	4 lott.	Temény.	2 lott.
Rozsaolaj	15 lott.	Safrany.	6 pénz ára.
Mastix	2 lott.		

Főzni így kell: Meg kell főzni jól a maxtixot, temjént, safrant, es mikor meg fog főni, akkor kell bele vetni a porokat.

Ungventum dediscatum.

Lapis claminaris.	8 lott.	Fejir viasz.	3 lott.
Terra sigillata	5 lott.	Rozsaolaj es vijolaolaj	2 lott.
Arany glet es görög fejir	6 lott.		

Főzése így kell: Meg kell főzni az olajban a haromfele szerszamokat, ugymint a lapis claminarist, terra sigillatat, arany glétet, azutan mind a többit először, oztan a görög fejert, azutan a camfort kell utol(jára) bele vetni, mert jobb.

Ungventum íz ellen, kinek a fogat esz(i).

Mez	masfel lott.	Narancs haja	2 lott.
Erős eczet	6 lott.	Pomagranat haja	1 lott.
Szerecsen dio	6 lott.	Székfű	1 lott.
Szerecsendio-virag	2 lott.	Csukanak a foga	1 lott.

Főzése így kell: A szerecsendio, szerecsendio-viragot, narancshajat, pomagranat haját, székfűvet, csukafofogat porul kell megtörni es úgy kell a szerszamokat bele hanyini a mézbe es az eczetbe es úgy kell főzni jól és ha meghül, azzal kell a fogait mosni es dörgölöni.

Ungventum sarga citrom.

Sarga viasz	13 lott.	Calafonia	1 lott.
Faolaj	1 lott.	Mastix	1 lott.
Terpentina	8 lott.	Temjény	2 lott.
Resina	1 lott.	Safrany	8 lott.

Főzése immar (ez): Lassu tűznél kell megfőzni a maxtixot, temjént, safrant utol(jára) kell bele hinteni, mikor megfőnek a felső szerszamok, hogy meg ne egjenek a szerszamok,

azután vedd ki a tüztől, törjed erősen es egy tikmony fejjrt kell beleütni es ugy kell megtörni erősen, ugy leszen jo.

Ungventum sarga cit(rom).

Fejir liliom-olaj	8 lott.	Sarga viasz	5 lott.
Giliszaolaj	5 lott.	Méz	5 lott.
Rozsaolaj, annyi.		Terpentina	8 lott.

Főzése: Viaszat, mezet, terpentinat meg kell olvasztani először, azután a több szerszamokat ugy kell bele vetni es ugy kell főzni es ha megfő, ugy kell törni, hogy a mez csuportoson ne maradjon benne.

Ungventum citrom, egesről jo.

Giliszaolaj.		Faolajt es lenolajt es terpentinat.	
Szent-Janos olaj	3 lott.	Sarga viaszt	3 lott.

Főzése immar (ez): Ezeket meg kell főzni lassu szénnél, de sokaig ne főzd, mert megég; ez igen jo ir.

Ungventum citrom főzése.

Viasz	6 lott.	Terpentina	2 lott.
Fejir liliom	3 lott.	Mez	1 lott.
Momortika-olaj	3 lott.	Rutta-olaj	3 lott.
Szent Janos füve olaja	3 lott.		

Főzése ez: Először a mezet, terpentinat meg kell olvasztani, ha esmered, hogy nem tiszta, meg kell szűrni, oztan a viaszat olyankor mas medenczeben kell megolvasztani es mind egybe kell megolvasztani es egy kevésbé kell főzni, oztan hogy kiveszed a tüztől, oztan mindaddig törd a törőfával, mig meghül, mind keverni kell, mig főzi az ember.

Ungventum szürke citrom.

Viasz	8 lott.	Lapis claminaris	3 lott.
Rozsaolaj	10 lott.	Mastix	2 lott.
Terpentina	3 lott.	Temjeny	2 lott.

Főzése: Először az olajt, a terpentinat es a viaszt olvaszd meg, ugy hanyd bele a porokat, először a háromfelet, hogy egyben főzzöd, ha sonkolyos, megszürd egy tiszta medenczeben es hogy meghül, kend medenczébe es kor(álj?) vele; igen jo citrom hernyos sebre. Probatum.

Ungventum apostolicum.

Terpentina	4 lott.	Galbanum	1 lott.
Cera alba	4 lott.	Mira	1 lott.
Resina	4 lott.	Oppoponacum	1 lott.
Armoniacum	4 lott.	Flos eris	1 lott.
Arristolochia longa	5 lott.	Litaregerium	3 lott.
Ollybanum	5 lott.	Os ovum ollium	5 lott.
Bedelium	5 lott.	Magnus kü pora	4 lott.

Főzése ez immar: Nyarban 2 font olajban, telben 3 font

olajban először olvaszd meg a viaszt, uta(na) a resinat, uta(na) a terpentinat es a glétet, habard bele ezeket az ötféle szerszamokat, bedeliomot, galbaviumot eczetben kell megaztatni es borbán egy nappal azelőtt, a mikor meg akarnád főzni es akkor azt is mind eczetestül a tűzhöz kell tenni es ugy meg kell olvasztani es oztan a szerszamok közebe ugy kell facsarni, oztan a porokat mind rend szerént kell tűzben hanyini es keverni kell, hogy meg ne égjen.

Ungventum emplatom regi csapos sebrül akarmi testen vagy kézen vagy lábon vagyon.

Fejir viasz	1 lott.	Vitrolium romale	1 lott.
Szarvas fagygyu	1 lott.	Galles	(üres).
Ó-haj, disznóé	1 lott.	Ingenie bis boame (?)	6 lott.
Mez	5 lott.	Tyukmony-fejir	6 lott.
Terpentina	14 lott.	Bisalma levele	4 lott.
Faolaj	8 lott.	Kisebbik nadaly füve	4 lott.
Laurus olaj	1 lott.	Finum grecumot	1 lott.
Görög fejir	1 lott.	Alvo paticumot	10 lott.
Grispany	1 lott.	Galbanumot	8 lott.
Veres mirha	(üres).	Camfor	1 lott.

Főzése így kell: A viaszt, szarvasfagygyat, haját, mezet, terpentinat, faolajt, laurus-olajt, ezeket lassu szénnél főzzöd es olvaszd össze es annakelőtte egy nappal a galbanumot eczetben meg kell aztatni es a tűznél meg kell olvasztani, mint egy hideg tejfel hig legyen es facsard ezt is közebe, főzzed el a sonkolyat, annakutana mind a lagy porokat keverd el jól benne, hogy csuportos ne maradjon a szerszam között, egy kicsinyég lassu szénnél főzzed es ne sokaig, vedd le oztan es ra keverd meg, meghül, oztan hogy meghül, ugy vesd a tikmony-fejért közbe es a törőfával jól törd el közöttte es tedd szelenczébe.

Ungventum francsus sebre.

Rozsaolaj	20 lott.	Görög fejir	8 lott.
Fejir viasz	10 lott.	Terpentina	2 lott.
Szep szőlő vize	16 lott.	Temjény	2 lott.

Főzése im: Rozsa olajt, fejir viaszat, szep szőlőt vesző (?) vizet, görög fejért, ezeket meg kell főzni jól, hogy a szep szőlő viz kifőjjön belőle, azutan oztan ugy kell a többi szerszamat bele vetni es a temjent utol(jára) kell belevetni.

Ungventum senyedékrül valo es rürrül.

Disznohaj	10 lott.	Mastix	4 lott.
Laurusolaj	4 lott.	Fejir temjény	4 lott.
So es eczetben megölt kényeső	4 lott.	Közönséges so	5 lott.
Fejir viasz	4 lott.	Utifűnek succusa.	

Főzése immar: A viaszt. laureolajt, hajat egyben kell erősen törni es tedd a tűzhöz, hadd főjjön jól meg, mindaddig, míg meg nem főnek belőle. azután hogy kifőnek, vedd le az tűztől, kavard még meghűl, oztan hogy meghűl. vedd bele oztan a sot, eczethen megölt kénesöt, az ungvantumot es minden szerszamokat es viaszt; kotesrül jo.

Ungventum veres ir.

Grispany	1 lott.	Arany glét	1 lott.
Galickú	3 lott.	Vizelet	2 lott.
Timso	3 lott.	Méz	4 lott.

Főzése: Immar ezeket, a kit porra kell törni, törd porra es keverd a mezbe es a vizeletbe, mind összetimporald szépen es főzzöd meg, de ne igen. Haszna ez: Valamely seb megvakult volna es ugy megallott volna, hogy gyógyulni nem akarna, kösd vele es jora fordítja es megtisztítja.

Ungventum sarga ir, egesrul. Faolaj, baranyfagygyu, sarga viaszt, egett bort, ezeket össze kell timporalni es meg kell főzni.

Ungrentum monydagadasrul. Bablisztet, arpalisztet, szekfüviragot, közé gyömbért, szekfü-olajt mind egyarant 6—6 lott; safrany 8 penz ara, meg kell főzni, hogy ruhara kend, azt kell reá kötni.

Utifü haszna. Ha harmat törsz meg a leveliben. megfőzöd borban, harmadnap hideget meggyogyit; ha 4-et törsz meg, negyednap hideget gyogyit.

Veres olaj. Szedd meg a csengő-fűnek a viragot es vesd egy mosott fazékba es önts jó bort reá, főzzöd erősen, hogy harmad vize maradjon, avagy fele maradjon, mindaddig főzzöd, annakutana önts faolajt reaja. ismét főzzöd, (míg) a bor mind kifő belőle, csak az olaja marad, vedd in ezeket bele.

V.

Veritek a vízibetegség ellen. A rozmaringot főzzöd meg a mentával együtt borban es faolajban, azzal kend meg testedet, megveritekezel utana. igen hasznos a vízibetegségben levő embernek.

Veritékindító. Kend meg a popiommal a köldököt, ember veritekezik utana. A popiom pediglen ilyen dologbul s ilyen formaban csinaltatik: Vedd a nyirfanak vizét, azaz budboit (= bogyóit) meg ki nem csiralik (*sic!*), a maknak levelét, 2 vagy 3 hat feke(te) natragulya levelit, bolondito

fűnek a levelet es zöld szőlőhiját. mindenik feljebb ne legyen, hanem egyenlőképen legyenek. ezek mind összetörettessenek, az borban forraltassék, a miglen a bor elfő. azutan erősen csafarjak ki egy darab poszto által es azt megszürvén, uj haját tegyen hozza sotalant, a mennyi elég es egy talban törjed a tűz mellett. mig kenő lesz belőle es valami edenyben csinald.

Verhasrul valo orvosság. A vizahojagot meg kell törni, szerecsendiót. ezeket tedd bele. ugy kell megfőzni, azt igya.

Veres ir. mindenre jo.

Viasz	4 lott.	Ezüstglét mennyi egy arany nyomónyit.
Faolaj	4 lott.	Terpentina . . . . . 2 lott.
Mastix	2 lott.	Camfor . . . . . 1 lott.

Főzése: Ezeket összefőzze, először a viaszt, faolajt, terpentinat egy medenczebe tegye, ugy kell megolvasztani szénnél és kevergetni kell, a glétet, miniomot bele kell vetni, annakutana a porokat, oztan kemenyen kell főzni es hogy megfő, szúrd meg ruha által; jo ir.

Vari borbely Phlastroma.

Mez	1 meszely.	Bors	3 lott.
Aranyglét	2 lott.	Tormentila-por	3 lott.
Terpentina	2 lott.	Diptamus-por	3 lott.
Resina. eresztett	3 lott.	Kigyo trang	3 lott.
Viasz	4 lott.	Liszt, mind korpastul	3 lott.
Temjeny	4 lott.	Foghagyma-por	2 lott.
Timso	2 lott.	Arva csinal-por	2 lott.
Vakundok-por	2 lott.	Apro bojtörjan-por	2 lott.
Grispan	3 lott.	Czinadonia	3 lott.
Mastix	3 lott.		

Főzése immar: A foghagymát meg kell egetni es ugy törd meg, az olvado szerszamokat olvaszd meg es fele porokat mertek szerint bocsasd bele, de csak lagymelegen bocsasd bele, mert megégnek, ha igen melegen bocsatod bele a porokat es hogy legyen . . . . . ne is főzzöd, oztan összetimporalvan es ugy keverjed, mint olvasztott szerszamokat es összegyurjad mind szépen, beleje ugy töltsed; a vakundat pedig jól meg kell szaraztani es sokaig pedig meg kell megtörni, azt mondjak felőle, hogy a ki megveszti az embert, odamegyen. Finis.

Vestesről (= vesztésről). Egy uj fazekben igen-igen jo bort, uj szappant kell belefaragni, azt igen-igen jól meg kell főzni, Csak avval kell kötni, massal nem kell, meggyogyul szépen.

Verallato por. A mely tyukmonybul kikél a csirke, egesd meg, törd meg, hints vele.

Veres ír pokolvar ellen. Keress egy serpenyőt, tölts 1 itcze tiszta vizet bele, vess bele egy össze-marok timsot, tedd a szénhez es megforrald, vedd ki, ismet vess egy össze-marok grispanit bele, törd el es keverd meg benne, ez leszen jó veres ír.

A szalkastikumot így kelt csinálni. Erős porlugot csinálj, had alljon vagy egy néhány napig, azutan égetetlen meszet vess bele es keverd el benne, míg megolvad, csakhogy gyakran kell kevergetni, hogy szépen megtisztuljon, azutan oztan patellába kell szűrni tiszta ruha által es erősen meg kell főzni, úgy, hogy csak a fenekén maradjon egy kicsiny.

Finis.

GLOSSARIUM.

Agrimonium = Agrimonia Eupatorium L., Bojtorjános Párló, a Rózsafélék családjába tartozó növény.

Album grecum, lásd: Görög fejér.

Album Vitrolium. *Vitrom album* = Vitrolum zinci, fehér gálicz, fehér vitriol, kénsavas horgany.

Allue = aloë, a Magzating-félék családjába tartozó növényekből nyert s megszáritott nedv. Nálunk a XVII. században az urasági kertekben termesztett *Szárölelő Aloës* nedvéből is készítették.

Alvo paticum = aloepaticum citrinum, vagy aloë hepatica. Ez utóbbira nézve lásd: Allue.

Apium = opium, mákony, az állomhozó mák. *Papaver somniferum* L., a Mák-félék családjába tartozó növény megvagdalt fejeiből kifolyó s megszáradt tejnedv.

Apro bojtorjan = Agrimonia E. Lásd: Agrimonium.

Arany glét = Goldglätte, sárga óloméleg.

Aristolochia, Arristolokhia, lásd: Farkasalma.

Armoniacum = Sal Armoniacum, Sal Ammoniacum, szalmia, szalmia-só.

Arrena = arena urinaria, húgyfövény.

Arva Csinál = 1) *Urtica Urens* L., apró csalán, a Csalán-félék csal. tart. növény. 2) *Lamium album* L., fehér Tátkanaf, az Ajakosak csal. tart. növ.

Atraczel = *Anchusa officinalis* L., mezei Atraczel, a Borágó-félék családjába tart. növ.

Barany üröm, —üröm = *Artemisia pontica* L., a Fészkesek csal. tart. növ.

Bedellium, Bedellium = *Bdellium indicum*, myrrha indica, hissa bol, Arábiából és Afrikából származó gyanta.

Beléndfü = *Hyosciamus niger* L., bolondító Csalmatok, a Csucsor-félék csal. tart. növény.

Betonika = *Betonica offic.* L., orvosi Betonika, az Ajakosak csal. tart. növ.

Bisalma = *Cydonia* vulg. Tourf., közönséges Birs, az Alma-félék csal. tart. növ.

Bodzafa = *Sambucus nigra* L., gyepű Bodza, a Loncz-félék csal. tart. növ.

Bogacz koro = *Dipsacus laciniatus* L., héjjakút Mácsonya, a Mácsonya-félék csal. tart. növ.

Boldogasszony mentája = *Balsamita vulgaris* L., lapos Balsamint, a Fészkesek csal. tart. növ.

Bolondító fü, lásd: *Beléndfü*.

Bonus Arminus = *Bolus armena*, bol, lemnoszi föld, szfragid, örmény agyag, Lemnosz szigetéről való agyagféleség.

Borsfü = *Satureja hortensis* L., borsos Szátorja, az Ajakosak csal. tart. növ.

Bursa pastoris = *Capsella bursa pastoris* Mönch., pásztor-táska Csapka, a Keresztesek csal. tart. növ.

Budboit = bogyóit, helytelenül áll e helyett: rügyeit. Lásd: *popium*.

Büdius kü = *Sulfur nativum*, büdöskő, kénkö.

Calafonia = *Colofonium*, hegedűgyanta.

Camamilla = *Matricaria chamomilla* L., orvosi Székfü, a Fészkesek csal. tart. növ.

Camforbia = *Euphorbia Lathyris* L., nagy Sárfütej, a Fütej-félék csal. tart. növ.

Camfor dragma = kámfor, *camphora*.

Centauria = *Erythraea Centaurium* Pers., ezerjő Földepe, a Tarnics-félék csal. tart. növ.

Cerussa, lásd: Görög fejr.

Cinobrium = Cinober, higanykéneg.

Cipres = *Cupressus sempervirens* L., örökzöld Cziprus, a Tobzosakhoz tart. növ.

Citrom = *malum medicum*, citreum, ír, gyógyszer.

Culumer = *fructus Momordicae elateri*. Lásd: Momortika.

Curcumer gyüker = *Curcuma longa* L. és *Curcuma viridis* Rof. növények gyöktörzsei.

Csabalenum = *Poterium sangvisorba* L., vérfejú Csabair, a Rózsa-félék csal. tart. növ.

Csengő fü = *Hypericum perforatum* L., csengő Linka, a Linka-félék csal. tart. növ.

Csombor = *Mentha Pulegium* L., csombor Mentha, az Ajakosak csal. tart. növ.

Csuka = *Esox lucius*, közönséges csuka.

Csuportos = csoportos, conglomerát-szerű.

Czerfa = *Quercus Cerris* L., Cserfa, a Kopáncstermők családjából.

Czinadonia = *Chelidonium majus* L., Czinadonia Gódircz, Vérehulló-fű, a Mák-félék csal. tart. növ.

Diptamnusz = *Dictamnus Fraxinella* Pers., kőris Ezerjő, a Ruta-félék csal. tart. növ.

Diszno mogyoro = *Xanthium strumarium* L., szúrós Csimpaj, az Ambruska-félék csal. tart. növ.

Dulcis radix = *Polypodium vulgare* L., édes gyökerű Páfrány, a Harasztok osztályába tart. növ.

Ebszolo = ebszőlő = *Solanum nigrum* L., szépszőlő, fekete Csucsor, a Csucsor-félék csal. tart. növ.

Egerfark = *Achillea Millefolium* L., egérfark Cziczkoró, ezerlevelű-fű, a Fészkesek csal. tart. növ.

Egett bor = égett bor = *vinum adustum*, *vinum destillatum*, a borseprüből nyert alkohol.

Eoforbiom = *Euphorbia*, lásd: Sárfü.

Erranzod = irányzod, látod, észleled.

Etika = hektika, tüdősorvadás.

Ezerfark, lásd: Egerfark.

Ezüst-glét = *Silberglätte*, *argyritis*, *lithargyrium*, *spuma argenti*, ezüsttajték,

Facskando = fecskendő.

Farkasalma = *Aristolochia Clematitis* L., farkas Gégevirág, a Gégevirág-félék csal. tart. növ.

Fejér iröm = *Artemisia Absinthium* L., a Fészkesek csal. tart. növ.

Fekete gyepar = *Origanum vulgare* L., szurokszagú Murvapikk, az Ajakosak csal. tart. növ.

Fodormenta = *Mentha Crispa* L., az Ajakosak családjából.

Foeiniculum = *Foeniculum officinale* All., édes Kömény, az Ernyősök csal. tart. növ.

Fődi bodza = *Sambucus Ebulus* L., a Loncz-félék csal. tart. növ.

Folyofü = 1. *Glechoma hederacea* L., kétiksz Repkény, az Ajakosak, 2. *Vinca minor* L., bőrvén Meténg, az Apoczin-félék, 3. *Polygonum convulvulus* L., szulák Czikkászár, a Czikkászár-félék, 4. *Convulvulus arvensis* L., kis Szulák, a Szulák-félék csal. tart. növ.

Franczu = *morbus gallicus*, *Elephantiasis*, *Lues venerea*.

Galambsár = galamb-trágya.

Galbanum = *gummi resina galbanum*, sziriai gyanta, a *Galbanum offic. Don.*, az Ernyősök csal. tart. növény gyantája.

Galiczkü = gáliczkő, *vitrolium cupri*, Kupfer-vitriol, kékgálicz, kékkő.

Galles, galla, *Gallae*, gubacs.

Glét, gelét = *Glätte*, máz, mázag, Koh-hányat.

Gömber = *Zingiber offic. Rose.*, orvosi Gyömbér, a Gyömbér-félék csal. tart. növény gyöktörzse.

Görög fejr = 1. *Cerussa*, Bleiweiss, ólomfehér; 2. ebtrágya, album grecum.

Grecum, lásd: *Görög fejr*.

Grispany, *grispan* = szénsavas rézéleg, grünsan.

Gyepar, lásd: *Varádics*.

Gilisztá-olaj, lásd: *Varádics*.

Hevebül = hüvelyébül.

Isop = *Hyssopus officinalis L.*, kerti Izsóp, az Ajakosak csal. tart. növ.

Istenfa = *Artemisia Abrotanum L.*, Abrut Üröm, a Fészkesek csal. tart. növ.

Junceá = *Juncus*, káka; kákából való, valamely *Juncus*-faj.

Kek lilium = *Iris germanica L.*, pompás Nőszírom, a Nőszírom-félék csal. tart. növ.

Kenyeső = kéneső, higany, *Hydrargyrum*.

Kerő = linamentum, sebbe való tépés.

Kigyó trang = 1. *Polygonatum Bistorta L.*, Kigyótráng, Tekert Czikkszár, a Czikkszár-félék, 2. *Arum maculatum L.*, mocskos kontyvirág, a Kontyvirág-félék családjához tart. növ.

Kilis = kelés a testen.

Konkoly = *Agrostemma Githago L.*, a Szekfű-félék családj. tart. növ.

Körös bogar = kőrisbogár = *Lytta vesicatoria Fabr.*, a Téhelyröpűekhez tartozó rovar.

Kü = kő = húgyhólyag-kő.

Lapis claminaris = *Zincum oxydatum subcarbonicum*.

Liqviricia = *Liquiritia* = *Glycyrrhiza glabra L.*, sima Higviricz, a Pillangósak csal. tart. növ.

Lignum sanctum = *Guajacum offic. L.*, vagy *Guajacum sanctum L.*, Guajak-fa, a *Zygophyllum*-félék csal. tart. növények.

Litaregerium = *Lithargyrium*, lásd: *Ezüst-glét*.

Lomenta = *Mentha sylvestris L.*, bázíng Menta, az Ajakosak csal. tart. növ.

Macskatövis = *Eryngium campestre L.*, mezei Iringó, a Fészkesek csal. tart. növ.

Magnes-kü = *Magnetit*, mágnesvas-ércz.

Malyva = *Althea offic. L.*, mahola Ziliz, a Mályva-félék csal. tart. növ.

Mastix, *Maxtix* = *Pistacia lentiscus L.*, *Mastixfa* héjából kiszivárgó, nyúlós gyanta.

Menyü = mennyütés, villámütés.

Mercurium, lásd: Kenyeső.

Mezei veres mak = *Papaver Rhocas* L., pipacs Mák, a Mák-félék csal. tart. növ.

Miniom = *Minium*, veres ólom-felével, *plumbum hyperoxydatum rubrum*.

Millefolium, lásd: Egerfark.

Mira, mirha = a *Balsamodendron Ehrenbergianum* Berg., a *Bursera*-félék családjába tartozó növény kérgéből kiizzadt és megszáradt nedv.

Molyfü = 1. *Verbascum Blastaria* L., molyüző Farkkóró, a Tákajak-félék, 2. *Melilotus coerulea* Lam., kék Mézkerep, a Pillangósok csal. tart. növ.

Momortika = *Momordica Elaterium* L., ugorkás Magrúgó, a Tök-félék családjához tartozó növény.

Nádméz = nádcukor, *Saccharum album*.

Nadályfü = 1. *Ajuga reptans* L., ostorindás Kacsanyak, az Ajakosak, 2. *Bellis perennis* L., kis Nadályfü, százszorszép Rukercz, a Fészkesek, 3. *Symphytum offic.* L., fekete Nadálytő, a Borágó-félék csal. tart. növények.

Nagy-csinal = *Urtica dioica* L., kétlaki Csalán, a Csalán-félék csal. tart. növ.

Natragulya = *Atropa Belladonna* L., maszlagos Nadrágulya, a Csucsor-félék csal. tart. növ.

Nil album = *Nihilum album*, semmi, horganyéleg, *oxydum zinci*.

Nil dragma = *Nihilum album*.

Nyárfa = *Populus nigra* L., és *Pop. alba* L., fekete és fehér Nyárfa, a Platán-félék csal. tart. növények. (A popium-készítésnél — lásd *Veritékindító* cím alatt az orvoscönyvben — tollhiba folytán áll Nyirfa e helyett: Nyárfa.)

Ohaj, ohhaj = ó-háj, régi, állott háj.

Okornyelv = ökörnyelv, *Anchusa offic.* L., mezei Atraczel.

Oleum ligni = *oleum olivarum*, faolaj.

Olleum ovoreum = Tojás-olaj.

Ollibanum = tömjén, a *Boswellia serrata* Col., a *Bursera*-félék csal. tart. növény kicsepegő s megkeményedett gyantája.

Oppoponacum = *Opoponax*, gummi resina *opoponax*, az *Opoponax chironium* Koch. növény gyantája.

Orveny gyuker = *Inula Helenium*, örvény Sertecsék, a Fészkesek csal. tart. növ.

Os ovum ollium = *Sebum ovile*, juhfaggyú.

Papmonya = *Physalis Alkekengi* L., piros Páponya, a Csucsor-félék csal. tart. növ.

Parlug = *lixivium*, hamuból vízzel kiforrázott bázikus hatású folyadék.

Phaltrom = flastrom.

Pimpinella = *Pimpinella Saxifraga* L., *Bipenella*, tömjénes *Pimpinella*, az Ernyősök csal. tart. növ.

Pimpo = 1. *Potentilla auserina* L., liba Pimpó, 2. *P. reptans* L., terjedő P., a Rózsa-félék csal. tart. növ.

Polaj = 1. *Veronica Anagallis* L., pólé Szigorál, a Tákajak-félék, 2. *Mentha Pulegium* L. 3. *Teucrium Polium* L., hegyi Pólé, pólé Tajorja, az Ajakosak, 4. *Veronica Beccabunga* L., derécze Szigorál, a Tákajak-félék csal. tart. növ.

Polipodium = *Polypodium vulgare* L., lásd: *Dulcis radix*.

Polin, *Polyin* = *Polypodium*, lásd: *Dulcis radix*.

Pomagranat = *Malum granatum*, *M. punicum*, *Punica granatum* L., gránátalma, a Myrtus-félék csal. tart. növ.

Popiom, *popium* = *unguentum populeum*, a nyárfa vizéből vagy rügyeiből, mák-, nadragulya- és beléndfü-leveleből és zöld szőlő héjából készült ír. Készítésmódját lásd az orvoskönyv *Veritékindító* czíme alatt.

Preparatum papir = megkészített, előkészített papiros.

Puskagyobis = puska-golyóbis.

Quintely = 1 itcze.

Repcziny, *Mustar* = *Sinapis arvensis* L., vetési Mustár, a Keresztesek csal. tart. növ.

Resina = gyanta.

Rozsaolaj = *Oleum rosarum*, a *Rosa damascena* Mill. nevű növényből nyert olaj.

Rosaméz = *Mel rosatum*, tisztított mézből és szárított rózsavirágból készített szer.

Rozmaring = *Rosmarinus offic.* L., orvosi Rozmarin, az Ajakosok csal. tart. növ.

Ruta = *Ruta graveolens* L., szagos Ruta, a Ruta-félék családjába tart. növ.

Sachir = *Saccharum album*, lásd: Nádméz.

Sanguis draconis = *resina draconis*, Sárkányvér, *Calamus rotang* L., a Pálma-félék csal. tart. növény gyantás nedve.

Sarcocolla = halenyv-gummi, a *Penaca* fajok levegőn szárított gyantás válladéka.

Sárfü = 1. *Euphorbia Esula* L., kis Sárfü, 2. *E. Lathyris* L., nagy Sárfü, a Fűtej-félék családjába tart. növények.

Sarsa farsa = *lignum Sassafras*, *Sassafras offic.* Nees, a Babér-félék csal. tart. növ.

Sassa Phalira = *Sarsaparilla*, a *Tukma*-félék családjához tartozó különféle növények gyökerei.

Schlopendia, *Sclopendia* = *Scolopendrium officinarum* Sw., szarvasnyelvű Rinyaharaszt, a Páfrány-félékhez tart. növény.

Seres = *laesio*, *dolor*, sérés, sérülés, sérv.

Seraphium = gummi *sagapenum*.

Sírop = szyrup, szörp.

Sonkoly, sonkolyos = salakos.

Sulyom = *Trapa natans* L., csemege Sulyom, a Tóborosta-félék csal. tart. növ.

Sülydiszno = sündisznó, *Erinaceus europaeus*, a Rovarevők rendjéből.

Sülyfü = *Convallaria Polygonatum* L., bütykös Gyöngyvirág, a Tukma-félék csal. tart. növ.

Szalkastikum = *Sal causticum*, *Kalium hydro-oxdatum*, *Kali causticum*, *lapis causticus chirurgorum*, maró Káli vízvegy.

Szarvas nyelv = szarvasnyelv, lásd: *Schlopendia*.

Szazlevelű-fű = *Capsella bursa Pastoris* L., lásd: *Bursa pastoris*.

Szekfű = *Matricaria Chamomilla*, lásd *Camamilla*.

Szent-Antal-tüze = *gutta rosacea*, *erysipelas*, orbáncz.

Szent-János-füve = *Salvia sylvestris* L., erdei Zsálya, az Ajakosak csal. tart. növ.

Szép szőlő = l. Ebszőlő.

Szerecsen dio = *Nux moschata*, *Myristica fragrans* Houtt., a Szerecsendió-félék csal. tart. növ. magja.

Szerszam = szer, ir, gyógyszer, alkotórész.

Szifogas = szívfogas, szívszorulás.

Tengeri szőlő = *Ribes rubrum* L., veres Ribiszke, a Ribiszke-félék csal. tart. növ.

Terra sigillata = Bolus-faj, *Sphragid*, Siegelerde.

Terpentina = *Terebinthina*, *Pinus sylvestris* L. s más *Pinus* és *Picea*-fajokból nyert balzsam.

Timporalni, temperalni = *temperare*, összekeverni, összeelegyíteni.

Tormentila = *Potentilla Tormentilla* Scop., timpó Pimpó, a Rózsa-félék csal. tart. növ.

Tyukmony széki = tyúktojás közepe, széke, azaz sárgája.

Utifű = *Plantago maxima* Jacqu., nagy Utifű, Utifű-félék családjába tart. növ.

Vakundok = *Talpa europaea* L., vakond, a Rovarevők rendjéből.

Varadics = *Tanacetum vulgare* L., giliszta Varádics, a Fészkesek csal. tart. növ.

Veres Czékla = *Beta vulgaris* L., a Libatopp-félék csal. tart. növ.

Vijola = *Viola odorata* és *Viola tricolor* L., tavaszi és háromszínű Ibolya, az Ibolya-félék csal. tart. növ.

Vitrolium Romale = *vitrolum zinci*, római gáliczkő, fehér gáliczkő.

Vitrum antimonium = 1. *Stibium sulfuratum aurantiacum*, 2. *Stibium sulf. rubrum*, Antimonkéneg.

Közli: MIHALIK JÓZSEF.

OKMÁNYOK
BRANDENBURGI KATALIN SZÉKFOGLALÁSA
TÖRTÉNETÉHEZ.

I. 1629. jul. 31.

Brandenburgi Katalin kötelezvénye.

Nos Catharina dei gratia Marchionissa Brandenburgica Sacri Romani imperii et Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae domina, sicularum comitissa ac Oppuliae Ratiboriaeque Ducissa etc. memoriae commendamus per praesentes, quod cum serenissimus princeps, dominus Gabriel dei gratia sacri Romani imperii et Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus, sicularum comes ac Oppuliae Ratiboriaeque dux etc. dominus et conthoralis meus charissimus ex paterno plane affectu et ex mero singulari suo in me amore conjugali exemplo raro statibus et ordinibus trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem subjacentium in generali ipsorum conventu constitutis, nos pro suo vero et legitimo successore et principe regni denominare, designare atque commendare dignatus fuerit, iidemque status ac ordines regni ad diligentem suae serenissimae dilectionis recommendationem nos in futurum ipsorum legitimam principem benevole acceptarint, elegerint ac etiam inaugurarint solenniter. Quia vero perspectum nobis est et probe cognitum serenissimam suam dilectionem inter alias graves causas, decus etiam et splendorem serenissimae domus nostrae Electoralis Brandenburgicae spectantem primario et signanter eam ob causam ad nostri recommendationem et in principatum hujus regni promotionem condescendisse, quod nos eandem cum sua serenissima dilectione veram orthodoxam religionem amplecteremur, profiteremur et sequeremur, quo sane nomine permolestum nobis accidit auditu, sparsos esse in aula nostra ejusmodi rumores, quasi nos confessionem et religionem nostram ortho-

doxam, quam vulgo Calvinianam sive Helveticam vocant. vel jam de facto mutassemus, vel vero deinceps mutare intenderemus. Quo igitur pio et sancto suae serenissimae dilectionis desiderio ac in nostri promotione spectatae intentioni, uti par est, et gratitudinis ratio postulat, pro suo summo et paterno in nos affectu, quam plenissime satisfaceremus, omnemque scrupulum ex animo suae serenissimae dilectionis, si quem forte rumor iste sinistre sparsus ingenerasset, radicitus evelleremus, coram deo omnipotente, sanctisque ejus angelis stantibus et constitutis sancte testamur, assecuramusque et affidamus serenissimam suam dilectionem, universosque status et ordines trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum publice et manifeste per hasce literas nostras patentes, in verbo nostro principali, veraque fide nostra Christiana, quod nos confessionem et religionem nostram orthodoxam, quam vulgo Calvinianam sive Helveticam appellant, quam hactenus publice amplexae et professae sumus, hactenus non mutavimus, neque in posterum unquam mutare intenderemus, mutabimusque ad ullius instantiam, instigationem et qualescunque sollicitationes, sed eandem veram orthodoxam religionem, quam vulgo Calvinianam sive Helveticam indigitant, quamque sua serenissima dilectio profitetur, toto vitae nostrae tempore amplectemur, profitebimur et sequemur, ejusque confessionis ministros et ecclesias omni studio tuebimur, defendemus et promovebimus. Porro ut serenissimae suae dilectionis paterno in nos affectui et eximio amori, conscientiaeque tranquillitati in hac praesertim affecta ejusdem valetudine omni sinceritate, parique conjugali amore ac gratitudine debita correspondere possimus, sponte et libere ad supradictam assecurationem hoc etiam superaddendum duximus et notum facientes, quod si nos aliquando successu temporis, toto vitae nostrae tempore vel proprio nostro motu, vel vero ad instantias, sollicitationes, pollicitationesque quorumcunque exquisitas veram nostram confessionem et religionem orthodoxam, quam vulgo Calvinianam sive Helveticam nominant, mutaremus et abjiceremus quovismodo, diversamque ab ea aliquam potissimum pontificiam amplecteremur, profiteremur et sequeremur. eo facto statim et immediate electio et inauguratio nostra in principem Transylvaniae, hoc est principatus noster poenitus et in toto cesset, annihiletur et invalidetur, irritaque sit et mandet omni jure, universique status et ordines regni trium nationum Transylvaniae et partium Hungariae eidem subiacentium, stipendiarii quoque milites uniuscuiusque ordinis a praestito nobis fidelitatis homagio, in generali tamen conventu congregati, et non citius harum nostrarum vigore assecurato-

riarum in perpetuum liberati, absoluti et exonerati sint et habeantur ubivis locorum, ipso pariter facto. Ad suprascripta omnia et singula sancte semper et inviolabiliter observanda nos viva etiam voce et proprio chyrographo obligamus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in civitate nostra Alba Julia, die ultima mensis Julii anno domini millesimo sexcentesimo vigesimo nono.

Catharina, m. p.

(L. S.)

Más írással : Haec copia tradita fuit a Domino Gubernatore, penes quem est authenticum propria manu serenissimae principis subscriptum.

(Másolata a berlini titkos államlevéltárban.)

II. 1629. szept. 6.

Katalin levele az anya szultánához.

Illustrissima Sultana et Domina matris loco colenda et amanda salutem.

Ab illo tempore, quo per divinam ordinationem in regnum Transylvaniae ad serenissimum principem dominum et maritum meum dilectissimum veni, nihil magis desideravi, quam ut Illustritati Vestrae innotescerem et officia mea offerrem; sed cum ut peregrina in isto loco et linguae imperita nullam occasionem invenerim idoneam, eo factum est, quod hactenus desiderio meo satisfacere non potui; donec aliquo tempore elapso illustris praepotentium dominorum ordinum generalium confoederatarum Belgicarum provinciarum legatus (cui ut fidelissimo meo omnia negotia mea commisi) per literas suas mihi significaverit, qua ratione tuto meas ad Illustritatem Vestram mittere possem. Qua occasione nacta diutius differre nolui, quin personam meam Illustritati Vestrae peramanter commendarem, rogando, ut me loco filiae suae habere atque in gratiam potentissimi imperatoris filii sui dilectissimi insinuare dignetur. Et cum majestas ejus antehac vexillum regni Transylvaniae tam benigne ad me miserit, perpetuo eidem obligata ero et non minorem erga excelsam portam fidem et affectum demonstratura sum, quam serenissimus princeps dominus et maritus meus dilectissimus, cujus vestigiis insistens, omnium amicorum amica et hostium hostis semper futura sum, quemadmodum in omni tempore et occasione volente Deo reipsa et fidelibus officiis meis demonstrabo, maxime vero erga Illustritatem Vestram, a cujus nutu dependens nihil intermitam, quod eidem gratum futurum putabo. His Deum opt. max. rogo, ut Illustritatem Vestram diu incolumem servet et

omnis foelicitatis participem, votorumque suorum compotem reddat. Datae Albae Juliae, 6. die Septembris anno domini 1629.

Külczim: Illustrissimae Sultanae, invictissimi et potentissimi imperatoris Sultani Amurathis matri honorificentissimae.

Más írással: Concordat cum copiis a serenissima principe communicatis.

(Hitelesített másolata a berlini titkos államlevéltárban.)

III. 1629. szept. 6.

Katalin levele a kaimekamhoz.

Illustrissime Domine Cahimacham, Domine patris loco honorande.

Non ignoro, quantum Illustritati Vestrae debeam ob tanta beneficia, quae mihi praestitit, quorum memoria nunquam evelletur ex animo meo et quamvis hactenus nullas ad eandem literas dederim, non tamen beneficiorum immemor fui, quin occasione data memoriam illorum recolere proposui, maxime cum ab illustri legato praepotentium dominorum ordinum generalium confederatarum Belgicarum provinciarum intellexerim, quanto cum affectu, ut confirmatio et vexillum principatus Transylvaniae ab invictissimo imperatore ad me mitterentur, laboraverit. Qua de causa maximas eidem gratias ago et precor, ut in posterum me debeat loco filiae suae et nomine meo potentissimo imperatori promittat me non minorem erga majestatem ejus et totam gentem Murvemannicam affectum et fidem observaturam esse, quam omnes principes praedecessores mei fecerunt et maxime serenissimi principis domini et conjugis mei dilectissimi vestigia secuturam esse. Quemadmodum Illustritas Vestra a dicto legato uberius intelliget, cujus fidei et integritati omnia negotia mea in illa excelsa porta commisi, postulando, ut eidem in omnibus, quae meo nomine dicturus est, plenam et indubitatum fidem adhibeat. His Deum opt. max. precor, ut Illustritatem Vestram diu incolumem servet. Datae in civitate Albae Juliae 6. die Septembris anno domini 1629.

Külczim: Illustrissimo Domino Reziep Pashae, invictissimi et potentissimi imperatoris Sultani Amurathis visiro et cahimachamo.

Más írással: Diesz sindt die schreiben, welche die hertzogin am 6. Sept. 629. an den Cahimacham, supremum imperii Turcici gubernatorem vndt an des Türkischen Keysersz Mutter gethan.

(Hitelesített másolata a berlini titkos államlevéltárban.)

IV. 1629. nov. 15.

Ferdinánd védlevele.

Nos Ferdinandus secundus Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae, Marchio Moraviae, Comes Tyrolis et Goritiae etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod cum fidelis noster, nobis syncere dilectus, Spectabilis ac Magnificus Comes Nicolaus Ezterhasy de Galanta, regni nostri Hungariae palatinus, Majestati nostrae exposuerit, qualiter Serenissima Princeps Catharina, Serenissimi Gabrielis Sacri Romani Imperii et Transylvaniae Principis conthoralis, animo revolvens et considerans statum et conditionem ipsius Principis, qui affecta valetudine cum sit, posse etiam quid humanitus illi contingere, unde etiam motus aliqui et turbulentiae post decessum ipsius per inquietos forte moveri, concitarique possint, cupiens securitati reipublicae christianae bene prospectum esse, tali pacto sese erga Majestatem nostram declaraverit, quod nimirum clientelae et protectioni nostrae addicendo, tutelam quoque et defensionem a nobis habere intendat. Cujus quidem salutare consilium ac intentionem, tanquam commune bonum respicientem, et interesse quoque sacrae regni nostri Hungariae coronae concernentem, benigne in desiderium et propositum ejusdem nobis consentiendum esse duximus. Pro cujus quidem assecuratione taliter nos clementer declaramus: si contingeret aliquo casu ex Transylvaniae provincia ipsam excedere, sedemque et mansionem mutare, tunc eandem assecuramus, quod in bonis illis in regno nostro Hungariae habitis, quae per nos praelibato Principi Transylvaniae vigore literarum nostrarum superinde emanatarum data et concessa fuerant, eademque per eundem Principem jam fatae Principissae collata extitere, iisdem sub conditionibus et eodem jure tenenda et possidenda relicturi sumus, ac insuper omni occasione secundum temporum oportunitatem eandem dominam Principissam defendere ac in suis legitimis juribus protegere et manutenere non intermittemus, benigne confidentes ipsam Principissam quoque experta hac clementi erga eandem propensione et declarata gratia eo pacto sese accommodaturam esse, ut rebus christianis, bonoque regnorum et ditionum nostrarum quam optime consultum et provisum esse voluisse, nos quoque clementer agnoscamus et experiamur. In quorum fidem et assecurationem praesentes literas nostras dandas duximus et concedendas. Datum in civitate nostra

Vienna Austriae, die decima quinta mensis Novembris, anno domini millesimo sexcentesimo vigesimo nono, regnorum nostrorum Romani undecimo, Hungariae et reliquorum duodecimo, Bohemiae vero anno decimo tertio.

Ferdinandus, m. p.

(L. S.)

Laurentius Ferenczffy, m. p.

(Eredetije a berlini titkos államlevéltárban.)

V. 1629. decz. 4.

Hágai Kornél jelentése Katalinhoz.

Durchleuchtigste vnd Hochgebohrene Fürstin vnd meine Gnädige Fraw.

Ewer Durchleuchtigkeit gnädige Schreiben, so dieselbe duplicat schreiben an mich geschickt, hab Ich von Ihrem Hoffjuncker, Conrado Wedel vnnnd Hazi Jusuff Aga woll empfangen sambt mit allen Glenodien, welche mir trewlich nach abgesandter abschrift von denselben geliefert worden. Darüber E. D. ehe zu avisiren ist unmöglich gewesen von wegen des mangels einer trewen person, die vorige an mich durch die ordentliche Residenten des Durchleuchtigsten Fürsten hochlöblicher gedechtnüs gethanene schreiben nicht allerdings trewlich tractiret worden.

Gestern hab ich aufs new durch den itzigen Courir wiederumb ein schreiben empfangen, so ausz befehl E. D. an mich geschrieben worden den 17. Novemb. durch den herrn Weigardo Schulitz vnnnd daraus mit meinem grossen schmerzten verstanden, welcher maszen ausz wollgefallen der gottlichen Majestet ist abgefordert worden ausz diesem Jammerthal in die ewige freud der Durchleuchtigste Fürst weylant E. D. Eheman, in welchem betrübten Zustand wegen kurtze der Zeit will ich mich nicht bemühen E. D. zu trösten, wiszend, das dieselbe nach ihrem hohen vnnnd christlichen verstand wurde sich befrieden an dem, was von der gottlichen providentz vnnnd seinem unerforschlichen raht herrühret. Belangend die gemeine geschäfte, hab ich für rahtsam geachtet, vermöge E. D. anordnung vnnnd meines verstands nach die überschickte praesenten in geheim zu halten, bisz zu des abgesanten abwesen vnnnd vnterdeszen dem Herrn Cahimacham zu wizen gethan, das ich von E. D. sowoll schreiben, als etliche Zeichen der gutten affection an Ihr excellentz seine gemahlin vnd die Mutter I. K. M. empfangen habe, sobald aber das Ich die trawrige Zeitung bekommen, hab ich mich heimlich bey dem

Herrn Cahimacham laszen anmelden vnnnd mit demselben, weil ers mir bewilliget, belanget E. D. geschäft vnnnd sicherheit des Königreichs in Transylvanien in diesen gefährlichen Zeiten bey nacht etliche stundlang getractiret vnnnd zu remediren allem übel, das sich entblicken mochte, alle nötige mittel beschlossen, alsz das E. D. von dieser seit kan versichert sein, das im fall der noht von hero alle möglichste hülff sowoll wieder die einländische, als auszlendische feind erfolgen würde. Vnd weil die kurtze der Zeit nicht leiden wil dies alles zu specificiren, als bin ich willens diesen mangel zu verbeszern durch den Jusuff Aga, welcher in etlichen tagen sambt mit den Herrn abgesanten von hier verreisen soll, von welchem E. D. wird empfangen alle dieselbe mittel vnnnd versicherung, so man wünschen kan. Vnnnd Ich verbleibe E. D. eben derselbe diener, so ich alle Zeit gewesen, vnnnd so lang Gott mir gesundheit verleyhet nicht vnterlaszend ein wachendes aug zu haben über alle E. D. geschefte mit dem fleisz vnnnd sorg, so sich auf dem Legaten der Republic gebührt, welche zu aller Zeit so starck mit dem Hochlöblichen Hausz von Brandenburg verbunden gewesen, geschweigend meiner nathürlichen affection E. D. zu dienen, deroselben ich mich gantzlich verpflichte. Eben mit der gelegenheit, da ich mit dem Herren Cahimacham zu rede kam, hab ich im nahmen E. D. die obgemeldete praesenten geliefert sowol an ihn, als seine gemahlin vnnnd die Sultana Mutter I. K. M. sambt mit denen briefen, so ich geschrieben auf weiszem papier mit unterschrieben E. D. nahmen, ja auch nicht dabey vergeszen alle möglichste vnnnd hochnötigste Recommendation zu fügen. Ich kan nicht guugsam ansprechen, welcher maszen sie angenehm vnnnd gar in gelegener Zeit praesentiret worden, inmaszen sie einen unschatzlichen nutz in dieser schwebenden gefahr verursachet, wie dan E. D. zu vernehmen hatt ausz denen briefen, so man derselben im nahmen obgemelter personen schreiben wird, in derer macht verbleiben alle rathschläge vnnnd geschefte dieser porten. Die praesenten, so dem Herrn Capitan Bassa vnnnd Herren Muffty gehörig, hab ich laszen besehen dem Herrn Cahimacham, als meinem sehr vertrauten freund vnnnd sambtlich für rahtsam gehalten vieler ursachen halben, sonderlich damit die praesenten sowol hier, als in Transylvanien nicht ins geschrey kämen, dieselben bey mir zu halten, bisz das alle sachen in rechte ordnung gebracht vnnnd E. D. einen Legaten mit I. K. M. vnnnd andern rächten zu compliren alher schicken werde vnnnd haben fürs beste empfunden, damit nicht die einmahl verglicheene sachen in disputat vnnnd Zweifel zu bringen, dies alles in geheim zu halten zwischen I. K. M.

seiner Mutter vnnd dem Herrn Cahimacham, von derselben groszen favor vnnd gutten affection, zu welcher ich ihn von langer Zeit gewogen, E. D. dorfen durchaus nicht zweiffeln. Was hinfüro von nohten sein wird zu expediren, wil ich nichts unterlaszen E. D. durch den Jusuff Aga unterthäniglich zu avisiren. Wünsche unterdeszen deroselben von dem barmhertzigigen Gott ein langes vnnd gesundes leben, in allen wichtigen Zufallen sowol gegenwertigen, als zukunfftigen allerley glück und succes vnnd zum beschlusz praesentire Ich derselben alle meine willige und unterthänige dienst. Geben in eyl zu Constantinopel den 4. Decemb. anno unsers heylands 1629.

E. F. D.

trewer vnnd vnterthänigster diener
Cornelius Haga. m. p.

Külczim: Serenissimae Principi ac Dominae Catharinae, Sacri Romani Imperii et Transylvaniae Principi, Partium Regni Hungariae Dominae ac Siculorum Comitissae, Dominae meae clementissimae.

Más irással: Concordat cum originali.

F. V. G.

(Hitelesített másolata a berlini titkos államlevéltárban.)

VI. 1629. decz. 4.

Hágai Kornél levele Schultzhöz.

Generose ac nobilissime vir, domine et amice honorande.

Heri a latore praesentium redditae mihi fuerunt generosae Dominationis Vestrae litterae datae Albae Juliae 17. die Novembris. Scribere non possum, quantum animum meum affligerit insperatus ille nuncius de morte Serenissimi principis gloriosae memoriae, cujus longior vita humano iudicio praesenti orbis christiani constitutioni maxime necessaria videbatur, sed cum inscrutabilis divini numinis providentia, a qua dependet rerum omnium vicissitudo, nascimur, vivimus et morimur, voluntati ejusdem acquiescendum est, praesertim iis, qui vitae aeternae certam spem habent. Rogo generosam Dominationem Vestram, ut meo nomine Serenissimam Dominam principem humillime consolari, eique fidem et totam personam meam offerre dignetur. Lectis non sine lachrimis generosae Dominationis Vestrae litteris, statim et quidem noctu Illustrissimum Dominum Cahimachamum accessi et per multas horas cum eodem de omnibus negotiis, tam quae spectant ad successionem et securitatem Serenissimae Dominae principis, quam ad praesentem regni Transylvaniae statum prolixè egi; eadem oportuna occasione munera a Serenitate ejus ad me per Hazi Jusuff

Agam transmissa secretissime distribui, quae mirabiles effectus et summam in hac porta erga personam Serenissimae principis benevolentiam pepererunt, ita ut statim absque ulla difficultate ordinata sint omnia, quae Serenitas ejus desiderare potest, de quibus brevitatem temporis, cum totam noctem praeteritam his curis impenderim, et cursor discessum urgeat, nec diutius detineri debeat, non permittit peculiarem narrationem facere, praesertim cum generosa Dominatio Vestra ex adjunctis litteris meis paulo uberius rem omnem intelliget. Deus inspirasse videtur mihi quidem, ut Serenissimam principem de mittendis muneribus adhortarer, Serenitati vero ejus, ut fidelia consilia mea sequeretur, nunquam enim magis in tempore adferri vel dari potuissent.

De reliquis negotiis, quae ad statum temporis praesentis et inopinatam hanc mutationem spectant, per Hazi Jusuff Agam tam ad Serenissimam principem, quam ad generosam Dominationem Vestram uberius, volente Deo, perscribam, interea eandem rogo, ut de meo fraterno affectu erga omnes, qui operas suas communi causae et reipublicae saluti impendent, quemadmodum etiam erga dignissimam personam suam nequaquam dubitet, gratissimum mihi erit cum eadem, sicut hactenus cum magnifico Domino Residente Straesburgh feci, mutuo litterarum officio fungi, consiliaque nostra communicare et si quae alia in re eidem pro mea imbecillitate inservire poterō, jubeat et factum putet. Quod reliquum est, Serenissimae principis Dominae meae clementissimae humillima studia et officia mea ut commendet, unice rogo, et Deum optimum maximum precor, ut generosam Dominationem Vestram diu incolumem servet, votorumque suorum compotem faciat. Datum Constantinopoli, 4. die Decembris 1629.

Generosae Dominationis Vestrae

ad omnia studia et officia paratissimus amicus

Cornelius Haga, m. p.
legatus Belgicus.

Litteras generosi domini a Dreiling accepi, quibus ob temporis brevitatem et occupationes per praesentem cursorem non respondeo, fiet, volente Deo, per Hazi Jusuff Agam. Rogo generosam Dominationem Vestram, ut eidem hoc significare et meo nomine plurimam salutatem impartire non dedignetur.

Külczím: Generoso ac nobilissimo d. Weigard Schulitz de Schulitzau, serenissimae sacri romani Imperii ac Transilvaniae principis aulae intimo consiliario extradetur.

(Eredetije a berlini titkos államlevéltárban.)

VII. 1629. decz. 7.

Hágai Kornél jelentése Katalinhoz.

Durchlauchstigste und Hochgeborene Fürstin, meine gnädige Frau.

Nachdem Curier so vonn hero denn 5. dieses Mohnahts abgeferdigett worden, hab Ich E. Dchl. zu weissen gethan dasienige, was ich inn ietzigen wichtigen geschäften ausgerichtet, wie dann dieselbe vernehmenn können ausz der Copey meiner schreiben, so ich inn diesem brief überschicke und damitt meine trewe dienst undt fleisz zu erkennen geben im fall, das die schreiben entweder durch untrew des Curiers, oder ander Ursachen halber inn E. Dchl. hande nicht gerathen. Und hab dieselbe ausirt, wie Ich mit dem Herrn Cahimacham zu rede kommen und demselben die praesenten uberlieffertt, so für seine person, die Sultanin seine gemahlinn und die Mutter desz groszen Herrn geschickett worden.

Vonn denen dreien Oferten, so mihr mitt unterschriebenen E. Dchl. nahmen geschieckett vorden, hab Ich deren zwey uberantwortett dem Herrn Cachimacham, für ihn eine undt die Sultaninn Mutter des groszen Herren andere, deren Copey hab Ich hier wollen einschlieszen, mitt dem dato des 6. Septembris damitt anzudeuten, das auch wor dem traurigen Zufall des absterben Ihr F. Durchl. hochlöblicher gedechnüss, hetten sich Ihrer trewlich erinnertt, nicht unterlaszendt, dem Herrn Cachimacham zu erkennen geben, das die schreiben undt presenten, nachdem Jusuff Aga heimlich ann mich geschickett worden, zum Zeichnen oder Pfandt der Danckbahrkeit undt trewliches gemüths E. Dchl. gegen denselbe freünde undt fautorn undt das es ehe nicht geschehen von wegen des mangels einer sichern undt heimlichern gelegenheitt, fleiszig entschuldigett, inmaszen dieselbe nicht gewust, wen sicher zu trawen, welches mann mitt gnugsamer Satisfaction angenommen hatt, für eine wahre undt eigentliche entschuldigung. Deroher auch die obgamelte Presenten, das sie vor absterben Ihr F. D. gesichckt worden, mehr lieb undt fauor verursachett, als vnn deren hernach viermahl so viel wehren; inmaszen sie empfangen worden für Zeichnen eines trewhertzigen gemüths, da sie inn andern fall solten geachtet seien werden, als vnn dieselben ausz groszer noht des ietzigen wesen verehrett worden. Den gutten ausgang undt nutz wirdt E. D. täglich in dieser schwebenden gefahr spünnen, weiln derselben nichts höhers von nöthen, als die gunst undt freundschaft der vohrnehmsten Räthen bey diesem hoff darann so lang E. D. genieszen undt versichertt bleiben wirdt, haben sie keiner anschlage der feinde

so wohl im landt als auszerhalb deszen zu fürchten. Weill aber E. D. durch ihre gnädige schreiben haben so groszes vertrauen nicht zu erkennen geben, das dieselbe sich demüthigkeitt meinen gutten Raht zu folgen, ia auch anbefehlen inn dem hinführo zu continuiren, als kann ich nicht unterlassen von wegen der gebühr undt meiner natürlichen affection demselben zu dienen undt damitt daselbe ins werck zu setzen, wihl ich E. D. trewlich aus der erfahrung der gescheften, so zwischen dieser hohen Porten undt dem Königreich Siebenbürgen füngeloffen, erklären, was derselben am höchsten vom nöthen sey. Die Ursach der groszen reputation undt nahmens, so I. F. D. löblicher gedächtnüsz, so woll inn Transylvanien, als inn der gantzen welt gehabt, wahr das grosze ansehen bey Ihr Türkischen Maiestet undt den vornehmsten Räthen dieser Porten, inmaszen sie derselben forsichtigkeitt und groszer erfahrung in Kriegssachen das gantze geleit der grentzen übergeben haben, also das I. F. D. inn kurtzer Zeitt zu verwunderung der freunden und zue furcht dem feindt worden. Deszgleichen auch müszen E. D. gesinnett seinn undt bedenckung, das derselben hoheit undt reputation inn Siebenbürgen undt auszerhalb des landes von Schutz Ihrer Türckischen undt keyserlichen Maiestet undt dero Räthen herrüre, welche nach ohrt der Türkischen nation E. D. müszen zu ihr bewegen mitt allerhandt mittel. Undt obwoll I. F. D. hochlöblicher gedechtnüsz ihr Guverno nicht in favor der Fautorn gegründett, ia auch nicht wollen inn groszwüchtigen Zufällen die nothwendige liberalitet gebrauchen, nichts desto vehniger E. D. müszen sich wohl anders stellen, bisz das alle sachen wohl versichert werden. Dann I. F. D. wahren gebürtig in diesem landt undt seinn zu dieser dignitet gestiegen, obwoll nicht ohne gunst dieser Porte, vielmehr durch ihre eigene Tugendt undt Tapferkeit in Kriegswesen wieder den Römischen Keyser, also das dieselbe vonn den Türcken nicht alleinn geliebett undt gehrett, sondern auch zu furcht worden. Entgegen E. D. sein eine auszlendische Fürstinn bey solcher nation, die nicht wohl den deütschen gewogen undt wenig trew Ihren Herrn, ob sie schon Ihres herkommens wehren, deszen ich viehl Exempel gesehen inn allen denen Tractaten, so durch meine hende zwieschen dieser Porten undt weilandt I. F. D. vorgeloffen. Undt kann kecklich undt ohne ubermuth sagen, dass venn ich inn dem vorgeloffenen Krieg inn Ungern nicht sonderlich I. F. D. ehe hoheitt inn acht genommen hette, die feinde hetten oftermahls mitt Ihren falschen angeben, zusagen undt presenten die oberhandt bekommen vndt alles zu grundt gestoszen, bevor weill ich den meisten theil der diener allerhandt vntrew vnterworffen

befunden. Derohalben E. D. meinem Raht nach werden weislich thun, den grundt ihrer sicherheit neben Gott vndt der gantzen affection ihrer unterthanen in Favor vndt gunst des groszen Türckischen Herrn vndt dero Räthen zu legen, mitt welchen desto beszer zu handeln E. Durchl. werden nicht vnterlaszen nach dem alten gebrauch des Königreichs Siebenbürgen die ordentliche Presenten durch die Abgesandten, so dieselbe in Anfang ihrer Regierung wegen des ietzigen gescheftes halben alhero abfertigen wirdt zu senden, dann auch eine heimliche vndt nohtwendige correspondenz mitt denen wo es von nöthen zu halten vndt das entweder durch mich, wofern derselben meine dienst beliebt. oder durch einen vonn Hoff Junckern ihrer Nation mitt meinem beystandt, dann den einwohnern des landes zu trawen inn dieser heimlichen Correspondenz ist nicht rahtsam, wie dann der Herr Cahimacham selbst ausz sonderlicher affection, so ich inn ihm gegen E. D. erweckt, diesz zu schreiben inn seinen namen mihr anbefohlen inn erwegung, das es nicht ablauffen kann ohne groszwüchtige sachen, sonderlich vonn wegen der sieben Grafschaften vndt die freye Städte der Heyducken, welche alle I. T. K. M. vnter ihren schutz angenommen, willens sie zu defendiren vndt erhalten ebenermaszen, als Siebenbürgen vnter Jurisdiction E. D. vndt deren nachkommen. Vndt weill es allen ansehen nach scheintt, das darausz einn offener Krieg zwischen dieser Krohn vndt dem Römischen Keyser wirdt entstehen, allerley Zufälle vndt verenderung inn gemüthen E. D. feinden vervrursachen, als wirdt es hoch von nöthen seinn, den Schatz nicht zu sparen, sondern die gelder allezeit hier zu halten, damitt mann sie inn Zeitt der noht wohl anlegen möchte, nach discretion deszen, dem es E. D. zu vertrawen beliebt. Es verbleibt inn meinen henden einn fäder Pusch vonn Diamant, dem Herrn Capitan Passa destinirt vndt einn Ring für den Herrn Mufty, Vrsach deszen hab ich im vorigen schreiben angedeutet. Das feder Pusch wirdt man wohl mitt gelegener Zeitt anlegen bey dem Herrn Capitan Passa, ann stadt aber des rings dunckett mich würde beszer seinn zwey Peltz vonn Zobel zu kauffen vndt damitt zwey freünde zu machen. Einn peltz für den Herrn Mufty soll genug seinn, der ander kann anderswo was gutts schaffen. Kann der wegen E. D. sich bedencken, ob derselben die wehrt des rings vonn dan schicken oder mehr anordnen, denselben alhier zu verkauffen, beliebt. Hinführo achte Ichs vor beszer die wahr vonn Seiden mitt geldt zu schicken, vmb damitt solche sachen einzukauffen, so den Türcken gefällig, dann edelgestein werden gar zu tewr verkaufft vndt hier seinn

viehl hande zufüllen vndt vnterschädliche personen zu contentiren. Wofern inn Siebenbürgen geblümet Sammet zu bekommen, so soll es angenehm seinn; die andere wahr wirdt alhier inn groszer menge gefunden, vndt als vermeine, beszer als inn Transylvanien.

Vonn geldenn ist bequemer goldt ann Vngarischen vndt Siebenbürgischen Ducaten zu schicken, weill mann sie viehl geheimer tragen kann als silber. Der newe Resident so allher vonn I. F. D. hochlöblicher gedechtnüsz mitt dem Herrn Legato Georgio Apaffi abgefertigett worden, scheintt einn guter vndt fleisziger mann zu seinn vndt derothalben inn dem Ampt confirmirt werden. Ich erkenne auch für trewen diener seines Fürstenn den Herrn Michael Tholdalaghi, vndt ob er schon baptisch ist, so hab ich doch beszer inn diese lender zu kommen nicht gesehenn, deszgleichen hab ich befunden den vorigen Residenten herrn Blasius Litteraty vnserer Religion.

Deszen erinnere Ich E. D. darumb auf, das sie kenne diejenigen, deren sich mann im fall, das beszere nicht vorhanden wehren, sicher vndt nützlich bey dieser Porte gebrauchen kann. Was anbelangett die Türckische diener, so allhier zu E. D. diensten taugen, hab ich derselben inn vorigen braffen vor allen den Jussuff Aga recommandihrt vndt für gutt geachtet seiner noch einmahl meldung zu thun, dann ob er schon Türck ist, so hab ich doch keinen nicht befunden, der so trew, so wohl im dienst I. F. D. hochlöblicher gedechtnüsz, als auch E. D. wehre, dann er nichts vnterlaszen, was zu derselben eigenen nutz gehörig, vndt weill inn diesem ietzigen gescheft von nöthen seinn wirdt, das er mitt mihr eine heimliche Correspondenz habe, vmb mich zu informirn, so woll vonn der Siebenbürgischen, als auch des Keyser diener alhier werbung, vndt sonderlich weill er für Gottfürchtigen Türckenn bey den vohrnehmsten geachtet wirdt, E. D. trewe vndt gutte affection gegen diese Porte bey den Türckischen höffen zu rühmen vndt zu preisenn, als werden sie weiszlich drann thun, wenn sie dem vorgemelten Jusuff Aga mitt einer Extraordinari Cortesi empfangen (wie er dann hoch die gnade so er durch meine Recommendation bekommen gerühmet) vndt eine jährliche besoldung machen werden, vmb Ihm allein zum Dienst E. D. zu gebrauchen, mitt der versicherung, das alle daszienige, was vber diesem trewen diener gespondirt würdt, soll wohl angelegt werden. Er musz viehlmehr mitt dem hinn vndt herreisen ausszsohnen, vndt weil es vmb dienst I. F. D. zu thun ist, empfiengt deshalb vonn dem Türcken keine bezahlung auszerhalb seiner besoldung, so ihm vonn dem Türckischen Keyser, deszen er Mutapharaca ist, verordnet

worden. Deszgleichen weill er inn meinen Dienst sich befindett einn trewer vndt vonn selten qualiteten Tolmetscher, mitt nahmen Abraham Corman, deszen mühe inn E. D. gescheften ich mich gebraucht, hab ich nicht können vnterlaszen für E. D. vnterthänigen vndt trewen diener zu recommandiren, wie dann der Jusuff Aga E. D. wirdt weitleuftiger berichten, wie Ich es von nöthen sey bey dieser Porte solche diener zu halten. Wo es auch E. D. beliebt mihr eine heimliche Commission zu senden, mitt einem volmechtigen brief ann dem Herrn Cahimacham geschrieben mitt derselben eignen handt. ingleichen ettliche weise Carten mitt vnterschriebenen E. D. nahmen vmb sie zu gebrauchen inn künftigen fällen vndt dieselbe drobenn verpetschiren mitt ihrem Privat Siegell, gleich wie ich gemacht inn dieser eingeschloszenen Karten, solte es wohl geschehen seinn; vndt wofern dieselbe vonn nöthen achtet einenn Hoff Juncken für ihren heimlichen Agenten anhero zu senden, hab ich für gutt angesehen den Herrn Heinrich vonn Dreyling zu recommandiren, dann er mihr wohl bekandt, trew vndt tauglich befunden sieder der Zeitt, das er nach Constantinopell im Dienst des Herrn Legaten I. K. M. ausz Böhmen kommen.

Im fall, das es geschiehet vndt E. D. entweder ihn oder einen andern herschickett. so soll er vonn mihr also berichtet werden, wie die anliegenden derselben gescheften erfordern. Darbey aber kann ich nicht verhalten derselben anzudeuten, das sie wohl bedencken wolle, ob solche Commission inn einer deutschen Person nicht einn neidt bey dem ordinari Residenten, so woll auch bey der gantzen nation vervorsachen möchte, welches damitt es nicht geschehe, müszen E. D. zeittlich verhütten. ia auch mitt den eiserlichen gebeh den weniger Affection zu ihrer nation als zuvor beweisen; darüber die verstendigen leute, so sich im dienst derselben befinden werden, nicht offendirt. wiszendt, das es geschehe zum dienst E. D. vndt sie nicht zu zweiffeln haben vonn derselben gnade vndt gütte. I. F. D. tödtlicher abgang wurde hier heimlich, wie es sich viehler Vrsachen halben gebühret, gehalten worden, wann es die Französischen Goldtschmieder, so sich in Siebenbürgen aufhalten, nicht avisirtt hetten. Nichts desto weniger, weill es vonn dem Herrn Cahimacham mihr vndt andern so heimlich avisen bekommen, sonderlich vonn dem Herrn Legatus Georgio Apaffi bisz dato inn geheim gehalten, ia auch werleugnett worden, vmb desto beszer E. D. Sachen ohne getümmel vndt disputat zu expedihren, das geschrey ist vor vngewisz gehalten, vonn andern geglaubt, vonn andern nicht. Darüber Ich E. D. hab wollen erinnern deszhalben, damit man hinfüro, wenn

die Corier ann diese Porten spedirt werden, denselben bey eidt vndt groszer straff verbiete, keine schreiben vonn Privat Personen so wohl für Constantinopel, als in Valachej ohne viszenschaft E. D. einzunehmen. Inn dem ich das geschrieben, mein gemelter Tolmetscher Cormanno hatt mich berichtet, welcher maszen er vernommen, das ettliche vbel affectionirte Personen wollen den Herrn Cahimacham verhetzen, das er mitt gelegenheit dieser mutation die restitution der Gennua so vonn weilandt I. F. D. als dieselbe zum Fürstenthumb promovirett worden, zugesagett, solte abfodern, ia auch vermehrung des jerigen Tributs bisz zu 12 tausendt Ducaten, wie vor diesem bezahlt worden: derohalben Ich alsbaldt zu dem Herrn Cahimacham geschickt vmb ihm das zu avisirn vndt zu bitten, er wolle nicht dergleichen falschen angeben glauben geben. Darauf er mihr freündtlich geantwortet: er wolte keines weges zulassen E. D. zu molestiren, sondern dieselbe lieben vndt schützen wieder allerley aufrührische leute, nicht vnterlaszendt vonn seiner Person dasienige thun, was ihm gebührett vndt der hofnung, E. D. als eine Person von hohem geblütt, werden viszen seine dienste zu gebrauchen. Er sagte auch weiter, das er dem Herrn Legato Georgio Apaffi im nahmen des groszen Türckischen Herrn E. D. Person ernstlich recommendirrt vndt ihre Maiestet entschlossen, dieselbe inn Posses des Fürstenthumbs zu schützen, vermöge der erwehlung der Stände vndt der confirmation nach bey dieser hoher porten. Dann auch das die Presenten, so der Sultaninn Mutter des Groszen Herrn vndt seiner Gemahlinn verehrt worden, gar angenehm gewesen vndt bey derselben Hoheit eine grosze affection gegen E. D. verursachett, wie er dann selbst ann E. D. schreiben wirdt vndt auch der Sultaninn, wo nicht mitt diesem Legaten, wegen der Kürtze der Zeitt vndt das sich die Mutter des groszen Herrn, was vnpsz befindett, so wirdt es doch mitt anderer gelegenheit geschehen. Alhier wirdt sehr begehrett die freündtschaft I. K. würden ausz Schweden, wie Ich E. D. im vorigen schreiben avisirt vndt befinde, das Ihr Maiestet vonn wegen E. D. gescheften solte auf das eheste zu dem vndt einem vonn Adell alhero abfertigen, vndt zweiffele nicht E. D., werden darinn Ihr bestes thun, vmb die sachen ins werck zu setzen. Es befindett sich alhier vnter diener E. D. ein Tolmetscher mitt nahmen Sulficar ciaus, gar verdecktig vndt nicht wohl*gewogen gegen Siebenbürgen. Vrsach deszen erkenne ich, were die geringe Satisfaction, so er vonn Ihr F. D. hochlößlicher gedechnüsz gehabt, wie Ich ihm dann oftmahl hab gehörtt klagen, das er im dienst I. F. D. das seinige verzehrte ohne allen recompens. Daraus dann dergleichen leüte

sich resolvirn vngebührliche mittel zu suchen vmb ihre Familien zu erhalten, wie dann er oftmahl also gethan vndt viel heimliche sachen I. F. D. den die uorm des Keyzers offenhahrett. Welches im meiner A. F. vertrauter weisz schreibe, damit dieselbe wisze, das gemelter Sulficar ciaus grosz bey den vohrnehmen Türcken geachtet wirdt vndt weill er grosze erfahrenheitt der Siebenbürgischen Sachen hatt vndt vielen heimlichkeiten bewust, kann er viel gutts vndt viel vbels inn allen Zufällen schaffen. Derohalben E. D. werden weiszlich dranthun, venn sie mitt ihm dissimulihren, allerley Cortesi mitt gnädigem Zuschreiben vndt ehrlicher verehrung erzeigen werden mitt der hofnung, das er vonn E. D. soll beszer tractirtt seinn als vor diesem, vndt verhoffe, das mann durch solches mittell würde können verhindern alle seine böse vorhaben, so er ausz böser affection gegen I. F. D. wegen der vorgemelten Ursachen gehabt. Deszhalben der Herr Cahimacham mihr selbst solches ann E. D. zu schreiben angemuttete; vndt weil Ich gesehen vndt vonn langer Zeitt gewust, wie hoch der gemelte Sulficar ciaus bey den vornehmen Türcken geachtet wirdt, hab ich ihm gutte vertröstung vndt anleitung laszen thun, das er inn der trew gegen E. D. wolle verharren vndt ihm versprechen, das dieselbe, als eine Fürstinn vonn hohem stam, würde gröszer liberalitet gegen ihm gebrauchen, als es vor diesem geschehen. Ausz welchem Exempell E. D. nach denselben hohen verstandt kann wohl muth maszen, durch was mittell mann hier bey den Türcken so wohl kleinen, als grossen ihren favor erlangen vndt behalten thut. Der Vrsachen halben zum beschlusz dieses meines weitleüftigen vndt verdrieszlichen discours, doch aber nothwendigen bitte Ich E. D. durch die wolfahrtt, so ich wünsche ihrer hoheit, sie wollen keinen glauben geben denienigen, so derselben rathen, im sparen I. F. D. weilandt ihres Ehemansz fuszstapfen nachzufolgen, gleich wie sie auch derselben wieder gerathen haben keine Presenten anhero zu schicken, die doch groszen nutz geschaffett haben vndt zur Zeit I. F. D. wegen des gefährlichen Zustandts, darinn sich dieselbe befunden, hoch von nöthen gewesen, sondern sie wolle viel lieber vonn Ihr selbst vndt den Räthen ihrer nation gutten Raht faszen vndt heimlich thun, was derselben beliebt, weill sie nhunmehr alles inn ihrer macht hatt vndt damitt disponirn kann nach ihrem belieben. Zum beschlusz bitte Ich E. D., sie wolle mihr verzeihen, wofern ich zu weitleüftig vndt kecklich inn meinen Rahtschlägen worden, weill diesz alles herrürett ausz groszer begihre derselben zu dienen. Damitt bitte Ich die Göttliche Maiestet, sie wolle E. D. glück vndt heill zu ihrer Regierung

verleihen vndt dieselbe inn gutter gesundtheitt vndt langen leben erhalten; küssen derhalben E. D. samtt mitt meiner Hauszfraw die hände vndt bedancken vns beyde für die Zeichen der Gnade, so dieselbe durch den Jusuff Aga vns hatt verehren wollen vndt vonn vns mitt vnterthäniger ehr empfangen werden. Geben zu Constantinopell, den 7. des Decembris 1629.

E. F. D.

getrewer vndt vnterthaniger Diener
Cornelius Haga, m. p.

Külczim: Der Durchleüchtigsten vndt Hochgebohrnen Fürstin vndt F. F. Fraw Catharina, des heiligen Römischen Reichs vndt inn Siebenbürgen Fürstin, vonn eingetheilten des Reichs inn Vngarn Frawen vndt der Siculen Grävinn, meiner gnädigen Frawen.

Más irással: Collatum cum originali.

(Hitelesített másolata a berlini titkos államlevéltárban.)

VIII. 1629. d e c z. 10.

Hágai Kornél levele Schultzhöz.

Generose et nobilissime vir, domine et amice honorande.

Ex litteris meis per cursorem missis, quarum paria propter suspectam mihi latoris fidem his includere visum fuit, Generosa Dominatio Vestra breviter intellexit, quomodo negotia Serenissimae Dominae Principis feliciter in hac Porta expedita fuerunt. Nunc vero cum Hazi Jusuff Aga ad Serenitatem ejus ablegetur, nolui deesse officio meo, sed Serenissimae Principis de me expectationi abunde satisfacere atque eandem de omnibus et singulis, quae in posterum facto opus erunt, fideliter et candide certiolem facere. Et cum intellexero Serenitatem ejus in omnibus arduis negotiis suis consilio Generosae Dominationis Vestrae potissimum uti, ego libenter cum ea, quemadmodum ante hac cum Magnifico Domino Straesburgk feci, consilia mea communicabo. Gaudeo Serenissimam Principem non latere multorum in illa Hungarica natione praesumptionem et fere omnium, quotquot sunt, animorum instabilitatem. Ea de causa consilium Serenitati ejus antea dedi et nunc denuo serio inculcavi, ut quietis et securitatis suae fundamentum in hac Excelsa Porta jaciat, quemadmodum per gratiam et admirabilem Dei providentiam in ipso puncto, cum praesens rerum suarum status id maxime postulabat, felicissime factum est, ita ut nullas aemulorum vel adversariorum artes vel machinationes timere debeat. Quantum ad me attinet, toto illo tempore, quo Serenissimus Princeps gloriosae memoriae cum incerto et periculoso illo morbo

hydropis conflictatus est, non cessavi fidelem et diligentem curam Serenissimae Principis habere, in quo studio ac zelo in posterum quoque, Deo propiciante et vitam mihi largiente, perseverabo, maxime cum antea ex litteris Suae Serenitatis, et nunc quoque ex iis, quas a Generosa Dominatione Vestra nomine ejusdem accepi, satis superque intellexerim, operam et consilia mea clementissimae Dominae meae gratissima fuisse, quae si in posterum etiam sequi dignabitur, sperandum est, non minorem, quam defunctus Serenissimus Princeps benevolentiam in hac Porta expertus fuit, Serenitatem ejus quoque experturam esse. Hoc praesentibus litteris meis consilium eidem dedi, ut ad stabiliendas res suas in regno extraneo, ubi nulla consanguinitatis vincula habet, liberalitatem exercent apud illos, qui in hoc imperio rerum potiuntur, quorum auctoritate sese tam contra internos, quam externos hostes tueri poterit. Quomodo Serenitas Sua gerere sese debeat erga gentem Hungaricam, prudentissimo judicio ejus et consiliariorum relinquo. Loquor de aula imperatoris Turcici muneribus assueta, ubi benevolentia partim fidelibus officiis, sed maxime donis acquiritur et conservatur; necessarium igitur est, ut praeter ordinaria munera, quae in primo regiminis ingressu Imperatori et Visiriis mitti et ab iisdem ut debitum accipi solent, et nihil vel parum obligant, secretam praeterea tam cum ipso Imperatore, quam cum reliquis liberalitatem exercent, quae omnibus publicis donationibus longissime praeponderabit, animosque Turcarum singulariter ad gratitudinis officia movebit.

Quamvis defunctus Serenissimus Princeps se tam magnifice gesserit, tot tantosque labores contra hostes hujus imperii sustinuerit, non tamen defuerunt, qui cum ea munera non darentur, quae se meruisse putabant, heroicas actiones ejus calumniari et fidem apud Imperatorem, Dominos Visirios, aliosque Magnates in dubium vocare non intermiserunt.

Quanto magis Serenissima Domina Princeps nata in Germania Turcis plerumque inimica et semper suspecta ab insidiis malevolorum cavere et tempestive prospicere sibi debet? Hoc Generosae Dominationi Vestrae affirmare possum, ministros imperatoris Ferdinandi et Hispaniarum regis pensionarios, cum demittendo vexillo ad Suam Serenitatem discerparetur et multae difficultates moverentur, Turcas sedulo instruxisse, Principem ex Germania ortam et praecipuis principibus imperii sanguine et affinitate conjunctam huic Portae admodum suspectam esse debere, ne tandem aliquando rerum in Transilvania potita et ad secundas nuptias cum Germano vel Austriaco principe transiens regnum suum imperio Romano

submittat et hereditarium reddat. Quae et plurima alia argumenta Turcis a dictis ministris subministrata et ab iis contra successionem principis feminae in medium adducta gravissime a me rejecta fuerunt, ita ut post aliquot mensium moram sententia Domini Calimachami mihi amicissimi vicerit et legatio ad Suam Serenitatem cum vexillo expedita fuerit. Quae apud Generosam Dominationem Vestram commemorare volui, ut cognoscat me gravissimis de causis, cum intima penetralia hujus imperii et omnium ministrorum, secretorum sensuum mihi probe cognita sint, Serenissimam Principem ad liberalitatem exercendam tam serio adhortatum fuisse, quod ipsum etiam apud Generosam Dominationem Vestram repeto, eamque conjuro, ne patiatur animum Serenissimae Principis artibus avarissimorum hominum, quales in ista provincia sunt plurimi, ab hoc consilio meo alienari. Nunc quoque, cum vix dum fama de morte Serenissimi Principis vulgo credatur, varii sparguntur rumores, videlicet Andream Batorium auxilio caesaris Ferdinandi et regis Poloniae regnum Transilvaniae affectare, judico non defuturos etiam in istis partibus alios caesarianorum et papistarum partium fautores. Itaque Serenissima Princeps consilia sua secreta, quae cum ministris hujus Portae agitatur, nemini aperiatur. Quaecumque ad me mittet, fidelissime et secretissime nomine illius, ubi opus erit, dispensabuntur et distribuentur et omnium exactissimam reddam rationem, cum personam et operam meam Serenitati ejus consecratas velim. Caveat sibi a veneno, cum antidota apud Generosam Dominationem Vestram praestantissima inveniri non dubitem. Multa particularia ad Serenissimam Principem scripsi et inter alia, ut Serenissimo regi Sueciae autor sit, ut quam primum aliquem ad hanc Portam, quae amicitiam Majestatis Suae valde desiderat, expedire velit, cum ejusdem cum hoc imperio arctior conjunctio ad majorem Serenissimae Principis auctoritatem et securitatem tam intra, quam extra regnum Transilvaniae, maximum momentum habitura sit. Mentionem etiam feci de Hazi Jusuff Aga, de interprete meo Cormano, de Sulficario siaviso, aliisque rebus, quae ut recte currentur et expediantur, magni Serenissimae Principis interest et fidei atque prudentiae Generosae Dominationis Vestrae commendata volo. Non est necesse, nec tempus, neque occupationes patiuntur ea, quae late litteris meis ad Serenissimam Principem sunt comprehensa, hic sigillatim repetere, cum non dubitem, quin Serenitas ejus illas communicatura sit cum Generosa Dominatione Vestra, cui inclusos secretos characteres mitto, ut in arduis et arcanis negotiis iisdem utamur. His Deum optimum maximum precor, ut Generosam Dominationem Vestram

diu incolumem servet. Datum Constantinopoli VIII. die Decembris 1629.

Si aliqua alia nomina magnatum in istis partibus secretis characteribus adjungi debeant, Generosa Dominatio Vestra eadem exemplari suo cum sequentibus numeris ascribat et me certiolem de iis faciat.

Cum magnificum Dominum legatum hodie adhuc hic moram facere intelligerem, pauca de praesenti orbis christianae constitutione his addere volui. Primo quod attinet ad statum reipublicae nostrae, praepotentes domini ordines generales hac aestate singulari Dei providentia et beneficio duabus insignibus victoriis de rege Hispaniarum potiti sunt, egregia scilicet et magna vi Illustrissimus Princeps Auracus munitissimam et omnium opinione propter adjacentes paludes inaccessibilem civitatem Silvam Ducis, vulgo Bolduc nominatam expugnavit, Hispaniarum regis et Imperatoris Ferdinandi exercitibus frustra castra nostra oppugnantibus, Wesalia praeterea, ubi Hispani et caesariani omnia arma, commeatus, thesauros et praedas suas per totam Germaniam, Holsatiam et Jütlandiam per aliquot annos coacervatas, totum denique nervum belli deposuerant, decimo nono die Augusti sine profusione sanguinis et sine ullis expensis stratagemate quodam militari feliciter et quasi coelesti dono in potestatem dominorum meorum venit, unde factum est, ut exercitus Hispanicus et caesarianus, qui in ditiones nostras, scilicet in Veluam Geldriae partem irruptionem fecerunt, coacti fuerint turpi quasi fugo se salvare et plurimi defectu annonae inedia perire, ita ut maximi et formidabiles exercitus illorum cum incredibili detrimento dissipati dicantur. Quamobrem oportunitatem nactus bellicosissimus et felicissimus Princeps Auriacus (qui centum millium militum copias ducebat) ad novam se expeditionem accingebat. In Italia quoque omnia armorum sunt plena, ob ducatus Mantuanum et Montisferratensem, quorum legitimum haeredem et possessorem ducem Nivernensem contra caesarem Hispanum et Sabaudum defendunt rex Galliarum et Veneti; non minus ardet bello Helvetia, et in Germania nemo a furore, ambitione et persecutione domus Austriacae tutus, omnia jura imperii turpiter ab illa violata, ita ut vi non amplius legibus res geratur. Sperandum est Deum propediem tantam sanguinis innoxii profusionem secure ulturum et omnes calamitates, quibus orbis christianus similes nunquam vidit, in capita tyrannorum et autorum conversurum esse.

Celare hic quoque non possum Generosam Dominatorem Vestram, me vicesimo primo die Septembris praeteriti litteras meas, cum aliis ad Illustrem Dominum Thomam Roe,

legatum Serenissimi regis Magnae Britanniae in Borussiam vel castra Serenissimi regis Sueciae expediendas ad Serenissimum Principem piae memoriae misisse, quas Serenitatis Suae continuo oratori, qui nunc in Transilvaniam revertitur, dari jussi, et cum negotia, quae in iisdem tractantur, ad statum omnium orthodoxorum et confoederatorum praecipue pertinent, et ne consilia divulgentur, magni interest, rogo Generosam Dominationem Vestram ut inquirere dignetur, an tales litterae meae ad manus Serenissimi Principis pervenerint, et si non, dictum oratorem examinet, qua via aut ratione eas transmissit. Non latet praeterea Generosam Dominationem Vestram, quantopere Serenissimus Princeps piae memoriae mihi commendaverit Illustrissimum Dominum Marchionem Ysideum et generosum Dominum Jacobum Roussellum, et ob quam ardua et maximi momenti negotia ad hanc Portam venerint, et hinc cum litteris credentialibus Suae Serenitatis ad Serenissimum Magnum Ducem Moscoviae profecti sint. Cum autem propter morbum Supremi Visirii et adversariorum calumnias et sinistras machinationes hic per aliquot menses propriis sumptibus, usque ad discessum dicti Visirii moram trahere coacti fuerint, et ipsis ea de causa ad continuationem tam longi itineris viaticum deesset, dictus dominus Roussellus post multas et longas sollicitationes ducentos ducatos aureos nomine Serenissimis Principis, pro cujus legato apud Magnum Ducem Moscoviae virtute credentialium litterarum se gerebat, a me mutuatus est, promittendo. Serenitatem Suam libenter summam istam persoluturam esse, cum sine illa munus suum adimplere minime posse affirmaret. Dedit mihi ea de causa chyrographum nomine Serenitatis Suae, ad quam etiam ante discessum suum hac de causa scripsit et humiliter, ut dicta summa mihi solvetur, rogavit. Quamvis ego de pecunia isti eroganda nullum a Serenitate Sua mandatum haberem, qua etiam excusatione per multos dies usus fui, tamen cum dictum Dominum Roussellum extrema necessitate coactum ad Dominos legatos Magnae Britanniae et reipublicae Venetae confugere et meam erga Serenitatem Suam fidem et integritatem propter negatam ipsi ejus nomine parvam pecuniae summam in dubium vocare viderem atque simul etiam litteras commendatitias et credentiales, quibus Serenitas Sua a me postulavit, ut ipsi in omnibus fidem indubitata adhiberem, penitus inspicerem, non potui tandem, ne cursus tantorum negotiorum impediretur, vel alii id. quod ego recusarem, nomine Serenitatis Suae praestarent, quin petitioni ejus satisfacerem; Hazi Jusuff Aga hujus actionis et quantum praeterea laboris in expeditione ista sumpserim, testis est oculatus et auritus. Quae Generosae

Dominationi Vestrae singnificare volui, ut quamvis Serenissimus Princeps piae memoriae in ultimis litteris suis propter languorem morbi nullam ea de re mentionem fecerit, benigne animi mei promptitudinem atque rationes meas apud Serenissimam Principem et illustrissimum Dominum Gubernatorem (cui hac de re etiam scripsi) interpretari et me favore suo, ut predicti mutui solutio fiat, prosequi velit. Datum X. die Decembris 1629.

Generosae Dominationis Vestrae

observantissimus
Cornelius Haga, m. p.
legatus Belgicus.

Külczim: Generoso ac nobilissimo viro domino Weighard Schulitz de Schulitzau, serenissimae sacri romani imperii ac Transylvaniae principis consiliario, fidelissimo domino ac amico honorando.

(Eredetiye a berlini titkos államlevéltárban.)

IX. 1629. decz. 10.

Hagai Kornél jelentése Katalinnak.

Durchleichtige vndt Hochgeborne Fürstin vndt meine gnedigste Fraw.

Mit dem Curier aus Transilvanien, so von dieser hohen porten an E. D. zurück geschieckt vorden, hab Ich gnugsam dem herrn Schulitz berichtet, wie es vm der itziegen geschef-ten halben bey dem Turckischen hoff beschaffen, sambt auch mein trewhertziges mitleiden von wegen des tötlichen abganges I. F. D. hochlöblicher gedechtnüsz zu erkennen geben, vndt weill sich die gelegenheit dem Woledlen herrn Legaten Georgium Apaffi zu besuchen praesvatirt, nicht vnterlaszen wollen, noch einmahl E. F. D. zu wissen thun, das die trawrige Zeitung vom absterben I. F. D. hochlöblicher gedechtnüs höchlich von niedrigen vndt hohen standes perschonen alhier beklagt worden, inmasen derselben gesundheit vndt langes leben der gantzen Christenheit hochangelegen gewesen. Weill aber dem Almechtigen Gott, deszen raht vndt beschluss vnerforschlich ist, also gefallen, alsz müssen wir vns deszen willen ergeben vndt alles, was vns von demselben aufferlegt wirdt, mit gedult vndt sanfmutigkeit tragen. Ich von vnterdeszen E. F. D. nicht verhalten, das Ich noch meinem vermögen bey dem herren Cahimacham meinem vertrawten freind alle sachen also bestellt, das dieselbe weder von der confirmation zve succession, noch gutten Wollstand des landt vndt allen müglichen succurs im fall der noht nicht zu zweiffeln hatt; wie

E. F. D. der Wolledle herr legat, deszen grosze trew vndt Vleis alhier gespürt worden, gröszern bericht darvon ertheilen soll vndt Ich für meine persohn nicht vnterlaszen dieselbe hinfüro von allen sachen zu avisiren. Der liebe Gott wolle E. F. D. gnediglich trösten vndt derselben allerley glück vndt Wollfart verleihen. Geben zu Constantinopel, den 10. des Decemb. anno 1629.

E. F. D.

trew vndt vntertheniger Diener
Cornelius Haga, m. p.

Külczim: Serenissimae principi ac dominae Catharinae, sacri romani imperii ac Transilvaniae principi, partium regni Hungariae Dominae ac siculorum comitissae, dominae clementissimae.

Más írással: Concordat cum originali.

F. V. G.

(Hitelesített másolata a berlini titkos államlevéltárban.)

X. 1629. decz. 11.

Hágai Kornél jelentése Katalinhoz.

Durchleichtigste vndt Hochgeborne Fürstin vndt meine gnedigste Fraw.

Durch diesen Hof Juncker, Conrado Wedel avisire Ich derselben, das Ich meine schreiben so woll an E. D., als auch an den herren Doctor Schultiz, dem Jusuff Aga vberlüfert hab, damit E. D. wisse, von wem dieselbe abzufordern, daraus dieselbe weitleuftig vernehmen wirdt, was Ich von den itzigen gescheften schreibe. Damit auch der herr Legat Georgius Apaffi ihm keine gedanke mache, das Ich heimlich durch den Jusuff Aga an E. D. geschrieben, alsz hab Ich Ihm auch ein schreiben von Complementz vberantworten vndt denselben persöhnlich begruszen wollen.

Gott der Almechtige wolle vnterdeszen E. D. vnter seinen gnedigen schutz vndt glücklichen Wollstandt erhalten. Geben in eil zu Constantinopel, den 11. December 1629.

E. F. D.

trewer vndt vntertheniger Diener
Cornelius Haga, m. p.

Külczim: Der Durchleichtigsten vndt Hochgebornen Fürstin vndt E. F. Frawen Catharina, des Heyligen Römischen Reichs vndt in Siebenbürgen Fürstin, von eingetheilten des Reichs Vngern Frawen vndt der Siculen Gräfin, meiner gnedigsten Frawen.

Más írással: Concordat cum originali.

F. V. G.

(Hitelesített másolata a berlini titkos államlevéltárban.)

XI 1629. decz. 11.

Hágai Kornél jelentése Katalinnak.

Durchleüchtigste Fürstin.

Weiln der Herr Legat etliche tage länger ist alhier aufgehalten worden, nachdem ich alle meine schreiben abgefertieget, hab nicht wollen vnterlaszen E. F. D. zu avisiren, was derzwischen vorgeloffen ist, nemlich das der Herr Cahimacham auff mein begehren gestern bey nacht den Herrn Legaten ruffen laszen vndt im nahmen des Türckischen Keyzers E. D. ernstlich recomandirt vndt angeordnet, den Ständen des Landes anzumelden, Ihre Mayestet werden resolvirt mitt gantzem seinem Reich dieselbe im posses des Königsreich Siebenbürgen wieder alle aufführische Leütt, so woll im Landt, als auszerhalb deszen zu erhalten. Dann auch der gemelte Herr Cahimacham hette mündtlich derselben Person dem Türckischen Keüser recomendirt vndt zu wiszen gethan, er habe von E. F. D. schreiben zu bezeügen derselben trew gegen Ihre Mayestätt empfangen ihre liberalitet gelobet, welches dem Kaüser, als einem jungen Fürsten gar angenehm gewesen. Müszen sich derohalben E. D. seiner im anfang der Regierung mitt heimlicher vndt Extraordinari danckbarkeit versichern. wie ich dann weitleüfftieg diesz von nöthen zu sein hab erwiesen. Er liesz mir auch anmelden, dasz die Türcken im anfang des Fürstenthumbs von E. F. D. als eines hohes Stams Fürstin grosze sachen erwarten wollen, vndt das er wolte wünschen. dasz anstadt des feder Puschs, so im Nahmen E. D. praesentirt worden, so viel geldt zu kommen liesze. Ich bitte derowegen E. F. D., sie wollen ihm durch den Jusuff Aga solches geldt schicken vndt mir anordtnen, wofern desselben beliebt, den Federpusch wieder zurückschicken, oder etwas in ein ordt. wo es von nöthen sein wirdt verehren. Geschrieben in eill den 11. des Decembr. 1629.

J. F. D.

getrewster vndt vnterthänigster Diener
Cornelius Haga, m. p.

N. B. Ich hab vergeszen das vornembste einzuschreiben, dasz nemlich gestern bey Nacht der Herr Cahimacham im Nahmen des Türckischen Keüfers den Herrn Legaten ein grossen Eydl durch ihr gesetz gethan, Ihre Mayestätt werden resolviret E. F. D. mitt gantzer seiner Macht in posses zu erhalten vndt zu schützen vndt disz den Ständen anzumelden befohlen, damitt sie keines weges ihnen anderer gedancken machen.

Más írással: Concordat cum literis a serenissima principe nobis exhibitis.

(Hitelesített másolata a berlini titkos államlevéltárban.)

XII. 1629. decz. 11.

Hágai Kornél levele Katalinhoz.

Durchleuchtigste Fürstin, Gnedigste Fraw.

Diesen eingeschlossen Brieff an E. F. D. hatt mir der Herr Cahimakam zugeschickt vndt vmb das die sachen zwischen ihm vndt E. F. D. möchten heimlich gehalten werden, hatt er an mich versucht, denselben zu vertolmetschen, welches geschehen vndt allhir beygefügett, küssende hiemitt vnterthenig die hende Ihre F. Dcht. In Constantinopell, den 11. Decembris 1629.

I. F. D.

getrewster vndt vnterthänigster Diener

Cornelius Haga, m. p.

Külczím: Den Durchleüchtigsten vndt Hochgebornen Fürstin vndt F. Fraw Catharina, des Heyligen Römischen Reichs vndt in Siebenbürgen Fürstin, von eingetheils des Reichs Vngern Frawen vndt der Sikulen Grävin, meiner Genädigen Frawen.

Más írással: Cum authentico condordat.*A levél melléklete:**K. n.*

Translationes Schreiben des Herrn Cahimacham an E. F. D.

Nach dem ordinar. tit., welcher, weil es E. D. bewust haben, unvonnöhten zu schreiben geachtet.

Vnser vielgeliebten Könige auf Vngern vnnnd Fürsten in Siebenbürgen, Fraw Catharinae melden wir grusz vndt alles gutts vermöge der Liebe vndt Freündtschafft, so derselbe zu der hohen Porten unsers groszmechtiegen Keyzers traget, mitt dem sie zu aller Zeit in trewer verbündtnüsz gestanden. Vndt nach dem freündtlicher vndt vollerlieb grusz thun wir derselben zu wiszen, dasz wir von E. F. D. durch den Herrn Legaten ausz Hollandt heimlich ein sehr freindtliches schreiben empfangen vndt daraus vernohmmen alles, was vns dieselbe zuschreibet. Welcher ursach halben wir E. D. Freündt, haben ihr vielmehr affection vndt gröszer vertrauen, als zu derselben Eheman hochlöblicher gedechnüsz, erzeugen vndt nicht vnterlaszen wollen in allen ihren geschäften mehr, als derselben begehren gewesen zu helfen, vndt zu schützen wieder alle feünde, die sich wieder ihre Person endtblücken möchten. Ja auch dem Passa von Buda vndt seinem gantzen Kriegesvolck, dem Passa von Bosna vndt andern Gubernatoren der gräntzen in bereitschafft zu sein anbefohlen. Desgleichen auch dem Tartar Cham, den Fürsten aus Moldavia vndt Walachai im nahmen des groszen Herrn von wegen der hülff zugeschrieben vndt comandiret, welche alle bereit vndt fleiszig sich

gebrauchen werden in allen denienigen, was die noth erfoderen thutt ohn allen mangel. Dem Römischen Keyser vndt dem Palatin hatt auch der grosze Herr berichtet, er wolle nicht zu lassen E. F. D. vndt ihr Landt keines weges zu molestiren. Worin wir derselben mehr zu gefallen gethan, als ihr begehren gewesen vndt verhoffen nach diesem allen ihr trew gemüth vndt Correspondentz zu sehen, vndt weil vns dieselbe geschriben, dasz wir sie wollen für unsere Liebe Tochter erkennen, als haben wir spüren laszen vuser mehr als vätterlich gemüth vndt gutten willen derselben zu helffen vndt darzu allen favor vndt vermögen wagen von grundt vnsers hertzen. Von dero halben E. D. in dem fall sicher vndt ohn alle gedanken sein, dann wir an vns nichts laszen mangelen, was von nöthen sein wirdt. mitt der hoffnung sie werde nicht vnterlaszen die gebührende trew zu erhalten vndt heimliche Correspondentz oft zu halten, welches vns dan gar angenehm sein wirdt.

Was die gemeine geschäfte belanget, haben wir Ihre Legaten eine volkömmliche information enthielet vndt durch diesz allein zu erkennen geben wollen vuser trewhertzig gemüth, sowoll wegen ihres heimlichen schreibens, als auch der zukünftigen Correspondentz mitt der versicherung, das wir vns alle Zeit bereit vndt willig allem vermögen nach in derselben geschäften erweisen wollen vndt bedancken vns sehr von wegen der Presenten, so wir durch ihren trewen Herrn Legaten ausz Hollandt empfangen haben, welcher wegen E. D. geschäft halben mehr sorget als derselben leiblicher Vatter thun möchte, vndt weil er soviel trewe Dienste so woll an vuser, als E. D. Seit, auch zur Zeit Ih. F. D. hochlöblicher gedechnüsz erwiesen, vndt wie es derselben mitt dieser gelegenheit avisire, als wirdt E. D. nicht mangeln durch ihm alle Ihre Heimlichkeiten hinfüro vns zu erkennen geben. Die Sultanin, Mutter des groszen Herrn, sowoll auch die Sultanin meine gemählin haben sämvtlich die Presenten, so denselben von E. D. geschickt worden, recht empfangen vndt sich wegen der geheime vndt trewhertzige Correspondentz sehr erfrewt, nicht vnterlassend bey dem Groszmechtigen Keyser statzehrliche meldung ihrer Person zu thun vndt waren beyde willens an E. D. zu schreiben, weil aber der bringer mitt groszer eil spediret worden, als werden sie mitt gelegener Zeit nicht vnterlaszen an dieselbe Ihre freündtliche brieffe zu senden.

Más irással: Concordat per omnia cum scripto translatitio a Serenissima Transylvaniae principe nobis exhibito.

(Hitelesített másolata a berlini titkos államlevéltárban.)

Közli: —b —l.

A RÁKÓCZYAK LEVÉLTÁRÁBÓL.

1611—1630.

(Az országos levéltár Rákóczy osztályából.)

— HARMADIK KÖZLEMÉNY. —

LX. 1619. jun. 16.

Splis et magce dne dne mihi gratiosissime. Servitiorum meorum addictissimam semper commendationem.

Az úr Isten sok jókkal áldja meg Ngodat. Irtam vala Ngodnak ezelőtt való levelemben, hogy palatinus uram irt volt Tyffenpach uramnak salus conductus felől, hogy az követek szabadon jöhessenek és mehessenek innét Posonbúl Bécsben, mely levelére Tieffenpach úram azt tötte válaszul, hogy Groffonturon nélkül azféle salus conductust nem adhat. Annak utánna ugyanazon dologról írt magának Groffonturonnak és mint resolválta magát, Ngod az alá küldött actából megérti. Értvén pedig az országhoz való akaratjokat, az ország ez elmúlt szombaton, úgy mint 8. Junii választottak követeket mind az csehekhez és király urunkhoz is, úgy mint Thurzó Szaniszló uramat, Balásfy Tamás uramat szepesi prépost uramat, az felföldi vármegyék közül Kerczy János uramat, Tátrán innen való vármegyék közül Amade István uramat, Dunán túl valók közül Chernel István uramat, az szabad városok közül posoni követet; minemű instructiót adtak pedig követ uraméknak az ország az csehekhez és király urunkhoz ő fgéhez s onnét jötenek meg 14. Junii estve, Ngdnak mind írva alá küldöttem, mit resolváltak, kívül Ngod ezkedig is történt dolgokat bővebben megérti. Immár az vármegyék követi mind megérkeztenek, isten egészséget adván, hétfőn akarnak derekasabban az dologhoz kezdeni, jóllehet ngos uram csak mind el nem futtattanak innen bennünköt, gyakor hírekvel értetvén, hogy Posont általán fogva megszállják az csehek; igen voltanak mind ez mai napig némely emberek azon, hogy elmenjen az ország innét és hogy hadban készüljönnek, de még eddig az ország reá

nem ment, s nem is megyen. Az mely hadak még mintegy hatszázan ide rekedtenek volt Somogyitúl, az posonyi hostadtban szállították őket. Groffonturon Bécset ötödik Junii megszállotta volt, de immár tegnap, úgy mint 14. Junii kiszállott alóla, okát mondván, hogy azt értette volna, az hostadtokat hogy reá akarják tüzes golyóbisokkal gyújtani, nem akarván azért az bécsieknek kárt tenni, azért szállott ki Espekkelhez. Jóllehet vagy on oly hír is, hogy által költöztetné az Dunán hadát és hogy vissza akarna menni, de az még bizonytalan hír. Az alsó-austriaiak is kétfelé szakadtanak és az evangelikusok generalisul választották magoknak Hoffchircher nevű urat; értem, azok is, hogy erősen fogadják az hadat. Minthogy csak tegnap estve végezték el az acták irását, az mint az országházánál dictálták, azont küldöttem alá Ngodnak, az ki(t) István uram csak hamarjában írt, nem akarván megkéslelni Burai uramat, hogy Ngod is érthesse késedelem nélkül az itt való mostani állapotot, kiváltképpen az gyűlésnek bizonyosan való meglételét. Ennek utánna ha mi oly hírek lesznek, azokrúl is tudósítom ledniczei ember által Ngodat, ha pataki szolga azonban nem érkeznek. Az úr Isten éltesse és áldja meg Ngodat. Datum in Poson die 16. Junii, anno dni 1619.

Splis ac mgcae dnis Vrae

servitor humillimus

Sejdek, m. p.

Külczim: Spli ac magco dno dno Georgio Rákóczi de Felső-Vadász, comiti comitatus Borsodiensis etc. dno mihi semper gratiosissimo.

LXI. 1619. s z e p t. 4.

Grose dne mihi observandissime. Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem.

Istentől kívánok kgdnek mint jó akaró böcsülletes uramnak minden lelki és testi sok jókat, jó egészséges és szerencsés hosszú életet megadatni boldogul. Jó akaró becsülletes uram. Adták értésemre, hogy kgld ez mostani dolognak kezdetiben Magyarországnak bizonyos királya és fejedelme ki lenne, annak számára várakat, kastélyokat sub juramento occupálná és szolgálná. Mivel peniglen tudom, constál bizonyoson kgdnél, hogy az uram ő nga zalánczi és garami jószágának ez ideiglen én voltam tisztartója és gondja viselője, azért minthogy látván az mostani állapotot, ehez képest kgdet mint jó akaró böcsülletes uramot felette igen kérem, így levén a dolog, ha kgdnek Rákóczy György uramtól arról plena potentiája lévén (kiben nem is kételkedem), kgd vagy personaliter avagy penig bizonyos embere által, avagy levele által informáljon engemet, mint kellessék az ő nga jószágának hasznosban gondját viselnem és micsoda alkalommal,

holott én elégtelen vagyok egy ország ellen az ő nga jószágát megoltalmazni. Akarám azért kgdet nagy biztomban tempestive requirálnom, hogy valami pusztulása és romlása az ő nga jószágának ne legyen, kgd adna egy bizonyos oltalmazó levelet, én számadó szolgálja levén ő ngának kár és fogyatkozás nélkül jövendőben meg ne háboríttatnám és mosta megoltalmazhatnám ennen magamot s mind peng az ő nga feljül megírott jószágit, mert én uram kész vagyok arról mondanom ha kívántatik és ő ngtól eloccupáltatik, hogy valaki Magyarországnak királya leszen, a fidelitást annak tartom; sőt uram, ha ő ngától is jószági elvéettek és occupáltatnak, kgd bizonyos embereit ide ablegálja, kiknek per inventarium pro futura cautela assignálhassam. Ha peng ezután kívántatik is, bizonyos ratiókra nézván valaki obtineálja magamot, esztendőm kitöltéseig kész leszek szolgálom. Hol penglen böcsülletes uram oltalomlevelet magától nem adhatna, kitől és mi módon kellessék impetrálnom, kgdet kérem, arról kgd bizonyoson informáljon, megszolgálom kgdnek. Kgdet mégis böcsülletes uram ex superabundanti kérem, kgd minden módon informáljon levele által, hogy tudjam magamot mihez tartanom és accommodálnom, mert ha kgdtől ez dologban el nem igazíttatom, Rákóczy György uramot is ő ngát kételen leszek megtalálnom absque ulla mora et dilatione. Tartsa meg isten jó egészségben sok esztendeig. Datum ex castro Garány, 4. Septembris anno 1619.

Gener. dnis Vrae

servitor paratissimus
Thomas Ráczkevy, m. p.

Külczim: Groso dno Joanni Rákóczy, certorum militum campestri capitaneo etc. dno mihi semper observandissimo.

LXII. 1619. szept. 12.

Illustris et magnifice domine amice et vicine observandissime.

Servitiorum meorum semper paratissimam commendationem et pro fructibus nondum in partibus nostris visis magnas illustri et magnificae dominationi vestrae gratias habeo. Faxit deus, ut ea officia, quae illustris et magnifica dominatio vestra immerito mihi exhibet, reservare et pari gratitudinis genere rependere possim. Novi in partibus nostris nihil habemus, praeterquam quod pax inter imperatorem Turcarum et regnum aequis conditionibus est composita, Tartarorum exercitus adhuc in Walachia delitescunt, hos, ne quid damni inferant, dominus generalis cum expeditis copiis praestolatur. Kosakorum selectorum sunt in castris quadraginta millia. Spero intra biduum

vel triduum nuncium a famulis meis, quos ad eam expeditionem misi; de omnibus quamprimum illustrem et magnificam dominationem vestram certiore faciam. Hisce eandem domino deo commendans. Datum Zmigrod 12. Sept. anno 1619.

Illustris et magnificae dominationis vestrae

amicus vicinus

servire paratissimus

Nicolaus Stadnicki, m. p.

Külczim: Illustri et magnifico domino Sigismundo Rákóczy domino amico et vicino observandissimo.

LXIII. 1619. o k t. 16.

Alázatos éltémig való szolgálatomat ajánlom Ngodnak. Kivánok az úr Istentől Ngodnak egészséges és szerencsés hosszú életet és sok jókkal bővelkedő áldást megadatni Ngodnak, asszonyom ő ngával együtt.

Hogy Ngodnak ilyen későn írok az ide fel való mostani állapotról, egyik oka az hadaknak eltakarodására való várakozásom, másik, hogy semmi bizonyos új hírt nem érthettem, tudván pedig azt is, hogy ngodnak óránként bizonyos új hírei vannak ő fgétül. Az mi illeti ngos uram mostani állapotunkat, istennek hála békességben vagyunk ez vármegyében, az fejedelem immár Posonnál vagyon, az várost megadták, de az várat még király számára tartják, jóllehet tractában vadnak, palatinus uram Horvát Gáspár urammal ott vadnak a városban, itt az emberek oly ítéletben vadnak, hogy rövid idő nap az várat is kezében adják ő fgének; az Dunán túl oly várat is első ostrommal megvettek ő fge számára; az Dunán túl való uraknak is értem, hogy sok hadok vagyon és ő fgével egyetértenek. Eszterhas Miklós Lancsérben hallom hogy szorúlt, de Battyáni és Nádasdi uramék igen igyekeznek reá. Ő fge Rédey, Pettemházi és Kamuty uraméket Morvára tizenkétezer néppel bocsátotta, ez elmúlt szombat¹⁾ költöztenek által Strasniczénél az Morva vizén. Beszéllek, hogy szüntelen hordják az csatázó uraim az Tomper vitézeit; tizenhétezer népét mondják hogy vagyon Tompernek, kinek negyedfél ezere magyarság, de azt is közből szállította az tábornok, Szakolczán túl három mélyföldön fekszik tábor; tegnap értém az congregatióban, hogy Bukoy hatezer fegyverest küldött volna Tomper mellé, de az morvaiak elfogták azoknak útjokat, nem mehettek hozzá; minthogy immár az magyarság általment, ítélem, fárasztják őket gyakor felültetésvel, míg az sleziai fegyveres elérkezik, jóllehet arra nem várakoznak, ha látják,

¹⁾ Okt. 12-én.

hogy bírunk velek, az mint beszélgetik. Az ide fel való urak és vármegyék igen meghajlottanak, csak az Tomper és Bukoyt szelidíthessék immár meg. Az Trencsinvármegyének is tegnap congregatiója lévén personaliter, végezték, hogy insurgáljanak, és ha kívántatik, hogy ő fge mellé menjenek, 22. huius mensis Octobris leszen mustrájok, innét az vártúl is négy lovast kell küldennem és minden portátúl egy-egy gyalogot, de az portátúl való gyalog csak ez vármegyében lévő utakra fog vigyázni, jóllehet irással és követek által találták meg ő fgét az vármegye, hogy ha nem szükséges ez vármegye népe ő fgének, hagyja itthon, hogy az lengyelekre vigyázhassunk, minthogy közhírek rebesgetik, hogy Krakónál valami lengyel had gyülekeznék, kiváltképen Komoroczki meg is mustrálta jószágát és valami lézengő kozákokat is. Futamodott vala oly hír is, hogy Szakolczában német szállott be, de az sem igaz, hanem Sampak nevű úrnak felesége volt ott, megértvén az magyaroknak menetelit, az elmúlt csütörtökön negyven lóval ment volt érette és Bécsben vitte onnét feleségét. Az mint értem, Jakusith uramot ő fge Berémben küldötte az direktorokhoz; itélem, rövid nap ő fge Posonban is gyűlést hirdet az ide fel való vármegyéknek. Értem ngos uram, hogy az emberek igen kéri az jószágot, talám jó volna, ha Ngod is Posonban egy házát és Szentgyörgy avagy Bazin táján valami szőlőköt kérne idején, míg el nem kéri ő fgétül, meg is lenne Ngodnak az ledniczei korcsmáira való bora, melyből lehetne kiváltképen való jóvedelme Ngodnak. Turzó uram ő nga mondá, hogy Ngod vett volna valami pénzt föl az ő nga tokaji udvarbírájátúl, mely pénz megtérítésére vagy megszerzésére hogy nekem legyen gondom. Örömet most vétetnék mustot, az mi kevés pénz számtartó uramnál vagyon, de arra várakozom, mit parancsol Ngod felőle.

Az kegyelmes istentül Ngodnak egészséges és szerencsés hosszú életet megadni kívánok. Datum Rodna 16. die Octobris, anno 1619.

Ngodnak

alázatos szolgálja az míg él
Reez András, m. p.

P. S. Sasnak 6 forintot hagytam hogy adjon számtartó uram, Ngodnak ha szüksége nem volna reá, én még eladatom; ha megveszik, most oda vagyon keresni, nem tudom mint veheti, Ngod az mit parancsol felőle, ahoz tartom magamat.

Külczim: Az tek. s ngos felsővadászi Rákóczy György uramnak, az Bethlen Gábor urunk kassai generalisának etc. nekem kegyelmes uramnak adassék híven.

LXIV. 1619. okt. 26.

Éltemig való szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak, mint bizodalmas jóakaró uramnak. Minden dolgaiban istentől Nagyságodnak boldog jó szerencsét és előmenetelt és egészséges hosszú életet megadni kívánok.

Nagyságodat kérem mint bizodalmas jóakaró uramat, Ngod megbocsásson, hogy ilyen dologgal kell Nagyságodat busítanom, de tudván Nagyságodnak atyám urammal való esmeretségét, bátarítottam azzal Nagyságodat fogyatkozott állapotomban megtalálom. Ennekelőtte nagyságos uram, miolta atyám uram ő nagysága itt az pataki akademiában tanítottat, Rayner uram tartott Kassárul pénzzel, mostani állapotnak változása miatt immár ő kegyelme jó akaratját tőlem megvonta. Atyám uramnak is ugyanezen változott állapotnak mivoltáért hozzám levele nem jöhetett meg ekkedig s felette fogyatkozott állapatra jutottam, ugyannyira, hogy ételemért, italomért gazdámnak meg nem fizethetek. Annakokáért kérem Nagyságodat mint bizodalmas jóakaró uramat, méltóztassék Nagyságod másfél százforintot kölcsön adatni, kiről Nagyságodnak quietantiát adok. Tudom nagyságos uram, atyám uramnak fogyatkozott állapotomról rövid napon való gondja viselését s Nagyságodat böcsülettel contentálom, kit teljes életemben Nagyságodnak meg igyekezem szolgálni. Tartsa meg az úr Isten Nagyságodat boldog jó egészségben sokáig. Datum Sárospatak 26. Octobris, anno 1619.

Nagyságodnak

míg él jóakaró szolgálja
Listhius János, m. p.

Külczim : Spectabili ac magnifico domino domino Sigismundo Rákóczy de Felső-Vadász etc. domino mihi plurimum observandissimo.

LXV. 1619. nov. 2.

Splis, magn. dne mihi consideratissime. Servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Az úr Istentől kgdnek jó egészséges hosszú életet és jó szerencsét megadatni kívánok. Az kgd becsületes választételének nem késését Kgdnek mind az urakkal együtt megszolgáljuk, kik kgdnek én általam fejenkint szívvel való szolgálatjokat ajánlják. Bizony uram méltó azért az lengyel hadakra vigyázni, mert az határban levén és ki tanálván jünni, az káránál is nagyobb lenne az rémulése és neve, de tudom, arra generalis urunknak gondja vagyon. Közhírrrel írhatom kgdnek, úgy halljuk ide, hogy urunk ő fge Posonbúl általment vóna Bécs felé, mivel az Damper hadait Bokoial Bécshez szállította vóna, és mind csehek, morvaiak és mi hadaink oda is utánok mennek; ha bizonyosan értjük,

kgdnek megírom Balogból. Én kgd jó szívvel való szolgája vagyok, az miben parancsol. Az úr Isten éltesse Kgdet sok jókkal. In Budova, 2. Novembris, estve későn, anno 1619.

Spect. magn. Dnis Vrae

servitor paratus semper addictissimus
Michael Károli, m. p.

Külczim: Spli ac magco dno Sigismundo Rákóczy de Felső-Vadász etc. dno fratri mihi confidentissimo et charissimo.

LXVI. 1619. nov. 9.

Splis et magce dne, fautor et patrone nobis observandissime. Servitiorum nostrorum paratissimam semper commendationem.

Az úr Isten Ngodat áldja meg minden szerencsével. Ez levelünk megadó becsületes atyánkfiát, Petheő Miklós urunkat kelleték Ngodhoz üzenetünkkel némi nemű bizonyos és közönséges dolgaink végett bocsátanunk, Ngodat kérvén mint urunkat, meggondolván sok üdőtől fogván való fönlételünket vigyázásunkért mind magunk személyünkben s minden jószágunkból való gyaloginkkal egyetemben, nem kicsin fogyatkozásunkkal hazánk, szabadságunk megmaradása mellett, mindenre készek lévén megcselekednünk mindazokra nézve s mind penig az Ngod parancsolatja szerint útunkban lévén, itt Helmetzen vevén Ngodnak újabb levelét és parancsolatját. Az mi feljől megnevezett követünk az mit mi szónkkal mond, Ngod meghívén szavát, bocsássa jó és kedves válaszával vissza hozzánk, kit Ngodnak megigyekeztvén szolgálnunk. Éltesse az úr Isten Ngodat sokáig nagy jó egészségben. Datum in oppido Király-Helmecz 9. Novembris, anno 1619

Spect. ac magn. dnis Vrae

servitores addictissimi
universitas nobilium comitatus de Zabolcs.

Külczim: Spli ac magn. dno Georgio Rákóczy de Felső-Vadász, comiti comitatus Borsodiensis, partium regni Hungariae superioris generali, necnon sermi principis regnorum Hungariae et Transylvaniae consiliario etc. dno fautori et patrono nobis observandissimo.

LXVII. 1619. nov. 18.

Iltris ac magce dne, nobis plurimum observandissime. Salutem et servitiorum paratissimam commendationem.

Ő fge gyakran sollicitálja tőlünk az pénzküldést, most is jött ő fgének egy levele reánk onnan följlül, az melyben serio parancsolja ő fge minekünk, hogy tizenhatezer forintot küldjünk föl mingyarást ő fgének; de mi kezünkben igen kevés jövedelme jön ő felgének, mivelhogy az dicatorok, szolgabírák és ispánok

is mind oda vannak az hadban Ngoddal, kiknek most éjjel-nappal szorgalmatoskodniok kellene az restantiáknak exigálásában. Azért Ngodat felette nagy szorgalmatossággal kérjük, Nagyságod bocsássa haza mind az dicatorokat, s mind az viceispányokat és szolgabírákat, hadd szedjék szorgalmatosan az raváspénzt, a mint ezelőtt is requiráltuk ugyan ezen dolog felől Ngdat, alioquin semmi pénzt nem küldhetünk föl ő fgének, mert tudja Ngod, hogy az mostani üdőnek állapotjához képest megszűntenek az jövedelmek. El sem adathattunk még ekkéig semmit, az kiből valami pénzt teremthettünk volna. Az harminczadokrúl sem jön, mert az kereskedő emberek sem járnak, hanem csak az dicarestantiákból az mi pénzt szerezhethénk. Ngodat azért kérjük, Ngod ne tartóztassa tovább az dicatorokat az hadban. In reliquo éltesse az úr Isten Ngodat jó egészségben sok esztendeig. Datum Cassoviae 18. Novembris, anno 1619.

Iltris ac magc. dnis Vrae

servitores addictissimi

Mel. Reiner m. p.

Andreas Berzeviczy, m. p.

Joannes Pataky, m. p.

P. S. Az ő fge commissiója szerint az zsadányi portióbúl immár mi kezünket kivévén, resignáltuk Ngodnak, de azon kérjük Ngodat, hogy az ott való asztagokat és dézmabort is ne bántsa Ngod, maradjon ő fge számára.

Külczim: Iltri ac magn. dno Georgio Rákóczy de Felső-Vadász, comiti comitatus Borsodiensis, sermi regnorum Hungariae ac Transylvaniae principis consiliario, necnon partium regni Hungariae super. generali capiteo etc. dno nobis plurimum observandissimo.

LXVIII. 1620. j a n. 3.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek, mint szerelmes uramnak. Istentől kívánok kegyelmednek ez új esztendőnek minden résziben minden jót, jó egészséget és jó szerencsét megadatni boldogúl mind az kegyelmed jóakaróival és hozzátartozóival egyetemben.

Az kegyelmed nekem irt kedves levelét új esztendő napján adák meg, melyben mindeneket s kiváltképen az kegyelmed jó egészségét édes szerelmes uram megérttettem, kit engedjen isten ő szent fölsége, hogy ennekutána is kegyelmed felől hallhassak. Mi is legyen áldott az urnak szent neve, jó egészségben vagyunk, melyet ő szent fölsége ennekutánna is tartson meg közöttünk. Kegyelmednek pedig az új esztendőben semmi újságot nem küldhettem, hanem ím valami csikokat küldöttem; kegyelmed költse

jó egészséggel. Az kis Zigris kegyelmednek szolgálatját ajánlja, és az minemű hadi szerszáma volt, kegyelmednek ez új esztendőben ajándokul küldötte; az borát, mely benne vagyon, Mátyás uramot kéri, ő kegyelme egészségeért költse el. S kegyelmedet kérem pedig, ott való dolgait elvégezvén, ne késsék, hanem kegyelmed haza jöjjön és hozza isten ő szent felsége kegyelmedet minden jó egészségben hamar való nap. Az mi az agaraknak dolgát penig nézi, Pozsgay uramnak meghagytam kegyelmed nevével, jól viseltessen gondot reájok. Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészséggben. Ex arce Sáros-Patak 3. die Januarii, anno 1620.

Kegyelmed szolgálója, kegyelmednek élete fottáig

tiszta szívből szolgál
Lorántffy Zsuzsánna, m. p.

Külczim: Adassék az tekintetes és nagyságos Rákóczy Györgynek, nekem mindenkoron szerelmes uramnak.

LXIX. 1620. márcz. 17.

Isten minden jókat adjon kgdnek.

Tudom, kgd is eddig meghallotta, hogy az úr Isten sógor asszonnak szerencsét parancsolt, kinek házasodásának napja is ez jövődő április hónap 27. napja lesz. Minthogy penig arra sok böcsületes urakat és főembereket hivogatunk, sőt ő fgét is, szükség, hogy idején arra való mindenféle élésre gondot viseljünk; mivel penig itt körülettünk az fűszerszám igen drága, sőt szűken is vagyon, kgd mindenféle fűszerszámot hozasson Bécsbül, az mint ím fel is jegyeztük: 100 font borsot, 80 font gyömbért, 60 font mondolát, 20 font fahéjat, 40 font nádmézt, 100 font malosaszólót, 100 font ongeri szőlőt, 20 font szegfűvet, 16 font szerecsendiómagot, 100 száraz lemoniát, 300 leves lemoniát, 200 narancsot, 100 poma granátot, mindenféle komfrittot 10 — 10 fontot. Ezenkívül kegyelmed csak vajra viseljen gondot mennél többre, és 200 tyúkra, 100 lúdra. Ezeket penig ha mingyárt meg hozatja is, nem árt. Erre tudniillik igen nagy szorgalmatos gondja legyen és hova hamarébb hozassa meg és küldje alá. Klubusicki Istóknak fizetését onnat rendeltük, kgd azért megadja neki. Et bene valeat. Ex Kassa 17-a Martii, anno 1620.

Rákóczy Georg, m. p.

Külczim: Egregio Andreae Reéz bonorum nostrorum Lednicziensium provisorii etc. nobis honorando.

LXX. 1620. máj. 10.

Spectabilis ac magnifice domine frater mihi charissime. Salutem et obsequiorum meorum promptissimam commendationem.

Aldja meg az úr Isten kegyelmedet minden kívánta való jókkal mind ángyom asszonynyal ő kegyelmével egyetemben. Az kegyelmed levelét ezen órában adák meg, melyből az kegyelmed kívánságát Váczy Pál felől megértettem, és noha az jámbor az kegyelmednek írt supplicatiójában is nem láttatik bűnösnek és adósnak ismerni magát, és ugyan az előbbeni propositumjában perseverál, kire az teljes szentháromság istenre is megesküdt, hogy énnekem egy pénzzel is nem adós, most immár olyan főarbitruraiméknak is ítéletit láttatik purgálni és mind számvevő szolgámat velem együtt carpál, felette nehezen esik, és noha bizonynyal higgye kegyelmed, ezekre képest nem lehetett volna oly ember, kinek törekedésére elbocsátottam volna mindaddig is, de megtekintvén az kegyelmed törekedését és írását, addig az napig kegyelmedért elbocsátom, csakhogy akkorra compareáljon és számadását igazítsa, ha igazíthatja, ha pedig nem, magát ismerje meg. Itt az rovó uraim igen kicsin, sőt az szegénységnek romlott állapotjához képest semmi irgalmassággal nincsenek. Sároست ezelőtt tizenkét kapu volt, most tizenegyre rótták, négyet ugyan azonban hattak. Az makoviczai jószág mint maradhasson, nem tudom, ha oda jönnek, én örömet megalkudnám velek, de az kegyelmed tetszését nem tudom, az ajándék dolgában mit és mennyit kellene adni, érteném az kegyelmed opinióját, remélem az jövő csütörtökön jünnek oda; addig ha kegyelmed opinióját megírhatná, elvárnám kegyelmedtől.

Az mint reá emlékezem, végezésünk úgy lött vala köztünk, hogy egymás hire nélkül senki az fenyő-erdőt ne vágassa, mivel hogy annélkül is kevés; most feljüvék, Alattyáni Pál uram igen hordatja hát be, én megemlékeztvén Tury István uram által lött végezésről, őtet is reá emlékeztettem, de ez üdő alatt igen elfeledkezett róla; énnekem miolta kegyelmed izent volt Turi uram által, csak egy szálat is nem hoztanak. Ezek után az úr Isten kegyelmedet éltesse sokáig jó egészségben. Ex Sáros 10. die Maji, anno 1620.

servitor et frater addictissimus
Paulus Rákóczy, m. p.

P. S. Bornemissza Mihály az lajstromját beadta, számvevőt is találnék, csakhogy az derék urbariom kellene, kívül eligazíthatnék az dolog, az pedig énnálam nincsen. Ebben is az kegyelmed tetszését elvárom, ne haladna sokára számadása.

Külczim: Spectabili ac magnifico domino Sigismundo Rákóczy de Felső-Vadász etc. domino et fratri mihi charissimo.

LXXI. 1620. május 25.

Spectabilis ac magnifice domine domine, affinisque mihi semper observandissime. Salutem ac servitiorum meorum paratam commendationem.

Kévánok Nagyságodnak istentől minden lelki testi áldásokat, jó szerencsés boldog hosszú életet megadatni Nagyságodhoz tartozókkal egyetemben. Ez elmúlt napokban találtam vala meg Nagyságodat biztomban az öcsém felől, melyről Nagyságod nekem kedves választ írt, mely Nagyságod hozzám való jóakarataért, míg isten éltet és tudok, én is Nagyságodnak jó szívvvel szolgálok és kedveskedem, ha miben Nagyságod parancsol. Azért ím elbocsátottam Nagyságodhoz az öcsémet, Nagyságod legyen jóakarattal hozzája. Éltesse isten Nagyságodat sok jó esztendeig jó egészségben. Datum ex Ghycze 25. die Maji, anno 1620.

Spectabilis ac magnificae dominationis vestrae

servitor et affinis semper paratissimus

Andreas Giczei, m. p.

Külczim: Spectabili ac magnifico domino domino (*kitörülve:* Georgio) Sigismundo Rákóczy, domino, affini mihi semper observandissimo.

LXXII. 1620. júl. 5.

Splis ac magn. dne dne mihi gratiosissime. Praemissa servitiorum meorum indefessa commendatione.

Aldja meg az úr Isten Ngodat jó egészséges hosszú étellel.

Ngos uram, Ngod megbocsásson, hogy eddig Ngodnak nem írhattam, sok szorgalmatosságink nem engedvén. Az miben Ngod engemet informált vala itt fenlétében, azokban eljártam tehetőségem szerént; az ötvöst mindennap solicitálom, mihelt elvégzi és megcsinálja, haladék nélkül aláküldöm Ngodnak. Az fazekassal is elvégeztem az kályhák felől és Ujhelyben gleset is vöttem hat forint érot, mennél hamarább lehet, elkészíttetem és aláküldöm a Ngod kívánsága szerint. Az új majornak való házat, kit akartam venni, az benne lakók nem adván semmiképpen, reám siránkozván, hanem, hogy ha reá érkezhetem, éjjel-nappal azon leszek, hogy az előtti illendő és jobb helyen majort építtetek, kinek immár jobb része el is készült. A somlyodnak és az mondolás szőlőnek munkáit elvégeztettem. Az kaszáláshoz is, isten velem lévén, holnap, hova többen lehet, hozzá kezdetek. Egyéb dolgokhoz is, az mik kívántatnak, hozzá látok, az többi között az ardas malom gátjához is, ki az többi között nem kisebb. Búzáat felest öröltetek, az mint Ngod parancsol vala. Akarám Ngodnak jelentenem: az szabad hajduk, kik Ngod akaratjából immáron vadnak, az hova kívántatik, örömet is szolgálnak, az többi között

nyavalyásoknak az ő fizetések onnan telnék ki, hogy ennek előtte mióta isten Rákóczy György urunkot közinkben hozta, az hol az város réte volna, lovoknak ő nga engedelmeből elegendendőt kaszálottak, mostan is az szerint nyavalyások reá menvén kaszálottak, az bírák ezen felháborodván mostan, kik kaszálottak, megzáloglották és büntetni akarják, sőt ugyan nem akarják, hogy kaszáljanak, holott az városnak elegendendő réte vagyon, mely szándékokot hogy ha az bírák előlvihetnék, ezek dolgokban és állapotjokban megfogyatkoznának. Az én tetszésem ebben ez volna ngos uram, hogy az időnek állapotjához képest képesség szerint kaszálnának, mert ha másképpen leszen, megkezdének szolgálatjokban fogyatkozni, mert az mioltátul fogván az hajdu nevet viselik, azulta mind szabadoson kaszállottanak az város-réten, nem az Ngtokén. Az Ngod parancsolatja szerint, az mennyi megynek és epernek szerit tehettem, küldöttem. Tartsa meg az úr isten Ngodat sok esztendőig kívánatos jó egészségben. Datum in arce Sáros-Patak, 5. die Julii, anno 1620.

Splis magcae dnis Vrae

servitor humilis

Joannes Miskolczi, m. p.

Külczim: Spli ac magco dno dno Sigismundo Rákóczi de Felső-Vadász etc. sermi regnorum Hungariae, Transylvaniae principis consiliario etc. dno dno meo mihi semper gratiosissimo.

LXXIII. 1620. j u l. 10:

Isten ő fge sok jókkal áldja meg kgdet.

En ő fge engedelmeből ide haza nyargaltam vala látogatásnak okáért házam népit, isten ő fge segítségével holnap innét meg felfelé indulok, ha kgd Ónodban bent volna, volt volna beszédem kgdel, most az időnek állapotja s annak az helynek is foghegyén léte azt kívánja, kgd ott ben lenne. En kgd felől csuda híreket hallok, kik ha úgy vadnak, nem dicsérhetem kgdben, mert mikor kgdet ő fgének commendáltuk, úgy commendáltuk, hogy meg tud kgd annak az tisztnek felelni. Beszélük, hogy az elmúlt napokban az egri pasa kijüvén, kgd ebédre hivatta volna, sőt maga is ki akart volna menni hozzája, ha más el nem verte volna vala kgdet; mondják azt is, hogy egynéhányat behíván vendégelt volna és ugyan szemek láttára lovaira ülven, kiment kgd az vég-házból házához. Ezen kívül is vadnak sok hírek, kikkel az kgd elméjét most nem szükség terhelnem. En noha ezeknek még hitelt nem adtam, mert én kgdet nem esze feledett embernek tartom, meggondolván azt is, hogy az mi kglmes urunknak kisebb dolog is hírével leszen, azt is kik commendálták kgdet ez tisztre, akarom kgdnek értésére adni, tudom isten felvivén, ő fge minden alá való

állapotról tudakozik tőlem, s kötelességem szerint el nem titkolhatok semmit ő fgtől, akarnám kgdet is informálnom, hogy én is tudnék úgy kgd felől emlékezni, maradna meg az kgd becsületei s mind az miénk is. Az mely követ kgd elkért vala tőlem, küldje Vadászra vasárnapra. Et bene valeat. Ex Sárospatak 10. die Julii, anno 1620.

Kgnek szolgál

Rákóczy Georg, m. p.

Külczim: Groso dno Johanni Kátai sermi principis regnorum Hungariae Transylvaniae praesidii Onodiensis capitaneo etc. dno amico observandissimo.

LXXIV. 1620. j u l. 15.

Spectabilis ac magnifice domine, frater mihi observandissime. Servitiorum meorum paratam commendationem.

Szerencsy András deák ide be levő dolgainak promotiója felől az miképpen kegyelmed engemet nekem küldött becsületes levelében requirált vala, abban mind az kegyelmed becsületes írásához képest s mind pedig az közönséges igazságra nézve mennyit favealtam neki, annak felette dolgainak is processusát mint és hogy ment legyen elő, ha kegyelmednek kedve tartja, ugyan ő magátúl András deáktúl megtudakozhatja, annak előszámlálásával az kegyelmed fileit nem terhelem, írásomat is nem bővitem; ennekutánna is kegyelmed bizvást énnekem jóakaró atyjafiának és szolgájának mindenekben parancsoljon, valaminben elégségemet itéli, jó szívvel, szeretettel szolgálok kegyelmednek. Éltesse isten kegyelmedet sokáig egészsigben. Datum Albae Juliae die 15. mensis Julii, anno domini 1620.

Spectabilis ac magnificae dominationis V.

servitor et frater benevolus servire paratus

Stephanus Bethlen, m. p.

Külczim: Spectabili ac magnifico domino Sigismundo Rákóczy de Felső-Vadasz, serenissimi d. d. regnorum Hungariae Transylvaniaeque principis et siculorum comitis consiliario, dno et fratri mihi observandissimo.

LXXV. 1620. j u l. 19.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak. Áldja meg Isten Nagyságodat sok jó szerencsékkel, egészséges hosszú élettel mind asszonyommal ő nagyságával egyetemben.

Mivelhogy az takarodásnak ideje Isten kegyelmességéből eljött, én is az előbbeni szokás szerint örömet egy kevés ideig haza tekintenék kicsin majorságomnak betakarítására, ha Nagyságodnak jóakarója volna és öregbik uram ő nagysága itthon

levén emlékeztem vala, ő nagysága is megengedte, Nagyságodnak megszolgálok, Nagyságod se tartsék ellent benne; mert ha haza nem megyek, sok káromra és fogyatkozásomra leszen, otthon semmit sem kések, mentől hamarább lehet, bejövök, itt benn is úgy hagyom az Nagyságtoktól reám bízott dolgot, hogy Nagyságtok meg ne fogyatkozzék én bennem és hogy semmi panasz reám ne jöjjön. Nagyságodtól jó és kegyes választ várok. Tartsa meg az úr Isten Nagyságodat kedves jó egészségben, minden Nagyságodhoz tartozóval egyetemben. Datum in Sáros-Patak 19. Julii, anno 1620.

Nagyságod

jóakaró szolgálja
Domik Péter, m. p.

Külczim: Ez levél adassék az tekéntetes és nagyságos Rákóczy Zsigmond uramnak ő nagyságának, nekem mindenkor jóakaró kegyelmes uramnak.

LXXVI. 1620. jul. 23.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek mint szerelmes uramnak. Áldja meg isten kegyelmedet minden testi lelki jókkal, jó egészséggel.

Megadák az kegyelmed levelét szercdán, az melyben írja kegyelmed, hogy egészségben jutott kegyelmed mind oda fel s mind penig most jó egészségben vagyon kegyelmed, az melyen igen örülök, mi is, hála legyen istennek, ide haza türhető egészségben vagyunk; én is istennek segítsége velem lévén haza megyek hétfőn Patakra, onnét az kegyelmed parancsolatja szerint felmegyek Kassára ő felségét látogatni. Az ispitály az mint értettem kész, az mi hja vagyon, meghattam, hogy mindjárt elkészítsék. Kegyelmedet azon is kérem, hogy kegyelmed az szerencsi jószágot ne halogassa, mert látja kegyelmed, hogy az építésben is kevés módunk vagyon, lám már az szendrei jószágot is megosztották. Tartsa meg Isten kegyelmedet sokáig jó egészségben, adja ő szent felsége, hogy mikor kegyelmedet látom, láthassam jó egészségben. Datum 23. die Julii, anno 1620.

Kegyelmednek

szeretettel szolgál
Lorántffy Zsuzsánna, m. p.

Külczim: Adassék az én szerelmes uramnak, Rákóczy Györgynek tulajdon kezében.

LXXVII. 1620. a u g. 8.

Susanna dei gratia regnorum Hungariae et Transylvaniae principissa ac siculorum comitissa etc.

Spectabiles ac magnifici domini nobis observandi. Salutem et benevolentiam nostram.

Az bogácsi szegény jobbágyink miről könyörögjenek minekünk, az includalt supplicatiójokból kegyelmetek bőségesen mértheti. Minthogy azért nyavalyásoknak nagy injuriájok vagyon határok végett mind az töröktől mind penig magyartúl, mind penig némely nemes személyektől és bizonyoságot akarnak szedni az kegyelmetek jószágában, kegyelmeteket kérem mint jóakaró uraimat, kegyelmetek illen méltó kívánságokban ellent nem tartván jószágából az kívánt hűtös jobbágyakat bocsássa alá bizonyoságúl az határok eligazítására, ne fogyatkozzanak meg nyavalyások igazságokban. In reliquo spectabiles ac magnificas dominationes vestras feliciter valere cupimus. Datum Cassoviae 8. Augusti, anno 1620.

Susanna, principissa.

P. S. Ezek az szegény emberek reá feleltenek, hogy békeséges és szabados leszen mind oda való járások mind penig visszajövedeleik.

Külczim: Spectabilibus ac magnificis dominis Georgio Rákóczy de Felső-Vadász, comiti comitatus Borsodiensis, Sigismundo similiter Rákóczy, necnon Paulo itidem Rákóczy de eadem Vadász, comiti comitatus Thornensis etc. nobis observandissimis. Absentibus dominis aperiant provisoires et satisfaciant postulationi.

LXXVIII. 1620. a u g. 8.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek mint szerelmes uramnak. Istentől kívánok kegyelmednek minden testi lelki jókat, jó egészséget megadatni.

Megadák az kegyelmed levelét, az melyből értem az kegyelmed jó egészségét, kin igen örülök, mi is, legyen hála istennek, türhető állapotban vagyunk ide haza. Én az kegyelmed parancsolatja szerint Kassára mentem volt ő felségét látogatni, már meg is jöttem onnét, hála istennek, ő felségét türhető állapotban láttam. Innét én kegyelmednek semmi újságot nem küldhettem egyebet szőlőnél, adja isten jó egészséggel kegyelmednek elkölteni. Kegyelmednek az minap is irtam volt az szerencsi jószág felől, kegyelmed arra is semmi választ nem tött. Ha kegyelmed karácsonig kezéhez nem veszi, bár karácson után se vegye kegyel-

med. Adja isten, hogy kegyelmedet hamar láthassam jó egészségben. Datum 8. die Augusti, anno 1620.

Az kegyelmed szerelmes házastársa

szeretettel szolgál kegyelmednek

Lorántffi Zsuzsánna, m. p.

Külczim : Ez levél adassék az én szerelmes uramnak, Rákóczi Györgynek tulajdon kezében.

LXXIX. 1620. a u g. 14.

Spectabilis ac magnifice domine, fautor nobis observandissime. Salutem et servitiorum nostrorum addictissimam commendationem.

Az Nagyságod levelét az Nagyságod jámbor szolgája megadá minekünk és izenetit diligenter referálta. Kegyelmedet kérjük mi is, nekünk megbocsásson, hogy ez dologban Nagyságodnak nem kedveskedhetünk, mert az váras az minemő privilegiumot producált, abban az rovásokról semmi relaxatio nincsen, az mint az Nagyságod bölcse ítélete könnyen megtapasztalhatja, megolvaván a donatiót. Az dicát peniglen az nemes ország vetette fel és nem is mi kezünkben jár, az nemes ország ellen nem merünk cselekednünk, mivel az elmúlt pozsonyi gyűlésben mindennemő jószágok papi fejedelmi subjaceáltattak, az mint az 21. articulus nyilván megmutatja. Nagyságod annakokáért az nemes ország végzését vevén, mi reánk ne nehezteljen, kérjük Nagyságodat. Nagyságodnak egyéb dolgokban, az kikre elegendők leszünk, örömet szolgálunk. De caetero eandem divinae commendamus protectioni. Cassoviae die 14. Augusti, anno 1620.

Spect. ac magnificae dom. V.

servitores addictissimi

Mel. Reiner, m. p.

Andreas Berzeviczy, m. p.

Joannes Pataky, m. p.

Külczim : Rákóczy Györgynek.

LXXX. 1620. a u g. 15.

Adjon az úr Isten édesem minden jókat.

Noha édesem nem régen is irtam magam egészsége felől, de mégis akaralak tudósítani, noha gondunk sok vagyon, de még istennek hála türhető egészségben vagyok ; kívánom az úr Istentől, szent fiáért engedjen te felőled is örvendetes hírt hallanom. Ibrányi uramat alá eresztettem, magam is hétfőn vagy kedden

általán végre megindulok innét. Engedje az úr Isten, láthassalak benneteket jó egészségben. Ibrányi uramtúl szóval is izentem; az lovamban is alá küldöttem, viseltess édesem jó gondot reájok. Éltessen az úr isten édesem sok jó esztendeig egészséges életben. Ex Besztercze 15. die Augusti, anno 1620.

az te szerelmes urad
Rákóczy Georg, m. p.

P. S. Egy ládát küldtem alá Csókásitúl, melyet tétess édesem az öreg asszonyom boltikban vagy az kis palotában.

Külczim: Az én szerelmes atyámfának, Lorántfi Susánnának adassék ez levél.

LXXXI. 1620. s e p t. 15.

Spectabilis ac magnifice domine frater charissime. Servitiorum meorum paratam commendationem.

Aldja meg az úr Isten kegyelmedet hozzátartozóival egyetemben jó egészséggel. Az telki-bányaiak megtalálván, minemő dologból panaszkodjanak, kegyelmed mind magoktól s mind ezen beincludált levélből megértheti. Minthogy azért kegyelmed most Alagy urammal nálamnál jobban vagy, jó volna, irna kegyelmed ő kegyelmének, az előbbeni végezéshez és contractushoz tartaná ő kegyelme magát s lenne csendességben, ha penig egy bizonyos nap praefigáltatnék is annak eligazítására, én attól sem volnék idegen, ha szintén magam jelen nem lehetnék is, jámbor szolgálaim ott lennének. Ha eligazíthatnék az dolog, igazítódnék el, ha penig nem, kiki tudná magát maga igazságához tartani. Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Ex Sáros-Patak 15. Septembris, anno 1620.

Spectabilis ac magnificae dominationis V.

frater et servitor paratissimus
Georgius Rákóczy, m. p.

Külczim: Sp. ac magnifico d. Sigismundo Rákóczy de Felső-Vadász etc. domino et fratri charissimo.

LXXXII. 1620. s e p t. 16.

Spectabilis ac magnifice domine et frater charissime. Servitiorum meorum paratam commendationem.

Sok jókkal jó egészséggel áldja meg Isten ő szent felsége kegyelmedet. Az pataki diákoknak Léway urammal minemő dolgok legyen, tudom kegyelmed érti, ki felől engem is tanáltanak vala meg az elmúlt napokban, kit Szitniből jöttünkben említett-

tem vala is kegyelmednek, akarúá Lévy uram addig, hogy ez a dolog igazíttatnék el, míg én is itt alatt leszek, minthogy penig nekem isten kegyelmességéből hétfőn (szept. 21.) meg kell indulnom, ha kegyelmednek tetszik, holnap vagy holnapután jönne ide kegyelmed, és ez a dolog igazíttatnék el közöttök, könnyebb is volna most eligazítani, míg az dolog is továbbra és nagyobbra nem halad és terjesztődik. Ha kegyelmed eljön, Dóczy uramat is nem ártana kegyelmednek elhivatni. Tartsa isten kegyelmedet meg jó egészségben. Ex Sárospatak 16. die Septembris, anno 1620.

Spectabilis ac magnificae dominationis Vestrae

servitor et frater paratissimus

Georgius Rákóczy, m. p.

Külczim: Spectabili ac magnifico domino Sigismundo Rákóczy de Felső-Vadász etc. domino et fratri charissimo.

LXXXIII. 1620. oct. 9.

Spectabilis ab magnifice domine mihi observandissime. Servitorum meorum paratissimam commendationem.

Quum ex dispositione divina rituque et consuetudine sanctae ecclesiae catholicae generosus dominus Sigismundus Lónyai de Nagy-Lónya generosam et magnificam virginem Margaretham Varkocsy filiam meam privignam in legitimam tori sui sociam sibi desponsaverit, cujus quidem sponsalitorum solennitatem die undecimo mensis Novembris festo videlicet divi Martini episcopi proxime venturo communi utriusque partis voto ac consensu hic in castro Telegd celebrandam decreverimus, eapropter spectabilem ac magnificam dominationem vestram requirendam volui rogans eandem amanter, ut ex sua erga me affectione, ante praefixum diem ad vespas decimi diei praetacti mensis Novembris una cum generosa ac magnifica domina consorte sua charissima in loco praescripto adesse conviviumque nostrum desideratissima sua praesentia condecorare et exhilarare ne gravetur. Quam spectabilis ac magnificae dominationis vestrae erga me declaratam benevolentiam omni obsequiorum genere semper promereri contendo. Optatum a spectabili magnifica dominatione vestra expectans responsum. In reliquo eandem ad annos quam plurimos feliciter vivere et valere desidero. Datum ex castro Telegd 9. die Octobris, anno domini 1620.

Spectabilis ac magnificae d. V.

servitor semper paratissimus

Georgius Haller, m. p.

Külczim: Spectabili ac magnifico domino Sigismundo Rákóczy de Felső-Vadász etc. domino mihi observandissimo.

LXXXIV. 1620. oct. 17.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek mint szerelmes uramnak. Az úr Isten ő szent fölsége mindennemű dolgaiban áldja meg kegyelmedet, tegye jó szerencséssé és adjon ő szent felsége jó egészséget kegyelmednek.

Az kegyelmed nekem írt kedves levelit megadák, melyben az kegyelmed jó egészségét megértettem, kinek szivem szerint örültem, mert öröndetesebb hírt sem hallhat az én szivem, mint mikor kegyelmedet jó egészségben értem lenni. Azért istennek neve dicsértessék, mi is itt türhető egészségben vagyunk. Én az kegyelmed parancsolatja szerint az pénzt kiadom zálogra, ha találhatnának rajta, de inkább hiszem, hogy nehezen találhatni. Az mi penig az gombokat illeti, én azt is váltig süttetem az gombkötővel, és mihelt elkészül, azontól kegyelmed után késedelem nélkül elküldöm. Im most skofiumért és mind az ehöz való selyemért is elküldöttem Egré. Az lódingot is kegyelmednek im elküldtem, engedje isten, viselhesse kegyelmed jó egészséggel is. Kegyelmedet penig én édesem felötte igen kérem, egészsége felől gyakorta írjon és magát az miben lehet meg is őrizze. S kegyelmedet isten ő szent felségének gondja viselése alá ajánlom, ő szent fölsége őrizze, oltalmazza és tartsa meg kegyelmedet az ő szent nevéért jó egészségben, Amen. Ex Sáros-Patak 17. die Octobris, anno 1620.

Kegyelmednek az míg él,

tiszta szivből szolgál
Lorántffi Zsuzsánna, m. p.

P. S. Immár megírtam vala az levelet, hogy az kegyelmed jó szerencsáját meghallám, kit isten ő szent fölsége kegyelmednek édesem pótolja meg és kegyelmes áldásából öregbítse s nevelje meg.

LXXXV. 1620. oct. 20.

Szolgálatomat ajánlom kegdnek mint szerelmes öcsém uramnak. Isten minden jókkal áldja meg kgdet.

Az kgd Kassárúl írt levelét tegnap délest vé, kiben kgd mit írjon Jakabházi Pál felől, értem; de látja isten, sem hírem, sem tanácsom nincs benne, sem hattam, sem irtam, hogy megháborítsák valamiben, hanem az útamban úgy esett vala hiremmé, hogy Seri uram bátyámat elhagyta volna s úgy írtam vala Szőcs Máténak, hogy ha Seri urambátyámtól békességgel vált meg, tehát szóljon neki mostan, ne kérleltesse magát, hanem jüjjön utánnam s békességes állapotja lészen, különben ennek felöle én

senkinek nem irtam, hogy bátyám uramnak az szolgáját is köteleztem volna magamhoz, kik ő kegyelmétül búcsuvétlen jüttek volna el, de ezt is nem tudom, sem hallottam ennél különben. hogy ő kglmének vétenék, de inkább szolgálni igyekezem, nem is oly ember vagyok, hogy az közöttünk levő kötelességről meg nem tudnék emlékezni. Az Móricz uramra való mandatum szerzésire módom még nem lehetett, mivel az francziai király követi most akarnak ő fgével tractálni az békességről, kiknek audientiájok tegnap vala, elég nagy gazdagsággal és frissen vadnak. Mihentest az mandatumot megszerezhetem, megküldöm kgdnek. Éltesse isten kgdet sokáig jó egészséghen. Datum Poson 20. die Octobris, anno 1620.

Kglmed

jóakaró bátyja
R. Georg, m. p.

Külczim: Spli ac mgfico dno Sigismundo Rákóczy de Felső-Vadász etc. dno etc. fratri mihi charissimo.

LXXXVI. 1620. oct. 24.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek. Az úr Isten kegyelmedet sok jó szerencsékkel és jó egészséggel látogassa asszonyommal ő kegyelmével és mind az kegyelmed jóakaróival egyetemben.

Az kegyelmed jámbor szolgája megadván az kegyelmed levelét, értem az kegyelmed beteges állapotját, melyet bizony szomorú szívvel hallottam, mindazáltal uram, az úr Isten ő szent fölsége adja meg kegyelmednek az előbbi jó egészségét. Ide való állapotunk felől uram kegyelmednek azt irhatom, istennek hála jó állapottal vagyunk mindenkben, jó reménységünk is vagyon. Az mikor isten ő szent felsége bennünket az uram ő nagysága hadaival ide Pozsonban behozott volna, Tomper is minden hadaival azon órában érkezett vala ide Pozsony alá véletlenül, akkor király urunk ő felsége túl az Dunán Szombathely alatt volt, Pozson igen pusztá állapattal volt, az katonákkal kellett az sánczban gyalog szállanunk. Reggel 7 órától fogván délután négy órakorig tartott az harcz közöttünk. Az úr Isten ő szent felsége az ő nagy jóvoltából úgy megszигyeníté az császár hadát kevés ember által, hogy Tomper maga itt vesze, azonkívül sok főhadnagy, zászlótartó német emberek veszének, nagy szégyenvallással futva menének el innét minden hadai. Most is mindennap paskolják őket együtt is másutt is. Az kegyelmed parancsolatja szerint uram az minemű dolgot reám bizott volt kegyelmed, azban uram én szorgalmatos voltam az én tehetségem szerint, uram ő nagysága igen forgódott benne, mindazáltal uram az kegyelmed kívánsága szerint megadta ő felsége kegyelmednek.

Ha penig az emberek valami akadályt találának benne, még ismét még ugyan ellene kell állani, Törös uramat meg kell szólítani, fogja hátrább, mert bizony kezében szakad az fékmlő. Hallom uram, hogy Begányi igen futja dolgát az vármegyén, de semmit nem árthat. Király urunk ő felsége meg is parancsolta, hogy valakik ide fel szolgálunk mostan édes nemzetünknek, hazánknak, ott alatt perrel ne háborgassanak bennünket; soha Begányi Ferencz száz esztendeig élne is, bizony hazájának annyit nem szolgálna, mennyit én most itt fenn csak egy napig szolgáltam is. Mindazáltal uram, az miben kívántatnék, kegyelmed is legyen jóakarattal hozzám, én mindenkor kegyelmed jóakaró szolgálja és atyjafia vagyok. Kegyelmednek izentem az kegyelmed jámbor szolgájától szükségemnek idején valami dolog felől, kegyelmednek megiszolgálom, adjon jó választ kegyelmed, mert azt hallottam: szemérmes deáknak üres az táskája. Az úr Isten kegyelmednek az elébbeni jó egészséget megadván tartsa meg kegyelmedet sokáig jó egészségben. Datum in Pozsony 24. die Octobris, anno 1620.

Kegyelmed jóakaró szolgálja és atyjafia

szolgál kegyelmednek
Ibrányi Mihály m. p.

P. S. Az francziai király főkövetei 18. Octobris jöttek be ide Posonban nagy pompával. Harmadnapra szemben löttek ő felségével, nagy rettenetes gazdag öltözettel vadnak, csak az egyiken való ruházatot is kétszázezer forintra becsülték, soha én, sem más annál szebb öltözetet nem látott; jó reménség alatt is vadnak itt.

Külczim: Generoso domino Joanni Rákóczy de Felső-Vadász, domino domino fratri mihi observandissimo.

LXXXVII. 1620. nov. 1.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak mint uramnak. Az úr Istentől Nagyságodnak minden kívánsága szerint való jókat megadatni kívánok.

Nagyságos uram. Ez mai napon érkezém ide Patakra Bényéről, esék értesemre, hogy Rákóczy György uram ő nagysága pénzt osztat itt ki borok vételére, nem akartam elhallgatnom, hanem Nagyságodnak értesére adnom, hogyha Nagyságodnak jóakarattja, ha itt Nagyságod akar vétetni, meg vagyon hagyva mind az egész jószágban, hogy hír nélkül senki bort el ne adjon, míglen Nagyságodnak dézsmájokat meg nem adják és hogyha Nagyságtok bort nem akar tőlök venni; az az borkereső ember

penig nagyságos uram feles, Nagyságod jó tetszése, mit rendelt felőle. Irhatom Nagyságodnak ezt is, hogy Bényén egy forinton s feljebb is adják köblit az bornak, de nem engedték meg ez óráig, hogy sem köböllel, sem általaggal eladhassanak, míglen Nagyságodnak jóakarátját az bor vételhez nem értem, mert mind Bényére s mind Tolcsvára pénzt küldenek ki Rákóczy György uram ő nagysága számáról, igen sietik az bort venni. Az itt való bor dézsmálás felől azt irhatom Nagyságodnak, az úristennek neve dicsírtessék, vagyon hordós dézsma bor százkilenczvennyolcz, remélem még ennekutána az úr Isten még ezenfelől is ád, mert nem végeződött el a dézsma. Nagyságodnak akarám ezt is megjelentennem, az kéménytisztítókat elhozattam Kassáról, az kéményeket igen-igen szépen megtisztíttattam, az öveget is ugyanakkor aláhozattam volna, de halálos ágyában feküdt, ki mellett ugyan bizonyoságot is tött az város, hanem mingyárást Eperjessé küldöttem, az mely az vadászi házakra is csinálta az öveg ablakokat, megérkeznek vele hamar, és azon leszek nagyságos uram, hogy mennél hamarébb elvégeztessen. Éltesse az úr Isten Nagyságotkat sokáig jó egészségben. Datum ex arce Sárospatak 1. die Novembris, anno 1620.

Nagyságodnak •

alázatos szolgálja
Welesz Boldizsár, m. p

Külczim: Ez levél adassék az tekintetes és nagyságos felsővadászi Rákóczy Zsigmond uramnak, nekem nagyságos uramnak.

LXXXVIII. 1620. nov. hó.

Splis ac magce dne gratiosissime. Fidelium humilimam servitorum debitamque commendationem.

Az úr Isten Ngodat áldja meg asszonyommal ő ngával sok ideiglen való jó egészséggel szerencsésen. Mivel kegyelmes uram Thornay Pál uramtól izente volt Ngod, hogy szombatra ide váránk, én el nem hallgatnám az Ngod parancsolatját, az én erőm szerint nagy szívem szerint vártam és ennekutánna is minden üdőben nagy jó szívvel és kedvesen várom Nagyságodat; hozza az úr Isten el Ngdat nagy jó kedves egészséggel. Tudom ngos uram, hogy minden felől Ngdnak mind kedves és szomorú híreket megvisznek, de hogy én is az mit hallhatnék, Ngod szolgálja levén, az mikor meghallhatom, tartozom hirrre adnom. Az szenkirályi hűtes bíró most jött ki Egről és nagy bizonynyal beszéli, hogy Váczt az török megvötte, az örömet is pénteken sok álgyulövessel lőtték meg, immár mostan minden felől való holdoltságot gyalog és szekérrel mind az táborára hajtja és nagy bizonyosan beszéli, hogy Rimaszombat és Eger körül való holdolt helyen levő

bíráknak parancsol, hogy Felek alá szénát, abrakot vigyenek és mindenféle élést, mert valaki elhallgatná, mind nyársban vonyatja és olyan szándéka volna, hogy Fileket szállaná meg, kitűl távoztasson az úr Isten. Nem tudom, mi legyen az oka ngos uram, de éjjel-nappal jű onnan feljűl is az sok had seregestűl, zászlóstól. Az szendrei kevés haddal Kollat uram mostan Rimaszombatban vagyon, Szécsy György uram ő nga Balogvárában vagyon; mit remélhetünk, az úr Isten tudja, megmaradásunk felől. Az mely borokat ngos uram elfoglaltam az jobbágyaktól, még el nem hozattam, vártam az Ngod parancsolatjától, de abban fogyatkozás nincsen, mert én egy nap, valamint parancsolja Ngod, helyben állatom, Ngodtól akarok informáltatnom az ára felől, ha elhozzatom tőlök. Ngdnak kellették írnom erről is: Tavalý, hogy az sok háboru indula, az Ngod nestai Fagyas Ambrus nevű jobbágyától elvött volt egy lovat az gesztelyi Bányaí András kedve ellen való cserével ilyen okon, hogy ha elvenné valaki törvénnyel az embertől az ő lovát, minden tergiversatio nélkül megadja; mostan immár törvénnyel elvették az szegény embertől az lovat, és semmiképpen meg nem tudjuk tőle venni az Ngod jobbágya lovát, holott ennek előtte míg tartva volt is az embernél az ló, azt mondotta, hogy ha reá esküsznek és törvénnyel elveszik tőled, megadom én az lovadot, most immár ngos uram semmiképpen ki nem tudjuk tőle venni; sokat fáradozott az szegény ember hozzája, mind az ott való tisztartóhoz az én levelemmel, de meg nem adja. Ngdat kérem, írjon az gesztelyi tisztartónak avagy az kamarásoknak, hogy egy mandatumot adnának az ott való tisztartóra, hogy adatná meg az szegény ember lovát, violenter ne tartanak meg, tudom, hogy mind az Ngod levelére s mind üzenetire megadja, meg nem merik tartani; az tisztartónak neve Leveleky László és most Kassáról függ mindenben. Éltesse az úr Isten Ngodat sokáig jó egészségben. Datum ex curia Felső-Vadász, die ... Novembris, anno dni 1620.

Splis ac magn. dnis Vrae

humilis servitor
Andreas Georg, m. p.

Külczim: Spli ac. magn. dno dno Sigismundo Rákóczy de Felső-Vadász, dno dno mihi gratiosissimo.

LXXXIX. 1620. decz. 5.

Spectabilis et magnifice domine fautor observande. Servitiorum meorum addictissimam commendationem.

Jó egészsége megadásával való hosszú étellel áldja Isten Nagyságodat. Eddig is jó szívvvel mentem volna az Nagyságod parancsolatja szerint is elsőben az Nagyságodnak látogatásáért

is és mind annak az vadászi ujonnág építettett házomnak látásáért is, de két ok tartóztatott meg; egyik mivel Nagyságodat is igen beteges állapottal értettem lenni, s tudom magamról is azt, mely kedvetlen legyen az ember beteges állapotjában és Nagyságodat nem akartam azzal molestálnom, hanem egészségével együtt jobb kedvét vártam Nagyságodnak. Másik oka, mivelhogy magam is igen sánta legin voltam. De nagyságos uram még mindezeknél nagyobb ok kényszerít az Nagyságodnak látogatásától való itt maradásomra: Az nagy istennek amaz erős parancsolatja, hogy minden szüleit elhagyja az ember feleségéjért, kit én is uram tizenhatszadik hétben nem láttam vala, ide jüvén hozzám, minden Nagyságodhoz való jóindulatomat elfelejteté velem ide való jövele. Azért uram nem vétettem ebben Nagyságod ellen, hogy az szentíráshoz akarom magam alkalmaztatni. Akarom azért megtudnom, ha Nagyságodnak leszen-e ott vadászi házánál mulatása, és ha bántására Nagyságodnak nem leszen, jó szívvvel megyek Nagyságodat látogatnom. Irtam Onodban 5. Decembris, anno 1620.

Spectabilis magnificae dominationis Vestrae

servitor addictissimus

I. Kátai, m. p.

Küldém: Spectabili ac magnifico dno dno Sigismundo Rákóczy de Felső-Vadász, domino et fautori observandissimo.

XC. 1621. jan. 23.

Engedelmes és alázatos szolgálatunkat kgdnek mint böcsületes gondviselő urunknak. Kivánunk az úr Istentől kgdnek jó egészséget, szerencsés előmeneteleket boldogságosan megadatni.

Böcsületes gondviselő urunk. Kelleték mostani alázatos írásunkkal kgdnet megtalálnunk mint kegyes gondviselő urunkat, mivelhogy mi kiváltképpen Petriken lakozók kgnek szegényi lévén úgy mint Bén János és Pásztor András nagy siralommal panaszkodunk nagy szomorúságainkban és rettegésben Lövei György miatt, mert ez elmúlt napokban katona vendégeket híván házához, azokkal együtt maga megrészegülvén, elsőbben katonákat házamra reá küldötte fegyveres kézzel s ő maga is azonképpen fegyveres kézzel házamra reá jött, azon boszúját ki nem tölthette kit keresett, hanem reám támada saját házamban puskával, mezitelen kardjával megakarván ölni házamban, azért fegyverével megvéresíté fejemet, kezemet és az ruhámat egynehány helyben mezítelen szablyájával által vervén, ezekre penig sem okot nem keresvén, sem bűnöm nem levén, az egész faluval megbizonyítom. Hogy penig azokat cselekedte házomban Lövei György, tiltottam

magamat fejedelmünkre, vármegyeispánra és kiváltképpen kgdre földes uramra; de Lővei György semmi tilalommal nem gondolván, de sőt ezt mondotta: megadom bestye lélek kurva ezentúl mind urad tilalmának, s mind egynek s mind másnak tilalmára, mert ma meg kell halnod. Ezeknek felette Pásztor Andrást is egynehányszor által akarta löni, házára reá menvén ok nélkül, mi mindenikünk törvényre kiáltjuk magunkat, ha mit vétettünk volna, örömet törvényt állanánk. De mi ha mindnyájan faluban lakozók törvényre kiáltjuk magunkat, ha miben ellene vétenénk. semmit nem veszen elől abban, de sőt az egész falu ellen azt mondja, hogy tüzzel-vassal rajtunk leszen, többül kiégeti falunkat, ha egyféle latrokkal nem, másfélékkal megcselekeszi. Annak okáért minékünk kgdnek szegényinek főképpen előtte nincsen megmaradásunk, hanem el kell bujdosnunk. Annak okáért könyörgünk kegyelmednek mint kegyes gondviselő urunknak, ártatlanságunkat hallván, viselje gondunkat, mert isten után kgd minden oltalmunk és gyámolunk, sőt az istenért is könyörgünk kgdnek, legyen mellettünk kgd minden gondviseléssel. Mind ezeknek felette mindenféle hadakat ránk hozza boszúságában, hatot vagy hetet határrúl is, így rontat mindenképpen az szegény falut, az dézs-másokkal is felette igen megbírságoltata ő kglme reánk ingerelvén. Áldja és tartsa meg isten kgdet minden jókkal. Ex Petrik 23. die Januarii, anno 1621.

Kgdnek mint kegyes urunknak
engedelemmel szolgálunkszegény
petriki jobbágyak és az egész
falu is.

Külczm: Groso dno Johanni Rákóczy de Felső-Vadász, illmi regni Hungariae principis thesaurario fidelissimo, dno nobis summa observantia colendo.

XCI. 1621. márcz. 11.

Én Oszman Mihály ónodi végházában ő fgének levő vitézinek főhadnagya, esküszöm az élő mindenható istenre, atya, fiu és szentlélek teljes szent háromságra, hogy az én reám biztatott ónodi főhadnagyságomnak tisztiben igaz, hű és engedelmes leszek ő fgének Bethlen Gábornak, Magyarország választott királyának és az kglmes urunk ő fgének és Magyarországnak, és azután előttem levő főkapitány uramnak. És hogy ezt az végházat, melyet ő fge előttem levő főkapitány uram itthon én reám is mint főhadnagyára én reám bizott, minden benne levő hadakozó és egyéb marhákkal egyetemben fejem fenállattáig, tehetségem és erőm szerint, hiven és igazán és tökéletesen megtartom, semmiféle ellenségnek, akár kik legyenek, sem barátságra, sem ado-

mányért, sem félelemért, semmi okért meg nem adom és el nem árulom. Barátainak jó akarója és ellenségeinek ellensége leszek, és semmi ártalmára való dolgot ő fgének el nem titkolok, hanem idején megjelentem, annak tehetségem szerint ellene igyekezem állanom, és az végházat annak adom csak, az kinek ő fge vagy az ország parancsolja. Ezeknek megtartására kötöm hitemet, tisztességemet, életemet, üdvösségemnek megnyerése és lelkem elveszése alatt. Mindezekre az igaz isten, atya, fiu, szentlélek teljes szent háromság engem úgy segítsen. Datum Ónod, die undecima Martii, anno Millesimo sexcentesimo vigesimo primo.

Oszmány Mihály, m. p.

(P. h.)

XCII. 1621. márcz. 16.

Szolgálatomat ajánlom kgdnek. Istentől ő szent fgétől kívánok kgdnek minden testi lelki jókat megadatni sok esztendeig.

Az kgd levelét megadák, melyben értem az kgd egészségben létét, kin igen örülök; mi is hála istennek türhető egészségben vagyunk. Én is holnap akarok innét Patakról Kassára ő fgét látogatni, onnét, ha módom lesz benne, Sárosra is elmegyek. Kgld csináltasson Samulkának vagy két süvegcsét. Kgdet kérem, hogy kgd egészsége felől gyakran írjon. Tartsa meg isten kgdet, adja isten ő szent fge, hogy mikor láthatom kgdet, láthassam jó egészségben. Datum in Sáros-Patak 16. die Martii, anno 1621.

Az kgd szerelmes házastársa

szolgál kgdnek

Lorántffy Susánna, m. p.

Külczim: Adassék az szerelmes uramnak, Rákóczy Györgynek kezében.

XCIII. 1621. apr. 7.

Szolgálatomat ajánlom Ngdnak mint uramnak. Adjon Isten Ngodnak jó egészséges bódog hosszú életet.

Egynihány rendbeli leveleket küldtem Ngodnak, miolta Ngod immár hazól elment, mind azokra is egynél többre Ngdtúl válaszom nem jött, egyebet nem gondolhatok rajta, hanem az hir elvivőknek lett valami bántások az útban, minthogy Szabó Istvánt is meglőtték volt Rimaszombatnál. Jóllehet Ngdnak egynihány rendbeli levelét vettem, de nem azon írásomra való választételét. Az mint annak előtte is minden írásomban megírtam Ngodnak, most sem írhatok egyebet, hanem mind asszonyom ő nga, mind az kis uracskák hála istennek igen jó egészségben

vadnak, mind attúl fogva is, hogy Ngod innénd elment, csak egy óráig való nyavalyájok sem volt ő ngoknak. Ide lengyel hirekkel rettegtetnek bennünket. Az szerencsi praedikátort Nánási Györgyöt és Könnyü Pált ez elmúlt héten temették szegényeket; reménlem, az szegény Kálmándi is utánnok megyen, ha eddig el nem ment is. Az paripa az moldvai féle még eddig rosszúl volt, csak szintén most kezdett gyógyulni, eleget orvosolják. Az agarakat, kopókat vagyon három hete, Ónodban tartattam, ha isten Ngodat egészségben meghozza, legyenek ott addig. Az madarászok még itt vadnak, az madarak is jó egészségben vadnak. Hozza meg isten Ngodat jó egészségben. In Patak 7. Aprilis, anno 1621.

Ngod szolgálja

Chernel György, m. p.

P. S. Ujlaki Ferencz uram felől semmi hirt nem hallottam, semmi választ nem vettem. Bejcsi István uram egy hete hogy Máramarosból megérkezett, igen menti magát, hogy nagy kára lett volna, ha elmulatta volna oda való útját, ő ezután is Ngod szolgálja, vagy haragszik Ngod reá avagy nem. Jóllehet én magam nem beszéltem vele, hanem Domik uramtúl izentem volt, hogy elkerüljön és velem szemben ne legyen Ngod megjöveteléig.

Külczim: Spli ac magco dno dno Georgio Rákóczy de Felső-Vadász, comiti comitatus Borsodiensis, serenissimae regiae mtis consiliario etc. dno dno mihi semper gratio.

P. S. Valahol ő fge leszen, uram ő nga is ott találtatik.

XCIV. 1621. a p r. 23.

Splis et magce dne.

Kgd levelét ez órában mikor szintén indulnék vöttem, melyben ír az hadak szófogatatlansága felől, mivel fizetetlenek. Kgdet édes öcsém kérem, intse szép szavával őket, hagyjanak békét afféle illetlen dolognak, viseljék csendességgel magokat és kgdnek fogadják szavát, szolgáljanak keveset az mostani előttünk álló kicsiny dologban, mutassák meg hazájokhoz való szereteteket, ha emberség vagyon benne. Én sehol nem késem, kedden, isten velem levén, Kegddel megegyezem, ha meghódoltatjuk Fileket szóval, jó, ha hol nem, én ott sem heverek; ha szolgálni nem akarnak. elmegyek a mellől is, ha csak fizetésért akarnak örökké szolgálni, azzal nem sokat nyerünk, ha elvesztjük egyszer orszá-gunkat, bizony nem találunk mást helyében és nekik sem leszen sem némettől, sem más nemzettől hiteles becsületek és fizetések, sem országok. Én is mingyárt megyek és pénznek szerét tesszük s megfizettetünk, ha egyéb nem lehet benne. Ezek az hadak

ingyen sem említik az fizetést, nagy emberséggel viselik magokat. Egri István, az lövő szerszám és az német gyalog Szécsén felé mennek 4000. Kegd Bornemisza Jánost kerestesse fel és hívassa maga mellé, ő mellé mind lovas gyalog szépen vagyon. Bene valcat. In Nitra 23. Aprilis, anno 1621.

Gabriel, m. p.

P. S. Szécsénben Kegd Soos Istvánt rendelje, de az árulót nem kellenék ott hadni.

Külezim: Spli ac mageo Georgio Rákóczi de Felső-Vadász, consiliario nostro et comiti cottus Borsodiensis, necnon certorum exercitum nostrorum supremo capitaneo etc. fideli sincere nobis dilecto. Cito, cito, cito.

R. Gy. kezével: 25. Aprilis Nittrae redditae.

XCIV. 1621. j u n. 10.

Szolgalatomat ajánlom kegyelmednek mint szerelmes uramnak. Istentől sok jókat s jó egészséget kívánok kegyelmednek megadatni.

Az gyermek állapota felől kegyelmednek azt írhatom, hogy tegnap három óra tájban az gyutvány hideg kezdte lölni, de isten kegyelmességéből megint csakhamar elállott róla; az doctor eléggé biztat, hogy addig el sem megyen, míg jó állapotra nem hozza; az gyermeket igen gelesztásnak mondja lenni és arról is italt csinált s mindennap ezt adjuk innia, reá felelt, hogy belőle kiveszti azt is. Magam penig, legyen áldott az urnak szent neve, egészségben vagyok, mely jó egészségben ő szent fölsége kegyelmedet is tartsa meg, kívánom ő szent fölségétől. Datum in arce Sárospatak 10. die Junii, anno 1621.

Kegyelmednek az míg él tiszta

szívből szolgál

Lorántffi Zsuzsánna, m. p.

P. S. Kegyelmedet kérem, vegyen kglmed énnem egy kést.

Külezim: Az tekintetes és nagyságos felső-vadászi Rákóczy Györgynek, énnem kegyelmes uramnak adassék.

XCVI. 1621. j u n. 16.

Mi felsővadászi Rákóczy György Borsod vármegyének főispánja etc. adjuk tudtára mindeneknek az kiknek illik ez leve-
lünknek rendiben, hogy mi megtekintvén az mi böcsülletes jámbor
szolgánknak, az vitézlő Alattyáni Pálnak sok esztendőktől fogván
körültöttünk való jámbor hűséges szolgálóját, az melyre ennek
utánna is, tőlünk illendő fizetése meglevén, kötelezi magát.

adtunk és inscribáltunk neki és maradékinak, mind az két ágon levőknek, Sáros vármegyében nagysárosi jószágunkban egy ház-helyet, melynek szomszédi egyfelől Christani Mihály háza, másfelől Szilva Andrásé, másfél száz magyar forintban, hogy mindennemű haszonnal, erdőjével, mezőjével, szántóföldével, kaszálló rétével és halászó vizével, és mindennemű pertinentiájával egyetemben, akármi névvel neveztessek, birja és építse. És ha jövődöben vagy mi, vagy successorink, maradékinak, avagy kire az jószágnak proprietása nézendő volna, el akarnák venni, különben se magától Alattyáni Páltól, se maradékától, se mi, se maradékinak el ne vehessük és vehessenek, hanem tartozzunk és tartozzanak elsőbben Alattyáni Pálnak és maradékinak, mind az két ágon levőknek az megnevezett másfél száz forintot letenni, mind az épülettel egyetemben, ha mit rajta építene, annak is illendő árát letenni. Az melynek nagyobb bizonyosságára adtuk és adjuk az megnevezett Alattyáni Pálnak és maradékinak ez kezünk írásával és pecsétünkkel megerősített levelünket, hozzátevén azt is, hogy az ő holta után maradéki és successori, legatariusi minekünk és maradékinak boszúságára és kárára idegen urat ne szolgáljanak, se olyat, ki mind magunk személyének és maradékinak és jószáginak veszedelmére és kárára, romlására igyekeznének. Datum in arce Sárospatak, decima sexta mensis Junii, anno dni Millesimo sexcentesimo vigesimo primo.

XCVII. 1621. j u n. 27.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek mint szerelmes uramnak. Istentől minden jókat s kedves egészséget kívánok kegyelmednek megadatni.

Az kegyelmed levelét megadák, melyben az kglđ jó egészségét megértettem, mely jó egészségben, kívánom, ennekutána is isten ő szent fölsége kegyelmedet tartsa meg; mi is, hála legyen az úr istennek, türhető állapotban vagyunk, az kis Sámuelkát is nem arányozhatjuk, ha leli-e az hideg avagy nem, csak azonban vagyunk. Czeglédi uram küldött valami kenetet Séresről és mindennap azzal kenettettem, egyébképen nem volna semmi nyavalyája, az mint arányozzuk. Kglđet fölötte igen kérem, az maga egészségére viseljen szorgalmatos gondot, az mostani hevességhez holmi alávaló italoktól, azok gyakorta embernek megártnak, magát megtartóztassa és egészsége felől gyakorta s minduntalan írjon, mivel öröndetesebb hirt nem hallhatok az kld jó egészségénél, melyben isten ő szent fel-

sége kegyelmedet sokáig tartsa meg. Ex Sárospatak 27. Junii, anno 1621.

Kegyelmednek tiszta szívből szolgál

valameddig isten élteti
Lorántffi Zsuzsánna, m. p.

Külczim: Adassék az tekintetes és nagyságos felsővadászi Rákóczy Györgynek, nekem szerelmes uramnak.

XCVIII. 1621. a u g. 9.

Az úr Isten édesem szent fiának érdeméért minden jókkal áldjon meg benneteket.

Alkalmatosságom levén édesem az levél küldésben, akartalak tudósítani egészségem felől; én most is, istennek hála, türhető egészségben vagyok, kívánom az úr istentől, ti felőletek is hallhassak minden jót mindenkor; mi még itt Gerencsérnél vagyunk, az herczeg hada ma érkezik el, kinek szép és erős voltáról bőven irtam Csernel uramnak, tudom édesem, megolvasta előttetek. Itilem, hogy harmad vagy negyed nap alatt már innét mi ezzel együtt meg fogunk indulni, és valami alkalmatosságot az úr isten mutat, azt el sem akarjuk mulatni. Az papirust Komáromi meghozta, de eléggé megtöredezték, inkább nekem kellene papirust küldenem édesem, mert eléggé ritkán irtok. Az szöllő is, mit Komáromi hozott, semmire sem jó, de itt is elég vagyon, sokkal érettebbek. Kérlek édesem, irjatok gyakortabb, kedvesen veszem tületek. Engedje isten, találhassalak édesem egészségben, Amen. Datum ex castris Gerencsér 9. die Augusti este hora 5, anno 1621.

a te szerelmes urad
Rákóczi Georg, m. p.

Külczim: Az én szerelmes atyámtiának. Lorántfi Susánnának adassék ez levél.

XCIX. 1621. szept. 20.

Ratio portarum in bonis Felsővadászi-
narum anni 1621. die 20. Septembris annu-
tarum.

Felső-Vadászon vagyon igazán porta szám n. $2^3/4$, de ennek az harmada sonal uramra ő ngára; az két rész Pál uram ő nga és az felföldi nemes uraimra tendál.

Sellyében vagyon porta szám nro 6, ennek is harmada sonal uramra ő ngára; az két rész pedig Pál uram ő ngára és az felföldi nemes uraimra.

Edelénben vagyon porta szám nro 4, ennek az két kapu száma Pál uram ő ngára.

Sápon vagyon porta szám nro $1\frac{1}{4}$, ennek is fele Pál uram ő ngára sonál.

Szentkirályban nincs semmi porta szám.

Ceneten vagyon porta szám nro $1\frac{1}{4}$, ennek is harmad része sonál uramra ő ngára; az többi Pál uramra ő ngára és az külső nemes uraimra.

Rudabányán vagyon egy porta nro 1, ennek a fele sonál uramra ő ngára, videlicet nro $2\frac{1}{4}$.

Velezden vagyon porta szám nro $1\frac{1}{4}$, ennek is csak harmada sonál ő ngára; az két rész penig Pál uram ő ngára és Nagy András uramra.

Pereczen vagyon porta szám nro 1, ez mindenestől ő ngára sonál egyedül.

Nesta is continet porta számot nro $1\frac{1}{4}$, ez is tendál uramra ő ngára.

Summa: ezekben teszen porta számot, ki uram ő ngára sonál, porta nro $9\frac{3}{4}$.

C. 1621. n o v. 1.

Kgduek mint szerelmes uramnak ajánlom szolgálatomat s az úr Istentől kívánsága szerint való lelki testi jókat, egészséges hosszú életet, s jó szerencsét kívánok kgdnek megadatni mind kgdhez tartozókkal egyetemben.

Az miulta az úristen ő szent fge kgdet innét tőlünk felvitte, négy rendbeli levelét kgdnek vöttem, melyekben az kgd jó egészségét megértettem, az kinek szivem szerint örültem. Az utolsó leveliben írja kgd, hogy semmi újságot nem küldhet, mivel ott most minden szük volna, de soha kgd énnekem kedvesebb újságot nem küldhet jó egészségénél, mint mikor jó egészségben értem kgdet lenni; hála az úr istennek, mi is itt türhető egészségben vagyunk, melyet kgd felől is szivem szerint kívánok hallani. Hogy penig azon panaszolkodik kgd édesem, hogy én kgdről elfeledkeztem volna és kgdnek semmit se írnék, ezt kgd ne nekem, hanem az levélhordóknak késedelmes voltoknak tulajdonítsa, mert mindenkor, valamikor innét felmentek s az alkalmatosság hozta, kgdnek irtam, de ha késedelmesek voltak az felmenésben, ezt nekik tulajdoníthatjuk; kgd én kedves édesem nincs elfelejtve, hanem kgdet szüntelen elmémben viselem. Az újhelyi ispitályban való szegényeket penig mi illeti, én azokról gondot viseltetek, s gondom is leszen reájok. S hozza az úr isten ő szent fge hamar

időn jó egészségben meg is kgdet s láthassam jó egészségben kgdet. Datum in Sárospatak 1. die Novembris, anno 1621.

Kgdnek az míg él mint szerelmes

atyafia szolgál
Lorántffi Susánna, m. p.

Külczim: Az tek. és ngos felsővadászi Rákóczy Györgynek etc. nékem szerelmes uramnak adassék. Posony.

CI. 1622. j u l. 19.

Spectabilis ac magnifice domine, patrone, colendissime. Humillima salute praemissa et obsequiorum meorum paratissima commendatione.

Juxta Dominationis Vestrae spectabilis ac magnificae acceptas litteras, iterum cum domino hujus loci vezirio trattavi. ut antiqui grossi et non novi a spaiis et eminis reciperentur, ne pagi propter hanc difficultatem omnino desolarentur, multasque rationes eo deducere negotium demonstravi. Consultaverunt iterum inter se et invenerunt antiquos grossos pro tribus ungarinis recipiendos esse, videlicet per duos asperos aut cruciferos, nam ita huc exponuntur. Ergo si rustici antiquos grossos habebunt, pro tribus hungarinis hic et ubique recipientur. Si hoc gratum erit, D. V. illustrissima mihi quamprimum rescrivere dignetur, ego autem operam dabo, ut ubique a domino vezirio demandetur, ut recipiantur.

Quoad novitates in portam, istum Hussaim primum vezirium, quem antea privarunt, iterum nunc denuo in supremum vezirium collocarunt. Magnam severam justitiam exerciti et res in quietem reducere studet, nam militia suas vires agnovit. Quando et qua via iter agressuri sumus, magnifico domino Rhoary Petro tempestive significabo. Interea manus Dominationis V. spectabilis ac magnificae osculor et omnia foelicia precor. Budae 19. Julii, anno 1622.

D. V. spectabilis ac magnificae

humillimus ac perpetuus servitor
Cesar Gallus, m. p.

CII. 1622. j u l. 16.

Nos Ferdinandus secundus dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae, marchio Moraviae, comes Tyrolis et Goritiae etc. memoriae commendamus te-

nore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos pro pio et paterno nostro affectu et inclinatione, qua permansionis, conservationis et ad florentem statum reductionis inclyti regni istius nostri Hungariae sollicitam curam gerimus, fideliumque nostrorum regnicolarum ejusdem regni, pace deo adjuvante jam constabilita, quietam et tranquillam permansionem procuramus; hinc est, quod hanc benignam nostram inclinationem omnibus rebus nobis antefereendam statuerimus, et superioribus disturbiorum ac motuum in praefato regno nostro vigentium temporibus omnes eos et singulos fideles nostros regnicolas regni, qui nimirum adversae parti adhaeserant, jam autem ad obedientiam et devotionem nostram, tanquam legitimi eorundem regis et domini naturalis rursum redierunt, ac de constantia fidelitateque et sincera devotione apud majestatem nostram commendari meruerunt, regia benignitate eos complecti et suscipere velimus, pari itaque lenitate et clementi affectu erga fidem nostrum spectabilem et magnificum Georgium Rákóczy de Felső-Vadász comitem comitatus Borso-diensis regium affectum gerentes, idipsum pro majori ipsius assecuratione testari volentes, specialiter per benignas hasce literas nostras eum in hoc assecurare volumus, ut dum et quandocunque ipse una cum familiaribus et rebus omnibus ad eum pertinentibus in terris suis in ditione nostra et bonis suis vivere et permanere voluerit, semper sub benigna et clementi nostra tutela quietus et securus habitare queat et possit, ipsumque et suos neque nos, neque nostri fideles in persona, rebus et bonis et exercitio religionis impediamus vel impedient, sed nec impedire patiemur, quin potius in benignam nostram caesaream et regiam protectionem et gratiam specialem eum suscipientes, clementiae quoque argumenta et affectum in posterum occasione sese offerente erga sese declaranda sibi polliceri debet. Cui etiam hac paterni affectus nostri inclinatione et caesariae ac regiae clementiae gratiis inducto, pro industria, dexteritate ac sufficientia adlaborandum erit, ut ad Majestatis nostrae regiae dignitatem et auctoritatem conservandam, bonumque regni publicum atque avertenda pericula omne suum posse constanter, fideliter et sincere impendere studeat, de cujus quidem promptitudine, fide et constantia nos benigne confidimus; eundem porro de indemnitate securitateque ipsius et suorum eundem assecuramus et affidamus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum. Datum in libera civitate nostra Soproniensi die 16. mensis Julii, anno domini MDCXXII.

Laurentius Ferenczffy m. p.

(Ered. orsz. lt. N. R. A. fasc. 767. nro 4.)

CIII. 1622. a u g. 1.

Mi bekényi Alagi Menyhért Zemplénvármegyének főispánja, és az fges római imperiumnak és Erdélnek fejedelmének etc. tanácsa, Vékei Ambrus, Jakab deák azon Zemplén vármegyének szolgabírái és esküttek, Lasztácson lakozó István deák és Etei István deák, adjuk emlékezetül mindeneknek, az kiknek illik, hogy mi in anno 1622. 1. Augusti voltunk Tarczalt ugyan itt Zemplén vármegyében, holott mi előttünk az nztes Kassai István uram, ő fgének az mi kgl's urunknak tanácsa Tarczalnak megváltása felől az ttes és ngos urakat, Rákóczi György és Rákóczy Pál uramékat jámbor főember szolgálók által, úgy mint Hoffmann István és Gombos János uramék által az inscriptiónak summájával, melyben láttatott az megnevezett mezőváros Tarczal, Zemplén vármegyében levő, az megmondott Rákóczy uraknak 80,000 forintban inscribálva lenni, azon summának felvétele felől admoneálta és intette, értvén és hallván azt Kassai István uramtól ő kgl'től, hogy ő kgl'me nyolczvanezer forintot hozott volna mind aranyúl, akarván azt ő kgl'me ő fge, az mi kgl's urunknak nevével azon Tarczal megváltásában az 80,000 forintban, egy-egy aranyat hat magyar forintban és nyolczadfél pénzben tudván adni, ez mellett igérvén arra is magát, hogy az praefectus Bellavári Dávid uram, ha szükség lenne másféle pénzt adni, anvak is szerét tenné in simili moneta is azután, úgymint aranyat, tallért, dutkát és egyébféle diversa monetát adna az Rákóczi uraknak, az aranyat az felül megirt summában, az tallért négy forintban ötödfél pénzben, kire az Rákóczi urak képében levő megnevezett főemberek úgy resolválták magokat, hogy az Rákóczi urak készek felvenni az Tarczalért való summát, annyit és oly pénzt, az mennyit és minemű monetáról ő ngok documentumot producálhatnak, mely summának 80,000 forintnál az ő kgl'mek relatiója szerint egynehány ezer forintnál többnek kell lenni, könyörögvén azon ő fgének alázatosan, hogy ő fge méltóztassék az Rákóczi uraknak az boldog emlékezetű római császároktól és magyarországi királyoktól, Rudolphus és Mátyás császároktól ő fgektől adott, és az mostani Ferdinánd császár uruktól ő fgétől bizonyos conditióval meghatározott és erősített igazságokban kegyelmesen megtartani, és az Rákóczi urak Tarczal városán levő pénzeket, observatis conditionibus, úgy megadni, mint Rákóczi urak inscriptiójánál is és egyéb expeditoria levelek tartaná. Kit mivel Kassai István uram is ő kgl'me az szerint, úgy mint az Rákóczi uraknál levő expeditoria szerint a 17,062 aranyat száz hetven-hetven pénzben, és az 16,323 tallért egy-egy forintban, és az több megnevezett pénzt, úgy az mint előttünk az Rákóczi urak ő ngok szolgálai, az expeditoria szerint specificce megnevezték,

megadni difficultált, az Rákóczi urak képében levő főemberek is penig uroknál levő levelek ellen az aranyat hat forintban nyolczadfél pénzben, az tallért négy-négy forintban ötödfél pénzben, elvenni nem mervén, az levelek szerint az pénzek felvételére készen offerálták magokat. Így mi előttünk protestálván de prae-missis, egymástól ő kglmek eloslottanak. Kínúl adtuk ő kglmeknek ez levelünket etc.

(Egykori minutáról. Országos levéltár N. R. A. fasc. 719. nro 42.)

CIV. 1622. decz. 22.

Én Tárnok Péter vallom ezen levelennek rendiben, hogy vádoltattam én úgy be ő ngok Rákóczy György uramnak. mintha én az ő nga keze alól el akarnék bujdosni és bontakozni, kiért ő nga engem meg is akart tartóztatni mint jobbágyát, de jóakaró uraim törekedése járulván mellettem és én is szabadkozván s mentvén magamat, hogy nem volt semmi szándékom, akaratom, de hogy ő nga én hozzám ne kételkedjék, esküszöm az élő Istenre, ki atya, fiu, szentlélek, szentháromság, egy bizony örök isten, hogy én az ő nagyságok keze alól soha el nem megyek, sem titkon, nyilván, szökve és akármi úton-módon, hanem mesterségemmel ő ngokat, attól illendő fizetésem járván, s maradékjokat igazán szolgálom. Ha pedig én ezt meg nem állanám és ő nagyságok keze alól akármi úton-módon hírek. akaratjok és engedelmekek nélkül elmennék, mindenütt megfoghasson, fogattathasson ő ngok, valaki által akarják, senki is énnekem ő ngok ellen tisztességek elvesztése alatt pártomot ne foghassák, kinek mégis megállására, tartására engem az teljes szent háromság isten úgy segéljen. Adtam pedig ez hitleveletem ilyen becsületes uramék előtt: Abrámffy Gáspár, Deli Mihály, Lengyel Balázs Patak városnak fő- és vice-porkolábi előtt, Görgey Jób ő nga komornikja előtt, Nagy Illés gyalog hadnagya és Patak városának főbírája Szabó Benedek uraimék előtt. Actum in oppido Sárospatak die 22 Decembris, anno 1622.

Petrus Tárnok, m. p.

Közli: SZILÁGYI SÁNDOR.

A D A L É K
R Á K Ó C Z Y G Y Ö R G Y É S A P O R T A
ÖSSZEKÖTTETÉSEI TÖRTÉNETÉHEZ.

--- MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. ---

XII. 1636. ápr. 24.

Életemig való stb. Az úr Isten stb.

Kegyelmes uram, az Ngd ultima Martii és 3. Aprilis írt leveleit az vajda 13. hujus mensis küldé meg, melyből értvén az Ngd jó egészségét és békességben való létét mind országával együtt, igen örvendetesen hallván kívánom az úr Istentől, hogy ennekutánna is ezen atyai kegyes gondviselése legyen Ngodon mind országával egyetemben. Értém azt is kegyelmes uram, hogy a szegény Rákóczi Pál uramat ő magát az úr Isten ez világból kiszólitotta, mely Ngdnak nem kicsin szomorúságára vagy, de mivel az úr Isten igaz ítéletiből szent Pál mondása szerint mindnyájan át kell azon mennünk, határt mért az úr Isten minden embernek életének, senki azt el nem kerülheti, az úr Isten Ngd szomorú szívét vigasztalja szent lelkének általa. Bizony kegyelmes uram, nem kicsin próbája vagy az úr Istennek Ngodon, majd mint egy szent Jóbon, mert minden felől mind csak a sok búsulások áradnak naponként Ngodra, míg az úr Isten kegyelmességéből megkönyörülven Ngodon, egy órában Ngodat megörvendeztetheti, csak ő szent felségét könyörgésünk által segítségül hívjuk. Ezek után kegyelmes uram, hogy Ngod énrólam is, alázatos igaz hívéről el nem felejtkezvén, és nem tekintvén az én érdemtelen voltomat, kicsin porcióval meglátogatott, azt Ngdtúl mint kegyelmes uramtúl felette kedvesen érttettem és teljes életemig megigyekezem Ngdnak szolgálni. Az úr Isten Ngdnak sok jót adjon érette. Az lengyel követ ma jó be igen nagy pompával, Kudsuk-Czikmezőn hált az elmúlt éjjel, énnekem vigyázásom leszen reá, szemben is leszek vele, ha szintén Ngd nem parancsolt volna is, gondom lett volna reá, mert

én is igen discouráltam felőle, hogy mi felőlünk is valami propositiója ne legyen; itt az a hire, hogy csak ez két dologról való követséggel jőne: az Lupul, és Kinan elköltöztetése felől. Lupul idején provideálván maga dolgárul, ide be az a hire, hogy ötven-ezer tallért küldött bizonyos emberétől imide-amoda való ajándékba; az bizony dolog, hogy igen fútták-járták dolgát kiváltképpen az hollandus, mire vihetik, nem tudom, de a míg a lengyel követ bejőne, addig arról deliberációjok lett a portának, kiről rövid időn tudósítom Ngdat. Az öreg urnak 22. hujus mensis érkezett Budáról járóban Laskai nevű szolgálja levelekkel az császárhoz. Zöldfikárt tegnap felhivatván az vezér az levelek megfordítására, oda volt östendig, én is mind inkedekorig (*így?*) fenlévén hogy érthessem mi dologgal jött, nem tudhaték semmit, mivel csak magok között volt beszédek és az leveleket is ott fogta megfordítani; hogy onnan haza jött, házához menvén tudakoztam tőle, mivel jött volna az Laskai, úgy minden veszélylyel (?) mondá azt, hogy nem lehetett az békesség Ngdok között, és arról való leveleket küldött volna be az öreg úr, hogy Ngd hűttel mire kötelezte volna neki magát és atyja helyén tartotta volna, de azokat Ngod nem praestálta semmi módon, egyebet semmit nem tudhaték ki belőle, mivel ő oda akar több jót, hogy mint Ngdnak. Sokszor búsítám én Ngdat írásim által az ő hűtelensége felől, de Ngdal mások elhitették, hogy nem úgy vagyon. Immár ha szintén el akarnék is szolgálatja nélkül lenni, bizony későnek itélem lenni, mert az mit ártalmunkra valót feltalált, mindeneket felforgatott, és mindeneket tud, vigyázzon reá Ngd, ha kik találkoznának avagy találkoztak volna olyan emberek Ngd körül, az kik ezelőtt az tolmácsságban való megmaradását javallották volna, most ismég az kivetését javalják, nem jó akarói, igaz hivei ezek Nagyságodnak, mert ezelőtt mindeneket végben vittek általa, most ha kivetnék, annál ártalmasabbnak itélem lenni, mindazonáltal Ngd kegyelmessége rajta. Az követek bejövén, azokkal is discourálván felőle ami jókat feltalálnak ő kegyelmek, azt kell követnünk. Én úgy értem kegyelmes uram, hogy alá jön Betlen István Lándor-Fejérvárra, de talán még beljebb is fogják hozni, maga akarta. Annyit még igen titkon hallám, hogy az budai vezér kihaja olyan informatióval ment Budára, hogy alá beszélje ide, de ha Lándor-Fehérvártt fog megmaradni, Ngd vigyázásban legyen, mert ki tudja, onnan fognak valamit Ngd ellen indítani, (mindazonáltal nyilván mostan nem tarthatunk tőllek, mivel az mint ezelőtt is megírtam Ngdnak, bizony ugyan fut az török, a vigyázás ugyan nem árt). Én az passához holnap felmegyek, ha Zöldfikárt reá birhatom, és az mint Isten tudnom adja, ellene, contendálok az öreg úr vádlásinak, mivel immár tudok seriatim minden Ngdok között való controversiákat. Az hatalmas császár-

nak megindulása felől azt írhatom Ngdnak, hogy egy postáját elbocsátá még akkor, mikor hire érkezett vala, írt utánna, ha az jobb hirt hozhat azok . . . . nem siet elindulni, de ha olyant hoz, hogy onnat megjött volna a kazul, avagy hadja triumphált volna, mindgyarást megindul, hogy ha peniglen ugyan jó híre érkeznek is, bizonyosan még juliusban megindul, minden szándéka az, hogy Bagdad alá menjen, ott teleljen, és azt megvegye. Ezt nekem Ibrahim a fordító mondotta, közönséges hir is mostan; az máltai kijött hadakozók ellen is az vízen ma indul meg az kapitan passa negyven hadakozó kitorgákkal, nagy apparátussal, amazok is nagy készülettel vadnak künn, az mind az elébb írtam volt Ngdnak. Az követeket kegyelmes uram eddig is be kellett volna Ngdnak küldeni, mert én egy általjában nem javallom, hogy az öreg urnak jövén főemberi, Ngdnak követi nem jőnek, nem is kellett volna Ngdnak a megbékélést várni, hanem küldötte volna be az követeket, Budára is azokat, az kik járása jobb lett volna, de nem tudom kegyelmes uram, mit csinálnak, én semmi jót nem várok belőle, adjon Isten mindent jóra. Az budai vezérnek az öcsce, az ki aga is, 20-a die érkezvén ide, másodnap szemben voltam vele, az is az mint beszél, nem szeretem, látom, hogy mind elvonta elméjeket az sok adomány és ígélet, örömet hallják azt, hogy Jenő, Lugos, Karán-Sebes övék legyen. Mindezek után az úr Isten szentlelkének általa vezérelje minden jóra Ngdat, és engedje, hogy minden jót hallhassunk Ngd felől. Datum Constantinopoli, die 24. Aprilis anno 1636.

Ngdnak alázatos híve

Sebesi Boldisár, m. p.

Külön papíron:

P. S. Kegyelmes uram, az római császárnak ágense felette igen kéreti Ngdat általam, hogy Ngd az Ngd levelében includált császárnak szóló levelét küldje fel mennél hamarébb császárnak, és maga is Ngd ne neheztelje egy levelet írni császárnak, hogy választ ha ír ide be, tehát ugyan Ngd emberei által küldje be ide az portára, mivel eddig Velenczéből és Buda felől is jött ide be levele császárnak, de mostan sehonnan sem jöhet, talán hamarébb jöhetne Magyarországon által. Az csáprágot megvettük. az maics is szintén elkészül, csak embere jőjön Ngdnak, kiküldöm. Itt kegyelmes uram ilyen dolog is esett, hogy az koldusoknak az egészségessit, épeit, erősit, a kit láttak, hogy lóhátra jó leszen, az gályákra mind egyaránt fogdosták, válogatták őket, mind örmént, törököt, görögöt, czigánt, mindenféle nemzetet egyaránt. válogatás nélkül befogták, tömlöczözték őket mindaddig, míg elegendő lapátosokat gyűjtöttek, korcsomárosokat, pernicziák, bozacziák, akoniciok, honalyosok (*sic!*) mind megparancsolták

az gályákra, mind bizonyos számú embereknek fizettek, melyet alioquin egyet is nem találhattak volna fizetésre is, ha maga akarátjára hagyták volna, mert nem örömet mennek a hadba. Csaupalategli is irta az császárunknak, hogy semmiképpen nem veheti fel a spahiákat a hadba, nem tudja, valjon miért kedvetlenek egy általjában kazul országra menni, valamint eresztik oda, maga mindegyaránt öleti, vágatja őket minden nap. Kinán passa is még ki nem indult Szelesztre tartományában, csak alágyúlt vanterok(?) alá. egynéhány nap után kiindul. Szegén Máté vajda ötszáz lovakat adatott császár számára, mostanság az sziliktár ifju passa számára ismég százat kell adni, csak az isten mondhatná meg, mit nem szenvednek azok; bizonyra jobb volna, hogy egy órában mind elveszszenek, hogy sem mind ilyen nagy kinban, igában éljenek. Jó szerencséje az vajdának, hogy ilyen értelmes igaz hívét találta volt beküldeni kapikihának. mert ha valami alávaló tudatlan ember lett volna, bizony vakot fogott volna ütni az koczka, de ez igen emberül forgódik az sok adom mellett, mindazonáltal . . . . (*Folytatása hiányzik.*)

XIII. 1636. a u g. 30.

Georgius etc. Generose, fidelis etc.

Toldalagi Mihály uramnak kelletvén ujjalag némely dolgok felől írunk, melyet levelünkben includálván hűséged kezébe küldöttük, azért előltalálván adja meg neki, de hűséged utjában mindenütt értekezzék s vigyázzon igen szorgalmatosan jövetelére s utjára, egymás mellett el ne találjon hűségtek menni; kíváltképpen arra is vigyázása legyen hűségednek, ha Toldalgi uramék Drinápoly felé tanálnának menni, mert azt írja Toldalagi uram, az csausz kedvéért, kit Budára akar császár küldeni, Drinápolyig talán együtt menjen vele; valahol azért s valamely felé értheti hűséged jöveleteket, egyáltaljában oda siessen s legyen szembe velek, s leveleinket megadván cselekedjék instructiónk szerint. Ha peniglen soha semmiképpen rájok nem akadhatna, s onnan eljőnének hűséged mellett, s bizonyosan azt megértheti, hogy más mód nem lehet az Toldalagi uram visszatérésében, hűséged siessen bemenni az portára, és ott minden írásokat, leveleket, melyeket Toldalagi uramnak s az követeknek írtunk, s hűségteknek is az minemű instructiót adtunk, mindeneket megolvassván és Sebesi uramtól is az ott való állapotot voltaképpen megértvén, az mint legjobb és hasznosabb leszen, mindenekben az szerint procedáljon. Ha hűségednek Toldalagi Mihály uram nélkül be kelletik menni, az vezérnek kimenetelednek okát meg kell jelentened, hogy hűségedet az végre küldöttük postán, hogy

Toldalagi uramot ott benn tartóztassa, az végre. hogy az adót ott benn várja meg s ő klme adja be is htls császárnak s azzal is ő hatalmasságához hűségünket megmutassuk, minthogy ötet sem az uton, sem az portán nem találta hűséged, úgy kellett hemenni az portára ez némely dolgokról az vezér ő ngát tudósítani, valamint azért Toldalagi Mihály uramnak kellett volna cselekedni, mindazokat Sebesi Boldisárral együtt hűségednek kellettik végbe vinni; hűségednek igen-igen serio parancsoljuk, hogy minden írásinkat szorgalmatosan megolvassván, és az ott való állapotokhoz alkalmaztatván, főképpen ezek az punctumok legyenek előttetek: Császárnak igaz hívei vagyunk, idegen hadakat ő hatalmassága ellen nem tartunk, nem fogadunk; az ország adóját, minden bizonynyal az szokott napra beküldjük; Huszt várát idegen kézből hadainkkal hatlms császár hasznára, és az ország javára őriztettük. De ha ő hatalmassága az országnak ebbeli szabadságát s maga hasznát nem akarja tekinteni, hanem inkább haragját igyekezik ellenünk gerjeszteni, mi Huszt várnak megszállását s arra való vigyázást elhagyhatjuk, de ha azok az conditiók alatt, az mint immár megírtuk, csak ő hatalmassága is ígéreti szerént parancsoljon Betlen Istvánnak s budai vezérnek is, hogy az békességet egyáltaljában akarják, s végben is vigyék. Secus non facturus. Datum in Kolos, die 30. August. anno 1636.

Hátírat: Anno 1636. die 30. Aug. Ex Kolos per Joannem Thuri, ad Acatium Barcsai datarum par.

XIV. 1636. szept. 14.

Életemig való stb. A szent Isten stb.

Kegyelmes uram, hogy Ngodat az követ urak bejövetelek idejétől fogva írásom által mind ez ideig is nem requiráltam, arról Ngodat alázatosan követem, mint kegyelmes uramat, Ngod kegyelmesen megbocsásson és idegen érzettel ne legyen, mivel kegyelmes uram nem egyéb az oka annál, hogy követ uramékkal együtt minden itt benn forgó dolgokról bőségesben tudósítottuk Ngodat, én is azoknál különb dolgokról Ngdat nem informálhattam volna. Mostan az elmúlt (hónapban!) Markó beérkezvén az Ngd levelét elővettem és értvén Ngdnak országával együtt békességben, egyességben való létét, szívem szerént örvendettem rajta, és áldom az úr Istennek szent nevét minden időben érette, kérem az úr Istent könyörgésem által, hogy ennek utánna is ezen jókat engedje hallanom minden időben Ngd felől. Az mi az vásárlást illeti kegyelmes uram, az Ngd parancsolatja szerént mindeneket megvöttem, ötven papiros skofiumot, öt litra kék világos sodratlan selymet, két litra nízaltot, sárgát, kéket, ezeket

kegyelmes uram Kemény Boldisár uramtól megküldöttem Ngodnak; az mi pénz nálam azoknak árátul marad, arrúl is rubintokat veszek ha szerét tehetem, és Markótól megküldöm. Az mostan itt ben forgó állapotok miben legyenek és forogjanak, Ngodat követ uramékkal együtt mindenekről bőségesen informáltuk írásunk által, Ngod abból érthet, noha bizonyos dolgokról és ez mostani előttünk való dolgoknak jó exitussáról semmit nem írhatok, mert csak az nagy vélekedésben vagyunk, Budáról vártatnak bennünket, nem tudván, hogy ha ugyan onnan is azt vártatják-e velünk, az mit a vezér szája beszél, avagy egyéb csalárdság legyen alatta, az is immár nem sokára elválík, úgy reménlem, hogy a jövőndő vasárnapig alkalmasint meg fogjuk érteni. Én kegyelmes uram nem látom bizony semmi módját dolgoknak, hogy mostan elindítsák ellenünk való gonosz igyekezeteiket, mivel mostan nem is azon elébbi állapotban vagyunk a dolgok az persákkal, de mindazonáltal kegyelmes uram nem árt az vigyázás, és ugyan kívántatik is, kiváltképpen septemberben és októberben, mivel mind az öreg úr, s mind a budai vezér felette igen solicialják a portát, azoknak vádlások és gyakorlatos urgeálások, félő, fel ne indítsák az még éretlen elméjű embert ellenünk, azért igen szükség az jó vigyázás. Az Huszt interesse kegyelmes uram igen nagyon ellenik vagyunk, azért kegyelmes uram az mint követ uramék megírták Ngodnak, ha lehet, annak mostan hagyjon békét Ngod, ezután is Ngod kezében lehet, azzal is nagyobb ellenünk való haragot ne indítsanak. Mindezek után az úr Isten ő felsége vezérelje szent lelke által Ngodat minden jókra, legyen hazánknak békességben való megmaradására, mutasson utat s módot ellenségeink ellen és tartsa meg Ngodat sok esztendeig jó egészségben mind az mi kegyelmes asszonyunkkal és úrfiakkal egyetemben. Datum Constantinopoli die 14. Septembris, anno 1636.

Nagyságodnak alázatos igaz hív szolgája

Sebessi Boldisár, m. p.

P. S. Kegyelmes uram, Ngodnak alázatos legkisebb szolgája mégis alázatosan, de igen bizodalmasan könyörgök mint kegyelmes uramnak, én rólam is ne legyen mind ennyi sok búsulási között is feledékeny, hanem mutassa fejedelmi kegyelmességét és szabadíttasson ki ez nagy rabság alól, mert bizony szintén elmulom alatta; mostan ha az adót Ngod be indítja, küldjön kapikihát és Ngodnak kegyelmessége accedáljon, mutasson kimenetelemben is módot és utat, mivel ruháim, lovaim házamnál nincsenek, költségem is nincs, a kivel itt lovakat vetethetnék; summa: kegyelmes uram az Ngod kegyelmessége, segítségével nélkül én tisztességesen innen ki nem mehetek, mivel az

lovaim ára is elkölt, hogy ha pedig szintén volna is mivel vennem, itt drága az ló. Mely ebbeli kegyelmességét én is alázatos szegén szolgája lévén Ngdnak, életem fogytáig szolgálhassam meg. Jósefet kegyelmes uram az csaprág áráért igen szorongatják, kezesség alatt is vagyon az miatt, Ngod megérthette egynehány rendbeli írásimból, csak husz tallér restál még az megfizetésre. azért Ngod küldje meg az adóval, ha előbb nem is, mert tudom, hogy engemet tartóztatnak meg érette az kiinduláskor.

Külczim : a szokott, a fejedelemnek.

Rákóczi György jegyzete : . . . 7-bris Tordán 1636. délest 4 $\frac{1}{2}$ órakor.

Egy különálló papírszeleten :

P. S. Kegyelmes uram, az vásárlást Kemény Boldisár uram által megküldtem az ötven papíros skofiumot, hét litra selymet, egy frat. labodánt, az mely megmarad másfélszáz árán volt, az rubintokat is ha lehet, és találhatok jókat, megveszem. Markótól kiküldöm ; mostan az mostani alkalmatossággal akarám ezeket kiküldeni Kemény uramtól, de igen tartván attól, hogy a Dunán meg ne háboríttassék, és meg ne harminczadolják, mivel igen házi jámbor szolgája Ngodnak, megcselekszik, arra nézve kegyelmes uram adtam ő kegyelme kezéhez négy tallért, hogy ha a birták (?) nem bocsátanak el, legyen miből contentálni őket, ha pediglen elmehet, adja meg a vásárlással együtt Ngodnak.

A rubintokat is megvásárolván és kiküldvén ekkori jegyzésemben megírom az vásárlásnak árát is, Ngod abból megértheti. mint vásároltam. Markó adott én kezembe száz hatvan aranyakat, solvit 65, ezekről számot adok Nagyságodnak.

XV. 1636. szept. 22.

Életemig való stb. Az szent Isten stb.

Kegyelmes uram, noha Barcsai Ákos uram által is tudósítottuk Nodat mind levelünk által, s mind oretenus is bőségesen az ide való állapotokról, mindazonáltal mostan is ez alkalmatossággal akarám Ngodat tudósítanom. Ez elmúlt 19. hujus mensis Septembris mentünk vala által az hollandushoz követ uramékkal és sokat beszélgetvén vele az mostani előttünk való dolgokról, mikor az öreg úr dolgát kezdtük volna agálni, hogy semmi igaz ok nélkül akarná hazáját rablásra és pusztulásra juttatni, és egyéb sok dolgokkal állatván Toldalagi uram az országunk szabadságát, törvényeit és a többi között azt is, hogy egyáltalában nem igaz volna az öreg úr ide be való sok vádlási, az is, hogy az ország Ngod mellől elállana, ezekre és egyéb sok contentiókra mind contra felelt meg az hollandus is, semmi habozás

nélkül megmutatván szavaiból, hogy ő volt az öreg úrnak egyik fautora és ő futotta mind maga s mind tolmácsi által a vezérek-nél és főfőrendeknél, a többi között Ibrahim effendinél az öreg úr promotióját, végre mikor azon instaltunk volna előtte, csak mindegy próbának okáért, hogy mutatná jó akaratját és igazítana jó útba bennünket. mint s hogy praecaveálnánk, hogy elejét vehetnők ez reánk következő veszedelemnek, arra azt mondá, hogy egyéb ebben semmi mód nincs, hanem csak az, hogy az ország ha Ngod mellől el nem áll, hanem fegyvert akar fogni szabadsága és magok oltalmazására, azt az törökök eszekben veszik, soha bizony meg nem háborítják az országot és reá nem küld hatalmas császáruk, csak legyenek egyesek Nagyságoddal, mert így volt az végezése az portának, hogy csak azt próbálják meg, ha igaz leszen-e avagy nem, és ha látják, hogy az ország Ngod mellől el nem áll, és Ngodat országából ki nem ijeszthetik, minden okvetetlen nem megyen az országra, ezeket peniglen úgy remélték, hogy az Obvak mellett való hadak a hajduságnak Ngd mellett való felülését vonja el, a boznasági és egyéb hadakkal Temesvár avagy Lippa felől mennének be, innen havasali földre felől Kinan passa menjen Tergovistiához, mindezt ugyanazon füst alatt megváltoztassák, úgy értem, Simon vajdát viszik be Máté helyett, magok is bizonyára majd félve kezdik el ez dolognak véghezvitelét, félvén attól, hogy az ország nem áll el Ngd mellől, és hogy Máté vajdát is, ha valami egyéb csalárd mester-séggel meg nem kaphatják, hanem harczra megyen az dolog, és most is minemű állapotjuk legyen az tengeren túl, s innen is több ellenséget ne csináljanak magoknak, erről úgy vélekedik, vagyon itt benn is a főfőrendek között, melyet egyik közülök ugyan megmondott, hogy ha harczra nem menne a dolog, igen jól lenne, de ha arra kezd menni és megkezdik az öreg urat bevinni, valakik annak indítói vagy incitálói lesznek, mind életekkel fizetnek érte, kit maga is az császár megmondott. Ilyen okokat kellett ennek a dolognak is mostan megindítani ellenünk, hogy attól féltek az itt valók, hogy ha mostani alkalmatossággal el nem indítják és más fejedelmet Erdélybe s vajdát Havasalföldébe nem tesznek, tehát az kazulokra addig semmi úton nem mehetnek, hogy immár is mind az lengyel s mind Ngd, s mind Máté ellensége legyenek, és mivel ő nem egy holnapra, kettőre megyen ki székeből, hanem két avagy három esztendőre is, úgy fordulhat, hogy oda a persákat felhíván és innen hátul mit nem cselekednek rajtok, ezek az okok viszik erre kiváltképpen, még az is, hogy az várak és az ország adójának megnagyobbítása; a tatároktól nem kell igen tartani, mivel az hán, tudja Ngod, hogy rebellal az öreg gazda ellen, katonája is nem jut, hogy ki merjen mozdulni helyéből az han mia, mivel az a hire,

hogy érte megyen, Kinan passa kevés haddal leszen, az is csak rossz gyűlevész potor kalmaterőkből (?) vagyon, miért is Ngd segítségével meg fog felelni azoknak, egyébünnét is Ngd hadakat hozasson, ne kimílje pénzét szegén hazánknek szabadságának megmaradására Ngdnak jó hireért nevéért, az sok szegény özvegyekért, árvákért, az úr Isten bizony megsegít bennünket igaz ügyünk lévén. Itt mi császárunknak 4000 tallért ígérünk, az kaimekannak 2000 a végre, hogy Bethlen Istvánt békéltesse meg Ngoddal és úgy menjen vissza Erdélybe, onnan az országgal együtt szolgáljon hatalmas császárunknak és az hadakat szállítsa le, ne veszesse, pusztíttassa országunkat, hogy ezután is adóját annuatim adhassa meg császárunknak. Erről az dologról tegnap voltunk szemben az kaimekámmal, arra ígéré magát, hogy beviszi suplicationkat császárnak és választ hoz reá, de utóljára csak igen lassan tolmácsoltatá Toldalagi uramnak az kaymekám Zöldfikár által, hogy egyáltalában az öreg úr megígérte Jenőt az hatalmas császárunknak, azért ti is lássátok, mert jobb volna, ha azt cselekednétek, hogy megadnátok Jenőt. Azt mondá Erdélyi uram, hogy nem cselekszik semmi úton, mivel mind arrúl semmi instructiója, arra azt mondá, hogy gondolkoznánk jól felőle. Ilyen dolgot is igen bizonynyal hallék kegyelmes uram, hogy a teftedar mondotta annak, aki nekem megjelenté igen titkon, hogy az a parancsolat a budai vezérnek császártól, hogy az erdélyi határig elmenjen az hadakkal, onnan beküldjön két avagy három főembereket, az országnak proponálják, hogy egyáltalán fogva nem akarja császár Ngodat patialni fejedelemségében, hanem az kettő közül vagy az öreg urat, avagy Székely Moyzest válaszsza az ország fejedelmének, ha pedig azt nem cselekszik, tehát úgy menjen be az országba az hadakkal, Ngdat penig, ha elállanak Ngd mellől, azt parancsolta az országnak, hogy fogva adják kézbe az ellenségnek, Laskai is ilyent mondott, ugyan ma egy főember beszélvén vele, ki nekem mindjára értésemre adta; ezek csak így lévén Ngod jól vigyázzon magára s gyermekeire. Ma költöződik ki császárunk Amhat (?) passára, ott akar egy néhány nap lenni, onnan mondják, hogy Drinápolyba menne, de ez nem bizonyos. Az követ uramékot innen, úgy veszem eszemben, el nem bocsátják, az míg az dolog el nem válik egyfelé, vagyunk ilyen vélekedésben is, hogy ha császár Drinápolyba kiszáll, oda fognák küldeni ő kegyelmeket is, avagy ha ez nem lenne, az Kinán passa táborában, és onnan fognák az trektat ő kegyelmek által megindítani, így vélekedék. Mindezeket az úr isten fordítsa jóra és cselekedjék ő szent felsége velünk irgalmassága szerént, nem úgy mint a mi bűneink érdemlik; az istenre is kérem Ngdat, hogy Ngd ne hagyja országát rabságra, veszedelemre, ha módja vagyon Ngd-

nak ellenállani, mert most vesz el Erdélynek minden szabadsága, törvénye, ha fel nem nyílik szemik, és Ngoddal együtt szabadságokért, hazájok romlásának eltávoztatásáért fel nem ülnek, ha pedig felülnek és az Ngodnak adott két uttali hütök kötelességek szerint nem cselekednek, úgy veri Isten őket az sok bűnért. De ebben kegyelmes uram az úr isten vezérelje mind Ngod, s mind az országnak elméjét, szivét régi szabadságokért véreket is ne szánják kiontani. A szent Isten Ngodat éltesse sok eszten-deig boldogul, és mostani előtte álló dolgaiban és ügyében is segítse, tegye diadalmassá minden ellensége ellen. Datum Constantinopoli die 22. Septembris, anno 1636.

Nagd alázatos szolgája

Sebesi Boldisár, m. p.

P. S. Az Istenért Ngodnak jó szerencsés előmeneteléért könyörgök Ngdnak mint kegyelmes uramnak, ne feletkezzék meg rólam alázatos szegén igaz hivéről, mutassa minden fejedelni kegyelmességét hozzám és szegén házamnépéhez és nyavalyás Gyulai István nevű szolgámhoz, ki itt velem együtt szolgált Ngdnak, a hazának, kinek Ngd kegyelmességéből ígéretet is tött volt mind Huszár Péter uram előtt, s mind maga írása által hogy nyavalyásnak két szőlőcskéjét és egy házi fundusát, kin háza vagyon, eximálja és kegyelmességét mutatja hozzá innen kiszabadulásunk után. De kegyelmes uram, azt igen reménlöm, hogy már innét békével kiszabadulhassunk. Félő, hogy ha szintén életünk megmarad is, de nagyobb rabságra ne vessenek bennünket az mint ismerjük az dolgot. Az követekkel igen örömet elmenyünk velek együtt elbucsuzunk, de félő nem fognak elbocsátani, ha Zöldfikáron és némely nem jó akarókon áll; ma ezt is ebben hagyván, az úr Isten Ngodnak elméjét szivét vezérelje minden jókra, hogy mi is Ngd szegén szolgái mind Istent imádságunkkal szolgálhassuk Nagyságodért, s mind magunk kicsin szolgálatunknak vehessük kicsin jutalmát Ngd kegyelmessége után, ne legyen minden eddig való sok fáratságunk, jámbor igaz hűséggel való szolgálatunk, nyomoruságunk hiában. Ezen is könyörgök Ngdnak, hogy parancsoljon Toldalagi uramnak írásban, ha velek elbocsátatásának innen az Ngd . . . . eleiben való levelekkel kivitethetném együtt inasomat kocsimon, azon kőért itt pénzt adhatnánk (?) mert különben nem fogja megcselekedni.

Külczim : a szokott, a fejedelemnek.

Rákóczi György sajátkezű jegyzete : In castris ad Ujvár positis 1636 délest 4 órakor.

XVI. 1636. okt. 17.

Életemig való alázatos szolgálatomat stb. A szent Isten stb. Kegyelmes uram, Ngodnak irhatom, itt miben forogjon a dolog, eddig valóban nagy fenyegetéssel voltanak hozzánk; mostan hogy a Ngod prima 8-bris tordai mezőn írt levele érkezik be hozzánk 12-o 8-bris, és azt a követek megpáriáltatván beadták az bassának, kin igen megindultak, bizon nem is vették tréfára, a több irási között ahun az slesiai németek forogtak és az római császár pártján lévő hajduság és Váradnak a partiummal való elszakadása és az csatáknak megindulása, ezeket tartották legnagyobbak, mindjárást hivatván az passa az német ágensét, kérdezteti, mi legyen az oka, mert egyéb nem jőne ki belőle az békességnek felbontásánál. Imez is emberül megfelele mindenekre, de nem irhatok meg mindeneket Ngodnak, azután az Ngod leveléből Zöldfikárral magyarul kiiratta a passa azokat, úgy adták át az ágensnek, megparancsolván neki, hogy mindjárást írja meg az császárnak, és az passa is irat levelet postán, mindjárást felküldik, el is küldötték 29. (?) die 8-bris, azért írom Ngodnak, nem árt vigyázásnak lenni és írni is oda fel római császárnak az dologról. Ismét kegyelmes uram úgy veszem eszemben, hogy le fog csendesedni ez felindított dolog, minden circumstántiák azt mutatják, s ugyan kételenség is indítja reá őket, mert 16-a praesentis mensis érkezvén Masul felől egy posta, más is Erzerum felől a fővezértől bizonyosan meghozta nekik, hogy Kudsuk Amhatot a persák kiszorítván Masulból mintegy 12 ezered magával, mind levágták, a hánt magát is elfogták, a fővezér mellett is senki nem maradt, csak maga vagyon, mások megszaladtak, vitatja az persa az bizonyos dolog, Ngod semmit ne kételkedjék az írásomban, ezen oly igen megbúsulva vadnak, hogy soha nem tudnak mely felé kapni, elhadnak minket; azt is értem kegyelmes uram, két felől is nagy emberektől, hogy rövid napon Ngodnak kaftánt, zászlót, szablyát fognak küldeni, és újabban a fejedelemségben confirmálni akarják Ngodat... Isten segítse őket, a követeket is úgy reménlem nem sokára talám elfogják bocsátani. Kinan passa állapotja felől tudván Máté vajda Ngodat jobban informálhatja, mivel közelebb vagyon őhozzá, mi itt úgy halljuk, hogy csak két vagy háromezer embere is nincsen, noha által jött a Dunán Birillánál. Kinán is nem akar mellette felkelni, ezt is bizonyosan mondják; úgy remélem, az úr Isten megtart bennünket, csak Ngod is ne engedjen könnyen az budai vezér kívánságának, mert hűtömre fejemre írhatom, mostan kezén vagyon Ngodnak, valamint akarja a békességet Ngod, azszerint meg lehet, semmit se tartson Ngod, nincsen semmiben módjok, csak ennyire is az nagy dolog nem indulha-

tott volna, csak Ngd sokszori irásaimban bár csak egyet avagy kettőt hitt volna el. Erről most többet nem írok. Az követ urimnak Ngod placidis verbis írjon mikor ír, mert bizon igen búsult állapottal vadnak, mivel egynehány kemény szókat vettek eszekben az Nagd mostan küldött leveléből. Az istenért és lelki-üdvedségeért kérem Ngodat, ne járjon az erdélyiek akaratján mindenekben, kiváltképpen az fejedelemségnek letételét, ha könyörgésekkel akarnák Ngodat arra venni, mert az hütömöt fejemet kötöm, hogy megmaradhat Ngod mind mostan, s mind élteig, mert hiszen ezeknek elég ügyök esztendőre is az persákkal és másokkal is, csak felelhessenek azoknak meg. Mindezek után az úr Isten vezérelje Ngod elméjét, szívét minden jókra és sok esztendeig Ngodat éltesse, tartsa meg fejedelemségében békességben mind országával együtt. Datum Constantinopoli die 17. Octobris, anno 1636.

Ngodnak alázatos igaz hive szolgája

(Sebesi Boldisár keze írása, de aláírása hiányzik.)

Ngod kegyelmesen megbocsásson, különben kellene írnom de nincs módom benne.

Külczim : hiányzik.

XVII. 1638. ápr. 26.

Anno 1638. die 26. Aprilis Albae.

Sebesi Boldisár uram kezében adtunk volt ezüst kupákat Mehemet passa számára ez szerint:

1. kupa nyomott ll. 3. p. —
2. kupa nyomott ll. 3. p. $1\frac{1}{2}$.
3. kupa nyomott ll. 2. p. 36.
4. kupa nyomott ll. 2. p. thihák.
5. kupa, cancellariusnak ll. 2. p. —

Magának az vezérnek tallér 500.

Thihaianak tallér 100.

Cancellariusának tallér 100.

Az vezérnek török kocsit, négy lóval együtt.

Az tömösvári passának tallér 200.

Az követ költségére aprópénzt fl. 60.

(A fejedelmi cancellária egykorú feljegyzése.)

XVIII. 1639. május 1.

Illme princeps etc. Az úr Istentől etc.

Kegyelmes uram, idevaló mostani állapotok mi cardóban versáljanak, Ngd kegyelmes tudására, aszerént amint vagyon, úgy adom. Mehemet vezér passa Budárúl az elmúlt szeredán estve késén érkezett be ide, csak harmad avagy negyed magával postaképpen jött Nándor-Fejérvárrúl négy nap és négy éjjel ide, nem sokad magával. Minden egymás portékája, udvara népe hátra vagyon, senkivel többel oly nevezetes emberrel kajmekámon kül szembe nem volt harmadnapig, azzal is éjjel, nem is akarta, hogy kitudódjék megjövele. Mint értem magától Zülfikártól, volt ő is szembe vele, mert igen kedves embere Zülfikár; mondtam neki, miért hagyott engemet el, kíváncs voltam nekem is salutálnom, arra azt monda, hogy azért ment volt hozzá, csak magától, hogy megtudhassa, mikor lehessen ő Ngával való szembe lételemben való alkalmatosság, melyre válaszsza az lett, császár beérkezése után is meglehet. Azt magam is tudom, kegyelmes uram, hogy senki az keresztyén oratorok közül is oda szembe létele nem ment, értvén ebbeli akaratját az német ágens, menő útjából tére meg, holnap reggel elindul császár elébe 13-ik konakra, örvende, hogy tegnap vitték el az bosztanczi passát, ma maga is ez idővel postaképpen utánna megyen. Sahin aga is kegyelmes uram ma egy hete beérkezék, azzal tegnap szembe voltam, salutálám Ngod méltóságos nevével, mihelyt belépém az háznak ajtaján, ugyan jó távol magyarul köszöne nekem, nem is meheték eleibe, addig az Ngodhoz való jóakarátját ultro offerálni kész, igen sok szóval nagy becsülettel tőn erről emlékezetet, mind az tanács urak ő ngok felől is. Mikó Ferencz uram felől is kérdezősködék sokat, nem tudta halálát. Havas alföldében mikor volt Murtazan passával az táborban, minden ott való actait, czidázás tanulását mind elő számlálá szegénynek, sok több szavai után ezzel concludálá kegyelmes uram: úgy vagyon, hatalmas császár nekem tengeren tul is nagy beglerbégséget adott volna, de innen tengeren mind inkább szeretem az lakást, az királynak ő ngának ird meg kapikihaja, mi kik hatalmas császár körül voltunk, igen jó akarói vagyunk, kaimekam is ő nga az mit irt, üzent, azt megcselekedje ő nga, egy nappal elébb meglegyen, engemet pedig jó akaróját, ha nem egyébképpen is, levelével meglátogasson, ha mikor az idő engedi; bizony merem dicsérni magaviselését, meg nem ismertem volna, noha igen jó ismeretségem volt kegyelmes uram vele, elsőször is lakásomban, elhizott, megtölt ember, jó termetű, udvara népe is különben vagyon mint az budai vezérnek. Az anglus interprese tegnap előtt érkezett meg egyelmes uram Diarbechirből, 12 nap jöttek éjjel nappal az

kajmekam postájával. Császár egy nappal indult ki az városbúl előttek, negyven konakat rendeltek ide érkezésére. Kérdém, ha látta császárt, de ő igazán mondja, nem látta. Az mint a napokat számláljuk kegyelmes uram, ad ultimam praesentis avagy elébb is meg fog érkezni, lectikát is visznek utánna, látám magam is, hogy elvitték ez elmúlt héten; beteges állapottal mondják, nem kell csudálni, noha erős vastag ember. Die 8-a praesentis egész esztendeje, hogy Szkidertül elindula az haddal, az babilonai hanokat magával együtt hozza császár, mostan uti kajmekámja kapitan basa is sziliktar passa igen mondják, hogy ha megérkezik is, rajta fog maradni, ez mostani látom male contentus, nem tudom, hogy ha azért-e, hogy azt mit gyűjtött császár eleibe kell vinni sok szép egyéb ajándékival együtt, maga itt helyben marad, kihajátul küldi el, nyilván mondják kegyelmes uram, mikor Diar-bechirből erre indult császár, akkor bocsáttá el az persa követet csak ez relatióval: ím megtérek hatvan avagy hetven napra országom látogatására, fővezérem marad hadaimmal, tanusága vagy on mindenekről, ha akarja az seh az békességet, lássa, most előtte vagy on az jó alkalmatosság, kivel ezután többé meg nem kínálják, alioquin látó helyébe bemegyek minden hadaimmal, egynehány esztendeig ott tartom, miglen semmivé teszem országát. Immár az várat, mint mondják, megépítették, az had elszállott alóla, az persát is azt mondják, hogy hat napi járó földnyire jött Babilloniához, igen erős havasok közé szállott, az fővezér is arra felé ment minden ott való hadakkal, egy nagy folyó viz köztök, kin által való jövetel-menetel nem lehet, ha szinte innen által mehetnének is, de az erős havasok, kösziklás utakon való rájuk menetel nem lehetne, az várban hetvenezer gyalog, lovas praesidiumot hagyott császár, itt semmi híre sincs az onnan való jövőktől, hogy békességek lenne, ezután mint leszen, kegyelmes uram, Isten tudja. Ha Mehemet bassát küldi császár fővezérségre, kegyelmes uram, s ez mostani Musztafa passa megjön, nyilván Európára fordítja hadait, az is nyughatatlan vezér, penig mint beszélük, nagy hirt nevet adipiscált ez mostani triumphusban, jó bélleges, strenuus, öt seb volt rajta, nyilván való dolog, kettejét akkor ejtették rajta, mikor az sánczba rájuk üttek volt az várból az hadára az ostromon. Az orumelli had igen elveszett, mivel azok mentek elsőbe ostromnak az jancsárság után, egy jancsár beszéllé ugyanitt asztalomnál, nem messze lakik az erdélyi háztól, az beglerbégh is Raszlán passa elveszett azt mondja. Ezek bizony, kegyelmes uram, az kik onnan jönnek, sem magok, sem lovok nem haszonra valók, valamint az odamaradtak elhagyottak, feketedtek, éheztek, noha elég nyereség nekik az vár megvétele és ahozvaló tartományok, mert nagy birodalom volt Babilloniához, de bizony sok veszett el benne; mondják azt,

hogy az persa irta volna az császárnak : noha háromezer népemet levágattad, azzal vége nem leszen az mostani fennálló háromság-nak, azokért én is levágattam háromezer emberedet ; ezután mit ad Isten, meglássuk.

Igen nyilván suttogják, hogy ha mind az két vajdaság meg nem változik is, de az egyiket valamelyiket Naguj vajdának szerette volna sziliktár passa ez mostani forgolódásáért, egy lövő szerszám mellett volt mind pakulár, bajuszát az puskapor elseperte, az szolgája beszélte, ha igaz leszen, csak az szegén jámbor szomszédot ne amoveálnák, kegyelmes uram, félő, az másiknak igen erős fautora vagyon, sziliktár passa. Az velen-czésekre fenyegetődzik az porta, az oratoroknak egy személyeket szóval találta meg az vezér, hogy consulálja, a venetusoknak írjon, az respublikának békességet szerezzenek, engeszteljék hatalmas császárt, pénzszel ne is ügyekezzenek bátor azt végbe vinni, hanem Cretát engedjék birni hatalmas császárnak örökös-képpen, kit ha nem cselekednek, rájuk hadat hozat, minden birodalmát elraboltatja, mibe marad kegyelmes uram, isten tudja. Sokat beszélek az venetus interpressel felőle. Az anglusnak immár veniamot engedett, kegyelmes uram, a császár elmentelre, az következő héten meg fog indulni. Cornelius uram is elbúcsuzék kaimekam ő ngától, megkaftánozák, ő is készen vagyon induló félben, Moldva felé megyen Lengyelországba. onnan Danczkára ; én eléggé persuadealom neki kegyelmes uram, az Ngd kegyelmes commissiója szerint, hogy Erdélyből menjen be Lengyelországba, mivel általabb út is, de én mint eszembe vettem, mintha várta volna Ngodnak abbeli kegyelmes jó akarát-ját írása által, én is abban hagyom, az clancularius embernek nincsen módja, hogy Ngdhoz emberét küldhesse, mert szolgái közül valókbán arra illendő csak egy is nincsen, ím ez inclusából netalám bővebben, kegyelmes uram, érthet azon dologból. Kegyelmes uram, ha mi hire jutna Ngodnak az oda felhozott Ilendar aga felől, ki császár kapikihaja, Ngd első alkalmatossággal kegyelmesen informáljon, immár kétszer is hivatott be kajmekam felőle, tudakozik felőle ő nga, hogy ha nem irt Ngd valami hirt felőle, ha császár megjött, netalán maga is tudakozik felőle vezértől, tudhassak mit mondani. Vagyon itt portán ilyen hír is kegyelmes uram, az bejött budai vezér mikor kiindult Budáról. az tájba az végbeliek római császár ő felsége részéről az végbeliek Visegrád alá ütöttek, hogy csordájokat elhajtsák Budára, megjöttek azok is, felültek, leseket hántak, az melyről itélték, hogy reá mennek, egy reggel az marhájokat az városból kibocsátták, reá ütöttek az magyarok, ezek hátul vették őket, igen kevesen szaladhattak el közülök Budára, kétszáznál elevent többet vittek be, igaz-e, Ngodnál elhittem, nyilvánban vagyon, itt vezér

kapuján beszéllé publice egy onnan felyül jött török. Székely Moyses husvét nap után mind beteg volt, mostan is fekszik, igen meghitvánkozott, kegyelmes uram, az ki látta, csak ma is azt mondja, az jó lakást itt nem szokta. De mégis járton-jár egy udvarhelyszéki Korondi székely szolgája kapuról-kapura. Ez bizonyos dolog, hogy ez elmúlt pénteken az az szolgája Zülfikárhoz ment be, az ki szemével látta, de azt ő eszébe sem vötte, ki volna az, az ki köszönt neki törökkül. Zülfikár másnap úgy lett szembe. Salutalom Mehemet passát, egy nehány nap alatt vára-kozom kegyelmes uram, nem emlékszem felőle neki, jó alkalmatossággal magam megemlítem neki (*sic!*) hogy Székely Moyses, mint értettem, kegyelmedhez akart küldeni, nem tudom, ha igaz, avagy csak tréfa, ha vallást teszen róla, nem tétováz, nem anynyira lehet kétség ez dolga, de ha tagadást teszen felőle, soha neki nem hiszek kegyelmes uram, hanem az mit magam látok, mert nyilván való dolog, hogy hozzá ment Korondi. Kegyelmes uram, ez is nyilván való dolog, hogy Bakót innen elküldte, s ő lehetett Budán az vezérnél, s netalám azért is nem lött szembe vele az vezír, látván, hogy nem ember, hanem egy rossz inas; ha onnan az öreg urhoz nem ment, alá kellett onnan jüni az vezér szolgájával s eléveti magát. His eandem ill. cels. vestram quam diutissime feliciter valere exopto. Datum Constantinopoli 1-a Maji, anno 1639.

Ejusd. illm. cels. vestrae servitor humilis

Stephanus Réthy, m. p.

Külczim: a szokott, a fejedelemnek.

Rákóczy György saját jegyzete: 18 die Maji 1639, havasali vajda postája megjött Buzás-Bocsárdon délest, 1 órákor.

XIX. 1639. május 6.

Illustrissime princeps, etc. Az úr Istentől stb.

Kegyelmes uram, ennek előtte hatod nappal minden itt való állapotokról alázatos írásom által Ngdat tudósítottam. Valamint irtam Bakó felől, az szerint hozá magával az idő. Mehemet vezér passának hátramaradott szolgái tegnap érkeztek, ma reggel vezér kapujára menék fel, s ott találom Bakót Székely Moyzesnek más szolgájával, nyilván való dolog, hogy azokkal jött alá Budáról, mert ha egyebütt járt volna, annyi üdöre, kegyelmes uram, eléjövetele nem haladott volna, több öt holnapjánál, hogy itt nem volt Constantinapolyban. Vezér ő nga hivatott vala ma be, Zülfikár nem lőn ott, Rezman volt tolmácsom, egy levelet

vőn elő s maga interpretálta, törökül mit írjon az szolnoki olaj bég ide. Husszain agát ez elmúlt esztendőben, mikor ő nga ide jőni kiindult volt Budáról, expediálta volt útjából Ngodhoz látogatásnak okáért, volt vele egy játékos más szolgája is ő ngának, Peli Zoly nevű török, mikor juttak volna Szolnokban, de az bég kísézőket adatott melléjük az hajduvárosokig, ott is még újabb kísézőket adtak Váradig. Az útjokban hátramaradott volt az agától az az bolondos török, ez alatt visszatérvén az hajduvárosi kísézők megragadták azt a törököt s elvitték, mostan tudták meg, hogy Kállóban vagyon. Ezer tallért, egy török lovat, és egy udvaros sátozt vezérnek valót kérnek rajta, annak pedig sehol semmi nincsen sem háza, sem jószága, csak maga. Ő nga, Ngdnak hogy megírjam, igen sok szóval meghagyá, az ő nga atyafiúságáért Ngd kerestesse fel az hajduság között, kik voltak azok a kísézők, kiknek hatták gondviselésére, sőt még a szolnoki olaj bégnek és Muharem passának is irasson Ngd, tudakoztassa meg, az szolnoki kíséző törökök melyik hajdu városra vitték volt őket, így feltalálják, mivel maga szolgája volt, s ilyen igaz járásbeli szolgája volt, Ngdtól igen kedvesen veszi; az mely sarczot rajta kérnek, nincsen két-három végbeli bégnek is annyi értéke, hogy annak szerit tehetné. Mindezekre, kegyelmes uram, egyéb okot nem tudtam adni, ennél: Ngdnak az az dolog nem is volt hirivel, én elhittem mind eddig is, de ha szinte az hajduság cselekedte volna is, az császár részéről valók cselekedhették, mivel Kállóban vitték, mert az én kegyelmes uram igen nagy disciplinában tartatja mind az végbelieket, mind az hajduságot, hogy sehonnan méltó igaz panasz ne jöhessen hatalmas császárnak fényes portájára. Ez inclusából kegyelmes uram Ngd kegyelmesen netalám inkább megértheti, azért kérem el vezértől, hogy Zülfikárral páriáltassam, kit maga is az vezér javalla, ismét visszavivém neki. Jáрмаi innen ajándékokkal elmentek hatalmas császár eleibe mind Mehemet passa, bosztanczi passa, ez mivel locumtenens, csak kihaját küldi. Jöve ilyen hir is kegyelmes uram, az leányát Kaya szultanát sziliktar passának adta, megérkezvén 40 napokra leve bariánnyok, mivel ujsággal is jövé haza Diarbekirben született fiával, nincsen is annál több fia mostan, kinek ezüsből csinált törökszekerkét csináltatott ajándékban az deftedár, ezeken kül az egész városon való minden kalmárkodó emberek minden nemzetségbeli számtalan különbkülönbféle ajándékokat visznek császár eleibe. Noha immár egynehány hónapja, kegyelmes uram, hogy tengeren innen sehonnan Velenczére buzát és in genere semmiféle éleést ne legyen szabad vinni, de hogy Sahin passa megérkezék de novo serio meg vagyon parancsolva, sehonnan egész császár birodalmából se Myszyrból se egyebünnen semmit oda ne adjanak. Cornelius

uram ez jövő hétfőn indul kegyelmes uram, Moldva felé megyen, 20 szekeret fogatott egymás portékája alá Brumig ¹⁾ négy-négy ezer oszporával, Danczkáig szárazon. Ha mind az szerént viteti, elég expensája megyen rája. Az anglus tengerre fog, az is in procinctu itineris vagyon. Szinte hirbe kelve, nyilván nagy consultatióba vadnak az két vezérek minden estve míg el mene Mehemet passa, oda ment kaymekam hozzá, az bizony dolog, hogy Zülfikár is egy éjjel ez héten ott hált Mehemet passánál. Ha oly alkalmatossággal tehetem kegyelmes uram, bátor behoznák ez átkozottnak az ő óráját, igen várnám, kegyelmes uram. Az vezér ő nga sok beszélgetése között kérdé tőlem: Ngd kit küld ide császár salutatiojára. Értettem, mert Ngd egyik levelében sem teszen emlékezetet felőle, noha irt is felőle Ngodnak, az követ úr által is üzent. Egyebet erre kegyelmes uram nem feleltem: én ngos uram semmit nem értettem, mert az én kegyelmes uram az csausz eljövetele után semmit nekem nem iratott, mostan ilyen idején elhittem azért hivatott gyűlést, ott válik el, minden órán várom ő Nga postáját; mondtam azt is, én immár harmadnapja, hogy elküldtem hatalmas császárnak irt ő nga levelét, jobbnak is itiltem ő hatalmasságának eleibe küldenem, hogyha mint mikor haza érkezik, netalán búsulása is lehet itthon akkor. Az vajda ajándékát is kegyelmes uram tegnap hozták be ide az városba, szekeret mondták hogy hoztak hat lóval, de az egyik meghalt, igen meghitvánkoztak az útban, aranyos tabitanak mondják az baritakiának az béllését, azon kül egy néhány zsák pénzt is. Sziliktar passának is külön való ajándékot. Tudom, kegyelmes uram, egyéb itt való vásárlások dolga miben álljon, Maurer uram irt Ngodnak azokról. Ad 20-am praesentis mondják, minden bizonynyal kegyelmes uram, hogy megérkezik ő hatalmassága. Hire az itt kegyelmes uram, hogy császár ő felsége részéről követe immár megindult volna, Ngdnál nyilvánban lehet. His eandem ill. celsit. vestram salvam et incolumem quam diutissime a Deo maximo conservari desidero. Datum Constantinopoli 6. die Maji, anno 1639.

Ejusdem ill. cels. vestrae

servitor demissus
Stephanus Réthi, m. p.

Külczim: a szokott, a fejedelemnek.

Rákóczi György jegyzete: 18. Maji, Buzás-Bocsárd délest, 1 órakor Maurer szolgálja.

¹⁾ Brema vagy Brünn? — homályos az írás.

XX. 1639. május 23.

Életem fogytáig stb. Az úr Isten stb.

Kegyelmes uram, 2-a praesentis mensis Fejérvárat írt Ngod kegyelmes parancsolatját adták meg tegnap előtt estve; hogy az innen kiküldött alázatos irásomat Brassóból késelelemmel vitték meg, nagy incuriositas valakitől lön; én kegyelmes uram itt való üdömet hijába nem mulatom s minden héten írhatnék Ngodnak, csak volna alkalmatosságom az kiküldésében. Hatalmas császártúl az elmúlt szombaton jöve posta, az mint az mondta itt való fő-főembereknek, ez elmúlt csütörtökön Angoria nevű városban volt, Anadoliában, igen bő országnak mondják, nem pusztá, nem is azon az úton jön vissza, melyen elment volt, az mint az ordinanciai vadnak, 15 konak készen áll ide érkezésének, három napon mulatott ott az városon, tegnap indult ki onnan, mostan az hasznadara vezér kaymekamnak oda vagyon Momyn aga, kitől az (vezér!) maga küldött ajándékot császárnak; vagyon három hete, hogy elküldé, mindennap várja vezér ő nga. Nekem az kegyelmes uram adoptivus atyámfia, attól bizonyosb hireket érthetek. Mehemet passa, kegyelmes uram, futurus kaymekamus. nyilván mondják, mihelyt császárhoz érkezett, meg kaftanoztatta császár s ugyan akkor offerálta az kaymekámságot is neki, ez mostani, látom igen gondolkodó magaviseletével vagyon, az alattomba való suttogáshoz képest mint leszen dolga, maga sem tudja. Husszain passának az ezromi béghlerbégséget adta császár. Kinán passa visszajövéen, immár híré vagyon kaymekam ő ngnál is kegyelmes uram az Hodan Oghay Mehemet aga kapuczi passa útban lételének is mind pedig ott való excipiálásának s expediciójának napja, melyet az alkalmatosság hozván, kegyelmes uram császárnak azon órában megírt, mert készen vala az posta, kinek megparancsolá, hogy Szkyderbe menjen által hálai, s az levelet oda várja. Sziliktar passának is igen szép ajándékot küldé, egy aranyos köves csákánt, ugyan hat kíst, közülök elevesznek (?) ezen jövő agának mennyi voltárúl, s ajándékárúl semmit nem emlékeztem kegyelmes uram, hátrább hattam, mikorra megint megmutatja az idő magát, mint mutatja, aszerént accomodálom én is, azokat törökül megfordítattam Zülfikárral. Ez mostani budai új vezérnek való irásnak párját is kegyelmes uram nem hozták meg, akartam volna látni. Kegyelmes uram, az Ngod az elmúlt napokban ide küldött levelét láttam s praesentáltam az kia által neki, kire mint resolválta magát, ez inclusában elhittem, meg vagyon, ha mi ujabbakat érthetek kegyelmes uram ez után, mostan vagyon itt az vajdának postája, ismét Ngd kegyelmes tudására adnom nem praetermittálom. Bikyr passa az rhodusi beglerbeg és katergaval tegnap érkezék ide, ki az Myszyr-

ből jövő hajókat ide kísérte Fejér tengeren való vigyázásra. Innen császár eleibe mondják hogy megyen az hajókkal, mivel itt nem sok hajó vagyon. Feketetengeren is 35 gálya ment a minap. His eandem quam diutissime salvam et incolumem a Deo maximo conservari exopto. Datum Constantinopoli 23-a die Maji, anno 1639.

Ejusdem ill. cels. vestrae

servitor demissus
Stephanus Réthy, m. p.

Külczim : a szokott, a fejedelemnek.

Rákóczi György praesentatája : 3. Junii 1639.

XXI. 1639. dec. 2.

Életemig való stb. Kivánok az úr Istentől stb.

Kegyelmes uram, az Ngd kegyelmes parancsolatja szerint Bukurestről die 5. Novembris megindultam, találtam die 9-a Novembris Toldalagi uramat elől Draguitön, és az ő kegyelme tetszéséből is bejövén ide az portára isten kegyelmességéből die 19. Novembris beérkeztem Konstantinápolyban ; immár itt tizenhárom napot mulattam, Ngdnak még eddig semmi emberét nem láttam, ki mia nem keveset búsulunk, nem tudván mire vélni késedelmeket, mivel klmes uram az adónak beadását felette igen szorgoztatják ; mi eléggé mentjük minden módon magunkat, de magunk is hatalmok alatt és kezekben vagyunk, nem tudjuk, mit kell mivelnünk, mivel énnekem annak administratiójára sem instructióm nincs, sem pedig az adó nem vagyon éppen ; kölcsön sem tudunk annyi pénzt senkitől kérni is ; még eddig halogattuk avval, hogy minden nap az Ngd emberét várjuk ; de hogy ennyi ideig senki sem érkezék, félő, hogy az jövő szombaton, vagy hogy vasárnap nolle velle csak administrálnunk kell az aranyakat ; úgy vagyon klmes uram, hogy az tallérokát holnap mind elváltjuk, és abból talán fogyatkozás nem leszen, és az mint értem, az ajándék kupáknak, solymoknak praesentálására talám az Ngd főkövetét vagy arra rendeltetett emberét még várják egy ideig, ha valami módon az is meg nem változnék ; de az pénzt csak egy általjában bekévják, kihez képest mit kellessék cselekednünk, hagyjuk csak az Ngd bölcs ítéletire. Ennek előtte negyven nappal is irtam Ngdnak egy levelet. Az fogarasi szabadosokat és az szekeret üresen kellett klmes uram haza bocsátani, mert az sátor még későre készül el, és ennyi költséggel nem várakoztathattam itt őket, vártam attól is, ha mit Ngd az üdő alatt fogna parancsolni. Isten éltesse és tartsa Ngdat sok esztendeig jó

egészségben. Datum Constantinopoli die 2. Decembr., anni 1639., reggel hat órakor tájban.

Ngdnak alázatos igaz, és hű szolgája, az míg él

Kamuthi István, m. p.

Külczim: a szokott, a fejedelemnek.

XXII. 1639. decz. 5.

Szolgálatomat ajánlom klmdnek, mint nekem jó akaró uramnak. Kivánok az úr Istentől kdnek minden testi és lelki jókat stb.

Mi uram ide be Konstantinápolyban hogy be érkeztünk Isten segítségéből, immár ma tizenhetedik napja, kihez képest hogy mind eddig is mind az mi klms urunktól s mind klmedtől semmi hir nem érkezék, bizony dolog, hogy nagy búsulásban, sőt rettegésben is voltunk, nem tudván mire vélni kdék kísését, gondolkodván azon, hogy micsoda kiváltképpen való ok gátolhatja meg kldnek útját, nézvén mind az urunk ő nga nekem Bukurestre küldött instructióját, ki 31. Octobris költ, kiben ő nga azt írja, hogy azon napon adta volna ő nga kld kezéhez az háromezer ötven aranyat, így bizonyosan azt gondolhattuk, hogy másod nap kld is megindulhatott, és ennyi napok alatt mi nyavalya történhetett klden, azon igen sopánkodtunk és elméltünk. Mi töllünk uram csak nolle velle tegnap az aranyat bekivánák és bevövék, noha bizony felette igen nehezteltük, mert feleszezen be nem adhattuk; ha az számot betöltöttük (az mint megis kellett lenni) tehát abból az real és gréci tallérból ki nem tölt, hanem másféle tallérokhoz kellett hozzá nyúlnunk, s abból kellett kitelni, így ott is az tallérból való ő nga klmes dispositója interturbálódott, de nem volt mit tennünk, mert evvel kéntelenek voltunk, azt kellett művelnünk, az mit parancsoltak, nem azt, amit akartunk volna, noha eléggé mindennel mentettük magunkat, de igen illetlen categorica resolutióval töttek választ nem az félsztől, hanem az magok akaratjától viseltetvén. Hogy penit kltek felől semmi hir nem érkezék mind ennyi üdök alatt is, az vezér az mint eszemben veszem igen megütközött benne, mi legyen ennyi késedelemnek az oka, kihez képest ím Kádas Mihály uramat az vezér kívánságából és parancsolatjából kdnek eleiben expediáltuk, hogy mentől hamarább kgltek felől éjjel-nappal hírünk érkezhessék, miben legyen az kelmedék állapotja s mi oka ennyi késésének; klmedet kérem mint jó akaró uramat, mentől hamarább kld tudósítson felőle, hogy az közben mi felőlünk is valami idegen gondolat itt benn ne történjék. Im kldnek az mint az pénzt elváltottam, róla signaturát is küldtem, ez

mellett ő nga az mi klmes urunk hét diván ülő vezérnek küldött kupákat és pénzt, és öt uraknak hat kupákat, de az diván ülő vezérek most kilenczen vadnak, mert az fővezér minden nap hazaérkezendő (kinek félő, ha mi ajándék nem fog kelletni), ezeknek ő nga semmit sem küldött, és ebből egy nagy confusióknk leszen, ha ő nga nem provideal felőle mint az előtt történt. Babilonia alatt lévő vezérek is az ő részekről való ajándékot igen emlegetik, kiket Daniel Mihály uram nekik meg nem adott volt, hanem azt mondta ő klme akkor, hogy Brassóban vagyom és az fejedelem ő nga klmesen arra is gondot visel; noha uram ez nem én tisztem, de mindazon által irtam meg azért, hogy az bejövő követ uram is tempestive tudja magát mihez tartani, ha amazok az dolgot nem urgeálják, könnyű elmulatni; az tefterdár most diván ülő vezér, kinek ha nem kedveskedünk, ő se tud graciaát dolgunkban találni. Ezek után adja Isten, láthassam kldet jó egésségben. Datum Constantinopoli die 5. Decembr., anno 1639.

Adott volt ő nga kezemben graeci és real tallért nro 13,207 (tizenhárom ezer kétszáz hetet), kik közül roszzsat hánytak ki num. 30. Igy maradt váltani tallér num. 13,177, minden két tallért egy-egy aranyba számlálván tött aranyat nro 6,588¹/₂. Egy-egy talléron jöven négy-négy oszpora, teszen az lucrum aranyat 219¹/₂ és den. 28. Váltottunk hozza 192 aranyat, hogy az hétezer szám kiteljük, kiért adtunk imperialis tallért nro 384.

Kegyelmednek jó szívvvel szolgál

Kamuthi István, m. p.

Külczim: Generoso domino Balthasari Sebesi de Sard, illustrissimi dni dni principis Transsilvanie ad fulgidam portam Ottomannorum expedito, sat.

XXIII. 1639. decz. 13.

Életemig való stb. Kivánok az szent Istentől stb.

Mi kegyelmes uram ide be Konstantinápolyban Istennek hála semmi kár és nyavalja nélkül immár hogy beérkeztünk, tegnap előtt mult három egész hete, és az Ngd klmes rendelése szerént az tallérokát mind aranyra váltottuk azonképpen az mint Ngd is parancsolta volt, és Réti uram is Ngdnak felőle irt volt; mivel penit kéntelenek voltunk vele, az mely aranyat elváltottunk, azt éppen hétezer aranyra kitöltvén administráltuk is császár tárházában, kihez képest klmes uram az real és graeci tallérból az bizonyos szám ki nem telvén, az imperialis tallérokban is kellett aranynyá tennünk, kiről Ngdnak ím extractust küldtem; az bizony dolog, hogy az adónak az hátramaradott részét is igen solicitálják, és Ngdnak ide jövő emberinek ennyi késésén az vezér is igen megütközött, kihez képest az vezér

parancsolatjából klmes uram Kádas Mihály uramat is ki kellett küldenünk, hogy bizonyos hírt mentől hamarább hozzon az Ngd ide jövő emberi felől. Az fővezért is mondják, hogy csak hamar beérkezniék; én klmes uram eléggé végire mentem az divánülő vezérek száma felől, de most az fővezérrel kilenczen vadnak, Ngd penit azoknak hét ezer hatszáz tallért rendelt, és huszonhárom kupákat, az császár poharin kívül, és az teftedár is most divánülő vezér, s így kegyelmes uram félő, hogy az több divánülő vezérek miatt, kiknek sem pénz, sem pohár nem fog jutni, búsulásunk ne történjék, valameddig az övék is meg nem lesz, noha tudom, hogy Ngdat ezen dolog felől mind kapitihája uram, s mind Toldalagi Mihály uram informálta. Ha klmes uram az Ngd főkövete fog késni, tudom, addig én ki sem mehetek, bizony klmes uram költségtelen leszek, mindazonáltal legyen mindenben az Ngd klmes dispositiója. Toldalagi uramnak is klmes uram kéntelen útjában harminczhárom tallért kellett adnom, mert sohult két talléránál több nem volt, s Kőrösi uramnak is tizenöt tallért, mert ő klmének is hetven oszporájánál több nem volt; én mindazonáltal klmes uram adós levélre adtam, hogy ha Ngd nem acceptálná (mintha az magaméból adtam volna), tartozzanak ő klmek nekem megadni, mivel klmes uram ha nem adtam volna, csak az Dunáig sem tudtak volna menni, hanem ha valamiket adták volna el, és Ngd fejedelmi méltóságát előttem viselvén ő klmeknek úgy adtam azt a pénzt. Zöldfikár uramnak az hétszáz tallért, és Réti uramnak az ötven tallért az Ngd kegyelmes rendelése szerint megadtam, minthogy Toldalagi uram is feletette hagyá, hogy az mostani állapothoz képest ne várákoyztassam Zöldfikár uramat, hanem ha meghoztam, adjam meg fizetését. Ezhez képest klmes uram Zöldfikár uram is, az mint most látom elég serényen, az mire kértük, hiven eljár tisz tiben, ki most tőle kívántatott is mostani felháborodott állapotban. Isten éltesse és tartsa meg Ngdat sok esztendeig jó egészségben és szerencsés esztendőkbén. Datum Constantinopoli, die 13. Decembris, hajnalban, anno 1639.

Ngdnak alázatos igaz és hű szolgája az míg él,

Kamuthy István, m. p.

Külczim : a szokott a fejedelemnek.

XXIV. 1640. j a n. 3.

Életemig való stb. Az úr Istentől stb.

Az Ngd kegyelmes parancsolatját Mohai Ferencz uram az elmúlt esztendőnek utolsó napján estve felé adá meg, melyben Ngd klmesen parancsolja, hogy az pénzt és az poharakat Réti uram kezében adván magam innét mentest besiessek, kihez

képest kglmes uram az fővezér noha szintén itt benn nincs az portán, de mihelyt beérkezik, uti levelemet solicitálván, mentest megindulok, mivel levél és hírek nélkül el sem mehetek, tudván azt, hogy az ország rész-adajával küldött volt be Ngd, kit immár be is vöttek tőlünk, ha csak simpliciter felkelek és megindulok, félő, hogy valami háborgatásom az úton is ne essék, mert klmes uram még itt egyátaljában sem az kaimekam, sem az tefterdár el nem hitték, hogy az Ngd főkövete megindult volna Erdélyből be az portára, meg ő kérde Serédi uram felől is, ide ismét újabb hír nem érkezék. Noha klmes uram ha Ngd kglmes tetszéséből én is annyira való érdemes lehettem volna, hogy ennyi rettegő fáradságom és költségem után (mivel az látás-hallás után ez után is tudhatnék Ngdnak szolgálni), mint az előtt is Ngdnak kegyelmességéből talám nálamnál alább való szolgáltnak is megengedettett, hogy főkövet urammal császárral való szemben lételben jelen lehettem volna, szivem szerint kívántam, de ha az én szerencsétlenségem nekem ezt hozta, legyen az Ngd kegyelmes akarátja. Isten éltesse és tartsa Ngdat sok esztendeig jó egészségben. Datum Constantinopoli, jó reggel die 3. Januarii, anno 1640.

Ngdnak alázatos igaz s hű szolgálja az míg él

Kamuthy István, m. p.

Külczim: a szokott a fejedelemnek.

XXV. 1644. decz. 5.

a)

Tekintetes, méltóságos és ngos fővezér stb.

Ramazán havának 10. napján íratott méltóságos levelét illendő becsülettel vettem Ngdtól. Embereim által való könyörgésemre, hogy ő hatalmasságának méltóságos kegyelmessége fejemre terjedett, mind ez előtti, s mostani Ngd méltóságos leveléből nagy örömmel értettem, alázatosan vévén azt is ő hatalmaságától mint nekem kegyelmes uramtól, hogy az hét vármegyében Kassa városával együtt meg akar oltalmazni, melyet mint eddig úgy ezután is alázatos hűséges szolgálattal akarok ő hatalmasságának meghálálni, és életemet is az ő hatalmassága hűsége alatt elvégezni. Htlms császárunk méltóságos parancsolatja az ngos Oszmann akkorbéli budai vezérre és egri passára mint érkezett volt hozzám mint küldtem meg, s az csauszt is miért kellett annyi ideig várakoztatnom, becsületes főkövetem nemzetes Serédi István által Ngdat bőven tudósítottam, értésére adván azt is mind htls császárunknak s ngdnak is, micsoda káros dolog fog kijőni, ha az ő hatalmassága kegyelmessége tovább nem kezdene terjedni az hét vármegyénél, várván óránként ő hatalmasságának s Ngdnak is kedves válaszát levelemre.

Az hét vármegyében is az németnek most is benne az lába, mert Szenderőt, ahonnét az egyik vármegye az hét vármegyék közül szokott birattatni, az német birja s naponként erősíti, s noha mostan írt Ngd méltóságos levelét is in specie mind Budára, Egerre elküldém, kívánván mind lovas s gyalog segítséget, hogy annál hamarébb az németet Szenderőből kiűzhetnők, és ha azért az ellenség reám akarna jőni, azoknak is ellene állhatnánk, az ki most is csak két napi járó földön vagyon tőle, de nekem még eddig nem adaték; mellettem pedig, bizonynyal higgye Ngd, ezer lovas török vitéznél több nincsen, azok is csak jönnek-mennek. s ha nekem is csak az hét vármegyében kelletnék hadaimmal lennem, immár az német miatt jó mezővárosok, faluk elégettetvén, prédáltatván, kik htls császárunknak régtől fogvást adófizető jobbágyi voltak, s Egerré adóztanak, már is csak az helyek lévén sokaknak, ítélje bölcsen meg Ngd, ha én is ilyen derék hadaimmal ebben lakván s nem az ellenség földéről oltalmaznám, rövid időn semmivé lenne az hadak miatt, sem htls császárunknak nem kedveskedhetnénk. sem pedig az szegénységnek nem lenne mivel élni s tartani magát. Ngd azért bölcsen meggondolván az hadakozásnak állapotját, szolgám és most főkövetem által való alázatos kívánságomra is nyerje oly kedves válaszát htls császárunknak, kiért én is nagy alázatossággal felelhessek meg az ő hatalmassága igaz szolgálatjának; valamivel én htls császárunknak követem által magamat ígértem, s mi móddal, meghiggye Ngd. életem fogyásával is megakarom teljesíteni, melyről becsületes követem által bővebben fog Ngd érteni. Azelőtti méltóságos levelére tött válaszom is úgy reméllem. ha eddig nem is, de rövid nap követem által megadatik Ngdnak, az több dolgokról főkövetem által Ngdnak szóval is izentem bőven, jóakarátját, oltalmát mutassa meg hozzám, lehessek hálaadó érette Ngdnak. Az ellenség. az mint fellyebb is írák Ngdnak, az hét vármegyében Szenderő várat birja. ahoz négy mély földön vagyon derék hada, ki arra vigyáz, ottan becsap az hét vármegyébe, rabolja, praedálja, s ha mégis hatalmas császárunk hadai el nem jönének mellénk, s az német ellenség így kezdené pusztítani tovább is az hét vármegyét, s az én hadaimnak is ezekben kellenék lakni s telelni, meghiggye Ngd, ezeknek ugyan teljességgel el kellene pusztulni, avagy rövid időn az némettel velek együtt neköm is meg kelletnék békélnem. Istennek áldása alá ajánlván ngdat, kérem bizodalmassan, megértvén követem szavát és általok való kívánságomat, mennél hamarébb jó és kedves válaszával htls császárunknak örvendeztessen meg Ngd, és több keresztény királyok s fejedelmek is jó példát véve rólam, édesíttessenek az ő hatalmassága kegyelmességének vételére. Tartsa meg az úr Isten Ngdat sokáig jó szerencsés és jó egészséges élet-

ben. Iratott Hernád mellett levő táboromban, karácson havának 5-ik napján 1644-ben.

Ngdnak mindenekben igaz jóakarattal szolgál . . . .

b)

Zölfikárnak, Rákóczi György etc.

Tekintetes vitézlő aga, kedves jóakarónk. Istentől klmednek sok jókat, és jó egészséget kívánunk. Klmed nekünk írott levelét elvettük s írását megértettük, kire hogy sok szóval választ nem tehattünk, idegenségnek ne vélje, s annak is tulajdonítsa, hogy amiről kld ír, arról Serédi uramtól bőven foghat érteni, s az fővezérnek ő ngnak írt levelünkből is, kiről írhatjuk klnak, mi az török vitézeknek mellettünk való feles számokkal nem dicsekedhetünk, noha mind htls császárunk parancsolatját, s az vezér ő nga méltóságos levelét megküldöttük mind Budára, Egerré, s az kiknek szükséges volt, de kevés hasznát látjuk. Az svecusok minden bizonynyal jönnek, higgye el klmd, rövid nap hozzánk is közelítenek, csak mi az fényes porta jóakarátjában meg ne kezdjünk fogynakozni, elhiggye klmed, be fog menni az svecusoktól az követ. Tartsa Isten ezek után kegyelmedet sokáig jó egészségben etc.

Hátírat : 1644. die 5. X-bris Németi.

Ad vezirium supremum portensem datarum par, uti et interpretem Zülfikár.

Közli: BEKE ANTAL.

ADATOK

VÁRADI GYULAI ISTVÁN PORTAI KÖVETSÉGÉHEZ.

Várad Gyulai István is egyike azoknak, kikről nagyon keveset tud a történelem. Családjának nem lehetett fényes multja; hiányoztak azok az összeköttetések, melyek okvetlenül szükségesek, hogy valaki mindjárt első fellépésétől kezdve a számolt, tevő emberek közé számíttassék. Nem tartozott, azt kell hinnünk, a lángészszel bírók közé; türelemmel, kitartással, némelykor egy kis cselszövénnyel kellett minden lépésnyi tért meghódítania, még azokban az időkben is, mikor a zavarosban legkönnyebb volt halászni.

Még, — hogy úgy mondjam, — nincs megállapodott neve sem. 1655—1659-ig ¹⁾ előforduló iratokban egyszerűen csak mint Várad István jó elő; Kemény Simon egy 1660-ban kelt adományozó levelében Gyulay Istvánnak nevezi; Lorántfi Kata egy ugyanazon évben kelt adományozó levelében Várad Gyulay Istvánt említ; ugyanezen a néven említi Kemény Simon egy 1661-ben kelt levelében s még ugyanazon évben Kemény János fejedelem Stephanus Gyulai alias Sarkantyus de Várad emlékezik róla. Ez a Sarkantyus név előfordul Apafi fejedelem egy 1662-ben kelt adományozó levelében is, hol egy ízben nevezi Stephanus Gyulai de Várad s pár sorral alább két ízben is Stephanus Gyulai alias Sarkantyus. Kemény János fejedelem az 1661-ik évben hozzá, mint fogarasi vicekapitányhoz írt sajátkezű leveleiben Stephanus Gyulai, vagy Gyulai István néven nevezi.

Mindazáltal nincs okom kétségbe vonni, hogy az a sok nevű, sok helyt és sokféle minőségben megfordult ember egy és ugyanazon személy. Még ha Apafi fejedelem fennebb említett levelében nem is fordulna elő valamennyi neve, a körülmények találkozása meggyőződésemet kétségtelenné teszi.

---

¹⁾ Tört. Tár. 1889. évf.

Hol született, apja, anyja ki volt: nem tudom. Élt ugyan Kolozsvártn ebből az időben egy Váradi János nevű ember,¹⁾ de az apja nem lehetett, mert Kemény Simon egyik alább közlendő, 1660-ban kelt levelében csak anyjáról szól.

Váradi Gyulai István utódai fiú- és női ágon Háromszéken ma is élnek és köztisztviselőként állnak.

Nyilvános szerepléséről az első adatot 1655-ből kaptam, mikor mint II. Rákóczi György követségének tagja időzött Konstantinápolyban, Harsányi mellett. Ugyancsak abban az esztendőben panaszkodik Harsányi, július 22-én kelt levelében, hogy Száva Mihály Váradival összecsimborálván, az ő becsületét mocskolják. Váradit az irigység bántja, — jegyzi meg. Vele különben most nem veszekedik, mert tart ő nagyságától.

1659-ben mint Barcsai fejedelem követségének tagja van a portán s alig került el, hogy őt is a jedikulába ne vessék az adó késedelme miatt; július 23-án a királybíró, Szilvási Bálint és Váradi István viszik a császárhoz az adót.²⁾

Miért és mikor pártolt el Rákóczitól: nem tudom; de a Barcsai hűségén sem maradt meg mindvégig. Lehet, hogy már Konstantinápolyban is inkább szolgálta a Kemény János ügyét mint a Barcsaiét.

1660. július 18-ról van keltezve Kemény Simonnak egy adományozó levele, melyben »Gyulai István jámbor szolgáknak eleitől fogván hozzánk való tökéletes hűségét és jámbor szolgálattját« megtekintve, a kendi portiót neki adományozza.

Ez a levél érdekes genealogiai szempontból is. Kemény Simon és felesége, Allia Mária állítják ki, s még ugyanazon évben megerősíti ezen adományokat Allia Máriának anyja, Lorántfi Kata.

Az érdekesebb részleteket azonban mindenikben meg fogja kapni az olvasó szerény utasításaim nélkül is.

Íme a levelek. Az eredetiek a »Székely Nemzeti Múzeum« levéltárában vannak.

I. 1660. j u l. 18.

Mi Gyerőmonostori Kemény János feleségemmel Alia Máriával együtt adgyuk emlékezetekre mindeneknek az kiknek illik, hogy megtekintvén vitézlő Gyulai István jámbor szolgáknak eleitől fogva hozzánk való tökéletes hűségét és jámbor szolgálattját, mi is azért való jó akaratunkból, edgyező tetszésből adtuk és conferáltuk neki Küküllő vármegyebeli kendi portiókat minden ahoz való régtől fogvást biratott külső és belső per-

¹⁾ Tört. Tár. 1889. évf. 208. l.

²⁾ U. o. 1889. évf. i. h.

tinentiáiival edgyütt, úgy hogy édes anyja és maga megnevezett jámbor szolgánk birhassák örökösen, holtok után pediglen successorinak legalljuk kétszáz magyar forintokban, hogy valakikre az mi holtunk után az megirt portio fogna szállani, tartozzanak az successoroknak az kétszáz forintokat kész pénzül deponálni, és úgy redimálhassák. Mely dolognak jövőendőbeli bizonságára adtuk mi is az mi pecsétes levelünket fide nra mediante, ez ide alább megirt becsülletes nemes személyek előtt. Datum in Mogyoró comitatu Thordensi die 18. Julii 1660.

Kemény Simon, m. p.

(P. H.)

Köpeczi Mihály Sándor

Marosszéken lakó
nemes ember.

(P. H.)

ALIA MARIA, m. p.

(P. H.)

Görög Miklós

Torda vármegyében lakó
nemes ember.

(P. H.)

II. 1660. decz. 17.

Én serkei Lorántfi Kata adom tudtára mindeneknek az kiknek illik, hogy in hoc anno praesenti 1660. die 17. Decemb. mikoron volnék Doboka vármegyében sajói házamnál, találá meg nemzetes Váradi Gyulai István uram ilyen dolog végett: Mivel feles esztendőktől fogva szolgálta tekintetes nagyságos Gyerőmonostori Kemény Simon uramat s mind pedig szerelmes házas társát néhai tekintetes nagyságos Korotnai Allia Mária üdvözült szerelmes leányomat, megtekintvén azért nemzetes Gyulay István uramnak jámbor és hűséges szolgálattját s atták volt ő kegyelmének egyező akarattól Küküllő vármegyében Kundon s Domádon levő portiójokat, inscribálván először bizonyos summáig, s annak utánna magának s annyának atták vita durante s successiójának azon elébeenni summában, kérvén azért engemet is ő kegyelme, hogy ezen ő kegyelmihez mutatott jó ura s asszonya jó akarattját erősíteném meg, mivel successióm nekem is lévén azon Küküllő vármegyében bonyhai jószághoz egészen, melyet öregbik üdvözült Rákóczi György fejedelem nekem adott volt üdvözült szerelmes leányom tekintetes nagyságos Korotnai Allia Mária defectussán életemig, mostan pedig . . . . kegyelmes urunk Barcsai Ákos fejedelem ő nagysága tekintvén azon megnevezett Bonyhához s hozzá biratott jószághoz való igazságomat ő nagysága is kegyelmességéből kezemhez bocsátotta, melyben meg is örökösített szerelmes üdvözült leányom defectussán, én is azért megtekintvén nemzetes Gyulai István uramnak mind instantiáját s mind Gyerőmonostori Kemény Simon uram s

üdvözült szerelmes leányom, néhai tekintetes nagyságos Korotnai Alia Mária mellett levő hűséges szolgálattját, azért nem háborgattam azon megnevezett portiókban meg ő kegyelmét, sőt attam s engettem ő kegyelmének s maradékjának s legatariussának azon megnevezett Küküllő vármegyében Kundon s Domádon levő portiókhoz való jussomat örökösön, fiuról-fiura, maradvárol-maradvára megmásolhatatlanúl, melyben ő kegyelmit s mind maradváit s legatariussit megtartom s mind pedig utánnam levő maradékkal megtartatom. Melynek nagyobb bizonságára attam ő kegyelmének ez kezem írásom s pecsétem alatt költ levelemet. Datum anno et die ut supra.

(P. H.) Lorántffy Katta, m. p.

III. 1661. május 2.

Én Gyerőmonostori Kemény Simon, Fejérvármegyének főispánnya és Fogaras várának s vidékének főkapitánya adom tuttára mindeneknek az kiknek illik ez levelem által, hogy én megtekintvén és fontolván jámbor szolgáltnak, nemzetes Váradi Gyulai István uramnak sok üdöktől fogván való nyughatatlanságit, üdvözült feleségemmel, néhai tekintetes ngos Korotnai Alia Máriával együtt Domáldon és Kundon Küküllővármegyében levő portióimat minden hozzájuk tartozandó, illethető pertinentiáikkal együtt adtam volt ő kegyelmének bizonyos conditiók és módok alatt az mint azokról való, magunk pecséti és subscriptiók alatt költ levelünkből kitetszik. De azon collatiónk után is öregbítvén hozzám való előbbi jó indulatját és legközelebb az országnak és magunknak ilyen szorongatásinkban minden ő kegyelmitől kívánható és lehető dolgokban kivályképpen való tökéletes szolgálattját tekintvén és remélvén továbbra is, hogy azokban nemhogy megfekönnék, sőt inkább napról-napra ügyekeznek előbb-előbb menni, annak okájért az feljebb megirt Domáldon és Kundon Küküllővármegyében levő jobbágyokat és portiókat s minden névvel nevezendő külső és belső régtől fogván hozzájuk biratott pertinentiáikkal együtt adom megnevezett jámbor szolgáltnak, Gyulai István uramnak, és ő kegyelmének két ágon levő maradékinak, azok pedig nem lévén, legatariussinak is, és azoknak két ágon lévő maradékjoknak örökösön, meghihatlanúl, assecuralom is ő kegyelmét, maradékit s legatariussit, hogy se magam, se posteritasim ez collatióban nem háborgatom, hanem intacte megtartom és másokkal is, kikkel illik, megtartatom. Melynek nagyobb bizonságára és erősségére adtam ez pecsétes subscriptióm alatt költ levelemet

megirt Gyulai István uramnak, maradékinak s legatariussinak
jövendőbeli hasznokra. Datum in Besztercze die 2. Maji, ao dni
millesimo sexcentesimo sexagesimo primo.

(P. H.)   Kemény Simon, m. p.

IV. 1662. febr. 20.

Nos Michael Apaffi, dei gratia princeps Transniae, partium
regni Hungariae dns et sicular. comes etc. memoriae commenda-
mus tenore praesentium significantes quibus expedit universis,
quod nos benignum habentes respectum fidelitatis fideliumque
servitiorum egregii Stephani Gyulai de Várad, quae ipse regno
huic nostro Transylvaniae ac eius principibus praedecesseribus
utpote nostris, imo et nobis in omnibus rebus et negotiis fidei et
industriæ suae concreditis fideliter et summa cum animi prom-
ptitudine exhibuit et impendit, ac in posterum quoque exhibiturum
et impensurum nulli dubitamus, totalem itaque et integram
possessionem nram Persany, hactenus ad arcem nram Fogaras
tentam et possessam in comitatu Alben. Tranniae, districtu-
que omnino Fogarasien. existentem et sitam, simul cum cunctis
suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet ara-
bilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis,
silvis, memoribus, montibus, alpibus, vallibus, vineis vinearumque
promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque de-
cursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarum-
libet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis
nominis vocabulo vocitatis, ad eandem de jure et ab antiquo
spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et anti-
quis limitibus existenibus memorato Stephano Gyulai alias Sar-
kantus, heredibusque et posteritatibus, ac etiam legatariis et
successoribus eius utriusque sexus universis, in et pro sexcento-
rum florenor. hungarical. justae currentis et usualis monetae
summa titulo pignoris clementer dandam, donandam, conferen-
dam, inscribendam, et inpignorandam duximus, assecurantes,
affidentes et certificantes eundem Stephanum Gyulai alias Sar-
kantus haeredesque et posteritates ac etiam legatarios et suc-
cessores eius utriusque sexus universos, quod si temporis suc-
cessu nos vel successores nri legitimi videlicet Transylvaniae prin-
cipes aut alii, quorum intererit, eandem possessionem redimere
et reusurpare voluerimus et voluerint, non aliter, neque secus.
nisi deposita prius et integre persoluta praescripta sexcentorum
florenorum hungaricalium iustae currentis et usualis monetae
summa, ab eisdem redimemus et reusurpabimus, redimentque et
reusurpabunt. Ad quod firmiter et inviolabiliter observandum tam

nos ipsos obligamus, quam etiam successores nros legitimos Tranniae principes. ac etiam alios quorum intererit obligatos et modis omnibus obstrictos esse volumus, prout damus, confirmamus, inscribimus, et impignoramus, assecuramus, item affidamus et certificamus obligamusque et obstringimus salvo jure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in oppido nostro Nagy-Sink die vigesimo mensis Februarii anno millesimo sexcentesimo sexagesimo secundo.

Michael Apafi, m. p. (P. H.)

V. 1662. május 1.

Conventio egregii Stephani Gyulai aulae nostrae familiaris, cuius annus incipit die prima mensis Maji, ao 1662.

Leszen ő kegyelmének készpénz fizetése száz forint.

Ruházatjára gránát posztó nyolcz sing.

Béllésre tizenöt forint, id est fl. 15.

Asztala magunkkal, mikor letér; mikor pedig le nem tér, konyha mesterünkkel.

Bora napjában két ejtel.

Három (*Két*: kihuzva) szolgájának napjában (*nyolcz*: kihuzva s fölébe írva) tizenkét czipó, ketteje fejer és (*négy*: kihuzva fölébe írva) hat font hús, id est lib. nro 6.

Négy lovának nyalábbal széna, és napjában két véka abrak.

Datum in castello nro Ebesfalvensi die prima Maji, annoque ut supra.

Anna Bornemisza m. p.

Oldaljegyzet: 1663. die 24. levált ő kelme tavalyi restantia pénzbeli fizetést harminczöt forintot fl. 35.

Die 13. Jan. 1663. levált ő kme flor. 70.

Die 14. Julii 1663. leválta pénzdíját az elmúlt esztendőre valót.

Levált Gyulai uram flo. 25 die 26. Julii.

VI. 1662. jul. 31.

Apafi M. átírja és megerősíti Kemény Simonnak Beszterczén 1661. május 2-án kelt levelét, melylyel Domáldot és Kundot Gyulai Istvánnak adományozza. Dat. in castro nro Radnotiensi.

Michael Apafi, m. p. (P. H.) Joannes Betlen, m. p.
cancellar.

VII. 1662. aug. 1.

Nos Michael Apaffi, dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit

universis, quod nos cum . . . . mos fidelium liberalitate principum et meritorum compensatione velut prata largo imbore et radice sagere et incrementa sumere, quam eti(am) . . . . maturitatem pervenire optime noverimus, unde prognata regiminis dulcedo, instar magnetis occulta quadam vi multorum indolem ad . . . . (p)incipibus suis alacriter praestanda invitare, et attrahere solet hanc solii et promovendi et conservandi semitam, uti omnibus, qui fascibus suis recte consultum voluere, ita et nobis salutare experti inter alios quorum integritatem conspicuam habemus, merito nobis conspicientibus se se offert egr. Stephanus Gyulai de Várad, qui parentibus de regno, et praedecessoribus nris legitimis Tranniae principibus benemeritis prognatus, eorundem vestigiis insistere volens, fidelem se nobis variis in occasionibus, rerumque et temporum vicissitudinibus summa cum animi promptitudine exhibuit, et in futurum quoque exhibiturum certo confidimus, totalem itaque et integram possessionem nram Persan in cottu Alben. Tranniae districtuque Fogara-siensi existentem et habitam simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet. terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, etc . . . memorato Stephano Gyulai vita sua durante irredemtibiliter, haeredibus vero et posteritatibus eiusdem utriusque sexus universis in et pro mille florenorum hungaricalium justae currentis et usualis monetae summa, aedificiorum quoque per ipsum superextruendorum tempore redemptionis aestimandorum valore superaddito, titulo pignoris gratiose dandam etc. esse duximus, assecurantes nihilominus, affidantes et certificantes eosdem, quod si temporis successu nos vel successores nri legitimi Tranniae principes aut alii, quorum intererit, praedictam possessionem Persan pro nobis aut pro sese redimere vellemus aut vellent, ex tunc non aliter neque secus, nisi deposita prius et integre persoluta praescripta mille florenorum hungaricalium iustae currentis et usualis monetae summa redimemus aut rediment. Ad quod firmiter et inviolabiliter observantes tam nos ipsos obligamus, quam etiam successores nros legitimos Tranniae principes, ac etiam alios quorum intererit obligatos, et modis omnibus adstrictos esse volumus, prout damus, conferimus, inscribimus et impignoramus, assecuramus item affidamus et certificamus, obligamus et obstringimus salvo iure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in castro nostro Radnotiensi die prima mensis Augusti, anno dni Millesimo sexcentesimo sexagesimo secundo.

Michael Apafi, m. p. (P. H.) Joannes Bethlen, m. p.
cancell.

VIII. 1667. nov. 22.

Michael Apafi dei gratia princeps Tranniae, par. Hungar. dnus, et Siculor. comes etc.

Egr. fidelis nobis dilecte. Salutem et graam nram. Nem akarván azon helt üresen hadni, ím irtunk Kapi György uramnak, hogy az keresbányai nemesekben oda vigyen azon szép helnek vigyázására. Azért kegyelmed legyen ott vigyázásban tacite és semmihez is ne nyuljon . . . sic facturus gratiose propensi manemus. Datum in castro nostro Ebesfalven. 22. Novembris 1667.

Apafi, m. p.

Czím: Egregio Stephano Gyulai de Várad, aulae nrae familiari et fideli nobis dilecto.

IX. 1668. szept. 15.

Kapikiha Váradi Gyulai István Instructiója.

Innen megindulván Isten segítségéből ő kegyelme, az vajdát ő kegyelmét szónkkal köszöntse böcsülletesen; onnan elbucsuzván, Isten hirivel, edgyütt menvén fő követünkkel és az portára kiérkeztén, mindenekben várjon ő kegyelmétől. Praesentálván főkövetünk az adót, elsőbben is szorgalmatos serény vigyázással mind magunk személyünkre nézendő dolgainkra semmi fáradságot nem nézvén s nem szánván, jóakarókat szerezzén és csináljon; mindeneket idején meggátoljon vagy praevenialjon; velünk együtt ez haza dolgaira is hasonlóképkeppen (*így!*) gondot viseljen; az szerint magát úgy alkalmaztassa, hogy elsőbben is az vezér és kaymekám kapui előtt jó akarókat szerezzén, hasonlóképen az többi divánt ülő vezérek kapuin is, hogy ha mind nem is, valamelyik közülök kiválván, az által dolgainkat jól kormányozhatja tudván az dolgot, ha szinte felelni kell is, bátorságosabb leszen az felelete; az ott való állapotok naponként megtanítják, mint s hogy kelljen az ott való állapotokhoz szokni és magát alkalmaztatni; igyekezzék az ott való praebendával is élni, hogy mind az mi méltóságunkat meg ne sértse; asztalát böcsülettel tartsa, hogy látván az idegen nemzet is, tehessenek dicséretes informatiót felőlle. Az keresztyén más országbéli ottben levő oratorokat is, társalkodván véllek s böcsületek megadásával tegye jóakarónkká, kik is mind ő kegyelme jó tanácsival maga jó viseléséért dolgainkban segítik; kiknek szolgálival mint elébenni kapikihák böcsülletes egyetértésével, társalkodásával s tisztességek megadásával tegye kész jóakarójává. Ha mit pedig ellenünk vagy ez haza ellen panaszoló feleknek vádlásokra kelletik felelni arra . . . lépják, hurré adgya mind

nekünk s mind ez országnak. Valakik leveleit pedig ez haza s magunk személye ellen megtapasztalhat, költségivel is igyekezzék mentől hamarább kezéhez venni s kezünkben is kiküldeni. Hasonlóképpen, ha kik innen titkon vagy nyilván leveleket beküldenének, igyekezzék azt is kezéhez venni, minél hamarább ki is küldeni kezünkhöz, és industrialkodják magától is úgy, hogy mind az mi kegyelmességünket s mind az haza jó akaratját magára megtapasztalhassa jövőben is. Datum in castro nostro Radnotiensi die 15. mensis Septembris anno domini 1668.

Apafi, m. p.

(P. H.)

X. 1660—70.

Az fényes ottomanica portára menendő urunk őnga főkövetének:

Az császárhoz való köszöneti.

Hatalmas győzhetetlen császár! Az én kegyelmes uram, az erdélyi méltóságos fejedelem, Hatalmasságodnak mint kegyelmes urának az földnek poráig megalázott szolgálatját ajánlja és hogy Isten hatalmasságodnak egy napját sok ezerekké és azokat szerencsésekké tegye, fényes birodalmát terjessze s minden ellenségét éles szabljája alá hozza, szívből kívánja.

Adó praesentálása.

Az én kegyelmes uram, az erdélyi méltóságos fejedelem amaz boldog emlékezetű lelke mostan paradicsomban nyugovó szultán Szulimán császár hatalmasságod dicséretes eleje athnáméja szerint Erdélyországnak adaját szokott ajándékival együtt Hatalmasságod fényes tárházában bészolgáltatta általam, igen alázatosan könyörögvén hatalmasságodnak mint kegyelmes urának, méltóztassék kegyelmesen venni és eddig való boldog emlékezetű hatalmas császároktól szentül megtartatott szabadságiban és törvényeiben kegyelmesen megtartani, bizván mindenekben az én kegyelmes uram az Hatalmasságod kegyelmességéhez.

Az levél praesentálása.

Ezek mellett hatalmasságodnak ez engedelmességgel írt levelét igen alázatosan küldötte.

Fővezér köszöneti.

Hatalmas győzhetetlen Császár böcsülletes hive, széles ez világra kiterjedett fényes birodalmának igazgató fővezére, nekem kegyelmes uram! Az erdélyi méltóságos fejedelem, az én kegyelmes uram, Nagyságodnak mint jóakaró urának alázatos szolgálá-

latját ajánlja. Istentől hosszú életet, jó szerencsés napokkal kiterjedni az hatalmas győzhetetlen császár szerencséjére kíván Nagyságodnak. E mellett Nagyságod látogatására küldött levelét vegye Nagyságod kedvessen. Ezután az új kapikiháját kell bérecommendalni, kérvén azon, hogy azelőtti bevett jó szokás szerint méltóztassék minden jóakarattal lenni hozzája és az miben az mi kegyelmes urunk méltóságos nevével megtalálja, szavainak hitelt adván s ő nga meghitt emberének tartván mind hatalmas császárunk előtt, mind maga személyében mutassa minden jó akaratját, kegyelmességét.

Császár kapuján való költség.

Kapi agának ... .. aspr. nro 1000.	ról informalja az por-
Külső komorniknak ... .. » 1000.	tát az tefter szerint nro 500.
Belső komornikoknak ... .. » 1000.	Peszkecsi ajándék fogó
Kapucsi passának ... .. » 1000.	agának ... .. » 500.
Kapucsi tihajának ... .. » 1000.	Hasznadároknak ... .. » 300.
Csautz passának ... .. » 1000.	Matarácsiknak ... .. » 120.
Acs kapi agának ... .. » 1000.	Pajkoknak ... .. » 120.
Csautzoknak és csautz sze-	Sátor vonóknak ... .. » 120.
deknek, ... » 1000.	Székhordozóknak ... .. » 120.
Hat sereg (?) jancsárnak » 600.	Külső kapura ... .. » 240.
Matalacsiaknak ... .. » 500.	Kulaklároknak ... .. » 200.
Tetnifacsinak, az ki	Kengyelfutóknak ... .. » 120.
minden erdélyi követ	Summa facit tall. impr. nro.
ott benn forgó dolgai-	

Az szupassának, ki az házat felöltözteti, ad az követ vagy 18 tallért, vagy 18 talléros paripát.

Az követ háza öltöztetésére kell küldeni két divány szőnyeget, két kis szőnyeget, két kecsét, két velenczét, egy lasnakot, egy aranyos paplant, két bársony vánkost s vagy négy gyéként; (más írással betoldva :) és minden hétre száz tallért attanak az előtt, de most napjában 23 tallért.

Az császárnál való szemben létel után eljönnek az musikások, dobosok, trombitások, csinsiasok, azoknak tall. 4 vagy 5 kell adni.

Fővezér kapuján való költség.

Két bulyuk passának ... tall. 4.	Kapucsilar tihajának ... tall. 10
Felső kapucsinak ... .. » 4.	Telhicz csautznak ... .. » 5.
Kengyel futóknak ... .. » 2.	Szalám csautznak ... .. » 4.
Beglicz effendinek ... .. » 5.	Két puskásnak ... .. » 2.
Meghtepcsi effendinek ... » 5.	Két matarácsinak ... .. » 2.
Secretar. bas teszkerecsinek » 10.	Bojároknek ... .. » 4.
Kucsuk teszkerecsinek ... » 10.	Summa facit tall. nro 23 (így).

Az solymárok bujurdiáért kell adni az követnek tall. 1.

Az császár tárházában kell administralni tall. imp. nro 80,000.

Virágos kupákat nro 12. Egy mosdómedenczét. Solymokat nro 24.

Az fővezérnek virágos kupát nro 6, tall. imp. 1200.

Az diványülő vezérek az fővezérrel heten szoktak lenni, azoknak az hatának adnak szokás szerint két-két virágos kupát és két-kétszáz tallért.

Az fővezér kihajának cup. 1. Csauz passának cup. 1.

Cancellar réz effendinek cup. 1. Az muftinak cup. 2.

Az császár kupáiban és mosdó medenczében szokott lenni százharminczöt gira = marchae nro 185.

(Egykorú más kéz írásával:) Az kapitia ott maradván. kell az usus szerint az prémonda osztóknak ajándékot adni.

Az főárpaosztónak egy kés.

Az tihajának is egy kés.

Az árpamérőnek is egy kés.

Az viaszgyertyaosztónak egy kés.

Az méz osztónak egy kés.

Az vaj osztónak egy kés.

Az faolaj osztónak egy kés.

Az riskása osztónak egy kés.

Az tyuk osztónak egy kés.

• Az fapénz osztónak egy kés.

Az tihajának is egy kés.

Az kenyérpénz osztónak egy kés.

A húspénz osztónak egy kés.

Az borpénzosztónak egy kés.

Az kinek ezek közül az nagyának (?) nem árt ha kettejek lesznek az kések s . . . (két szó elolvashatlan kopás miatt.)

(Későbbi kézírással:) Kell adni 82,481 imper. tallért, 9340 aspert. 35 azaz harminczöt virágos kupát, 14 kést.

Notabene. A császár kupáiban, mosdójában, medenczében szokott lenni száz harminczöt gira és marcha nro 185.

(U. e mellett negyedíven, u. a. írással:) Az kapitiaáknak járandó praemonda az császártól ez szerént:

Hét számra ez szerént:

Kenyérre jár kétszáz nyolczvan oszpora és minden hétre hét kila árpa, minden napra-egy tyuk.

Hónap számra ez szerént:

Fára adnak százötven oszporát.

Húsra tizenötszáz oszporát.

Riskását adnak tizennégy kilót.
Mézét adnak huszonnégy okát.
Vajat adnak huszonnégy okát.
Faolajat adnak tizennégy okát.
Viaszgyertyát adnak négy okát.

Kantorra adnak.

Minden kantorra borpénzt adnak huszonnégyszáz osporát.

Mikor az császár lovait füre viszik, adnak tíz lóra való nyugót, pányvát, kötelet forgó karikástól.

XI. 1668. oct. 7.

Ego Rejnaudus Langerius procurator plenipotentarius de domino Jeampetro Viollier primus horarius ex imperatore turcarum, sicut fuisset in Hungariam apud excellentissimum principem propter causam Mardocsej, ubi tenetur in conventionem scripta designata a prudentiss. domino praefecto de Keubles de Uarad conducere ad me in Bocorestem centum et triginta leonis moneta per generosum dominum Stephanum Giulai, quis e contra dixit, mihi non habere nisi centum imperiales moneta et completoriam in merces inutilis in hac patria, quibus nolo recognoscere, nisi moneta, quam mihi obligata est et plusquam ordinauerunt in mea absentia cum prejudicio conventionis ut obligatus sim sequere dominum Giulai, donec per sortem inueniam dominum Viollier, nisi spendeam dupliciter, quod acciperem et ad haec causa non observant obligationem iuratam et conventam se extrahens, derogans, reuocans, abiurans et annullans obligationem, quam ipsi illust. fecerunt mihi, ubi manifeste patet oppressio mea, sicut in omnia probabo cum domino Viollier ex lege et coram illustriss. cajmakam et ad hoc coactus nego, abiuro, reuoco et annullo ex tota potentia mea pariter, quid quid conveni, feci, aut subscripsi non plus ego teneri quam illis ex omnibus rebus antecedentibus a me peractis, in lite domino Viollier, quis de pleno jure restitutus et in prima causa et petitio de tribus centum et triginta taleris moneta, sicut constat in epistola imperatoris turcarum, et post omnia recte in veritate dicta protestor ad dominum Giulai aut ad aliam personam, pro qua ille repraesentat, coram illust. domino Nagitomas legato de sua eccelsitudine, de omni damno siue in persona, in usuria, in fraude et in spensis praeteritis quam futuris et ita retinui copiam apud me in Bocoreste manu mea propria scripta et sigillata die decimo septimo Octobris 1668.

(P. H.)

R. Langerius, m. p.

XII. 1669. j u l. 22.

Sok jókkal álgya Isten kglmedet.

Mostan Nagy Istvánt urunk ő kglme beküldvén, akarók kglmedet levelünkkel látogatni. Kivánjuk Istentől, irásunk tanálja kglmedet jó egészségben. Im küldünk kglmedhez háromszázötven arannokat, kiket hova adgyon, hopmesterünk megírta kglmednek. Magának is kglmednek küldünk tizenkét aranyot. Kglmed ne gondolkodjék, hogy oda hadgyuk, mind urunk ő kglmének szólnunk kglmed felől. Már ő kglme parancsolt is más kapikiha felől, hogy készüljön. Isten keglmedet éltesse. Ebesfalván 22. Julii 1669.

Bornemisza Anna, m. p.

Czím: Meghitt hívünknek s kapikiánknak, Gyulai István uramnak.

XIII. 1669. d e c z. 14.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungariae dnus et Siculor. comes etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos rationem habentes viduitatis et orphanitatis nobilis foeminae Helenae Janko. egregii quondam Stephani Gyulai de Várad, anno praesenti in fulgida Porta ottomanica continui oratoris munere fungentis, ibidemque decedentis, relictae viduae, in quam ipsa ob recentem mortem praefati mariti sui misere demisse perhibetur, universas igitur et quaslibet causas suas, tam per ipsam contra alios, quam per alios quospiam contra ipsam, rationem quorumcunque negotiorum, bonorum et jurium possessionariorum, rerumque mobilium motas vel movendas, imo a praefato marito suo egregio quondam Stephano Gyulai in ipsam quomodocunque condescensas intra unius integri anni et trium dierum spatium a die obitus mariti sui, aut a dato praesentium computando gratiose differendas et prorogandas duximus, prout differimus et prorogamus praesentium per vigorem. Quocirca vobis spectabilibus ac magnificis. generosis, egregiis et nobilibus, supremis et vicecomitibus, iudicibus vicejudliumque quorumcunque comitatum, item magistris prothonotariis, directori causarum fiscalium et sedis judiciar. nostrae juratis assessoribus, nec non capitaneis et iudicibus regiis supremis, vicejudicibusque regiis et juratis assessoribus quarumcunque sedium siculicalium, prudentibus item et circumspectis magistris civium regiis et sedium iudicibus, caeterisque juratis civibus ac senatoribus quarumcunque civitatum, oppidorum, villarum, possessionum et sedium saxonicalium, cunctis etiam aliis regni nri Transilvaniae iudicibus et justitiariis praesentium notitiam habituris harum serie com-

mittimus et mandamus firmiter, quatenus vos quoque tempus intra praescriptum praescriptas universas causas annotatae Helenae Janko prodilatas et prorogatas habere debeatis et teneamini, neque eandem ad quorumvis instantiam vestro adstare iudicio et iudicatu cogere et compellere, aut propterea eandem in persona, rebus et bonis ipsius quibusvis impedire, turbare, molestare et damnificare praesumatis, vel sitis ausi modo aliquali. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes litteras nras annotatae exponenti dandas duximus et concedendas. Secus non facturi. Praesen. perlect. exhibenti restituti. Datum in arce nra Fogaras, die decima quarta mens. Decembris, anno dni Millesimo sexcentesimo sexagesimo nono.

Apafi, m. p.

(P. H.)

Kivül: Exhibitum coram sede judiciaria nobilium Fogaras, die 18. X-bris 1669 per Nicolaum Uzoni jur. notar. m. p.

Közli : DOMJÁN ISTVÁN.

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

A kassai ref. egyh. gondnoka számadásai 1682—1688.

— MÁSDIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

Anno 1685. esztendőben való jövedelme az ecclának.

23. Apr. Szepsi Mészáros András és Gönczi Ötvös János uraimék hoztanak husvéti collectapénzt az Mészár-utczai szerről ... .. fl. 46.10.

Ugyanakkor Szekér András és Mádi István uraimék hoztanak husvéti collectapénzt az Kovács-utczai szerről ... .. fl. 30.76.

26. Apr. Nemzetes Váradi Istvánné asszonyom küldött kertbeli jövedelemből ... .. fl. 1.50.

4. Maji. Hozott kezemhez Szepsi Mészáros András uram collectapénzt ... .. fl. 2.31.

22. Maji. Nemzetes Tunyogi uram küldött Hunyadi uram felszenteltetésére Veres István uramtól ... .. fl. 6.—.

Eodem die Nemzetes Kátainé asszonyom küldött Hunyadi uram felszentelésére két ezüst tallért, tudván ... .. fl. 4.—.

6. Junii. Vettem fel az fizető tisztektől Svester Márton és Jászai János kovács uraiméktől az Kannagyártó házánál való háznak része árában, mely ház részt hagyott volt Debreczeni Ötvös Mihály az ecclának, úgymint készpénzt ... .. fl. 60.—

Latus: fl. 150.67.

12. Junii. Pütkösdi körüljárásból az mit hoztanak az Mészár-utczai felvároszon lakozó atyánkfiaitól Szuhai Márton és Galambosi Márton uram kezemhez, úgy mint ... .. fl. 52.—.

Eodem die az Kovács-utczai szerről Héczei István és Szekér András uraimék hoztanak kezemhez fl. 35.41.

16. Junii. Nemzetes Hartyániné asszonyom hat tizenkét polturásokat az eccla szükségére, mely teszen	fl. —.—.
18. Julii. Nemzetes Udvarhelyi István uram küldött hozzám, hogy a fiacskája megholt, harangozástúl	fl. —.76.
19. Julii. Kovács Máténé hogy megholt, hozott hozzám Veres István uram halott pénzt	fl. 1.23.
26. Aug. Adott Nemzetes Matócsi György uram, hogy az leánykája megholt, harangozástúl	fl. 1.22.
6. Sept. Adott Matócsi György uram az eccla szükségére	fl. 5.20.
26. Sept. Adott Borbély György uram az eccla boltjátúl félesztendőre	fl. —.60.
..... Küldött Istvánfiné asszonyom az eccla szükségére egy aranyt	fl. —.—.
..... Karácsonyi ünnepekben adtanak az két ajtónál való [perselyekben]	
<i>(Egy sor leszakadt.)</i>	
30. Dec. Ada meg az Kannagyártóné az eccla házának az árában	fl. 30.—.

1686.

... Jan. Adott Madár Mihályné asszonyom az schola épületire	fl. 1.80.
..... Nemzetes Szemere Lászlóné asszonyom adott istenes jó szántából az ecclának szükségére bizonyos számú pénzt, mely pénzt hozott hozzám Csighlei Ötvös István uram	fl. 96.—.
..... Nemzetes Váradi István uram küldött kezemhez egy süvegesné által az eccla házának porciójára, melyben Ladányi uram lakott	fl. 46.56.
..... Körül járván, az Vay uraimék háza porciójában való fizetésében hoztanak hozzám	fl. 25.—.
7. Apr. Nemzetes Hatvaniné asszonyomat hogy az templomban temették, hozott hozzám Veres István uram	fl. 31.50.
Item Nemzetes Váradi Mihály uram küldött hozzám Veres István uram által aranyat 5	fl. 21.—.
..... Nemzetes Petneházi uram küldött Veres István uram által tiz másfélforintos tallérokat az eccla szükségére	fl. 12.—.
Latus: fl. 264.57.	

14. Apr. (<i>Egy sor leszakadt.</i>)	
15. Apr. Adtanak az szűnyegre husvét napján az eccla szükségére	fl. 64.62.
Ugyanakkor küldött Nemz. Udvarhelyi István uram	fl. —.—.
20. Apr. Nemzetes Váradi István uram küldött Nemz. Vay Ábrahám háza porciójában az inas által	fl. 7.—.
3. Maji. Hunyadi uram hogy haza hozta az feleségét, az szekeresek számára az kik adtanak:	
N. Váradi István uram adott	fl. 3.—.
N. Udvarhelyi István uram adott	fl. 4.32.
Nemz. Szemere Lászlóné asszonyom	fl. 1.80.
N. Hani Péter uram adott	fl. —.—.
N. Matócsi Görgy uram adott	fl. 2.—.
N. Colosvári uram adott	fl. 4.—.
6. Maji. Nemz. Váradi István uram küldött hozzám N. Vay uram háza porciójában	fl. 45.—.
10. Maji. Nemz. Gyarmati János uram küldött Item Jenei Mihály uram küldött	fl. 2.40.
11. Maji. N. Váradi István uram küldött az Vay uram háza porciójában az inasátúl	fl. —.48.
Ezelőtt adott Nyereggyártó István alföldi hordó bort az ház árában	fl. 6.—.
Egyiket adtuk Ladányi uram számára.	
Másikat adtuk Hunyadi uram számára.	
. . . . . Adott Nyereggyártó István uram az ház árában Kuti István uram által	fl. 60.—.
. . . . . Nemz. Váradi Mihály uram adott az (ecclának) kölcsön 5 aranyat, mely téssen	fl. 50.—.
(<i>Egy sor leszakadt.</i>)	
. . . Jun. Pünkösdi ünnepeken jött bé két napon úgymint	fl. 53.50.
Latus:	fl. 303.12.

Anno 1685. esztendőben való kimenetel rendszerint.

1. Jan. Fizettem Tunyogi uramnak fizetésében	fl. 18.—.
Item két ártánért adtam	fl. 12.—.
8. Jan. Fizettem Ladányi uramnak fizetésében	fl. 19.50.
Item két ártánért adtam	fl. 12.—.
9. Jan. Fizettem Tokai uramnak az mesternek egy ártánért fizetésében	fl. 6.—.
18. Jan. Fizettem az harmadévi harangozók-nak fizetésekben	fl. 5.—.

19. Jan. Adtam kántor uramnak fizetésében ...	fl.	9.—.
30. Jan. Adtam Szabó András és Borbély uraméknak, hogy Tokajban küldöttem eccla (ügyében!) uti költségre	fl.	4.—.
14. Febr. Adtam Ladányi uramnak hat szekér fáért	fl.	3.—.
1. Mart. Adtam Tunyogi uramnak fizetésében	fl.	6.—.
9. Mart. Adtam Fejes Pálnak, hogy az eccla Tokajban küldötte, uti költségre	fl.	3.—.
Latus:	fl.	96.50.

. . Mart. Adtam Ladányi uramnak fizetésében	fl.	26.—.
20. Mart. Hogy Hunyadi uramat hogy meghozták Tokajból, fizettem Rósa Mihály uramnak három lótól	fl.	9.—.
Uti költségre adtam Veres István uramnak ...	fl.	3.—.
Adtam pecsételni való viaszért	fl.	—24.
Item adtam az kannagyártónak, hogy az öreg kanna fedelét megcsinálta	fl.	—12.
15. Apr. Adtam Tunyogi uramnak fizetésében a hátramaradt restanciát	fl.	23.—.
16. Apr. Adtam Ladányi uramnak fizetésében, az mely három forintot egy öreg asszony legált volt az ecclának	fl.	3.—.
26. Apr. Tiszt. Tunyogi uramnak volt az eccla adós egy hordó borral. Adtam az borért	fl.	18.—.
26. Apr. Fizettem Ladányi uramnak fizetésében	fl.	13.—.
30. Apr. Fizettem Ladányi uramnak fizetésében	fl.	15.—.
22. Maji. Fizettem Hunyadi uramnak első fizetésében	fl.	20.—.
Latus:	fl.	130.36.

22. Maji. Hogy Hunyadi uramat felszenteltettük, adtam Veres István és Kecskeméti uraiméknak az mire kívántatik	fl.	10.—.
28. Maji. Fizettem az kántornak újra fizetésében	fl.	5.—.
2. Junii. Adtam az ácsnak, az ki az gombot levette	fl.	1.36.
14. Junii. Adtam az kántornak fizetésében	fl.	5.—.
16. Junii. Adtam az szántóknak, az kik az térharaszti eccla földjét megszántották	fl.	3.—.

Item két kenyérre és egy font boronzára	fl. —.36.
Item adtam az ácsnak, az ki az oskolában fótozott	fl. 1.—.
19. Junii. Fizettem meg Ladányi uramnak az tavalyi restanciát	fl. 38.—.
Item erre az esztendőre fizettem Ladányi uramnak	fl. 10.—.
19. Junii. Fizettem Hunyadi uramnak az mes- ternek fizetésében	fl. 44.—.
24. Junii. Fizettem Ladányi uramnak fizetésé- ben	fl. 15.—.
21. Julii. Fizettem Hunyadi uramnak az mes- ternek fizetésében	fl. 27.—.
31. Julii. Vettem három kősót az eccla számára, kettejét adtam Ladányi uramnak, egyet adtam Hunyadi uramnak fizetésekben	fl. 2.70.
Latus:	fl. 162.42.

. . . Aug. Adtam az szántóknak, hogy megfor- gatták az eccla földjét	fl. 3.36.
18. Aug. Az eccla gabonáját hogy megarat- (tat)tam, kértem kölcsön egy köből, egy szapu gabonát.	
Vettem négy kenyeret	fl. —.48.
Vettem 10 font boronszát	fl. 1.20.
Husra adtam	fl. 1.23.
19 aratónak fizettem d. 12	fl. 2.28.
4 kévekötőnek adtam	fl. 1.14.
Szekereseknek fizettem 32 keresztül d. 12.	fl. 3.93.
Item italpénzt adtam az szekereseknek	fl. —.18.
Az egyházfiak számára hozattam 7 icze bort ...	fl. 1.08.
Vettem nagy darát	fl. —.24.
Volt 48 rakás 15 kévéjével, elcsépeltetvén, lett belüle nro 37.	
25. Aug. Adtam Hunyadi uramnak fizetésében	fl. 10.—.
Adtam Ladányi uramnak fizetésében nro 10 köblöt.	
Hunyadi uram számára négy köblöt.	
Kántor uram számára öt köblöt.	
Item adtam meg az kölcsönkért gabonát egy köblöt, egy szaput.	
Maradt meg az eccla számára cubul. 17.	
Adtam az cséplőknek kenyérre és husra más- fél hétre	fl. 1.74.
Latus:	fl. 26.86.

(Egy lap hiányzik.)

18. Nov. Fizettem Ladányi uramnak	fl.	16.—.
22. Nov. Fizettem az kántornak	fl.	9.—.
24. Dec. Fizettem Hunyadi uramnak	fl.	27.64.
Item adtam Hunyadi uramnak egy szekér fára való pénzt	fl.	— .84.
Nemzetes Váradi Mihály uram adott volt Hunyadi uramnak fizetésében nro 8 aranyat, mely tészen	fl.	36.—.
Ez az 8 arany nem az én kezemhez jött.		
27. Dec. Fizettem kántor uramnak	fl.	5.—.
31. Dec. Fizettem Ladányi uramnak	fl.	18.—.

Anno 1686.

5. Jan. Fizettem az kántornak	fl.	1.—.
Adtam kántor uramnak 3 köből gabonát az eccláébúl.		
21. Jan. Fizettem az kántornak fára	fl.	1.60.
28. Jan. Fizettem Hunyadi uramnak	fl.	10.30.
Mensis Febr. Fizettem Hunyadi uramnak	fl.	4.—.
Item hogy esperes uram itt volt visitálni, kül- döttem kenyérre és tehénhusra	fl.	1.16.
Item adtam három szapu gabonát.		
10. Febr. Fizettem Ladányi uramnak	fl.	2.—.
13. Febr. Fizettem Hunyadi uramnak egy disznóért	fl.	7.—.
Latus:	fl.	—.—.
. . . Febr. Adtam az kántornak fizetésében ...	fl.	7.94.
18. Febr. Fizettem tiszt. Ladányi uramnak ...	fl.	30.—.
. . . Febr. Fizettem az eccla házától 6 porciót hónapra, 2 porciót három hónapra valót november, december, január	fl.	43.20.
2. Mart. Vettem két csomó zsendely szeget ...	fl.	1.35.
4. Mart. Fizettem meg az kántornak az hátra- maradott fizetését	fl.	3.—.
16. Mart. Hunyadi uram adott az szekeresnek Debreczenből Tokajig. Én fizettem meg H. uramnak	fl.	7.—.
Item postára költött Hunyadi uram	fl.	3.—.
19. Mart. Vettem az oskolához elsőben ezer zsendelyt	fl.	4.24.
Item vettem kétezer zsendelyszeget	fl.	1.35.
24. Mart. Vettem az eccla számára két kősót	fl.	1.62.
Ez a két kősót adtam Ladányi uramnak;		

egy kőst adott Szepsi András uram az ecclának ajándékon, adtam Hunyadi uramnak.

6. Apr. Adtam Ladányi uramnak két köből gabonát.

Item az kántornak kiadtam két köblöt.

18. Apr. Adtam Ladányi uramuak fizetésében fl. 30.—.

Eodem die adtam Hunyadi uramnak ujra fizetésében ... .. fl. 30.—.

26. Apr. Fizettem az kántornak ujra ... .. fl. 5.—.

Latus: fl. 167.70.

27. Apr. Fizettem Tályán lakozó Bódicsné asszonyomnak, hogy az Palota-szőlőt megnyitották és megmetszették ... .. fl. 4.65.

Item hogy az vinikét (venyigét) kihányták belüle ... .. fl. —.46.

28. Apr. Fizettem meg három hónapra az Nemzetes Vay Ábrahám háza porciójában egy hónapra 9 porciót ... .. fl. 86.90.

7. Maji. Hogy Hunyadi uram haza hozta az feleségét, adtam Kuti István uram kezében vásárlásra fl. 4.27.

9. Maji. Item adtam az királynépi szekeresnek fl. 8.—.

Adtam faolajra és nádmézre ... .. fl. —.27.

8. Maji. Item küldöttem Kuti István uramtúl az utolsó három hónapra (Vay uram házáatúl) ... .. fl. 50.—.

24. Maji. Küldöttem Kuti István uramtúl az Vay Ábrahám háza porciójában ... .. fl. 40.—.

27. Maji. Item adtam két szekeresnek, az kik Hunyadi uram egyet-mását hozták fel ... .. fl. 16.—.

Item adtam az Krabornénak ... .. fl. —.72.

31. Maji. Fizettem Vay Ábrahám házáatúl porciót ... .. fl. 5.40.

Eodem die vettem (az házhoz), Hunyadi uram az kiben lakott, másfélezer zsendelt ... .. fl. 6.—.

5. Junii. Adtam Ladányi uramnak fizetésében fl. 26.—.

Eodem die adtam Hunyadi uram fizetésében ... fl. 25.—.

Ugyanakkor adtam az kántornak ... .. fl. 6.—.

... Junii. Vettem Hunyadi uram házáat hogy zsendelyezték kétezer szeget ... .. fl. 1.50.

... .. Adtam az ácsnak két hónapra, hogy zsendelezett Hunyadi uram házáatúl ... .. fl. —.60.

8. Junii. Fizettem az eccla boltjátúl porciót ... fl. —.90.

(Leszakadt) Latus: fl. —.—.

... .. Adtam Ladányi uramnak az eccla gabonájából öt köblöt fizetésében.

Item Hunyadi uramnak is adtam az eccla gabonájából fizetésében 3 köblöt.

22. Jun. Fizettem az Méri Jánosné házánaál való eccla boltjátúl nyári porciót három óra ... .. fl. 1.20.

24. Jun. Fizettem Vay Ábrahám uram házá-
túl három óra nyári porciót ... .. fl. 5.40.

Urnapí sokadalomkor küldöttem alá Bódics Mihályné asszonyomtól kapálásra, kötésre ... .. fl. 9.—.

2. Jul. Küldöttem alá Csatlós Andrásné túl az eccla szőlejére a Palota kapálására Códics uramnak fl. 3.—.

Eodem die fizettem Jenei Mihály uramnak Száldobosi uram adósságát, melyet vásárlott volt Csetneki András uram által, mivelhogy az eccla adós volt ... .. fl. 2.83.

18. Jul. Vettem egy átalag sert Hunyadi uram számára fizetésében ... .. fl. 2.30.

19. Jul. Adtam az kántornak fizetésében ... .. fl. 2.—.

3. Aug. Adtam az fazekasnak, hogy Ladányi uram és Hunyadi uram kemenczéit ujjonnal meg-
csinálta ... .. fl. 10.—.

14. Aug. Adtam az kántornak fizetésében ... .. fl. 2.50.

15. Aug. Adtam Ladányi uramnak fizetésében fl. 40.50.

Item adtam Hunyadi uramnak fizetésében ... .. fl. 40.50.

17. Aug. Adtam Vay uramék házá túl porciót fl. 1.—.

23. Aug. Fizettem az kántor fizetésében az németnek, az kántor adósságában ... .. fl. 5.70.

* * *

Itt a napló megszakad. Van még két töredék, két-két levélen, melyek is a következők:

I. Év nélkül, de bizonyosan 1688-ból.

3. Jan. Fizettem Vay uram háza felétül egy porciót ... .. fl. 7.41.

Item ugyanakkor adtam Vásárhelyi kántornak fizetésében ... .. fl. 3.—.

Item Ladányi uramnak küldöttem az kará-
csonyi jövedelemből fizetésében ... .. fl. 30.—.

Hasonlóképen ugyanazon pénzből küldöttem Ostrokocsi uramnak ... .. fl. 30.—.

19. Jan. Adtam Ladányi uramnak fizetésében fl. 15.—.

Eodem die adtam Ostrokocsi uram fizetésében fl. 15.—.

11. Febr. Fizettem Vay uram háza felétül egy porciót ... .. fl. 7.41.

19. Febr. Adtam az eccla pénzből, hogy Ostrokocsi uram könyveit meghozták, az szekereknek	fl. 12.—.
30. Mart. Fizettem Aprilisre Vay uram házatúl	fl. 8.39.
9. Apr. Adtam egy deáknak, az ki az levelet elvitte Gönczre az mesternek, utra	fl. —.48.
13. Apr. Adtam Szabó András uramnak, hogy Gönczre ment az mesterért, exitusra és utiköltségre	fl. 6.40.
13. Apr. Fizettem Vay uram házatúl majusra	fl. 8.—.
17. Apr. Vettem 10 szál deszkát az templomba, szálát 8, 12, az ára	fl. 1.20.
.... Apr. Fizettem Ostrokocsi uramnak előbbi 3 fertály esztendejére	fl. 25.—.
Eodem die fizettem Teleki György uramnak mesterségére elsőben	fl. 16.—.
Ugyanekkor adtam az kántornak Vásárhelyi Jánosnak	fl. 6.—.

II. Anno 1688.

Otrokocsi uram egyet-másáért ment Gyöngyösre, küldött Nemzetes Váradi István uram	fl. 25.20.
Nemz. Váradi Mihály uram küldött	fl. 8.—.
Colosvári Szabó János uram adott	fl. 4.36.
Cassai Ötvös István uram küldött	fl. —.99.
Borbély György uram küldött	fl. —.99.
Madár Mihályné asszonyom fiastúl	fl. —.48.
Item pótoltam meg az eccláéből	fl. 12.—.
Summa:	fl. 52.02.
Ötödik hóra adtam az Vay háztúl	fl. 7.41.
Die 14. Mart. Hillai (!) és Madár Mihály hoztanak	fl. 37.24.
Die 15. Mart. Borbély György uram hozott hozzám, Nemzetes Szemeréné asszonyom az mely 3 pohárt adott volt az ecclának, azt eladván	fl. 53.70.
Mely pénzt Ladányi uramnak adtunk.	
Die 16. Mart. Hozott hozzám Miskolczi uram Fülöpné asszonyomtúl fia temetésére. Ladányi uramnak adtuk	fl. 25.—.
Eodem die hozott Hillai uram kezemhez készpénzt	fl. 2.10.
Adtam magam Ladányi uram fizetésében	fl. 40.—.
Adtam ezen pénzhez	fl. 4.78.
Item adtam Ladányi uramnak az fája restantiájában	fl. 9.—.

16. Mart. Vettem Gyarmati uramtúl két kőst, egyiket Ladányi uramnak, másikat Ostrokocsi uramnak ... .. fl. 3.20.

Die 19. Jun. Nemzetes Istvánffi Mátyásné asszonyom adott az ecclának istenes buzgóságából készpénzt ... .. fl. 36.—.

29. Decembris küldött Nemzetes Váradi István uram az eccla szükségére Veres István és Kuti István uraimék által ... .. fl. 100.—.

(Másik lapon.)

25. Jun. Ezen harminczhat forintból (lásd az utolsó előtti tételt) adtam Ladányi uramnak ... .. fl. 14.—.

11. Aug. Adtam ezen pénzből Ostrokocsi uramnak fizetésében ... .. fl. 14.—.

Eodem die adtam Tileki György uram feztésében ... .. fl. 9.—.

Eodem die adtam az kántornak Vásárhelyi Jánosnak ezen pénzből fizetésében ... .. fl. 4.—.

5. Sept. Adtam Ladányi uramnak tavali fizetésében ... .. fl. 6.—.

11. Sept. Vettem Ostrokocsi uram számára egy kőst Oláh Jakab uramtúl ... .. fl. 1.50.

15. Sept. Adtam Ladányi uramnak fizetésében egy körmöczi aranyat ... .. fl. 4.20.

12. Nov. Fizettem Otrokocsi uramnak ... .. fl. 12.—.

Eodem die fizettem Tileki György uramnak ... .. fl. 6.—.

Ugyanakkor fizettem az kántornak Vásárhelyi Jánosnak ... .. fl. 3.—.

Azon száz forintot három részre küldöttem.

Tiszteletes Otrokocsi Ferencz uramnak adtam belőle ... .. fl. —.—.

Anno 1689.

Adtam Tileki György uramnak ... .. fl. —.—.

Eodem die adtam az kántornak, Vásárhelyi Jánosnak fizetésében ... .. fl. —.—.

Nem vagyunk adós az kántornak.

17. Jan. Küldöttem Veres István uramtúl Otrokocsi uramnak egy ártányra ... .. fl. 6.—.

2. Jan. Adtam egy neutraristának, hogy Rimaszombatba vitt eccla levelét Kaposi Sámuel uramnak ... .. fl. 1.75.

20. Jan. Vettem Oláh Jakab uramtúl két kőst Otrokocsi uram számára ... .. fl. 3.—.

25. Jan. Fizettem Vay Ábrahám uram házátsz porciót februáriusra ... .. fl. 4.25.

3. Febr. Vettem Otrókocsi uram számára egy ártánt	fl. 9.—.
5. Febr. Adtam Ladányi uramnak fizetésében három aranyat	fl. 12.60.
Item vetettek felebb Vay uram háza felett úgy-mint	fl. 2.25.
26. Febr. Fizettem Vay uram házából porciót	fl. 6.—.
(Itt megszakad, illetőleg végződik a számadás.)	

* * *

A kassai református egyházat I. Rákóczy György fejedelem, mint Kassa ura, alapította 1644. márczius hó 27-én, husvét első napján, vagyis épen 250 évvel ezelőtt. Az öreg fejedelem haláláig (1648. október 11.) az egyház, mint *udvari egyház* (aulica ecclesia) állott fenn s mellette jeles *udvari iskolát* is szervezett a hitbuzgó fejedelem bőkezősége.¹⁾ A nagy pártfogó elhunyt után másfél évig a lutheránus városi tanács folytonos üldözései miatt szenvedett és lappangott az egyház és iskola, mig nem az 1649. évi XII. törvénycikk alapján, Pálffy Pál nádor erélyes fellépésére, szabad vallásgyakorlatot, templom, iskola és paplak építésére alkalmas helyet nyertek a reformátusok. (1650. febr. 19.) Csakhamar felépült a szép templom s mellette az iskola; az abaujmegyei nemesség tagjai egymással vetekedtek az új egyház gyámolításában, melynek a nagy Czeglédi Istvánban méltó lelkipásztora és vezetője akadt, ki másfél évtized alatt úgy az egyházat, mint az iskolát a virágzás legmagasabb fokára emelte.

Jött azonban a gyászévtized. Czeglédi fogságba vettetett és meghalt, a templomot elvették (1672.), az iskolát szétverték. Pár évig szünetelt a református isteni tisztelet a városban; jobb idő csak akkor derült az üldözöttekre, midőn Thököly Imre Kassát elfoglalta s a reformátusoknak elfoglalt javait visszaadta. (1682. augusztus 20.)

Az egyház ezen második virágzásából valók az itt közölt gondnoki számadások. Nehány tételük felvilágosítására szolgáljanak a következő sorok.

Az egyház ez időben három forrásból vette jövedelmét: hegyaljai szőlőinek terméséből, az egyháztagok önkéntes évi adományaiából s a kegyes hagyományokból.

A hegyaljai szőlőket nagy részben az alapító fejedelem

¹⁾ Szilágyi Sándor, I. Rákóczy György. (Történelmi Életrajzok 1893.) Ugyancsak Sz. S. cikke a Magyar Könyvszemle új folyama I. kötetében (1892—3.) Révész Kálmán, Százéves küzdelem a kassai ref. egyház megalakulásáért. 1894.

kegyes és nagylelkű özvegye, Lorántffi Zsuzsánna ajándékozta az egyháznak. E szőlőket egy 1710. évi összeírás így sorolja fel:

1. Vagyon a kereszturi hegyen a Kakas nevű promontoriumon egy szabad szőlő, melynek egy felől való szomszédja az Berzsácsi (?) szőlő, másfelől ismét Mészáros Kis György szőlője.

2. Vagyon ismét más szőlő a tállyai Nyerges nevű promontoriumon egy szabad szőlő, melynek egy felől való szomszédja az árok, másfelől ismét Szikszai Katona János szőlője.

3. Vagyon ismét Tállyán az Palota nevű promontoriumon egy szabad szőlő.

4. Ismét vagyon ugyan az tállyai Ősz-hegy nevű promontoriumon egy szabad szőlő.

Ezenkívül, mint a számadásokból kitűnik, volt egy darab szántóföldecskéje is az egyháznak, a kassai határban.

Mikor a templomot, iskolát és parochiát 1696-ban másodízben, 1711-ben harmadízben elfoglalták, ezekkel együtt a szőlők és földbirtokok is az Orsolya-rendű apáczák birtokába mentek át.

Az egyháztagok önkéntes évi adományait ugynevezett »Körüljárás« utján szedték be. *Ez a szokás és elnevezés mai napig meg van a kassai ref. egyházban.* Régebben a három nagy ünnep után jártak körül a pénzgyűjtők, ma pünköszt és karácson után jár körül az egyházfi. Tisztán kitűnik a számadásokból az is, hogy az akkori Kassa két részre, Mészáros-utczai és Kovács-utczai *szerre* volt osztva. E két utczá, mely a főutczával párhuzamosan halad, mai napig is ezeket a neveket viseli.

Az egyház javára tett kegyes hagyományok a XVII. században egymást érték. Alig volt valamire való református birtokos ember ez időben, ki közelből-távolból meg ne emlékezett volna végrendeletében a kassai egyházzal. Egyik pénzt, a másik bort, a harmadik ezüst kelyhet, a negyedik házat, a másik földet, szőlőt hagyományozott az egyháznak. A hagyományozott ingatlanoknak azonban szintén az lett a sorsuk, mint a szőlőknek. Érdekes idevonatkozólag — a sok közül — a következő feljegyzés: »Rozgonyi István testált volt egy házat, melyet a város erővel kifacsart kezünkből.«

Az itt közölt számadások azért is nagy értékűek, mert összeállíthatjuk belőlök az egyház ez időbeli hivatalnokainak névsorát; ámbár nem teljes pontossággal, a számadásokban előjövő hézag (1686 -- 1687.) miatt. Az ez időbeli anyakönyvek elvesztek.

I. Lelkészek.

1. Száldobosi János. 1683. márcziusig.
2. Tunyogi Miklós. 1683—85.
3. Ladányi Albert. 1684—89.
4. Otrokocsi Főris Ferencz. 1687—1690.

Különös figyelemre méltó, hogy 1684-től fogva *két* papot tart a kassai ref. egyház. Igaz, hogy Ladányi mellett két éven át (Tunyogi és Otrokocsi között) nem volt másik rendes pap, de az iskolamester, Hunyadi István felszentelt pap volt s lelkészi szolgálatokat is teljesített. Ladányi halálával vagy elmenetelével azonban (1689.) végleg megszűnt a kettős papság, mely először a Czeglédi István idejében (1653—1670.) fordul elő, ki mellett Kabai Bodor Gellért a második lelkész.

II. Gondnokok

egy 1774-ki feljegyzés szerint Gönczi Ötvös István 1684. Kuti István 1686. Kolosvári János 1687.

III. Iskolatanítók.

1. Almási Péter. Kassán halt meg 1683. ápril.
2. Ladányi Albert 1683—84., azután pap.
3. Tokai Csontos György 1684—85.
4. Hunyadi István 1685—88. Egyuttal pap is.
5. Tileki György 1688—89.

IV. Kántorok.

1. Görgei János 1683—87. Egy Görgei János 1633. a kassai börtön falára karczolta nevét, a mi kántorunk volt-é, vagy valami névrokona, nem tudhatjuk. De azt bizonyosan tudjuk, hogy mint jobbágy-születésű egyént Thököly Imre, Kassán, 1685. ápril 8-án minden jobbágyi teher és kötelék alól fölszabadítja.

2. Vásárhelyi János 1687—89.

A kassai egyház levéltárban levő eredetiről:

Közli: RÉVÉSZ KÁLMÁN.

Debreczen város 1664. évi történetének egykorú verses leírása.

Debreczen város XVII. századi multjából egy rendkívül küzdelmes év emlékét, csaknem napról napra való feljegyzésben, őrzi a nevezett város közlevéltára. Az 1664. év történetének egykorú leírása ez versekben. Nagy események nem zajlottak le ugyan ez év folyamán Debreczenben, de folytonos zaklattatásban, sarczoltatásban volt egyik oldalról a váradi töröktől, más részről a szatmári némettől harmadik oldalról a saját fajabeli, a székelyhidi magyar kapitány Boldvay Márton kegyetlenül szorongatta.

Verses leírásunk szerzője *Fényes István*, a debreczeni »tiszteletes tanács« jegyzője. Az utolsó versszakokból következtetve valószínűen azért jegyezte be a protocullumba örök emlékezetül versekbe foglalva éppen az 1664-ik év történetét, mert ez év kimagasló eseménye volt, és az utódok előtt is követésre méltó példa gyanánt tarthatta, hogy Debreczen város akkori nagynevű főbirája *Dobozy István* a váradi török basa parancsolatja következtében elment Váradra a város érdekében és pedig oly körülmények közt, a midőn a debreczeni lakosság közül mindenki azt hitte, hogy élve nem fogják többé viszontlátni.¹⁾ Versei szárazak, de végig vonul rajtok az istenben való buzgó hit és a városa iránti erős szeretet, mely gyűlöletre is fakasztja a város legnagyobb ellensége Boldvay kapitány iránt. A tartalomban nyilvánuló történeti érték az egyébiránt, a mi e verses leírást figyelemre méltóvá teszi.

Barta Boldizsár — ki *Fényes Istvánnal* éppen egy időben élt — 1666-ban megjelent *Debreczeni Krónikájában* leírta az említett 1664. év történetét is, s habár maga mondja, hogy a mit *Krónikájában* nyújtott, »protocullumokból, registromokból, hiteles emberek memoriájából« stb. származik: mégis azt, hogy a jó öreg *Barta Boldizsár* valamit felhasználott volna a *Fényes verses feljegyzéseiből*, állítani nem lehet. Az ő *Krónikája* ugyanis 1664. év őszénél, és pedig datum szerint október hó 5-nél nem terjed tovább; »előljáró beszélgetése« is — mint ő nevezi — ugyancsak 1664. november 20-án kelt; az említett verses feljegyzés pedig egy folytonosságban írottnak látszik és 1664. év végeig terjed; mely körülmény nyilván arra utal, hogy *Fényes István* történeti verseit az 1664. év elmúltával, tehát akkor jegyezte be a protocullumba, midőn *Barta* a maga munkájával már készen volt.

¹⁾ *Barta*, *Krónika*. 2. kiad. 79 és köv. l.

Másfelől kétségtelen — miként műveik összehasonlításából kitűnik — hogy sokszorosán találkozik a két krónikás. Ennek magyarázatát azonban az adja meg, hogy Debreczen város 1664-ki történetét mindketten csaknem egy időben mint városi tisztviselők saját tapasztalatukból, vagy hiteles értesítésekből irták. De az is nyilvánvaló, hogy Fényes István lényegesen többet beszél el mint Barta; nemcsak azért, mert nála az 1664. év története teljes, t. i. a Bartánál hiányzó október—december hónapok eseményei is elősoroltatnak, hanem akkor is, midőn mindketten ugyanegy időről emlékeznek meg: Fényes kiterjed oly eseményekre és részletekre is, melyekkel Bartánál nem találkozunk; így — hogy több példát ne hozzak fel — Barta nem emlékezik *Barkóczy* urfinak Oroson a török által való elfogatásáról, sem *Rákóczy Lászlónak* Várad alatti elestéről.

Fényes István verses feljegyzése tehát Barta Krónikáját nemcsak kibővíti, de annak hitelességét — miben egyébiránt eddig sem volt semmi kétség — még fokozza is.

Fényes István személyi viszonyai jó részt ismeretlenek. A debreczeni városi jegyzőkönyvek nyomán megállapítható, hogy Kállóból került Debreczenbe,¹⁾ hová 1663. szept. 1-én érkezett meg családotól, s ez időtől volt Debreczen város jegyzője. Még 1685-ben is a város szolgálatában állott, s hogy polgártársai szeretetét, bizodalját ekkor is mennyire birta, kitűnik abból, hogy többször fontos küldetést bízta rá a török basákhoz.

Irt más történeti verset is; megénekelte Debreczen városának s az oda menekült számos magyaroknak a német császári hadak által 1675. december havában való sanyargattatását és kiraboltatását. E munkája megjelent *Révész Figyelmezőjében* (1871. 575—84. ll.).

Debreczen város 1664. évi történetének általa irt fent említett verses leírása teljes szövegében a következő:

Debreczen városának, ez keresztyén respublicának
naponként árvízképpen nevededett, ez esztendő for-
gásiban végben ment siralmas sorsainak, keserves
megbántódásinak, helytelen expensáinak egy néhány
versekben foglalt compendiuma.

Anno domini 1664. Januar 1.

Ezer hatszáz hatvanegyedik esztendő mikor beérkezék,
Debreczen városa ez helynek lakossa magáról gondolkozék,
Dobozi István úr hetedszer viszontag főbíróvá téteték.
Városunk igája és directiója töllünk rá bizattaték.

¹⁾ Előneve szintén Kállai volt.

Oh felséges Isten, kitől vagyon minden tisztességes hivatal,
Ki mit elvégeztél, magadban feltöltél, nem hághat senki által,
Adj erőt bíránknak, hogy mint te nyájadnak dolgait okossággal,
Boldogúl vihesse s gondját viselhesse, légy jelen oltalmaddal.

Kevés időt érhet, csendes alig lehet új bíró, hivattatik
Váradí basátúl, kinek nem személye, de pénze kívántatik,
Holott ezer tallér honoráriumban basának ígértetik,
Azon kívül két száz tallér, mint tavaly járt, tölle elengedtetik.

Az honnét békével eskütt társaival az midőn megérkezett,
Huszain basátúl Érsek-Ujvárából ottan levél küldetett,
Búzának, árpának odavitelében kiben minket fenyeget,
Azt sem mulathattuk, sőt végben is vittük, nem tehettünk egyebet.

Die 6.

Die 20.

Die ultima
Jan.

Februarius.

Bőjtelő havának az második napja minket megszoríta,
Mert feles szekeret az váradí basa hozzá vinni meghatta,
Maga is népével minden seregével hogy beszáll, mondotta,
Az szerént mondását s debiberátumát meg nem is változtatta.

Die 2.

Die 4.

Izrael pásztora, nem alszol te soha, sőt híveidre vigyázz!
Pogányok tanácsát, elbonthadd szándékát, módot mindenben találssz,
Kik te benned bíznak. oltalmoknak tartnak, azoknak melléje állssz,
Az veszedelemtől, népedet inségből. ki hozhadd az kit akarsz.

Noha Kuczok basa törökkel tatárral az felföldre megindult,
Feles hadaival, gyalog jancsárival onnét hazul elkészült,
Itt nem is mulatott, mint kész nyereségre az Tisza felé mozdult,
De Isten szándékát, meggátolta útját, s elméjében megbódult.

Die 4.

Parancsolt az Isten az havas esőknek, az ki mingyárt engedett,
Mint az ég szakadott, szemmel ki láthatott? Ember nem is mehetett,
Az sűrű fergeteg, rettenetes hideg közzülők sokat megvett,
Látván nem mehetnek, sokan megismerték az magyarok Istenét.

Nagy szégyen vallással, orca pírulással visszatérni kellett.
Az keresztyénségnek Tiszántúl, sem inset. semmi kárt nem tehetett.
Útjában, Kállóban, hogy behódolának, elküldte az levelet,
De őket Isten, ki erős mindenben, megtartotta mint népét...

Die 9.

Die 10.

Martius.

Martius a Marte. probat et in arte, török lovát patkolja,
Balku Pál juhait, Balkány cselédeit hajnalban felrabolja,
Ide be megszállván, egy éczaka hálván, az szállást ki ki tudgya.
Másnap nagy békével mind az nyereséggel indul, senki nem bántya.

Die 12.

Die 13.

Ne véld beszállása, török itt hálása hogy mi nekünk tetszenek,
Huszain agának éktelen szitkai mert az égig érének,
Büntelen bíránkra mellyeket kiszóra, s előlle bemenének.
Ne szenvedd úr Isten, büntesd meg erősen nevednek káromlását.

Székelyhid vára is Erdélyhez békellik, Dippendal kiűzetik,
Leszen könyepségünk, szűnik sok inségünk, az emberek azt vélik.
Boldvay kapitány, kit örömmel vártak, azonban elérkezik,
Kinek írására s parancsolatjára töllünk követ küldetik.

Die 15.

De nem mi javunkra, sem szolgálatunkra Székelyhidba beszállott,
Az előtt mint német, ő is mint Deppendal, hogy tisztibe beállott,
Ajándékot kíván, nagy summát praedicál, instructiót mutogat,
Ki mellől el nem áll, mondgya nem recedál, két embert el sem bocsát.

Arestum.

Az honnét jót vártál, oltalmat kívántál, onnan is vagy bajod,
Hogy hogy elégíthedd, éh gyomrát mint tölthedd, kicsoda az gyámolod?
Az szegény báránkát éh farkasra bízták, megemészt téged látod,
Boldvay kapitány semmit alább nem hágy, öregbíti te kínod.

- Die 18. Az török sem szűnik, éjjel is nem alszik, magokban devánkoznak,
Az Barkócziaknak quártélyozásokról felette tudakoznak,
Mint ezermesterek nagy titkon kijőnek, de más fele tartanak,
Utakat vesztenek, mintha bemennének, de máshova czélozának.
Mint azért az nyulat, Barkóczy urfiat *Oroson* csak meglepik,
Mint magyar katonák, hitetlen pribékek, az házat körül veszik,
Ki hogy nem vigyázott, strását sem állatott, pogány kezében esik.
- Die 24. És lóhalálában véletlen fogságban Váraddá bevitetik.
Ez úttal és móddal innen az városból hogy két török vitetnék,
Kállai lovasok reájok vigyázzván, töllök vissza nyeretik,
Kiért nagy búsulás, basának haragja mi ellenünk kiomlik,
Hogy mi kiváltanók s kiszabadítanók, mert tölle meghagyatik.
- Die 29. Barkóczy István is levelét küldötte, tűzzel-vassal fenyeget,
Mondván, mert az pogányt az öcsejért nem szán, városostúl feléget,
Az török nemzet is az hét török rabért az karóval ijeszget.
Ily veszedelembre kérlek mondgy csak egyet, ki menthet meg tégedet.

Aprilis.

- Die 7. Zakmári general Kob Volphangus (*így*) Fridrich az is levelét küldte,
Székelyhid várában mit praestáltunk, tudgya, s mind azt jegyzésbe vötte,
Két atyánkfiait azon dolog végett hozzá menni izente,
Kikkel hogy beszéljen, velek megegyezvén, magában elvégezte.
- Die 19. Kik, hogy elmenének s oda érkezének, Koppal szemben jutának,
Rettenetes adót, nagy contributiót, rajtunk ott kívánának,
Végre utoljára látván, meg kell lenni, vele conveniálnak,
Ezeröttszáz köből buzában emberink ottan megalkuvának.
Promissum debitum. Kop csak ezt kívánta, s igen rövid napot hagy;
Lássad te szegénység, debreczeni kösség, ez dolog valóban nagy,
Te kicsiny javadra, praedaltatásodra vajki sok nemzetség vágy;
Hogyha nem fizethetsz, semmire nem melhetsz, mint az bárány olyan vagy
Az német jármában esel az markában valamint szabadulhatsz,
Az mit megigértél, hidd el, egy fillért is abba le nem szállíthatsz,
- Arestum. Itt követ az fogság, előtted az rabság, gyámolt senkit nem láthatsz,
Lássad mit cselekszel, kinek esedezel, nem hisznek, hogy nem adhatsz.

Majus.

- Die 1. Pünkösdek hava is azonban eljuta, az is meg nem újíta,
Mert váradi Kuczok Mehemet basának ilyen levele juta:
Száz lovas szekeret állatnánk, küldenénk, azt erőssen meghatta,
Váradról ő neki indulni kellene, azt is bővön megmondta.
Mind az idők közben az császár harácsát éjjel-nappal szerzettük,
Húzással-vonással, sokaktól fogsággal nagy nehezen ki szedtük,
Császár levelének a tenora szerint mind az summát bevittük,
Feles atyánkfiait, feles kísérekkel bíránkat is beküldtük.
- Die 2. Azonban az summát Sz.-Györgynek adóját hogy Váraddá kiszedték,
Az rendtartás szerint, máshoz nem egyébbhez, az kincstartóhoz vitték,
Az kinek házában egy erős ládában bátorsággal letölték,
Honnét hogy mi romlás követne pusztulás, ingyen sem remélték.
De az kincstartóval Kuczuk basa titkon azt immár elvégezte
Arra az summára, ne hajtana másra, se kezéhez ne venné,
Mert szüksége van rá, elvinné s akárki bátor ötet keresné
Hozd elő az summát, ugymond az basa, ládd, hadd ő maga szemlélné.
Az mit parancsolnak, valamit mondanak, kelletik azt mívelni,
Nincs senki oltalmok, nincsen biztatójok, nincs tovább mit tenni,
Summát előhozván, renddel felolvasván, kezéhez kezdé venni,
Kész levelet adni, ismét megfizetni, azt kezdé beszélni.

Jó nagy Isten szánj meg, serkenj fel s tekintsd meg Debreczennek romlását,
Ismét azon summát, ha töllünk kívánják, utolsó pusztulását
Szemünkkel meglátjuk, el sem kerülhetjük veszendő állapotját,
Verd meg Kuczok basát, oltalmazza kártúl Debreczennek várossát.

Die 4.

Másnap készülettel, tábori népével az városban beszálla,
Az négy ezer tallér, kit töllünk elveve, vala mind éppen nálla,
Nállunk nem mulata, de sokat tractála s csak egy éczaka hála,
De sok szegény embert lova nélkül hagyva s másnap elindula.

Die 5.

Az fényes vezértül meg volt parancsolván, hogy oda felsiessen,
Ki megtartóztatná, utát meggátolná, senki is ne lehessen,
Nem ítél oly népet, ki az ő hadain diadalmat vehessen,
De Isten nem attá, hogy békével vissza népével megtérhessen.

Hallván az magyarok, az fő fő hadnagyok Kuczok basa elmentét,
Ezek is minden felől kéri s emlegetik németek segítségét,
Senki nem gondolta, kevés embere tudta, az nagy urak seregét,
Kik fegyverben voltak s kik mérték, nyargalták Váradnak ő vidékét.

Die 27.

Keddre virradóban, indulván szép lassan, Váradhoz eljutának
Kállai gyalogok, kik első és bátrak, kapukat bevágának,
Mint az sebes essőt magyarok az szerént lövéseket szórának,
De az vitézekben Rákóczy Lászlóval felesen elhullának.

Barkóczy Sidmont, ki kiáltott sokat, de vissza nem nyerheték,
Ők is hamarjában, levén nagy haragban, Váradot felperselék,
Sok szép nyereséggel, szép öltözetekkel lovakat megterhelték,
Feles bulyat (*így*) nyervén, sok magyar rabot is fogságból kimenték.

Ezt hogy cselekedték, szépen végben vitték, javalljuk s nem is bánmók,
Várasunk romlását, rettenetes kárát, ha abbul mi nem várnók,
De félő, hogy sokkal, bár csak ne bőrünkkel, ezt mi meg ne pótolnók,
Mert török fortélyát, annak álnokságát mi régen tudnók.

Die 29.

Vicegeneralis az magyar urakkal másnap látnunk eljőve,
Az német sereget be nem szállítaná, főbíránk arra kérte,
Abbeli dolgának, jó akarattyának jutalmát is ígérte,
Ki abban kedveze, némettül megörze, az árrát is megvötte.

Mert legelsőben is egy szép selyem szőnyeg ajándékban adaték,
Az után száz tallér, egy aranyos selleg (*így*), de azzal sem elégvék,
Végre egy paripa, oda fel utánna, mi töllünk el küldeték,
De mind ezekkel is *Pethő* Sigmund úrnak kedve be nem telheték.

Junius.

Ezt Kuczok basának hogy tudtára atták igen-igen megijedt,
Ki már annélkül is német vitézektül valóban megveretett,
Ló száját fordítván Várad felé tartván éjel-nappal sietett,
Bíró hogy bemenjen, egy órát se késsen, küldött olyan levelet.

Die 6.

Mit kell cselekedni, menjen-e ne menjen? az jó tanács kellene,
Ha módgyát találónk, jobb lenne gondolnók, ámbátor be ne menne,
Noha semmi vétke nincsen az bírónak, de vallyon ki ne félne,
Illyen nagy próbára, életet koczkára, ki volna az ki vetne?

Az igaz beszédnek nincsen az mentségnek, mert ő előtte helye,
Az mit megcselekszik, mikor megharagszik, ki perelhet ő vele?
Az vizet az farkas látod felzavarta, te bárány lakol érte,
Nem csuda, hogy félti, bíró magát gyötri, példa vagyon előtte.

Itt test az lélekkel minden tehetséggel egymással hadakoznak,
Ha elmegyen, testben hogy még megjöhessen, kevesen gondolkoznak,
Hogyha el nem megyen: város veszedelme, látjuk reánk czéloznak,
Elmegyek, azt mondgya, el nem vesznek hidgye, az kik az Úrban bíznak.

Igy magát meggyőzvén, mindent félre tévén, mint halálhoz készüle.
Jó akaróitúl mikoron bucsúznék, könyve alá gördüle,
»Az úrnak ha tetszett s tetszett az tanácsnak, én nem állok ellene,
Isten már hozzátok, valakik hol vagytok«, s az szekérre felüle.

Tygris tejjel tartott, párducz emlőt szopott, az ki meg nem esett,
Megértvén ez dolgot, hallván ez siralmat, mégis mást cselekedett.
Bezzeg kemény szivű és kőtermészetű, ha szeme nem könyvezett,
Látván mészárszékre bíróját halálra menni s még sem kesergett.

De Isten ő népét mint ő örökségét ez iránt is nem hadgya,
Mint éh oroszlánnak, száját az basánu az Isten úgy bezárja,
Hogy szegény bíránkat, kit halálra szántunk, ingyen csak meg sem szidgya,
Lie 8. Hogy vétkét nem látta, csak hamar az basa békével el bocsáttya.

Julius.

Bodvay Mártonnak sok fogási vadnak, kit el nem viselhettünk,
Az kiért Erdélybe az fejedelemhez emberinket küldöttünk,
Rab atyánkfiait hogy elbocsátaná. urunknak könyörgöttünk,
Az mint hogy instáltunk s az min supplicáltunk, tőlle meghallgattattunk.

De csalárd Boldvay cigány mint moldvai, semmit meg is nem szűnik,
Ez szegén városnak, s ennek lakosinak kárára igyekezik,
Miképpen és honnét, kitül mit vonhasson. agyában gondolkodik,
Die 10. Rab atyánkfiait el nem bocsáthatja, mondgya, hiába kéri.

Német commendánssal vadnak barátsággal, minden gonoszt forralnak,
»Én te rád mutatok, ti okoskodgyatok, magokban így tractálnak,
Debreczen várossa lássuk mint állhattya, hogy ha be nem hódolnak,
Tömlöczcel, fogsággal, ijeszd muskétákkal, hogy ha meg nem alkusznak.

Az fejedelmet is immár búsították, ám levelet is hoztak,
Rab attyok fiait hogy elbocsátanám, én töllem azt kívánják,
Tovább én nem tartom, ma is elbocsátom, az vitézek ők lássák,
De ha ők akarják, azt is arestállyák, kik az levelet hozták.«

Ez szép kis tanácsot mint mézes madzagot az commendánt javallya,
Arestum. Urunk levelére nem hajt ő senkire. tetszik, hogy arestállya,
Mint Pilátus vizben, Boldvay csak színben, kezeit mosdogállya,
Hogy ő nem cselekszi, az német ha teszi. nem tehet rólla, vallya.

Zakmárhoz is vonnak, ott is fogva tartnak, hogy mondanók ezeket.
Ezerötszáz aranyt oda is kívánnak, arról. mondgya, nem tehet,
Egy özvegy asszony is azt megfizetheti. Debreczenből kitelhet,
Még nagy bosszúságra. mások hallására, beszél ő ilyeneket.

Elég sok huzással, sok igygyel és bajjal az mint megszerezhattuk,
Szathmár várossa is bennünket megszáván, kölcsen pénzt ott is kértünk,
Német kívánságát mind az egész summát ám betelleyesítettük,
Rab atyánkfiait az zakmári várból summán szabadítottuk.

Augustus.

Die 1. Egy hitván görög is generálist futtya, rajtunk nagy summát kíván,
Rabságot mi értünk hogy szenvedett volna, bennünket bevádolván,
Két száz tallérokban. ilyen nagy summában kételen megalkuván,
Megattuk s fizettük, sőt hogy elszabadult husz tallérral megtoldván.

Die 4. Mégis Székelyhidban mint erős fogságban, emberink ott tartatnak,
Collegium pénzét ki kétezer forint, eggyel többet kívánják.
Az kapu szám után való fizetést is bőven rajtunk megvonták,
Lássuk, mit cselekszünk, addig emberinket onnét el nem bocsáttyák.

Mit tudsz tehát tenni, kinek könyörgeni, senki nem száu tégedet,
Erdély reméntelen, maga is erőtlen, kívánja csak pénzedet,
Valamint s valahogy de kételenséggel megigértük ezeket,
Míg mind egy fillérig nem telleyesítettük, ott csigáztak bennünket.

Megcselekedhetted, ám végben is vitted Boldvay szándékokat
 Debreczen várossán, ennek ő lakossán kitölthetted boszúdat,
 Az német már nem bánt, sőt te veled fen lát, kedveltetted magadat,
 De elhídigyed, Isten nem szenvedni könnyen s megfizeti dolgodat.

Az idők forogván, Urak discurálván, Tiszántul megegyeztek Die 28.
 Sz. Job alá menni, ottan sokat nyerni magokban elvégeztek.
 De Isten hírével nem jöttek jó véggel s meg pártoltak németek,
 Hol semmit nem nyertek, széllal eloszolván, híjában vissza tértek.

De Barkóczy István debreczeni quártélyt miben állyon hogy tudgya, Die 30.
 Az ő katonáit s az Csáki hadait az Tóczóhoz szállíttya,¹⁾
 Elégséges élést, bort, árpát, kenyeret, hust vigyenek, kiáltya.
 Az szőlős kerteket, adgyunk mind eleget, úgy megoltalmazhattya.

Ezzel kételen vagy, az mit adhatsz csak adgy, mert különben nem lehet,
 Mind kertben, mezőben, itt az kerületben mert nagy károkat tehet,
 Az bort bőven hordgyad, azt jó szóval adgyad, úgy őrzi meg szőlődöt,
 Ám egy hajdu lopott, kiért megfuladott, egy nagy fűzfán szenvedett.

September.

Az hír csendesedvén, kevés idő telvén, Kuczok basát hivattya Die 1.
 Az hatalmas vezér, éjjel nappal menjen, azt el nem mulathattya,
 »Menj el, de meg ne térj, soha felénk ne férj,« az szegénység kiáltya.

»Büntesse meg Isten, mert az elvött sommát minekünk meg nem atta.« Die 14.
 Kire nézve mingyárt az fényes vezérhez emberinket bocsátók,
 Hogy megelőzhetnék azon igyekeztünk s eléggé instruálók.
 Kuczok basa ellen nagy bátran mindenben panasználni tanítók,
 De legkiváltképpen az négy ezer tallért hogy megkérnék, oktatók.

Kik nagy félelemmel, de nagy sietséggel fővezérhez elmennek,
 Az mint elküldöttük, mint nekik meghattuk, szívesen reménkedtek,
 De csak a fáradság, nincsen az igazság, vékony választ nyerhettek,
 Noha levelet ad, de nincs az summa, ládd, csak hiában megtértek.

Új basa azonban levelet bocsátván, bíránkat bekivánja, Die 14.
 Az is nem személyét, de az emberségét hogy láthassa, akarja.
 Ki hogy köszöntetnék s ajándékoztatnék, erőssen parancsollya,
 Szavát megfogadgyuk, akarattját tegyük, ő Váradnak basája.

Ezt alig végeztük palatinus urunk kunok dolgát állattya, Die 21.
 Magokat felvigyük, vagy eligazítsuk, mert velünk megbánattya.
 Azért nagy nehezen hat száz forint pénzben két kun embert meghadgya,
 De más felől ismét több kun s jászok ellen az levelet kiadgya. Die 30.

Nincsen az jó tanács, nem is kell az törvény, elkölt az igazság is,
 Sic volo jubeo, nem kell törvénytudó, hadd jusson énnekem is,
 Prédán kapó tisztek így tetszik ti nektek, megromlotok még ti is,
 Sáska ám marhát hajt, kit sok szegény sóhajt, de sóhajttok még ti is.

October.

Várnád szived szerint bár csak kevés időt ha csendesesen élhetnél,
 Ez sok inség között, kit bűn reád hozott, ha pihenést vehetnél,
 De ime Szolnakhúl török csauzoktól érkezik egy nagy levél Die 5.
 Az hid csinálásra, az kovács munkára s feles embert küldenél.

Annak is irását, ő parancsolattját el nem mulathatod,
 Az szegény emberek, hogy elkészüllyenek, meg kelletik mondanod,
 Minthogy császár dolga, noha nehéz munka, de csak meg kell fogadnod,
 De csauz markában, mit vetsz a torkában, ez az legnagyobb bajod.

¹⁾ Tóczó; hajdan halászó tó, mely most teljesen ki van száradva, közvetlen Debreczen alatt.

- Jó az szolnaki hid, de hitetlen csauz ő azt helyben nem hadgya.
- Die 5. Szegény emberinket veri és kergeti, mód nélkül háborgattya,
Az nagy birtoknak, lövő szerszámoknak azon leszen az uttya,
Azért úgy csinállyuk, mondgya, jól meglássuk, mert ez az város dolga.
Könnyü parancsolni, nehéz végben vinni, hol találsz annyi szálfát,
Bontattya, hányattya. hosszan felállattya ottan az hidnak karját,
Lovára, magára, mint császár dolgára, kíván igen nagy summát,
Alig hat száz tallér (mert fa ott sokat ér) végben vitte ez munkát.
- Die 19. Az hid ám immár kész, de vallyon s hova léssz, ha erre jó az tábor,
Jelen van az szüret, de oda ki mehet? haszontalan az labor,
Tatár dühösségét, ő kegyetlenségét hozton hozza az rumor,
Maradásod felől nincs reménség sehol, környül vött minket timor.
Tengernek habjában, süllyedő gályában midőn így hányattatnál,
Sohonnan senkitül gyámolyt az embertül ingyen nem is gondolnál,
Sőt az békeségért az hatalmas Istent szivesen sem imádnál,
- Die 22. *Meg van az békeség, elment az ellenség, bár ő neki szolgálnál.*
Seregeknek ura, ki megsujthatsz nőha, de végképpen el nem hacz,
Ki noha töröknek jármában vetettél, de lelkünkben megtarthacz,
Háboruság után zürzavar elmulván, békeséget te adhacz,
Az veszedelemben, mint az mély veremben, bevetsz s ismét kihozhacz,
Adgyad hogy ez az frigy, kit ember alig hitt, legyen immár állandó,
Ez nyomorult helynek mint Isten népének ne legyen változandó,
Lenne könnyebségünk, egy kis pihenésünk, ne lenne csak mulandó,
Sőt dicsősségedre, te tisztességedre örökké maradandó.
Most kell már vigyáznunk, minden felé mennünk, Erdélyt is felkeresnünk,
Hatalmas két császár mi módon és formán alkudtanak megtudnunk,
Die 25. Tanácsbúl két embert késedelem nélkül illendő elküldenünk,
Látnók, ki lesz urunk, kitül kell függenünk, ne huzna minden bennünk.
- Die 27. Ezt hogy végben vittük, csak hamar Zakmárból ime levél érkezik,
Kiben Cop generál parancsolattyára két emberünk küldetik.
Mit kíván nem tudgyuk, de hogy ránk halasszon, tanácsban végeztetik.
Mert az idő közben, hihető, emberünk Erdélybül megérkezik.

November.

- Die 10. Valamit de eztet Boldvay kapitány az dézmát urgeállya,
Ártalmas lelkeit igen hamarjában közinkben expediállya,
Mind borbúl. buzábúl, szintugy az árpábúl az dézmát exigállya,
Hogy nem telik kassa, látván kevés haszna, az alkuvást tractállya!
- Die 15. Két száz véka árpát, buzát másfél százat az torkában beveténk,
De az bor dézmában, hogy nagy csalárdság van, nehezen végezheténk,
Az török miképpen, ő is azt mind éppen kívánja s megegyezénk,
Bárány dézmábúl is kedveket keresők, egyebet sem teheténk.
Hallottuk azonban Zakmárt alattomban Székelyhidnak rontását,
Az szerént értette Boldvai s elhitte két császár alkuvását,
Nehéz neki ez hír, feleségestül sir, halálra atta magát,
Az ki gyűjtött kincset, félti az életét, látván maga romlását.
Hadd hadd gonosz ember, feneketlen tenger, minket eléggé gyötrél,
Nem haza javára, de magad hasznára Székelyhidban te ültél,
Te sok szegény embert csak kicsiny dologért hamissan megeskettél,
Nem szán senki téged akarván mint az eb talygárul leestél.
Edgyik alig mulik, másik következik, rajta Isten ostora,
Az honnét nem félnél, károd lesz, nem vélnél, veszedelmes az óra,
Az hitetlen téged hogy ő megejthessen igyekezik károdra,
Az mint hogy meg is csap, elhídigyed rövid nap, ha nem vigyázz magadra.

- Barakoni Ferencz tolvaj katonáit azonban elbocsátá,
 Az macsi telekrül minden törvény kívül csordánkat elhajtata,
 Kik után az város követatyokfiát hiven expedialta,
 De nincsen az bíró, sok ember csak siró, látván ő azt patrálta. Die 15.
- Ő nyomorult város, felette vagy káros, az ág vonsonz téged,
 Tudgya Barakoni, azért nem kimilli, látván nincs segítséged,
 Nyolcz száz forintokat, két száz véka árpát azért kíván te tölled,
 Azt ha meg nem adod, oda lesz az csordád, tölle ki nem veheted. Die 16.
- Zakmárból Rottaltúl az császár képitül emberink megjutának,
 Zabolcs és Biharról, annak határiról eléggé disputáltak,
 Mint Zabolcs megyéből, ez nyomorult helybül feles buzát kívántak,
 Ha szabad megirni majd négy ezer köblöt rajtunk venni akarnak. Die 28.
- Az két gonosz között, ha kikereshetnők, az jobbik részt követnők,
 Az mellett állanánk, hogy kárt ne vallanánk, kinek hátunk vethetnők,
 Ne csak az zsirunkat szednék az gyapjunkat, uttyát kilelhetnők,
 Ez dolgot az Isten ő igazította el, ha neki kedvét tennők.

December.

- Az négyezer tallért, kit Kuczok basa elvitt, még sem atta meg nekünk,
 Noha az fővezér levelet irt neki, kit oda felküldöttünk,
 Szépen szól, de megcsal, s azon mesterkedik, hogy elveszthesse töllünk,
 Ám az mely levelet onnan felül küldött már Váraddá bevittünk. Die 3.
- Kit ott elolvasván, az summát nem látván, igen megharagvának,
 Az fényes vezérhez embert készítenénk, mindgyárt parancsolának.
 Az szerint emberink igen hamarsággal az utra indulának,
 Ennyi költség után, Ur Isten, hiában, adgyad hogy ne járnának. Die 4.
- Székelyhíd várának elpusztulásának közel már veszedelme,
 Boldvay az oka, akárki megvallya, tudgya az fejedelme,
 Még is dézmát kívánt, kit exigált s nem szánt, az lesz ő jövedelme,
 Kit meg ne emésszen, miatta elveszen, s halál legyen érdeme. Die 13.
- (Egy üstökös csillag az égen felteczett, nem tudgyuk mit causál,
 Rettenetes csapást, dőghalált, változást hihető hogy sperál,
 Avagy méltóságnak, királi pompának véget talám ominál,
 Vagy ország indulást, pogány közt vérontást az talántám praedicál.) Die 15.
- Ily veszedelemben tengeri szélvészben midőn ez hely forgana,
 Világ csudájára, noha sok kárára, im még is megmarada.
 Isten után nem más, de az tellyes tanács volt ennek az oszlopa,
 Azok között eszköz volt az megtartásban várasunk fő bírāja.
- Eleget szenvedett, sok törődést felvött, azt megvallya akárki,
 Mind futott fáradott, még éjjel sem alutt, nem tagadgya azt senki,
 Nincsen szolgálattyát, ki ő fáradságát megköszönhetné neki,
 Istentelen az, ki ilyen bírójának holtát kérné valaki.
- Az fáradság után csendes nyugodalmat hogy adgyon neki Isten,
 Számos esztendőig világban sokáig egészségben élhessen,
 Jövendő tiszteteknek, alsó és felsőknek példa s tükör lehessen,
 Világból kimulván, kívánnjuk minnyájan menyégben felmeheessen.

Cecinit idem Stephanus Fényes
 jur. notarius mpria.

(Eredetije Debreczen város 1664. évi jkönyvének leghátulsó 437—
 450. lapjain.)

Közli: SZÉLL FARKAS. -

Nemes Ungh vármegye limitatioja az eladandó s veendő marhákról in anno 1666.

Limitatio et pretium universarum rerum venalium, tam victualium, quam amictuum, mercium denique mechanicorum, artificum, die 11. mensis Junii anni 1666. in oppido Unghvár, comitatuque de Ungh existente et habito ex universitatis dominorum magnatum et nobilium dicti comitatus statuto, per dominos ad id ordinatos et deputatos limitata, determinata ac sancita ad observandumque omnium statuum et conditionum hominum ordinibus sub poena ac modis is articulo 71. anni 1659. aliisque ibidem specificatis, per dominos comitatus capitaneos et iudlium exequenda, ab eodem attacto comitatu publicata et extradata etc.

Ubique in comitatu nostro de Ungh currat metreta Cassoviensis, juxta Budensem simul cum ulna Unghvariensi.

Egy kassai köböl tiszta buzát adjanak per taller 1.

Egy kassai köböl abajdócz buzát, melynek fele buza, fele rozs ... .. per flor. 1 den. 50.

Kassai egy köböl tiszta árpa ... .. » » 1 » —.

Kassai egy köböl zab ... .. » » — » 50.

Kassai egy köböl köles ... .. » » 1 » —.

Kassai egy köböl szép tiszta lencse ... .. » » 2 » —.

Kassai egy köböl szép tiszta borsó ... .. » » 2 » —.

Kassai egy köböl lenmag ... .. » » 2 » —.

Kassai egy köböl kendermag ... .. » » 2 » —.

Czipónak, rétesnek, kalácsnak, perecznek, közkenyérnek árát, s azoknak nagyságát ez mostani elimitált buzának, gabonának árához mindenütt s minden helyeken a hol efféle kereskedés vagyon, a bírák és vásárbírák hitők s lelki kötelességek alatt limitálják és szorgalmasan reá vigyázzanak, exequálják is etc.

Sernek itczéje a budai itczével fél garas.

Lenmagolajnak itczéje a budai itczével flor. — den. 20.

Egy budai itcze vaj ... .. » — » 24.

Egy budai itcze méz ... .. » — » 30.

Egy budai itcze kása den. 2.

A dara is két pénzen járjon.

A tüzi és épületre való fa, az unghvári bíró és vásárbíráktól azon hitők s kötelességek alatt az útnak mivoltához képest limitáltassék.

Csiknak, hálnak, ráknak, turónak, tyukmonynak, vereshagymának, foghagymának, répának, almának, körtvélnak, petrezselynek, tormának, máknak igaz árát az unghvári mostani és

ezután levő udvarbíró az unghvári főbíróval és vásárbíróval igaz és jó árát szabják a mostani jó és olcsó pénznek folyása szerint, azon igaz lelkiismeretök szerint.

A mi földünk jó öreg jármos ökör adassék és vétessék per ... .. flor. 36 den. —.
 Ennél alább valónak bokra per ... .. » 25 » —.
 Ennél is alább valónak bokra, az ő valora szerint.
 Egy jó öreg fejős borjús tehén ... .. flor. 8 den. —.
 Az alább való az ő ára szerint adassék.
 Mészárszékre való egy jó öreg meddő

tehén ... .. » 7 » —.
 Az alábbvaló az ő ára szerint.
 Mészárszékre való egy jó kövér juh ... .. » 1 » —.
 Mészárszékre való egy ezidei bárány ... .. » — » 50.
 A jó kövér tehénhúsnak fontja ... .. » — » 3.
 Az alábbvalónak fontja ... .. » — » 2.
 A kövér juhhusnak fontja fél garas.
 A kecskehusnak fontja ... .. » — » 1.
 Egy jó kövér bárányczímer ... .. » — » 9.
 Az alábbvaló az ő ára szerint adassék.
 Olvasztott faggyúnak fontja ... .. » — » 9.
 Olvasztatlannak ... .. » — » 6.

A gyertyát a gyertyamártókkal úgy mártassák és csináltassák és ügyis adattassák, a mint a faggyúnak olcsósága hozta, a vásárbírák.

Egy öreg hizlalt ludat, mely jó öreg ... .. flor. — den. 16.
 Az alábbvaló tizenkét pénz, aki annál is
 alábbvaló ... .. » — » 8.
 Egy jó öreg hizlalt kappan ... .. » — » 12.
 Aki annál alábbvaló ... .. » — » 8.
 Egy ölmi való tyuk fiu ... .. » — » 3.
 Egy ölmi való lud fiu ... .. » — » 8.
 Egy sütni való malacz ... .. » — » 9.
 Egy pár jó öreg ökörbőr nyersen adassék ... .. » 7 » —.
 Az alábbvaló az ő ára szerint.
 Egy jó tehénbőr ... .. » 2 » —.
 Egy lóbőr ... .. » — » 75.
 Az öreg juhbőr járjon hármával per ... .. » 1 » —.
 Az öreg kecskebak bőr ketteivel egy forinton.
 Az apró báránybőr hatával adassék ... .. flor. 1 den. —.
 Egy szép öreg rókabőr per ... .. » 1 » 50.
 Egy öreg farkasbőr per ... .. » 1 » 50.
 Egy igen szép öreg nyest ... .. » 2 » —.
 Egy vadmacska bőr per ... .. » — » 6.
 Egy vidrabőr, mely igen szép s öreg, másfél forint.

Az mely kisebb, az ő kisebbsége ára szerint adattassék.	
Egy nyúl	flor. — den. 12.
Egy őzet, mely öreg	» — » 60.
Egy fogoly madár	» — » 9.
Egy császár madara	» — » 15.

Az varga mesterek marhájok eladásának rendi.

Kocsisnak való, czombig érő szekernye p.	flor. 1 den. —.
Térdig, öreg embernek való szekernye per	» — » 80.
Egy czipelőst szárust	» — » 32.
Szár nélkül való	» — » 25.
Egy szőrös bocskor, a ki jó	» — » 12.
Egy gyártott bocskor	» — » 21.
Az alábbvaló az ő ára szerint.	
Egy férfiúnak való jó fejeléstől	» — » 40.
Ha ember maga bőriből fejeltet	» — » 18.
Egy asszonyembernek való veres saru ...	» — » 50.
Egy asszonyembernek való fekete saru ...	» — » 40.
Asszonyembernek való saru fejeléstől ...	» — » 25.
Inasoknak való sarut	» — » 25.
Egy ökörbőrgyártástól	» — » 33.
Egy tehénbőrgyártástól	» — » 25.
Egy kecske, juh, bornyubőr gyártástól	
tiz-tiz pénzt. Ha megfesti veressen, tizenhat	
pénz; ha feketén	» — » 13.

A csizmadiák rendi.

Egy karmasin kapczától, ki maga bőriből	
csináltatja	flor. — den. 12.
Egy karmasin papucstól	» — » 25.
Szattyán száras csizmától	» — » 33.
Egy karmasin száras csizmától	» — » 40.
Egy igen szép öreg veres vagy sárga	
karmasin	» 2 » 50.
A ki alábbvaló, az ő valora szerint keljen.	
Egy veres vagy sárga jó öreg szattyán	» — » 75.
Egy karmasin papucs \	tallér 1.
Egy karmasin kapcza /	
Egy veres vagy sárga jó öreg kordovány csizma.	tall. 1.
Egy szattyán papucs	flor. — den. 50.
Egy szattyán kapcza	» — » 30.
Egy fekete száras csizma, kecskebőrből	
csinált	» 1 » —.
Juhbőrből csinált	» — » 90.
Egy karmasin száras csizma férfiúnak való	» 2 » 50.

Asszonyembernek való szattyán saru ...	flor. — den. 80.
Férfinak való csizma fejeléstől, veressen feketén vagy sárgán, a ki maga bőriből fejelteti	» — » 36.
A csizmadia bőriből	» — » 50.
Apró férfi vagy leánygyermeknek való karmasin csizmácska a csizmadia karmasinjából	» — » 60.
Szattyánból vagy veres bőrből	» — » 36.
Egy meggyártott varga veresbőr	» — » 75.
Fekete bőr	» — » 50.

A szígyártók rendi.

Egy bagaria fékagy fékemplőstől	flor. — den. 60.
A ki maga bagariájából csináltatja	» — » 16.
Egy kópja tok	» — » 25.
Egy cseres kengyelszíz, mely hajtott	» — » 60.
» » » hajtatlan	» — » 50.
Kocsis nyeregbe való kengyelszíz	» — » 32.
Ha félszeres	» — » 16.
Egy állásba való kötőfék, mely cseres bőrből csinált	» — » 50.
Cseretlen, ha kétszeres	» — » 40.
» » félszeres	» — » 20.
Uj cseres kötőfék, ha állásos	» — » 25.
» » » állástalan	» — » 20.
Cseres szíjból való szügyelő farmatrin- gostól, mely burított és csattos	» — » 50.
Mely burítás és csatt nélkül való	» — » 25.
Egy heveder szíjazástól	» — » 25.
Cseres szíjból való fékagy fékemplőstől ...	» — » 50.
Egy nyeregbe való hermez szíz	» — » 25.
Egy jó szép tányéros zabola, szironynyál varrott, szekeres fék zabolástól	» 1 » —.
Paraszt embernek való szekeres két- szeres fék	» — » 40.
Félszeres	» — » 32.
Négy lóra való vasas háموkat, fékestől, gyeplőstől, hevederestől, ostorostól, hámtás- kástól	» 16 » —.
A ki maga bőriből csináltatja	» 8 » —.
Egy közhám	» — » 22.
Köz farhám, a mint a szegény emberek viselik	» 1 » —.
Egy pár nyakló	» 1 » —.
Egy fékre való fékemplő cseres szíjból való	» — » 24.
Közfékemplő	» — » 12.

Egy kantár faragott szíjból való, zabola nélkül	flor. — den. 50.
Egy kantár faragott szíjból való, zabolástól	» — » 60.
Közkantár 25 pénz. Egy rabszím	» — » 16.

Lakatgyártók rendi.

Egy fejevári zabola	flor. — den. 90.
Hosszurudú, erdélyi módra való zabola	» — » 60.
Egy szép kengyelvas	» — » 40.
Egy kopja vas	» — » 15.
Egy csizma patkólástól	» — » 9.
Sarkantu és kengyelvas ónozástól	» — » 20.
Zabola ónozástól	» — » 16.
Hermecz szím karikák ónozástól és feleréstől egy nyeregre való	» — » 25.
Egy pisztoly tisztítástól, ha jól megtisztítja	» — » 20.
Egy puska kerék vágástól	» — » 6.
Egy puska kerék csinálástól	» — » 24.
Egy puska kulcs	» — » 18.
Egy puska forma	» — » 18.

A szücsök rendi.

Egy róka avagy nyestbőr gyártástól	flor. — den. 9.
Bélés alá való báránybőr gyártástól	» — » 4.
Juhbőr gyártásért	» — » 6.
Egy öreg mentét ha rókaháttal vagy mállal megbéli	» — » 50.
Szép ujik, vagy vállban vagy könyökben vágott mente-bélléstől	» — » 40.
Ha pedig maga toldozza össze	» — » 60.
Közbárány bőrrrel bélett öreg mente béllésért	» — » 36.
Ha pedig maga toldozza össze	» — » 50.
Ha rókabőrt toldozza össze és úgy béllé véle	» 1 » —.
Egy gerezna gallérozástól	» 1 » —.
Egy asszonyembernek való ködmön	» 3 » —.
Egy férfiúnak való ködmön	» 2 » 50.
Egy asszonyembernek való ködmön csinálástól a maga bőriből	» 1 » 25.
Férfi ködmön csinálástól	» — » 80.

A csiszárok rendi.

Pallos, szablya tisztítástól	flor. — den. 20.
Sima bot, szekercze és csákány tisztítástól, tiz-tiz pénz.	
Egy szablya vert hüvelyestől, a régi mód szerint	flor. 1.
Vásári művet a mostani mód szerint, másfél forint.	
Egy csapával borított szablya hivelyezéstől, ha maga adja az ember csapáját, másfél forint.	
Ha a csiszár mesteré	flor. 3 den. 60.

A szabó mesterek dolga.

Egy egészen béllett gránát dolmánytól másfél forint.	
Skarlattól megannyi.	
Ha övedig béleli	flor. — den. 80.
Félszer skarlat vagy gránát mente csinálástól	» — » 80.
Istametből, longyisból vagy karasiából csinált bagaziával vagy posztóval övedig béllett dolmánytól	» — » 75.
Ha pedig egészen béleltetik	» 1 » —.
Morvai posztóból csinált kétszeres dolmánytól	» — » 50.
Egy boroszlai dolmánytól	» — » 25.
Morvai mentének csinálásától	» — » 40.
Egy granát vagy skarlat nadrágtól	» — » 25.
Karasia, istamet, longis nadrágtól	» — » 25.
Morvai posztó nadrágtól	» — » 16.
Fél szerrel csinált granát, skarlat öreg mentétől	» 1 » 25.
Ha kamokával vagy taffotával leszén béllett, másfél forint.	
Czifrán csinált köpönyegtől	flor. 1 den. —.
Fodor iglerből, vagy kiszniczer posztóból csinált felső ruhától	» — » 50.
Dupla taffotából csinált szoknyától	» 1 » 50.
Köz taffotából	» 1 » —.
Csimelyetből csinált szoknyától	» 1 » 32.
Muharból csinált szoknyától	» 1 » —.
Olasz posztóból csinált szoknyától	» — » 80.
Istametből, longisból, karasiából csinált szoknyától	» — » 32.
Egy béresnek való daróczytól, kinek a szerszámát maga az ember adja	» — » 16.
Ha maga posztózza meg	» — » 32.
Egy szűr nadrágtól	» — » 6.
Nyolcz runa gyapju egy forinton. NB.	
Nr. 5. runat p.	» 1 » —.

Egy csapó szűrt, öreg embernek valót másfél frton.			
Inasnak valót	flor.	—	den. 90.
Szürke csapószűrt, öreg embernek valót, másfél frton.			
Inasnak valót	flor.	—	den. 90.
Egy öreg embernek való daróczot, kinek ujja, galléra posztózott tall. 1.			
Inasnak való daróczot	flor.	—	den. 75.
A jó darócznak singi	»	—	» 40.
Az alábbvalónak	»	—	» 30.
Egy szűrnadrágot	»	—	» 60.
Lóra való egy öreg vég pokrócz	»	6	» —.
Egy lemez	»	—	» 25.
Egy öreg szagymán	»	—	» 40.
Egy vég szűr	»	6	» —.
A szűr kárlástól a régi mód szerint fizessenek.			
Egy öreg embernek való guba	flor.	1	den. —.
Inasnak való	»	—	» 75.
Egy bojtos lasnak, mely három szélben			
vagyon	»	2	» —.
A mely kétszeres	»	1	» 50.

A kovácsok rendi és dolga.

Egy lópatkólástól, mikor a kovács maga patkójával, szegivel patkól	flor.	—	den. 36.
Maga patkójával, szegivel	»		» 12.
Egy kapa élesítéstől	»	—	» 1.
Metszőkés és fejsze köszörüléstől	»	—	» 1.
Szántóvas és csoroszlya élesítéstől	»	—	» 2.
Szántóvas és lemes vas nádlástól, mikor a kovács maga vasával nádolja	»	—	» 24.
Ha ember maga vasával nádollatja	»	—	» 9.
Egy kapa nádlástól, hasonlóképpen mint a csoroszlyától.			
Kasza köszörüléstől	flor.	—	den. 2.
Egy új kerék vasazástól, kovács maga vasával	»	—	» 35.
Ha pedig ember vasával vasazza	»	—	» 18.
Minden szerszámmal egy új koci vasazástól, mikor a vas magáé az emberé	»	4	» —.
Karika löcs és egyéb forrasztástól	»	—	» 1.
Maga vasából ujonnan csinált köpüs löcstől	»	—	» 5.
Ha pedig a kovácsé a vas	»	—	» 10.
Egy fejsze és szekercze nádlástól	»	—	» 10.
Ha pedig ülőben vágja s megaczélja	»	—	» 10.
Egy öreg új fejsze	»	—	» 50.

Faragó szekercze	flor. — den. 50.
Egy sarló	» — » 6.
Egy metsző kés	» — » 16.
Ujonnan vasazott foglaló karikával ujon-	
nan csinált tengeltől, ha magáé emberé a vas	» — » 40.
Ha a kovácsé a vas	» — » 80.

Kerékgyártók rendi.

Egy kas nélkül való új kocsi csinálástól	flor. 4 den. —.
Egy kocsikastól	» — » 40.
Egy új kocsikeréktől	» — » 75.
Öreg szekérbe való egy kerék	» — » 50.
Egy kővútúl	» — » 3.
Egy talptól	» — » 2.

A fazekasok rendi.

Száz mázas fazék	flor. 3 den. —.
Száz paraszt fazék	» 1 » 25.
A piacon is hasonlóképpen adják mindenütt.	
Kétfilű öreg fazék mázatlan	» — » 8.
Öreg fedő	» — » 1.
Apró fedő kettő	» — » 1.
Egy zöld mázaskályha felrakásával együtt	» — » 6.
Egy kemenczére való fejér kalyával fel-	
rakott kemenczétől	» 2 » —.
Kürteivel együtt félannyit mint a mázastól adjanak.	
Egy vizhordó öreg korsótól	flor. — den. 3.
Apró korsótól	» — » 1.
Egy kemenczéhez való kürtőt	» — » 40.
Egy új kürtő becsinálástól	» — » 10.
Egy mázas öreg bugyogós korsó	» — » 5.
Apróbbak	» — » 3.
Egy öreg mázas tál	» — » 3.
Apróbb annál	» — » 2.
A mázas fazekat úgy adják, a mennyi itczés lészen, annyi	
pénzen adassék.	

Az ötvösek rendi.

Egy gyira czifrás mívtől	flor. 3. den. 60.
Sima mívtől	» 2 » 50.
Egy gyira mívnek aranyozására merőn aranyat	num. 2.
Síkosen való aranyozásra	arany » 1.

Az posztómetők rendi.

Jó fajlondisnak singi, kit laszurnak				
is hiják	flor.	3	den.	50.
Az alábbvalónak singi	»	2	»	50.
Köz longisnak vagy septuknak singi ...	»	1	»	36.
Jó karasianak singi	»	1	»	—.
Az alábbvalónak	»	—	»	80.
A morvainak singi ötven pénz. Az alább				
valónak	»	—	»	40.
Baraszlainak singi	»	—	»	33.
A maizernek singi	»	1	»	—.
Fodor iglérnek singi	»	—	»	60.
Az istametnek singi	»	2	»	—.
A rasanak singi	»	2	»	50.
A czimazinnak singi	»	4	»	—.
Vékony gyolcsnak singi	»	—	»	50.
Jó vékony gyolcsnak végi	»	13	»	—.
Jó vékony gallosnak végi tiz forint, singi	»	—	»	40.
A köz gallosnak végi öt forint, singi				
négyével	»	1	»	—.
A truppainak vagy ólmárnak végi 10 fl.,				
singi	»	—	»	20.
A sléziainak végi négy frt, aki igen jó,				
singi	»	—	»	50.
Egy vég török muhár 6 fl., singit hármával.				
Egy vég lengyel sima muhár	»	4	»	—.
Singit ötével egy forinton.				
A jó angliainak singit adják	»	5	»	40.
A jó granátnak » »	»	9	»	—.
Széles remeknek singit adják a javának	»	2	»	—.
Keskeny » » » »	»	—	»	75.
Egy jó vékony jancsár patyolat	»	15	»	—.
Singit	»	1	»	—.
Köz jancsár patyolat 8 fl., singi	»	—	»	50.
Keskeny patyolatnak végi 2 flor., singit hármával.				
Lengyel » » » » négyével.				
Lőcsei, várallyai gyolcsnak végi 5 flor., singi hármával.				
Bártfai gyolcsnak végi 4 flor., singi	flor.	—	den.	12.
Egy vég abba, a ki jó ... .. tall. 2.				
Hetes vászonnak singi hat pénz, a javának	»	—	»	8.
Jó öreg selyemzsinornak singi	»	—	»	6.
Az alábbvalónak	»	—	»	3.
Szörzsinórnak singi	»	—	»	1.
Egy öreg dupla süveg	»	—	»	60.

Szolgáknak való apró süveg	flor. — den. 20.
Borsnak fontja	» — » 60.
Szekfűnek fontja	» 3 » —.
Gyömbérnek fontja	» — » 40.
Jó sáfránnak fontja	» 12 » —.
Latja	» — » 75.
Alábbvaló sáfránnak fontja	» 5 » —.
Egy kötés papyros 2 ¹ / ₂ flor., koncza	» — » 18.
Egy tábla szappan 1 flor., köztábla 50 pénz.	
Egy öreg széles szőtt öv 50 pénz, a ki	
keskenyebb	» — » 16.
A ki annál is alábbvaló és keskenyebb ...	» — » 8.
Mindenféle selyemnek nitrája 4 flor.,	
nehezekje	» — » 12.
A varanni vizsált selyemnek nehezekje ...	» — » 15.
Az arany és ezüst fonál ketteivel 1 forinton.	
Egy dupla paplant, ki nem selyem	» 9 » —.
Alábbvaló köz paplant	» 5 » —.
Skofiom aranyfonálnak levelét	» 6 » —.
Egy hat singes istráng	» — » 12.
Hét » »	» — » 18.
Öt » »	» — » 8.
Ötödfél » »	» — » 6.
Négy » »	» — » 5.
Kocsi kötöző gyeplő	» — » 3.
Puskapornak fertona	» — » 6.
Hat font ón	» 1 » —.
Egy levél kapocs	» — » 12.
Fekete végű planor gyolcs	» — » 60.
Fekete végű vesszős gyolcs hármával egy forinton.	
Morvai köz gyolcsnak kötése per	flor. 6 den. —.
Egyet-egyet	» — » 60.
Aranyos végűnek kötése	» 8 » —.
Egyet-egyet	» 1 » —.
<hr/>	
Napszámos kapásnak napi bére	» — » 12
és kétszer eleget enni; a kinek enni nem	
adnak	» — » 24.
Egy kassai köblös földet a szántók szánt-	
ják meg pro	» — » 50.
Az aratóknak napi bérök 6 den., a kaszás-	
nak	» — » 12
s háromszor való eledelök.	
A bodnárnak napszámra abroncsfaragásért, abroncsozásért	
tizenkét pénz, elegendő étele, itala.	

curráljanak úgy mindazáltal: senki, se görög, se zsidó, se magyar, sem semmi nemzetség az aranynak, tallérnak valorát feljebb ne üsse, se azt questus gratia avagy lucri gratia, úgy az ezüst művet is, ki ne hordják, sub poena confiscationis universarum rerum juxta mentem articuli 41. anni 1625. Et hoc fiat tam ex parte dantis, quam recipientis.

Szappanosok rendi.

Egy öreg fenek tábla ... .. flor. 1 den. 12.
Köztáblát adjanak ... .. » — « 72.

Az öltözeteknek rendi etc.

Hogy minden rendek a nemes rendektől öltözetekben is megkülönböztessenek, ekképpen observáltassék:

1. Paraszt ember, városokban lakos, remek avagy fajlondis posztóból legyen, letüredett gallérral; ezt is a térden alatt csináltassák. Feljebb való posztóból *sub amissione vestis* ne légyen szabad csináltatni. Ezt kövessék a mesterlegények is.

2. Nyusztos süveget is a paraszt rendek közül senki ne merészeljen csináltatni, annál inkább viselni, *sub poena amissionis*.

3. Selyem övet se paraszt ember, se paraszt asszony *sub poena supra scripta* ne viseljen.

4. A paraszt asszony szoknyája, a kik városban lakoznak, fajlondis vagy rasa legyen. De ez is az ő rendek szerint legyen úgy, hogy az alján semmi prém ne legyen. A vállára megengedtetik az ezüst prém juxta status ejus. *Sub poena praescripta*.

5. Selyem matériából csinált köntös interdicáltatik az egy vállon kívül. Az is kamuka vagy taffota legyen.

Zománczos aranyos vagy ezüst gombok is a parasztoktól interdicáltatik.

6. Paraszt asszony montli palástot, vékony patyolatot, fátyolt, csipkés főrevalót, rókabőrrel béllett mentét is ne viseljen *sub poena praescripta*.

7. A városi polgárasszonyok pedig hozzájuk illendő patyolatot a régi mód szerint viseljenek. Ne hosszsan bocsassák alá sarkok felé.

8. Alábbvaló szegény paraszt emberek, drabantok, szabadosok, vinczellérek és szőlőmunkáslegények feleségi, szolgák is ne merészeljenek morvai szoknyánál egyebet viselni a *feliül megírt poena alatt*. Ha pedig az ilyetének hozzájuk

nem illendő hosszú patyolatot, csipkés főkötőket és hajfonókat viselnek: efféléknek gyalázatosan szabadon elvonatassanak fejekről patyolatok, főkötőjük; vagy hogy *félben elmeteszessenek*.

A paraszt embernek jele vagy bocskor vagy szekernye legyen s abban járjon.

A szerint a városi paraszt asszonyok karmazsin, kordovány csizmákat ne viseljenek.

A szolgálók és falusi parasztasszonyok is *a megírt poena alatt* csizmaszárat sem sárgát sem vereset ne viseljenek; hanem a régi mód szerint varga sarút viseljenek.

Tabakot senki ne merészeljen se dohányt árulni, *sub poena confiscationis*.

Ezekhez pediglen minden rendek a publicatio után alkalmaztassák magokat a felül megírt poenák alatt.

Szolgabírák uraimék, valaholott ezen limitatiókat publicaltatni fogják, egyszersmind az Isten ellen való káromkodónak szidkokat is megtiltsák kiáltás által. Valaki Isten ellen az ördögadtával, ördög teremttével, ebadtával és hasonló szidkoknak nevével szidkozódik: elsőben megcsapassanak veszsővel, annak utána három pálczával megveretessenek keményen, harmadszor minden kegyelem nélkül megöletessenek. A kik pedig efféle szidkot hallanak és ispán uramnak meg nem mondják, *tizenkét forint a büntetése kegyelem nélkül*.

Praemissa itaque omnium rerum venalium mechanicorum, item opificum et lanionum ubivis locorum constitutorum limitatione modo praevis instituta et celebrata, eidem sese cujusvis status et conditionis homines vendentes et ementes, opifices, item laniones et mechanici in omnibus accomodare debeant et teneantur, neque pretium limitatum vel in minima parte excedere ausint, ac valeant, praesumantque, alioquin vigore articuli 71. anni 1659. judlium cum jurassoribus comitatus istius nostri de Ungh, habita cum officialibus dominorum terrestrium (ubi necessitas ipsa exegerit) correspondentia, imo in absentia judlium etiam domini capitanei, generosi item Sigismundus Rati, Paulus Csernel, Joannes Mokcsai, Joannes Orosz, Casparus Minai, Stephanus Tokai pro varietate locorum per comitatum constitutis sub amissione officiorum suorum, contra refractarios eo facto procedendi poenamque 12 flor. (si res venalis eandem poenam excedat) in duabus pro comitatu, in tertia vero partibus executoribus officialibus siquidem vel vice gerentibus quorumcunque dominorum terrestrium (qui in bonis dominorum et dominarum suorum semper in praemissis executionibus judlium,

jurassoribus et capitaneis comitatus absistere teneantur) in una medietate ejusdem tertiae partis, in altera vero judlium et jurassoribus aut dominis capitaneis comitatus cedendi ac proveniendi et irremissibiliter toties quoties exigendi. Si vero transgressoris res venales duodecim flor. non excederent, tunc in amissione rei venalis modo praevio sequestrandae, comperta nihilominus in praemissis mera rei veritate, mulctandi.

(*A Kismartoni főlevéltárból* fasc. R. nro 2. rep. 74.)

Közli: DR. MERÉNYI LAJOS.

Apafi Mihály udvartartása.

1666. Catalogus praebendariorum aulae familiarium serenissimi (!) principis in Csónokos et in Hacsok die 31. Maji pro (!) diebus 2; item 4. Junii... llar et Berény diebus 2.

Nomina personarum.	Die- bus	liba alba	liba com- mun.	Vini justae	Carnis libr.	Candel. nro
Főemberek:	2					
Hopmester (Naláczi István uramnak	—	6	30	12	—	3) ¹⁾
Balogh Máté uramnak	—	12	40	—	3	3
... .. György	—	2	10	—	3	—
(Tar)soly Péter	—	2	8	—	3	—
Nadáni János	—	2	2	—	3	—
Tofeus Mihály	—	4	4	—	—	2
Udvári kántor	—	4	8	—	—	—
Fekete Péter	—	2	8	—	3	—
Kőrössi N. István	—	2	8	—	3	—
Enyedi János	—	2	8	—	3	—
Kovács János	—	2	8	—	3	—
Török deák	—	2	4	—	3	—
Király Pál	—	2	8	—	3	—
Lukácsi István	—	2	8	—	3	—
(Nagy István	—	2	8	—	3	—)
Pihini Ferencz	—	2	12	—	3	—
Fejérvári György d.	—	2	12	—	3	—
Samarjai Péter d.	—	2	8	—	3	2
(Radó Péter	—	—	—	—	—	—)
Ispán István	—	2	8	—	3	—
Zöldi Demeter	—	2	8	—	3	—
Cserei György	—	2	12	—	4	—
Gyulai T.	—	2	8	—	3	—

¹⁾ A (-) közt levők kitörülve.

Nomina personarum.	Die- bus	liba alba	liba com- mun.	Vini justae	Carnis libr.	Candel. nro
K o m o r n i k.						
Cserei Farkas uramnak	2	4	12	—	3	2
B e j á r ó k.						
Jósika Gábor uramnak	—	2	4	—	—	—
Dési János »	—	2	4	—	—	—
Jankó Boldizsár »	—	2	4	—	—	—
Kendeffi Pál »	—	2	4	—	—	—
Vajda Mihály »	—	2	4	—	—	—
Szilágyi György »	—	2	4	—	—	—
Nagy János »	—	2	4	—	—	—
Horváth Gábor »	—	2	4	—	—	—
Fekete István »	—	2	4	—	—	—
Baló Imre »	—	2	4	—	—	—
Nádudvari István »	—	2	4	—	—	—
Mutnik Balázs »	—	2	4	—	—	—
Nagy István »	—	2	4	—	—	—
Kereszturi Mihály »	—	2	4	—	—	—
Pongrácz Márton »	—	2	4	—	—	—
(Diósi Thamás »	—	2	4	—	—	—)
Miháldi Ferencz »	—	2	4	—	—	—
Horvát Miklós »	—	2	4	—	—	—
1 bejárók pohárnokjának	—	—	4	—	—	1
U r u n k é t e k f o g ó i.						
Asztalnok Cserei Farkas uramnak	—	2	12	—	3	—
Kún Sándor uramnak	—	2	4	—	—	—
Kovács István »	—	2	4	—	—	—
Sombori János »	—	2	4	—	—	—
Teleki László »	—	2	4	—	—	—
Csató János »	—	2	4	—	—	—
Gonda Sándor »	—	2	4	—	—	—
Szóllóssi János »	—	2	4	—	—	—
Zámbó András »	—	2	4	—	—	—
Nagy Ferencz »	—	2	4	—	—	—
Mihácz Ferencz »	—	2	4	—	—	—
Kassai András »	—	2	4	—	—	—
Váradi János »	—	2	4	—	—	—
Németh Jakab »	—	2	4	—	—	—
Turzó György »	—	2	4	—	—	—
Szakmári János »	—	2	4	—	—	—
Nagy István »	—	2	4	—	—	—
Cserei István »	—	2	4	—	—	—
Székelv Márton »	—	2	4	—	—	—

Nomina personarum.	Die- bus	liba alba	liba com- mun.	Vini justae	Carnis libr.	Candel. nro
Matócsi István »	2	2	4	—	—	—
1 étékfogók pohárnokjának	—	—	4	—	—	1

Asszonyunk étékfogói:

Asztalnok Kasza Sándor uramnak	—	2	12	—	3	—
Vajda Péter uramnak	—	2	4	—	—	—
Borsi István »	—	2	4	—	—	—
Rusóri István »	—	2	4	—	—	—
Fogarasi Gáspár »	—	2	4	—	—	—
Putrocsi Pál »	—	2	4	—	—	—
Borsi Mihály »	—	2	4	—	—	—
Nagy Pál »	—	2	4	—	—	—
Bíró János »	—	2	4	—	—	—
Henter Péter »	—	2	4	—	—	—
Gálfi János »	—	2	4	—	—	—
Pepelje Mihály »	—	2	4	—	—	—
Boér János »	—	2	4	—	—	—
Thorma György »	—	2	4	—	—	—
Hajdu János »	—	2	4	—	—	—
Boér Miklós »	—	2	4	—	—	—
Borsi István »	—	2	4	—	—	—
Vili György »	—	2	4	—	—	—
Rosnyai György »	—	2	4	—	—	—
Szegedi János »	—	2	4	—	—	—
Étekfogók pohárnokjának	—	—	4	—	—	1

Urunk aszszaltinasi:

(Barcsay Ábrahám uramnak ... ..)	—	2	4	—	—	—
Balogh Ferencz »	—	2	4	—	—	—
Keserői István »	—	2	4	—	—	—
Kürtössi János »	—	2	4	—	—	—
Inczédi Pál »	—	2	4	—	—	—
Bihari András »	—	2	4	—	—	—
Borsi György »	—	2	4	—	—	—
Szenti László »	—	2	4	—	—	—
Varsány Bálint »	—	2	4	—	—	—
Daczó Pál »	—	2	4	—	—	—
1 bejárók pohárnokjának	—	—	4	—	—	—

Gróf szolgálói:

Jeddi Pál uramnak	—	2	4	—	—	—
Baló József »	—	2	4	—	—	—
Kis Ferkónak	—	—	4	—	—	—
Kecskésinek	—	—	4	—	—	—

Nomina personarum.	Die- bus	liba alba	liba com- mun.	Vini justae	Carnis libr.	Candel. nro
Pohárnokok és innyaadók:						
Horvát Ferencz uramnak	2	2	12	—	4	4
Vili Zsigmond »	—	2	8	—	4	—
(Fekete István »	—	2	8	—	3	—)
Máthé János uramnak	—	2	8	—	4	—
Jankó Boldizsár »	—	2	4	—	3	—
Szárassi Boldizsár »	—	2	4	—	4	—
Maksay Ferencz »	—	2	4	—	4	—
3 pohárnok inasoknak	—	—	12	—	—	—
Szállásosztó N. András uramnak	—	2	4	—	—	—
Borsoló Lukács B. uramnak	—	2	4	—	—	—
Dévay Pál uramnak	—	2	4	—	—	—
Postamester Székely Lázár uram- nak	—	2	4	—	—	—
Konyhamesterek:						
Nagy Jakab uramnak	—	6	6	—	—	—
Pap Mihály »	—	6	6	—	—	—
Jászai Mihály »	—	2	4	—	—	—
Lovászmester:						
Ráskay Mihály uramnak	—	2	4	—	—	—
Mesteremberek:						
Gombkötő István uramnak	—	2	4	—	—	—
Szabó Mihály uramnak	—	2	4	—	—	—
Csató Szabó Istvánnak	—	2	4	—	—	—
Egy madarásznak	—	—	12	—	—	—
Két borbélyoknak	—	4	8	—	—	—
Két kovácsoknak	—	—	12	—	—	—
Muzsikások:						
Öt trombitásoknak	—	—	30	—	—	—
Egy török síposnak	—	—	6	—	—	—
Egy virginásnak	—	4	—	—	—	—
Két hegedűsöknek	—	8	—	—	—	—
Sütők:						
Két sütőknek	—	8	—	—	4	—
Két sütő inasoknak	—	—	8	—	—	—
Szakácsok:						
Hét szakácsoknak	—	—	28	—	—	—
Nyolcz szakácsinasoknak	—	—	32	—	—	—

Nomina personarum.	Die- bus	liba alba	liba com- mun.	Vini justae	Carnis libr.	Candel. nro
Két konyha ajtónállóknak	2	—	8	—	—	—
Két konyhasáfárokknak	—	—	8	konyhára	—	8
Palota két ajtónállóknak	—	—	8	konyhára	—	12
Két tálmósóknak	—	—	8	—	»	2

Csatlósok:

Hét csatlósoknak	—	—	28	—	—	—
-------------------------	---	---	----	---	---	---

Lovások:

4 lovászoknak	—	—	16	—	—	—
3 rendbeli kocsisoknak	—	—	104	—	—	—

Fejércseléd:

4 leányasszonyoknak	—	16	—	—	—	1
(Vak Ersóknak ... ..)	—	—	—	—	—	—)
(Egy varró asszonynak ... ..)	—	4	—	—	—	—)
Egy mosóasszonynak	—	4	—	—	—	1
Egy leányasszonyok inasának ...	—	—	4	—	—	—

Ifjaknál levő agarak:

Balogh Máté uramnál agár 4	—	—	16	—	—	—
Bihari Anrásnál ... .. » 6	—	—	24	—	—	—
Fekete Istvánnál ... .. » 2	—	—	8	—	—	—
Horvát Gábornál ... .. » 2	—	—	8	—	—	—
Cserey uramnál ... .. » 3	—	—	12	—	—	—
Balogh Ferencznél ... .. » 4	—	—	16	—	—	—
Csatónál ... .. » 2	—	—	8	—	—	—
Vili Györgynél ... .. » 2	—	—	8	—	—	—
Nádudvari uramnál szelindek nro 2	—	—	16	—	—	—
per diem nekik lib.						
Vajda Péternél agár 2	—	—	8	—	—	—
Szöllőssi Péternél » 3	—	—	12	—	—	—
Gergely deáknál » 3	—	—	12	—	—	—
Miháczy Ferencznél » 2	—	—	8	—	—	—
Kasza Sándornál » 2	—	—	8	—	—	—

Agárhordozók:

Jägermester Réti István uramnak	—	2	4	—	—	—
Török Jakabnak	—	—	6	—	—	—
Mészáros Mihálynak	—	—	6	—	—	—
Borbereki Istvánnak	—	—	6	—	—	—
Lengyel Jánosnak	—	—	6	—	—	—
Nagy Istvánnak	—	—	6	—	—	—
Fogarassi Lászlónak	—	—	6	—	—	—

Nomina personarum.	Die- bus	liba alba	liba com- mun.	Vini justae	Carnis libr.	Candel. nro
Fogarassi Istvánnak	2	—	6	—	—	—
Buday Ferencznek	—	—	6	—	—	—
Lippay Boldizsárnak	—	—	6	—	—	—
Székely Andrásnak	—	—	6	—	—	—
Ezeknél levő 28 agaraknak	—	—	112	—	—	—
41 kopókra 3 peczéréknek	—	—	164	—	—	—

Urunk konyha limitatiója
per diem:

Tehénhús	libr.	100
Berbécs	nro	4
Bárány	nro	4
Tyúk	nro	26
Lúd	nro	2
Méz	oct.	1
Vaj	oct.	2
(Írós vagyis színvaj ... ..)	oct.	1)
Asztal czipó die pro	nro	12—24
Köz czipó die pro	nro	12—24
Bor étekben	oct.	6
Borsó	metr.	1
Köleskása	oct.	4
Arpakása	oct.	4
(Fejér liszt ... ..)	metr.	$1\frac{1}{2}$
Szalonna	libr.	10
Tyúkmony	nro	60
(Malacz ... ..)	nro	1)
Kappaunt, kövértyúk	nro	1
Tyúktí	nro	3
Lúdfi	nro	2
Eczet	urn. nro	1.

NB. Az vármegye adott mind bárányt, berbécset, bort, nem igazán új erogatióban ezeket.

Háczogra tehén húst is a vármegye adott.

Csak az ebédlő helyen adták, Háczokon a vármegye gazdálkodott.

Káposzta, vereshagyma, peterselyem, fokhagyma ó és új, mogyoróhagyma, saláta, alma, dió, (körtvély), asszú szilva, tárkony, kapor, hal, rák, pisztráng, olaj, tej, tejfel illendőképpen.

Erogatio pecorum.

Csónokosra vittek vágómarhát ... .. nro 1.

Erogatio ovium et agnorum.

Juhot vittek ... .. nro 4.

Bárányt ... .. nro 4.

Nem erogált két báránynál itt többet.

G. Udvarhely de Várad m. p.

Extractus hujus cathalogi.

Liba mensalia	...	nro	536.
Liba communia	...	nro	2176.
Vágómarha	...	1.	
Carnis libr.	...	nro,	282.
Oves	...	nro	4.
Agnos	...	nro	2.
Galinae	...	nro	57.
Pulli gallinarum	...	nro	—
Anseres	...	nro	—
Anserculi	...	nro	—.
Méz	...	mer. nro	2.
Butyri	...	oct. nro	4.
Vini	...	oct. nro	4.
Pisi	...	nro	2.
Piffae	...	nro	8.
Ptisanae	...	oct. nro	8.
Laridi	...	libr. nro	20.
Eczet	...	urn	2.
Candelae	...	nro	80.

Az országos levéltárban őrzött eredetiről:

Közli: —I —R.

VEGYES KÖZLÉSEK.

TÖRTÉNELMI ADALÉKOK A KÖZÖS PÉNZÜGYI LEVÉLTÁRBÓL.

1601—2.

Vasz jezo für eillende Kriegs ausgaben vonnöthen, darzue der päbstliche Heiligkeit bewilligt 100 m. Cronen alspldt zugebrauchen sein.

Zue Irer für. Dhr. vnd dero Hofgesind vort- fürderung	25,000 fl.
Auf dero aufwarter	7,000 fl.
Auf anderhalt der Artollerseystatt vnd der Wagenrosz	20,000 fl.
Auf Musterung der newen zwey Händl zu Ybs thauszent Man Parckh	12,000 fl.
Auf dasz Profiantd Ambt	8,000 fl.
Schönebergische Regiment	20,000 fl.
Ostfrieszländische Regiment Lohen	15,000 fl.
Auf erhaltung der Gallen vnd Naszadisten Schiff	6,000 fl.
Auf des von Stahrenberg 1500 knecht	20,000 fl.
Auf den Rennfannen	3,000 fl.
Denen Kosaggen	6,780 fl.
Herren von Kollonitsch Hayduggen zu Rosz ...	7,000 fl.
Progranny Hayduggen	5,000 fl.
Auf tägliche Kundtschafft, Currier, Com- miszari	7,000 fl.
Summa	173,750 fl.

Da der bābstliche Commiszari vermainete, es weren mit dieszen alle nothwendigkeiten gerichtet, so kann man Im sagen, dasz disz allein Lehen vnd eillente Hilffposten sein, dasz Volcks zuerhalten, in desselben bezalung aber gehöreten jezo alspldt woll ein acht million.

Als auf die perckhstetterische Gräniz Zahlung über	140,000 fl.
Oberhungerische auch	140,000 fl.
Siebenbürgische Zahlung über	200,000 fl.
Caniszerische Zahlung	40,000 fl.
Crobat. vnd Windische Zahlung	60,000 fl.
Ausz dasz Zeughausz, Geschüztgieszen, Pulffer, Pley, Zindtstrickh, Eyszen, Holz, Kuegel	50,000 fl.
Dasz Profiandtweeszen	200,000 fl.
Kriegszahlambtsenthebung	100,000 fl.
Auf dasz Althaimbische Regiment	40,000 fl.
Vnnd also forthin alles Kriegsvolckh monatlich zubezahlen, kleckst jedes Monath nit fünffmahlhundert thauszent gulden.	

(Közös pénzügyi levéltár. Hungarn 1601—1602. Tom. 410, fol. 346.)

Prága, 1602. aug. 20.

Die fürstl. Dhlt. Erzherzog Matthias zu Österreich wirdt erinnert, wasz für ein Accordo mit Andreen Rostopchio, der Cosagengesellschaftten in Sibenbürgen Oberhauptman, wegen ihrer prätendirter 13,766 Thaler bisz auf 7,000 Thaler getroffen, das ihnen solche neben den 400 Archibusier Röhr nach Caschaw gelieffert werden sollen, betr.

Rudolff etc.

Wir erinnern E. L. hiemit freuntlich, obwoln wir Andreen Rostopchio, Oberhauptman der Cosackhen Gesellschaft in Siebenbürgen über gehaltene abraitung dreyzehenthauzent siebenhundert sechs vnnd sechzig Thaler p. Resto verblieben, dass er doch dem mit Ime getroffenen Accord nach für alles die siebenthauzent Thaler dergestalt zunehmen bewilligt, dasz Ime solche 7,000 Thaler bar erlegt werden sollen, desz zwar auch beschehen, wo wir nit der Vnsicherheit halb vnd dasz zubesorgen etwa seine Vnderreütter, wie es sonst zuezugehen pflegt, nit der gebüer bezahlt werden möchten, bedenckhens gehabt. Wir wollen aber daran sein, dasz Ime berührte 7,000 Taller, doch dasz daruon 883 fl. rh. 20 kr., so er anhie in abschlag empfangen, hernach abgezogen werden, mit dem negsten gelt auch nach Caschaw hinein geordnet werden sollen.

Die 400 Archibusier Röhr für Sy werden E. L. vnszerer andeutung nach vom ersten disz sonders zweifels bestellen und zur handt haben bringen laszen; die khönnen Ihnen gegen Quitung zum fortführen zugestellt, aber doch her nach gen Caschaw zue ihrer behendigung geschickt werden; deswegen nun E. L. vnbeschwert die nottwendige verordnung zu thuen hetten, daran

erweisen etc. Vnnd bleiben auch benebens mit kayszerlichen gnaden etc. Prag, den zwainzigsten Augusti anno sechzehnhundert und zway.

(Közös pénzügyi levéltár. Hungarn 1601—1602. Tom. 410, f. 293—294.)

1607. ápr. 10.

Decret des Kayzers Rudolphi für den Niclas Petrasco d. d. Prag den 10-ten Aprilis 1607., wasmaszen Ihme wegen seiner treu geleisteten Dienste und anderer Ursachen halber 15,000 Thaler verschrieben und solche entweder mit gleichgeltenden Gütern in Hungarn oder mit baarem Geld aus denen Cammer-Gefählen zu bezahlen versprochen werden.

Rudolphus.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, nos magnifico fideli nobis dilecto Nicolao Petrasco quondam Michaelis vayvodae Valachiae Transalpiniae filio, et nostro dapifero, habita ratione fidelitatis et fidelium servitorum nobis ab ipso cum praestitorum tum praestandorum, nec non aliis justis de causis animum nostrum moventibus quindecim millia tallerorum quolibet pro 70 cruciferis computando benigne decrevisse et contulisse. Cum vero propter alias nostras graves necessarias et quotidianas expensas ad solutionem eorundem praestandam nunc temporis nobis media non fuerint, idcirco eidem Petrasco clementer polliciti sumus ac promissimus, imo hisce pollicemur et promittimus, quod ipsi Petrasco vel illi, cui has nostras cesserit et bona fide tradiderit, praedictam summam 15,000 taller. aut in bonis in regno nostro Hungar. stabilibus et aequivalentibus, aut in parata pecunia ex proventibus camerarum nostrarum prima occasione certo et indubitato exolvere velimus et debeamus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Dabantur in arce nostra regia Pragensi 10-ma Aprilis anno 1607.

(Közös pénzügyi levéltár. Hungarn 1604—1607. Tom. 412, fol. 336.)

1607. júl. 3.

Befehl des Erzherzogs Matthiae zu Österreich an die Hung. Cammer d. d. Wienn den 3-ten Juli 1607. dem Eliae Berger, kais. königl. historico, seinen seit etlichere Jahren schuldigen Ausstand aus denen Cammer-Gefällen entrichten zu lassen.

Serenissime princeps domine domine clementissime.

Posteaquam saepius Serenit. Vestr. humillime supplicassem de salario meo historico, quod a sua Caes. Regiaque Matte ordinatum ab aliquot annis manet inextolutum, praeter meas impensas

plurimas exiguum quid consequutus sum. Ac etsi ad Serenit. Vestr. non tam pridem mandatum data mihi fuerat a camera Hung. commissio ad tricesimam Vhelien., tamen angustia proventuum maxima hoc tempore exiguum partem magna difficultate extorsi. Cum vero praeter necessitatem meam, quae mihi ratione mei officii incumbit, clementia et benignitate Serenit. Vest. plane divina, quam solet declarare omnis status et generis hominibus extimulor, humillime Sert. Vestr. supplico, ut habita ratione clementissimae voluntatis Sacrae Caes. Regiaeque Mattis respectu meorum studiorum, quibus etiam S. V. virtutes bellicae ac togatae commendatione, fama, gloria ad infinitam posteritatis memoriam celebramur, exiguum illud salarium meum ex officina salin., quae est Possony, exolvere clementissime mandare dignetur, quam gratiam Ser. V. omnibus modis ac mediis, quae facillime beneficio literarum tanquam verae gloriae ministrarum contingunt, promereri contendam, simul S. V. felicissime et diutissime vivere et imperare exopto.

Serenitatis Vestrae

humillimus cliens Elias Berger P. Z.
et historicus caesareus.

(Közös pénzügyi levéltár. Hungarn 1604—1607. Tom. 412, fol. 359—360.)

1637. decz. 30.

Kay. Beuelch an die Hung. Camer vmb bericht, wie des Kartenaufschlags anstellung gemacht sey.

Ferdinandus tertius.

Ex rescripto nostro caesareo ac regio vobis octaua mensis Octobris nuperrime elapsi insinuato demisse intellexistis, quae vobis ratione impositionis super chartis lusoriis ibi in Regno nostro Hungariae, sicut in aliis regnis ac ditionibus nostris haereditariis constituendae benigne commiserimus.

Et quandoquidem de effectu insinuato modo secuto clementer nullatenus dubitamus, ita iuxta specialem informationem habere desideramus, qualiter ordinatio desuper a vobis facta sit et qua ratione pensio memoratae impositionis colligatur ac quantum inde in praesens usque fuerit collectum?

Vobis proinde clementer mandantes, nobis desuper exactam informationem ad manus camerae nrae caesareae aulicae quanto-cius transmittere haud intermittatis, executuri eatenus nostram benignam ac omnimodam voluntatem. Dabantur in civitate nostra libera ac regia Posonii, 30. Decembris anno 637.

Ad cameram Hungaricam.

(Közös pénzügyi levéltár. Hungarn 1637—1638. Tom. 416, fol. 239.)

Közli: R. E.

ZERMEGH JÁNOS ÉLETÉHEZ.

I. *Zermegh János folyamodása 1576. máj. 15.*

Sacratissime imperator domine clementissime.

Fidelitatis et servitiorum fidelium in gratiam maiestatis vestrae humilem perpetuamque subiectionem.

Nunquam putaram clementissime caesar eo res meas deven-
turas, ut in tot et tantas, quibus obrutus sum, erumnas et cala-
mitates probe et fideliter inprimis divo imperatori Ferdinando
sanctae et immortalis memoriae domino meo clementissimo, postea
maiestati vestrae sacratissimae per viginti tres annos serviendo
praecipitarer deveniremque; nihil enim aliud consecutus sum praeter
miseram hanc senectutem, deinde egestatem, postremo ignominiam;
siquidem senectus et aegestas per se manifestae sunt, ut at ingenue
fatear, tanta praemor inopia, ut ne de vestitu quidem mihi et
meis prospicere possum. In officio, in quo maiestati vestrae servio
satis difficulter et misere, cum mihi salarium per dominos meos
praefectum et consiliarios camerae subtractum sit, persevero idque
ob eam causam, quod pro quodam, qui se in officio sibi concredito
male gesserat fuitque detentus, fideiusseram, motus calamitate
hominis, pro maxima vero et incomparabili ignominia mihi reputo,
quod vero haereditas uxoris et liberorum ac affinium meorum
divendita per maiestatem vestram est, partim vero ea ipsa, quam
magnis laboribus et impensis iure acquisivi et a viginti quinque et
amplius annis quiete possideo, Georgio Barbarytth donata, ac si
ego cum meis essem perduellis maiestatis vestrae et nunquam
aliquid servivissem.

Cum itaque clementissime imperator nullum aliud profugium
in his meis gravissimis calamitatibus praeter maiestatem vestram
habeam nec sit alius post deum, qui in his me sublevare possit,
supplex ad maiestatem vestram confugio petens lachrimosis praecibus,
dignetur maiestas vestra revocare benigne in memoriam et mea
diuturna servitia et suam clementem oblationem ex tempore, quo arx
Kanyssa manibus maiestatis vestrae negotium magnificis dominis
Nicolao comiti a Salm et domino Christophoro ab Altan me illis
adhibito tractantibus tradebatur et in finem dominis praedictis
gravioribus negotiis occupatis per me fuerat cum palatinissa con-
clusum, erga me his verbis dum iam abeundi facultatem a maiestate
vestra peterem, factam: Zermegh, ego bene scio et bene recordor,
vos et patri meo et mihi probe et fideliter servivisse et credatis,
quo eo magis volo vobis esse obligatus; iam nunc est illud tempus
augustissime caesar, ut maiestas vestra oblatam mihi clementiam
expromat atque ostendere dignetur, ne putent homines me tale
quid contra maiestatem vestram deliquisse, quo hanc quam fero
calamitatem sim promeritus.

Inprimis autem peto humillime, ut maiestas vestra ab hoc quo hactenus servivi officio propter ingravescentem meam et debilem aetatem et caligantes oculos me gratiose liberum reddere et ne aliqui putare possint, prorsus me per maiestatem vestram abiectum esse, aulae suae familiaris nomine cum eo quod hactenus mihi processit salario et subsidio donare dignetur. Ego enim pro virium mearum et ingenii facultate in servitiis maiestatis vestrae mori proposui. Insuper quo paupertatem meam sublevare et debita quibus involutus sum persolvere queam, maiestas vestra vel saltem mille florenorum gratia me providere clementer dignetur.

Supplico etiam, ut intellecta maiestas vestra supplicatione omnium haeredum Oro Zlankew, quae est iustissima, dignetur se clementer resolvere eisque iustum et benignum responsum dare.

Mandare etiam Georgio Barbaryth, ne me cum meis in bonis hactenus per me quiete possedis contra iura et libertates regni impediatur; nam se ea vi occupaturum minatur et efficere, quod id, quod iure acquisivi, ne alteri cum meorum damno et dedecore cedat. Clemens a maiestate vestra sacratissima expecto responsum.

Sacratissimae maiestatis vestrae fidelis et perpetuus servitor

Joannes Zermegh.

Humillima supplicatio Joannis Zermegh.

Camerae Hungaricae pro informatione et consilio mittendum.
15 Maji 76.

(Eredetije a cs. és kir. közös pénzügyi levéltárban. Hungarica.)

II. A magyar kamara opiniója 1576. maj. 19.

Sacratissime caesar domine clementissime.

Fidelitatis perpetuaeque servitutis nostrae in gratiam maiestatis vestrae sacratissimae humilimam commendationem.

Libellum supplicem collegae nostri, egregii Joannis Zermegh decimo quinto praesentis mensis die de clementi maiestatis vestrae sacratissimae mandato pro humili nostra sententia atque consilio transmissum perlegimus atque perpendimus diligenter.

Ubi itaque collega noster conqueritur, se per viginti tres annos et divo imperatori Ferdinando sanctae memoriae et maiestati vestrae sacratissimae serviendo nihil aliud praeter miseram senectutem, deinde aegestatem ac postremo ignominiam se consecutum esse, eo quod salarium suum ob fideiussionem pro quodam officiale maiestatis vestrae sacratissimae factam retentum sit, deinde quod haereditas uxoris et liberorum ac affinium suorum per maiestatem vestram sacratissimam vendita et ea quoque bona, quae a viginti quinque annis quiete possedisset, Georgio Barbaryth donata essent, haec esse videtur summa eius petitionis et querelae. Quantum attinet ad id, quod senex sit, istud negari non potest, tempus enim labitur et tacitis senescimus annis, nec tamen ea senectus in solis

maiestatis vestrae sacratissimae servitiis et divi quondam imperatoris Ferdinandi ipsi obtigit, cum et antea servierit aliis et soli anni viginti tres senectutem illi in servitiis maiestatis vestrae sacratissimae adferre non potuerunt. Quod ad inopiam attinet, neque hic merito inopiam in maiestatem vestram sacratissimam rejicere potest, cum a maiestate vestra sacratissima et a pie defuncto imperatore Ferdinando non minus salarium quam caeteri sui collegae habuerit; si alii potuerunt perferre absque tam quaerulosa inopia functionem suam et ipsum credibile est, potuisse istud pertulisse, maxime si mediocritas, quae summa est in omni re, mensura accessisset, ultra autem salarium honestum et suis collegis non inferius habuit gratias speciales praesenti cathalogo inclusas et denotatas. De salario autem retento pro fideiussoria cautione nihil videmur fecisse contra iustum vel aequum, servi enim sumus et adstricti iuramento gravi atque ideo neque ipsi neque aliis in manifesto debito favere potuimus. Ipsi incumberebat videre pro quo fideiubendum erat, nos ad eius et aliorum sponsionem debitorum et furem fisci manifestum dimisimus, qui cum non persolvisset in termino coacti sumus a sponsoribus recipere debitum, quod tamen ea moderatione in Zermegii et collegae nostri persona fecimus, ut aliquoties interpellatus terminos a nobis acceperit voluntarie, dum vel domum Trinchiniensem vendere vel alia sibi commoditate ex lucro allodiaturae spem futuram proposuisset; quod cum aliquoties neglectum fuisset, postremo ipso etiam non refragante ex salario eius detractionem debiti pro rata sui sponsionis parte facere coacti sumus. Ideoque neque hic putamus ullam a nobis factam esse ipsi iniuriam.

Quod ad bona atque pertinentias arcis Oro Zlankew attinet, in quibus ipse collega noster uxoris suae ius atque successionem cum aliis suis affinibus praetendit, res ipsa satis diu ac diligenter consultata fuit, bona denique ipsa prout ipsimet, qui ius in bonis illis sese habere dicunt, postularunt, usque ad iuris decisionem erant in sequestrum data ad manus vicecomitis comitatus Trinchiniensis, terminique aliquot huius negotii iuridae revisionis sunt praefixi, sed illi diversis exceptionibus usi coram locumtenente officii palatinatus aliisque iudicibus regni huius ordinariis perpetua subterfugia quesiverunt seque cognoscendae rei, utrum vel ad maiestatem vestram sacratissimam vel ad ipsos bona illa spectassent, locum dederunt, sed rem differendo solis calumniis apud diaetas et regnicolas negotium egerunt ita, ut et maiestatem vestram sacratissimam et eius fiscum, praesertim me praefectum et consiliarios maiestatis vestrae sacratissimae parum modestis verbis tractarunt. Cumque maiestas vestra sacratissima tam ex literis ac literalibus instrumentis arcem praedictam Oro Zlankew concernentem per Franciscum Jakossyth productis, quam etiam iurium ac legum regni

peritorum sententiis clementer cognovisset, bona illa fiscum maiestatis vestrae sacratissimae bono iure concernere, ius suum et non aliorum, quod in dicta arce eiusque pertinentiis maiestas vestra sacratissima habuisset, fideli ac veterano servitori suo videlicet praefato Francisco Jakossyth vicecapitaneo suo Jauriensi partim pro fidelibus servitiis suis partim vero pro certa pecuniae summa benigne contulit cum clausula solita (salvo iure alieno), qua in re maiestas vestra sacratissima secuta maiorum et praedecessorum suorum divorum regum Hungariae praerogativam suum ius alteri tradidit, de alieno autem non disposuit, sed reliquit in suo vigore, ut si quis ius ibidem praetendunt, liberum sit illis de legibus et consuetudinibus regni illud suis modis repetere et in hac parte etiam non videtur maiestas vestra sacratissima ullam iniuriam aut ipsi Zermegh aut haeredibus praetensis intulisse atque ideo, si quid iuris illi, qui se haeredes in dictis bonis esse asserunt, habuerint illud, ut suis modis a praefato Jakossithio donatario requiratur, necesse est.

Ad duas poro possessiones Zlopna et Nesselthe quod spectat, quas maiestas vestra sacratissima quoque fideli ac strenuo servitori suo Georgio Barbaryth pro fidelibus servitiis suis conferre dignata est, Nesselthe, quae non in manibus haeredum illorum, sed ad rationem maiestatis vestrae sacratissimae hucusque possessa fuit, ad clemens maiestatis vestrae sacratissimae mandatum assignata est iam praefato Barbaryth, altera videlicet Zlopna est in manibus praefati Zermegii eiusque uxoris, in quam licet dictus Barbaryth se statim post donationem sibi per maiestatem vestram sacratissimam factam de more regni huius per hominem regium et capitularem introduci fecerit; quoniam vero eiusmodi introductioni nomine et in persona praefatorum haeredum est contradictum, ipsique contradictores sint ratione eiusmodi contradictionis eorum in curiam maiestatis vestrae sacratissimae evocati rationem suae contradictionis reddituri, iam non potest ipse Barbaryth ipsos modernos possessores ex dictae possessionis Zlopna dominio vi vel alia ratione usque ad iuris decisionem excludere; nam si id faceret, poenam incurreret, ut igitur ipse finem litis expectet, nec quiquam contra modernos possessores vi tentet, illi per maiestatem vestram sacratissimam iniungendum esse demisse censemus.

Quod denique dictus collega noster se ab officio hoc propter iam ingravescentem aetatem suam caligantesque oculos liberum reddi demisse petat aulaeque maiestatis vestrae sacratissimae familiaris titulum cum eo, quod hactenus habuit salario ac subsidio mille florenorum donari supplicat, istud nos in clemens arbitrium maiestatis vestrae sacratissimae rejicimus; si ille propter senectutem et privatas suas curas domesticas, quibus maiori ex parte retinetur et ab officio hoc, quod continuam residentiam requirit, avocatur,

continuus esse posset, retinendum adhuc putaremus, verum et ipse non videtur ignorare praefatos defectus suos, propterea si dimitti debet, cum bona gratia et prout maiestas vestra sacratissima fideles ac aetate longoque servitio fessos servitores suos benigne sublevare consuevit, ita hunc quoque clementer expediat, utque nomen atque dignitatem vestrae sacratissimae maiestatis referat, illi titulum illum, quem petit cum salario, quod maiestati vestrae sacratissimae clementer videbitur concedendum ac pro gratiosa absolutione paupertatisque suae aliqua sublevatione mille florenos subsidio in certos terminos illi ex speciali maiestatis vestrae sacratissimae liberalitate succurrendum esse humilime censemus. Quam deus aeternus diutissime salvam et incolumem conservet. Posonii, die decima nona Maji, anno MDLXXVI.

Maiestatis vestrae sacratissimae fideles servitores camerae Hungaricae praefectus et consiliarii.

Episcopus Agriensis manu propria.

(Subscriptiones trium consiliariorum.)

Sacratissimae Romanorum imperatoriae ac Germaniae, Hungariae Bohemiaeque regiae maiestati, etc. domino nostro clementissimo.

(Ad cameram aulicam.) (Der römisch-khayserlichen Majestät unserm allergnedigsten herrn einzuschliessen. 6. Julii 76).

(Eredetije a cs. és kir. közös pénzügyi levéltárban. Hungarica.)

ADALÉK II. LAJOS TÖRVÉNYTELEN FIA SEGÉLYEZÉSÉHEZ.

Dr. Acsádi Ignác: »Magyarország pénzügyei I. Ferdinánd uralkodása alatt« című munkája 186. lapján közli a magyar kamara számadásaiból mindazon tételeket, melyek Lantos János segélyezésére vonatkoznak, a ki magát II. Lajos törvénytelen fiának mondotta. E tételek, illetőleg könyöradományok 1559. aug 18-ig terjednek. Alább a közös pénzügyi levéltár Hungarica osztályából — Acsádi adatainak pótlásakép — közöljük Miksa királynak a meghagyását, mellyel János leányának menyegzője alkalmából, ajándékot is juttat neki.

Miksa stb.

Mellékelt folyamodásában¹⁾ arra kért minket János, a ki magát herczegnek és Lajos király fiának mondja, hogy leánya menyegzője alkalmából valamelyes ajándékkal tiszteljük meg őt. Mi tehát kegyesen elhatároztuk, hogy neki tíz rénes forintok és az esztergomi borokból egy hordó bor adatván, nektek pedig kegyesen meghagyjuk, hogy a bornak s a pénznek nevezett János részére

¹⁾ A kérvény hiányzik.

való kiadatásáról gondoskodjatok. Ily módon a mi kegyes akaratunknak elég tétetvén.

Bécs, LXVIII. (1568.) Jul. XVIII.

A magyar kamarának.

E Lantos János későbbi dolgairól nincs adatunk. A latin eredeti fogalmazat:

Maximilianus.

Rogavit nos adiecta supplicatione sua Joannes, quie se ducem et regis Ludovici filium perhibet, ut honorario quodam nuptias filiae suae condecorare vellemus. Nos itaque benigne statuimus ipsi decem florenos rhenenses et vasculum vini de vinis Strigoniensibus esse donandum, vobis benigne praecipientes, ut praefato Joanni et vinum et pecuniam assignari curetis. Satisfiet hoc modo benignae voluntati nostrae.

Viennae, XVIII. Julii anno etc. LXVIII.

Camerae Hungaricae.

Közli: BRUNSZVIK ANTAL.

LAJOS KIRÁLY ADOMÁNYLEVELE PAKSY JÁNOSNAK.

Paksy János korának egy kiváló férfia s mint Burgio pápai követ 1525. ápr. 13. jelentésében olvassuk, Paksy János »azon gazdag és vagyonos nemesek közé tartozott, kik őszintén óhajtották a haza javát«, ez már egy oly jellemvonás azon kapzsi és önérdékeket hajhászó korban, mely magasra helyezi őt többi kortársai fölé. Ügylátszik, korában is elismerték önzetlenségét s jellemét, mert 1518-ban azon kormánytanács tagjává választott, melyet a bácsi országgyűlés II. Lajos mellé adott. 1520-ban Tolna-megye főispánja volt s több követségben is részt vett. A főispán-ságot azonban csak 1526-ig viselte, mert Mohácsnál elesett. Atyja Imre, anyja pedig Héderváry Ágota volt.

Nos Ludouicus dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis, quod nos attentis et consideratis fidelitate et fidelium seruiciorum gratuitis meritis fidelis nostri egregii Joannis de Pakos per eum sacre inprimis huius regni nostri Hungarie corone deindeque maiestati nostre pro locorum et temporum varietate cum omni fidelitatis constancia exhibitis et impensis castrum Gerencher ac totales possessiones Gerencher, Wama, Dobos, Dad, Arky, Bessenew et quoddam predium Pwzthawama vocatum omnino in comitatu Albensi existentes et habita, in cuius castri, possessionum predique predictorum pacifico dominio idem se ipsum a pluribus annis extitisse, persistereque asserit etiam

in presenciarum, item totum et omne jus nostrum regium, si quod in predictis castro, possessionibus ac predio qualitercunque haberemus aut idem et eedem nostram ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus concernerent maiestatem simul cum cunctis eorundem vtilitatibus et pertinenciis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fenetis, siluis, nemoribus, virgultis, montibus, vallibus, vineis vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis aquarumque decursibus, molendinis et eorum locis, generaliter uero quarumlibet utilitatum et pertinenciarum suarum integritatibus quouis nominis vocabulo vocitatis sub suis veris metis et antiquis existentibus, premissis sic ut prefertur stantibus et se habentibus, memorato Joanni de Pakos, eiusdemque heredibus et posteritatibus uniuersis noue nostre donationis titulo dedimus, donauimus et contulimus immo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irreuocabiliter tenendum, possidendum pariter et habendum saluo jure alieno harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, quas in formam nostri priuilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum Bude, feria quarta proxima ante festum Cathedre beati Petri apostoli anno domini millesimo quingentesimo vigesimo primo, regnorum nostrorum Hungarie et Bohemie etc. anno quinto.

(Eredeti hártján ; a pecsét letöredezett.)

Közli: DARÓCZY ZOLTÁN.

II. FERDINÁND ADOMÁNYLEVELE DARÓCZY ISTVÁNNAK.

Daróczy István, a család tolnamegyei ágának őse eleinte Bethlen Gábor hive volt, később Ferdinándhoz pártolt át, kitől az alábbi adománylevelet nyerte.

Nos Ferdinandus secundus, dei gratia electus romanorum imperator semper augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae, marchio Morauiae, comes Tyrolis et Goritiae etc. memoriae commendamus tenore presentium significantes quibus expedit uniuersis, quod nos cum ad certorum fidelium nostrorum humillimam supplicationem, et diligentem instantiam apud maiestatem nostram propterea factam, tum etiam attentis et consideratis fidelitate et fidelibus seruitiis fidelis nostri egregii Stephani Daróczy de Kiraly Darocz, quae ipse sacrae primum regni nostri Hungariae coronae, et deinde maiestati nostrae pro locorum et temporum varietate fideliter exhibuit et impendit, seque in posterum quoque summa constantia

et debitae fidelitatis studio exhibiturum et impensurum pollicetur, totales itaque et integras duas illas possessiones Hirip et Iuachkoffalua nuncupatas, in comitatu Zathmariensi existentes habitas, ac alias ad arcem nostram Zathmariensem pertinentes et possessas, quas idem Stephanus Daroczy ex inscriptione serenissimi quondam principis Transylvaniae, Gabrielis Bethlen etc. et accedente superinde benigno quoque consensu nostro regio, beneuolue pariter et assensu, in nouem millibus flor. hungaricalibus hucusque redemptibiliter possedit et tenuit, nunc jam apud eundem irredemptibili jure relinquentes, eundem Stephanum Daroczy in eo clementer assecurandum duximus et affidandum, quod praefatas easdem duas possessiones Hirip et Iuachkoffaluat am diu, quam diu . . . . ipse Stephanus Daroczy, consorsque sua nobilis utpote domina Catharina Dengelegghi, unicusque eiusdem filius Sigismundus Daroczy superuixerint, ab eisdem neutiquam redimemus, nec alteri redimendas concedemus, sed nec serenissimus princeps Ferdinandus tertius, filius noster charissimus, futurique successores nostri, legitimi utpote Hungariae reges rediment aut aliis redimendas concedent, nisi demum praefatis hisce tribus corporibus vita functis, apud futuros et reliquos eorundem haeredes et posteritates utriusque sexus universas eaedem possessiones Hirip et Iuachkoffalua iuxta vim et formam praefatarum literarum nostrarum consensualium, in anno domini sexcentesimo vigesimo sexto supra millesimum, die octaua mensis Augusti, hic Viennae emanatarum, jure redemptibili manere debeant, a quibus de hinc nonnisi persoluta prius, ac simul et semel eisdem deposita praedecarata nouem millium florenorum hungaricalium summa et sex mensium denunciatione praevia redimi, iterumque ad arcem et praesidium . . . . . applicari possint et debeant, imo relinquimus, damusque et assecuramus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum. Datum in civitate nostra Vienna Austriae, die vigesima quinta mensis Martii, anno domini millesimo sexcentesimo trigesimo primo, regnorum nostrorum romani duodecimo, Hungariae et reliquorum decimo tertio, Bohemiae vero anno decimo quarto . . . .

Ferdinandus, m. pr.

Stephanus Sennyey,
eppus Jauriensis

Laurentius Ferenczffy.

Közli: DARÓCZY ZOLTÁN.

BORNEMISZA ANNA CZIGÁNY VAJDÁJA.

Én kapocseli Serban Komsucz boer adom tudására mindeneknek az kiknek illik, hogy in hoc anno praesenti 1679. die 6. Maji az én kglmes asszonyom tek. ngos Bornemisza Anna mlgos erdélyi fejedelem asszony ő nga kegyelmességéből állíttatván tek. nemz. Bethlen Gergely fogarasi főkapitány uram által az fogaras földi cigány vajdaságnak hivataljában, én is azon hivatalt szabad jó akaratom szerint vállaltam fel magamra. Esküszöm azért az élő istenre, ki atya, fiu, szent lélek, teljes szent háromság, egy bizony örök isten, hogy ezen hivatalomban is megirt kglmes asszonyomhoz igaz és hív leszek, az kezem alatt levő cigányokat az ő ngok várához az szükségnek mivoltához képest szép igazságos renddel szolgáltatom, boszúságból, magam hasznának miveltéséből, avagy egyéb tekintetekből őket mód és rend kívül való szolgálatra nem hajtom és nem erőltetem, őket azért nem zaklatom, nem sanyargatom, sem pedig olyan dologért meg nem károsítom, hanem mind azokban s mind pedig az vétkekért való birságlásokban igazságos módot tartok és követek, s alattam való vicémmel is azon dolgokat követtetem, semmi újítást az szolgáltatban és egyéb exactiókban, s egyebekben is rajtok nem kezdek, s el sem követek, az töllök exigálandó adót és egyéb szokásos contributiókat töllök igazságosan felszedem, s azokat is kglis asszonyomnak és megirt kapitányának annak idejében adminisztrálom, alattam levő vicémnek is az cigányokon semmi rend kívül való exactiókat és insolentiákat tenni nem engedek, ha pedig olyant látnék rajtok elkövetni, az viceségből is az olyanokat mellőlem amoveálok. Melyeket hogy ha vel in toto vel in parte violálnék, excessusimnak meritumához képest comperta rei veritate mint reversalisát általhágó szolga pro quantitate delicti megemlített főkapitányom által az büntetésre vigore saltem praesentium litterarum reversalium, exclusis omnibus iudiciis remediis et nobilitari praerogativa reá vonattathassam, és az szerént büntettethessem, valamint abbéli excessusim magam kötelezéseem szerént érdemlenék. Mely dolgokra ezen reversálimom által kötelezem magamot és isten engem úgy segéljen, s ügyis adja lelkem idvességit, az mennyiben én is ezen reversálimomhoz alkalmaztatom magamot, és alattam való vicémmel is azon dolgokat igyekezem megtartatni. Datum Fogarasini anno et die in praenotatis.

Coram nobis fide mediante subscribentibus.

Nicolao Uzoni, m. p.
(P. H.)

Ladislao Luczay, m. p.
(P. H.)

B. S., m. p.
(P. H.)

(Eredeti gr. Kemény J., Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. köt.)

ZRÍNYI MIKLÓS PÁLYÁJÁNAK VÉGE.

1664 APRIL—NOVEMBER.

(Közlemények a vatikáni levéltárból.)

A második Zrínyi Miklós, szintúgy mint hasonnevű nagy-
őse, a törökök ellen viselt háborúkban véghezvitt dicső tettei-
vel az egész keresztény világ tiszteletteljes érdeklődését irá-
nyozta magára.

Természetesen az ő tevékenységét, erőfeszítéseit és diadalait
sehol sem kísérték olyan élénk és jóakaró figyelemmel mint
Rómában, a hol a hazájának tett szolgálatait a kereszténység
és az egyház körül szerzett érdemek gyanánt is méltányolták.

Épen ez a felfogás készítette VII. Sándor pápát, 1664
tavasz nyíltával, arra, hogy elismerését és jóindulatát, melyet
bécsi nuntiusa útján ismételten hozott Zrínyi tudomására:
most közvetlenül ő hozzá intézett iratban fejezze ki.

Magasztalásokkal halmozta el őt, »a kinek csak neve is
a hatalmas ozmanokat rémülettel, a keresztény világot remény-
séggel tölti el«. Buzdítja, hogy »az örök dicsőséghez vezető
úton« mind előbbre haladjon. Őt, családjának összes tagjait,
névszerint öccsét Pétert, atyai jóindulatáról biztosítván »szent
Péter pártfogása és védnöksége« alá fogadja. Egyuttal meg-
szentelt ájtatossági tárgyakat küld és búcsúkat engedélyez néki.

Az egyház feje kitüntető figyelmének ez a nyilatkozása
alkalmasabb pillanatban nem kereshette volna föl a hős vezért,
mint épen most, amikor őt 1664 május elején, Kanizsa alatti
táborában mélyen elkeseredve és elcsüggedve találta. Az egyet-
len derült napsugár volt ez, mely pályája alkonyán az irigy-
ségtől és féltékenységtől a láthatárra idézett sötét felhőkön
keresztül tört.

A bécsi miniszterek Zrínyi iránt régtől fogva bizalmatlansággal viseltettek, a melyet roszakarók gyanításai ápoltak. Az 1663. év nyarán arról suttogtak a bécsi udvarnál, hogy a horvát bán Magyarországon fölkelést készül támasztani, és Bethlen Gábor példájára királylyá kikiáltatni magát; hogy erre öccse Péter gróf unszolja, a ki az osztrák uralkodóház irányában ellenséges állást elfoglaló német fejedelmekkel összeköttetésben áll.¹⁾

Ezen bizalmatlanságnak az volt következménye, hogy Zrínyi hadi vállalataiban sem a bécsi hadi tanács, sem a Magyarországon működő császári tábornokok részéről a kellő támogatásban nem részesült. Magára hagyatva, pénz és lőszer hiányában imént kénytelen volt Pécs ostromát abbahagyni, és most Kanizsa vívásában szintén lemondott a siker reményéről. A pápához intézett köszönő levelében is kifejezve találjuk elcsüggedését. De egyúttal hangsúlyozta, hogy a szent-atyá kitüntetésében új ösztönt találván, ezentúl még buzgóbban kíván a kereszténységnek szolgálni, kész lévén »utolsó cseppvérét is ontani«.

Néhány héttel utóbb történt, hogy a török nagyvezér Zerín várát megvívta és lerontotta. A fájdalom érzéséhez, amit ez a súlyos csapás Zrínyi lelkében támasztott, a felháborodás csatlakozott, Montecucoli tábornagy eljárása fölött, a ki hatalmas sereg élén néhány mértföldnyi távolságban, tétlen szemlélője volt az eseménynek.

Zrínyi Bécsbe sietett, hogy panaszát a király elé terjessze, s egyúttal előadja követeléseit, a melyeknek teljesítésétől tette függővé a király hadi szolgálatában való további működését.

Julius 12-ikén érkezett a császári székvárosba. Az udvar-

---

¹⁾ A bécsi nuntius 1663. július 21-ikén Rómába küldött chiffrirozott jelentésében írja: »Hanno questi signori ministri ombra e sospetto del conte Nicolo di Sdrin bano di Croatia, non già che sia per intendersi con il Turco, ma che possa talvolta suscitare e farsi capo di qualche sollevatione in Ungheria, nutrendo forse pensiero di farsi acclamare e coronare re di quel regno, con l'esempio di Bettlem Gabor e d' altri che in casi simili si sono ribellati; e vogliono molti che a ciò venghi fomentato dal conte Pietro di Sdrin suo fratello che tiene stretta corrispondenza con i principi confederati del Reno . . .« (Vatikáni levéltár. Nuntiatura Germaniae. Vol. 175.)

nál hideg fogadtatásra talált. Annál bőkezűbben halmozta őt el a város lakossága tiszteletének nyilatkozataival. Háza előtt és mindenütt, a hol megfordúlt, tömegesen gyülekezett a nép, lelkes üdvkiáltásokkal kísérvén megjelenését és fogatát.

A bécsi nuntius, *Caraffa* bíbornok, pontos és kimerítő tudósításokat küldött róla Rómába. Egyik jelentéséhez csatolva találjuk azt a nevezetes emlékiratot is, amit Zrínyi a királynak benyújtott.

Julius 19-ikén a nuntius chiffrirozott levélben írja: »Gróf Zrínyi Miklós kikel Montecucoli tábornagy ellen, mert felémészti a sereget, anélkül, hogy vele eredményt vívna ki; úgy hogy ha ő felsége máskép nem intézkedik, minden elvész; ő tehát nem akarván jó hírnevét amit szerzett elveszteni, kénytelen lesz visszavonulni, kardját szegre akasztani. De úgy hallom, az udvar mindenképen ki akarja őt elégíteni, nagy összeget és talán külön hadtestet is rendelkezésére bocsátva, hogy önállóan, Montecucolitól függetlenül működhessék. Igaz ugyan, hogy ezt a szándékot végrehajtani nagy nehézséggel jár; ezért akkorig megállapodás nem történt, és nem is tudom elgondolni, miképen fog ő felsége határozni.«

Augusztus 16-iki (szintén chiffrirozott) jelentésében pedig olvassuk: »Zrínyi Miklós gróf annyira elégtelen az udvarral, hogy engedélyt kért birtokaira visszavonulhatni. Azt mondja, hogy becsülete csorbát szenvedne, ha ezt az életet folytatná, mely inkább udvari emberhez mint katonához illő; és hogy manifestumban az egész világ tudomására fogja hozni a sérelmeket, amiket szenvedett. Porcia herczeg azon van, hogy őt megnyugtassa, és módot keres az ő kielégítésére. Tudják itt, hogy ha a kétségbeesés sugallatait meghallgatja, nagy bajt támaszthat, tekintetbe véve azt a nagy népszerűséget, amit Magyarországon bír, és azt a figyelmet, amit Franciaország és a rajnai szövetség fejedelmei folytonosan tanúsítanak iránta. Az utóbbiak könnyen arra határozhatnak el magokat, hogy hadaikat, melyek jelenleg Montecucoli parancsai alatt állanak, Zrínyi rendelkezésére bocsátják. Könnyen elgondolhatni, hogy ebből ő felségére és az egész kereszténységre milyen károk és veszélyek támadnának. Mindazáltal reméllem, hogy Zrínyi gróf

ezentúl is szokott bölcseséggel fogja eljárását irányozni, és hogy a tőle és elődeitől kitüntetett hűségnek mind fényesebb bizonyítékait fogja nyújtani».

Ebben a reménységében a nuntiuszt megerősítették azok a nyilatkozatok, amiket Zrínyi gróf ő előtt tett. Látogatása alkalmával újból hangsúlyozta, hogy a legnagyobb hálára kötelezte őt a szent atya levele, melyet — úgymond — jónak látott másolatokban országszerte terjeszteni; és hogy hálás érzelmeinek bebizonyítása végett kész vagyonát és életét a kereszténység javára áldozni föl!

Zrínyi augusztus 21-ikén elutazott Bécsből muraközi birtokaira.

Két nappal utóbb a nuntius chiffrirozott jelentésében írja, hogy elégtelenül hagyta el a székvárost, mert kívánatai közül egyetlen egyet sem teljesítettek. »És habár — úgymond — többek előtt kinyilatkoztatta, hogy mint ő felségének leghívebb alattvalója kíván élni és halni: könnyen megtörténhetik, hogy tétlenségében a kétségbeesés uralomra jut lelkében. Igaz ugyan, igényei nagyok és túlzottak voltak, és vagy teljesítésök lehetlensége vagy a helyes kormányzat szabályai miatt utasítottak el; de a jelen körülmények között talán kívánatos lett volna, hogy módot találjanak őt legalább némi részben kielégíteni. Erre irányozza most igyekezeteit az esztergomi érsek úr, de a siker kilátása nélkül.«

És csakhamar megszólalt ismét a gyanúsítás hangja. Szeptember 13-ikán Caraffa bibornok titkos jegyekre bízta a következő tudósítást: »Híre jár itt, hogy Zrínyi Miklós gróf a törökökkel érintkezésbe lépett és tárgyalásokba bocsátkozott. A gyanút megerősíteni látszott az a körülmény, hogy nejét Magyarországból Horvátországba küldötte. De szoros utánjárás után arról győződtem meg, hogy a hír teljesen alaptalan.

»Bizonyára sem ő felségére, sem a kereszténység ügyére nézve nem előnyös, hogy ilyen tekintélyes és kiváló férfiút tétlenségben hagynak, a ki azután a kétségbeeséstől legyőzve hátat fordíthatna és sok bajt idézhetne elő. Ezért kívánatos volna, hogy neki valamely formában elégtételt nyújtsanak. Ezt holnap egész világosan megmondom herczeg Porciának.«

És két héttel utóbb, szeptember 27-ikén jelenti:

»Zrínyi Miklós gróf, ki tétlenül él Horvátországban, roszakarói részéről folytonosan rágalmaztatik, a közügynek és ő felségének jelentékeny kárait. Többször szólottam ez ügyben Porcia herceggel. Ez azt a szándékát nyilvánította, hogy igyekezni fog, a mennyiben a jelen szorult viszonyok engedik, a gróf igényeinek kielégítését eszközölni. És ha a gróf kívánatait arra szorítja, a mi észszerűen lehetséges, meg vagyok arról győződve, hogy könnyen czélt ér az udvarnál. Én részemről nem fogom elmulasztani, hogy kívánatait alkalmas módon támogassam, illő ügyességgel és körültekintéssel, amint ezt nékem Eminentiád kötelességemmé teszi.«

Ugyanis Chigi bibornok állam-titkár szeptember 6-án a következő titkos jegyzéket intézte a nuntiushoz:

»Ő szentsége élénk sajnálattal értesült arról, hogy Zrínyi Miklós gróf elégületlenül és elkeseredve távozott az udvarból. Ő szentsége azt hiszi, hogy tekintettel a gróf kiváló érdemeire, a nagy hírre, a minek örvend és a súlyos károokra, a miket szenvedett, kívánatos lett volna ő felsége érdekében is, hogy őt, a mennyiben a jelen helyzet megengedi, kielégítsék. És ezért, ha Eminentiád ügyes közbenjárásával elősegíthetné azt, hogy a gróf kielégíttessék és szolgálatai igénybevéttessenek: ő szentségének óhajtasát teljesítené.«

A következő két hónapban a nuntius jelentései és az államtitkár jegyzékei Zrínyiről hallgatnak. November 29-ikén viszi meg Rómába a nuntius jelentése Zrínyi halálának hírért. A gyászos eset elbeszélésében ismert részletekkel találkozunk. Az a gyanú, hogy merényletnek esett áldozatúl, fel sem merült. A gyáshír hatásáról, amit Bécsben idézett elő, ezeket írja: »Nem vagyok képes híven leírni azt a szomorúságot, amit az udvar és az egész lakosság érez annak a nemes lovagnak és hadvezérnek halála fölött, aki rendkívüli vitézségével olyan félelmessé tette magát, hogy a törökök talán ennek a szerencsétlen esetnek jobban fognak örülni, mint a rájuk nézve annyira előnyös békekötésnek!«

És a rendes jelentéshez titkos jegyekben a következőket csatolja:

»Ő felsége előtttem nagy sajnálkozással beszélt gróf Zrínyi Miklós halála felől, a csillagokig magasztalván mind vitézségét, mind pedig azokat a jó szolgálatokat, a miket minden időben a felséges uralkodó háznak és az egész kereszténységnek tett.

»Mindazáltal nem hiányoznak roszakaratú emberek, a kik ezt a nemes lovagot még most is rágalmazták, mintha lelkében azt a tervet táplálta volna, hogy az országban bírt pártjától, Francziaország és Velence támogatása mellett, Magyarország királyává kiáltatja ki magát. De minden értelmes ember védelmezi őt, és erőteljesen tesz tanúságot az ő hűségéről!«

A bibornok-államtitkár december 20-iki jegyzékében válaszolja, hogy a gyász hír »senkit sem érinthetett fájdalom-sabban mint ő szentségét, a ki ezen vitéz és annyi jeles tulajdonságokkal ékeskedő lovag iránt a leggyengédebb érzelmeket táplálta.

»Nem kételkedik ő szentsége, hogy ő felsége és az egész császári udvar azon tiszteletnél fogva, melylyel iránta viseltettek, súlyosan érezték a veszteséget. De ily csodálatos szerencsétlenséggel szemben, a mély részvét mellett, Isten akaratában meg kell nyugodnunk!«

Zrínyi Péter gróf ezalatt illőnek találta, hogy dicsőült bátyjának »vadkan-vadászaton bekövetkezett szerencsétlen és váratlan kimúltát« a pápának levélben bejelentse, kérvén, hogy az elhunytról imádságaiban emlékezzék meg, és családjától pártfogását ezentúl se vonja meg.

A pápa 1665. január 6-án kelt brevéjében válaszolt. Fájdalmát tolmácsolván biztosította a grófot, hogy az elhunyt lelki üdvösségeért buzgón imádkozott, őt pedig egész családjával együtt atyai szeretettel karolja föl.

I. 1664. ápr. 19.

VII. Sándor pápa gróf Zrínyi Miklóshoz.

Dilecto filio Nobili Viro Comiti Nicolao Sirinio Croatiae Bannio.

Alexander Papa VII.

Dilecte fili nobilis Vir salutem etc. Insigni virtuti et incomparabili fortitudini nobilitatis tuae, quae sanctae fidei pro virili tuendae se penitus addixit, atque devovit, illustria

quoque pontificiae caritatis documenta plane debentur. Etenim nullam his tam difficilibus reipublicae Christianae temporibus e Germania nuncium audimus sine aliquo praeclaro benefacto tuo, quod omnes omnium voces, laudesque concelebrent, adeo ut vel hominis unius fama, et ipsi Ottomanorum potentiae timorem incutere, et orbi Christiano spem et animos addere videatur. Age igitur dilecte fili, recte coeptum ad veram et perennem gloriam iter constanter urge; certus, nulla alia te ratione melius et facilius qua nomen inclytum saeculis universis commendare, qua coelesti patriae te ipsum asserere posse, cum praesertim plures alios ad eiusdem pietatis egregium decus provoces, ac inflammes, inter quos excellit praestantissimus Vir, comes Petrus frater vere germanus tuus, quem cum omni Domo Religiosissima tua praecipuo Paternae voluntatis affectu complectimur, et in Sancti Petri Protectionem et Clientelam animo peramanti recipimus. Coeterum amoris nostri pignus munuscula quae mittimus accipe, exigua illa quidem, sed sacris benedictionibus et indulgentiis, quas Diploma declarabit, praetiosiora facta. Porro Deum exercituum enixe precamur, ut Nobilitati tuae strenue praelianti praelia sua omnipotenti dextera usque praesto esse velit. In quam profecto rem conatibus aequae piis ac generosis tuis Apostolicam benedictionem ex omni Corde largimur.

Datum Romae apud sanctam Mariam maiorem sub annulo piscatoris die 19. Aprilis 1664., pontificatus nostri anno decimo.

(Egykorú másolata a vatikáni levéltárban. Epistolae ad Principes. Alexandri VII. annus IX. et X. fol. 121.)

II. 1664. ápr. 19,

Chigi bibornok-államtitkár Caraffa bécsi bibornok-nuntiushoz.

Dell'Emo Card. Chigi a Monsig^r Nuntio all'Imperatore Sig^r Card. Caraffa.

In foglio alli 19 Aprile 1664.

Per le continue relationi, che vengono quà tanto da V. E. come d'altre parti del molto valore et applicatione, che impiega il Sig^r Conte Nicolò di Sdrino nella presente guerra contro il Turco, essendosi indotto l'animo zelantissimo di Nostro Signore ad usare verso questo Cavaliere qualche dimostrazione per tanto più animarlo ne'sue generosi pensieri, et alla difesa della Causa publica, a tal effetto gli manda l'aggiunta scatolina con alcune divotioni, acciò habbia anche

questa Caparra del suo paterno affecto; e premendo molto a Sua Beatitudine, che li pervenga quanto prima, e con sicurezza, d'ordine della medesima l'indirizzo a V. E. perché si compiacia di prendersene la cura inviandola al detto Sig^r Conte conforme alla sua prudenza medesima parerà mentre per maggiore informatione dell'E. V. si manda ancora copia dell'istesso Breve, che gli scrive Sua Beatitudine quale è accluso nella stessa scatola.

(Egykorú másolat a vatikáni levéltárban. Nuntiatura Germaniae vol. 33. fol. 157.)

III. 1664. máj. 21.

Gróf Zrínyi Miklós VII. Sándor pápához.

Beatissime Pater.

Sanctitatis vestrae litteras et diploma, una cum sacris muneribus, filiali qua par est reverentia et demissione recepi, quae mihi ac toti familiae meae erunt tamquam thesaurus inestimabilis, non tantum quod a pontifice maximo sed et a pontifice vere optimo transmissa sunt, cuius eximia bonitas et praeclarae virtutes pridem hemispherio nostro ita innotuerunt, ut ipsi catholici nominis ac Romanorum antistitum jurati hostes tam conspicuae veritati victas debeant dare manus, et christiani omnes summopere gaudeant hoc calamitoso tempore, quo barbari et infideles patrimonium Christi diripere et depraedari moluntur, talem ac tantum nactos esse patrem et pontificem, cuius summo zelo et sollicitudine in uniendis regum principumque viribus et animis sperandum sit communem christianitatis hostem debellatum iri, contra quem esto ego ab ineunte adolescentia praestare conatus sim, quae tenuitas mea potuit, quod perexiguum esse fateor; adhuc sanctitas vestra sua paterna gratia et benignitate ulteriores mihi addidit stimulos ad me de christianitate et sancta matre ecclesia merendum, ita ut pro eius bono et exaltatione ultimam sanguinis mei guttam effundere paratus sim. Caeterum si de armorum nostrorum statu quidpiam communicare ausim, humillime facio. Jam vigesimus agitur dies, quo fortalitium hoc Canisense cinctum et obsessum habeam, quod profecto tam inexpugnabile non est ut capi non possit, at milite aliisque omnibus requisitis ita destitutor, ut prosperus exitus vix sit expectandus. Spero tamen, quod Deus exercituum rerum omnium indigentiam speciali assistentia sit suppleturus, idque eo firmitus mihi persvadeo, quod jam e vicinis provinciis praetacta

requisita mihi promittantur. Deus sanctitatem vestram ad bonum reipublicae christianae diutissime conservet.

Sanctitatis vestrae

Ex campo ad Canisam 21. Maji 1664.

humillimus servus et filius

C. Nicolaus a Zrin.

(Eredetije, egészen Zrínyi saját írása, vatikáni levéltár. Litterae Principum. vol. 87.)

IV. 1664. jun. 6.

A bécsi nuntius az államtikárnak.

Emin^{mo} R^{mo} Sig^r mio Oss^{mo}.

Il Sig^r Conte Nicolò di Sdrin, che ha sommamente gradito l'honore fattogli da Nostro Signore, mi scrive con termini, e con espressioni d'infinite obligationi, come credo che faccia con la congiunta responsiva al Breve della S^{ti} sua, havendola mandata a me per il sicuro recapito. E con ricordare a V. Em^{za} la mia singolar divotione, resto baciandoli humilissimamente le mani. Lintz 6 Giugno 1664.

D. V. Em^{za}

hum^{mo} dev^{mo} servitore

C. Card. Carafa.

(Eredetije a vatikáni levéltárban. Nuntiatura Germaniae vol. 176.)

V. 1664. jun. 28.

A bibornok-államtikár a bécsi nuntiushoz.

Lettera sottoscritta dall'Emo Card. Rospigliosi in assenza dell'Emo Card. Chigi al Card. Carafa.

Il Sig^r Conte Nicolò di Sdrino ha inviato sua reverente lettera a Nostro Signore in espressione del devotissimo ossequio, con che ha ricevuto le gratie di S. Sta del Breve e delle devotioni trasmesse col mezzo di V. Em^a. E stata dalla Sta S. ricevuta la lettera di S. Ecc^a con particolar gradimento, il che io ho stimato mio debito di rappresentare all'E. V., e le bacio humilissimamente le mani. Roma 28. Giugno 1664.

(Egykorú másolata a vatikáni levéltárban. Nuntiatura Germaniae. vol. 33. fol. 173 t.)

VI. 1664. jul. 12.

A bécsi nuntius a bibornok-államtikárhoz.

Emin^{mo} e R^{mo} Sig^{re} mio Oss^{mo}.

Oltre quello, che con la passata significai a V. Em^a della caduta del forte di Sdrin, devo hora soggiungerle, che il

nemico se ne rese padrone al primo assalto, in riguardo che una parte della guarnigione non volse combattere, anzi buttate l'armi, postasi in fuga, diede campo a cinque Gianizzeri di salire nel Boluardo, che aperto l'adito à gli altri posero il tutto in confusione, et in tale scompiglio, che tra morti, feriti, prigionieri, e sommersi nel fiume, si fa conto, che siano più di 1500 huomini, fra quali 25 offitiali. Il primo Visir doppo d'haver conosciuto, che il posto non era d'alcun rilievo, comandò, che fusse demolito, come sarà già seguito; mentre con lettere del campo dè del corrente si ha, che haveva fatto volare il Boluardo con le mine, e che si disfaceva il resto con gran sollecitudine, senza però sapersi verso qual parte pensasse poi di voltarsi, dicendo solamente, che sarebbe passato a Buda con tutta l'armata per poter operare contro l'Ungheria in sito più largo di foraggi e più comodo alla provisione di viveri col beneficio del Danubio, già che nelle vicinanze di Canissa era tale la penuria, che provava la soldatesca dè gli uni, e dè gli altri, che con difficoltà vi potria lungamente sussistere; si haveranno nondimeno ben presto più certe notitie dè suoi disegni, e secondo i suoi ardamanti si anderà movendo, e regolando l'esercito Cesareo.

In questo punto è capitato qui il Sig^r Conte Nicolò di Sdrin per dar distinta relatione a S. M^{ta} dè gli affari di Croatia, e per dolersi forse del Sig^r General Montecuccoli. conchi non ha passato mai buona corrispondenza. Egli ha mandato subito a darmi conto del suo arrivo, mà non havendolo ancora veduto, non sò qual sià stato il suo vero motivo di portarsi alla Corte, riservandomi di riferirlo à V. E. con la seguente, et in tanto le dò parte della recuperata salute del Sig^r General Susa, e le bacio humilissimamente le mani. Vienna 12 Luglio 1664.

Di V. Em^{za}

hum^{mo} dev^{mo} ser^{re}
C. Card. Carafa.

(Eredetije a vatikáni levéltárban. Nuntiatura Germaniae vol. 177.)

VII. 1664. jul. 19.

A bécsi nuntius rendes jelentése a bibornok-államtitkárhoz.

Emin^{mo} e R^{mo} Sig^r mio Oss^{mo}.

Il Sig^r Conte di Sdrin ha presentato a S^a Maestà una scrittura del tenore dell'annessa copia, che mando a V^a Em^a per renderla informata di quanto egli suppone, che sià seguito nell'infelice esito dell'assedio di Canissa, e nello perdita del

suo forte. Nell'audienza S. M^{ta} l'accolse con dimostrazioni d'affetto, e di stima, come Viene anco trattato da tutti li Ministri della Corte, et il popolo corre a vederlo acclamando talmente la sua virtù, la sua fama che bene spesso centinaia di persone seguitano la sua carrozza, o si mettono incontro la sua Casa per rimirarlo ogni volta, che si affaccia alla finestra. Con che resto baciando a V. Em^a humilissimamente le mani. Vienna 19. Luglio 1664.

Di V. Em^{za}

hum^{mo} dev^{mo} servitore
C. Card. Carafa.

(Eredetije a vatikáni levéltárban. Nuntiatura Germaniae vol. 177.)

VIII. 1664. jul. 19.

A bécsi nuntius chiffrírozott jeletése a bibornok-államtitkárhoz.

Di Vienna dal signor cardinale Carafa á 19 Luglio 1664
Decifrato 6 Agosto.

Il conte Nicolo di Sdrin esclama contro il mariescallo Montecuccoli, dicendo che consuma l'esercito senza mai operar niente di buono, e che quando sua maestá non piglierá altra resolutione ogni cosa anderá in precipitio e che egli per non perder quel credito che si é aquistato si vede costretto di ritirarsi á casa e di depositar la spada ad un chiodo; ma sento che la corte voglia in ogni conto sodisfarlo e che á tal effetto pensi di darli una grossa somma di denaro, assegnandoli anco forse un corpo d'armata che habbia da esser comandato da lui solo indipendentemente dal Montecuccoli. È ben vero che essendo ciò difficile á mettersi in pratica, non si é sin hora determinata cosa aluma, né só qual partito sia per pigliare sua maestà.

(Egykorú irat a vatikáni levéltárban. Nuntiatura Germaniae vol. 175.)

IX. 1664. jul. 19.

A bécsi nuntius jelentéséhez mellékelt tudósítás.

Vienna 19. Luglio 1664.

Sabbato passato capitò in questa Città il Conte Nicolò di Sdrino per rappresentare à S. Maestà il miserabile suo stato, et il danno patito non solo per lo perdita del forte, ma anche per la lunga dimora che nell' Isola ho fatto tutta l'armata Cesareo, con che si è ridotto a signo, che più non può far capitale alcuno ne de suoi beni, ne de suoi sudditi, e

soldati, la maggior parte fuggiti e sbanditi. Ponderando però S^a Maestà quanto importi a quelle frontiere, che questo suo valoroso ministro non resti abbandonato, si crede che gli sia per fare un considerabil donativo di contanti, e concedere un buon rinforzo di gente, sollevandolo, et assistendolo per quanto lo permetteranno le presenti congianture, per le quali si è la Maestà Sua indotta a tassare proportionatamente di buone somme tuttî i sudetti Ministri Camerali, formandone nota distinta di proprio pugno.

Vien avvisato dall' Ungheria Superiore che si ritrovassero all' assedio di Leventz X^m Turchi, e che quella Piazza stasse però in gran pericolo di ricadere nelle mani del nemico, onde si è mandato ordine a due regimenti, che si vadano a congiungere col General Suso et a S^a Eccellenza che veda in ogni conto di soccorrerla.

Del Primo Visir non s'intende che habbia sin hora fatto molto viaggio, ma intanto corre voce che si sia impadronito di piccola Comorra, la quale difesa per lo passato dal valore del Conte Bodiani di cui era sede principale, serviva a quei confini d'antemurale alle scorrerie de Turchi. Le barche che si erano preparate nell' Arsenale sono in questa settimana uscite per esser pronte all' operatione, che di tempo in tempo si anderanno riconoscendo proprie di esse.

(Eredetije a vatikáni levéltárban. Nuntiatura Germaniae. vol. 177.)

X. 1664. jul. 26.

A bécsi nuntius a bibornok-államtitkárhoz.

Emin^{mo}. R^{mo}. Sig^r. mio Osservand^{mo}.

Persiste la Corte in voler sodisfare, e tener contento il Sig^r. Conte Nicolò di Sdrino, ma fin hora non trova la strada, nè il modo, che possa essere di suo gusto e di publico servitio; e se bene egli mostra di vivere risegnatissimo nella volontà di S^a Maestà, gli pare però strana ogni dilatione. Con l'occasione, che fu Mercordì a favorirmi, si dichiarò infinitamente obligato alla benignità di Nostro Signore per il regalo, che si degnò di farli accompagnato con un Breve, così espressivo del suo Paterno affetto, che stimò bene di farne correr copia per tutto il Regno d' Ungheria, dicendomi, che non poteva corrispondere, nè dar maggior segno della sua osservanza verso Nostro Signore, se con spargere il sangue, et inpiegar la vita, e le sue sustanze in sollievo della Christianita, come haveva fatto per il passato, et era prontissimo di fare anco in avvenire sino all' ultimo spirito, all' incontro dell' amore.

che Nostro Signore gli portava, e della stima ben grande, che faceva della sua virtù, e del suo singolar merito. Rappresentandolo a V. Em^a per renderla del tutto informata, e le baciò humilissimamente le mani. Vienna 26 Luglio 1664.

Di V. Em^{za}

hum^{mo} dev^{mo} servitore
C. Card. Carafa.

(Eredetije a vatikáni levéltárban. Nuntiatura Germaniae vol. 177.)

XI. 1664. a u g. 9.

Sottoscritta dall' Emo Card. Rospigliosi in assenza dell' Emo Card. Chigi al Card. Carafa.

Con benigna attenzione ha sentito Nostro Signore il contenuto così della scrittura che dal Sig^r Conte Nicolò di Sdrin è stata presentata à S. M^{to} come della lettera, con la quale si è degnata V. Em^o d' accompagnarla; essendosi S. Beatitudine compiaciuta molto delli applausi, che riceve il medesimo Sig^r Conte in cotesta Corte. Rassegno all' E. V. l'ambitione continua che ho dell' honore de' Suoi comandi e supplicandola a compartirmeli a proportion de' obblighi infiniti che tengo di servirla, bacio a V. E. humilissimamente le mani. Roma 9. Agosto 1664.

(Eredetije a vatikáni levéltárban. Nuntiatura Germaniae vol. 33. f. 181.)

XII. 1664. a u g. 16.

A bibornok-államtitkár a bécsi nuntiushoz.

Sottoscritta dall' Emo Card. Rospigliosi in assenza dell' Emo Card. Chigi al Card. Carafa.

È stata a Nostro Signore di molto compiacimento la nuova espressione, che il Sig^r Conte Nicolò di Sdrin ha fatto a V. E. dell'ossequio con il quale corrisponde all'affetto che Sua Beatitudine li porta, et alla stima che fa del merito e valor suo. Si compiacerà V. E. di testificargliela in ogni occasione mentre io valendomi della presente per supplicarla del favor de' suoi comandi da me desiderati a proporzione de' obblighi infiniti che tengo di servirla, bacio a V. E. humilissimamente le mani. Roma 16 Agosto 1664.

(Egykorú másolata a vatikáni levéltárban. Nuntiatura Germaniae vol. 33. f. 182.)

XIII. 1664. a u g. 16.

A bécsi nuntius a bibornok-államtitkárhoz.

Di Vienna dal signor cardinale Carafa, à 16 Agosto 1664.
Decifrato à 3 Settembre.

Il conte Nicoló di Sdrino si chiama talmente disgustato dalla corte che dimanda licenza di potersi ritirare alla propria casa, dicendo che non comple al honor suo d'haver da vivere qui piu da cortegiano che da soldato, e che deve almeno con un manifesto far apparire al mondo il torto che gli vien fatto. Má'il signor principe di Porzia procura l'indolcirlo e di trattenerlo per vedere se si trovasse modo di poterli dar sodisfatione, conoscendo che s'egli si lasciasse alla fine vincere dalla disperatione potra fase del male assai per il gran segvito, che tiene nel regno d'Ungheria, e per le cortesie et offerte che di continuo riceve dalla Francia e da i principi collegati del Reno, quali per aderire à i suoi sentimenti si risolveriano facilmente di ordinare alle loro truppe che dovessero in avvenire militar sotto la sua direttione e comando e non sotto quello del conte Montecuccoli, et in tal caso piu vostra eminenza ben considerare e prevedere i danni et i pregiudittii che per ogni verso ne resultariano alla maestá dell'imperatore et alla christianitá. Spero nondimeno che il conte di Sdrino sia per governarsi con la solita sua prudenza e che habbia da dar sempre maggiori riprove della fedeltá che è stata praticata da lui stesso e da tutti i suoi predecessori.

(Egykorú irat a vatikáni levéltárban. Nuntiatura Germaniae vol. 175.)

XIV. 1664. a u g. 23.

A bécsi nuntius a bibornok-államtitkárhoz.

Di Vienna dal signor cardinale Carafa, 23 Agosto 1664.
Decifrato 6 Settembre.

Il conte Nicolo di Sdrino dopo di haver presa licenza da sua maestà s'incaminó giovedì¹⁾ mattina alla volta de suoi beni di Croatia mal sodispatto e poco contento de i trallamenti della corte, mentre non ha potuto conseguire niuna delle sodisfationi che desiderava. E sebene si è dichiarato con molti si voler vivere e morire fedelissimo suddito di sua maestà, potrebbe nondimeno nell'otio lasciarsi vincere dalla disperatione, Vero è che le sue pretensioni erano cosi alte et

---

¹⁾ Augusztus 21.

esorbitanti che ò per impossibilità ò per regola di buon governo, non si potevano mettere in prattica, mà nelle congiunture presenti compliva forse di trovar temperamento per consolarlo se non in tutto almeno in qualche parte, come lo procura hora monsignor arcivescono di Strigonia, senza però apparenza ò speranza di frutto.

(Egykorú irat a vatikáni levéltárban. Nuntiatura Germaniae vol. 175.)

XV. 1664. szept. 13.

A bécsi nuntius a bibornok-államtitkárhoz.

Di Vienna dal signor Cardinale Carafa à 13 Sesseembre 1664.
Decifrato à 2 Ottobre.

Corre qui voce che il conte Nicolò di Sdrino habbia introdotta qualche intelligenza e negotiatione con i Turchi et il sospetto si è poi aumentato dal vedersi che habbia egli levata la sua moglie da Ungheria e fattala ritornare in Croazia, mà per molte diligenze che io habbia usato, non trovo che ciò habbia minimo fondamento. E benvero che non comple a sua maestà ne alla christianità di lasciare quasi in abbandono un soggetto di tanto seguito e valore, che vinto dalla disperatione potrebbe voltar le spalle e far del male assai, convenendo di darli in qualche forma sodisfatione, come penso di dirlo domattina molte chiaramente al signor principe di Porzia.

(Egykorú irat a vatikáni levéltárban. Nuntiatura Germaniae vol. 175.)

XVI. 1664. szept. 27.

A bécsi nuntius a bibornok-államtitkárhoz.

Di Vienna dal signor cardinale Carafa à 27 Settembre 1664.
Decifrato à 16 Ottobre.

Il conte Nicolò di Sdrino che se ne vive otioso in Croazia viene continuamente calunniato da suoi malevoli con notabil pregiudizio della causa publica e del servitio di sua maestà; mà il signor principe di Porzia, con che nè ho più volte parlato, mostra di voler procurar le sue sodisfationi in tutto ciò che si possa praticare nell'augustie de tempi presenti. E se egli vorrà contentarsi del possibile e delle cose ragionevoli, mi persvado che sia per ottenerle facilmente dalla corte: come io non lascerò di promuovere opportunamente il suo

desiderio con quella destrezza e circospettione che conviene e che mi viene imposta da vostra eminenza.

(Egykorú irat a vatikáni levéltárban. Nuntiatura Germaniae vol. 175.)

XVII. 1664. szept. 6.

A bibornok-államtitkár a bécsi nuntushoz.

A 6 Settembre 1664. Al signor cardinale Carafa.

Dispiace molto al nostro signore sentire che il conte Nicolò di Sdrino sia partito da cotesta eorte malcontento e poco sodisfatto, credendo sua santità che convenisse al buon servitio di sua maestà medesimo di tenerlo in qualche maniera appagato, impiegandolo almeno in quel miglior modo che permettesse lo stato presente delle cose, col rigvardo al valor suo, al gran concetto in che universalmente è tenuto et alli gravi danni che ha patito. E però dove vostra eminenza credesse di potergli giovare, interponendo destramente i suoi offitti acciò sia adoprato con sua sodisfatione, incontrerà grandemente il gusto di sua beatitudine.

(Egykorú irat a vatikáni levéltárban. Nuntiatura Germaniae vol. 175.)

XVIII. 1664. nov. 29.

A bécsi untius jelentése a bibornok-államtitkárhoz.

Emin^{mo} e R^{mo} Sig^r mio Prone Colendiss^{mo}.

Il Sig^r Conte Nicoló di Sdrino Banno di Croatia, che con tante valorose operationi haveva immortalato il suo nome, si portò Martedì della passata settimana con diversi amici a uno Caccia di Cignali, nella quale volendone seguirar uno di smisurata grondezza che si era ritirato nella parte più folta del Bosco, smontò da cavallo e lasciato i servitori fuori della selva andò solo ad incontrare il Cignale che sentendosi colpire da un Archibugiata, se gli avventò addosso con impeto così grande che lo fece cadere in terra, e feritolo nella gola e nella testa lo privò quasi in un istante di vita, senza poter essere aiutato ne soccorso dei suoi proprii domestici, che capitavano molto tardi al rumore, et in tempo che a pena poté egli proferire poche parole. Non potrei poi abbastanza esprimere a V. Em^a con quant' amarezza sio stata sentita dalla Corte, e da tutto il popolo la perdita, e morte d'un Cavaliere veramente degno e d'un Capitano. che si deve con la sua singolar virtù

reso talmente formidabile, che i Turchi goderanno forse più di questo infausto successo, che della Pace conclusa con vantaggio della Porta. Con sommo mio dispiacere lo rappresento a V. Em^a e le fo humilissimamente riverenza.

Di V. E.

Vienna 29 Novembre 1664.

hum^{mo} der^{mo} servitore obligatissimo

C. Card. Carafa.

(Eredetije a vatikáni levéltárban. Nuntiatura Germinae vol. 177.)

XIX. 1664. nov. 29.

A bécsi nuntius a bibornok-államtitkárhoz.

Di Vienna dal signor Cardinale Carafa à 29 Novembre 1664.
Decifrato à 19 Dicembre.

Ilà sua maestà mostrato con me gran dispiacere della morte del conte Nicolò di Sdrino, lodando alle stelle il suo valore et il buon servitio che haveva sempre prestato alla augustissima casa et à tutta la christianita. Non mancano però da malevoli che procurano di calumniare così degno cavaliere, figurando ch'egli nutrisse nell'animo di farsi un giorno acclamare rè d'Ungheria per mezzo del seguito che teneva nel regno e col fomento che segretamente gli veniva somministrato da Francesi e da Venetiani; mà ogn'uno di savio intendimento lo difende e sostiene con vigore la sua fedeltà.

(Egykorú irat a vatikáni levéltárban. Nuntiatura Germaniae vol. 175.)

XX. 1664. decz. 20.

A bibornok-államtitkár a bécsi nuntiushoz.

Sottoscritta dall'Emo Card. Rospigliosi in assenza dell'Emo Card. Chigi al Card. Carafa.

Sin dalla settimana passata per via di Venetia giunse qua l'avviso dell'infausto e deplorabil caso, che hora nuovamente ne rappresenta V. E. del povero Conte Nicolò di Sdrino, che Dio habbia in Cielo, e se veruno l'ha inteso con amarezza d'animo, si può dire Nostro Signore per l'affetto tenerissimo, che haveva ad un Cavaliere così valoroso, e dotato di tante buone parti come era il sodetto. Non dubita però che per il medesimo rispetto non sia anche stato grande il dispiacere, che ne haverà provato S. M. Cesarea, e tutta l'Imperial Corte, dove tanto veniva stimato il medesimo; ma una fatalità si portentosa altro non richiede, che un gran compatimento, et

una perfetta rassegnazione al voler divino, che l'ha permessa. Questo salvi noi da ogni disgratia; mentre a V. E. bacio humilissimamente le mani. Roma 20 Decembre 1664.

(Egykorú másolata a vatikáni levéltárban. Nuntiatura Germaniae vol. 33. fol. 204.)

XXI. 1664. decz. 8.

Gróf Zrínyi Péter VII. Sándor pápához.

Sanctissime Pater.

Ob benignissimum paternum affectum, quo sanctitas vestra dilectissimum meum fratrem Nicolaum comitem a Zrinio prosequatur et ob summam venerationem et filialem cultum, quo ille sanctitatem vestram suspiciebat, intermittere nec debui nec potui, quin eandem certiore facerem de infelici et insperato eius obitu, qui 18 elapsi mensis in aprorum venatione contigit. Rogo humillime sanctitatem vestram, ut ipsius animae refrigerium et benedictionem impertiatur, meque una cum haeredibus et tota familia nostra sub sua paterna protectione benigne servare velit. Nos a maioribus nostris non degeneres, pro defensione sanctae matris ecclesiae et reipublicae christianae quidquid tenuitas nostra potuerit, praestare conabimur, nec non toti domui suae semper devincti erimus. Et ego post oscula pedum maneo Sanctitatis vestrae

Ciaiktorniae 8 Decembris anno 1664.

humillimus servus et filius
Comes Petrus a Zrin.

(Eredetije a vatikáni levéltárban. Litterae Principes vol. 87.)

XXII. 1665. jan. 6.

VII. Sándor pápa gróf Zrínyi Péterhez.

Dilecto filio nobili viro Petro comiti Serinensi.

Alexander papa VII.

Dilecte fili nobilis vir salutem. Nobilitatis tuae litteras de fratris germani tui clarissimi atque fortissimi viri morte non sine gravi sensu doloris plane legimus; nam quo spectate magis eius bellica virtus atque pietatis catholicae studium inclaruit: eo profecto maior fuit et in eius acerbo casu nedum tuae domus, verum etiam totius reipublicae christianae jactura. Nos animae illius aeternam salutem cum speramus, tum etiam praecibus a Domino exquisivimus. Praeterea te

non minus iisdem laudibus et decoribus praecellentem eximio caritatis affectu complectimur, cuius illustria documenta, ubi res tulerit, tam personae quam universae familiae religiosissimae tuae praesto erunt. Interim ad omnes qua spiritualium qua temporalium bonorum gratias, a divina largitate consequendas, apostolicam benedictionem nobilitati tuae peramanter impertimur. Datum Romae apud sanctam Mariam maiorem sub annulo piscatoris die VI. Januarii 1665., pontificatus nostri anno decimo.

(Egykorú másolata a vatikáni levéltárban. Epistolae ad Principes. Alexandri VII. Annus IX. et X. fol. 203.)

Közli: FRANKÓI VILMOS.

SEPSI SZÉK ADOZÁSA ORSZÁGGYÜLÉSI KÖVETEI SZÁMÁRA.

1665—1668.

Egy adat Sepsi székek XVII. századbeli adózására az a kilencz ívnyi eredeti följegyzés, melyet kivonatban az alábbiakban ismertetek. Adófelvetési naplónak is mondhatnám, a mely porta szám alapján készült, a mint ezt mindjárt az elején olvasható megjegyzés, valamint az is bizonyítja, hogy a nevek után a »restat« és »solvit«, s az itt-ott olvasható »elbujdosott« kitételeket későbbben, az adó begyűjtése idején, más tentával írták fel, sőt egy pár helyen pusztá névnel egyebet sem találunk. Nagy terjedelménél fogva elégneek tartottam a kivonatos közlést, a nélkül, hogy ez által a napló értéke legkevésbbé is csökkenne; t. i. a két első datumot kivéve, a hol a falukban a nemeseket név szerint felsorolom, a neveket mindenünne elhagytam s számokban fejeztem ki az adófizetőket, nem tekintvén arra, hogy kik fizettek és kik nem? — minthogy ez a dolog érdemén semmit sem változtat. Annyi bizonyos, hogy hanyag adófizetők akkor is voltak, a kik a napló tanúsága szerint inkább nemes uraim közül kerültek ki. Ettől az elvtől csak ott tértem el, hol az illető adó nemfizetésének megokolása általános érdekű megjegyzésre kényszerítette a perceptort. Ilyen, mikor a szék az országgyűlésre választott követeinek adós; vagy rabokról van szó, a kik »sanczukba szolgálunk«. a kik valószínűleg a II. Rákóczi György szerencsétlen lengyelországi hadjárásának áldozatai.

A »város közti állott« megjegyzés az illetőre nézve a székbe való tartozás megszűntét s a civissé válást, a »jobbágy« szó pedig a székely szabadság önkéntes vagy önkéntelen elvesztését jelenti.

A nemességből, továbbá az egész és fél ekés, marhás és marhátlan osztályokból vegyesen választott bírák, polgárok megnevezése a székely községeknek a maival nagyjában meg-

egyező szervezetét világosítja meg, csakhogy a bíró, úgylátszik, akkor egy személyben adószedő is volt s a polgárokkal együtt adómentes.

Hogy a szék szüksége fedezésére való adózás — mert nem országos adóról van szó — fölvetése az egyesek vagyoni állapota alapján történt, mutatja az, hogy pl. Angyaloson Sebestyén Bartalyus az egész ekések s öcsce István a fél ekések között adózik.

Az »egész ekés« és »fél ekés« jelentését némileg Bocskay Istvánnak 1605. szept. 18-án a hadi segély ügyében a székely székekhez intézett parancsa magyarázza meg,¹⁾ mely szerint »lőfő és szabad székely, a kinek két ekéje jár flor. 2; viszont lőfő és szabad székely, az kinek csak egy ekéje jár egy forintot; az kiknek csak két ökre vagyon akár lőfőnek s akár szabad székelynek, ötven pénzt« tartozott fizetni.

A mi a széknek adózás tekintetében való felosztását illeti, a fölvetési naplóból úgylátszik, hogy Sepsi két adókerületre vagy ha Erdővidéket, respective Miklósvár széket is belé vesszük s naplónk szerint nem jogtalanul: háromra volt felosztva. A napló jobbára ugyanis csak az Olt mentén fekvő falvakat sorolja elé, ellenben a Feketeügy mentén s a déli Kárpátok alján fekvő falvakról mélységesen hallgat.

Mindezek után megemlítem, hogy az országgyűlésekre választott követeknek a naplóba fűzött nyugtatványai szerint a szóban forgó időben Gidófalvy Gábor a szék egyik perceptora.

Hálásan köszönöm Szőrcsey Vincze úrnak Zágónban, hogy ezt a naplót rendelkezésemre bocsátotta.

I.

Anno 1665. die 18. mensis Aprilis az fehérvári gyűlésben választattak Sepsi. székből nemzetes Daczó János uram, Nemes Tamás²⁾ uram az nemesség közül; Fejér Mihály és Sükösd Máté uram az lőfüek közül.

Igírt az szék főtiszt uraméknak egyiknek flor. 60 = hatvan. Ennek negyvenit Sepsiből, az huszát Erdővidékiről kell megadni.

Az nemesség közül választott uraméknak ígértetett flor. 30 singulis.

¹⁾ Orsz. levéltár gyulafehérvári kápt. *Miscell. cista III. fasc. III. nr. 40.*

²⁾ Hibásan János helyett, minthogy 1665. sept. 30-án Nemes János ad elismervényt a pénz felvételéről Gidófalvy Gábor perceptornak.

Az lófűek közül választott uraméknak ígértetett flor. 15 singulis.

Mely felvettetett és ígértetett pénznek perceptiója az Pünkösti György uram és Rophaj Mátyás uram connumeratiójok szerint ekképpen következik:

Vettetett volt az nemes szék erre az gyűlésre:

Nemes emberre den. 25.

Egész ekére den. 20.

Fél ekére den. 10.

Egy marhásra den. 6.

Marhátlanra den. 3.

Á r k o s.

Nobiles: Benkő Rafael uram. Gidófalvi István uram. Veres Péter iunior. Rophaj András. Bedőházi Zsigmond. Kövér István. Vonczi Mihály. Bedőházi Gáborné.

Egész ekés: tizennyolcz és Mihály István udvari hadnagy.

Fél ekés: huszonöt; továbbá: Nagy András polgár, Mihály Kelemen rab.

Egy marhás: hét.

Marhátlan: tizenkettő.

M a r t o n o s.

Nobilis: Gyujtó István.

Egész ekés: négy.

Fél ekés: kettő; továbbá: Fejes András bíró, Nyitray István polgár.

Egy marhás: kettő.

Marhátlan: egy.

I l l y e f a l v a.

Nobiles: Vonczi András. Petke György. Pap István.

Egész ekés: egy.

Fél ekés: három.

Egy marhás: kettő.

S z o t y o r.

Nobiles: Nagy István. Nagy Gergely benn való szolga, tisztartó. Nagy Mihály. Nagy János.

Egész ekés: három, és Száraz György polgár.

Fél ekés: tíz; továbbá: Szotyori Péter bíró, Benkő János polgár.

A l d o b o l y.

Nobiles: Mihálcz Mihály. Bacsoni István iunior. Nagy János senior, bíró.

Egész ekés: kilencz és László János polgár.
Fél ekés: kilencz és Gál István polgár.
Egy marhás: öt és Bacsoni Márton rab.

K á l n a k.

(Nobiles): Bedő Máté rab. Küs István. Kis Jánosné.
Egész ekés: nyolcz és Bedő Bálint polgár.
Fél ekés: négy és Bedő György polgár.

A n g y a l o s.

Nobiles: Forró János uram restat, az szék adós ő kegyelmének.
 Forró András uram restat, gyűlésben volt. Csiszér
 Miklósné. Forró Ferencz.
Egész ekés: nyolcz; továbbá: Fejér Mihály restat, az szék adós
 ő kegyelmének. Tóth Tamás restat, az szék adós
 ő kegyelmének.
Fél ekés: hét; továbbá: Ágh István bíró, László András polgár.
Egy marhás: kettő.
Özvegyek az marhátlan férfiakkal együtt: hat.

S z e m e r j a.

Nobiles: Csákány Pál. Nagy Barabás.
Egész ekés: hat.
Fél ekés: kettő.
Egy marhás: egy.
Marhátlan: egy.

B o d o k.

Nobiles: Mikó Miklós uram. Fodor Márton. Czerjék Balás.
 Czerjék Miklós.
Egész ekés: hét és Pál Ferencz polgár.
Fél ekés: tíz, köztük Henter Gábor, Miklós és János.
Egy marhás: öt.
Marhátlan: tizenhárom és Kovács Miklós polgár.

K i l l y é n.

Nobiles: Székely Bálint uram. Székely György uram. Benkő Pál.
Egész ekés: tizenhárom és Marton Gergely uram restat, praefectus.
Fél ekés: kettő; továbbá: Killyéni Péter polgár, Simon István
 bíró.
Marhátlan: Kádár György polgár.
Egy marhás: egy.

K ö r i s p a t a k.

- Nobiles*: Kálnaki Sámuel uram. Kálnaki János uram restat, rab. Kálnaki Farkas uram restat, Erdővidéken contribuál. Költő Ábel. Tibád Mihály. Nagy Mihályné megholt. Silester András.
- Egész ekés*: hat.
- Fél ekés*: hét; továbbá: Kálmán András és Kús András polgárok.
- Egy marhás*: három.
- Marhátlan*: kilencz.

S z e n t k i r á l y.

- Egész ekés*: öt; továbbá: Sikesd Máté gyűlésben van és Péter György posta.
- Fél ekés*: hat; továbbá: Erdő Pál bíró, Ferencz György, Farkas János polgárok.
- Egy marhás*: egy.
- Marhátlan*: kettő.

O l t s z e m e.

- Egész ekés*: egy.
- Fél ekés*: kettő.
- Egy marhás*: három.
- Marhátlan*: egy.

F o t o s.

- Egész ekés*: kettő.
- Fél ekés*: nyolcz és Balogh Tamás polgár.
- Egy marhás*: egy.
- Marhátlan*: három.

M á l n á s.

- Egész ekés*: négy; továbbá: Bartók András restat, kapitány urammal gyűlésben volt. Bartók Gergely és Imreh Pál polgárok.
- Fél ekés*: egy.
- Marhátlan*: kettő és Bartók Miklós bíró.

Z a l á n.

- Nobiles*: Séra Istvánné asszonyom. Jankó Mihályné asszonyom. Páljános Pál. Szabó Mihály uram. Szabó Zsigmond. Nagy Mihály, várbeli. Nagy István.
- Egész ekés*: három.
- Fél ekés*: hét.
- Egy marhás*: kettő.
- Marhátlan*: hat.

É t f a l v a.

Nobilis: Csiszér Mihály.
Egész ekés: tizenegy; továbbá: Nagy Péter polgár, Erdős De-
 meter bíró.
Fél ekés: öt.
Egy marhás: kettő.
Marhátlan: kettő.

G i d ó f a l v a.

Nobiles: Szonda Tamás uram. Szonda István uram. Szonda
 Gergelyné asszonyom.
Egész ekés: tizenkilencz; továbbá: Köles Péter restat, az szék
 adós ő kegyelmének. Jancsó Péter restat, az szék
 adós ő kegyelmének. Vitályos Miklós restat, az szék
 adós ő kegyelmének.
Fél ekés: tizenhárom és Orbán György polgár.
Egy marhás: kettő.
Marhátlan: tíz.

S z e n t G y ö r g y.

Nobiles: Daczó János uram restat, gyűlésben volt ő ke-
 gyelme. Daczó Péter uram restat, az szék adós
 ő kegyelmének.
Egész ekés: négy.
Fél ekés: kettő.
Egy marhás: egy és Szabó László sanczába szolgál.
Marhátlan: kettő.

Z o l t á n.

Nobiles: Czerjék Pál uram. Benkő János uram.
Egész ekés: kettő.
Fél ekés: egy és Veres Mihály polgár.
Egy marhás: egy.
Marhátlan: kettő.
 Integer pagus non restat.

II.

Anno 1665. die 21. mensis Aprilis az s[zék]gyűlésben
 vettetett fel az neme[sségre] az urnak ő kegyelmének való-
 a[dósság]nak úgymint az 100 forintnak megfizetésére s az
 Dónát Istvánné asszonyom zálagjának kiváltására:

Egész ekére nemes emberekkel együtt den. 25.

Fél ekére den. 12.

Egy marhásra den. 6.

Marhátlanra den. 3.

M a r t o n o s.

Nobilis: Gyujtó István.
Egész ekés: négy.
Fél ekés: kettő; továbbá: Nyitrai István polgár, Fejes András bíró.
Egy marhás: kettő.
Marhátlan: egy.

I l l y e f a l v a.

Nobiles: Voncei András. Petke György. Pap István.
Egész ekés: egy.
Fél ekés: három.
Egy marhás: egy.

S z o t y o r.

Nobiles: Nagy István. Nagy Gergely benn való szolga. Nagy Mihály. Nagy János.
Egész ekés: három és Száraz György polgár.
Fél ekés: tíz; továbbá: Szotyori Péter bíró, Benkő János polgár.

A l d o b o l y.

Nobiles: Mihálcz Mihály uram. Bacsoni István iunior. Nagy János senior bíró.
Egész ekés: nyolcz; továbbá László János polgár, Nagy Simon szolga bennvaló, kapitány (uramé.)
Fél ekés: kilencz és Gál István polgár.
Egy marhás: öt és Bacsoni Márton rab volt.

K á l n a k.

Nobiles: Bedő Máté rab. Kös István. Kös Jánosné.
Egész ekés: nyolcz és Bedő Bálint polgár.
Fél ekés: négy és Bedő György polgár.

A n g y a l o s.

Nobiles: Forró János uram restat, az szék adós ő kegyelmének. Forró András uram restat, gyűlésben volt. Csiszér Miklósné. Forró Ferencz.
Egész ekés: nyolcz; továbbá: Fejér Mihály restat, az szék adós ő kegyelmének. Tóth Tamás restat, az szék adós.
Fél ekés: hét; továbbá: Ágh István bíró, László András polgár.
Egy marhás: kettő.
Özvegyek az marhátlan férfiakkal együtt: hat.

K i l l y é n.

(Nobiles): Székely Bálint uram. Székely György uram. Benkő Pál.
Egész ekés: tizenhárom és Marton Gergely uram restat, praefectus.

Fél ekés: kettő; továbbá: Killyéni Péter polgár, Simon István bíró.

Egy marhás: egy.

S z e m e r i a.

Nobiles: Csákány Pál. Nagy Barabás benn való szolga, Lázárné asszonyomé.

Egész ekés: hat.

Fél ekés: kettő.

Egy marhás: egy.

Marhátlan: egy.

B o d o k.

Nobiles: Mikó Miklós uram. Fodor Márton. Czerjék Balás. Czerjék Miklós.

Egész ekés: hét és Pál Ferencz polgár.

Fél ekés: tíz, köztük Henter Gábor, Miklós és János.

Egy marhás: öt.

Marhátlan: tizenhárom és Kovács Miklós polgár.

S z e n t K i r á l y.

Egész ekés: öt; továbbá: Sikesd Máté gyűlésben van és Péter György posta.

Fél ekés: hét; továbbá: Erdő Pál bíró, Ferencz György és Farkas János polgárok.

Egy marhás: egy.

Marhátlan: kettő.

O l t s z e m e.

Egész ekés: egy.

Fél ekés: kettő.

Egy marhás: három.

Marhátlan: egy.

F o t o s.

Egész ekés: kettő.

Fél ekés: nyolcz és Balogh Tamás polgár.

Egy marhás: egy.

Marhátlan: egy s „adóba szolgálnak“ ketten.

M á l n á s.

Egész ekés: öt; továbbá: Bartók Gergely és Imre Pál polgárok.

Fél ekés: egy.

Marhátlan: kettő és Bartók Miklós bíró.

Z a l á n.

- Nobiles:* Séra Istvánné asszonyom. Jankó Mihályné asszonyom. Páljános Pál benn való szolgál. Szabó Mihály uram. Szabó Zsigmond. Nagy Mihály várbeli. Nagy István.
- Egész ekés:* három.
- Fél ekés:* hat.
- Egy marhás:* kettő.
- Marhátlan:* hét.

Á r k o s.

- Nobiles:* Benkő Rafael uram. Gidófalvi István uram. Veres Péter iunior. Raphai András. Bedőházi Zsigmond. Kövér István. Voncei Mihály. Bedőházi Gáborné.
- Egész ekés:* tizennyolcz és Mihály István udvari hadnagy.
- Fél ekés:* huszonöt; továbbá: Nagy András polgár és Mihály Kelemen rab.
- Egy marhás:* hét.
- Marhátlan:* tizenegy.

É t f a l v a.

- Nobilis:* Csiszér Mihály.
- Egész ekés:* tizenegy; továbbá: Nagy Péter polgár, Erdős Deme-
ter bíró.
- Fél ekés:* öt.
- Egy marhás:* kettő.
- Marhátlan:* kettő.

G i d ó f a l v a.

- Nobiles:* Szonda Tamás uram. Szonda István uram. Szonda Gergelyné asszonyom.
- Egész ekés:* husz; továbbá: Köles Péternek, Jancsó Péternek és Vitályos Miklósnak a szék adós.
- Fél ekés:* tizenhárom és Orbán György polgár.
- Egy marhás:* kettő.
- Marhátlan:* nyolcz; továbbá: »adóért szolgál« egy, »gusalyával él« egy asszony.

S z e n t G y ö r g y.

- Nobiles:* Daczó János uram restat, gyűlésben is volt, az szék adós ő kegyelmének. Daczó Péter uram restat, similiter.
- Egész ekés:* négy.
- Fél ekés:* kettő.
- Egy marhás:* egy és Szabó László sanczába szolgál.
- Marhátlan:* kettő.

K ő r i s p a t a k.

Nobiles: Kálnoki Sámuel uram. Kálnoki János uram rab.
Kálnoki Farkas uram Erdővidéken contribuál. Költő
Ábel. Tibád Mihály. Nagy Mihályné obiit. Silester
András.

Egész ekés: hat.

Fél ekés: hét; továbbá: Kálmán András és Küs András pol-
gárok.

Egy marhás: három.

Marhátlan: nyolcz és »adóba szolgál« egy.

Z o l t á n.

Nobiles: Czerjék Pál uram. Benkő János uram.

Egész ekés: kettő.

Fél ekés: egy és Veres Mihály polgár.

Egy marhás: egy.

Marhátlan: kettő.

Ex pagis numero 20 administrarunt. Integer pagus
non restat.

III.

Anno 1665. die 31. Augusti az Háromszék gyűlésiben
Rétyen választattak az ország gyűlésibe Radnóthra Jankó
Miklós és Fejér Mihály uramék főtiszt uramék ő kegyelmek
mellé.

Igírt az szék főtiszt uraméknak flor. 24 = huszonnégyszáz
singillatim:

Jankó Miklós uramnak flor. 12.

Fejér Mihály uramnak flor. 6.

Vetettek fel egész ekére den. 20.

Fél ekére den. 10.

Egy marhásra den 6.

Marhátlanra den 3.

Nemes emberre den. 25.

Z a l á n.

Nobiles: ugyanazok mint előbb.

Egész ekés: három.

Fél ekés: hét.

Egy marhás: kettő.

Marhátlan: hét.

S z e n t G y ö r g y.

Nobiles: Daczó János uram restat, gyűlésben volt. Daczó
Péter uram restat, az szék adós ő kegyelmének.

Egész ekés: négy.
Fél ekés: kettő.
Egy marhás: egy és Szabó László sanczába szolgál.
Marhátlan: kettő.

B o d o k.

Nobiles: ugyanazok mint előbb.
Egész ekés: hét, köztük Henter László és Pál Ferencz polgár.
Fél ekés: tíz, köztük Henter Gábor, János és Miklós.
Egy marhás: öt.
Marhátlan: tizenhárom és Kovács Miklós polgár.

Á r k o s.

Nobiles: ugyanazok mint előbb.
Egész ekés: tizennyolcz és Mihály István udvari szolga.
Fél ekés: huszonnégy és Mihály Kelemen rab, exemptus, Nagy András polgár.
Egy marhás: hét.
Marhátlan: tizenkettő.

M a r t o n o s.

Nobilis: Gyujtó István.
Egész ekés: négy.
Fél ekés: kettő; továbbá: Nyitrai István polgár, Fejes András bíró.
Egy marhás: három.

S z e m e r j a.

Nobiles: ugyanazok mint előbb.
Egész ekés: hat.
Fél ekés: kettő.
Egy marhás: egy.
Marhátlan: egy.

I l l y e f a l v a.

Nobiles: ugyanazok mint előbb.
Egész ekés: egy.
Fél ekés: három.
Egy marhás: kettő.

A l d o b o l y.

Nobiles: Mihálcz Mihály uram. Nagy János senior bíró. Bacsoni István iunior.
Egész ekés: kilencz és László János polgár.
Fél ekés: kilencz és Gál István polgár.
Egy marhás: öt és Bacsoni Márton rab volt, sanczába szolgál.

É t f a l v a.

Nobiles: Csiszér Mihály.
Egész ekés: tizenegy; továbbá: Erdős Demeter bíró, Nagy Péter polgár.
Fél ekés: öt.
Egy marhás: kettő.
Marhátlan: kettő.

K ő r i s p a t a k.

Nobiles: mint előbb.
Egész ekés: hat.
Fél ekés: hét; továbbá: Kálmán András és Küs András polgárok.
Egy marhás: három.
Marhátlan: nyolcz és »adóba szolgál« egy.

A n g y a l o s.

Nobiles: mint előbb.
Egész ekés: kilencz; továbbá: Fejér Mihálynak és Tóth Tamásnak a szék adós.
Fél ekés: hét; továbbá: Ágh István bíró, László András polgár.
Egy marhás: kettő.
Marhátlan: hat.

K á l n a k.

Nobiles: kettő és Bedő Máté rab volt, most szabadult.
Egész ekés: hét; továbbá: Bedő István és Bedő Bálint polgárok.
Fél ekés: négy és Bedő György bíró.

G i d ó f a l v a.

Nobiles: mint előbb.
Egész ekés: tizenkilencz; továbbá: Köles Péternek, Jancsó Péternek, Vitályos Miklósnak a szék adós.
Fél ekés: tizenhárom és Orbán György polgár.
Egy marhás: kettő.
Marhátlan: kilencz, »adóba szolgál« egy.

K i l l y é n.

Nobiles: mint előbb.
Egész ekés: tizennégy.
Fél ekés: kettő; továbbá: Simon István bíró, Killyéni Péter polgár.
Egy marhás: egy.
Marhátlan: Kádár György polgár.

Szentkirály.

Egész ekés: öt; továbbá: Sikesd Máté uram szolga, Péter György posta.
Fél ekés: hét; továbbá: Erdő Pál bíró, Farkas János és Ferencz György polgárok.
Egy marhás: egy.
Marhátlan: kettő.

Szotyor.

Nobiles: mint előbb.
Egész ekés: három és Száraz György polgár.
Fél ekés: tíz; továbbá: Szotyori Péter bíró, Benkő János polgár.

Fotos.

Egész ekés: kettő és Balogh Balás bíró.
Fél ekés: nyolcz és Balogh Tamás polgár.
Egy marhás: egy.
Marhátlan: három.

Zoltán.

Nobiles: mint előbb.
Egész ekés: kettő.
Fél ekés: egy és Veres Mihály polgár.
Egy marhás: egy.
Marhátlan: kettő.

Oltszeme.

Egész ekés: egy.
Fél ekés: kettő.
Egy marhás: három.
Marhátlan: egy.

Málnás.

Egész ekés: négy; továbbá: Málnási András gyűlésben volt kapitány urammal, Bartók Gergely és Imreh Pál polgárok.
Fél ekés: egy.
Marhátlan: kettő.

IV.

Anno domini 1666. die 23. Ianuarii az rétyi gyűlésben választattak Sepsz székéből főtitzt uramék ő kegyelmek mellé az fogarasi gyűlésbe nemzetes Kálnaki János uram és Szentiváni Mihály deák uramék az nemesség közül; Gazda Lukács és Kovács Tamás uramék az lófűek közül.

Igírt az szék főtitzt uramékknak flor. 30 singulis.

Nemesség közül választott uraméknak flor. 15 similiter singulis.

Az lófűek közül választott uraméknak flor. 7, den. 50 omnino singulis.

Vetettek fel ennek megfizetésire:

Nemes emberre den. 50.

Egész ekés emberre den. 40.

Fél ekésre den. 20.

Egy marhásra den. 10.

Marhátlanra den. 5.

S z e m e r j a.

Nobiles: mint előbb.

Egész ekés: öt; továbbá: Erdő Balás bíró, Kovács Mihály polgár.

Fél ekés: kettő.

Egy marhás: egy.

Marhátlan: egy.

O l t s z e m e.

Egész ekés: egy.

Fél ekés: kettő és Botos György tisztartó.

Egy marhás: három.

Marhátlan: Sajtos János polgár.

S z e n t k i r á l y.

Egész ekés: öt; továbbá: Sikesd Máté benn való szolga, Péter György posta.

Fél ekés: hét; továbbá: Kús Mihály és Kús János polgárok, Kozma Mihály bíró.

Egy marhás: egy.

Marhátlan: kettő.

S z e n t G y ö r g y.

Nobiles: mint előbb.

Egész ekés: három és Mihály Györgyné város közti állott.

Fél ekés: három.

Marhátlan: kettő és Szabó László sanczába szolgál.

Á r k o s.

Nobiles: mint előbb.

Egész ekés: tizenkilencz és Mihály István udvari szolga.

Fél ekés: huszonnégyszáz; továbbá: Tóth Ferencz és Silester Miklós polgárok, Silester Bálint bíró, Mihály Kelemen exemtus.

Egy marhás: hat és Kuti Mihály polgár.

Marhátlan: tizenkettő.

Kálnok.

Nobiles: kettő és Bedő Máté rab.
Egész ekés: kilencz.
Fél ekés: öt és Bedő Mihály polgár.

Málnás.

Egész ekés: öt; továbbá: Bartók András polgár, Málnási András bíró.
Fél ekés: Málnási Balás polgár.
Marhátlan: kettő.

Zalán.

Nobiles: mint előbb.
Egész ekés: négy.
Fél ekés: öt; továbbá: Sánta Gergely polgár, Koncza László restat, gyűlésben volt.
Egy marhás: kettő.
Marhátlan: hét.

Illyefalva.

Nobiles: mint előbb.
Egész ekés: egy.
Fél ekés: három.
Egy marhás: kettő.

Kőrispatak.

Nobiles: mint előbb, csakhogyné Kálnaki János uram gyűlésben ment.
Egész ekés: hat.
Fél ekés: nyolcz és Veres György polgár.
Egy marhás: kettő és Czenti Péter bíró.
Marhátlan: nyolcz és Szabó Tamás polgár.

Bodók.

Nobiles: mint előbb.
Egész ekés: kilencz.
Fél ekés: tíz és Boboricz Mihály polgár.
Egy marhás: négy és Gálos István bíró.
Marhátlan: tizenhárom és Kovács Miklós polgár.

Zoltán.

Nobiles: mint előbb.
Egész ekés: kettő.
Fél ekés: Veres Mihály polgár, Mihály István bíró.
Egy marhás: egy.
Marhátlan: kettő.

Aldoboly.

- Nobiles:* mint előbb.
Egész ekés: kilencz és Rákosi Benedek bíró.
Fél ekés: nyolcz; továbbá: Bacsoni Balás és Fülöp András iunior polgárok.
Egy marhás: hat és Bacsoni Márton rab.

Killyén.

- Nobiles:* mint előbb.
Egész ekés: tizenegy; továbbá: Zsigmond Bálint és Killyéni György gyűlésben voltak, Incze Balás bíró.
Fél ekés: kettő; továbbá: Benkő György és Török Mihály polgárok.
Egy marhás: egy.

Szotyor.

- Nobiles:* mint előbb.
Egész ekés: négy.
Fél ekés: kilencz; továbbá: Ferencz Tamás bíró, Szotyori György senior és Fazakas András polgárok.

Angyalos.

- Nobiles:* mint előbb.
Egész ekés: kilencz; továbbá: Fejér Mihály és Tóth Tamás restansok, a szék adós ő kegyelmeknek.
Fél ekés: hét; továbbá: László János bíró, László András polgár.
Egy marhás: kettő.
Marhátlan: öt és Furus Mihály polgár.

Fotos.

- Egész ekés:* három.
Fél ekés: hét; továbbá: Abod Péter bíró, Balogh Tamás polgár.
Egy marhás: egy.
Marhátlan: három.

Étfalva.

- Nobilis:* Csiszér Mihály.
Egész ekés: tizenhárom.
Fél ekés: négy és Csiszér Pál polgár.
Egy marhás: kettő.
Marhátlan: kettő.

Gidófalva.

- Nobiles:* mint előbb.
Egész ekés: tizennyolcz; továbbá: Köles Péternek, Jancsó Péter-

nek, Vitályos Miklósnak az szék adós, Márton László bíró.

Fél ekés: tizenöt; továbbá: Ferencz János, Orbán László polgárok.

Egy marhás: kettő.

Marhátlan: kilencz és Orbán István polgár.

M a r t o n o s.

Nobilis: Gyujtó István.

Egész ekés: négy.

Fél ekés: kettő; továbbá: Pap István bíró, Konecz Jakab polgár.

Egy marhás: kettő.

Marhátlan: egy.

V.

Anno 1666. die . . . . ¹⁾ az szentiványi gyűlésben választott Lajos János uram az havaselföldi vajdához az urunk levelinek megvitelére.

Igirt az szék ő kegyelmének flor. 20.

Vetettek fel: Nemes emberre den 20.

Egész ekére den. 16.

Fél ekére den. 8.

Egy marhásra den. 5.

Marhátlanra den. 3.

S z e n t G y ö r g y.

Nobiles: mint elébb.

Egész ekés: három és Mihály Györgyné az város közti állott.

Fél ekés: egy.

Egy marhás: egy és Szabó László sanczába szolgál.

Marhátlan: három.

M a r t o n o s.

Nobilis: Gyujtó István.

Egész ekés: négy.

Fél ekés: kettő és Pap István bíró, Konecz Jakab polgár.

Egy marhás: kettő.

Marhátlan: egy.

S z e n t k i r á l y.

Egész ekés: öt; továbbá: Sikesd Máté uram szolga, Péter György posta.

---

¹⁾ A hónap és nap neve üres.

Fél ekés: hét; továbbá: Kozma Mihály bíró, Kös Mihály és Kiss János polgárok.

Egy marhás: egy.

Marhátlan: kettő.

F o t o s.

Egész ekés: három.

Fél ekés: öt; továbbá: Abod Péter bíró, Balogh Tamás polgár.

Egy marhás: egy.

Marhátlan: három.

S z e m e r j a.

Nobiles: mint előbb.

Egész ekés: öt; továbbá: Erdő Balás bíró, Kovács Mihály polgár.

Fél ekés: három.

Egy marhás: egy.

Marhátlan: egy. ¹⁾

VI.

Anno 1667. die . . . . ²⁾ Maji választattak az országgyűlésébe Fejérvárra kapitán uram mellé Pünkösti György uram és Szotyori Gergely uram.

Igirt az szék kapitán uramnak flor. 40.

Pünkösti uramnak flor. 20.

Szotyori uramnak flor. 10.

Vetettek fel erre: Nemes emberre den. 15.

Egész ekére den 10.

Fél ekére den. 5.

Egy marhásra den. 3.

M á l n á s.

Egész ekés: négy; továbbá: Málnási András »portára ment az fia«, Málnási István bíró, Málnási Miklós és Imre, Pál polgárok.

Fél ekés: egy.

Marhátlan: kettő.

O l t s z e m e.

Egész ekés: egy.

Fél ekés: kettő; továbbá: Botos György kapitán uram gondviselője, Bakó Péter polgár.

¹⁾ Az ez alkalommal való felvetés itt megszakad.

²⁾ Üres hely.

Egy marhás: kettő és Bedő János bíró.

Marhátlan: egy.

Szent György.

Nobiles: mint előbb.

Egész ekés: három és Mihály Györgyné város közli állott.

Fél ekés: egy.

Marhátlan: négy és Szabó László sanczába szolgál.

Szentkirály.

Egész ekés: öt; továbbá: Sikesd Máté benn való szolga, Péter György posta.

Fél ekés: nyolcz; továbbá: Ferencz Dániel bíró, Ferencz György polgár.

Egy marhás: egy.

Marhátlan: egy és Daner István polgár.

Árkos.

Nobiles: mint előbb.

Egész ekés: tizennyolcz és Barabás Bálintné az ura sanczát most fizeti.

Fél ekés: huszonhat és Mihály Kelemen exemtus.

Egy marhás: öt és Barabás Bálint bíró.

Marhátlan: kilencz; továbbá: Tóth Bálintné polgár, Farkas Györgyné jobbágy.

Étfalva.

Nobilis: Csiszér Mihály.

Egész ekés: tizenhárom.

Fél ekés: öt.

Egy marhás: egy és Kis Ferencz polgár.

Marhátlan: kettő.

Angyals.

Nobiles: mint előbb.

Egész ekés: nyolcz; továbbá: Fejér Mihálynak és Tóth Tamásnak az szék adós.

Fél ekés: hét; továbbá: László András bíró, Sebestyén István küssebb, polgár.

Egy marhás: egy és Ágh Miklós polgár.

Marhátlan: hat.

Szemerja.

Nobiles: mint előbb.

Egész ekés: hat.

Fél ekés: három.

Egy marhás : egy.

Marhátlan : egy.

Aldoboly.

Nobiles : Mihálcz Mihály uram Dobolyensis iudex. Baczoni István iunior. Nagy János senior.

Egész ekés : tíz.

Fél ekés : tíz.

Egy marhás : hat.

Szotyor.

Nobiles : mint elébb.

Egész ekés : négy.

Fél ekés : kilencz; továbbá; Kádár Tamás bíró, Szotyori Péter és Tóth Miklós polgárok.

Killyén.

Nobiles : mint elébb.

Egész ekés : tizennégy.

Fél ekés : egy; továbbá: Török Mihály bíró, Killyéni Péter és Simon István polgárok.

Egy marhás : egy.

Marhátlan : egy.

Körispatak.

Nobiles : mint elébb.

Egész ekés : hat.

Fél ekés : hat; továbbá: Veres István polgár, Veres György »schola mester«, András György jobbágy.¹⁾

Egy marhás : három.

Marhátlan : öt; továbbá: Szabó Péter bíró, Simon János polgár, Vikáros István jobbágy.

Zoltán.

Nobiles : mint elébb.

Egész ekés : kettő.

Fél ekés : kettő.

Egy marhás : Kovács György polgár.

Marhátlan : egy és Zoltáni Erzsók jobbágy.

Bodok.

Nobiles : mint elébb.

Egész ekés : nyolcz.

Fél ekés : tíz.

---

¹⁾ 1665. ápr. 18. és aug. 31-én még fél ekés; 1666. jan. 23-án pedig benn való szolgál.

Egy marhás: öt.

Marhátlan: tizenhárom és Kovács Miklós polgár.

M a r t o n o s.

Nobilis: Gyujtó István.

Egész ekés: négy.

Fél ekés: négy.

Egy marhás: egy; továbbá: Csulak György bíró, Pap János polgár.

F o t o s.

Egész ekés: egy; továbbá: Balogh Gábor bíró, Balogh Balás exemptus.

Fél ekés: nyolcz és Balogh Mátyás kisebb, polgár.

Egy marhás: egy.

Marhátlan: három.

Z a l á n.

Nobiles: mint előbb.

Egész ekés: három.

Fél ekés: öt és Sánta Gergely bíró.

Egy marhás: kettő.

Marhátlan: hét.

G i d ó f a l v a.

Nobiles: mint előbb.

Egész ekés: tizenkilencz; továbbá: Köles Péternek, Jancsó Péternek, Vitályos Miklósnak az szék adós, Csulak János bíró.

Fél ekés: tizenkettő; továbbá: Bedő István bodoki és Csulak Péter polgárok.

Egy marhás: kettő.

Marhátlan: tíz.

K á l n o k.

Nobiles: mint előbb.

Egész ekés: hat; továbbá: Bedő Miklós bíró, Bedő Bálint polgár.

Fél ekés: négy és Bedő György »schola mester«.¹⁾

A l d o b o l y.

»Az aldobolyi bíró administrált flor. 1, den. 37 Fülöp Tamás és Balási János előtt Brassóba kapitány uramhoz menő útamban.«

I l l y e f a l v a.

(*Nobiles:*) mint előbb.

(*Egész ekés:*) egy.

---

¹⁾ Előbb polgár, azután bíró volt.

Fél ekés: három.
Egy marhás: kettő.

VII.

Anno 1667. 9. die Iulii választattak az ország gyűlésibe főtsízt uramék mellé Jankó Miklós uram és Uzoni Mihály deák uram. Az Háromszék gyűlése volt Rétyen, az ország gyűlése lészen Radnóton.

Igírt az szék főtsízt uramnak flor. 40.

Jankó uramnak flor. 20.

Mihály deák uramnak flor. 10.

Vetettek fel értékes nemes emberre den. 25.

Erték nélkülire az egész ekésekkel együtt den 20.

Fél ekésre den. 10.

Egy marhásra den. 5.

Marhátlanra den. 3.

O l t s z e m e.

Egész ekés: kettő.

Fél ekés: kettő és Bakó Péter polgár.

Egy marhás: kettő és Bedő János bíró.

Marhátlan: egy.

A n g y a l o s.

Nobiles: mint elébb.

Egész ekés: tíz.

Fél ekés: kilencz

Egy marhás: kettő.

Marhátlan: hat.

S z e m e r i a.

Nobiles: mint elébb.

Egész ekés: hat.

Fél ekés: kettő; továbbá: Incze Péter »szolga, portára van« és Demeter István bíró.

Egy marhás: egy.

Marhátlan: egy.

S z e n t k i r á l y.

Egész ekés: öt; továbbá: Sikesd János »rab, még esztendeje el nem tölt« és Péter György posta.

Fél ekés: nyolcz; továbbá: Ferencz Dániel bíró, Ferencz György polgár.

Egy marhás: egy.

Marhátlan: egy és Daner István polgár.

Illyefalva.

Nobiles: mint elébb.
Egész ekés: egy.
Fél ekés: három.
Egy marhás: kettő.

Aldoboly.

Nobiles: mint elébb.
Egész ekés: tíz.
Fél ekés: tíz.
Egy marhás: öt és Bacsoni Márton »rab volt«.

Szotyor.

Nobiles: mint elébb.
Egész ekés: négy.
Fél ekés: kilencz; továbbá: Kádár Tamás bíró, Szotyori Péter és Tóth Miklós polgárok.

Étfalva.

Nobilis: Csiszér Mihály.
Egész ekés: tizenkettő és Bakcsi Miklós bíró.
Fél ekés: öt.
Egy marhás: egy és Küs Ferencz polgár.
Marhátlan: kettő.

Bodok.

Nobiles: három és Czerjék Balás obiit.
Egész ekés: nyolcz.
Fél ekés: tíz.
Egy marhás: négy, egy meghalt.
Marhátlan: tizenhárom és Kovács Miklós polgár.

Killyén.

Nobiles: mint elébb.
Egész ekés: tizennégy.
Fél ekés: egy; továbbá: Török Mihály bíró, Killyéni Péter és Simon István polgárok.
Egy marhás: egy.
Marhátlan: egy.

Körispatak.

Nobiles: mint elébb.
Egész ekés: hat.
Fél ekés: hat; továbbá: Veres István polgár, Veres György »ecclesiához tart«, András György jobbágy.
Egy marhás: három.
Marhátlan: hat; továbbá: Szabó Péter bíró, Simon János polgár, Vikáros István jobbágy.

M a r t o n o s.

Nobilis : Gyujtó István.
Egész ekés : négy.
Fél ekés : négy.
Egy marhás : egy és Csulak György bíró.
Marhátlan : Pap János polgár.

Z a l á n.

Nobiles : mint elébb.
Egész ekés : három és Bodor György polgár.
Fél ekés : hét és Santa Gengely bíró.
Egy marhás : három.
Marhátlan : hét.

Z o l t á n.

Nobiles : mint elébb.
Egész ekés : kettő.
Fél ekés : kettő.
Egy marhás : Kovács György polgár.
Marhátlan : kettő.

F o t o s.

Egész ekés : egy; továbbá: Balogh Gábor bíró és Balogh Balás rab, exemptus.
Fél ekés : nyolcz és Balogh Mátyás iunior polgár.
Egy marhás : egy.
Marhátlan : három.

M á l n á s.

Egész ekés : három; továbbá: Málnási István bíró, Málnási Miklós, Málnási András és Imreh Pál polgárok.
Fél ekés : egy.
Marhátlan : kettő.

Á r k o s.

Nobiles : mint elébb.
Egész ekés : tizenkilencz.
Fél ekés : huszonhét és Mihály Kelemen sanczába szolgál.
Egy marhás : hat; továbbá: Barabás Bálint bíró, Márk Balás polgár.
Marhátlan : kilencz; továbbá: Tóth Bálintné polgár, Farkas-Görgyné jobbágy.

S z e n t G y ö r g y.

Nobiles : mint elébb.
Egész ekés : három és Mihály Györgyné város közti állott.
Fél ekés : kettő.

Egy marhás: egy és Szabó László sanczába szolgál.

Marhátlan: három.

Gidófalva.

Nobiles: mint elébb.

Egész ekés: husz; továbbá: Köles Péternek és Vitályos Miklós-
nak a szék adós, Csulak János bíró.

Fél ekés: tizenkettő; továbbá: Bedő István polgár Bodokon,
Csulak Péter polgár.

Egy marhás: kettő.

Marhátlan: tíz.

Kálnak.

Nobiles: kettő és Bedő Máthé rab, sanczába szolgál.

Egész ekés: hét; továbbá: Bedő Miklós bíró, Bedő Bálint
polgár.

Fél ekés: négy és Bedő György »schola mester«.

VIII.

Anno 1668. die 10. Ianuarii az beszterczei gyűlés pénz-
nek administratiója:

Étfalva solvit	flor. 1, den. 68.
Illyefalva solvit	flor. 1, den. 10.
Szent György solvit	— den. 65.
Zalán solvit	flor. 2, den. 15.
Kőrispatak solvit	flor. 2, den. 14.
Bodok	flor. 3, den. 53.
Árkos	flor. 7, den. 48.
Szemerja	flor. 1, den. 65.
Fotos	flor. 1, den. 14.
Szentkirály	flor. 1, den. 46.
Kálnak	flor. 1, den. 23.
Martonos	flor. 1, den. 61.
Oltszeme	— den. 30.
Gidófalva	flor. 4, den. 29.
Angyalos	flor. 2, den. 62.
Zoltán	— den. 63.
Aldoboly	flor. 2, den. 20.
Szotyor	flor. 2, den. 5.
Killyén	flor. 2, den. 3.

BARABÁS SAMU.

A BARCSAIK LEVÉLTÁRA.

Sok viszontagság után Erdély egyik legrégibb családja levéltárának legtekintélyesebb és érdekesebb része napvilágra került.

A Barcsaiak családi levelei már a XVIII. század elejével szomorú szétkallódásra jutottak. A család különböző ágai megosztozván, az iratokat is magok közt felosztották. Barcsai Mihály özvegsége alatt bizalmas nőcselédek hányogattak a leveles ládában, s egyes okleveleket a leányágon érdeklődőknek el is adogattak belőle. Barcsai János, ki báróságot keresve összegyűjtögette s Pozsonyba majd Bécsbe vitte a családja ősrégiségét tanusító iratokat, pénzzavarba jutott s ez iratok zálogba tételével segített magán, honnan azokat csak évek múlva Barcsai Gergely váltotta ki, de megrongálva, gondozatlan kapta vissza; némelyeket azonban Barcsai János a hozzá több atyafiságos indulatot tanusító leányági rokonoknak osztogatott ki. Barcsai Gergely elbetegesedve nem tudott ügyeinek utána nézni, s felesége azok vitelével vejét bizta meg, s neki adta ki az erre igényelt leveleket. Még különös gondoskodás volt, midőn a családi okiratokat »egy zöld skatulyában és egy német kalaptokban« biztonságra helyezték.

Igy beszéli el e levéltár viszontagságait egy 1750-iki tanukihallgatás, melyet a család épen okiratainak felkutatása végett tartatott. De ez is csak a véletlen kedvezésénél fogva beszélheti el nekünk e hányatott sorsot, mert maga is, a levéltár többi kincseivel együtt, egy mintegy húsz évvel ezelőtt eladott birtoknak padlásán gazdátlanul hányódott, mígnem az Alsófehérmegye monografiája érdekében kibocsátott felszólításra az új földesur e megye levéltárába beküldte, honnan genealogiai feldolgozhatás végett szivesek voltak nekem átadni.

Már csak óvó példáért is elő kellett adnom e viszontagságos sorsát a Barcsai levéltárnak, melynek tartalmát ismerve, nagyon örülnünk kell a véletlen kedvezésének, mely azt ennyi vele nem törődés daczára az utókor számára megmentette.

E levéltár 1310-től 1844-ig szolgáltat eredeti okiratokat, melyekből a család törzsére és első ízeire, s ezeknek az erdélyi

szász törzsek fejeivel, Alárd vizaknai, Reyner alvinczi, Herbord szász-szebesi comesekkel való összeköttetéseire vonatkozó leg-régibbeket teljes másolatban mutatjuk be.

Különben e levéltár adomány- és osztály-leveleket, birtok- és adósságos pereket, szerződéseket, kötleveleket foglal magában. Végrendelet csak egy van benne, Barcsai Istváné 1590-ből, magánlevelezés (ügynevezett missilis levél) mondhatni egy sincs.

Genealogiai és családtani szempontokból igen érdekes; mert nemcsak hogy a Barcsai család helyes és hiteles nemzedékrendének megállapítására nyújt alapot, hanem még sok más régi családra, nevezetesen a már említett szász nemzetiségeken kívül a Zalasdi, Almási, Kolonics, Rápolti, Aranyi, Csanád, Balogh, Sálffi, Török, Melith, Bogáthi, Vizaknai, Wancsa, Balassa, Warsáni, Forró, Althenperger, Jóbi, Barsarab (oláhországi), Lépes, Illye, Sztrigyi, Rác, Kémendi, Pestesi, Zerényi, Miskolczy, Sombor, Horváth, Bagdi, Ambrovich, Olesarovich, Cherepuich, Muszlovicz, Soklósi, Héjasfalyi, Apaffi, Kendi, Mikola, Zalai, Kapitán, Vadasi, Végh, Kopasz, Tóth, Tötör, Theke, Lippai, Bésai, Lugosi stb. családokra, ezeknek birtokai, összeköttetései s leszármazására is — és pedig mind az 1600 évet megelőző időkből — igen sok majd kisebb majd nagyobb fontosságú, s néha nagyon is kimerítő és érdekes adatot szolgáltat; a későbbi századokból pedig még számosabb családra vonatkozókat, melyeket felsorolni igen sok tért venne itt igénybe, melyekből azonban néhány társadalmi szempontból a kor jellemzése tekintetéből érdekesebbet alább külön ismertetni is fogunk.

A mi a Barcsai család azon ágait illeti, melyekre e levéltár kiválóbban vonatkozik, megjegyezhetjük, hogy itt a legelső ismert törzsön *Joanchán* elkezdve, s ennek fián *Andráson* és unokáján az 1310—15 közt nősült *Sumurakuson* folytatva, a *János* és *Tamás* általi későbbi főelágazásig, s ezután eme Jánosnak fiágon Zsigmondban, a Gyulaffi Borbála férjében kihalt egész ágára, a Tamás ivadékaik közt pedig ennek unokájának Márknak a XVI-ik században szintén kihalt ágára nézve találunk bő adatokat.

Az említett Tamás másik unokájától: *Andrástól* lejövvő főágon pedig, melyből a ma is élő Barcsaiak származnak, legtöbb adat azon későbbi ágakra vonatkozik, melyek a fejedelem testvérei közül *Mihálytól* és *Ábrahámtól* ágaznak ki; az ezeknek testvérétől *Sándortól* lejövvő ágon pedig ismét azon kihalt ágra vonatkozólag kapunk legtöbb adatot, mely ennek unokájától *Ferencztől* származik le, s azon másokra, mely *Ábrahám*-ban, a költőben halt ki.

Ebből láthatólag a levéltár adatai családtani szempontból annyival becsesebbek, mivel a legnehezebben tisztázható kihalt ágak tekintetében leggazdagabb; de e mellett találunk azokban bő adatot a többiekre is, mondhatni minden ágra és generációra.

Tekintve pedig e levéltár földrajzi vonatkozásait, az úlnyomólag természetesen Hunyadvármegyét érdekli, melynek nagyszámú helységei találhatják meg benne multjuknak biztos adatait. Ezután Alsófehérmegye van érdekelve, főképek Alvincz körüli helységei tekintetében, (melyek egy része azonban most Szebenmegyéhez tartozik), de némely másokra nézve is; végre pedig igen csekély mérvben alig egy-két helységet illetőleg Küküllővármegye.

E levéltár okirataiból azon koruknál és diplomatikai jelentőségüknel fogva nagy érdekűeken kívül, a melyeknek teljes másolatát adtuk, azon többiek is, melyek genealogiai szempontból fontosak, a Turul-ban lesznek ismertetve; — hátra van, hogy még néhány egyébként érdekést bemutassunk.

1. 1624. febr. 7.

Mi Barcsai György de Nagy-Barcsa. Kenderesi Gáspár n.-klopotivai, Cula Kenda n.-csulai, Osztrói Mihály de eadem Marra János de F.-Szálláspatak. Hunyadvármegyében lakó nemes személyek: adjuk tudtokra az kiknek illik miud mostaniaknak s mind jövődöbelieknek, ut in anno ezerhatszáz huszonnégyszáz die 7-ma Februarii Barcsay Sándor uram házánál. mely Zalasd vagyon Hunyadvármegyében. valánk az ő kme édes leányának Barcsay Borbála asszonynak menyasszonyi lakodalmában, úgy mint a feljül megnevezett esztendőben és napnak második napján, úgymint 8. Februarii az reggeli fölöstökömben avagy mézes bornak előhózásakor Barcsay Sándor uram hoza elé másfél száz aranyat és mi előttünk mondá ő kegye az feljül megnevezett Barcsai Borbála asszonynak: édes leányom Borka, az anyátok jószágát elcserélte vala Horvát Lázárral egy Petros nevű falún Belényes vidékén, kit az fejedelem Bethlen Gábor mint hatalmas fejedelem tőlem elfoglaltván, Váradhoz aplikáltatta, Váradi János uramtól. ki akkor váradi praefectus vala, nekem háromszáz aranyot küldett volt másfélezer forintért, egy-egy aranyot öt-öt forintban computálván, mivel az az megnevezett Petros Horvát Lázárnak másfélezer forintban volt inscribálva, kiről való donatio nálam jelen vagyon, én kéntelenség alatt az 300 aranyat felvettem, mivel az jószágot immár régen el is foglalták volt tőlem, félvén attól, hogy se pénz se jószág nem

lészen, az mint Váradi János uram erős hittel mondván eztet, hogy ha fel nem veszem, mind pénz s mind falu oda lesz. Azért is leányom Borka és jó vőm Csulay János uram, az háromszáz arany frtnak felét, úgymint másfélszázat nektek adom, az más másfélszázat az másik leányomnak kell adnom Annóknak, az okkal pedig és móddal, hogy az fiakat meg ne busítsátok, háborítsátok az atyai jószágban, úgymint csoraji, zalasdi, solymosi jószágokban, hanem ezzel legyetek contenták, mivel az én jószágom leányágot nem illet, leány negyedben nektek annyi rész jutna, de hogy az perpatvar köztetek ne induljon és ne nevedjek azért cselekedem. Ezzel az másfélszáz arany firtal ha megelégesztek, ezt én jó leányom Borka és jó vőm Csulai János uram az uraim előtt nektek adom. Mindezekre az szókra az feljül megnevezett személyek, tudniillik Barcsai Borbála asszony Csulai Jánosné asszonyom és Csulai János uram azt felelték és mondták, hogy ők contentusok lesznek az másfélszáz arannyal, ne adja Isten, hogy ők az fiú ággal perlekedjenek soha is, hanem az ő részekről megelégesznek az másfélszáz arannyal, így osztán Barcsai Sándor uram az másfélszáz aranyat az leányának Barcsai Borbála asszonynak ugyanakkor kezében is adá mi előttünk és felvevén contentálván Barcsai Borbála asszony a másfélszáz arannyal. Mely dologra mindig bizony . . . . fide nostra mediante — stb.

2. 1627.

Barcsai Zsigmond tanukat hallgattat ki a fehérmegyei Csáklya helysége vonatkozólag, melyet néhai Barcsai Gáspár — ki miként a tanúk mondják: »egy magas szál szőke bajuszú ember vala« — »részségiben« eladott a Havasalföldről bejött s itt birtokot kereső Logofetnek, »egy véka pénzen és egy arany lánczon,« noha azt »Balassa Imre az leányával pománába, dosba adta Barcsai Gáspárnak, hogy soha el ne adhassa.« még pedig »átok alatt.«

A tanúk közül Szabó István, a fejedelem benedeki jobbágya, azt vallja, hogy »az úr Barczai Gáspár az atyámhoz egy néhányszor kocsiját küldötte s oda ment az atyám Csákliára s ott vendégeskedtenek.« De saját jobbágyaihoz is nagyon kegyes lehetett Barcsai Gáspár s ezek ragaszkodtak is hozzá, mert a hajdan hozzá tartozott csáklyai jobbágyok mind a mellett erősködnek, hogy csak zálogba adta Csáklyát, nem pedig örökösen s hogy nem is volt joga eladni, mert Balassa Imrétől »átok alatt« kapta. Némelyik meg is mondja, mily jó dolguk volt Barcsai alatt: »tudom, hogy mikor aratni üztenek, ha öt kalangyát arattunk egy nap, azon felül minden kalangyáért öt pénzt adtak és estve egy-egy kenyeret.« Jelenlegi

földesuraikkal (Bálintitt és Baráthi) a Logofet vejeivel, már nem lehettek így megelégedve, mert többször el is szöktek tőlök, s igyekeztek is most vallomásaikban jogaikat elvitatni s őket lehetőleg befeketíteni. Egy jellemző részletet idézünk e vallomásokból: »Mikor Barcsai Gáspár Csáклиát adta Logofetnek, mi az világon sem voltunk, de hallottuk egy Raika Juon nevű öreg embertől, hogy átkozódott, hogy őket eladta idegennek Barcsai Gáspár. Az aratáskor az urunk Baráthi István szájából hallottuk, hogy Csáклиáért 16 száz forintot és egy arany lánczot ezerháromszáz forint érőt adott az Logophet, de Bálintit János oly helyen tartja az leveleket, hogy soha napfényt nem látott, ő maga is Baráti nem látta. Mikor egyszer maga Baráti mondotta volna Bálintit Jánosnak, hogy vennék föl az pénzt Csáклиáért, azt mondotta Bálintit János, hogy ő nem veszi, mert úgy megcsinálja meg ő azt a levelet, hogy örökös leszen benne. S az egész falu, a csákliaiak azt vallják hitök szerint, hogy mikor ez tavasszal elfutottak volt, szidván őket Bálintit János, azt mondotta: talám azt gondoltátok esse kurva fiak, hogy amaz fattyu bestye lélek kurva fia Barcsai Sigmond elvehet én tőlem titeket, meghidje az bestye lélek fattyu kurva fia, hogy magát is megvehetem én azon fattyu ebfiát; melyről Benedekben menván Jenei István előtt tudománt is tőttek, hogy így szidta. Mikor panaszkodni akartak menni felségedhez is. Bálintit János egy lovat adott az udvar bírónak Márton deáknak, hogy elverje őket onnan s az supplicatiót be ne adhassák. Azután Szász Lőrincz az udvarbíró öcsce ismét meg-megizente az Bálintit János ménes pásztorának, hogy ha az lovat megküldötte, küldje meg az kanczát is csikóstól, mert azt is ígért volt ugyanakkor.«

E vallomások tekintetében az a legérdekesebb, hogy legnagyobb részök *valótlanság*; tehát szenvedély, gyűlölet vagy egyéb rugók már azon időben is képesek válának a tanúkat az igazmondástól elterelni.

Ugyanis a Bálintitt bárók levéltárából kezeim közt van két okirat, kifogástalan hitelességgel az illető fejedelmek és kanczelláraik sajátkezű aláírásával s függő pecséttel kiállítva, melyek az 1627-iki csákliaiak vádaskodásait megdöntve, e falunak a Logofetek kezére kerülését hitelesen előadják. Az elsőben János választott király 1562-ben in forma privilegiali átírja Barcsai Gáspár részére azon statutiót, mely az érdekeinél fogva neki adományozott fehérmegyei Csáklia nevű egész birtokról szól, mely birtok a lerontott Diód várához tartozott, »sed ex eo quod *Melchior Balassa*, cuius idem castrum Dyod cum pertinentiis praefuerat, contra fidem et honorem suum a nobis turpiter desciverit et factioni germanicae

adhaeserit, partesque eius etiam nunc totis viribus foveat, et per hoc in notam perpetuae infidelitatis et crimen lesae nostrae maiestatis palam incurrisse dinoscatur,» róla visszaháramlott s Barcsainak adományoztatott; mi a *Balassa Imrétől* hozományban és átok alatt megszerzés regéjét megdönti. A másodikban pedig Báthori Kristóf 1577-ben megerősíti és szintén privilegialis alakban átírja pitesdi Logofet Jánosnak azon fassióját, melylyel a Barcsai Gáspártól örök jogon megvett s békésen birt Csáklyának fele részét fejedelmi consensus mellett feleségére Sztanára, a néhai Mircse havasalföldi vajda leányára átruházta, nekik a jus regiumot is egyúttal adományozván; úgyszintén átírja az ezen birtokba és jus regiumba ellenmondás nélkül történt beiktatásukról szóló okmányt is.

Érdekes e két okmányból s a Barcsai levéltárbeli 1627-iki tanú-kihallgatásból, mely utóbbiban 69 tanút hallgattak ki nemcsak Csáklyáról, hanem a szomszédos falukból is, megtudnunk Alsófehérmegye ama vidékének nemes birtokosságát. Csáklya földesurait a fennebbiekből már ismerjük s az 1627-iki vallo-mások alapján még csak azt jegyezhetjük meg, hogy Logofet Jánosnak fiát Petrót a rablók ott Csáklyán ölték meg s minden drágasága oda veszett. Csáklya környékén pedig 1562-ben *Radichyt János* assessor sedis judicariae, ki Boltha Ambrus szolgabíróval a beiktatást is vezette, Gáldon volt birtokos. *Bombyth János* Benedekben, rajtuk kívül jelen voltak még a beiktatásnál *Feyer János* gáldi birtokos, *Myhalffi Boldizsár* s szilvási *Rácz Mihály* aulae familiaris szintén mint szomszéd birtokosok. A beiktatási rendeletben még említve vannak Chyobay Gergely, Boltha János, Boramkay János, Wezzewdy Kelemen, Pysky János és Pothok Bálint fehérmegyei nemesek mint kiküldöttek.

1577-ben a kiküldöttek valának: Pothok Gábor, gáldtői Vezzeody András, csügedi Kusdy Mihály és gáldtői Zekely Lőrincz. A szomszédos birtokosok pedig: *Nagy Máté* Felső-Gyógyon, *Iffy János* fehérmegyei főispán Felső-Gáldon, a fejedelem Benedekben, *Vaida Miklós* és *Orbai Kristóf* Gyógy-Váralján.

Vége 1627-ben a kihallgatást Bojthy Gáspár káptalani requisitor vezette s vele Barcsai György, sárdi Cseli András, enyedi Barany Bálint, Dali Farkas és sárdi Paál Farkas voltak kiküldve. Benedekben ekkor is a fejedelem s most Felső-Gáldon is ő — Magyar-Gáldon *Torni Zsófia* s *Fölrinczi Márton* deák, valamint *Velikei László*, — Diódváralján *Vajda Borbára* és *Boronkai Zsuzsánna*, — Diómálon *fiadfalvi Geréb András* özveggye *Lónai Judith*, — Felgyógyon *sz.-lászlói Kamuthi Balázs* voltak a földesurak.

Kétséggivül nem érdektelen adatok ezek Erdély s különösen a birtokosságában most annyira kipusztult Alsófehérmegye akkori társadalmáról.

3.

1654-iki tanúvallatás, melyben előfordul egy 80 éves tanú vallomásaiban, hogy tudja, mikor az öreg Barcsai András Barcsán a kastélyt építette, akkor 25 vagy 30 török rabja volt s az ellenség akkor égette fel malmát.

4.

1666-ban kelt transumptuma egy 1661-iki bizonyítványnak, mely szerint: »Mi Csegezi István, elébbi Mlgos fejedelem Tkts és Ngos Barcsai Ákos kegyelmes urunk lelki pásztora és Makai Mihály, Csontos Pál s Böszörményi István ő Nagysága szolgái, mindnyájan nemes személyek, adjuk tudtokra az kiknek illik ez levelünk rendiben, hogy ő Nga az jelen való 1661 esztendőben boldog asszony havának 29-ik napján Görgény várában levő házában tön mi előttünk ilyen fassiót, mi módon ő Nga Görgény Sz. Imrén lakó nemzetes Sárpataki István uramnak ekkorig megmutatott és fentartott hűségét kegyelmesen megtekintvén, s egyéb bizonyos okokból is viseltetvén, Tordavármegyében levő Görgény várához tartozó jószágiban négy ház jobbágyokat, úgy mint nevezet szerint Szent-Mihálytelkén lakó Sztrója István és Krisán Lászlót és Sarapházán lakó Gramma Pétert és Gramma Gábort« sat. sat. 328 magyar forintban inscribálja Sárpataki Istvánnak.

5.

1671-ben (a hó és nap olvashatlan) Gyulaffi Borbála halálakor, ennek fia Kapi György, még temetetlen levén anyjának teste, foglalásért perbe fogja Mikoláékat, kik e szokatlanul időelőtti per ellen megbotránkozva tiltakoznak.

6.

1671. december 19-ről Gyulafehérvártt kiállított bizonyítvány »Sárpataki Márton, erdély ország egyik ítélő mestere« aláírásával és pecsétével, miszerint »az elmúlt 1664-ik esztendőben hatodik Februarii, a n.-sinki gyűlés alatt néhai Tkts Ngs Barcsai Sigmund relictája Ngos Gyulaffi Borbára asszony leányának Ngos Barcsai Judith asszonynak, ki akkor volt néhai Ngos Kemény Ferencz uram relictája, mostan penig Gróf Balassa Imre uram ő Nga felesége, — ezen párban declarált jószágit holta után rá kötötte volt, mivel azért mostani boldogtalan állapotjában hazájából ki kelletvén buj-

dosni, az original levelet be nem hozhatta, melyre mostan szüksége lévén, kívánta tőlem ő Nga, hogy sub sigillo judiciali kiadnám, melly par hogy ezen az originállal, akkori hütös deákimat meg is eskette, kik expediálták volt, mivel pedig már jó idővel volt ezen dolog ennekelőtte, magamtól nem akarván kiadni, hanem az ő Nga tábla fiaitól informatiót vevén, úgy tetszett ő kegyelmeknek, hogy csak magam pecsétem alatt adnék ki recognitionalist, megolvassván azért azon párt, úgy emlékezem reá, hogy az szerint volt az fassio mindenben. Melyről adtam ez testimoniálisomat megirt Gróf Bartsiai Judith asszonynak ő Ngának kötelességem szerint.«

7.

1676. — Én hosdái Nagy Sigmond nemes Hunyad vármegyének egyik főbírája recognosco per praesentes, quod in hoc anno praes. 1676. mikoron Balassi Imreh ur ő nga az felljül elmúlt időben nem igen régen, nem tudom micsoda gondolattól viseltetvén, szolgálival felkészülvén, az nagy barcsai kastélyból éjszakának idején Törökország felé indult volna, és szolgálinak mellőle való el állási miatt el nem mehetett volna, vissza térvén ismét ugyanoda, a mi kegyelmes urunk parancsolatjából detineáltatott volna, akkori alkalmatossággal én is jelen voltam az kastélyban, Barcsai Péter uram is együtt velünk ott lévén, gróf Balassi Imreh ur ő nga én általam kérlette Barcsai Péter uramat, mit csinál ott Barcsán. Ő kme azt felelte, hogy nem úgy lakik mint foglaló, hanem mint öcsire (!) vigyázó, hogy valamiképpen az fiscus vagy más idegen belé ne kapjon. Egykor az beszéd közben kértem Gróf uramot, hova akart menni hogy elindult volt. Maga mondá, hogy elsőbb Fadcsatra akart menni az törökök közé, onnét Budára. Kérdém ismét, mit csinált volna Ngod Budán? Azt felelé: hogy közel vagyon az jószágom oda s behódoltattam volna. Hogy Kapi urammal kimene a barcsai kastély kapuján is, így bucsuzék el töllünk becstelenül: Isten hozzátok, . . . legyen az anyátok, lélek beste csalók, kurva fiai. — Ezen dolgok ekképen menvén, az hogy melyeket én is irtam le Ngtok és kmeteknek fide mea deo debita mediante. Datum in Hosdath anno 1676. die VI. Septembris. Idem qui supra Hosdathi Nagy Sigmond m. p. nemes Hunyad vármegye egyik főbírája.

8.

1676. január 13-án Szörényi Mihály vice szolgabíró, Horváth László és Furka Lőrincz hunyadvármegyei nemesek azon vármegyében N.-Barcsán lakó nemzetes Barcsai Péter ur által hivatva, a nagy barcsai kastélyba jönnek a végett,

»hogy látnók az ő kgmén esett, Tkts Ngos Kapi György uram ő Nga embereitől éjszakának idein reá kastélyára ütött potentiarius embereitől rajta esett sebhetésiről s testének kék mutatótásáról, jövendőben annak idejekorán Ngodnak, mint kgres Urunknak testimonialisunk által tudnánk fassiót tenni. Mi azért kgres urunkhoz az nemes Hunyadvármegyéhez hittel való kötelességünk testimonialisunk szerint Ngod előtt valljuk, láttuk kegyelmes úr Tkts nzts n. barcsai Barcsai Péter uramon esett sebet az lapoczkáján, vérit, testin levő kékségit. Mely dolog felől« stb.

9.

1676. január 14-én Elbesfalva várában kelt s Barcsai Péter, Mihály, Ábrahám, István, Pál és Ákoshoz (Tamás is írva volt de kihuzatott) intézett rendelete Apaffi fejedelemnek, melylyel »néhai Grófi Balassi Imréné asszonynak szomorú halálával látván az barcsai kastélyon és hozzá tartozó jószágokon való kapkodással törvénytelen sok rossz dolgoknak következtetését, méltóságunk sérelmével nekünk is, ha idején korán supremus magistratusi autoritásunkkal nem succurrálnánk az dologban,« azért azokat hunyadmegyei tisztje által sequestrum alá teszi.

10.

1700-ban idősb báró Gyulai Ferencz és fia István a guberniumhoz beadott kérésökben azzal vádolták a Barcsaiakat, hogy jobbágyaikkal és törökországi rácokkal Pusztasz. György hunyadmegyei praediumot hatalmasul elfoglalták. E kérést a Barcsaiak párban kiadatni kívánták s aztán mivel abban őket a Gyulaiak lázadóknak, idegen katonának s nevezetesen vagabundus törökországi rácok behozóinak s az unio megsértőinek szidalmazták, ezért Barcsai Tamás, István, György, Pál, Ákos, Ábrahám, Zsigmond és András perbe idézik a vádaskodókat. Barcsai Mihály, ki a vád közlésének kérésénél első sorban szerepel, e perben már nem fordul elő, noha a többi minden ágbeli Barcsaiak szerepelnek benne; miből azt következtethetni, hogy ezen Mihály, ki Fehérvármegye főispánja volt, azon időben jutott ismét fogságba. (E levéltár egy másik okiratából látható, hogy ugyanő már 1693-ban is fogságban volt.) Egyébiránt a Gyulaiak ellen indított eme pernek lefolyása és kimenetele iránt a levéltár adatai nem nyújtanak tájékoztatást.

11.

Egy 1782-iki intésnél, mely Barcsai Péter által a keresztúri Bárb György utódai, u. m. Vadas István, vajda-hunyadi Karácsoni Miklós felesége Mór Anna, Brádi Miklós és néhai

keresztúri Furka József özvegye Móré Erzsébet ellen zálogkibocsátás iránt intéztetett, megemlítendő az, hogy vajdahunyadi Karácsoni Miklós continua táblai assessor felesége Móré Anna *oláhul felel* az intőnek, többi érdektársai azonban s köztük Móré Erzsébet, Furka Józsefné is, magyar nyelven.

Ezeket találtam, mint egy vagy más tekintetben általános érdekekkel bírókat megismertetésre érdemeseknek, a Barcsai levéltár újabb okirataiból. Kár, hogy az idők viszontagságai s az e levéltár körül tapasztalt indolencia kétségkívül sok érdekes emléktől s köztük Barcsai Ákos fejedelemnek némely tanukihallgatásban emlegetett végrendeletétől is megfosztotta az utókort.

KIS BÁLINT.

A GRÓF ESTERHÁZY CSALÁD PÁPAI LEVÉLTÁRÁBAN ŐRZÖTT CZÉHLEVELEK.

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

Szádeczky Lajos »A czéhek történetéről Magyarországon« című nagybecsű művében az összes hazai czéhekről kimutatást közölt. Minden helység neve alatt felsorolta, hogy minő czéhe volt, mely évben keletkezett, a szabadalmat ki erősítette meg, s hogy a szabadalmi levél magyar, latin, német vagy esetleg más nyelven van-e szerkesztve.

Ezen rendkívül érdekes összeállításnál szerzőnek mintegy 5000 darab czéhlevél állt rendelkezésre; azon czéhlevelek, melyek az egyetemi könyvtárban, a nemzeti muzeumban, az országos levéltárban, az akadémiai levéltárban őriztetnek, s az 1877. évben, néhai Rómer Flóris elnöklete alatt, megalakult czéhbizottság által egybegyűjtettek.

Bármily gazdag anyagkészlet állt is a tudós szerző rendelkezésére, a czéhekről egybeállított lajstrom a teljességtől nagyon messzi áll s nem csalódunk, ha azt állítjuk: hogy a czéhek száma legalább is még egyszer annyira rugott, mint a mennyit a kimutatásból ismerünk, és a czéhek keletkezésének dátumai is sokkal régiebbek, mint a milyenek a kimutatásokból előtűnnek.

Az érdemes szerző is tisztában volt ezzel s művének 66-ik lapján azt nyilvánítja, hogy »kivánatos volna, hogy az összes vidéki levéltárakban és ipartestületeknél őrzött czéhlevelekről hasonló följegyzések a történelmi társulathoz beküldetnének, hogy idővel e lajstrom az egész országban megőrzött czéhlevelek lajstromává lenne kiegészíthető. *Ezt egy ember nem végezheti el*; a ki hozzájárul munkájával, hasznos és hazafias szolgálatot tesz a tudománynak«.

E fölhívásnak ohajtok eleget tenni, a midőn az Esterházy család pápai levéltárában őrzött *nagyszámú* — *eddig egészen*

ismeretlen — s legnagyobb részben a XVI. és XVII. századból fenmaradt czéhleveleket ismertetem s azok közül az érdekeseket egyúttal másolatban közlöm.

Belatincz. (Zala vm.)

Mátyás király 1481. évi oct. 5-én (sz. Ferencz hitvalló ünnepe utáni napon) Budán a bellatinczi *fegyvercsészároknak és nyeregkészítő mestereknek* megengedi, hogy czéhet állíthassanak (»more aliorum pollitorum selli pariter et artificium societatem vulgariter cel habentium, pro se libere societatem facere, ac singulis annis inter se magistrum hujusmodi societatis constituere possint et valeant, qui ipsam societatem regat«). Az oklevél a múlt század elejére valló egyszerű másolatban maradt fenn, a nélkül, hogy megjegyezve lenne, hogy az eredeti hol őriztetik.

1718. ápril 15-én báró Ebergényi László a bellatinczi szabó czéh articulusait megerősíti. Hiteles másolat. A bevezetés és záradék szövege latin, a huszonnyolcz pontból álló articulusoké pedig magyar.

Devecser. (Veszprém vm.)

Asztalosok. 1748. nov. 17-én Pápán. Kiadja gr. Esterházy Ferencz. A húsz articulusból álló szabadalmi levél szövege német. Eredeti.

Bodnárok és bognárok (vietor et rotariator). 1748. május 7-én Pápán kiadja gr. Esterházy Ferencz. 18 articulust foglal magában. Magyar. Eredeti.

1758. július 30-án Devecserben ugyanezt átírja és megerősítve kiadja gr. Esterházy Károly.

Csapók. 1757. június 26-án Pozsonyban. A harminczhat magyar articulusból álló oklevelet kiadja gr. Esterházy Károly:

1761. decz. 8-án Devecserben ugyanezt ugyanaz megerősítve átírja.

Csizmadiák. 1676. május 6-án gr. Esterházy Ferencz a huszonnyolcz magyar articulusból álló czéhlevelet megerősíti.

1759. július 15-én Devecserben ugyanezeknek harmincz articulusból álló magyar oklevelét gr. Esterházy Károly megerősíti. Az oklevél bár kezdetleges, de azért csinos czímképpel van ellátva. A csizmadia műszerek élénk színezésben fordulnak elő s a többi lapszéleken is gazdag tulipán-ornamentikák és szép initialék szerepelnek.

Czipészek. 1761. decz. 1-én Devecserben a 26 német articulust gr. Esterházy Károly megerősíti.

Fazekasok. 1745. október 10-én Devecserben a 33 magyar articulust gr. Esterházy F. megerősíti.

1758. július 30-án ugyanezt gr. Esterházy Károly átírja és megerősíti.

Kovácsok és lakatosok. 1748. november 17-én Pápán kelt s tizenhat magyar articulusból álló szabadalmi levelet 1757. június 13-án Devecserben gr. Esterházy Károly átírja és megerősíti.

Mészárosok. 1728. május 1-én Pozsonyban a 22 magyar articulust gr. Esterházy Ferencz megerősíti.

1758. aug. 2-án ugyanezt átírva megerősíti gr. Esterházy Károly.

Molnárok. 1759. július 25-én Devecserben a 22 német articulusból álló szabadalmakat a »devecser-pulai« molnár czéh részére gr. Esterházy Károly kiadja. Díszes arany-nyomásos veres bőrkötésben, címképpel, initialékkal, lapszéli díszítményekkel és vörös czímiratokkal (rubrumok).

Szabók. 1758. aug. 9. Devecser. A harminczegy magyar articulust megerősíti gr. Esterházy Károly. Aranynyomásos bőrkötésben, szabó jelvényeket előtüntető címképpel, initialékkal s rubrumokkal.

»Vékony vagyis nadrag úgy szűrszabók articulussai.« Kelet nélküli másolat, magyar nyelven.

Takácsok. 1700. ápril 14. Kismarton. A győri káptalan által 1692-ik évben a győri takácsok részére kiadott, 22 magyar articulusból álló szabadalmi levelet, latin bevezetéssel és záradékkal, a devecseri takácsok részére gróf Esterházy Miklós átírja és megerősíti. Hártyán, pergament kötésben.

Vargák. 1757. június 12. Devecser. A harminczkét magyar articulust gr. Esterházy Károly megerősíti. Initialékkal s vörös rubrumokkal.

Győr.

Vargák. 1607. ápril 24. Kiadja és megerősíti a győri káptalan magyar nyelven. Hártyán, egykorú másolat.

Győrsziget. (Győr vm.)

Csapók. 1637. május 2. Pápán. A pápai csapó czéh a győrszigeti csapók részére saját, 1634. évi pecsétje alatt tulajdon rendszabályait kiadja. Hártyán. Az érdekes oklevél alább I. sz. a. egész terjedelmében közöltetik.

Nagyvázsony. (Fehér vm.)

Molnárok. 1716. nov. 26. Bécs. III. Károly király a 24 magyar articulusból álló szabadalmakat latin bekezdéssel és záradékkal megerősíti. Egykorú másolat.

Pápa.

Asztalosok. 1678. Gr. Esterházy Ferencz a pápai asztalosoknak átírja és megerősíti a győri asztalos czéh által még 1607. évi szept. 6-án a pápai asztalos czéh részére kiadott s tizenhat magyar articulusból álló szabadalmi levelét. Hiteles másolat.

Aranyművesek. 1614. nov. 17-én (feria tertia proxima ante festum beatae Elizabethae viduae) a győri káptalan, Csepelszigeti Eötveös Miklós, Eötveös Jósá, Ersekújvári Eötveös István pápai aranyművesek kérelmére a győri ötvös czéhnek 1529. évi magyar articulussait átírja és kiadja. Eredeti, hártyán.

1628. július 16. Pápán. Gr. Esterházy Miklós a győri, komáromi, esztergomi és újvárosi (Pest?) ötvösöknek Pesten, 1529-ik évi ápril hó 24-én kelt s 25 magyar articulusból álló czéhlevelét a pápai aranyműves czéh részére átírja és megerősíti. Eredeti, hártyán. A bevezetés és záradék latin, az articulusok magyar nyelven. Egész terjedelmében alább II. szám alatt közölve.

1750. május 28. Pápán. Gr. Esterházy Ferencz a pápai aranyműves czéh szabályait megerősíti. Magyar, 28 articulusból áll, díszes aranynyomásos bőrkötésben.

Ácsok. 1698. szept. 2. Vasvár. Gr. Esterházy Pál az ács czéhnek még 1660-ik évből származó német articulussait átírja és megerősíti.

1720. május 29. Szempecz. Gr. Esterházy Ferencz a 23 német articulusból álló czéhlevelet átírja és megerősíti.

Bognárok és ácsok. 1660. június 1-én Pápán. Gr. Esterházy Pál a II. Ferdinánd királytól 1626. évi ápril 12-én a kismartoni bognár és ács czéh részére kiadott oklevelet a pápai bognárok és ácsok részére átírja és megerősíti. 22 és 17 német cikkely.

Ugyanerre 1661. évi május 7-én Pápán gr. Esterházy Ferencz megerősítése reávezetve.

A német eredetűn kívül egy egykorú hiteles másolatú magyar fordítása is megvan.

1689. szept. 2. Vasvár. Herczeg Esterházy Pál a pápai bognár czéhnek 1660-ik évben gr. Esterházy Pál által kiadott német, 22 és 14 cikkelyt magában foglaló czéhlevelét átírja és megerősíti.

Borbélyok. 1608. nov. 11. Pápán. Enyinghi Theöreök Ferencz a pápai borbély czéh levelét megerősítve kiadja. Hártyán. Egész terjedelmében alább III. sz. a. közölve.

1741. június 24. Pozsony. Gr. Esterházy Ferencz, mint a »pápai nemes borbély czéh« . . . »örökös főczéh mestere«, a

29 magyar articulust valamint az eskümintát tartalmazó czéhlevelet megerősíti. Aláírva egyúttal ns. Szalay B. János főczéh-mester, ns. Rohovics B. Ferencz senior és ns. Koeszegi B. Ferencz atyamester által.

1750. június 2. Pápán. Gr. Esterházy Ferencz a 38 magyar articulusból álló czéhlevelet megerősítve kiadja.

Csapók. 1606. márczius 30-án Pápán. Enyinghi Török István a pápai csapóknak megengedi, *hogy mint régen volt*, újra czéhet állíthassanak és a czéhen kívül álló vidéki csapók készítményeinek árulását eltiltja. Egész terjedelmében IV. sz. a. közölve.

1608. márczius 31-én Pápán. A csapó czéh tagjai törvényeiket és rendszabályaikat Thóti Demeter deák. Pápa város jegyzője által írásba foglaltatják s a város főbírája által megerősítetik. Egész terjedelmében alább V. sz. a. közölve.

1690. május 24-én Bécsben. Gr. Esterházy Pál, úgy gr. Esterházy Ferencz özvegye gr. Thököly Katalin a csapó czéh szabadalmait megerősítik. Magyar. Ugyanerre reávezetvék gr. Esterházy Antalnak 1701. aug. 1-én Pápán. gr. Esterházy Józsefnek és Ferencznek 1715. május 23-án Pozsonyban, s végül gr. Esterházy Károlynak 1760. évi november 9-én Pápán kelt megerősítései.

A pápai csapó czéhre vonatkozó iratok között rendkívül érdekes egy 1744-ik évi okmány, a melynek értelmében az említett év márczius 9-én Pápán az összes Dunán túli csapó czéhek képviselői, nevezetesen a fehérvári, palotai, veszprémi, tapolczafői, tatai, szombathelyi, egerszegi, kapócsi, győri, tapolczai és uzorai czéhek egybesereglettek s itt iparukat érdeklő több fontos ügyben kötelező határozatokat hoztak s különösen a gyapjúvásárlásra nézve valóságos ligát alkottak. Ez lenne tehát az iparos congressusok legrégiebbje. Az érdekes oklevél alább VI. sz. a. egész terjedelmében közölve van.

Csizmadiák. 1621. június 4-én a győri csizmadia czéh 1614-ik évi magyar köriratú pecsétje alatt 28 articulusból álló magyar szabályait a pápai csizmadia czéh részére kiadja.

1760. november 12-én Pápán gróf Esterházy Károly a harminczegy articulusból álló magyar czéhlevelet megerősíti. Szép bőrkötésben.

Czipészek. 1721. július 20. Pápa. Gr. Esterházy József a győri német czipész czéhnek 1582-ik évi, 25 pontból álló német szabályait a pápai német czipész czéh részére átírja és megerősíti. Aranynyomásos szép veres bőrkötésben. Hártyán.

Fazekasok. 1717. szept. 24. Pápán. Gr. Esterházy Ferencz a huszonöt magyar articulusból álló czéhlevelet megerősíti. Reá

vezetve 1760. nov. 19-én Pápán kelt megerősítése gr. Esterházy Károlynak.

Gombkötők. 1626. június 21-én Pápán gr. Esterházy Ferencz a hét articulusból álló magyar szabályokat megerősíti. Hiteles másolatban.

1760. nov. 24-én Pápán gr. Esterházy Károly a tizenkét pontból álló magyar szabályokat megerősíti.

Kalaposok. 1726. ápril 10. Pozsony. Gr. Esterházy József és Ferencz a harmincznyolcz articulusból álló német szabadalmi levelet megerősítik. Hártyán. Veres bőrkötésén arany nyomások. A kézirat igen szép kiállítású.

Kapczakötők (tibiliariorum). Az iratok közt a szabadalmi levélre többször történik hivatkozás, ez azonban hiányzik.

Körmíves és köfáragók. 1745. okt. 21. Pápán. Gr. Esterházy Ferencz a 25, 10, 13 és 4 pontban felsorolt német rendszabályokat megerősíti. Erre van rávezetve gr. Esterházy Pálnak 1760. november 16-án Pápán kelt megerősítése. Díszes vörös bőrkötésben.

Kádárok (pintér). 1701. július 27. Pápa. Gr. Esterházy Antal a 23 pontból álló magyar czéhszabályokat megerősíti. Hiteles másolatban.

1760. nov. 23. Pápa. Gr. Esterházy Károly a 18 articulusból álló német rendszabályokat jóváhagyja. Díszes vörös bőrkötésben.

Kovácsok. Ez a czéh eredetileg a »pays avagy kopja iártó, niereg-iártó, csiszár, szyiartó, kovács, lakatiártó« mestereknek együttes czéhe volt. A czéh legelső szabadalmi oklevele 1613. évi ápril hó 22-én Pápa városában enyinghi Theöreök Istvántól megerősítve adatott ki. Egész terjedelmében alább VII. sz. alatt közöltek. Az oklevél elősorolja, hogy a pápai paizs- vagy kopjagyártó, nyereggyártó, csiszár, szíjgyártó, kovács és lakatgyártó mesterek nevében Szíjártó János és Kovács Mátyás mesterek, Nagyszombat városnak hiteles pecsétje alatt kiadott, Nagyszombatban 1613. évi febr. 13-án kelt oklevelét mutatták föl, melyben átírva vannak a nagyszombati paizs- vagy kopjagyártó, nyereggyártó, csiszár, szíjgyártó, kovács és lakatgyártó czéhnek II. Rudolf király által Pozsonyban 1586-ik évi márczius 17-én kelt megerősítő levele, — valamint Hraczoviczky György bíró, Asztalos András kapitány és több nagyszombati esküdt polgárnak az említett czéhnek magyar articulusait megerősítő 1598-ik évi június 2-án kelt levele, — továbbá Bihary Fülöp, másképp Kádas bíró, Latkoiczky János kapitány és több szombathelyi esküdt polgárnak 1584-ik évi június 23-án kelt megerősítő levelei, — melyeket a pápai czéhnek használatára Theöreök István is kiadott.

1628-ik évi julius hó 16-án Pápán gr. Esterházy Miklós nádor, Szíjártó György szíjgyártó, Csíszár Imre és Csíszár György csíszár, Lakatos Kelemen lakatos és Kovács Benedek pápai kovács mesterek kérelmére a fentebb elősorolt okiratokat egész terjedelmökben hártyán megerősítve átírja.

Ugyanezen oklevelet még 1675-ik évi febr. 4-én Pápán gr. Esterházy Ferencz, 1728-ik évi május 1-én Pozsonyban gr. Esterházy Ferencz, végül 1760. évi november 24-én Pápán gr. Esterházy Károly is kiadta. Ez utóbbiaknál a kovács illetőleg a többi czéheknek 33, s 22 pontban elősorolt articulussai mind magyar szövegűek.

Az egyesült paizs- vagy kopjagyártó, nyereggyártó, csíszár, szíjgyártó, kovács és lakatgyártó czéhnek azonban volt még egy 1613-ik évben kelt, úgy látszik házi használatra készült magyar szabályzata is, mely úgy az egyes említett iparágakat érdeklő s külön-külön előadott érdekes szabályokat sorol elő, s nyelvészeti és egyéb közmívelődési tekintetben is kiválóan fontos. Egész terjedelmében VIII. sz. a. közöltetik.

Mészárosok. 1552-ik évi márczius 6-án Pápán enyingi Theöreök János és Theöreök Ferencz a pápai mészárosok terjedelmes latin szabadalmi levelét megerősíti. Ugyanezt hártyán 1612. évi julius 6-án Pápán Theöreök István átírja. Itt az oklevél végén a következő hozzátoldás szerepel: »Reformatae et confirmatae sunt literae istae magisteriales cehae lanionum Papensium tempore tribunatus magisterialis Pauli lanionis de Battyán, et reliquorum magistrorum, Andreae lanionis, Georgii lanionis, Joannis lanionis, Mathei lanionis, Michaelis lanionis magistrorum.«

Ezen oklevélnek egykorú magyar fordítása IX. sz. alatt egész terjedelmében közöltetik.

A mészárosoknak articulussait ezenkívül még 1628. évi julius 16-án Pápán gr. Esterházy Miklós latin szöveggel hártyán, valamint 1650. évi márczius 24-én Kis-Martonban gr. Esterházy László is — ugyancsak latin nyelven — megerősítve kiadta.

Molnárok. 1660. évi junius 3-án Pápán gr. Esterházy Pál a pápai Tapolcza vizén levő molnárok magyar articulussait, melyek közt egy fejezet a »vízmester kötelességeiről« szól, hártyán megerősítve kiadta.

Szabók. A pápai Esterházy levéltárnak más helyen közölt regestái szerint ¹⁾ Szapolyai János már 1510-ben a pápai szabóknak megengedte, hogy czéhet állítsanak. Ezen kívül a czéh iratok közt a következő oklevelek szerepelnek.

¹⁾ Történelmi Tár 1893. évf.

1538-ban Somogyvárott enyinghi Therek Bálint a pápai szabóknak megengedi, hogy a feherváriak példájára czéhet alkossanak. Hártyán, latinúl. Egész terjedelmében X sz. a. közölve.

1552. márcz. 16-án Pozsonyban enyinghi Theöreök János és Ferencz átírják a pápai szabóknak 1538-iki oklevelét. Latin, hártyán.

1608. márcz. 12-én Pápán enyinghi Theöreök István átírja az 1552. és 1538-iki okleveleket. Hártyán, latin.

1628. július 16-án Pápán gr. Esterházy Miklós nádor a pápai szabó czéhnek 29 magyar articulusból álló szabadalmi levelét latin előszóval és záradékkal megerősíti. Hártyán. Egész terjedelmében XI. sz. a. közölve.

1660. ápr. 13-án Pápán gr. Esterházy Pál a pápai vásár és szűrszabóknak 31 pontból álló magyar articulusait megerősíti. Ugyanezt 1715. évi május 23-án Pozsonyban még gr. Esterházy József és Ferencz, valamint 1760. nov. 22-én Pápán gr. Esterházy Károly is megerősíti. Ez utóbbinál az articulusok 34 pontban soroltatnak elő.

1760. nov. 22-én Pápán gr. Esterházy Károly a pápai »váltó és vásár mível munkálkodó magyar szabók« 24 pontból álló articulusait megerősíti.

1760. nov. 22-én Pápán gr. Esterházy Károly a pápai *német szabó* czéhnek 27 pontból álló szabadalmi levelét németül megerősítve kiadja.

Végül egy kelet nélküli másolatban a »pápai váltó és vásármíves« s egy »*zuboncsi* czéh« articulusai soroltatnak elő.

Szappanosok. A mult század első feléből a pápai szappanosokra vonatkozó több irat maradt fenn, szabadalmi levelük vagy articulusaik elő nem fordulnak.

Szítakötők (cribiariorum). Ugyanazon időből ezekről is több irat emlékezik, de czéhlevelük hiányzik.

Szücsök. Enyinghi Theöreök Ferencz egy Pápán kelet nélküli (tehát még bizonytalán halála — 1570 — előtt kiadott) levelében a pápai szücsök szabályait megerősíti. Latin, hártyán. 1609. jan. 12-én Pápán Theöreök István atyjának kelet nélküli oklevelét átírva megerősíti. Hártyán, latin. Egykorú magyar fordítása XII. sz. a. egész terjedelmében közöltetik.

1628. július 16-án Pápán gr. Esterházy Miklós a pápai szücsök szabályzatát megerősítve kiadja. Hártyán, latin. Kívülről egykorú följegyzés: »Baronyicz Szöcs Márton, Horváth Szöcs Mihály, Adonyi Szöcs János, Sándor Szöcs Imre, Biha Szöcs András idejében.«

1662. május 22-én Pápán gr. Esterházy Ferencz a 26 pontból álló magyar articulusokat; 1749. ápr. 2-án Pápán ugyanaz már 31 pontból álló magyar articulusokat; valamint

1760. nov. 12-én Pápán gr. Esterházy Károly s 1762. május 11-én Pápán gr. Esterházy Ferencz ugyanezen szabályokat magyar nyelven megerősítve újra kiadták.

Takácsok. 1660. márcz. 26-án Pápán gr. Esterházy Pál a pápai takács czéhnek 27 pontból álló magyar articulusait megerősíti. 1662. ápr. 28-án Pápán gr. Esterházy Ferencz, — 1694. decz. 2-án Pápán gr. Esterházy Antal, — 1715. május 23-án Pozsonyban gr. Esterházy József és Ferencz s végül 1760. nov. 23-án Pápán gr. Esterházy Károly ugyanezen oklevelet magyarul megerősítve újra és újra kiadták.

Vargák. 1609. márczius 23-án Pápán. Enyinghi Teöreök István a pápai vargák részére kiadja és megerősíti a Győr városi vargáknak a győri káptalan által 1607. évi sz. György vértanú ünnepén kiadott és megerősített szabályokat. Hártyán. magyar. Ugyanezt 1628. évi julius 16-án Pápán gr. Esterházy Miklós, — 1660. évi márczius 26-án Pápán gr. Esterházy Pál, — 1662. ápril 28-án Pápán gr. Esterházy Ferencz, — 1680. május 17-én ugyanott ugyanaz, s végül 1760. nov. 22-én Pápán gr. Esterházy Károly is megerősítette és külön-külön kiadta.

Pest ? Székesfehérvár ?

Szabók. Az oklevél külzetén egykorú följegyzés szerint a fehérvári szabó czéh privilegiuma, az oklevélben pedig *Nova civitas* szerepel, melynek bírása és esküdt polgárai 1512-ik évben az ottani szabó czéhnek terjedelmesb szabályait megerősítik. Hártyán, latinúl. Az oklevél szövege sok helyen olvashatatlan, az írás annyira elhalványodott rajta, hogy alig olvasható. Néhol az elhalványult sorok későbbi időből származó tintával meg vannak újítva.

Veszprém.

Tobakosok (alutariae). 1692. évi márczius 1-én Bécsben Leopold király a veszprémi tobakosoknak 28 pontból álló magyar articulusait megerősíti, s ezt 1702. évben (hó és nap nem említve) Pápán gr. Esterházy Antal kiadja.

Szemecz. (Pozsony megye.)

Szemecen a szabóknak, vargáknak, csizmadiáknak, kovácsoknak, asztalosoknak, kőműveseknek és fazekasoknak voltak czéhei és czéh levelei, a mint azt az 1745-ik évben készült és fölötte érdekes hivatalos összeírás részletesen is elősorolja. Lásd ez okmányt egész terjedelmében XIV. sz. a. E szerint a szabóknak legrégibb czéhlevele 1584-ből, a vargáké, csizmadiáké és kovácsoké a XVII. század első feléből, míg az asz-

talosoké, kőműveseké és fazekasoké a XVIII. század első negyedéből valók. Ez utóbbiak közül felettébb érdekes a fazekas czéhnek azon kívánsága, hogy czéhlevelük »magyar nyelven adassék ki, mivel egy német sincs közöttünk«.

* * *

Az elősorolt adatokból s a pápai Esterházy levéltárban őrzött egyéb czéhiratokból tehát világos, hogy már a XVI. század végén illetőleg a XVII. században, de még a XVIII. század elején is a czéhek hazánkban sokkal inkább el voltak terjedve, semmint azt gondolnók. Sokszor jelentéktelen kis helyen is élénk ipar üzés fejlődött, mely később elenyészett. Devecserben, Pápán a czéhek keletkezése sokkal régibb keletű és sokkal nagyobb számú, mint az Szádeczky fentebb említett hecses munkájában kitüntetve van. S így lehet ez egyebüitt is.

Adatainkból s a czéhiratokból kitűnik az is, hogy a czéhek élete élénkebb volt azelőtt, mielőtt még megrendszabályozva nem lőnek, s mielőtt a részökre Mária Terézia idejében kidolgozott egyöntetű articulusok meg nem állapítottak, melyek egyúttal a régi czéhautonomiára nézve bizonyos korlátoló hatással voltak. Ugyan ezen időszakban a Dunán túli czéhek még nem is voltak elnémetesedve. A régi czéhszabályok legtöbbszörre magyarok. Az ipar magyar mesteremberek által gyakoroltatott még oly helyeken is, hol a lakosság részben idegen ajkú volt. Az elnémetesedés csak később, Mária Terézia ideje alatt és azután, a mikor az idegen kézművesek nagyobb arányokban özönlöttek be és telepedtek le, — következett be.

A czéhek magyarságára hatással volt ama körülmény is, hogy a XVI–XVII. században a szegényebb magyar nemes ember nem idegenkedett az iparüzéstől. Mint a közleményekből kitetszik, a pápai borbély, császár, csapó, mészáros, molnár stb. czéh egészben vagy részben nemes emberekből állott. Akkor még nem tartották az ipar üzést, a mesterség gyakorlását oly foglalkozásnak, mely a nemesség megalázásával járna. Csak később az idegen kézművesek beözönlése után lett a szegényebb nemes ember tartózkodóbb az iparüzleti foglalkozástól.

Érdekes különben az is, hogy gr. Esterházy Ferencz 1741-ben a pápai borbély-czéh »örökös főczéhmesterének« írtá magát. Ezzel a földesuri jogviszonynak az iparüzés terére való kiterjedését, de másrésről azt is documentálni kívánta, hogy a különféle díszes méltóságokkal fölruházott főúrra nézve sem megalázó az ipari foglalkozás.

A czéhlevelekből azt is látjuk, hogy az egyes iparágakat gyakorló mesteremberek miként vették föl lassanként vezeté-

s illetőleg családi névül mesterségük nevét. Világos példái ezek annak, hogy a Borbély, Csapó, Csíszár, Kovács, Lakatos, Mészáros, Ötvös, Szíjártó, Szűcs, Takács stb. vezetékek illetőleg családnevek viselőjének egyik őse borbély, csapó stb. mesterember volt.

Még csak azt kívánom megjegyezni, hogy a régi czéhlevelekben a birságolások körül gyakrabban fordul elő a kitétel »100 bécsen marasztaltassék«. Másutt a »bécs« helyett »pénz« szerepel s így az alatt bécsi pénznemet, bécsi, austriai filléreket kell értenünk.

Pósta Béla »Hazai érmészetünk és a bécsi dénárok« című értekezésében (Arch. Értesítő 1885. év 109. s köv. lap) már kimutatta, hogy a bécsi s ausztriai pénznemek a XII. századtól fogva hazánk nyugati részében mennyire el voltak terjedve a közforgalomban, s hogy a XIV. században mily intézkedések történtek ezek kiküszöbölésére.

A szomszéd örökös tartományokkal való élénk üzleti forgalomnál fogva a Dunán túli vármegyékben a bécsi dénárok és fillérek azonban tovább is forgalomban maradtak, sőt a XVI. századtól fogva a bécsi fillérek annyira közkeletűek lettek, hogy a czéhbirságokat is bécsi pénznemben szabták ki és többnyire ilyenekkel rótták le.

Ezek után a fentebb hivatkozott, ipartörténelmi, közművelődési és nyelvtörténeti szempontból egyaránt fontos és érdekes czéhlevelek és okmányok bemutatására térek át, megjegyezvén, hogy úgy ezeknél, valamint a fentebbi közleményeknél is, ha az ellenkező megérintve nincsen, a levéltárban őrzött példány mindenkor eredeti.

I.

Leges et statuta *fullonum* in pago Sziget habitantium etc. anno 1637. die 2. Maji.

Mi Pápán lakozó csapó mesterek, úgymint czéh mester Apáti Szabó Balázs, Pikó István dékány, Csapó Benedek, Lőrinc, Csapó György, Csapó Mihály, Csapó György deák, Salay István, Vörös Benedek, Peneszko Mártony, Swatko János, Helmes György, Király János, Acsádi János etc. és az többi azon ugyan csapó czéhibeli mesterek adjuk tudtára az kiknek illik, főképen pedig az Nagy Győri városban lakozó főbírájának és ugyanazon Győri Szigetiben lakozó bíró uramnak és az egész tanács és öskütt urainknak, jüttenek az mi böcsületes czéhünk eleiben Győri Szigetiben lakozó csapó mesterek, úgymint Baiak Csapó Mihály, Fegyveres Mátyás, Gresner Mihály, Pok István, Kocsmáros János az mi böcsületes czéhünkhöz tartozandó személyek, kérvén azon az egész böcsületes czéhet,

hogy ő kegyelmeknek minemő bizonyos artikulusokat adni czélünk pöcséti alatt kiadnánk, mely helyes mesterségeknek végezését és ordinatióját dirigálhassanak Istennek tisztességire, egyebeknek jó példájára, mostan magoknak hasznára, ennek utánna pedig maradíkoknak bizonyos helyben, és mesterségben való megmaradására.

Atyának, Fiúnak és Szentlélek Istennek Nevében.

Sequuntur Articuli.

I. Mivelhogy közönséges anyaszentegyháznak orthodoxa confessiója szerint valljuk Istent ő fölségét minden jóknak kútfejének lenni, minden dolgainak elkezdése előtt tartozzék ki-ki körösztényi kötelességből segítségére való hívásával és imádásával, azért akarjuk, hogy minden Istennek ő fölségének illendő fiúi engedelmet és félelmet debita cum industria adjon, mely fiúi engedelem és félelem leszen omnium nostrorum exercitiorum principium et finis. Ennek meg nem tartójának czélmester urunk hatalmából leszen elsőben debita ex officio admonitio először, másodszor severa correctio, harmadszor poena 4 frt, et salva uniuscujusque servata religione et exercitio.

II. Ha valamely mester megbetegödnék, tartozzék az czélmestere két mestörét annak őrzésére adni, azoknak két pénzre gyertyát adni és egy pint bor árút. Mikor pedig halott vagyon, tartoznak az mesterek az megnevezett órára öszvegyülekezni, ha pedig valamely elhunatná, az poena legyen 33 pénz.

III. Ha valamely mester egyik az másiknak árúiban szöktetné, mikor gypjút vesznek, és egyik a másiknál többet ígérne érette, azon az czélmester megvehesse kegyelem nélkül az 1 forintot.

IV. Ha valamely mester szűrt csinál és a melyiknek egy avagy két járást híját hagyja, és a czélmesternek hírévé lenne, azon a czélmestere megvegye a száz bécset, ha peniglen az hosszájának is híját hagyja, azon büntetése leszen.

V. Ha valamely mester egyik az másik munkását avagy szolgáját elhítnéje, annak büntetése 4 frt.

VI. A szűr kallónak minden mestere egy vég szűrtül adjon 10 pénzt és ételt, mellék fonyónak is a mellék fonyástól 33 pénzt, a ki penig ételt kíván, adjanak 25 pénzt. A mellék tépőnek is adjanak 10 pénzt, béltépéstül és csapástül 10 pénzt, szövéstül adjon 5 pénzt, egy bélfonástül adjon 10 pénzt. A ki pedig maga kenyerén egy vég szűrt megkészít, annak adjanak egy forintot, a mely mester penig inast mással taníttatja szövésre, az adjon 15 szűr szövéstül flo. 2. A ki penig többet adna, annak büntetése 1 forint.

VII. Ha valamely legény városunkba jön, ugyan ezen.

mi mesterségünkből való, az menjen czéhmester uram házához és a czéhmester tartozzék azt a legényt annak a mesternek adni, a ki nála nélkül jobban szűkölködik, befogattassanak pedig minden reliigióra nézendő személy válogatás nélkül, és az ő exercitiumokban bántók¹⁾ legyenek az gazdák.

VIII. Ha valamely mester egyik a másikat tisztöletlen szóval illetné és egyik a másik művét gyaláznája, büntetése lészen száz bécs, másodszor ha megcselekeszi, büntetése lészen 1 forint.

VIII. Ha valamely a mesterek közül lélekivel szitközödnék, jó bizonyság alatt, annak büntetése 4 forint, a ki meghallja s be nem mondja, büntetése 4 forint, a czéhmester ha elmondja 8 forint, mivelhogy ő viseli az egész czéhet és tanítja.

X. Ha valamely mesterségünket itten nálunk gyakorlani akaró legény, avagy akárminemű idegenek állapotjában legyen az, ha gyilkosságban, lopásban, paráznságban, avagy egyéb rút, czéhünket dehonestáló és megrútító vétekben találta, mesterségünk szerint való hatalommal az illetéent a czéh társaságába be nem fogadjuk, mivelhogy a czéh tisztának akar efféléktől láttatni és lenni.

XI. Ha valamely a mesterek közül esztendő számra legényt fogad és ha mesterségünknek minden dolgát, tudniillik perfecte tudja és gondul veszi, szegődsége legyen czéhmester előtt, és adjon nekie kész pénzt tizenkét forintot, egy csuhát, két inget, két lábra valót, két czepeellőst, egy süveget, az itt való tanubiannak első esztendőben adjanak egy festékes vég szűrt, a ruhát hasonlóképen, mint a másiknak, ha peniglen a czéh végezése ellen valaki megcselekedné, hogy többet adna, büntetése leszen 4 forint.

XII. Minden mester a ki inast fogad, senkinek többet ne legyen szabad fogadni két inasnál, ha peniglen a föllül megnevezett szolgáltnak két-két esztendeje kitelvén, szabad legyen mindenik helyett egyet-egyet fogadni, és ha apró esztendeje kitelik, czéhmester előtt legyen fölszabadítása. Tartozik az inas szabadító pénzzel a mestereknek egy forinttal, két pint borral és ugyan azon gazdánál esztendeig szegődve legyen.

Fronta Pál, notarius caehae fullonum in oppido Papa m. p.

(A czéhnek latin köriratú 1634-ik évi pecsétje.)

¹⁾ A *ne* kimaradt.

II.

Nos Comes Nicolaus Esterhási de Galanta, perpetuus de Frakno, Regni Hungariae Palatinus et Judex Cumanorum, Comitatum Soproniensis, Zoliensis et de Beregh supremus comes, nec non sacri principis et Domini Domini Ferdinandi secundi, Dei gratia electi Romanorum imperatoris, semper Augusti, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Regis, Archiducis Austriae, Ducis Burgundiae etc. intimus consiliarius et per Hungariam locumtenens memoriae commendamus tenore praesentium explicantes quibus expedit universis, quod prudentes ac circumspecti Josephus Eötvös magister cehae, Johannes Ötvös Samareus et aliter Joannes Ötvös Lublaviensis, magistri aurifabri oppidi nostri Papensis, nostram personaliter venientes in praesentiam exhibuerunt et praesentarunt coram nobis quasdam literas venerabilis capituli ecclesiae Jauriensis continentes in se certas literas reverendissimi olim domini Martini Pethe de Hetes articulariter Colocensis et Bachiensis ecclesiarum canonice unitarum archiepiscopi, locumtenentisque regii quarundam legum, articulorum et consuetudinum, ex antiquis literis privilegialibus seu regalibus contubernii aurifabrorum civitatis regiae Pestiensis superioris retroactis annis et temporibus, . . . tempore interemptionis et expugnationis eiusdem civitatis Pestiensis inventis excerptarum et depromptarum ungari quoque idiomate conscriptarum confirmationales, sigilloque eiusdem capituli Jauriensis ab extra in dorso earum impressivè consignatas, petens nos debita cum subiectione et humillima instantia, ut easdem leges, seu articulos et consuetudines in dictis literis confirmationalibus specificatos pro ipsis, successoribusque et per consequens contubernio ipsorum in dicto oppido nostro Papa instructo perpetuo valituras confirmare, ratificare et approbare gratiose dignaremur. Qui quidem articuli seu leges et consuetudines sequuntur in haec verba:

Mindeneknek előtte, hogy az ötvös mesterek esztendőnként maguknak e négy városban, Győrben, Komáromban, Esztergamban és Ujvárban válasszanak egy czéhmestert sz. György másod vasárnapon olyat, ki méltó, és alkalmas legyen a tisztnek elviselésére, mely férfiat a tanácsházban bévigyenek és egy esküdt polgárnak a kezén megesküdtessenek, hogy ő az ötvös mesterségnek minden dolgához és munkájához hűségesen és szorgalmatosan hozzá lásson, hogy az ő munkájokhoz való ezüstben valami hamisság avagy csalárdság ne találtassék, és hogy mind rendről-rendre, műhelyről-műhelyre a mestereket minden két hétben megvizsgálja és az üstnek tisztaságát és mérő szerszámoknak igazságát megpróbálja. Hol peniglen ez

dolgokban a czéhmester tunyának és röstnek találtatik, avagy barátságért valakinek kedvező lészen, tisztitól megfosztassék, és hogy a dolog könnyebben végre vitessék, egy gira ezüst veretett műben tiszta ezüst tizenhárom lat legyen és az öntött műben tizenhárom lat.

Másodszor, hogy az olyan mester, a ki ezüst mívét művel tartozzék a művet két avagy több mesterekkel a czéhmesterhez megpróbálásra vinni és minekutánna megpróbálják és jónak találják, a czéhmesternek pöcsétit nyomják reája, ki ilyen

betű és ilyen formájú:

Harmadszor, hogy csak egy mester is a rezet meg ne merje aranyozni a hamisságnak eltávoztatásáért, se pedig az üveg követ az aranyba be ne csinálja; mert valaki azt mívelendi, az ő mesterségétől megfosztatik. Azonképpen büntetessék, ha valaki az ő művére hamis avagy álpöcsétet nyomna.

Negyedszer. Valamely jövevény avagy szolga ezen mesterségben levő a mi városunkba bejövend, tehát az olyan tartozzék a mesterek közül egyet egy egész esztendeig szolgálni hogy jobban mind hirérül, mind erkölce felül és az ő mind széljel járásában való dolgairól bizonyosbak lehessünk. Továbbá hogy ha az ilyen jövevény avagy szolga mesterré akar lenni, tehát tartozik az ő jó hírének, jámborságának biznyságát és a hol tanult a czéh mestereknek levelét adni, és a nemzetség levelét is mutassa meg, melyet mikoron előad, azután osztán az ő mesterségének és tudományának megmutatására csináljon mester remeket, tudni illik egy bokor kupát, egy helmes pöcsétet és egy arany gyűrűt, kiből csináljon hat avagy nyolcz szegű követ, úgy hogy a kő alatt való folium alá a víz be ne hathasson, hol ezt meg nem tudja csinálni, méltatlan legyen a mesterségnek föl vételére. Ha pedig méltó leszen a mesterségre, adjon a czéh ládjába nyolcz forintot, avagy egy gira ezüstöt, végezetre a czéh mester tartozzék az ilyen embert beiratni a mi polgár társaságinkba. Azután az ötvös mestereknek egy jó ebédet adjon, és az ő mesterségének első esztendeje után megházasuljon.

Ötödször. Hogy egy ötvös mester is a czéh kívül ne míveljen, minek előtte a szolgálatban, adófizetésben és a mesterek társaságukban nem számláltatik; ha ezt míveli, az ő mesterségétől megfosztassék.

Hatodszor. Hogy egy ember is a mi ötvös mesterink kívül az utcázakon avagy piarczon új ezüst marhát ne áruljon, hanem csak a szabad sokadalmakban; mert ha eféle marha találtatik, két fele a bíró részére és a mestereknek részére osztatik.

Hetedszer. Senki a mesterek közül egyik a másik megfogadott művét el ne csalja, és meg ne fogadja; mert ha azt művelendi, először két forint a büntetés, ha másodszor is műveli, négy forint, harmadszor nyolcz forint. A ki peniglen fejéren megcsinálja, tehát ne légyen szabad máshó vinni, hanem az aranyozza meg is.

Nyolczadszor. Hogy egy mester is a másik mesternek szolgáját avagy inasát el ne hitesse, avagy alattómban magának ne hívja, mert általan fogvást mesterség nélkül legyen.

Kilenczedszer. Ha valamely ember a mestereket be akarná gyűjteni valami dologért, tehát a czéh mester tartozzék begyűjteni őket és az a személy tartozzék harminczhárom pénzzel a czéh ládájában.

Tizedszer. Hogy egy mester se merjen menni valamely ezüst marhának megböcsülésére, avagy mérésére a czéhmester híre nélkül; mert ha egyszer műveli, két font viasszal büntetik; ha másodszor, négy fonttal, ha ugyan vakmerőségből elmegyben benne, vessék ki az uramat a mesterségből. Hogy ha pedig szabadsága lészen a czéh mestertől efféle czüst marhának böcsülésére, avagy mérésére, minden gira ezüstből vegyenek öt-öt pénzt, többet se vegyenek, és efféle pénzt adják a czéh ládájába.

Tizenegedszer. Hogy egy mester se tarthasson három szolgánál és három inasnál többet. Hogy ha penig a mesterek közül vannak szegények, az ő lölkiismeretek szerint lássák meg a czéhmesterek, hogy azok is legény és apród nélkül ne legyenek.

Tizenkettődször. Ha valami apród akarna más mesterhez menni tanulásnak okáért, ki még az ő apród esztendeit más uránál ki nem töltötte volna, de csak valami bosszuságból hagyja el az ő mesterét, tehát a mesterek közül senki nála ne tartsa, birságnak büntetése alatt. Ismét. Senki ne merjen inast mívre fogni, hanem csak a mestereknek híréből, akaratjából és végzéséből.

Tizenharmadszor. Hogyha valamely legényt avagy inast lopásban fognak, tehát az olyan inast avagy legényt az czéhnek törvénye szerint megbüntessék; tudniillik ha legény lészen, az ő szolgálói társai üssenek hármat-hármat rajta. Ha penig inas lészen, az ő inas társai üssenek kettőt-kettőt rajta és úgy békével bocsássák.

Tizennegedszer. Hogy ha valamely mester az ő szolgáját el akarja eresztetni, tehát két héttel az előtt tartozzék neki megjelenteni, annak utánna mind a mester az ő szolgájának elbocsátásának okát és mind a szolga az ő mesterének elhagyásának okát tartoznak a czéhmester és mind a több mesterek

előtt megjelenteni és azután ezeknek végzésekből békességgel elbocsájthatja.

Tizenötödször. Egy szolga se merjen avagy az urának műhelyében, vagy utcán, vagy piacon semminemű ezüst marhát avagy követ magának venni, hanem csak az urának engedelméből; mert ha azt művelendi, kivettessék a czéhből és a társaság közül.

Tizenhatodszor. Hogyha valamely szolga akarná az ő urának leányát házasságra magának venni, avagy az ő asszonyát, az ő ura meghalván, fél mester asztallal tartozik; azonképpen hogy ha valamely ötvös mesternek fia, ki a mívét tudná, akarná oly embernek leányát venni magának, ki nem volna ötvös mester, fél mester asztallal tartozzék. De ha oly embernek leányát, avagy feleségét, ki az ötvös mívét tudta volna, feleségül veszi, egész mestersége legyen, és semmit se fizessen. Annak fölötte egy öreg inas se lehessen oly, (ha szakállas lenne is) hogy négy esztendőnek alatta befogattatnéjek.

Tizenhetedszer. Hogyha valamely asszony állat az ő urától özvegyen marad, tehát egy egész esztendeig a művet szabadon űzheti, de tovább nem léssen szabad.

Tizennyolczadszor. Hogy senki tudván, vagy egy házból, vagy egyéb . . . ezüst és egyéb lopott marhát meg ne vegyen, sőt inkább ha valamely jelen megismerheti, titkon tartozik a város bírójának megjelenteni, mert ha különben cselekedik, mesterségétől megfosztatik.

Tizenkilenczedszer. Hogy ha valamely közdolog, ki egy gira ezüstre böcsülendő volna, valamely mesternek történendik, tehát a czéhmesternek az ő mester társaival egyetemben legyen szabadsága reá, annak meglölésére és elvégezésére. Hol pedig a személy meg nem elégednék rajta, legyen szabad vinni az dolgot a város bírāja elejbe, mely dolgot a czéh mesternek igazán és hiti szerint köllessék elő beszélleni. A mester embereknek pedig ne legyen szabad megesküdni.

Huszadszor. Hogy ha valamely mester az ő mívét czéhmesterhez viendi megpróbálni és a czéhnek pöcsétének reá ítésére, tehát az olyan ember tartozzék minden gira ezüstműből négy-négy pénzt adnia, kit adjanak a czéhnek ládjába.

Huszoneyedszer. Hogyha valamely mester avagy legény a könyörgést és imádságot elhalgatja és reá nem mégyen a szentegyházban, tehát egy gira viasszal tartozzék az a személy.

Huszonkettődször. Hogyha a czéhmester valamely mesternek avagy szolgának valamit parancsoland, és nem műveli, avagy a czéhbe hívja és nem mégyen, először egy gira viasszal büntettessék; másodszor kettővel, mely tartozik a templomba;

harmadszor az ő engedetlenségének vallja érdemét, vessék ki a mesterségből, — ha pedig csak társ leszen, a czélből vessék ki.

Huszonharmadszor. Az ifjak közül akár mesterlegény avagy társ legyen, válasszanak decuriót maguknak, hogy a szegény mestereknek, kik avagy betegek, avagy megholtak, avagy elevenek lesznek, a czélnek pénzéből gondját viselje.

Huszonnegyedszer. Ha valamely ötvös mesternek avagy háza népe, avagy legénye avagy ő maga kimúlik ez világból, tehát minden ötvös mester az *eltakarásán* ott legyen jelen, tudniillik a bizonyos órának jelenésén. Ha pedig ki el nem jönne, legyen büntetése egy lat ezüst, mely büntetés tétessék a czélnek ládjába. Hogyha pedig a mi rendünk kívül más czélbeli meghal és a mi czélünk tisztességes *eltakarására* hivatnék, tehát a mi jelen voltunkért tartoznak egy tallérral és az is a czél ládjába tétetik; hogyha pedig valamely mester meghalna a mi rendünkből és fia maradna, a fiát is ha meghalna, a mi czélünknek kölletik elkisélni.

Huszonötödször és utólszor. Hogy egy mester se merjen magának három gira ezüstről többet venni, hanem ha többre talál, tartozzék megjelenteni a mestereknek; és ha akarják venni, vegyék meg; hol pedig nem, szabad legyen mind azt magának megvenni és fölőlnivelni.

Költ ez levél Szent György napján Pesten *ezeröttszáz huszonkilenczedik esztendőben*.

Nos itaque considerantes nihil ad conservandam humanae vitae societatem utilius in republica christiana reperiri, quam quotlibet status et ordines vocationis suae certas normas habere, ex eoque cum non solum externos, verum etiam quosvis cives et incolas, artificesque mechanicos in dicto oppido nostro Papensi existentes et commorantes in bono ordine et modo conservare integrum habeamus. Propterea demissa seu humillima prefatorum magistrorum aurifabrorum supplicatione, utpote justa et legitima exaudita et admissa, praescriptos articulos seu leges et constitutiones modo quo supra nobis exhibitas praesentibusque literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas, quoad omnes earum continentias, clausulas et articulos, eatenus quatenus eadem rite et legitime existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur ratas, gratas, et acceptas habentes, pro praedictis magistris aurifabris antelati oppidi nostri Papensis eorumque successoribus modernis velut et futuris perpetuo valituras auctoritate nostra palatinali et locumtenentiali, qua pleno iure fungimur, approbavimus, ratificavimus, imo approbamus, ratificamus et confirmamus, harum nostrarum pendentis et secreti sigilli nostri munimine roboratarum vigore

et testimonio literarum mediante. Datum in praedicto nostro castro Papensi, die decima sexta meniss Julii, anno domini Millesimo sexcentesimo vigesimo octavo.

Comes Nicolaus Esterházy, m. p.

Joannes Nyéky, m. p.

(L. S.)

III.

Az mi eleink amiképpen éltenek az czéh levéllel, mi is úgy akarunk élni igazságos jó végezés szerint, Teöreök István urunk ő nagysága engedelmeiből és parancsolatjából. Bizonyos okokért akarjuk a törvény szerint való czének köztünk való épülését, egyezségét és tisztességes megmaradását, és nem akarjuk, hogy köztünk valami gyűlölség, irígység, egymás ellen való felfuvalkodás és egyenetlenség találtassék a mi mesterségünk szerint, hogy se Istenünknek, se városunknak, se urunknak ő nagyságának, sem pedig a közönséges keresztyén embereknek ellenek tehetségünk szerint ne vétsünk, hanem inkább azt akarjuk, hogy az egyezés, csöndesség és békesség a czé törvénye szerint köztünk megtartassék, hogy eképen jó lölki ismeretből mindeneknek mesterségünk szerint szolgálhassunk, nem kendiségből, nem irígységből, nem boszuságból, sem felfuvalkodásból, hanem mint az országban való jámbor és megpróbáltatott czébeli mesterek szoktanak élni, mi is azokat akarjuk követni.

A mi articulusainknak és czéhünknek rőndi ez:

Hogy a mely mester legény akár nős, akár nőtelen legyen, s mesterré akar lenni, ilyen okkal lehet mesterré, hogy először czé mesterét megkövesse, azonképen a czébeli mestereket is; azután ekképen szóljon: tisztelendő mester uraim, látja kegyelmetek mind személyemet s mind magam viselését, ha az kegyelmetek tetszése és ítéleti engedi, én is kegyelmetek közibe adom magamat, és kegyelmetekkel mindenben egyet akarok érteni a czé igazsága és próbája szerint.

A próba peniglen ez: Dealdea scrutium flanstroma. Nagy érlelő, kit Deaquilumnak hínak. Sebhez való vörös flanstrom. Szederjes Deakorium, új sebhez való szürke ír. Ezeket a próbákat jó módja szerint megcsinálván, akármely borbély legény legyen, a ki magának való mester akar lenni, lehet. A mestereknek penig tartozik mesterasztalt adni, annak fölötte három aranyat a czé ládjába tegyen.

Ismét ha borbély legény köztünk itt Pápán lakik, és magának akar lenni (a mint immár meg vagyon írva) a próba megpróbálás szerint, de az is kívántatik, hogy fél esztendő

mulván megházasuljon, és tanuló levelét s nemzetség levelét megmutassa a böcsületes czé előtt, kinél tanult s hova való jámbor nemzet. annakutánna ezeket meglátván megmaradhat. Továbbá a mi öreg mesteri állapotunk és igazságos törvényünk azt mutatja, hogy valamely köztünk való mester oly czégéres vétekben esnék, ki miatt czében nem lehetne, és annak utánna idő mulván ismét a tisztességes czébe akarná magát beadni, ilyen móddal beállhat: hogy először az úr Istent megkövesse, azután az urat ő nagyságát, végre a czének keresse kedvét.

Ismét. ha mely mesternek sebese vagyon és a sebes az ő mesterének tanúsága, vagy szerszámának a fogyatkozása miatt, avagy az ő sebének meggyógyítására elég nem volna, hogy ismerné, és hogy a sebes más mesterhez akarna menni, a mesterek egyben gyűljenek, de annak a mesternek akaratjából, és az tartozzék a mestereknek ötven pénzzel a czé ládjájában; tábla járástúl, a ki miatt táblának köll járni, akár mester, akár sebes legyen, annakutánna a mesterek annak a mesternek munkáját megböcsülvén és a sebes tartozzék megfizetni annak az ő előbbeni mesterének munkájárúl, mely meglevén, a kihez a sebes akar menni, szabad vele. E mellett valamely mester legény az ő jámbor urát el akarja hagyni, az előbb tizenötöd napra urának megjelentse, hogy mihelye mester legény nélkül meg ne fogyatkozzék. Ha pedig másunnét jönne oly mesterlegény, kinek bizonyáglevelé nem lenne, és társpoharat meg nem adta volna, a helyben való legények megvehetik rajta a társpohárt; és ha megadja, munkát adjanak neki, ha pedig nem, hát tizenötöd nap föltilthatják és nem lészen szabad munkálkodni.

Végezetre, ha mester legény itt Pápán köztünk munkálkodik és mihelyt elhagyja és elmegyen, az országban levő czébeli mestereknek röndölések szerint, a mint egyéb helyeken is élnek, nem szabad munkálkodni itt köztünk esztendeig s két nap. Az után idő eltelvén, megmaradhat a kinél akar.

Az inasoknak is ilyen regulájok vagyon, hogy valamely inas jámbor mesterhez akad, nála jámborúl és tisztességesen szolgáljon az ő szegődségének esztendeig. De az ő ura is és mestere őtet megruházza. Annak utánna esztendeje kitelvén, szabad tanuló tisztességes levelet adjon neki; ha pedig esztendejét félben hagyja és elmegyen urátúl, abban a helyben senkinél meg ne maradhasson. Ha valaki a mesterek közül halálos betegségbe esnék, hát az öreg mesterek közül kettő éjjelre tartozzék oda menni és ott lenni nála éjszaka. És hogyha elmulatja az ott való hálását, egy funt viasz büntetése. Ha pedig meghal az öreg mester, akképen ötven pénz birsága, ha a temetést elmulatja. Ekképpen mester legényeknek és

inasoknak is regulájok: Urához ha inas beszélődik, az ura a beszélődségért huszonöt pénzt fizessen. A ki pedig a czének engedetlen, négy forint büntetése. És ne legyen szabad munkálódni neki tizenötöd napig. Azután ha meg akar egyesülni a czével, keresse kedvét az urnak ő nagyságának, azután a czének. s megmaradhat jó móddal.

Actum Papa in festo Sancti Martini episcopi atque confessoris, anno domini Millesimo sexcentesimo nono.

Stephanus Theöreök de Enningh, m. p.

(L. S.)

öreg mesterek, a kik próbájokat
és mesterasztalukat megadták:

Kanisay Barbéli Bálinth.

Kaldi Barbeli Thamás.

Csepregy Barbeli Mihály.

Kolosváry Barbeli Péter.

Guhardus Mark.

Krakkay Barbeli Gáspár.

Papay Barbeli Péter.

Tarnoczay Barbeli János.

IV.

Nos Stephanus Teoreok de Enningh comes perpetuus comitatus Hunyadiensis, et sacrae Caesar. Regiaque Majestatis Capitaneus supremus praesidii Papensis memoriae commendamus tenore praesentium quibus expedit universis, quod venientes nostri in praesentiam prudentes ac circumspecti magistri *fullones* in oppido nostro *Papa* commorantes et cohabitantes, nobis exponere curaverunt, quomodo forent non nulli fullones extranei sive forenses in oppidum nostrum *Papa* ingredi, ibique aliquantisper in hospitibus demorari, ac labores eiusdem magisterii exercere, tandemque pro libito eorum abire consuevissent, quod ipsorum magistrorum fullonum in eodem oppido nostro *Papa* commorantium praepudicium et damnum cederet manifestum, supplicantes nobis humiliter, quatenus ipsis de remedio providere, caehamque liberam, in quibus olim praedecessores eorum uti solebant, eisdem magistrorum fullonum concedere dignaremur. Unde nos accepta supplicatione eorundem magistrorum fullonum, tanquam iusta, licita, eisdem dedimus ex gratia nostra et concessimus, annuimusque per praesentes, quod ipsi magistri fullones ad instar et similitudinem magistrorum fullonum in oppido nostro *Papa* eorundem praedecessorum caeham liberam habere, et in eorum medio

magistrum aut magistros caesarum eligere et constituere plenam habeant potestatis facultatem. Ut autem ab infestatione impedimentoque fullonum forensium et divagorum praeservati habeantur, qui et tam occulte sine scitu magistrorum fullonum emere, et ex eo labores suos exercere solebant, imposterum si in oppido nostro Papa huiusmodi divagi et forenses vel extranei inveniuntur, et inter magistros fullonum sese non associaverint. plenariam et omnimodam potestatis facultatem habeat collegium seu caesa magistros fullonum mulctam seu birsagium consuetum a talibus exigendi. Quorum supplicationes tanquam licitas et iustas acceptavimus, approbavimus, roboravimus, et confirmavimus in omnibus punctis et clausulis. In cuius rei testimonium, et firmitatem perpetuam, praesentes literas nostras sigillo nostro quo utimur consignatas, et manus subscriptione roboratas ipsis magistris fullonum dedimus et concessimus. Datum ex arce nostra Papa, penultima die mensis Martii, anno 1606.

Stephanus Theöreök de Enningh, m. p.

(L. S.)

Nicolaus Nyari, m. p.

(L. S.)

(Hártyán.)

V.

Anno 1608. 31. Martii. Leges et statuta *fullonum* in oppido *Papa* cohabitantium.

Lecta per *Demetrium Thoti* juratum notarium ibidem propria.

Anno 1608. 31. Martii.

Mi Pápán lakozó csapó mesterek, úgy mint Kakas Mihály, Csapó György, Kútsár János, Csapó Márton. Csapó Benedek, Fegyveres Péter, Csapó András. Otarczy Péter. Kis Mihály, Orbán Péter és többen ugyanazon czéhbeli csapó mesterek, *mivelhogy a mi czéh levelünk a háborúságnak idején a sok zűrzavar időben elveszett volt*, hanem mostan ebben az 1608. esztendőben magunk gondolatjából a mi kegyel. nagos urunktól Enninghi Theoreok Istvántól. suplicatióink által fejér hártján keze írása és pöcsétje alatt megnyertük és megconfirmáltattuk, adván ő naga levelében teljes hatalmat az engedetleneknek és visszavonóknak megbüntetésire. de mivel abban az ő naga levelében rendtartásink meg nincsenek írva. azokat minnen magunk között articulusok szerint megírattuk a böcsületes *Demeter deák városunk notariusának keze írása* alatt.

Mely levelünknek megpöcsétlésire egész mesterségül a mi böcsületes urunkat a *pápai főbíró*t *Rausser Gergelyt és annak előtte való főbírá*nkat *Szűj Ferenczet*, hogy e mi czéh levelünket jövőendő és mostani megmaradékinknak használatjára megerősítsék és megconfirmalják.

Sequuntur Articuli.

1° Hogy öszve gyülekezvén a csapó mesterek, minden szent György nap után való vasárnapon válasszanak közöttük egy czéh mestert és melléje egy dékánt és mind a kettő esküvésekkel kötelesek legyenek a czéhnek és nekik az egész czéhbeli mesterek engedelmesek legyenek.

2° Mikor a czéhmester gyűlést akar tenni. és a táblát kibocsájtja. mely az egész czéh táblája. száz béc s birság alatt ha valamely mester a megnevezett órára bé nem menne. megvehesse rajta a czéhmester azt a birságot. másodszor is azonképen. harmadszor az engedetlenségire mesterségit vesztí el. Mikor halott vagyon. akkor is úgy cselekedjék.

3° Ha valamely mester megbetegednék. tartozzék a czéh mester két mestert annak őrzésére adni. azoknak két pénz árá gyertyát adjon és egy pint bort. Ha pedig mester legény betegszik meg. mester legényt adjon: ha inas. inast adjon.

4° A czéh mester négy forintig adósságot kiszolgáltathat. de ha az adósság több leend. az a bíró elejbe megyen.

5° Ha valamely mester egyik a másiknak árúiban szöktetne. mikor gypjút vesznek. és egyik a másiknál többet ígérne érette. a czéhmester azon vehessen száz béc s birságot; másodszor úgy. harmadszor mesterségit vessze el.

6° Ha valahomnan gypjút hoznak be a városra. a mestereknek ha értékek és akaratjuk leszen reá. megvegyék és önmaguk között elosszák. Ha pedig az szorútságért meg nem vehetik mindjárást. tehát a piacon harmadnapig álljon és ha akkor is meg nem vehetik. azután a kinek akaratja leszen reá. megveheti.

7° Ha valamely mester szűrt csinál és a mellékinek egy avagy két járás lúját hagyja. és a czéhmasternek hírvél lenne. azon a czéhmester vegyen elsőben száz béc s birságot. másodszor annyi. harmadszor is ha úgy találtatik. mesterségit vesztí el.

8° Ha valamely mester egyik a másik munkását avagy szolgáját elhitetnéje. annak első büntetése száz béc s. másodszor annyi. harmadszor mesterségit vesztí el.

9° Ha valamely csapó mester másunnan bejönne és a mesterek közibe nem akarnája magát adni. hanem a czéhnek

engedetlen lenne, annak a czéhmester szűrét elvehesse és az engedetlenségért a várba beadja.

10° A szűr kallónak minden mester egy vég szűrtől adjon 92 pénzt és ételt, ha valaki többet adna, annak birsága száz bécs.

11° Minden mester egy szűr béltől a fonyónak adjon öt pénzt és ételt, a tépőjének is egy szűr béltől öt pénzt és ételt, a ki megcsapja is, öt pénzt és ételt, a ki pedig ételt nem kíván, annak adjanak tíz pénzt.

12° Minden mester, a ki melléket fonat, a mellék fonyónak adjon száz bécsét, a ki pedig ételt kíván, 25 pénzt; a ki pedig följebb ad, a birsága száz bécs, másodszor is annyi, harmadszor mesterségit vessze el.

13° Ha valahonnan mesterlegény bėjönne, tehát az a czéhmester házához menjen, és harmadnapig ételt adjon neki, annak utána pedig a mely mesternek nagyobb szüksége lészen, a czéhmester annak adja.

14° Ha valamely mester mesterségét követné, tehát a czéhmester az egész mestereket egybe gyűjtse, és a ki magát bé akarja adni a czéh köribe, az adjon elsőben két kappant aprón vágva, egy ludat gyömbéres lével, öt font tehén hús pecsenyét, tíz czipót, hét pint bort és 3 forintot.

Azt végeztük egész czéh akaratjábúl, valaki ezután beadja magát a czéhbe és fölköveti, tartozik, adjon tíz forintot, de hogy kisebbik fia legyen itt valónak fel . . . 15. Ugyan azon mester úgy mint öt forint, de semmit nem egyebet, hanem 25. d. fölebb.

15° Ugyanazon mester levelével megbizonyítsa, hogy czéhes helyen és hol tanult, ha pedig meg nem bizonyíthatja levelével azt, tehát annak a mesterségét ujonnan fölkövetni kényszerítettik, a czéhbe adjon 3 forintot, egy tál étket, öt czipót, két pint bort.

16° Ha valamely mester egyik a másikat tisztetlen szóval illetnéje, tehát a czéhmester azon a panasz pénzt megvegye és törvény szerint a szitokért is száz bécs birságot vegyen, másodszor annyit, harmadszor mesterségit veszti el.

17° Ha valaki a mesterek közül a lélekével szitkozódik, jó bizonyság alatt annak büntetése 4 frt, a ki meghallja is és meg nem mondja, annak is büntetése 4 frt, a czéhmester ha elmondja 8 frt, mivelhogy ő viseli az egész czéhet és tanítja.

18° Ha valamely mester egyik a másik műjét aláznája, annak büntetése száz bécs, másodszor is úgy, harmadszor mesterségit veszti el.

19° Minden mester, a ki magát beadja a czéhbe, az a czéhbe beesküdjék, hogy igazán él a czéhnek igazságával, a ki

penig nem mester és nem tanulta a mesterségét, annak a czéh-béli mester se szűjjön, se kalljon.

20° Minden ifjú mestert a czéh feleség nélkül a czéhben tarthat esztendeig, de esztendő mulván ha meg nem házasodik és a nélkül akar élni, mestersége annak letétetik mindaddig is, míg felesége nem lészen.

21° Minden ifjú mester, ki akar beadni magát a czéhbe, addig annak mestersége fel ne adassék mind addig, míglen bizonyos tanuló mester levelit meg nem hozza.

(P. H.)

(Hártyán.)

Közli: REIZNER JÁNOS.

A RÁKÓCZYAK LEVÉLTÁRÁBÓL.

1611—1630.

(Az országos levéltár Rákóczy osztályából.)

— HARMADIK KÖZLEMÉNY. —

CV. 1623. j a n. 10.

Ilme splis ac magce dne dne mihi gratiosissime. Salutem et servitiorum meorum humilimam commendationem.

Csak erről akarám ez könyörgő levelem által Ngodat alázatosan megtalálnom, mivelhogy az én kls uramnak fejedelmömnek tartozom hűséggel, az én contrascribám Somogyi András urunk ő fgét miképpen gyalázatos szókkal illette főemberök előtt, noha ő fgét, Ngod megbocsássa, nem is merném írnya, herelő királynak és ződ kártya királynak, azonkívül még rútabb szókkal, az melyet én meg nem merek írnya Ngodnak, az melyet ha szükség, megbizonyodik főembörök által. Annakokáért Ngodnak könyörgök, mint kls uramnak, találjon módot ő fgénél, amoveáltassék, hiszem találkozik más jámbor főembör arra az tisztre, mert ő nem érdemes afféle részeges maszlagos negligens embör, ő fge kenyerét (egye), és ő egyik turbatora az mi religiónknak és gyalázója; az előtt is ő árult hamisan engömet be, hogy amoveáltak volt az tisztról, de vagyon articululus felőle az ország végezésében, hogy sohun nem lenne contrascriba, az mint az galgóczyi trencsini harminczadokon nincsen. Evvel az úr Isten éltesse Ngodat. Ujhely die 10. Januarii, anno 1623.

Spli ac magn. Vrae

servitor humilimus
Nicolaus Bornemisza, m. p.
tricesimator.

CVI. 1623. jan. 11.

Isten minden jót adjon Kgdnek.

Im az két ember tanuját is elküldtem Kgdnek, az mint mondtam vala kgk; ha mit érthet az ő fge kijövele felől, Kgd

megírja; most is arról Kgd el ne feledkezzék, ha az falkont haza vitték, írjon Kgd felőle, ha jó vastagsága vagyon-e, az lyuka annyi öreg-e az minemű az golyóbis, kit nem régen verettem, s egyéb módon is vagyon-e szép s jó öntése, az ágyát Kd mennél hamarább parancsolja megcsinálni. Itt az jó oly ¹⁾ polturákat sem akarják elvenni, mind ó polturákat kívánnak, az számtartó penig Patakon mind egyaránt veszi az olyval ²⁾ együtt az rosztat is; jó volna kgdnek meghadni neki, az korcsmákon bár megválogattatni az pénzt s olyan rosztat, mineműt némely nap otthon nekem adott vala, el ne venne. Az udvarbírónál vagyon az bor ára, melylyel adóssa maradt volt az bor árus; Kgd hagyja meg, küldje által, et bene valeat. Datum Ónod 11. die Januarii, anno 1623.

R. Georg, m. p.

Az arbiterek mind az Szücs Máté és Borbél Gergel difficultásit mint fogják helben hadni, Kgd megírja mingyárt.

P. S. Szücs Máté ellen való fassiók vannak benne.

Külczim: Groso dno Georgio Cernel omnium bonorum nostrorum praefecto etc. nobis honorando.

CVII. 1623. febr. 1.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngdnak mint kls uramnak. Az úr Istentől egészséges hosszú életet sok jó szerencsékkel megadatni kívánok Ngdnak.

Udvarbíró uram 28. die Januarii hozá meg az Ngod Sáros-Patakról 21. Januarii írt levelét. Az mi illeti az porkolábok dolgát, micsoda tractám volt Bossáni uramékkal, Ngod ez előtt írt levelemből tudom eddig megértette.

Az brevisről Eszényi uram mit írjon, azt is az alá küldött levelekből eddig tudom érte Ngod és az ő klme elmélkedését is.

5. die Februarii hirdette egyben az tanács urakat palatinus urunk Nagyszombatban, de az mint értem, nem egyebet kíván, az austriaiak az mely jószágot az magyarországi határban birnak, arra akarnak commissariusokat ugyan onnét most rendelni, hogy eligazíttassék az magyar koronához illendő határ.

Az Pápáról küldött levelekkel is elérkezének, melyeket nem akarék megkéslelnem, Ngodnak megküldöttem; ír nekem prédikátor uram, hogy bizonyos embert gyakran jártatnék hozzá, kitől bizvást irhatna Ngodnak; ha Ngod parancsolja, én ezt cselekeszem.

Tegnap előtt egy főembertől értém, hogy az saxoniai herczeg Ratisbonában be nem ment volna, sőt az mely követét

¹⁾ T. i. *uj*.

²⁾ T. i. *ujjal*.

bocsáttá volt is, maga szolgája azt is utjában megölte volna; azt is beszéli, hogy az végekben most az német romlott, kik füzetesen nincsenek, mind esküdtetik az hűségre, és az ki nem akar eskünni, ki kell költözni. Holomucz felől nem érkezék még emberem.

Nekem is Posonban kell 8. Februarii lennem, az dohnáni háznak az árát akkor kell letennem, talán az brevisnek meglétele felől jobban végére mehetek, azalatt Ngodtúl is levelem jühet az elébbeni levele(mre), ha ugyan szükséges-e alá nyargalnom (in)nen Posonyból, kész leszek Ngodat azonképen meglátogatnom. Éltesse az úr isten Ngodat sok esztendeig jó egészségben. Datum Dohnán prima Februarii, anno 1623.

Ngodnak alázatos szolgája

Reéz András, m. p.

Külczim: Az tek. és ngos felsővadászi Rákóczy György uramnak, Borsod vármegyének főispánjának, én nekem kglmes uramnak adassék híven.

CVIII. 1623. febr. 25.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngdnak mint kls uramnak. Az úr Istentől egészséges hosszú életet és sok jóval bővelkedő áldást megadatni kívánok Ngduak, asszonyom ő ngával és az Ngtok szerelmes magzattal egyetemben.

Ngdtúl eljövetelem után istennek kegyelmes segítségéből cseterteken érkezém haza. Tessini uram házatúl maga lovain szerdán indul Poson felé, mivel az utak megnehezedenek, egy lovas embertül mindjárást elküldöttem ő kglme után az testimonialist és az procator leveleket, noha itélem, nem lesznek szükségesek, mert Bossáni Miklós uram azt írta, hogy palatinus urunkkal elvégezte azon dolgot, most hogy föl nem véteti; mindazonáltal én is azon órában indulok alá vigyázásnak okáért, ott eszemben vevén, ha az én lételem nem szükséges, Bécsben rándulok és onnét haza, hogy az költség hijában ne legyen. Innét Ngdnak semmi új hírt nem tudok írnom egyebet, hanem Morvában az szabad legényeket igen felrázzák, közel másfél százig fogdostanak el közülök, az Ngtok jószágából is mentenek volt közikben, úgy értem, hogy ötöt fogtanak el közülök. Bossány Mihály uramot palatinus uram Kassára küldötte ő fgéhez, az mint nekem írt ő kglme leveléből értem. Éltesse az úr isten Ngdat sok esztendeig jó egészségben. Datum Dohnán 25. Februarii, anno 1623.

Ngodnak

alázatos szolgája

Reéz András, m. p.

Külczim: Az tek. és ngos felsővadászi Rákóczy György uramnak, Borsod vármegyének főispánjának etc. nekem kglis uramnak adassék.

CIX. 1623. márcz. 17.

Instructio pro grosso dno Joanne Gombos, inspectore et praefecto universorum bonorum Homonnensium, arciumque simul et castrorum castellorumque Jeszenő, Terebes, Chichva et Varanno.

Urunk ő fge az istenben elnyugodt ngos és tek. Homonnay György uram meghagyatott árva gyermekihez, Homonnay Jánoshoz, Homonnay Örsébet asszonyhoz úgy mint kgl's tutor eorundem orphanorum fejedelmi kegyelmességét és gondviselését akarván megmutatni, hogy az sokféle tutorok között az árvák felneveléseknek idejéig kárt ne valljanak, sőt inkább hogy valami pénzt és költséget successu temporis in requisito találhassanak, és urunknak ő fgének atyai providentiáját és gondviselését jövődöben eszekben vévén jó hírét nevét ad posteritatem bocsáthassák, ilyen rendelést tött, hogy azoknak az egész jószágoknak dependentiája urunk ő fge és az ő fge kassai praefectura és tanácsi után egy bizonyos embertől legyen, arra peniglen az tisztre választotta ő fge az nemes és vitézlő Gombos János uramot, megtekintvén az Homonnay familiának eleitől fogván való jámbor szolgálatját, s bizván abban, hogy ennek utánna is azon hívséggel és industriával az árvákhoz re ipsa azt megmutatandó leszen és rendelte ő kegyelmét az homonnai, csicsvai, varannói és terebesi jószágoknak és azokhoz tartozó várainak, kastélyoknak inspectorává és praefectusává sub sequentibus conditionibus:

1. Legelőszer, hogy az praefectus Gombos János uram ő fgének tam ratione fidelitatis suae serenitati praestanda, quam orphanis hittel legyen köteles, és maga személyéről reversalist adjon.

2. Homonnán, Terebest és Varannón mingyarást meghitt tisztartókat és udvarbírákat, kik zálogosok legyenek, fogadjon, kik hasonlóképpen mind urunknak ő fgének s mind az árváknak sub juramento kötelezzék magokat, reversalisokat ide az kamarára küldvén. Mely tisztartóknak és udvarbíráknak dependentiája urunk ő fge és ő fge kassai praefectura és tanácsi után az praefectustól legyen.

3. Mindennemű proventusnak az kész pénzét (az kegyelmes akarhatja ő fgének) az udvarbíráktól és tisztartóktól kezéhez vevén praefectus uram, Jeszenőben az tárházban tétesse, és onnat akárki instantiájára is, ő fge és az kassai praefectus és tanácsi híre, akarhatja és engedelme nélkül sohova semmit ne adjon, hanem az tárházban jó őrizet alatt levén, az árvák jövődöbeli szükségére tartassék.

4. Az pénzgyűjtésnek több módjai között azért mindenneknek előtte praefectus uram azon legyen, hogy az jószágban levő

porkoláboknak, tisztartóknak, udvarbíráknak és egyéb rendbeli szolgáknak az szabad asztaltartás és egyéb superflua erogatio tolláltassék, hanem a helyett szakasztva legyen mindennek az ő módja szerint kész pénzzel és élésül, in specie limitált conventiója, kivel esztendő által contentusok lehessenek.

5. Az tisztartókra és udvarbírákra szorgalmatos vigyázása legyen praefectus uramnak, hogy a majorkodásban jó módjával foglalatosok levén, csak azon igyekezzenek, hogy mindenkől pénzt teremthessenek; az pediglen ez jó gondviselésből könnyen meglehet, ugymint:

6. Az mely jószágban bor terem, ha bőven vagyon az gabona, tehát szüretkor az boros jószágban annyi bort foglaljanak búza fizetésért, hogy esztendő által nemcsak az korcsomákon elegendő bor legyen, hanem az várak se fogyatkozzanak meg; az jó bort pediglen, melyet tam ex vineis allodialibus, quam occupatiis congerálnak, kiválogatván, az lengyeleknek jó áron adhassák el.

7. Az jószágban mindenütt az udvarbírák sert fézessenek bőven, hogy annak fogyatkozása ne legyen, hanem az korcsomákon és az jószágban árultassék sine intermissione.

8. Mikor az búzának jó ára vagyon, akkor az asztagokban el kell csépleni és pénzen eladni, de fél áron azt el nem kell vesztegetni. Az udvarbírák pediglen praefectusok hire nélkül asztagokat ne csépelhessenek, derék búzát se adjanak el.

9. Az jószágban az minemű szokás és rendtartás vagyon, az tisztartók ahhoz tartsák magokat, az hol bordézma, búzadézma és nova báránydézma, avagy sztronga jövedelem, adópénz és egyéb adójok, fizetések volna az jobbágyoknak, azt mindenütt igazán beszédjék minden kedvezés és engedelem nélkül és mindenkől pénzt gyűtsenek. Az restantiákat is, a hol volnának, magna cum diligentia beszédjék.

10. Az tehén baromtól, juhtól az tisztartók az vajat, turót és sajtot meggyűjtessék, tyúkot, ludat, sertés marhát, borjúkat. mentől több lehet, szaporíttassanak és abból is pénzt gyűjtsenek.

11. Minden tisztartóknak praefectus uram idején meg hagyja, hogy az jövedelmet mindenütt augeálják, és az micsoda kereskedés melyik jószágban mint lehessen, instructiójokban kell adni, hogy affélébül is az jövedelem szaporíttassék. Az szőlőket is mindenütt megmíveltetvén, igaz miveket adják meg.

12. Az mikor őszi vagy tavaszi vetésnek ideje vagyon, egyik se mulassa el, hanem az földeket megganéjoztatván és megszántatván, bevessék. Az aratásnak és kaszálásnak és behordásnak, takarodásnak, szőlők szedésének idejekben minden tisztartó mindeneket behordasson.

Az jószágból az minemő konyhára való barmot és egyéb élelést esztendő által ennek előtte beszolgáltattanak, azt ennek utánna ne specie exigálja, hanem pénzt szedvén érette, az proven-tust augeálja.

Továbbá az országnak némely része szokott volt pro laboribus praestandis arendát pénzül fizetni, ő fölsége akarhatja az, hogy ezután is úgy legyen. Azért praefectus uram mentől nagyobb summát imponálhat arra az jószágra, azon igyekezzék, cum ea tamen moderatione, hogy az szegénység ultra posse ne erőltet-tessék, ki miatt vagy az jószág elpusztulna, vagy egyéb kár az fölöttébb való sarczoltatásból következhetne.

13. Az határookra vigyázzanak az tisztartók, hogy valahol-ott beléjek ne kapjanak. Igaz törvényeket szolgáltatson, az sze-génységen törvény kívül való dolgokat cselekedni ne engedjen, se birságot szedni; ha peniglen oly nagy dolog occurralna, tartozza-nak azt az praefectusnak tudtára adni és az dolgot eligazítani. Ha az praefectus arra elégtelen volna, tartozzék az praefectus is az ő fge kassai praefectusának és tanácsinak tudtára adni, kik ő fgétől informatiót vevén az dologról, jó módjával eligazítják.

14. Praefectus uram az törvényszékekre és pőrekre az tiszt-tartókkal igen vigyáztasson, kiki diariumot tartván az procato-rokra és törvénytevő személyekre mit költ, de tékozlást semmiben ne tegyen.

15. Hogy peniglen gondviseletlenség miatt az jószágban és határban el ne foglaljanak és egyéb kár az jószágban ne essék, bizonyos procatorokat fogadjon praefectus uram, képes fizetést rendelvén nekik.

16. Az várakban és kastélyokban drabantok s virrasztók és egyéb szolgák csak annyin legyenek, az mennyi kívántatik, úgy mint Jeszenőben tíz drabant, 4 virrasztó és 2 porkoláb, az dra-bantnak egyikének 2 forint fizetése legyen, de azt promoteálja, hogy az jószágbeli szegénység közül drabantságra senkit ne fogad-jon. Terebest is képesen szerint tartson drabantot, Csicsvában is; azok peniglen mind hitesek legyenek ő fge és az árvák számára. Az porkolábok és az hites drabantok az kapukon senkit az tiszt-tartók hire nélkül be ne bocsássák, tűztűl az várakat és kastélyo-kat, udvarházakat oltalmazzák, és éjjelre kiváltképpen, az tűz a hol nem kívántatik, megoltsák. Az várakat, kastélyokat, udvar-házakat pusztulni praefectus uram ne hagyja, hanem az tiszttar-tókkal, a hol kívántatik, megépíttesse.

17. Szorgalmatos gondviselések után mind az udvarbírák, tisztartók és egyéb rendbeli szolgák az megnevezett jószágból honnét mi pénzt beadnak, az praefectus uram kezéhez vevén, quietálja az tisztartókat rólla, és az pénzt Jeszenő várában fel-vívén az tárházban rakja be, és jó zárattal muniálván az kul-

csa legyen az praefectusnál, és az porkoláb az őrizetre viseljen gondot.

18. Az tisztartók ratióinak beadása ilyen renddel legyen, hogy minden udvarbíró tartozzék minden cantorban bizonyos és igaz extractust az praefectusnak exhibeálni, az praefectus viszont mindenekről, valami az egy cantor alatt bejön, bizonyos signaturát ide az ő fge kamarájára küldjön, constáljon itt is, ő fge is az szerint informáltathassék, mikor mennyi proveniált legyen. Esztendei ratiójokat pediglen az udvarbírák két holnappal az esztendő eltelése előtt kezdjék írni és esztendejek eltelvén, mingyárást tartozzanak éppen az egész esztendei ratiójokat ide az kamarára beadni.

19. Az jószágban peniglen, mind várakban, kastélyokban, sőt mindenütt új inventariumot omnium rerum mobilium és urbariumot is super numero colonorum conscribáltasson az praefectus uram, idonea persona ex camera adjuncta, hogy jövődöben az számadásban tisztartó uraim jobb módjával procedálhassanak, itt is az kétség eltávoztattassék. Mely inventariumoknak és urbariumoknak egyik authenticum exemplart ide az camarára praesentáljon.

20. Ezeken kívül ha mi oly dolgok volnának, melyek itt be nem volnának irattatván, ő fge után pediglen az árváknak hasznára és segítségére lehetnének, azok az praefectus hű és szorgalmatos gondja viselésére bizattatnak.

Leszen pediglen hivséges forgolódásáért és jámbor szolgálatjáért ő fge kegyelmes akarattól fizetése esztendeig:

Esztendeig az asztalra valóval együtt készpénz fizetése fl. 300 dn. —

12 sing fajlondis, idest ulnae 12, mentéje alá róka béllés, hát vagy mál.

Frugum cubuli centum, — idest frug. cub. 100.

Zab cub. 100.

Vini Göncziens. vasa 6.

Cerevisiae vasa 6.

Verő marha tíz, idest nro 10.

Bárány huszonhat, idest nro 26.

Tíz kő sót, idest nro 10.

Vajat tíz pinttel, idest butyrum pint 16.

Melis is pint 16.

Széna húsz szekérrel, idest foeni currus 20.

Az udvarbírák fizetését praefectus uram maga limitálja el, mentől szűköbben conveniálván velek és az conventiónak pariáját mingyárást unacum literis reversalibus ad revidendum ide küldje az kamarára. Actum Cassoviae 17. Martii, 1623.

J u r a m e n t u m.

Én Gombos János esküszöm az egy élő mindenható istenre, atyára, fiura és szentlélekre, az teljes szent háromság egy bizony istenre, hogy az én reám bizattatott tisztemben, úgy mint az Homonnához, Jeszenő, Csicsva és terebesi várakhoz és Varannóhoz tartozó jószágoknak inspectorságában és praefectusságában hív, igaz és tökéletes leszek, először urunknak ő fgének, úgy mint legitimus principalis tutorának, azután az istenben elnyugodt Homonnai György meghagyatott árváinak, Homonnay Jánosnak és Homonnay Erzsébet asszonynak, az várakot és azokhoz tartozó jószágokat szüntelen őriztetvén és oltalmaztatván, mindennemő jövedelmeket Jeszenő várában beszolgáltatván az tárházban reponáltatom, és az árvák számára megtartom és megtartatom, ő fge avagy az ő fge kassai praefectura és tanácsi híre, akarátja és engedelme nélkül akárki instantiájára és persuasiójára sem adományért, sem barátságért, sem bosszúságért, atyafiságért, kedvért, félelemért és semmiféle okért sehova semmit nem adok és nem adatok, hanem fejem főnállattáig és életem fottáig ő fge után az árvák számára megtartom és megtartatom, és ha olyat értenék, az ki vagy az ő fge méltóságának fogyatkozására, vagy az árváknak kárára lenne, ő fgének és az kinek illik megjelentem és tudtára adom, az somma szerint ő fge után az árvák hasznát mindenképpen promoteálni igyekezem. Ez egyet kivévén, hogy az számadásra nem én, hanem az udvarbírák kötelesek legyenek. Ennek nagyobb bizonyosságára és erősségére adtam ez jelen való leveletem kezem írásával és pecsétemmel megerősítvén. Datum Cassoviae die 17. Martii, anno 1623.

Kivül: Instructio bonorum Homonnaiensium praefecto grosso Joanni Gombos data die 17. Martii, anno 1623.

CX. 1623. jun. 24.

Splis et magce dne ac patrone mihi benignissime. Servitiorum meorum addictissima commendatione praemissa.

Az előtt való levelemben megírtam vala ezt Ngodnak, ha isten engedi, hogy ennek az hónap 18. napján Debreczenben personalis gyűlésünk leszen, az honnan az másik fiamat az debreczeni scholába hagyván, csak tegnap jüttek meg, én is az más éjjel Bathonban háltam és nagy nyereségnek tartottam volna, hogy ha Ngodat ott találhattam volna. Hála istennek, ha ez nem lehetett is, hogy az Ngod fiamhoz való jó akarátját most is értem, melyet engedje ő szent felsége, hogy az én vékony erőm szerint Ngodnak szolgálhassak. Én ezután is az Ngod hozzám való jó akarátjától függök, várván azt, ha az úr isten Ngdat haza viszi, hogy

az jegyzést Ngod elküldi, és az indulás felől is magamat úgy accomodálhassam, az mint Ngd parancsolja. Kapitány uram ő kglme itthon nincsen, Munkácsra ment ő kglme. Belle . . . ha az úr isten meghoz, az Ngd levele . . . tiszta szívvel szolgálók Ngd-nak . . . kezik ő kglme ki az Ngd hozzája való jó akaratja felől, bizonynyal tudom, ha nagyobb dolog volna is, Ngd meg nem tartanája. En reám bizza bátor Ngd ha léssen, ő kimegy hozzá. Az úr Isten Ngdat sok esztendeig éltesse. Ex Ecsed 24. Junii, anno 1623.

Splis ac magcae Dnis Vrae

servitor addictissimus
Joannes Czeplédi, m. p.

Külczim: Spli ac magco dno Georgio Rákóczy de Felső-Vadász, comiti comitatus Borsodiensis etc. dno et patrono mihi semper benignissimo.

CXI. 1623. szept. 18.

Ennéhánszor parancsoltam, hogy az apró madárkafogó hálót igen főszóló madárkákkal együtt megvevén, alá küldjétek és az tavali madarászt is, de még semmi sem telik benne. Azért ha tisztességedet szereted, parancsolom, igen jó ahhoz való hálót és fő hívó madárkákat vevén, az madarászt is valamint s valahogy reá birván az alájövetelre, késedelem nélkül alá küldjed, ebben semmi lött okon egyebet ne cselekedjél. Minthogy penig immár isten kegyelmességéből az szürethez is, ha az más héten nem is, de általán fogva 1. Octobris elkezdetjük, azért mennél több kád-nak való falt és puttont mingyárt küldj alá; az mely szekereken ezt alá hozzák, azok úgy jűjjenek, az szüreten itt alatt kell lenniük; Patakra hozzák az kád falakat. Sindel felől is irtam volt némely nap, arra is gondod legyen, éjjel nappal csináltasd, mennél több lehet . . . tégy meg, igen nagy szükségünk vagy on reá. Telkibánya 18. die Septembris, anno 1623.

R. Georg, m. p.

Külczim: Rozgonyi Mihály deáknak, makoviczai számtartónknak adassék, Makovicza.

CXII. 1623. szept. 20.

Az mint Kassárúl is megíram, most is parancsolom az kádak falának, puttónoknak, csebreknek alá küldésével semmit se késsél, azon légy, mindenik feles legyen; az mit szekereken alá küldöd, azok úgy jűjjenek, az szüreten itt alatt kell lenniük, puttón, kádfal, abroncs, cseber feles legyen; az százezer sindelnek elkészítésével is ne késsél, éjjel nappal érette légy, ha tisztességedet szereted. A minap is irtam vala, ez hónap 14. napjára, ha

többet nem is, ezer forintot küldj, de én sem leveledet, sem az pénzt nem láttam. melyen bizon csudálkozom, hogy ily vakmerőképpen mersz cselekedni, kivel bizon nem fogsz használni, mert mennél tovább szenvedjük ily vakmerőségedért, az büntetés anynyival öregbedni fog. Azért mind az pénzt és az apró madárkákat, ahoz való jó új hálót és madarászt, kád falakkal, abroncsokkal, puttonokkal, csebrekkel éjjel nappal küldjed, ebben egyebet ne cselekedjél. Patak, 20. Septembris, anno 1623.

R. Georg, m. p.

Külczim: Rozgonyi Mihály deáknak, makoviczai számtartónknak adassék, Makovicza.

CXIII. 1623. okt. 17.

Szolgálok Ngodnak mint uramnak.

Az kis urak az szerént vadnak, az mint Ngod hadta, napról napra isten után jobbat remélhetünk felőlök. Az Ngod parancsolatja szerént az Ngod szolgálainak elküldem a leveleket, az itthon valókat eligazítom Ngod után, ma csak hatnak adtam fel az mesterasztalt és Ngod után igazítottam az kék uraimat. Hadnagy uram dolga volna, hogy hátul járót hadnának és Ngod után igazíttanák őket. Értem Réz András uram irását, az had kevés, 8 ezer de Monte Nigro az mely haddal lészen, nem tréfa az. Az postát én elbocsátom az Ngod parancsolatja szerént. Az egri káptalan követi itt vadnak most nálom, Ngod távol létében is jó választ adtam nekik az quarta felől, minden életek csak az szegényeknek. Az Ngod leveleit Husztitúl megküldtem Ngodnak, az kit Ngod Porbst uramnak írt volt. Az kis urak felől Ngodat szünetlen informálok és tudósítom. Alaghi uram papja, Pál pap az szent-istváni préposttal együtt vadnak most nálam, Huszti uram meg tudja mondani, mint laknak itt nálam, valóban katona módra. Az tokaji szőlőkhöz 40 hordót hadtam hogy vigyennek Bényéről, immár Zomborrúl 126 bort hordtak, valamíg el nem végezik, addig az orosz szekerek el nem mennek. Adjon isten Ngdnak szerencsés utat, mind menet és jövet. In Patak 17. die Octobris, hora 11. vespertina, anno 1623.

Ngod

szolgája
Chernell György, m. p.

Külczim: Spli ac magco dno dno Georgio Rákóczi de Felső-Vadász, comiti comitatus supremo Borsodiensis etc. dno dno observandissimo.

CXIV. 1623. decz. 15.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngdnak mint kls uramnak, kívánok az úr Istentől Ngdnak egészséges és szerencsés hosszú életet megadatni.

Ezen hónap 9. napján audientiát adván urunk ő fge az uraknak és követeknek, Alagi uram által üdvözlöttük ő fgét, megadván az követek az credentionális leveleket könyörgöttünk azon ő fgének, méltóztassék megjelenteni császár ő fgével tett végezését az országnak, az mennyiben illik, kiváltképpen ez induciák felől; másodsor instáltunk azon, ő fge találna módot, mennél hamarább lenne oly gyenerális gyűlés országunkban, kiben minden rendek jelen lennének, hogy az föllobbant tüzet olthatnák közönséges akaratból, és távoztathatnák el utolsó veszedelmét szegény hazánknak és nemzetünknek. Harmadsor azon is könyörgöttünk ő fgének, hogy az lengyelekkel régen elvégezett és szentül megtartatott confoederatio megtartassék és hogy valami ok annak felbontására ne adatnék, sőt ha az lengyelektől oly szándék volna is, ő fge idején igyekeznék azt minden jóra vinni. Negyedsor, hogy ő fge az budai vezért is találja meg az törököknek gyakori kiütések felől, ne rablatná az ország helyeket, a mint nem régen is Szebelne tájáról hogy sok rabot vittenek el.

Az üdvözlést ő fge jó néven vevé az uraktól és ország követitől. Azután sok szóval jelenté ő fge, mint kezdett volna palatinus uramnak sok esedezésére Hodolin alatt tractálni császár ő fgével palatinus és Czobor Imre uramék s Nigrón által, de elhagyván módját az tractának, panaszolkodék ő fge azon, látván császár ő fge hitlevelét, hogy valamit tractál és concludál palatinus uram ő fgével, mindeneket kész confirmálni és megtartani császár ő fge, akár békességet végezzen s akár induciát szerezzen.

Látván azért ő fge, hogy az békesség tractája hosszú időt kíván, és az pogánság szünetlen az keresztyénséget rabságra hordja, inkább állott az induciához, kihez kezdván el is végezte volt palatinus uram ő fgével Szent Mihály napig, így minden halasztás nélkül az sánczban levő császár szép armadáját szabadossá tette s elbocsátotta, kiben urak és főrendek kívül csak grófok is negyvenketten voltak és két fejedelem ember, evvel is akarván sinceritását mutatni ő fge császárhoz ő fgéhez. mentest hadait Morvából kiindította, az törököket hazájokba elbocsáttá, tekéntvén azt ő fge, hogy egy Magyarország palatinusa, császár ő fgének penig commissariususa s plenipotentiariusa által végezett induciákat minden pontokban megtartja császár ő fge, confirmálja és makula nélkül megküldi, de egynehány pontokban megmaculálták és úgy küldötték alá, viszont most újabban palatinus és Czobor uramékkal végezett, kit Czobor uram által

fölküldött és ha a császár ő fge azt confirmálja, kész megjelenteni az országnak.

Az ország gyűlése felől adá válaszul ő fge, nem bánja, ha palatinus uram feltalálja módját és elvégezi császárnál, csak hogy ki praesideáljon, ezt akarja érteni; ezt is mondá ő fge, ha az inducia az szerint confirmáltatik, az mint most fölvitte Czobor uram, úgy Aprilisban kelletik az tractához kezdeni, kiből két német leszen s két magyarországi úr nagy fő ember; azok ha mit végeznek, az országnak csak ament kell arra mondani.

Azt is mondá ő fge, ha az országban szakadás lesz, valami esik az ő fge részére, de az mástól nem dependeáltatik, maga akar annak ura lenni, de föl tudná azt ő fge találni, hogy császár ő fge az országnak koronás királya volna, az ország sem szakadoznék meg, csak az emberek akarnák.

Az budai pasának is mondá ő fge, hogy ír és maga szolgáját küldi mentest hozzá.

Az lengyeleknek is mondá ő fge hogy Hodolin alól írt, kíváltképen az krakói vajdának és az remski lajtmánnak.

Most palatinus uramot az ország követei igen solicitálják, hogy ő nga találna módot az két fejedelem közt az ország gyűlésének meglétele felől, az induciák alatt lehetne meg az gyenerális gyűlés.

En látván ott való héjában tekergésemet, bíztam Sárosi Márton uramra, írja meg, ha végezhetnek-e az gyűlésnek napjáról, helyéről s módjáról, és ha az induciák confirmáltatnak, meddig s mint és így 11. Decembris indultam haza felé Nagyszombatból, ott egy legént hagyván Sárosi uram mellett.

Az Ngod levelét utánam hozták volt. de nem találtanak vele, ma hozák meg vissza. Az brassai bíró írása felől való Ngod parancsolatjáról gondolkodván, ha ő fge alá nem megyen Kassára, az mint maga mondá, Beszterczebányán fog mulatni, és ott megkerestetem azt az hadnagyot, s ha kívántatik az pénz, megküldöm neki, és írást is vétetek róla. Az mi illeti az itt való puskások dolgát, ha ugyan alá kell küdenem, én azt cselekedem, de csak most is immár Morvában készülnek az elrablott nép helyére, minthogy minden vetéseket és örökségeket ígérik az földes urak, csak megszállíthassák pusztult helyeket, tudom Ngod el nem hiszi, mely nagy ellenek az oda való németek nekiek, az pestis is egynehány helyen regnál köztök; az puska palaczkokra is gondom leszen; most Morvában nem járhatni, az Merereczy urat kirekesztették az németek, az oláhokkal vagyon nyavalyás, nem tudom, megállhatja-e az hegyek közt.

Az vett marhát eddig is alá küldtem volna, de az hadak alámenetelit vártam, hogy csendesb útja lehessen Sárosig, az

ki alá viszi. Ha mi híreim érkeznek Nagyszombatból, Ngodat késedelem nélkül tudósítom felőle. Éltesse az úr Isten Ngodat jó egészségben sok esztendeig. Datum Dohnán 15. Decembris, anno 1623.

Ngod

alázatos szolgálja
Reéz András m. p.

Külczim: a szokott Rákóczynak.

CXV. 1624. márcz. 21.

Az róka bőröket ma hozák meg úgy mint négyet, az szekerek késedelmiből esett, értem, abból reád nem nehez-
telünk, hanem azon, hogy ismég szekerest fogadván, ha hat-
hat forintot kell adnod is, ne gondolj velek, mennél hamarébb
küld alá, tudom az pénzért az más ember jobbágya is alá jön,
ha az magunké nem jönne, de üresen ne bocsásd, sindelt,
deszkát és az hátra maradt egyetnást küld alá rajtok. Lám,
az mint írod, nyolcz avagy kilencz hordó bor ára vagyon
nálad, azt is fordítsd szekeresek fogadására, és ha száz bor
alá való szekerest tanálsz is, megfogadjad és mennél hamarébb
küld alá, ezzel miért nem kell késni, meg nem írhatom, de
nagy oka vagyon; az polturákat jószág jövedelmében ötödfél
pénzben vedd be, de bor árában csak négy pénzben, az sze-
kereknék is ötödfélben osszad ki. Kérlek azon, hogy éjjel-
nappal szekerest fogadván hova hamarébb alá küldjed, de
üresen ne jűjjon, sindelt, deszkát hozzon, ha nem volna, végy
pénzen. Patak 21. die Martii, hora vespertina 9. anno 1624.

R. Georg, m. p.

Külczim: Egregio Michaeli Rozgony provisorii bonorum nostrorum
Makoviczensium etc. nobis honorando.
Makovicza.

CXVI. 1624. márcz. 22.

Splis magce due frater mihi confidentissime. Servitiorum
meorum addictissimam commendationem. Az úr Isten sok jók-
kal, jó egészséggel látogassa Kgdet kedvesivel.

Akarám Kgdnek mint jó akaró uramnak értésére adnom,
urunknak ő fgének én rejám valami kicsin nehézsége lött azért,
hogy az mely levelet ő fge nekem írt volt, azt megmutattam
Eszterhásinak és Kgdnek is páriáját adtam volna, mely két
dolgot én miért cselekedtem, annak helyes ratióit ő fgének is
megmondtam és írásban is beadtam, ő fgének azt is meg-
mutattam in paribus, az mely levelet Kgdnek írtam volt (és
Kgd mind urunkhoz való jó akaratjából és hívségéből és az

én kicsin becsületecskémnek is örülvén, nekem in specie levelemet az párral együtt szolgálmtúl hogy visszaküldötte volt) hogy így ő fge megnyughassék bennem, hogy ő fgének nem gonoszára, hanem javára procedáltam abban az dologban, kit ugyan maga hagyott volt is az statusoknak mutatnom, de én csak ott mutattam az hol illendőnek ítéltém, Kgdnek ím oda küldtem mind ezekben való actáimat in paribus, hogy Kgd láthassa és az szerént ha kívántatik, oretenus is tehessen bizonytságot ő fge előtt róla. Isten Kgddel szemben juttatván, errül bőségesben szólhatok Kgddel, interim hogy értse, akarám Kgddel communicálnom mint jó akaró urammal. Tartsa meg Isten Kgdet kedves jó egészségben. Datum in Kassa 22. Martii, anno 1624.

Splis mgcae dnis Vrae

servitor addictissimus et
frater paratissimus
Michael Károlyi, m. p.

P. S. Kérem szeretettel Kgdet, ugyan ezen leveleket küldje vissza nekem, hogy megtarthassam.

Külczim: Spli ac magco dno Georgio Rákóczy de Felső-Vadász supremo comiti comitatus Borsodiensis etc. dno et fratri semper confidētissimo.

(Megjelent ugyan, de kihagyásokkal Tört. Tár 1879. 458. l.)

CXVII. 1624. márcz. 31.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Fgdnek mint kgl's uramnak. Isten ő fge minden jókkal áldja meg Fgedet.

Kls uram, vagyon Borsod vármegyében egy Ormosd nevű pusztá telek, ki egy Rudabánya nevű falunkkal oly határos, mely nélkül soha az rudabányaiak el nem élhetnek (melyet ez ideig békességesen is éltenek) s ezt az Ormosd nevű pusztát inscribálta volt ezelőtt egynehány esztendővel Szendrőben lakozó Kis Imre nevű katonának hétszáz huszonkét avagy huszonnégyszáz magyar forintban az jó emlékezetű Mátyás császár urunk, ím nem régen kls uram ez felül megnevezett Kis Imre maradéki adták volt el ezen summán Senyei Péternek, melyet én mikor megérttettem volna, közelebb való szomszédja levén ez pusztá teleknek, az pénzt még makoviczai házamból alá küldtem, hogy megkínálván vele nekie letegyék, addig Korlát István uram ő kglme letötte, tanáltattam volt meg ő kglmét atyafiúságosan az pénznek letétele után az pusztának kezemben bocsátása felől, de ő kglme nem vötte fel; minthogy penig csak inscriptióban vagyon, Fgednek mint kgl's uramnak alá-

zatoson könyörgök, legyen Fgednek jámbor hűséges szolgálomért annyi tekinteti reám, engedje meg, az Fged igazságával tehessen le az pénzt az pusztá telekért, mely Fged kegyelmességeért bizony nem leszek hálaadatlan szolgája Fgednek érette. Fgedtől kegyelmes választ várok. Éltesse az úr Isten Fgedet sokáig jó egészségben.

Fged

alázatos szolgája míg él
Rákóczy Georg, m. p.

Kivül más kézzel: Megengedte ő fge kegyelmesen. Cassoviae 31. Martii 1624.

CXVIII. 1624. jun. 16.

Ez elmúlt napokban Váradon létemben ő fge az kegyelmességét mutatá hozzám egy darab jószágnak kiváltásában, melyre én azelőtt is vágytam, ki felől az ő fge parancsolatját megküldvén az camarának Kassára, tegnap estve jöve válaszom, az mint látom úgy vagyon inscribálva az mostani possessornak, hogy in simili moneta et eadem valore kell letenni. ki, úgy vagyon, mostani valorához képest nem kevés summát teszen, de én avval nem gondolok, tallér majd közel három ezer kívántatik; parancsoltam volt Szalaitól küldött levelemben, hogy megmondjad Bálint deáknak, polturákon is eladja az ott levő boraimat, de ehez képest meg kell változni már, hanem azt igen erősen parancsolt meg neki, tallért szerezzen mennél hamarébb, mert arra nagy szükségünk vagyon, kire igen szorgalmatos gondja is legyen, azon is legyen, mennél hamarébb szerit tegye, nekem azt mondta vala, hogy minden bizonynyal az száz bort is, ki még ott vagyon, elviszik 59 forinton hordáját s tallért adnak érette, kiben ha megcsalatozom, bizony ő bánná meg, ha kijün, semmit se késsék, alá jűjjön mingyárt. Szalai János mondá, hogy eddig ő is eladhatott volna Sároshordóstól feles bort, ha volt volna, minthogy pedig ott Makoviczán nincsen helye, parancsolom igen serio, küldj mingyárt másfél száz bor alá való szekeret, melyet Sárosra vigyenek, az szekerek üresen ne jűjjenek alá, sindelt, deszkát, tekenűt hozzanak. Patak, 16. Junii, anno 1624.

R. Georg, m. p.

P. S. Az mely két agarat oda küldtünk Szalai János által, azokat jól tartatván, emberül bánass velek, el ne veszzenek, riessedjenek.

Külczim: Rozgoni Mihál deáknak, makoviczai udvarbíráknak adassék cito cito citissime.

CXIX. 1624. j u n. 21.

Köszönetünk után. Az ivergeket meghozták, de igen rosztul hozták őket, mert sok eltört benne. Tudjuk, eddig levelünket megvitték, azért azmint abban a levelünkben is megparancsoltuk, mostan is serio parancsoljuk, az szekereknek az másfélszáz hordó bort alá való expediálásában, mennél szorgalmasan lehet, abban igyekezzél, hogy az másfél száz bort elvihessék. Az szekerek peniglen ide alá üresen ne jöjjenek, deszkát, zsendelt, tekenyöt hozzanak. Minthogy most vajból konyhánk meg fog szűkölni, mivel egy ideig itthon fogunk lakni, vaját is az mennél több vannával lehet azon szekereken küldj.

Az mint ennekelőtte is parancsoltuk, ha Bálint deák oda be késik, írj utánna, ne késsek ottbenn, jöjjön ki, ha penig kijő, ott semmit se késsek, hanem mindjárt adj szekeret alája és az egyetmás vásárlásokkal minden késedelem nélkül jötttest jöjjön hozzánk ide alá.

Secus non facturus. Datum ex Sáros-Patak die 21. Junii, anno 1624.

Külczim : Egregio Michaeli Rozgonyi, bonorum nostrorum Makowiczensium provisorii.
Makovicza.

CXX. 1624. j u l. 4.

Spectabilis ac magnifice domine et frater mihi charissime. Salutem et obsequiorum meorum addictissimam commendationem. Áldja meg Isten Kegyelmedet minden jókkal, jó egészséggel, boldog szerencsés hosszú élettel mind ángyom asszonnyal ő kegyelmével egyetemben. Szintén immár az első levelemet bepecsételtem vala, hogy érkezék az Kld levele az Melit Péter és Kovaskoki (*így*) uramék dolga felől; én valamint ezelőtt Kegyelmednek megmondottam, semmi közönséges dologban ellent nem tartok, eddig is nem tartottam, noha bizony ez az fassio oly homályos és csudaképen való, hogy ugyan majd nem tudom, jó lelkiismerettel szólván, illeti-e vagy nem ő kegyelmeiket, én pro uberiori opinione felküldöttem volt mester uramnak az fassiónak pariáját is, én is írtam volt ő klmének, bizony magának is mester uramnak nem igen tetszik ez az homályos fassio és igen perplexe celebráltatott fassio, úgyannyira, hogy majd továbbá való discursust kívánna, hogysem mint hamar megérthetné succusát és akaratját; kire képest

talám jó volt volna, ha Kegyelmed ez elmúlt bőjtben ittlétében nekem izent akaratjának inhaereált volna és egynehány jóakaró baráti eleiben vitette volna az ember az dolgot, kik jobban rumináltak volna, úgy osztán ha mit kellett volna is cselekedni. szabad lött volna ember vele, mindazáltal mivel Kegyelmed az maga részéről megígírte vagy az pénzt vagy az szőlőket, immár én is kítelen vagyok, ami igazságom lött volna is. cedálni, és énnekem is az magam részéről kedvét keresni, noha bizony az mint nekem ez elmúlt bőjtben Kassán létemben maga jelentette Melit Péter uram, maga sem igen bízott ő kegyelme igazságához, holott csak szól az fassio de haeredibus et legatariis, kik közül egyik sem ő kegyelme, és az successiót is láttattunk megtartani az inscriptióval és nem egyátaljában totum et omne jus nostrum contulimus vel derivavimus szegény Kendi Sándorra, de immár ez had gyárjék(?), az én részem nyolczszáz forint leszen, talám kedvét találhatom ő kegyelmének. Tavalý értettem volt, hogy Kegyelmed Duplánt ki akarná váltani, ezalatt mi szándékja legyen Kegyelmednek, nem tudom; ha Kldnek ellene nem volna, én kiváltanám, lenne mégis nálam, hogysen mint idegennél; hiszen mikor Kldnek kedves akaratja tartaná, én nem ellenkezném Kegyelmeddel és az Kld igazságával, ne is adja isten, hogy semmi közönséges igazságban ellenkezzem. Ezek után az úristen Kegyelmedet éltesse sokáig jó és kedves egészségben. In Zboró die 4. Julii, anno 1624.

Spectabilis ac magnificae Dominationis Vestrae
servitor et frater addictissimus
Paulus Rákóczy, m. p.

Külczim: Spectabili et magnifico domino Georgio Rákóczy de Felső-Vadász comiti comitatus Borsodiensis, serenissimi sacri Romani imperii Transylvaniaeque principis ducisque Oppuliae et Ratiboriae consiliario, domino et fratri mihi charissimo.

CXXI. 1624. júl. 17.

Splis et magce dne ac patrone mihi benignissime. Servitiorum meorum addictissima commendatione praemissa.

Hogy az úr Isten asszonyomat ő ngát új és kedves vendéggel látogatta, szívem szerént hallom Ngos uram, kívánom is ő szent fgétől, hogy ő ngát több édes magzattal és Ngdal egyetemben tartsa meg és mostani ágyából gyógyítsa. Értem azt is, miben légyen ő nga állapotja, melyre nézve kívánná is azt Ngod tülem, hogy mennél hamarébb ilyen nagy szükségben mennék el Ngodhoz, melyet, látja isten szívemet, minden

dolgomat hátra hagyván, örömet megcselekedném, de én is minemű nehéz betegségben legyek, Miklós uram ő nga tudom megmondja Ngdnak. Kérem felette igen Ngdat, hogy én nekem megbocsásson, mert ha így nem volnék, bizony az Ngod parancsolatját el nem mulatnám. Kapitány uram fiacskája is közel halálához, de én nekem annyi erőm nem lehetett, hogy oda bemehetnék, hanem nagy nehezen csak látni mostan hozták ki az gyermeket. Ezek így levén, ugyan az istenért kérem Ngdat, én nekem megbocsásson, hogy Ngod parancsolatja szerint nem cselekedhettem. Az úr isten Ngdat éltesse és asszonyomat ő ngát segítse. 17. Julii, anno 1624.

Spli ac magcae dnis Vrae

servitor addictissimus
Joannes Czeglédi, m. p.

Külczim : Spli et magco dno Georgio Rákóczi de Felső-Vadász supremo comiti comitatus Borsod etc. dno et patrono mihi benignissimo.

CXXII. 1624. jul. 20.

Bálint deák ide tegnap előtt érkeztén, ötvenhat tekenőnél többet ide nem hozott, ím az két szekeret, 8 hordó bortadtuk Bálint deák kezében, az mint előnkben adja, ott még 86 hordó bor vagyon, de négye virágos, kiket kezeden hadtunk adni, árultasd ki, és az mire megyen, az árát kezünkben szolgáltatd; mester uramnak megadván az levelünket az requisitoriajért fizess meg s késedelem nélkül küld alá; az mint már sok ízben megparancsoltam, sindel, deszka, putton, szedő edénké és vagy harminczkét cseber hiba nélkül meglegyenek. Dabóci dolgán csudálkozom, miért informál sinistre. Csernel uram rövid nap felmegyen, akkor Bálint deák s magad közt törvént tartat. Patak 20. Julii, anno 1624.

R. Georg, m. p.

Külczim : Rozgony Mihály deáknak, makoviczai udvarbíráknak adassék.

CXXIII. 1624. nov. 23.

Szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak mint énnekem jó akaró patronus uramnak. Az úristen áldja meg Nagyságodat asszonyommal ő nagyságával, szerelmes gyermekivel egyetemben kedves jó egészséggel és boldog szerencsés hosszú élettel.

Nagyságod írt volt énnekem az mi ujfalvi jószágunk felől, hogy Nagyságod kiváltja, Nagyságod tudhatja azt, hogy az a jószág nem Nagyságodé volt, hanem Alaghi uramé, és ő nagysága vetette volt zálogban az én szegény istenben elnyugo-

dott első uramnak. Ha ő nagysága Alaghi uram ellen tartó nem lesz az jószág kiváltságában, énnekem mi ellenem benne, csak Nagyságod olyan pénzt tegyen le érette, az minemű pénzt az én szegény istenben elnyugodott uram adott volt érette. Ha az úristen ezen egészségben megtart, karácsony után mingyárást megindulok Nagyságtokat és asszonyom anyámat ő kegyelmét látogatni. Az én szegény árvám Nagyságodnak, azonképen asszonyomnak ő nagyságának is velem együtt szeretettel való szolgálatját ajánlja. Ezzel az jó isten áldja meg Nagyságodat kedves jó egészséggel. Actum in Hédervára 23. Nov. anno 1624.

Nagyságodnak szeretettel szolgál

az néhai nömös, nemzetes és vitézlő
Hédervári István uram meghagyott
özvegye

Andrássi Kata, m. p.

Külczim : Spectabili ac magnifico domino domino Georgio Rákóczy de Fölső-Vadász, comiti comitatus Borsodiensis etc. domino domino patrono gratiosissimo.

CXXIV. 1625. jun. 1.

(*Eleje, egy ív, hiányzik.*)

Az cancellarius uram megértvén, hogy Bécsben vagyok, magához hívatott vala, értekezék Ngod felől, és csudálkozással beszélgeté, hogy Ngod oly nagy idegenséget mutat ide föl, holott császár urunk ő fge nagy jó emlékezettel és akarattal vagyon Ngodhoz, előhozván az Ngd üdvözült atyjához is mennyi kegyelmességgel voltak az austriai fejedelmek, kiben Ngdok mostan is nyugszik és nyughatik is (kiért méltó, hogy Ngdok is hála adó legyen), sőt nemhogy abban megháborítani igyekeznék, de több adománynyal is akar lenni ő fge, csak Ngod adjon okot reá, mert az austriai fejedelmeknek kegyelmes természetek eleitül fogva az volt, hogy jó akaró híveket adományokkal gyámolítsák, csak Ngod vesse ki szívéből az diffidentiát, és akárki szavának ne higgyen. Értvén elmélkedését ő ngának, kérdém, mint kell azokat értenem, mert én úgy veszem eszemben, hogy az én uram megnyugodt az ő fge kegyelmességén, ha szinte ide föl most udvarhoz nem jár is, s nem írogat is, de igaz szívet visel; ha penig ő nga értett valamit, jelentse meg, érthesse Ngod is, mert talám valamely nem barátjától olyakkal is vádoltathatik, ki felől ő nga nem is gondolkodott s elméjében sem tünt. Arra mondá, hogy bizonyos embertől értette volna, mintha Ngdnak szíve nem nyugodt volna császár

urunk Ngdhoz való jó akaratján, de lelke idvességére kötelezé magát, hogy Ngdnak tiszta szívből való kegyelmes ura ő fge, és úgy el is hiheti Ngod mint az lélek idvösségét.

Hozá azt is elé, mikor Erdélyben lett volna,*) reá költötték, hogy ő ngátul oly szó adatott, hogy Ngod császár urunknál gratiát solicitálna, és neheztelne is Ngod érette ő ngára, de isten bizonsága, soha nem mondotta, elméjében sem volt, csak költés, ki felől írt is Ngdnak, s ítéli, eddig hogy kezéhez is jutott Ngdnak levele, instructiója is azt tartotta, hogy az erdélyi fejedelemtől senkit ne idegenítsen, és azon kívül nem is cselekedett, nemhogy Ngdat azzal gyalázta volna, de Ngdnál kisebbeket is semmi okkal nem igyekezett megsérteni.

Kérdé azt is, ha Ngod most nem igyekezik-e Erdélyben; én mondtam, hogy készült Ngod, de nem tudom, ha ment-e el vagy nem. Azt nem örömet hallá; mondá azt is, ha Ngodat levelem otthon érné, bár ne szerencsételné Ngod magát, mert az komornyikja most érkezett Erdélyből, és attúl többet érthetek; mit beszéllettek ott ben Ngod felől, sok dolgokról örömet és maga beszéllene velem, de császár urunk megizente, hogy 7 óra előtt ő fgéhez bemenjen, minek előtte tanácsban ülnének az urak. kért is, hogy ebéden nála legyenek, de megizené azután Szikszay uramtúl, hogy ki nem jühet, hanem ebéd után szemben lészen velem; én pedig az vásárlást elvégezvén, három óra tájban déljest indultam ki, értvén hogy ebéd után is tanácsban vadnak, az komornyikjával beszélvén, mondá, hogy volt híre az Ngod Erdélyben való készülötinek és udvarnál hallotta, szidalmasan emlékeztek Ngod felől, mondván: csak jünne el, bizon ki nem menne és nem is praticálna többet. Szikszay uramnak jelentém az Patak felől való hírt, tetszék ő kglnek, hogy értsem meg cancellarius uramtúl is, emlékezem felőle, hogy utamban oly hírt érttettem, azért ha úgy vagy, kérem ő ngát, tudósítsa Ngodat, és legyen is jó akaratul ő nga, de azt mondá, hogy nincs semmi abban, jóllehet ott ben hallotta az szándékot, de itt még semmit nem indítottak, Szikszay uram talám írt is Ngodnak felőle; engem inte, hogy Ngdnak írnék, az jó alkalmatosságot ne mulassa el Ngod, egy jámbor szolgája által keresse meg az király jussát, mert most az féle dolgot kamarákra sem bocsátanak, hanem igen hamar végét éri az ember.

Híreket igen sokat beszélnek, de csak isten tudja, melyik az igaz, látom hogy mind falun, városon dobolják az hadat, úgy gyűjtik, jóllehet azt mondják, hogy kevés megyen. Valami

*) 1625. február 2-án érkezett oda.

néhány narancsot örömet küldök vala Ngtoknak, de egyet sem találtam, okát kérdeztem, miért nincs, azt mondják, hogy az nagy hadak miatt nem hozhatják. Gyenovát is mind vizen s mind szárazon megszállották valami olasz herczeg és az franczia király hada. Ide felötte igen tartanak az erdéli fejedelemtől, valahol elmegyén ember, mindenütt csak arról tudakoznak, ha sok hada lehet-e, én hogy mondom, hogy semmi hadat nem hallottam, csudásnak tetszik nekik.

Ezeket hogy írom vala, Ngod két rendbeli levele érkezék ide Szakolczára, szívem szerént akartam volna, ha Bécsben értenek volna velek, hogy azokra is egyuttal viselhettem volna gondot, azért mentest embert bocsáttam föl. Szikszay uramnak írtam az ajnácskői dolog felől, megírtam ő kglnek, hogy egészen az várat minden hozzátartozó jószágokkal; felküldtem az Imre uram és Horvát Mihály uramék leveleket is, ha az én jelen lételem kívántatik is, fölrándulok, csak ő kglme informáljon. leszen-e most alkalmatosság hogy végben vihetjük. Az mi penig az egyéb vásárlást illeti, arra gondom leszen, akkor ha föl kell magamnak mennem, avagy ha mást kellenék is felküldenem, mind múcsákra (!) puskára, székekre, kamukára és egyéb vásárlásra. Tartsa meg az úristen Ngdat jó egészségben. Datum prima Junii, anno 1625.

Ngodnak

alázatos szolgálja
R. A., m. p.

P. S. Az Móricz herczeg halálát tudom eddig érthette Ngod.

CXXV. 1626. márcz. 2.

Ilme dne dne mihi semper benignissime.

Az Ngod levelét vevén az regiusok felől, késedelem nélkül elkészítettem az statutoriát, melyet az consensussal együtt, ez levelemmel küldök meg Ngdnak. Az consensust (a menyire én elmémvel felértem) úgy igyekeztem formálni, az statutoriával egyetemben, hogy Ngdnak kedve szerint lehetne, és minden időben helyes s megmaradandó; ha penig Ngdnak ebben az expeditióban oly consideratiója leszen, mely miatt valami híjával láttatik lenni ezen expeditio. Ngod jelentse és írja meg, szintén úgy írom Ngdnak újonnan, valamint Ngod kívánja. Non est periculum in mora, elég idő leszen mind az újonnan való írásra, s mind az iktatásra. Az másik dologról sem feledkeztem, meghozván isten cancellarius uramat, azt is megindítom. Felette igen jól esnék, ha Ngod barátságos levelei

által ismerkednék cancellarius urammal, ki Ngdnak jó akarója, és császár urunknak ő fgének igen kedves híve. Jó barátja volt (tudom) az megholt cancellarius Ngdnak is, de az mostani nagyobb dolgokban szolgálhat Ngodnak. Az Dobrokaynál való könyvek felől többször molestus Ngdnak nem akarok lenni, contentessenus levén az Ngod dispositiójával, és kegyelmes jó akaratjával. Secretarius Ferenczffy uram Ngdnak minden időbeli szolgálatját ajánlja és offerálja. De reliquo me gratiae Ilmae dnis Vrae obsequiose commendo. Datum Viennae die 2. mensis Martii, anno dni 1626.

Ejusdem Ilmae Dnis Vrae

servitor perpetuus
Michael Szikszay, m. p.

Külczim : Ilmo dno dno Georgio Rákóczy de Felső-Vadász, comiti comitatus Borsodiensis etc. dno mihi semper benignissimo.

CXXVI. 1626. máj. 16.

Ilris et magn. dne mihi confidme. Servitiorum meorum addictissimam commendationem.

Az úr Isten kedves áldási legyenek kgden, az édes asszonyommal, kgd szerelmes gyermekivel. Mivelhogy az öcsém Bánfi Zsigmond uram megyen az öcscse látogatni Patakra, és onnan Bécsben újabb tanúságaiért, nem akarám elhallgatnom, hogy kgdhez levelem nélkül bocsássam, akarván kgdet az által látogatnom, hogy örvendetes jó egészségét halljam kgdnek, asszonyomnak és szerelmes gyermekinek, istentül, szíből kívánom. Hogy eddig kgdnek nekem böcsületes és igen jó akaró uramnak nem írtam és ennire haladott, magam feltanálom uram az vétket bennem és nem is szintén menthetem magam, mert az nagy héten jöttem meg urunktól, úgy vagyom és az után írhattam vóna, de két édes fiam igen betegségben lévén, az öregbik és kisebbik igen megijesztett vala édes anyjokkal betegségek bennünk, ez okon halada, immár az úr Isten megkönyörült szegényeken, noha az egyiknek halálára való ruháját is készítették; az mit azért elmulattam, azt gyakortabb való írásommal ezután helyre hozom. Én nemcsak Kassáig, hanem Fejérvárig késérem ő fgeket, azon lón jutalma, ha hon ültem vóna, elég az ő fge kegyelmessége. Most esmét az gyűlésre parancsolja ő fge menésem, kit, azon vagyok, elmulassak, mert mind az út s mind az busulás bizony elfárasztott, gondocskáim is vadnak előttem, örömet régi ígéretemnek is megfelelnék, hogy kgdet meglátogatnám, mint nekem jó akaró uramat, ha bemenésem elmúlhatik, és kgd pataki házánál lészen, melyre ugyan solicitál az atyámfia az édes jó akaró asszonyomnak

látására nézve. Kgd róllam ne feledkezzék és jó akaró szolgálójának nekem parancsoljon. Az atyámfia az édes asszonyomnak ajánlja jó szível való szolgálatját. Az úr isten éltesse és tartsa meg kgteket sok jó esztendőig kedves életben. Datum in Károly 16. Maji, anno 1626.

Ilmae ac magn. dnis Vrae

servitor et frater addictissimus
et obsequentissimus

Michael Károlyi, m. p.

Külczim: Iltri ac magn. dno Georgio Rákóczy de Felső-Vadász, comitatus Bosodiensis supremo comiti etc. dno mihi semper observandissimo.

CXXVII. 1626. szept. 17.

Isten minden jót adjon Kgdnek.

Tegnap az Tiszán túl Rakamaszon felül az ő fge hintójában ülven, vöm az Kgd levelét, micsoda állapot legyen ott fenn is, értem, kiből csak az jó isten tudja mi jöhet ki. Ő fge is tegnap 11 órakor szálla az rakamazi rétre táborban. Ebédén ő fgénél lévén, az estve 7 órakor jöttem haza, ma esmég Szerencsre megyek, mivel holnap az tábor ott fog megszállani. Ő fgének sok szép hadai vadnak, lovas kopjásának 14 ezernek, gyalogjának 8 ezernek, két ezer kurtánujának és 20 ezer törökének kell lenni, az mint magam ezszerént ő fgétől hallottam, ha ennél több nem lenne is, mennyi pusztulást, romlást, rablást szerezhethet, meggondolhatja Kgd, ezt mi köszönhetjük rész szerént palatinus uram soproni és egyebütt is való beszédinek és gyalázatos levélírásinak, ki felől én csak tegnap is alkalmasént hallottam ő fgétől is és egyebektől is. Ő fge semmit sem késik, igen siet, az itt való vármegyéket viszi-e el nem-e, arrúl nem tudok még írni; felültek, de igen gyarlóul; úgy vöttem eszemben, az embereknek nagyobb kedvek volna az békességhez; nekem tudom bizonynyal elég káromra esik ez mostani állapot, akár melyik fél fogja nyerni, mert mivel pápista nem vagyok, ha császár nyeri, onnét sem hitelem. becsületem soha nem lészen, sőt jószágomban is foghatnék-e megmaradni, s éltemben is kétség, az mi kls urunk is megesküttetvén az resignatioókor nagy kedvem ellen, látja az úr isten, csak nem erővel, most hogy nem szolgálhatok annyi részben ő fgének hitem megszegésével, elhittem, bizony ő fgétől is kellene szenvednem injuriát, de bár inkább ismét szenvedjek, mert mégis lelkem ismeretiben, tudom, csendesén fognék maradni. Sokat írhatnék, de mivel nekem feltött célom az, hogy ha ő fge az mi urunk egyáltalában nekem is azt fogja

válaszúl adni, mit Alagi uramnak, hallom, hogy vagy hitit tartsa meg, vagy jószágátul válik el egyáltalában: én bizon ide hagyom minden jószágimat, tudom, az feleségemét el nem veszi, mert azt nem én kerestem. Ideig inkább akarok kárt jószágomban vallani, hogy sem lelkem esméretében megsértődni, noha tudom én bizonynyal, császártul is ezért én reám tekintet nem lészen. Kglmed minden életet az várban takarjon. mintha egynehány esztendeig kellene szorúlva az várban lennie, úgy készüljön hozzá minden étellel; engem pedig igen gyakorta tudósítson az oda fel való állapotról. Patak 17. die Septembris, anno 1626. hora 7. matutina.

R. Georg, m. p.

Külczim : Egregio Andreae Réz familiaris nostro.

Réz kezével : 24. Septembris reggel 7 órakor adák meg Selmezbányán.

CXXVIII. 1627.

Én Neszte István vallom ezen levellemnek rendiben és adom tudtára mindeneknek, valakik ezen levelemet most és ezután látandják, vagy olvasandják, szabad kézzel s lábbal, és akarattal tevén, hogy ez elmúlt 1626. esztendőben, midőn én több társammal, úgy mint Berencsy Bodó János, Óváry István. Agárdy Török Palkó, Váczy Nagy András reá tanálván az Branicskán Augustinus Cristian késmárki doctor uramra, megfosztván, prédálván és tolvajolván, minden vele levő portékáját. lovait elhoztuk volt, azután én elszakadván az én társaimtól. az Sajó mellett meg akarván az vitézlő Fügedi Mihál szolgálban fosztani, ő kglmetől Fügedi Mihál uramtul megfogattatván, s Onod várában vitetvén, adattattunk az ngos R(ákóczy) G(yörgy) urunk ő nga kezében, mint annak az vármegyének főispánjának, és midőn én nálam doctor uramtul eltolvajlott marhában megesmertek volna, úgy mint egy lovat, egy ezüst pohárt, egy arany gyűrűt, egy palástot és bélétt süveget, hírré adták doctor uramnak, ő kglme alá jövé, engem törvén szerint mint tolvajt meg is akart öletni, de midőn sok jó akaró uraim törekedének mellettem életemnek megtartása felől, ő kglnek is kedvét tanálván, éltemet nemcsak megengedte, hanem el is bocsátott, járulván ehez az ngos R(ákóczy) G(yörgy) uramnak kegyelmes jó akaratja is. Esküszöm azért az élő istenre, ki atya, fiú, szent lélek, hogy én ez fogságomért, melyet méltán szenvedtem, soha semminemű úton, módon, titkon. nyilván, magam és mások által akármilyen szín, praetextus alatt semminemű üdőben, alkalmatosságban Augustinus Cristian doctor uramon, sem hozzá tartozóin boszút nem állok, kárt,

gyalázatot, rágalmazó szót ő kglmén nem teszek, cselekeszek és cselekedtetek is senkivel, sőt az hol kívántatik vagy kívántatnék, vérem kiontásával és oltalommal, segítséggel leszek ő kglnek s hozzá tartozóinak. Hasonlóképen az ngos R(ákóczy) G(yörgy) uramnak is soha semmi üdőben, teljes életemben és helyen magának, jobbágyinak, hozzá tartozóinak sem véteni, ártani, kárt tenni sem egy, sem más úton, módon magam mások és akárkik által véteni és ellene cselekedni teljes tehetséggel nem igyekezem, sőt jobbágyinak, hozzá tartozóinak, valahol kívántatik, oltalommal és minden segítséggel leszek, sőt minthogy engemet ő nga megölethetett volna törvén szerént, arra is kötöm magamat azon hit alatt, hogy az ő nga jószágában telepedem le és lovam hátán szolgálom ő ngát teljes életemben, és más urat ő nga kívül soha nem keresek és mást senkit ő nga kívül nem szolgállok; hogy ha pedig az én fogadásomat akármi részében, punctjában magamtúl vagy akár kik üsztökéléséből, tanácsából, kéréséből, intéséből vagy magam boszúságából, sőt akármi névvel nevezendő és nevezhetendő ok és mód alatt megszegném, meg nem állanám, engem az teljes szent háromság isten mind testemben, lelkemben megverjen, soha ez világon jó szerencsém ne adja, sőt mind falun, mező és kerített, szabad és szabadatlan városokban, urak s fejedelmek várokbán, zászlójok alatt, hátok megett, vámokon, harminczadokon, réveken, úton, mezőn, sőt még az fejedelem kék gyalogi között is megfoghassanak, fogattathassanak és mint az féle hite szegettet, érdeme szerént minden törvén nélkül halállal büntethessenek. Ha ki pedig nekem pártomat akarná is fogni és oltalmazni akarna ez hitszegésemért, az is tisztessége vesztett legyen, és soha az úr istennek bőséges áldása rajta ne legyen. Hozza tevéen ezt is, hogy ha szinte ezután magamat megerénesíteném is, az semmit ne használjon, ez kötéslevelemnek megrontásában és szegésében; mind ezeknek pedig mégis megállására és minden részeiben való megtartására, engem az teljes szent háromság isten úgy segéljen és úgy üdveztessen. Adtam pedig ez hitlevelemet ilyen becsületes személyek előtt, úgymint Ábrámfi Gáspár Patak városnak főporkolábja, Deli Mihál Patak várának főporkolábja, vice porkoláb Tassi János és Lengyel Balázs, Szabó Benedek pataki főbíró, Berta Benedek, Nagy Pál, Erdélyi Kristóf és tanácsok előtt Gál János uramék előtt.

Közli: SZILÁGYI SÁNDOR.

A HÓDOLTSÁG TÖRTÉNETÉHEZ.

I. A török zsarolásáról a hódoltságban 1674.

Memoriale.

Az váradi passa mostani követségét Urunknak írt maga levelével és császár főszerdár neve alatt magára íratott levelek fordításával együtt szükség Naláczi uramnak küldeni, kiből kiláthatja ő kelme, mely elviselhetetlen és örökös igát akar ujonnan az egész hódoltságra vetni, melyekben ezek az consideratiók lehetnek kiváltképpen:

I. Az Piri passa istentelen defterét akarja ezuton legitimáltatni, azt tevén fel fundamentumúl, melyet ha véghezvihet, valamely faluk abban fel vannak írva, kétségkívül be kell hódolni, mely az egész vármegyékre sőt Szászságra és Székelységeen levő falukra is némelyekre ki fog hatni az ország végső veszedelmével.

Az Piri passa deftere ellen azért ez materiában is, hogy meg nem állhat, ily ratiókkal élhet ő kglme:

Első, mert abban a defterben oly confusio van, hogy ember azt bizony soha ezen az úton el nem igazítja, holott Szatmár, Szabolcs és több német császár pártján való vármegyebeli faluk az erdélyi vármegyékbe irattak és már a török akár mely falut csak nevez, mely soha olyan néven az erdélyi birodalomban nem is volt soha és így akarja bírni az Magyarországon felíratott faluk neve alatt az erdélyi falukat.

Másik az, mert oly falukat írtak a Piri passa defterében fel az hódolt vármegyék és faluk közzé, melyek Moldva, Havasalfölde felé vannak a székelyek és szászok tartományaiban és így az egész országot Váradhoz applicálják, mert ha a mi távolabb való Váradhoz hódolt, kétségkívül inkább a közelebb valókhoz inkább praetendálnak.

NB. Ez penig azért esett így, hogy az mikor Kucsuk passa itt benn lakott az hadakkal, az micsoda falukat a török vezérek quartélyúl bírtak, azoknak a neveket kitanulván, sőt

az quartély czédulákat is megtartván sokan, mikor Piri passa Váradon volt, csak feliratták, valami eszékbe jutott.

Harmadik az, hogy oly faluk is vannak a defterben felírva, kinek soha sem Magyarországon sem Erdély országban híre sem hallatott, mégis ők mitőlünk az semminek behódolatját kívánják.

NB. Erre a váradiak felelnek így: engedjük meg csak mi nekik, kikeresik ők Erdélyben azokat a falukat. De ebben is élnek azzal a latorsággal, hogy elkeresztelik azokat a falukat arra az névre, kit ők felirattak, noha nem olyan nevűek. Példának okáért, nemcsak falut, hanem vármegyét is kereszteltek el; így Kolozsvármegyét Hunyadvármegyének nevezték azért, hogy az defterben annak iratták volt. Kiből is kilátszik, csak valamit tudtak, hallottak Erdélyben, magok számára Piri passával feliratták.

Negyedszer azért nem állhat meg Piri passa deftere, mert sok faluk, városok vannak, kik soha sem egyszer sem másszor Váradhoz sem nem hódoltak, sem adót soha oda nem adtak. mégis fel vannak írva. Így egész Erdélyt, Magyarországot bele írhatták; de azzal, ha hatalmas császár ujonnan el nem veszi, oda nem adóztak és nem is adóznak.

Ötödször, ha a Piri passa deftere megáll, Erdély soha ország s abban fejedelemség soha nem léssen, mert az ország-nak nagyobb része ott fel van írva. Ha hatalmas császár elveszi s oda adja, arról nem tehetünk, de adta, lehetetlen adni, mert se fejedelemnek, sem németeknek nem léssen már így föld, az hol lakjanak. Ezekkel élni az defterek ellen.

2. Az mi illeti az passa mostani kívánságát, az kettőben áll: első, hogy a császár adóját, mely eddig is soha két tallérnál több nem volt, harmincz timonra nevedjék. Másik az, hogy az harács, avagy füst szám, azaz: az adófizető ház a Piri pasa deftere szerint nevedjék az öt vármegyékben, u. m. Kraszna, Közép-Szolnok, Kolozs, Doboka és Belső-Szolnokban négyezer kilencszáz egynehányra, csaknem ötezer házra, a mint a török levelekből kitetszik, mely vármegyékben volt csak ezer és nyolczszáz adófizető ház.

A mi illeti a császár két forintos adójának 30 timonra vettetését, annak okául azt adja a passa, mert a tallér valora nevedett. De az nem helyes, sem elégséges, mert ezelőtt három-négy esztendőkkel mind aranynak, tallérnak valora igen megnőtt vala úgy, hogy egy tallér két forintban s 35 pénzben sőt 40-ben is elment. Egy arany 5 frtban s legalább 4 forintban 80 pénzben s annál alább ötödfélben. De most az arany is olcsóbb, a tallérnak pedig a legjava két forintban, az alábbvaló pedig száz, 92 és 80 pénzben jár. Mégis, mikor drágább

volt is a tallér, nem kért többet két forintnál egy tallérért. egy vagy két esztendőben két-két forintot és 25 pénzt. Most olcsóbb lévén a tallér, mégis azon praetextus alatt akarja a két tallért majd hatodfél forintra limitálni, holott 30 timon csak 18 pénzével is térszen flor 5 den. 40, és így kilátszik hamissága és hogy csak a szegénységet akarja feljebb-feljebb tánczoltatni. Hogysem penig a szegénység egy tallérért annyi summát adjon, valahol teszi szerít, készebb lészen úgy hiszem tallérnak szerét tenni és tallérral adózni, csak azért az új tánczoltatást tegye le és ne verje valorát a tallérnak felyebb. Így is nem állhat meg méltán a passa kívánsága. Mert nem timon nevezeti forgott soha a császár adójában, hanem két-két tallér egy háztúl.

Az mi illeti az harács avagy adófizető házaknak négy-ezer kilencszázra való szaporítását, mely (ut supra) ezer és nyolczszáz házrúl adózott, abban oly lehetetlenség van, hogy az neveltessék, mintha Erdélytúl kívánna egymilliót esztendőnkint. Okai ezek: mert magok tudják a váradi urak, ez az öt vármegye Várad megvétele előtt és utána egynehány esztendők leforgása alatt tartó háborúságokban úgy elpusztult volt, hogy öt-hat mérföldnyire is egy faluban egy kunyhó nem volt, egy ember nem lakott, elraboltattak, levágattak és az dög miatt elhaltak, hanem midőn a német az országból kiment és az erősségek visszajöttek, azután szállították nagyobb részét őket és mind a magyar mind a török részről erős hitleveleket adtunk az szegénységnek, hogy ha megülik, sem török, sem magyar részről sem császár, sem iszpahiák adóját feljebb nem verik, a miben a megtelepüléskor megalkudtanak s így telepedtek meg, az hol megtelepedhettek; nemhogy mi is mind a füst szám nevelését s mind a két tallér adónak hatodfél forintra való szaporítását sustineálhatnánk, de csak az hírétül is úgy elijedkezett a szegénység, hogy sok falukat már pusztán hagytanak, sőt mihelt a passa kívánsága szerént a füst szám szaporításához és oly nagy summa szedéséhez kezdenek: bizony ezek a vármegyék végképpen elpusztúlnak és soha ezután soha sem magyar sem török litire meg nem telepednek, holott ha egyszerű hiteket meg nem állják, többszörihez sem bízhatik a szegénység, kinek ő nga az vezér az váradi uraktúl, iszpahiáktúl végére mehet.

Másik az: ez az passa most azt teszi fel, hogy azért kell az füstöt azaz adót nevelni, mert a váradi vitézek fizetések nem telik ki; de ő kglmek bátorságosan a vezér előtt és az hol kívántatik, megmondhatják, hogy ha ehhez a dologhoz hozzáfognak, hatalmas császár le nem téteti a passával, bizony nemcsak fizetések nem telik ki, de Várad várának csak az

fala marad s oda lészen az jószág. Ugyan is ennyi esztendőök alatt kitölt a fizetések s most nem telik ki; egyszóval categorice adják tudtára az vezérnek, ha ez a dolog úgy le nem tétetődik és az egész hódoltság elromol és eloszol, ő nga hatalmas császártúl ne okoztassék, mert nem képes az, hogy az füst számot nemhogy annyival, de kevesebbel is szaporíthassák, mert elfogyott a nép s szegény is. Hozzá tehetni ezt is, hogy az ilyet meg miképpen viselheti el a szegénység ez iszonyú új tehernek reájok való tétetését, holott az iszpahiak adaja is elviselhetetlen. Egy hódolt szegény paraszt ember adója csak az iszpahiaknak reá megyen harmincz-negyven forintra. Egy fonásával élő özvegy asszony-állatnak adója 16 és 20 forintra s többre is. Ezeken kívül vajat, mézet, vágóbarmot és sok egyéb accidentiákat adnak esztendőnként. Mindezeket majd feljül muló terhe és költsége az is az szegénységnek, hogy soha bizonyos terminust nem ad a török az adó beszolgáltatásának, mint más végházak körül van, hanem untalan nagy csoportokkal kijönnek és iszonyu tékozlással bor s egyéb gazdálkodással terhelik a szegénységet.

NB. Ez alkalmatossággal idejek leszen ő kglmeknek az szegénységnek az iszpaiaktúl való megbántódásokat is a portának értésére adni. Sőt a sok adózás felett szekérrel s gyalogszerben untalan Váradban az iszpahiaknak beszoigálnak, a várat, várost is építik, egyszóval: bátorságosan állíthatják ő kglmek azt, hogy sehol hatalmas császár birodalmában ily rettenetes iga a szegénységen nincsen, mint az erdélyi hódoltságon van. Ezután könyörögni kell, hogy a régi tereh viselése is a szegénységnek közelítessék és az ki elviselhetetlen s végső pusztulásra juttató kívánsága penig a váradi passának csáltassék.

NB. Ez materiában az egész váradi zaim iszpahiak az passával ellenkeznek, azért ő kglmek titkon a váradiakkal correspondeálhatnak. Csak arra kell vigyázni, hogy ne az passa, hanem az iszpahiák embereivel értsenek csak igen titkon egyet. Mert azok kérnek is minket, hogy a magyar részről keménykedjünk és ne hagyjuk szedni, a portán is tegyünk panaszt. Kapitiha uram ez földnek lakosa lévén és az itt való bántódásit az szegénységnek azon kívül is jól tudván, most az ideje ő kglmeknek, hogy szorgalmatoskodjanak és az dolgokat orvosolni Isten áldásából igyekezzenek. Mert egyáltalában ha ez a passa kívánsága fenn marad: éppen bizony oda lesznek ezek a vármegyék.

NB. Biharvármegye penig ebben az négyezer kilenczszáz egy néhány füstben nem értetik, hanem azonkívül értik azt; a passa csak az öt vármegyére akarja azt róni, noha Bihar-

vármegye két annyit is téssen minden állapotjára, mint ez az öt vármegye. De ott is úgy értem még soktól a váradi urak ezt a passa akaratját és intentióját fel nem hagyták venni. Ezeken kívül elég sok helyes, igaz ratióink volnának nekünk az passa mostani kívánságai ellen, annál inkább elég panaszink a váradiak ellen, de azokról eléggé informatus mind Naláczi uram ő kglme, mind pedig kapitánya uram, szükség csak az, ő kglmek Istent híván segítségül, kövessék el az megorvoslásnak rendes módjait. Kire Isten segítse és boldogítsa is ő kglmét. 25. Julii, anno 1674.

Kivül rájegyezve későbbi írással: 1674. egy memoriale, melyből kitetszik, hogy a török minő terhekkel akarta a hódoltságot terhelni.

(A gr. Teleki nemzetség közös levéltárában c. 328. sz. a.)

II. Utasítás somlyói kapitány Olasz Bialis Ferencz számára 1675.

Instructio pro generoso Francisco Bialis supremo capitaneo arcis Somlyó et praesidii confiniarii ibidem locati per commissarios regni Transilvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum destitutos, nec non illustrissimi principis dni dni nostri clementissimi facta.

1. Mindenekben az ország három nemzet pecséti alatt nekünk adatott instructio szerint az ország generálisától Béldi Pál uramtól dependáljon s egyetértsen.

2. Somlyai kapuknak kulcsainak az kapitány kezénél kell állani a régi jó szokás szerint, a porkoláb tartozzék mindenkor kezébe vinni; a mikor pedig a kapitány helyben nem léssen, a kit substituál maga helyett, annak a kezénél álljanak a kulcsok, a kapuknak is kinyitását, bezáratását, a végházaknak szokások szerint, és ennek a véghelynek eddig való jó rendtartása szerint s a mint szükség mutatja, alkalmaztassa magát ő kegyelme, hazájához való szeretetét s a mi kgl urunk ő Nagához való kötelességét előtte viselvén.

3. A várbeli gondviselés, czirkálás, strásálás, vártálás a kapitány dispositiójában álljon, alkalmaztatván azoknak szorosabban s tágasabban kívántató mivoltát a szükséghez képest.

4. A várban levő munitiókat, port, golyóbist, kanóczot, salétromot s egyéb minden vár oltalmára s megtartására szükséges requisitumokat ő kglme igyekezzék maga industriájával szaporítani, Somlyó és Cseh várát és kívül belől, valamelyiket pro sua prudentia hasznosnak itél lenni, mind reparációjában s mind pediglen újabb épületek csináltatásában szorgalmatoskodjék, megnyugodva lévén ez iránt való ő kglme tökéletes hűségében s jó dispositiójában; ha mit pedig ő kglme nem

effectuálhat magától, requirálja generalisát, ő kglme által a mi kglmes urunkat, vagy ha kívántatik, az országot is, egyéb mindennemű defectusokat igyekezzék suppleálni.

5. A praesidiumnak mind két rendbelinek, magyarnak németnek, lovasnak, gyalognak mostan tőlünk meghatározva lévén számok, ennek utánna ha mivel szaporodnék, azoknak szaporodásokról, számokról s nevekről tartozzék annuatim generalis uramnak igaz regestumot küldeni s híre nélkül is ő kglmének senkit is se kiírni, se beírni, annál inkább tiszteket vagy priválni, vagy újakat állítani a régi jó rendtartás szerint ő kglme ne attentáljon. A lovasokra peniglen és gyalogokra is legyen oly gondviselése, hogy illendő hadi készületek legyen, lehessenek alkalmatosok a haza szolgálatjára.

6. Mivel pedig a hatalmas nemzettől függ a szegény hazának békessége s megmaradása: szükség azért a végbeli törökkel, a mennyiben a haza veszedelme, a végházak, szegénységnek is romlása nélkül lehet, tartson jó correspondentiát távoztatván mindazáltal, hogy a törökök excursiója által a hódolt föld ne terheltezzék, ebben való alkalmaztatásra az ő kglme discretiója s az idő tanítja meg.

7. A nemes országnak kiváltképpen való intentuma és célja a somlyai praesidium tartásban az lévén, hogy nevezet szerint Közép-Szolnok, Kraszna, Bihar, ezen Biharvármegyének tartományai, részei: Belényes, Petrebény, Papmező, Bél vidékével és ezeken kívül is Békés vármegye, egyszóval: a melyek Jenő és Várad veszedelmével török birodalom alá estenek, azok a magyarok jurisdictiója alatt is az török nemzet végvárainak szokások szerint két kard között maradjanak s mind két részről való adójoknak idejében való kiszolgáltatásokra köteles legyen a kapitány, az ország is ha mit reájok vetne, azt is tartozik administráltatni a perceptornak. A hódolatlan falukat is mind a dominus terrestrisek mind ország számára igyekezzék felhódoltatni minden elkövethető industriájával. Ebben peniglen ő kglme magát úgy alkalmaztassa és a dolgokat úgy moderálja, hogy a török nemzettel való békesség fel ne bomoljék, mely miatt a mi kgls urunkra és a nemes országra váratlan busulás ne következék.

8. A felhódolt szegénységet, nemességet, hajdu mezővárosokat, falukat ő kglme rendkívülvaló adózásra, terhelésre ne erőltesse, sőt tolvajok s minden törvénytelen háborgatók ellen minden útakon-módokon oltalmazza, valamit könnyebbségekre feltalál, elkövesse.

9. Hű embereket, kémeket jártasson Váradra, Szakmárra tovább is, a hová kívántatik, az híreket kitanulja és szüntelen a kolozsvári főkapitányt ő kglmét, Sebesvárit is tudósítsa,

egymást segítsék és mindenekben a kolozsvári főkapitánynyal jó correspondentiát tartson. Ha mely hírek oly derekasok lesznek, melyek haza és kgl's urunk méltóságának megmaradására vagy veszedelmeztetésére szolgálnának, idején a mi kgl's urunkat és generálist ő kgl'mét tudósítsa.

10. Mind két nemzetből álló praesidiariusoknak, lovasoknak és gyalogoknak törvények a kapitány székin decidáltatik ötven forintig, ezen feljülvalók bocsáttassanak appellatióban a kolozsvári hadiszékre.

11. A Somlyóhoz tartozó vármegyéknek s az egész földnek, a meddig somlyai erő kiterjed, eddig is dependentiájok mind a somlyai kapitánytól, némely részben szokási törvények folytatási helyben hagyatnak, némely részben modo subsequenti distinguáltatnak s moderáltatnak vármegyénként:

Primo.

Bihar vármegyének ritusa az lévén, az hajduság részéről szolgabírájok lévén, hogy elsőbben füstín kezdvén, appellálja szolgabírájok elében; holott is, ha a törvény nem tetszenék, appellatióban ide Somlyóra kapitány revisiójára bocsáttatott, a 12 írtos bírság az odavaló törvénytevőké s ott finaliter eligazodott, feljebb való bírságiumos dolgok, akármiből emergáltattak legyenek, appellatióban bocsáttattak kapitány székire. A Berettyón innen való biharvármegyei nemesség hasonlóképpen kezdje füstín és olyan modalitással procedaljon a kapitány székin, ezeket eszerint mi is approbáljuk, hac declaratione specificanda, hogy száz forintig érő dolgokat, melyek de rebus possessionariis emergálnak, indifferenter igazodjanak el finaliter itt a somlyai széken. Minden adósságoknak megfizetéséről s vételéről hasonló itilettel vagyunk és valamelyek az edictumban fel lesznek téve, azokban is hasonló hatalom adatik. Ha száz forintot excedál valamely jószágnek kereseti, azt per viam appellationis táblára kell bocsátani.

Secundo.

Kraszna vármegyében az nemesség törvényes processusában ilyen modalitas observáltassék, hogy t. i. a somlyai kapitány lévén előttök ispán helyén, mikor szükség kívánja, a szokás szerént ante quindenam promulgáltassa törvénye székit, adhibeálván a Közép-Szolnok vármegyei tiszteket is, és törvényes széket ültetvén, igazodjanak vármegye székin el minden köztök oriált perlekedések, akár mi okból valók legyenek azok, és itt servatis de jure servandis pereljenek, és az mely törvényeket az ország constitutiói megengednek, appellatióban táblára transmittáltassanak az vármegye szokott pecsétí s a

kapitány és vármegye szolgabírái s notariussa subscriptiója alatt. Ide nem értvén az edictumban specificált casusokat és a török adózásából való requisitumokat, melyekről ide alább leszen emlékezet. Az adósság dolgából tartassék meg az adósságoknak megvételéséről írott brevis processus az Compilátában folio nro 76.

Tertio.

Közép-Szolnok vármegyének fő- és viceispánja lévén, megtartatnak mint eddig úgy ezután is minden törvények folytatásinak modalitásokban, causájokat is az eddigvaló szokás szerint táblára appellálhatják, hanem csak ennyiben qualificatit, hogy az kik az edictum ellen vétenek és a töröknek való adózás dolgában impingálnak, azokat a somlyai kapitány bünteti meg, törvényes úton prosequálnván az vármegye assessorinak praesentiájában; egyébiránt is az szükséghez képest közönséges haza javára az nemesség felültetésére ő kglnek autoritas engedtetik. Egyéb latroknak megbüntetése, kik t. i. nem az edictum ellen vétenek, hagyatik az ott való tisztek kezében.

Quarto.

Mind ez feljebb specificált három vármegyékben lakó nemesség akár törökhöz akár némethez való ártalmas irogatással, vagy maga személye, vagy mások által való vádlással, annál inkább pribékséggel, tolvajkodással vádoltatik, a somlyai kapitány szabadosan megbüntetheti, ilyen modalitást tartván benne, hogy t. i. akárkinek indifferenter afféle árultató levele conperiáltatik, vagy pedig in facto delicti deprehendáltatik, mentest megfogattassék; ha pediglen csak simpliciter vádoltatik a nemes ember és 200 frt érő residentiája vagyon: elsőben czitáltassék és ha mi világosabb dolog elucescál ellene, törvény vége szakadását nem várván, megfogattassék et usque decisionem causae fogva tartassék s ha a törvény hozza, érdeme szerint meg is büntettessék. Kétszáz forintnál kevesebbet érő residentiájú nemes ember pediglen vádolásra is megfogattassék és ötszáz forint kezességén, usque ad decisionem causae elbocsáttassék. Ebben pediglen ő kglme praecaveálja, hogy vagy ráncorból vagy injuriából, vagy egyéb respectusból senkin effélét el ne kövessen, maga becsületit és az ország kemény animadversióját igen előtte viselvén. Az egyes edictumbeli mulctalis vagy criminalis casusokban pediglen citatione mediante prosequálja ő kglme a nemességet, elbocsátván appellatióban az efféle törvényeket ötven forinton feljül kolozsvári hadiszék eleiben.

12. Hogy az ország ide gyülemző adójában annálinkább

tékozlás ne essék és az ország is minden proventusinak jobban végire mehessen, tegyen ő kglme olyan dispositiót, hogy mivel az adó beszedésének helye itt a várban lészen, az mely emberek az adót adni adminisztrálják, tartozzanak mindnyájan az czédolákat a kapitány eleiben vinni, kapitány uram is itt való deákkal mindennemű czédolákat vétessen registumban.

13. A külső sarampón belől csináltasson ő kglme egy korcsomárló házat, a holott szüntelen legyen korcsma. nem obstatván semmit a fiscusnak kün levő korcsomája.

14. Az adó behozása felől való cursusnak idején kibocsátására ő kglme igen reá vigyázzon és ha kik a cursusnak későn érkezése miatt mulatnak az adó behozással, azoknak igaz mentségeket meghallgatván, ha magokat menthetik, nyargaló pénzzel azokat hirságotlni ne engedje.

15. Az mely vámos pércsiek Létában és Bagomérban telepedtek, a mostani deliberatom ellen őket saczoltatni ő kglme ne engedje, hanem a kik ott pénzen vettek házat. külső örökségeket is bírnak, azok felényi adóval tartozzanak; a kik pedig olyan házakat vettek, mely után örökség nincsen. azok csak negyed részszel tartozzanak, a kik pedig csak zsellér számban vannak, örökséget nem bírnak. tizedrészní adót adjanak.

16. A kiadandó compulsoriumok, novumoknak taxáját így circumscribáljuk, hogy a novumért adjanak denar. 66. a compulsoriumért denar. 24, a pecsétért denar. 12, per novumi sententiáért fl. 1, pecsétes utrumért denar. 12, a levátáért denar. 6, az apertáért venni semmit sem illik. a transmissióért, a ki leghosszabb fl. 2, a ki legrövidebb fl. 1.

Extradata per nos a celsissimo principe et dnis regnicolis regni Trauniae ad dirimenda confiniorum gravamina deputatos commissarios sub sigillo, anno 1675. die 23. Februarii.

(L. S.)

(Eredetije a Teleki levéltárban 328. sz. a.)

III. *Fejedelmi edictum.*

Edictum pro arcibus Somlyó et Cseh ibique existentibus praesidiariis, nec non comitibus Bihar, Kraszna et Szolnok mediocris, eorumque incolis tam rusticis quam nobilibus, aliisque inibi quoquo modo existentibus, per commissarios a celsissimo principe et dominis regnicolis ad dirimenda in confiniis hactenus suborta gravamina deputatos in anno 1675. die 23. Februarii extradatum:

1. Az várbeli részegeskedések kemény fenyíték alatt tilalomban hagyatnak.

2. Isten ellen való káromkodások és egyéb éktelen szit-

kok megtiltatnak és valakik az ellen cselekesznek, vagy a ki hallja s hírré nem adja, a káromkodásnak és szitkoknak mivoltához képest kedvezés nélkül meg is büntetessenek.

3. A praesidiarius lovas és gyalogrendek kapitány híre és elbocsátása nélkül kimenni és kijárni ne merészeljenek.

4. Ha mikor a praesidiariusoknak vagy csoportonként, vagy kevesenként való kijárások és excursiójuk kívántatik: a szegénységen huzásokat, vonásokat és rendkívül való exactiókat cselekedni ne merészeljenek, hanem a gazdálkodás dolgában alkalmaztassák magokat a kapitány dispositiójához, borral gazdálkodásra pedig a szegénységet ne erőltessék; valaki ez ellen cselekedni comperiáltatik, becsületire bizzuk kapitány uramnak, hogy kemény büntetéssel megbüntesse.

5. A praesidiariusok széna és abrak venni kimenvén a falukra, ingyen szekereskedtetni a szegénységet ne merészeljék, hanem a kapitány instructiójában adatott modalitás szerint a szegény ember munkáját fizessék meg. Ez ellen cselekedőknek büntetések legyen a feljebb megírt edictumbeli büntetések modalitása.

6. Midőn törökök kísérésire őket kiküldik, a törököket pap és nemes ember házára szállítani, avagy azok által vagy azok enyét valakiben boszújokat állani ne igyekezzenek, és egyéb úton is, akár kik is, a töröknek alkalmatosságával megbántani, károsítani és a szegénységet bor hordásra erőltetni ne merészeljék. Ez ellen cselekedők bűnhődjenek a feljebb megírt edictumbeli büntetések modalitása szerint, és ha kárt tesznek, a kártételnek refusiójával.

7. A praesidiariusok közül senki se török, se német pártra írni, izengetni ne merészeljen, és valaki a véghely és ahhozvaló hódoltság ártalmára czélozó szándékban deprehendáltatnék és akármilyen szín és praetextus alatt ellenséggel való correspondentiát tartana, comperta rei veritate eo facto halállal büntetessék.

8. A praesidiariusok közül, ha kinek annakelőtte való haragosa lévén, míg a zászló alá bé nem állott és annak alkalmatosságával boszúját akarná állani valakiken, comperta rei veritate érdeme szerint megbüntetessék, s a zászló alól kicsapattassék.

9. Ha ki közülök előtte járójához fegyvert fogna és reá támadna, eo facto comperiáltatik, meghaljon érte.

10. Ha ki itt a várban és a katonák szállásán a sarampó kapun belől parázñaságban deprehendáltatik, ha nős, halállal büntetessék, ha nőtlen, megcsapattassék és egyéb bírság rajtok ne vétetessék.

11. A strázsa felállítása után, ha valamely strázsa helyét

meg nem tartván másuvá megyen s officialisa helyben nem találja, halállal büntetessék.

12. Senki kapu bezárás után a várban lövést ne tegyen vagy még kapu bezárás előtt is officialisa engedelmé nélkül, és ha abban comperiáltatik, meghaljon érette, mivel az lárma az ilyenekből szokott hamarébb esni.

13. Valaki akármicsoda alkalmatossággal a strására támad fegyverrel, meghaljon érette.

14. Valaki az várban más ellen fegyvert vonson, keze vágattassék el, ha a váron kívül fegyvert vonson, a cselekedetnek mivoltához képest büntetessék meg.

15. Valakik a három vármegyékben lakók és a praesidariusok közül is akár nemes akár paraszt légyen, a véghely, fejedelem és haza oltalmára czélozó dolgokban török vagy német pártra való irogatásban, pribékségben, ármásságban, vagy azokkal való egyetértésben deprehendáltatik, eo facto comperta rei veritate halállal büntetessenek.

16. A nemességnek német pártra való szabados jövésemenése megtilalmaztatik úgy, hogy indifferenter senki kapitány híre nélkül oda menni ne merészeljen, a ki ez ellen cselekszik, in poena flor. 100 incurraljon. A paraszt emberek ugyan quaestus gratia elmehetnek, de olyan circumscripcióval, hogy senkinek levelet innen vinni, vagy onnan hozni ne merészeljen, a ki ez ellen cselekedni comperiáltatik, meghaljon érette.

17. Minden útonjárók, akár Erdélyből, akár Magyarországból valók legyenek, tartozzanak Somlyóra a kapitányhoz betérni, igaz járásokra úti levelet ha Erdélyből jönnek, a mi kglmes urunkét, vagy generálisét, vagy kolozsvári kapitányét vagy ha szolga, uráét mutatni. Ha pedig magyarországi hadak közül jár-kél valaki vagy Erdély- vagy akármelyfelé, generálisától, vagy kapitányától vigyen uti levelet, különben Kraszna, Szolnok és Bihar vármegyékben kik levél nélkül járnak, megfogattatván, behozattassanak Somlyóra, annál inkább Somlyó mellett ha valaki elmenni merészelne hír nélkül, minden velle való javait elveszíti.

18. Valaki ez vármegyékben sanczoltatni jár somlyai kapitány híre s czédulája nélkül, házakat ver (fel), embereket fogdos, javakat praedálja, zsákmányolja, a bírák, faluk tartozzanak megfogni s behozni s nyársba vonattatik; ha pedig vele nem birnának, tartozzanak mindjárt a somlyai kapitánynak hirrre adni éjjel, nappal; ha pedig a bíró nem cselekszi, harmadmagával felnyársaltatik.

19. Ingyen való gazdálkodásra akármilyen úton alá s feljáró emberek, valakiknél a mi kglmes urunk levele vagy címe

vagy a somlyai kapitány írása nem lészen, senki a falubelieket gazdálkodásra ne kényszerítse, úgy posta lovat is csak azoknak tartozzanak adni. Ez ellen cselekedőket az falubeliek megfogván minden javakkal együtt behozzák s behozott javok a kapitányé lészen.

20. Magyarországiaktól praedált nyereséget senki ne merészeljen megvenni a megírt vármegyékben; valaki ez ellen cselekedni deprehendáltatik, a marha tőle elvétessék s maga flor. 12 büntetessék meg ha paraszt ember, ha nemes flor. 40.

21. Az megírt vármegyékben valaholott zsákmánlók buzát, szénát és egyéb jókat praedálók deprehendáltatnak, tartozzanak a faluk sub poena flor. 12 megfogni és Somlyóra behozni; ha pedig véllek nem birnának, a somlyai tisztnek azon poena alatt hírré adni, ki is tehetsége szerint prosecuáltassa és ha kit megkaphatnak, érdeme szerint meg is büntesse.

22. Az mely török ármás katona és egyéb praedáló, lovas vagy gyalog kapitány levele, vagy itt való, vagy csehi praesidium mellette nem lévén, ezen vármegyékben valamely faluban vagy falu határán láttatnak, mentest tartozzanak sietőséggel az kapitánynak hírt adni s valamely falu vagy privatus ember is ezt eltitkolja és hírt nem ad, meghaljon érette.

23. Akár nemes, akár paraszt, ha igaz járatbeli praesidiariusra reá támad, fegyvert fog ellene, meghaljon érette, hanem ha mi excessust téssen a praesidiarius, a kapitánynak tegyen panaszt a megbántódott fél.

Extradata per nos a celsissime principe et dnis regnicolis regni Transilvaniae ad dirimenda confiniorum gravamina deputatos commissarios sub sigillo.

(P. H.)

Kívül rájegyezve: Franciscónak somlyói kapitányságában adott instructiók, edictumok.

(Eredetije a Teleki levéltárban 328. sz. a.)

IV. Olasz Ferencz postulatum.

A. 1675. die 28. Aprilis.

Postulata generosi dni Francisci Bialis Olasz. arcis et praesidii Somlyaiensis capitanei.

1. Mivel Szolnok és Kraszna vármegyékben megengedett a töröknek, hogy dézmát vegyen, mint vehesse ezt fel, dézmául-e vagy pénzül, mert eddig pénzül vették ki: erről az uraktól s mind az én kglis uramtól ő Nagától világos reso-

lutiót várok, mihez tartsam magamat, ha megengedjem-e, hogy csak a dézmát vigye el, vagy penig az dézmáért pénzt szedjen fel a szegénységen, mert ha pénzt veszen érette, az mint maga akarja, úgy limitálja.

2. Igaz dolog, ezelőtt három esztendőben megengedettett némely faluban, hogy a török a hódoltságon, az hol adót vött fel, vettetett és majorkodtatott is a szegénységgel maga számára, melyet én most nekiek meg nem engedtem ugyan, hogy csak szántsanak is, melyben mindazonáltal hogy ezután erősebb lehessenek és ne láttassam semmit magamtól cselekedni, kívántatik ő Nagának reám dirigálandó egy erős commissiója róla, hogy ha adót vesznek, ne engedjem meg, hogy majorkodtassanak is, mert az szegénység el nem győzi és nem jó jó ki belőle.

3. Bizony nem kicsiny megbántódása van ebben is az szegénységnek, hogy az hol dézmát veszen az török, Váradra is tartozik szolgáltni szekérrel, ekével, kapával, kaszával; a magyar urak is irremissibiliter megkívánják tőlök, mintha a török igája alatt sem volnának, hogy mindennapon szolgáljanak ide is az magyarnak, magam látom, hogy soha az terhet el nem viselhetik és ha nem limitáltatik, mennyi napot szolgáljanak a magyar uraknak, hogy a szerént rendesen szolgálhassanak, egyebet nem mondhatok, hanem sok helyek elpusztulnak.

4. Sok falukban számos földesurak birnak, úgy hogy kinek két kinek három jobbágyi vannak, mégis mindenik azt kívánja, hogy egyik jobbágya bírāja legyen és minden falu közé tartozó közönséges onusokból eximáltassék, mely is igen nehezen esik az helybelieknek, mert azoknak szolgálatjokat és adózásokat is véghez kelletik vinniek és praestalniok.

5. Az mely földes uraknak az falus bíró jobbágya, azt az több jobbágyokkal együtt dologra hajtattja és sokszor van, hogy egy hétig s tovább is bíró nélkül van az falu. Az a föld penig nem úgy van mint ide beljebb: minden napon török járja, bírót nem kaphat, ebből is nem kevés alkalmatlanságok származnak, ha jó idején nem provideálnak.

6. Sok helyeken az magyarországi bujdosásban levő német emberek az hódoltságon megtelepedtenek, némelyek oly helyen, az hol ennek előtte birtanak, némelyek esmét azután szerzettenek helyet magoknak, azon laknak, kiknek alkalmatlanságával az szegénységnek sok veszekedése van véllek, mert az török, mivel nemes embert nem akar szenvedni az szegénység, ő tőlök is kéri az adót, amazok penig nem adják úgy, az mint a szegénység kéri. Hogy azért ne veszekedjenek. méltó, hogy pro-

visio legyen róla: tartozzék-e a nemes ember is az közönséges onust, adózást egyaránt supportálni vagy nem?

7. Van a két vármegyében egy magyarból álló török gazda, ki a szegénységen mindennemű élést szedet fel, hogy abból gazdálkodják az ott járó törököknek. Annyi élést szedet pedig, hogy az sok ezer forintokra megyen, soha róla számot nem akar adni, mely bizony a szegénységnek felette nagy terhére van. Azon munkálódnám, hogy ez a rossz usus, a mennyiben az szegénységnek terhére van, tolláltassék. Azt kívánom, hogy az a török gazda mind az mit percipiál s mind az mit s mint és mikor s kikre erogál, róla legyen bizonyos extractusa s adjon számot róla, ne költse magára és mind az perceptióban s mind az erogatióban dependáljon tőlem. Erre nézve már a török is az ő részéről más adót vetett az szegénységre, s azt mondja, ha az magyar az ő részéről azt felszedeti, ők is eljárnak az ő tisztekben s minden gazdától egy-egy frtot szedet az egész hódoltságon.

8. Mivel az somlyói katonák, praesidiariusok lovai csak éppen a somlyói és perecseni réten vannak, egész nyáron csak ezen két helybelieknek vesztegetik rétjeket, az ott való praesidium pedig nemcsak azon két falubelieknek, hanem az egész országnak szolgál: méltó volna azért, hogy az ott közel levő helyekből azon két falubelieknek azon károkat refundáltatná(k) az vármegyék és adatna szénát nekik helyette illendőképpen.

9. Igaz dolog, Somlyóban azoknak az kevés katonáknak, az mennyin vannak, mind paripájok, mind fegyverek jó van. mindnyájan jó fegyveresek és paripások, csak hogy éppen kopja nélkül vannak, mely bizony a fegyverek között nem volna alábbvaló és haszontalanabb, sőt annak idejében a többivel gyakortább megkívántatik: szükség azért, hogy kgl's urunk ő Naga erről provideáljon, vagy 300 kopjának csináltatása felől parancsoljon és küldjön Somlyóba, legyenek benn az várban és az mikor kívántatni fog, adhassam ki nekik.

10. Az várban sok romlások és fogyatkozások találtatnak, melyet építeni kellenék, mert az mit magam építtettem volt is ezelőtt az bástyák körül való állások, azok is elavultanak és romláshoz közelítenek, az mit az commissarius urak is jól láttak s bizonyosságot tehetnek róla, melyeket szükségesképpen meg kellenék jó idején orvosolni, örömet eddig is építtetéséhez hozzá fogattam volna azféle fogyatkozásoknak, csak hogy én nálam az én kezemnél semmi proventus nincsen, mely nélkül az felépítés végben nem mehet. Az mit azért az szegénységnél fel nem találok azon szükségre, mint fűrészeszkát, vasat, kőmivest és annak való fizetést: mihez tartsam

eziránt magamat, klgs urunk ő nsga mutasson jó útát s módot reája, honnan kellessék afféléknek kitelni.

11. Ezelőtt is sollicitáltam klgs urunkat ő nsgát, az magyar hadak körül, az kik az ő nsga ditiójában insolentiákat tett . . . . tesznek is, azok ellen mihez tartsam magamat, melyről alázatosam várom most is az ő nsga klgs resolútióját.

Ad primum. Az tetszik nekem, az mely contractust csinált Bánffi uram az váradiakkal az dézma és adózás felől, annak párja adassék kezemhez, az alatt ő nsga találná meg az portát. hogy ez az contractus corruáljon és adózzanak, mint azelőtt. Ha nem obtineálhatni, confirmáltassék ezen contractus. hogy tovább ne lépjenek.

Ad 2-um. Juxta postulatam. Irassék az ő nsga neve alatt egy erős commissio azon dologról, hogy az majorkodást az törököknek semmiképpen meg ne engedjem s dirigáltassék reám. Ha penig az törökök panaszkodni jünnek, felelje azt ő nsga. hogy nem lehet az, hogy adózzon is a szegénység. majorkodják is az ura számára, azonban magában is munkálkodhassék. Az földnek terméséből adja meg az szegénység mind az császár adóját, mind az mivel az földes urának tartozik. ha azt elveszi az szegénységtől, honnét adja meg azokat.

Ad 3-um. Az tisztek teljes tehetségekkel munkálkodjanak azon az török részéről, hogy az hol dézmát vesznek, ne szolgáltatassa őket, mentse a szegénységet az mennyiben lehet, hogy erejük arra nincsen, hogy azt véghez vihessék, ne kényszerítsék oly lehetetlen dolgokra. Az miben penig az magyar földes urak dolgát illeti, adassék egy olyan instructio, az melynek erejénél ha az töröktől oly panasz érkezik valamelyik földes urra, hogy az jobbágyit felette erőlteti, inthesse meg az olyat, hogy ezt ne cselekedje. Az instructiót penig az tiszt tartsa maga mellett rejtekben, hogy az mikor kíváztatik. élhessen véle, az szegénység penig és az török semmit abban ne tudjon; ha penig az földes urak nem hinnék az dolgot, mutassa meg az instructiót nekik.

Ad 4-um. Az kinek tíz jobbágya valamely olyan faluban nem lészen, ha bírót tart is magának. de az közönséges onusokban a falu közzül ki ne vonhassa magát; hogyha penig tíz, vagy azonfelül való több számú jobbágya lészen, méltán tarthat bírót, megengedtetik, hogy a többire vigyázva immunis legyen holmi dolgoktól; mindazonáltal nem azt, ha personarum respectus talál is lenni ezen dologban, hogyha valamely bene merita persona, ki az országnak különben is sokat szolgál, ha az olyannak kevesebb jobbágya leszen is az olyan helyeken, mégis bírát teszen és azféle onusoktól bíróját exemptusnak

akarja lenni, ha kiváltképpen ha másutt nem leszen jobbágya, hanem csak ott.

Ad 5-um. Tudva van az mindennél, hogy az hódoltságon való falusi bírának tiszték az s nekiek incumbál, hogy mind az császár adóját, mind az török és magyar földes urak adóját szedjék, szüntelenül abban foglalatoskodjanak, ő nekiek kelletik az sok jövők-járókra, akár török, akár magyar, akár másféle nemzet legyen az, vigyázniok, gondot viselniok, illendő dolog, hogy az míg az bíróságot viselik, urok szolgálatjátúl immunisok legyenek. Egyébiránt is azon az földön hol három hónapig, hol fél esztendeig viseli egy ember az bíróságot.

Ad 6-um. Ez igazítást méltán kívánhat, de mi formában és mint igazítottassék, álljon az ő nga kgl's dispositiójában.

Ad 7-um. Ut in postulato pro communi bono. Mivel eddig is sok károkkal tapasztalták lenni az olyan exactiót, melylyel sem a törököknek nem satisfaciantanak, sem penig az szegénységnek könnyebbségére nem voltak. nem tudatik. hová teszik el.

Ad 8-um. Az postulatumban az dolog elég expresse van, mert lehetetlen, hogy az praesidium lovai kiszoruljanak onnét. különben mikor rossz hírek vannak. akkor mégis az vadkertben kelletik szorítani őket.

Ad 9-um. Az kopja igen szükséges.

Ad 10-um. Erre nem tudok egyebet szólani itt is, hanem álljon az ő nsga klmes dispositiójában.

Ad 11-um. Ebben is az ő nga kgl's dispositióját várom.

(Teleki lvtár 328. t. sz. a.)

V. Memhet basa levele.

Mű az hatalmas és győzhetetlen török császárunknak és azokban levő szancsokságoknak fő gondja viselő helytartója az tekintetes és nagyságos Dervis Memhet passa. szolgálók. Isten tartson meg bennünköt kévánom.

(*Memhet basa tуграja.*)

Generalis szomszédom. Kelleték levelem által megtalálom, mivel az váradi vitézek mind lábíg fegyverben vannak, mert elunták immár az sok kártételeket. hanem értésedre adom, mihent ez levelem érkezik, mindjárt ezekből az vármegyéből felkeljete, menjete által az vizen. mert ha hamar-sággal el nem mentek. az mely vármegyékben vagytok. senkire ne vessetek, hanem magatoknak tulajdonítsátok, ha békével akartok maradni. mindjárt felkeljete, az hová tudtok oda menjete. se órát, se napot ne várjatok, míg békével vagytok.

Mindeddig levelet irtunk, de meg nem fogadtátok, hanem az szegénységgel módnélkül cselekedvén. ennek utána magatok tudjátok.

Datum de Várad, 1680.

(Eredetije a Teleki levéltárban 328. sz. a.)

VI. Esketés a török huzavonájáról Kraszna és Közép-Szolnok vármegyékben 1683.

Hogy Isten ő felsége az mi bűneinkért az mi hazánkat Erdélyországot és Erdélyhez tartozandó véghelyeket úgy mint Boros-Jenőt, Váradot, Szent-Jóbot, Somlyót és Cseh várát az idegen török nemzet kezében adta in anno 1660 azokhoz tartozó tartományokkal együtt, Biharvármegyét, Kraszna és Közép-Szolnok vármegyét egészben, item Belső-Szolnok vármegyének, Doboka vármegyének és Kolozsvármegyének egy részét, azótától fogva ezen vármegyéken és helyeken a megírt várakban levő idegen hatalmas nemzetek micsoda rendkívül való sanczoltatásokat, adózásokat és egyéb exactiókat és azoknak rajtunk feljebb-feljebb való nevelését, kiváltképpen a megnevezett vármegyék között Kraszna és Közép-Szolnok vármegyéken mirajtunk miket cselekesznek, azon vármegyékben és falukban lakozó hites bírákat behívatván és erős hittel kikérdezvén registum szerint eképpen le is irtuk:

1. Kraszna vármegyében nagyfalui főbíró Fazakas István 12 esküdt társaival együtt erős hittel megesküvén, erős hitek után ez szerint vallanak:

Ali vagy Piri passa idejében, mikor ezen darab föld sokáig pusztán volt, hitták haza az szegénységet ilyen véggel, hogy császár adóját egy harács után soha többet nem vesznek egy tallérnál. De abban meg nem hagytanak bennünket, hanem mostan minden harács után vesznek flor. 5 // 46.

Templom avagy mecset pénzt minden falukon flor. 1 // 80.

Annak felette minden harács után czédulapénzt — // 3.

Azon kívül gyertyapénzt és egy nehány oka vaját.

2. Porta pénzt minden esztendőben néha flor. 2, néha flor. 1 // 50.

3. Salétrom pénzt minden harács után vöttenek rajtunk flor. 4 // 50.

4. Czövek és deszka pénzt minden harács után minden esztendőben flor. 1.

5. Passa élésében buzáért, árpáért, szénáért, fáért minden esztendőben minden falukban vesznek, az faluknak mineműségekhez képest, hol többet, hol kevesebbet, néha 3 frtot, néha 40.

6. Item az iszpaia török urak mindenekből, valamit a föld terem, dézmát vesznek. Hasonlóképpen az kerti veteményekből is. Annak idejében az búzának az javából 18 földről 18 kévét, az jobb-jobb kévétet megválogatván elcsépeletti és 19, a mit ereszt véka számra, úgy veszi meg az árát rajtunk, vagy ha azt nem cselekeszi, rostálva annyi számú vékát kíván tőlünk.

7. Az füst pénzt, tűzifáért való pénzt, széna pénzt is megveszi rajtunk, de azt nem a harács rendi szerént veszi rajtunk, hanem minden aprólék házakat felszámlálván az faluban, ha cigány lakik benne is, ha fűsti megyen, megveszi minden füst után az ötödfél forintot, id est flor. 4 / 50.

8. Tyukért minden füst után esztendőnként szednek rajtunk / 24.

9. Disznóért, sőt ha csak anyját szopó malacz is, minden falukon esztendőnként minden disznóért, malaczért némely helyen 4 pénzt, némely helyen 12 pénzt s némely helyen 21 pénzt.

Az méhtől is, az holott dézma jut, veszen méhtől / 12.

10. Minden füst után és nem harács után vajat két-két ejtelt, mézet is a szerint, némely helyeken turót is veszen, és ha vajat, mézet nem adhat, minden oka vajért, mézért veszen rajtunk / 60.

11. Minden esztendőben az török urnak fejös tehenet, némely helyekből egyet, némely helyekből kettőt, ha azokat nem vesznek, pénzt veszen érette, némely helyből veszen flor. 25. némelyből flor. 30.

12. Ezeken kívül Váradra szolgálni, szántani, kapálni, tűzifa hordani, egyik szeklés a másikat kiváltja, avagy ha az szolgálatot elhagyja, ezért sok pénz fizetést kíván, száz forintot, másfélszáz forintokat, az faluknak mivoltához képest.

13. Az váradi és szentjóbi törökök gyakorta kiütvén sok helyekre, mivel az szegénység hirtelen az tőlök rendelt terminusra adójokat bé nem vihetik és adhatják, azon terminusról ha csak harmad nappal tovább halad is adójoknak be nem vitelek, rabolnak bennünket és nyargalóban 60 és 80 forintokat és többet is vesznek rajtunk s úgy szabadítjuk rabjainkat és az summa adónak is csak meg kell lenni.

14. Ha az faluban valamely gazda ember meghal, bár legyenek maradéki, de minden megholt gazdaemberért egy-egy tehenet kíván.

15. Item. Ha valamely falu határán, erdön, mezőn akár tolvaj, akár micsodaféle ember valamely embert megöl, vagy ember halál esik, azon falun, az kinek az határán esik, az birságot megveszi flor. 80—90.

16. Társzekereket immár három esztendőknél forgási alatt vősznek rajtunk; de az mostani esztendőben császár számára felesen, Esztergom építésére felesen és ezenkívül az iszpaiák magoknak is vőttenek kin többet kin kevesebbet és ha az társzekereket lehagyták, egy-egy társzekérért kin flor. 46, kin flor. 80.

17. Item. Az társzekerekben az iszpaiák számára feles élést vesznek.

18. Minden társzekerek elében vonó marhákat és minden társzekér mellé két-két bérest és annak minden lórúlóra flor. 5.

19. Item. Az császár számára való szekereket hogy beírták regestumba, mindentől flor. 3.

20. Tarisznyát is felesen róttak, és hogy hertelen nem adhattuk, adtuk érte // 30.

21. Az iszpaiák közül némelyek eladván falujokat vagy örök áron, vagy esztendőnként árendába, és azt mindenkor feljebb sanczoltatja az szokott adójánál, az mint az elébbeni ura idejében való adózások volt, huzván rajtok két és három annyit.

22. Az váradi és szentjóbi törökök gyakran kijüvén közinkbe pinczékről lakatokat levernek, avagy az lakat kulcsát kezekhez vévén sok borunkat megisszák, elvesztegetik, az árrát is meg nem adják és csak kárban maradunk.

Abrakot lovaiknak eleget adunk, de azzal meg nem elégedvén, hanem zsákokba töltvén lovokra, vezetékekre felkötözik és elviszik.

23. Praedicatorok házaira zászlóval szállanak 30—40 lóval, a mijét találják, mindenét praedálják kimélés nélkül, magát és házanépét szidalmazták és verik.

Az mikor ez hatalmas nemzet ezen darab földnek lakosait haza hivatta és szállította, másféle adót semmit nem említett, hanem csak az császár adóját egy-egy tallért harács után, az dézmát az iszpaiák számára az buzából és abrakból, a szerént valami kevés füst pénzt, és egy darab ideig így is volt, de annak utána egyszer is másszor is ragasztotta mindezen kívül valókat fel mindezen darab földön, és ezen darab földön és vármegyében minden falukban, az kik még el nem pusztultanak, ez szerént van adóztatások; de némelyek summát adnak esztendőnként az török uraknak, kiváltképpen az kik messzébb vannak Váradhoz és Szent-Jóbbhoz.

Mindezeket mi is írtuk meg fide nostra mediante. És ha ezen nagy, rendkívül való terehviselésünk nem orvosoltatik és nem könnyebbítetik, el kelletik ezen darab földnek pusztulni, mert már az kenyérben is alig ehetünk.

Item. Közép-Szolnok vármegyében levő falukról jámbor embereket hivatván hé ide Somlyóra kapitány uram ő kegyelme ezen feljebb megírt dolgok végett, jelen levő viceispán Veres István uram, Guthi István uram, Sas Mátyás uram, Szücs Bálint uram és szolgabírák uraim is ő kegyelmek és azon faluk és vármegyebeli lakosok is ez szerint vallanak az mint következnek:

Közép-Szolnok vármegyében sámsoni főbíró Mészáros András, esküdt társai Böde Ferencz és Kovács János hitek szerint vallják, hogy mindenekből dézmát adnak, valamit az föld terem, füstpénzt adnak flor. 91.

Császár adóját minden harács után adnak flor. 5 // 46.

Porta pénzt néha adnak flor. 1 // 50, néha adnak flor. 2.

Salétrom pénzt adtak harács után flor. 4 // 50.

Tábor pénzt adtak flor. 60.

Passa élésére adtak pénzt flor. 16.

Czövek és deszka pénzt adtak flor. 20.

Minden esztendőben két tehenet, egyik fejős, a másik üsző.

Annak felette vaját 30 okát, id est nro 30.

Császár számára egy társzekeret négy ökörrel, két héressel együtt.

Azon kívül ott az faluban szántat, vettet; Váradra kaszálni, kapálni, aratni és egyéb dologra bejárnak, hasonlóképpen faragni, építeni az török urak számára.

Ugyan Közép-Szolnok vármegyében pécsi főbíró Pujkó Tamás, esküdt társai Opris Tivadar, Dragus Tivadar, Tódor Máté hitek után vallják, török urok summáját adnak flor. 240.

Buzát véka számra adnak nyolczvanat, id est nro 80.

Császár adóját harács után adnak flor. 5 / 46.

Porta pénzt néha flor. 1 // 50, néha flor. 2.

Salétrom pénzt harács után adtak flor. 4 50.

Tábor pénzt adtanak flor. 45.

Vaját adtanak itczét nro 57.

Tüzi fáért adtak flor. 15.

Ezeken kívül mezőbeli szántást vetést ott falujokban szántnak vetnek az török urak számára.

Mindezek felett esztendőn által az váradi és szentjőbi törökök felesen járnak ki ide Somlyóra. még olyak is, az kiknek ide ki semmi dolgok nem volna és ezen megnyomorodott darab földnek sok költségében telik fel. mert legalább akármi könnyen reá megyen minden esztendőben az költség kétezer forintokra flor. 2000.

Mindezeket két vármegyeül írjuk uram kglnek. hogy ezen dolgok mind így vannak, a melyeket vármegyénk szokott pecsétí alatt ki is adtunk in generali congregatione duorum nostrorum

comitatum Szolnok mediocris et Crasnae, die 24. Septembris, anno 1683. in arce Somlyó celebrata.

Georgius Dobai,   Extradatum per Georgium Erdőteleki,
judex nobil. cottus   jur. notarium Crasznens.
Crasznensis.   (L. S.)

(L. S.)

Kivül későbbi irással rájegyezve: Arról való inquisitoria, hogy a török bizonyos vármegyét mennyi és miféle nemű huzásokkal saczolta 1683. Somlyón.

(Eredetije a Teleki levéltárban 328. l.)

VII. *A somlyói várhoz tartozó jószágokból 1684-ben bejött dézmáról rövid kivonat.*

Extractus summarius de perceptione decimarum ad confinium Somlyó et Szilágy Cseh pertinens die 9. Decembris anno 1684. ex duobus comitatibus.

Buza kereszt 2318. Tavasz kereszt 282. Méhek nro 92. Bor urn. 1323.

Item. Rác Mihály uramék Cseh körül való falukból, magok járásukból szállítottak be Cseh várába búzát cub. 100.

Az Ér mellett tavasz nem lehetett, csak kaszálták.

Item. Rác Mihály uramék járásából az bort is Csehbe szállították, melynek még regestumát be nem hozták.

Az bor, mivel penészes, két-két polturán ejtele, az várbeli és fiscus korcsomáján kellett árultatni, még el nem kelhetett mind.

Még az búzák nagyobb része asztagban van, mivel nincs szemét a várban hová tölteni, ideje sem szolgáltatódott elcsé-peltetésére.

Ebből fogadtam fiscus számára egy kulcsárt, ki minde-
neket percipiáljon szám szerént.

Az búzát nem erogalom husvétig, mert azután leszen az praesidiariusoknak nagyobb szükségek. Még az méz is itt van, hány veder, nem tudom.

(Egyszerű jegyzék a Teleki levéltárban 328. sz.)

VIII. *Memhet váradi passa levele a somlyói kapitányhoz, hogy a budai várhoz sietve küldje a heti szereseket; a jobbágyság adja be adóját s a tatárok számára kivetett eleséget haladéknélkül vigye be Váradra.*

Hatalmas, győzhetetlen, tündöklő török császár urunk váradi végvárának és hozzá tartozandó több véghelyeinek, hadainak, tartományinak, vármegyéinek, sanczokságinak fő gond-

viselője és parancsoló ura, az méltóságos, tekintetes és nagyságos vezér Memhet passa ajánlom kglđnek barátságos szolgálatomat.

Ezen levelünk alkalmatosságával kelleték kglđet megtalálnom, mivel ennekelőtte is írtam volt kldnek az budai várhoz kívánt heti szeresek felől és mostan ujabban parancsolták, hogy mindjárt megindítsuk; azért mostan emberünköt küldöttük ki oda Somlyóra azon heti szereseknek megindíttatásokra, hanem kglmed parancsoljon, hogy mindjárt induljanak meg az heti szeresek, sőt az porta pénz az mely falukon hátra maradott, annak kisedésére is azon emberünköt küldöttük ki ugyan oda Somlyóra kgdhez, hanem affelől is parancsoljon az jobbágyoknak, ne vonogassák magokat a megadásától és befizetésétől. Mindezek így lévén, gondolom, hogy van kglmednek tudtára, fényes császárunk parancsolatjából feles tatár hadak jöttek erre az sanczokságra quartélyba; de minthogy ezen jobbágyok szokatlanok az tatár hadakhoz, itt városunkhoz közel némely helyekre szállítottuk őket: ezért élést rendeltünk azokból az öt vármegyéből, hogy szolgáltatassanak nekik. Melyre nézve küldöttünk emberünk által lajstromot is, hogy egy-egy falura mennyi számú élés esett husz napra való. Azért kglđ azok felől is erősen parancsoljon, hogy sietséggel az lajstrom szerént minden falubeliek ide az élést beszolgáltassák és behozzák, hogy annál jobb alkalmatossággal lehessen elődésék és az szegénységnek megmaradások. Ha peniglen élést nem hoznak és nem szolgáltatnak, minden bizonynyal reájok elmennek, de semmijek is nem marad meg tőlök, hanem minden jószágokban, marhájokban prédát hánynak, sőt még feleségeket, gyermekeket is megfogják háborgatni. Hanem mindezekre kérem kglđet, igen sietséggel mindezeket jó mód alatt végbe vitesse. Ezzel Isten kglddel. Datum Várad, die 30. Martii, anno 1685.

(Másolatban, két példányban a Teleki levéltárban 328. sz. a.)

Közli: KONCZ JÓZSEF.

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

A pénzügyi viszonyok történetéhez I. Rákóczy György idejében.

I.

Rákóczy székfoglalásának költségei.

Anno domini 1632. die 23. mensis Februarii Albae Juliae.

Az mi kls urunkat ő nagát isten ez mostani fejedelemségre még in anno 1630. 13. Decembris hozván be, az minemű közönséges expensa, és külömb-külobmb fizetett rendeknek való summa kiment az urunk ő nga tárházából usque ad ultimum diem Decembris, anni proxime transacti 1631.. annak rövid sun.marius extractusa így következik:

Az közönséges aprólékos expensa ... .. fl. 4.859 ./. 83.

Anno 1630. die 21. Decembris usque ad ultimum eiusdem.

Az régi kék gyalogosok közt, és az kik Patakról ő ngával jöttek az legény szám volt nro 803, ezeknek egy hópénzekre ment in summa ... .. fl. 2,805 ./. 13.

Az német gyalogok voltak akkor nro 209, ezeknek is egy hópénzekre ment fl. 1,261 ./. 20.

Az udvari lovasok minden zászlók alatt voltanak nro 369, posták, ajtónállók, dobos és trombitások fizetésével, ezeknek is hópénzekre ment ... .. fl. 2.002 ./. —.

Az mezei hadak ugymint Gombos András három hadnagysága alatt, Kerekes Pál három hadnagysága alatt, Bánházi István három hadnagysága alatt, Gyarmathi Tamás négy hadnagysága alatt, mind az négy rendbeli kapitányságok alatt az mezei lovas szám volt nro 1256, egy hópénzekre ment in summa fl. 5.508 ./. —.

Anno domini 1631.

Közönséges aprólékos expensa ... .. fl. 4.150 ./. —.

Az kilencz zászlóalja magyar gyalogok A die prima Januarii usque ad ultimum eiusdem.

24. Januarii
Claudiopoli.közt volt az legény szám nro 810. egy hó
pénzekre ment ... .. fl. 2.742 1/2. —.

Eodem.

Az német gyalogok is voltak nro 215.
egy hópénzekre ment ... .. fl. 1.287 1/2. 20.Az bejáró uraimnak, étekgóknak, és
udvarlóknak urunk ő nga fél hópénzeket
megadtván. tött ... .. fl. 248 1/2. —.

Anno eodem.

A die prima Feb-
ruarii usque ad
ultimum eiusdem
in Varad.

Közönsége expensa in summa ... .. fl. 3.630 1/2. 60.

Anno eodem die
19. Februarii.Az udvari katonáknak, kik minden
zászló alatt voltak nro 647 lóval, dobossal.
trombitásokkal, postákkal és kengyelfutókkal
együtt egy hópénzekre ment ... .. fl. 2.956 1/2. —.Az váradi gyalogok fizetésekre, kik
voltak in summa nro 272. egy hópénzekre
ment ... .. fl. 918 1/2. —.

Eodem.

Csomaközi uramnak is lovára, zászló-
jára és egy kántor pénzére fizettünk ... .. fl. 256 1/2. —.Az Kerekes Pál három hadnagyság
alja, Sándor Mátyás három hadnagyság alja,
Gyarmathi Tamás négy hadnagyság alja,
Horváth István három hadnagyság alja,
Bánházi István három hadnagysága alja.
Faragó András négy hadnagysága, in summa
az hat kapitányság alatt levő husz hadnagy-
ság alja mezei katonák, kik voltak nro
1925 lóval, két hópénzekre ment ... .. fl. 1.645 1/2. —.

Eodem ibidem.

Az váradi fizetett katonák voltak nro
313 lóval, egy kántor pénzeket urunk ő nga
megadatta, mely tött ... .. fl. 1.650 1/2. —.

Az német gyalogok voltak nro 214.

Az magyar gyalogok nro 109.

Ezeknek is egy hópénzekre ... .. fl. 1.656 1/2. —.

Eodem in Nánás.

Ebben hiba va-
gyon, mert többet
írtak, megvétkez-
tenek, superálja
300 s egynehány
frttal.Priny János, Szegedi Balázs, Császár
András, Bosok Péter és Rácz György öt
hadnagyságok alatt levő nro 480 lovasok
egy hópénzére is ment ... .. fl. 3.960 1/2. —.

Anno eodem.

A die prima men-
sis Martii usque
ad ultimum eius-
dem in arce Va-
rad.

Közönséges expensa ... .. fl. 5.393 1/2. 98.

Az udvari kék gyalogok fizetésére, kik
voltanak 657, egy hópénzekre ment ... .. fl. 2.321 1/2. —.Az német gyalogokra, kik szám szerint
voltak nro 216, hópénzekre ment ... .. fl. 1.285 1/2. 20.

Kún Gergely és Kenderessi Tamás százokban, kik Szatmár felé voltak, az legény szám uro 43, hópénzekre ment ... fl. 131 % —.

Az udvari lovasok minden zászló alatt voltak nro 627, egy hópénzekre ment ... fl. 2,873 % —.

Az Magyarországból jött ifjaknak fizetésekben adatott ő nga ... fl. 124 % —.

Anno eodem.

Közönséges aprólékos expensa ... fl. 6,252 % 60.

Az udvari kék gyalogok minden zászlók alatt voltak uro 813, egy hópénzek volt ... fl. 2,818 % —.

Az udvari lovasok ez mostani fizetés szerint voltak nro 611, egy hópénzekre ment ... fl. 2,825 % —.

Az német gyalogoknak is, kik voltak nro 256, egy hópénzekre ment ... fl. 1,448 % 20.

Anno eodem.

Közönséges aprólékos expensa ... fl. 9,838 % 20.

Az magyar gyalogok ez mostani fizetés szerint voltak nro 805, egy hópénzekre ment ... fl. 2,827 % —.

Az német gyalogok is, kik voltak 256, hópénzekre ment ... fl. 1,449 % 20.

Az udvari lovasoknak, kik minden zászlók alatt voltak nro 594, hópénzekre, mind postákkal, dobossal, trombitásokkal együtt ment ... fl. 2,814 % —.

Az Kerekes Pál uram három hadnagysága alja katonák, kik vadnak nro 299.

Az Sándor Mátyás három hadnagysága alja katonák, kik vadnak uro 228.

Az Bánházi István három hadnagysága alja lovasok nro 209. Az Faragó Andrásé, kik vadnak nro 248. Az Gyarmathi Tamás négy hadnagysága alatt nro 291. In summa ez öt kapitányság alatt levő mezei katonáknak, kik voltak uro 1,275 lóval, summa szerint: bizonyos számú kopjákat osztván ki közikben, annak árát defalcalván fizetésekből, ment egy hópénzekre ... fl. 5,504 % 4.

Anno eodem.

Közönséges expensa ... fl. 4,601 % 81.

Az magyar gyalogok kik voltak 960, egy hópénzekre ment ... fl. 3,307 % —.

A die prima Aprilis usque ad ultimum eiusdem mensis.
Eodem.

Eodem ibidem
2. Aprilis.

A die prima Maji usque ad ultimum eiusdem mensis in arce Varad.
Eodem ibidem.

Eodem.

3. Maji in arce Varad.

A die prima mensis Junii usque ad ultimum eiusdem Albae Juliae
Eodem.

Az német gyalogok is kik voltak nro 258.
egy hópénzekre ment ... ..

fl. 1,457 . —.

14. Junii Albae.

Az udvari lovasok is az mostani fizetés
szerént voltak nro 580. egy hópénzekre ment

fl. 2,751 . —.

Az Faragó András három hadnagyság
alja, Gyarmathi Tamás öt hadnagyság
alja, Kerekes Pál három hadnagysága, Sándor
Mátyás három hadnagyság alja és az Bánházi
István három hadnagysága. In summa ez öt
kapitányság alatt levő nro 1309 mezei kato-
náknak hópénzekre megyen ... ..

fl. 5,792 ./. —.

Ann o eodem.

A die prima Julii
usque ad ultimum
ejusdem Albae.

7. Julii.

Közönséges pénz expensája ... ..

fl. 1.688 ./. 37.

Az kék gyalogoknak, kik voltanak szám-
szerént nro 950, egy hópénzekre ment ... ..

fl. 3,313 ./. —.

Az német gyalogok nro 264. egy hó-
pénzekre ment in summa ... ..

fl. 1,481 ./. 20.

9. Julii.

Az Kerekes Pál három hadnagyság
alja, az Faragó András négy hadnagyság
alja, az Gyarmathi Tamás három hadnagy-
ság alja, az Sándor Mátyás három hadnagy-
ság alja. In summa ez négy kapitánság alatt
levő nro 718 mezei katonák egy hópénzekre
ment ... ..

fl. 3,211 ./. —.

Eodem ibidem.

Az udvari lovasoknak, kik voltak nro
387 lóval, s mind dobossal, trombitásokkal,
postákkal és kengyelfutókkal, hópénzekre
ment ... ..

fl. 2,097 ./. —.

Ann o eodem.

A die prima Au-
gusti usque ad ul-
timum eiusdem.

8. Albae.

Közönséges mindennapi expensa ... ..

fl. 7.266 ./. 44.

Az magyar gyalogok kik voltak in
summa minden zászlók alatt nro 713, ment
egy hópénzekre ... ..

fl. 2,429 ./. —.

9. Augusti.

Az német gyalogokra, kik in summa
voltanak nro 266, hópénzekre ment ... ..

fl. 1,489 ./. 20.

Az Gyarmathi Tamás három hadnagy-
sága alja, az Kerekes Pál három hadnagy-
ság alja, az Faragó András négy hadnagy-
sága, az Sándor Mátyás három hadnagysá-
gával. In summa az négy kapitánság alja
mezei katonák, kik vadnak nro 819. egy
hópénzekre ment ... ..

fl. 3.635 ./. —.

Anno eodem.

A die prima Septembris usque ad ultimum eiusdem.

17. Septembris in Besztercze.

Eodem.

Eodem.

28. Septembris Cibini.

A die prima Octobris usque ad ultimum eiusdem.

8. In Szerdahely.

4. Octobris in Vincz.

28. Octobris in Medgyes.

A die prima Novembris ad ultimum eiusdem in Medgyes.

25. Novembris Albae.

A die prima Decembris usque ad ultimum eiusdem.

3. Dec. Claudiop.

Közönséges mindennapi expensa	fl.	1,192	31.
Az kék gyalogok kik voltak in summa nro 388, mind ajtónállókkal, kengyelfutókkal együtt, egy hópénzekre ment ...	fl.	1,344	—.
Az német gyalogok kik voltak nro 120. egy hópénzekre ment	fl.	753	60.
Az több magyar és német gyalogoknak itthon fizettenek.			
Az udvari lovasoknak, kik voltak nro 347, egy hópénzekre ment	fl.	1,767	—.
Az Kerekes Pál és Marossi István két százokra, kik voltak igaz szám szerint nro 168. egy hópénzek tölt	fl.	746	—.
Az több mezei katonáknak az sóáknál deputálta ő nga fizetéseket.			

Anno eodem.

Mindennapi közönséges és aprólékos expensa	fl.	4,467	8.
Az Sándor Mátyás, Pajor Demeter, Váci Péter és Horváth János százokra, kik vadnak in summa nro 274, egy hópénzekre megyen	fl.	1,206	—.
Az magyar gyalogokra, kik vadnak nro 760, mind ajtónállókkal, kengyelfutókkal együtt hópénzekre ment	fl.	2,695	—.
Az német gyalogoknak is, kik vadnak nro 276, egy hópénzekre ment	fl.	1,530	—.
Az udvari lovasoknak, kik mindenestül fogván voltak nro 416, hópénzekre megyen mind dobossal, trombitásokkal, postákkal együtt	fl.	1,812	—.

Anno eodem.

Közönséges expensa	fl.	6,388	93.
Az udvari lovasok, kik mindenestül vadnak nro 436, mind posták, dobos és trombitások fizetésekkal együtt hópénzekre ment	fl.	2,158	—.

Anno eodem.

Az német gyalogosoknak is, kik vadnak nro 268, egy hópénzekre ment	fl.	1,497	20.
Közönséges expensa	fl.	3,308	38.
Az kék gyalogoknak, kik voltak in summa nro 708, mind ajtónállókkal, csatlósokkal együtt egy hópénzekre ment	fl.	2,544	—.

Az Gyarmathi Tamás három hadnagysága, az Faragó András négy hadnagysága, az Sándor Mátyás négy hadnagysága, az Kerekes Pál három hadnagysága alatt levő mezei katonáknak is, kik az négy kapitányság alatt vadnak in summa nro 828, egy hópénzekre ment ... .. fl. 3,674 ./. —.

Latera computata et universalis summa constituerunt ... .. fl. 185,848 fl. 42.

II.

Anno 1631. die
9. Januarii
Albae

Az praespecificalt idő alatt pedig az mennyi aranyat urunk ő nga bizonyos szükségére erogált, annak is rövid extractusa.

Az portára az császárnak küldött ő nga Keresztessi Pál uramtúl aranyakat ... nro 10,000.

14. Januarii.

Seraphin Bálint uramtúl küldött urunk ő nga Keresztessi Pál uram után aureos ... .. nro 2,000,

17. Januarii.

Az maga házában vitetett fel ő nga aranyakat ... .. nro 5,000. Ebből

az budai vezérnek vittek aureos nro 2,000.

A die 3. Februarii
usque ad 26.
eiusdem.

Sok külömb-külföleléle szükségére expendáltatott ő nga kit mi általunk, kit maga ő nga aranyát ... .. nro 2,938. Ez is

az expensa abból tölt ki az 5,000 aranyból, maradt nálam belőle aur. nro 62.

A die 8. Martii
usque ad 27. eiusdem.

Más egyéb aprólékos szükségre is expendált ő nga aranyat ... .. nro 31.

A die prima Aprilis
usque ultimum eiusdem.

Külföleléle szükségére expendáltatott ő nga aranyat ... .. nro 205.

30. Junii.

Bizonyos dologért Gelei uram kezében adatott ő nga aureos ... .. nro 10.

28. Julii.

Az maga házában vitetett fel ő nga aranyat ... .. nro 108.

27. Octobris.

Mikes Zsigmond uram kezében adattott ő nga aranyakat, mely aranyakat visszahozván, urunk ő nga az maga házában fenmarasztotta ... .. nro 30.

A die 2. Novembris
usque 26. eiusdem
in Medgyes.

Vitetett fel urunk ő nga házában fel aranyakat ... .. nro 975. Ezt

Tholdalagi uramék vitték az portára.

A prima Decembris
usque 21. eiusdem.

Bizonyos szükségére aranyat axpendált ő nga ... .. nro 211.

Summa aureorum nro 21,508.

Tallérok expensája.

Gávai Péter uramnak bécsi útjára adott urunk ő nga tallért	nro	35.
Külömb-külömbféle dolgaira s az portára expendáltatott ő nga tallért	nro	12,947.
Bizonyos szükségekre, melyeket specifice az ratiók contineálnak, expendáltatott ő nga tallért	nro	3,191.
Bizonyos szükségekre expendáltatott ő nga tallért	nro	329.
Bizonyos szükségerei interveniálván urunknak ő ngának. expendáltunk tallért	nro	1,795 ¹ / ₂ .
Bizonyos expensára ment tallér	nro	4,068.
Expendáltatott ő nga holmi szükséges helyekre tallért	nro	5,365.
Bizonyos szükséges helyekre expendáltunk tallért	nro	1,259.
Tallért expendáltatott ő nga	nro	408.
Tallért holmi szükségre expendáltunk ...	nro	147.
Tallért expendáltunk, az mint a ratio continentiaja tartja	nro	137.
Summa tallerorum	nro	29,681 ¹ / ₂ .

Anno 1630. die 30. Decembris.

Anno 1631. a die 3. Januarii usque ad diem 17. eiusdem.

A die 3. Februarii usque 28. eiusdem.

A die 7. Martii usque 30. eiusdem in Varad.

A die 2. Aprilis usque 23. eiusdem.

A die prima Maji usque ad ultimum eiusdem.

A die 12. Junii usque 23. eiusdem.

A die 2. Augusti usque 23. eiusdem.

A die 3. Octobris usque 27. eiusdem. 12. Novembris.

A die 1. Decembris usque ad 21. eiusdem.

Dutka expensája.

Sokféle szükséges helyekre expendáltatott ő nga ó dutkát	fl.	672.
Az mint az ratiók contineálják, expendáltatott urunk ő nga bizonyos szükségekre ó dutkát	fl.	1,082.
Expendáltunk ó dutkát	fl.	1,000.
Ó dutkát expendáltunk	fl.	16.
Az ratióknak continentiaja szerint expendáltunk bizonyos szükségekre ő ngának ó dutkát	fl.	1,566.
Ó dutkát expendáltunk	fl.	18.
Expendáltunk ó dutkát	fl.	132.
Az postamesternek Demjén Ferencznek oda be való útjára adatott ő nga ó dutkát	fl.	25.
Huszi Menyhátrnak is	fl.	50.
Ó dutka summája	fl.	4,561.

Anno 1631. a die 3. Januarii usque 15. eiusdem.

A die 3. Februarii usque ad ultimum eiusdem.

A die 1. Martii usque ad ultimum.

Die 30. Maji.

A die 18. Junii usque 30. eiusdem.

Die 27. Julii.

A die 9. Octobris usque 27. eiusdem.

17. Novembris.

1. Decembris.

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

III.

A sóbányák jövedelme.

S u m m a r i u s

extactus extractum super proventibus universorum salium ex salis fodinis Tordensibus, Colosiensibus, Székiensibus et Vizaknensibus ad portum Varadgyaensem devectorum, ac dividendorum una cum perceptione et administratione eorundem salium pretii per rationistas factus.

Pro anno 1643.

Perceptio salium.

In anno praedicto percepit in universum integros sales ex diversis salis fodinis una cum superfluis nro 4.28,212.

Sales autem fractos percepit ... .. nro 3,453.

Summa perceptionum per se.

Erogatio salium.

Diverso pretio dividendi sunt sales ... nro ... ..

Juxta usum antiquum pro salibus superfluis fractis et ad commissionem testantibus quietantiis erogati sunt ... ..

Sales fracti dividendi sunt ... ..

In pulverem et nihilum reducti co... onesque erogati sunt ... ..

Summa salium integrorum facit ... nro 3,443.

Salium fractorum ... .. nro 34.

Restant ad sqm. rm. sal. ... .. nro 83.8

Perceptio tallerorum.

Ex dividendorum salium percepi ... nro 49,320 $\frac{1}{4}$ 57.

Ex dividendis salium fractis ... .. nro 134 $\frac{1}{4}$ —.

Pro ... .. nro 791 $\frac{1}{2}$ 75 $\frac{1}{2}$.

Salium ... .. facit nro 50,245 $\frac{1}{2}$ 42 $\frac{1}{2}$.

Administratio tallerorum in aerarium

s. cels. princ. t. . . administratio taller. ... nro 4,993.

Ad commissionem et salaristas ero-

gatio tallerorum ... .. nro 313 $\frac{1}{4}$ 22 $\frac{1}{2}$.

Summa erogationis tallerorum facit nro 50,245 $\frac{1}{2}$ 42 $\frac{1}{2}$.

Pro anno 1653.

Perceptio salium.

Hoc anno praedicto percepti sunt sa-

les in universum ... .. nro 437,581.

Summa perceptionum per se.

Erogatio salium.

Diverso pretio divenditi sunt sales ...	nro	365,912.
Ad commissionem pro superfluis et fractis deputati sunt juxta usum antiquum	nro	17,186.
Summa erogationis fuit	nro	383,098.
Restant ad sqm. r. sal.	nro	54,483.

Perceptio tallerorum.

Ex divenditis salibus percepit in totum talleros	nro	60,087 $\frac{1}{2}$.
Ex lucro item salium tall.	nro	6,451 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$.
Summa percept. taller.	nro	66,539 $\frac{1}{4}$.

Administratio tallerorum.

In a(era)rium s cel. principalis t ... erogatio taller.	nro	56,667.
Ad commiss. divers. erogatio taller.	nro	9,705 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$.
Ad salarium servitorum Portusien-sium taller.	nro	166 $\frac{1}{2}$ $\frac{30}{4}$.
Summa erogationis tallerorum	nro	66,539 $\frac{1}{4}$ $\frac{30}{4}$.
Superesse invenitur erogatio percep-tionis ... .. 30, quae pro futura ratione observari debet.		

Pro anno 1654.

Perceptio salium.

In hoc anno praedeclarato percepti sunt sales in universum	nro	324,965.
Summa perceptionis per se.		

Erogatio salium.

Diverso pretio venditi sunt sales	nro	211,541.
Pro fractis et superfluis secundum usum	nro	9,374.
Summa erogationum facit	nro	220,915.
Restant ad squ. r. sales.	nro	104,050.

Perceptio tallerorum.

Ex divenditis salis percepti sunt taller.	nro	30,048.
Summa perceptionis per se.		

Administratio tallerorum.

In aerarium suae cels. principalis t... admin.	nro	...
Ad commissiones diversas et mercaturam ...	nro	...

Ad salarium servitorum Portusiensium ... nro	
Summa erogationis taller. ... .. nro	30,048.
Hic superat erogatio perceptionis cum fl.	
Quae pro futura ratione observari debet.	

Pro anno 1655.

Perceptio salium.

In hoc anno praenominato percepti sunt sales in universum ... .. nro	387,316.
Summa perceptionis per se.	

Erogatio salium.

Diverso pretio divenditi sunt sales ... nro	355,620.
Pro fractis et superfluis deputati ... nro	17,776.
Summa erogationis facit ... .. nro	373,396.
Restant sales ad squ. r. ... .. nro	13,920.

Perceptio tallerorum.

Ex divenditis salibus percepti sunt tall. nro	46,870 ¹ / ₂ 25.
Pro lucro percepti sunt ... .. tall. nro	2,574 ¹ / ₂ 27.
Summa percept. taller. ... .. nro	49,445 ¹ / ₄ 7.

Administratio tallerorum.

In aerarium suae cels. principalis	
t... admin. taller. ... .. nro	44,842 ¹ / ₄ 15.
Ad commissiones et mercaturam	
divers. taller. ... .. nro	4,473 ¹ / ₂ 1/4 5.
Ad salar. storum Portusiensium tall. nro	166 ¹ / ₂ 30.
Summa administr. taller. ... .. nro	49,482 ¹ / ₂ 1/4 5.
Obs. Hic etiam superat erogatio perceptionem cum talleris ... .. nro	37 ¹ / ₄ 43.
Quae pro sequenti ratione observetur.	

Pro anno 1656.

Perceptio salium.

In hoc anno praedicto percepti sunt sales promiscue in universum ... .. nro	287,010.
Summa perceptionis per se.	

Erogatio salium.

Diverso pretio divenditi sunt sales nro	269,532.
Juxta usum antiquum pro fractis et superfluis deputati sunt sales ... .. nro	13,557.
Summa erogat. salium ... .. nro	283,089.
Restant sales ad squ. r. sal. ... .. nro	3,321.

Perceptio tallerorum.

Ex divenditis salibus percepti sunt		
talleri	nro	38,898 $\frac{1}{2}$ /8.
Pro lucro percepti sunt talleri ...	nro	3,615 $\frac{1}{2}$ /—
Pro vectura salium percepti talleri	nro	1,440 $\frac{1}{2}$ /—
Summa perceptionis facit talleros	nro	43,953 $\frac{1}{2}$ /8.

Administratio tallerorum.

In aerarium suae celsnis princi-		
palis t. . . admin. taller.	nro	44,837 $\frac{1}{2}$ /—
Ad commissiones et mercaturas		
diversas erog. tall.	nro	39,791 $\frac{1}{2}$ /5.
Ad salar. storum Portusien. erog. t.	nro	166 $\frac{1}{2}$ /30.
Summa erog. tall.	nro	48,983 $\frac{1}{2}$ /35.
Observandum. Hic etiam superat		
perceptionum erogatio cum talleris ...	nro	5,030 $\frac{1}{2}$ /63.
Quae pro futura ratione observari debet.		

Pro anno 1660.

Perceptio salium.

In hoc anno specificato percepti		
sunt sales promiscue in universum ...		
Item sales frustulenti percepti ...		
Summa salium percept. per se.		

Erogatio salium.

Diverso pretio divenditi sunt sales	nro	57,730.
Item sales fracti divenditi sunt ...	nro	3,353.
Ad commissiones et mercaturas di-		
versae erogationes	nro	25,301.
Pro fractis et superfluis secundum		
usum	nro	2,200.
Summa erogationis salium	nro	85,231.
Fractorum	nro	3,353.
Restant sales integr. ad squ. r. ...	nro	6,145.
Fracti	nro	3,002.

Perceptio tallerorum.

Ex-divenditis salibus integris per-		
cepti tall.	nro	13,848 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ /4.
Ex divenditis salibus fractis per-		
cepti tall.	nro	535 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ /4.
Pro lucro percepti ... .. tall.	nro	450 $\frac{1}{2}$ /—.
Pro vectura salium percepti tall.	nro	150 $\frac{1}{2}$ /—.
Summa percept. tall.	nro	14,985 $\frac{1}{2}$ /8.

Administratio tallerorum.

In aerarium suae celsnis principa-		
lis adm. testantibus quietantiis tall. ...	nro	9,291 ¹ / ₂ .16.
Ad commissiones et mercaturas		
diversas t. qu. tall.	nro	352 ¹ / ₂ .—.
Pro vectura et redemptione salium		
erog. tall.	nro	4603 ¹ / ₂ .52 —.
Ad colationem salis fodinarum t.		
qu. tall.	nro	715 ¹ / ₄ .25.
In salariis restat erogatio tall. ...	nro	22 ¹ / ₂ .40—.
Summa erogationis tall.	nro	14,985 ¹ / ₂ .8.

Pro anno 1661.

Scilicet super spatium 4 mensium
et aliquot dierum.

Perceptio salium.

Per spatium praedictorum men-		
sium sales restant, et recentes devect.		
Promiscue et integre percepti sunt	nro	7,963.
Pro restantiis	nro	3,002.
Summa perceptionis salium per se.		

Erogatio salium.

Diverso pretio divenditi sunt sales	nro	5,298.
Ad commissionem et mercaturam		
pro	nro	2,600.
Pro superfluis juxta usum anti-		
quum et fractis	nro	65.
Item sales fracti divenditi sunt. ...	nro	3,002.
Summa erogationis salium.	nro	7,963. —.
Item fracti	nro	3,002. —.

Perceptio tallerorum.

Ex divenditis salibus percepti sunt		
tall.	nro	991 ¹ / ₂ .43. —.
Ex salibus fractis item ... .. tall.	nro	370. —.
Anticipative percepti sunt tall. ...	nro	520. —.
Summa percept. tall.	nro	1,881 ¹ / ₂ .43.

Administratio tallerorum.

Ad colationem salis fodinarum t.		
qu. adm. ... .. tall.	nro	1,123 ¹ / ₂ .50.
Pro vectura et redemptione sa-		
lium erogatio tall.	nro	146 ¹ / ₂ .70.

Ad commissionem in aerarium suae celsnis principalis e. tall. ... .. nro	200 ¹ / ₂ .
Summa administr. tall. ... .. nro	1,470 ¹ / ₂ .30.
Restant ad deponendum tall. ... .. nro	410 ¹ / ₂ .13.

Pro anno 1662.

Perceptio salium.

In hoc anno praedicto percepti sunt sales in portum devecti promiscue in universum ... .. nro	177,607.
Item sales fracti ... .. nro	6 ... ..
Summa perceptionum per se.	

Erogatio salium.

Diverso pretio divenditi sunt sales in toto nro	...
Item sales fracti divenditi ... .. nro	...
Ad commissiones diversas depu- tati sunt sales ... .. nro	...
Pro superfluis et fractis in pulve- rem redactis juxta usum antiquum de- putati sunt sales ... .. nro	7,392.
Item sales frustulenti deputati ... .. nro	220.
Summa erogationis facit ... .. nro	158,913.
Frustulenti ... .. nro	6,098.
Restant ad squ. r. sales ... .. nro	18,694.

Perceptio tallerorum.

Ex divenditione salium utrorumque percepti tall. ... .. nro	36,331 ¹ / ₂ .44.
Pro lucro ex venditis salibus tall. nro	3,603 ¹ / ₂ .58.
Anticipative percepti sunt tall. ... .. nro	1,100 ¹ / ₂ .—.
Summa perceptionis tallerorum ... .. nro	41,015 ¹ / ₂ .12.

Erogatio tallerorum.

In aerarium suae celsnis princi- palis t. qu. adm. ... .. tall. nro	16,651 ¹ / ₂ .70.
Ad commissiones, mercaturas et legatibus Portaensibus diversis t. qu. juxta partialem restantiam ... .. tall. nro	12,719 ¹ / ₂ .52.
Ad colationem salis fodinarum di- versarum ... .. tall. nro	4,684 ¹ / ₂ .31.
Pro vecturis salium erogatio tall. nro	6,214 ¹ / ₂ .62.

Ad salaria servitorum Portusien-		
sium erogatio tall.	nro	133 ¹ / ₂ .60.
Summa administrationis facit tall.	nro	40,403 ¹ / ₂ .5.
Restant ad squ. r. tall.	nro	612 ¹ / ₂ .7.

Pro anno 1663.

Perceptio salium.

In hoc anno praedicto percepti sunt		
sales restantionales et recentes juxta t.	nro	209,540.
Item sales frustulenti percepti ...	nro	2,318.
Summa perceptionis utriusque per se.		

Erogatio salium.

Diverso pretio divenditi sunt sales	nro	155,450.
Item sales frustulenti divenditi ...	nro	2,295.
Ad commissiones diversas et per		
deputationes erogatio	nro	42,151.
Pro superfluis et fractis in pulve-		
rem redactis	nro	8,851.
Item frustulenti pro pulvere	nro	23.
Summa erogationis salium	nro	206,452.
Item frustulenti	nro	2,318.
Restant ad sqm. rm. sal.	nro	3,088.

Perceptio tallerorum.

Pro restantiis percepti sunt tall.	nro	612 ¹ / ₂ .7.
Ex venditis salibus percepti sunt	nro	32,642 ¹ / ₂ .35.
Ex venditis salibus fractis percepti		
tall.	nro	324 ¹ / ₂ .31.—.
Ex lucro salium salicidarum tall.	nro	4,943 ¹ / ₂ .19.
Ex tricesima Varadgyaensi pro-		
ventus	nro	80 ¹ / ₂ .—.
Item anticipative percepti sunt tall.	nro	2,289 ¹ / ₂ .35.
Summa perceptionis tall.	nro	40,882 ¹ / ₂ .37.

Administratio tallerorum.

Pro contributione tributi ad Por-		
tam juxta qu.	nro	15,807 ¹ / ₂ .20.
In aerarium suae clsnis principa-		
lis t. qu. adm.	nro	8,400 ¹ / ₂ .—.
Ad commissiones et mercaturas		
diversas erogatio tall.	nro	882 ¹ / ₄ .7 —.
Pro vectura et redemptione salium		
erogatio taller.	nro	9,140 ¹ / ₂ .42—.

Pro colatione salis fodinarum erogatio tall. nro	166 $\frac{1}{2}$ /.10.
Summa adm. tallerorum ... .. nro	40,613 $\frac{1}{4}$ /.20.
Restant ad sqm. rm. ... .. tall. nro	268 $\frac{1}{2}$ /.8.

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

IV.

A pataki kincstárban elhelyezett pénz.

Anno 1642. die 14. Octobris.

Mivel az én kls uram ő nga egynehányszori leveliben, sőt oretenus és mikor ott ben voltam égynehány ízben ez esztendőben. kegyelmesen parancsolta azt, hogy kezem alatt levő pénzt, mely a pataki tárházban vagyon. újlag connumeráljam. danczkai garast dutkátul megválogassam, s arról azután summarius extractust adjak ő ngának: az okáért ő nga kegyelmes parancsolatjához alkalmaztatni akarván magamot, azon pénzt danczkai garast kiválogatván, connumeráltam recenter, mely connumerálás következik ilyenképen. Ezt az connumeratiót pedig úgy köll érteni, hogy inventariumban adott pénz vagyon ebben az számlálásban s mind pedig az, az ki ezután accedált.

1. Láda. Bodor Benedek hozta és inventariumban adott ládában:

Dutka pénz:

1. saccus danczkai garas ... fl.	500.
2. saccus dutka ... .. fl.	500.
ebben avagy ez között mindazáltal vagyon dutka 30 pénzes garas fl. 6/30.	
3. saccus dutka ... .. fl.	500.
4. saccus dutka ... .. fl.	500.
5. saccus dutka ... .. fl.	500.
6. saccus dutka ... .. fl.	500.
7. saccus dutka ... .. fl.	500.
8. saccus dutka ... .. fl.	500.
9. saccus dutka ... .. fl.	500.
10. saccus dutka ... .. fl.	500.
11. saccus dutka ... .. fl.	500.
12. saccus dutka ... .. fl.	500.
Vagyon dutka ... .. fl.	5,493 $\frac{1}{4}$ /. 70.
Danczkai garas ... .. fl.	506 $\frac{1}{4}$ /. 30.
In summa ... .. fl.	6,000.

2. Monaki nram hozta és inventariumban adott
ládában:

40000

40000

81500

Dutka:

1. saccus	fl. 1,000.
2. saccus	fl. 1,000.
3. saccus	fl. 1,000.
4. saccus	fl. 1,000.
5. saccus	fl. 1,000.
6. saccus	fl. 1,000.
7. saccus	fl. 1,000.
8. saccus	fl. 900.

De ebben vagyon danczkai
garas fl. 3 $\frac{1}{2}$ 60.

9. saccus	fl. 62 $\frac{1}{2}$ 80.
Dutka vagyon	fl. 7,791 $\frac{1}{2}$ 80.
Danczkai garas	fl. 3 $\frac{1}{2}$ 60.
In summa	fl. 7,795 $\frac{1}{2}$ 40.

3. Egy gombos ládában:

Dutka:

1. saccus	fl. 500.
2. saccus	fl. 500.
3. saccus	fl. 500.
4. saccus	fl. 500.
5. saccus	fl. 500.
6. saccus	fl. 500.
7. saccus	fl. 114 $\frac{1}{2}$ 40.
8. saccus	fl. 338 $\frac{1}{2}$ 20.
Summa	fl. 3,452 $\frac{1}{2}$ 60.

4. Egy fekete ülés-kocsiban való ládában:

Dutka:

1. saccus	fl. 500.
2. saccus	fl. 500.
3. saccus	fl. 500.
4. saccus	fl. 500.
5. saccus	fl. 500.
6. saccus	fl. 500.
7. saccus	fl. 500.
8. saccus	fl. 500.
9. saccus	fl. 500.
10. saccus	fl. 245 $\frac{1}{2}$ 70.
11. saccus	fl. 176.

12. saccus danczkai harmincz

pénzes garas	fl. 350	///. 40.
Dutka vagyon	fl. 4,882	///. 30.
Danczkai	fl. 350	///. 42.
In universum	fl. 5,232	///. 70.

NB. Ebben az ládában az felül megírt summa közt vagyon az az dutka is, melyet Huszti Menyhárt úram hozott anno 1640. diē 26. Octobris; item az is, az kit én hoztam anno 1641. die 10. Augusti Deésről, csak hogy az egyik zsáknak, az kin írva volt fl. 500, hia esett fl. 21 ///. 80, az másiknak pedig fl. 9 ///. 30, melyre írva volt fl. 426 ///. 50, harmadik zsáknak, úgy hiszem, kit Huszti Menyhárt hozott, hia találtatott fl. 5, sőt magamnak is jut eszemben, Deésen hogy olvastam az pénzt, én töttem fogyatkozást az olvasásban, mert urunk ő nga annyinak olvasta volt, az mennyi volt rovásokon, azután én tanáltam többnek vétkesen, úgy hadtam ki az sokbúl supplementumot; egyáltalában én töttem vétket az olvasásban.

Klobusiczky A., m. p.

5. Egy paraszt fejér ládában:

Dutka:

1. saccus	fl. 1,005	///. 60.
2. saccus	fl. 1,000.	
3. saccus	fl. 1,000.	
4. saccus	fl. 1,000.	
5. saccus	fl. 997.	
6. saccus	fl. 500.	
7. saccus	fl. 500.	
8. saccus	fl. 500.	
9. saccus	fl. 500.	
10. saccus	fl. 500.	
11. saccus	fl. 500.	
12. saccus	fl. 500.	
13. saccus	fl. 500.	
14. saccus	fl. 500.	
15. saccus	fl. 587	///. 60.
16. saccus	fl. 412	///. 40.

Summa fl. 10,502 ///. 60.

6. Mokezai János hozta ládában:

Dutka:

1. saccus	fl. 500	///. 50.
2. saccus	fl. 500	///. 40.

3. saccus	...	fl. 500 •//. 10.
4. saccus	...	fl. 500 •//. 30.
5. saccus	...	fl. 500.
6. saccus	...	fl. 507 •//. 70.
7. saccus	...	fl. 506 •//. 40.
8. saccus	...	fl. 500 •//. 30.
9. saccus danczkai garas	...	fl. 500 •//. 10.
10. saccus	...	fl. 500.
11. saccus	...	fl. 505.
12. saccus	...	fl. 475 •//. 10.
13. saccus	...	fl. 500 •//. 30.
14. saccus	...	fl. 500 •//. 30.
15. saccus danczkai	...	fl. 500 •//. 20.
16. saccus danczkai	...	fl. 500.
17. saccus danczkai	...	fl. 500.
18. saccus danczkai	...	fl. 500.

Summa fl. 8,991 •//. 60.

Danczkai garas közte ... fl. 2.000 •//. 20.

7. Ebben a vasládában, melyet Erdélyből hoztam 1642. die 10. Martii. vagyon dutka pénz:

1. saccus	...	fl. 1.067 •//. 30 ¹ / ₂ .
2. saccus	...	fl. 1,000.
3. saccus	...	fl. 997 •//. 70.
4. saccus	...	fl. 1,000.
5. saccus	...	fl. 607.
6. saccus	...	fl. 578 •//. 80.
7. saccus	...	fl. 599 •//. 60.
8. saccus	...	fl. 500.
9. saccus	...	fl. 600.
10. saccus	...	fl. 500.
11. saccus	...	fl. 599 •//. 90.
12. saccus	...	fl. 606.

Summa 8,656 •//. 30 egy fillér.

Azon ládának fiókjában vagyon:

Danczkai garas	...	fl. 247 •//. 80.
Ragusiai dutka	...	fl. 81.
Ragusiai pénz	...	fl. 1 •//. 25.
Summa	...	fl. 330 •//. 5.

Item ugyanazon ládában Leopold tallér:

1.	tl. 499 ¹ / ₂ .	3.	tl. 500 ¹ / ₂ .
2.	tl. 501.	4.	tl. 500.
<hr/>			
Summa fl. 2,001.			

Régi gréczi tallér:

1.	tl. 439.	4.	tl. 500.
2.	tl. 500.	5.	tl. 501 ³ / ₄ .
3.	tl. 503.	<hr/>	
2,443 ³ / ₄ .			

8. Ebbben az diófa ládában, melyet similiter
10. Martii 1642 hoztam ki, vagyon ilyen pénz:

Ferdinánd gréczi talléra:

1. saccus	tl. 500.
2. saccus	tl. 600.
3. saccus	tl. 500.
4. saccus	tl. 463 ¹ / ₂ ¹ / ₄ .
<hr/>	
Summa 2,063 ¹ / ₂ ¹ / ₄ .	

Leopold gréczi talléra:

1. saccus	tl. 500.	4. saccus	tl. 500.
2. saccus	tl. 500.	5. saccus	tl. 500.
3. saccus	tl. 501.	6. saccus	tl. 200.
<hr/>			
Summa 2,701.			

Saxoniai tallér:

1. saccus	fl. 500.
2. saccus	fl. 500.
3. saccus	fl. 500.
4. saccus	fl. 500.
5. saccus	fl. 442 ¹ / ₄ .
<hr/>	
Summa fl. 2,442 ¹ / ₄ .	

9. Egy fekete ülés ládában, melyet ugyan akkor
úgy mint 10. Martii hoztam ki, vagyon ebben
pénz:

Rudolphus tallér:

1. saccus	tl. 500.
2. saccus	tl. 500 ¹ / ₂ .
3. saccus	tl. 500 ¹ / ₄ .
<hr/>	
1,500 ¹ / ₂ ¹ / ₄ .	

Régi külömb-külömbféle tallér:

1. saccus	tl. 501.
2. saccus	tl. 500.
3. saccus	tl. 497 ¹ / ₂ .
4. saccus	tl. 492 ¹ / ₄ .
<hr/>	
1,990 ³ / ₄ .	

Erdélyi fejedelmek talléri:	Item új computus szerint azon ládában:
1. saccus ... .. tl. 496 ¹ / ₂ .	Másfél pénzes garas fl. 511 ¹ / ₂ .29.
2. saccus ... .. tl. 237.	Két pénzes garas ... fl. 76 ¹ / ₂ .28.
733 ¹ / ₂ .	Három pénzes garas fl. 228 ¹ / ₂ .77.
	Apró pénz ... .. fl. 255 ¹ / ₂ .29.
	Dutka ... .. fl. 13.
	Ragusai pénz ... .. fl. -- ¹ / ₂ .25.

10. Bodor Benedek hozta tallér vagy on ládában:

1. saccus Leopold tallér	tl. 492 ¹ / ₂ .
2. Ferdinánd gréczi tallér	tl. 1,000.
3. Mostani császár talléra	tl. 373.
4. Ferdinánd gréczi tallér	tl. 663.
5. Szegíny fejedelem nagybányai, ker- meczi, Báthori István, Zsigmond és Gábor tallér	tl. 380.
6. Rudolphus tallér	tl. 744 ¹ / ₂ .
7. Nagyban vert szegíny fejedelemtől	tl. 1,000.
8. Saxoniai tallér	tl. 720 ¹ / ₂ .
9. Régi jó egyveleges külömb-külömb- féle tallér	tl. 1,121 ¹ / ₂ .
10. Leopold tallér	tl. 1,000.
11. Leopold tallér	tl. 1,000.
12. Leopold tallér	tl. 1,000.
13. Saxoniai tallér	tl. 1,000.
14. Saxoniai tallér	tl. 1,000.
15. Rudolphus	tl. 1,000.
<hr/>	
Summa	tl. 12,495.

11. Huszti Menyhért hozta tallér:

1. Leopold tallér	tl. 1,000.
2. Leopold tallér	tl. 1,000.
3. Leopold tallér	tl. 978.
4. Ferdinánd tallér	tl. 1,000.
5. Ferdinánd tallér	tl. 894 ¹ / ₂ .
6. Rudolphus tallér	tl. 948.
7. Régi saxoniai tallér	tl. 1,242.
8. Külömb-külömbféle királyok. nagy emberek tallérjai	tl. 1,090 ¹ / ₂ .
9. Erdélyi fejedelmek nevére vert tallér	tl. 266.
10. Egry István hozta tallér	tl. 538 ¹ / ₂ .
<hr/>	
	tl. 8,957 ¹ / ₂ .

12. Az sok erogatióktúl maradt együnet is más-
unnatis gyült proventus pénz, tallér, poltura,
seszták:

1. saccus	1,000.	11. saccus	300.
2. saccus	1,000.	12. saccus	736 $\cdot \frac{1}{2}$ 18.
3. saccus	834 $\cdot \frac{1}{2}$ 5.	13. saccus	300.
4. saccus	750.	14. saccus	394.
5. saccus	520.	15. saccus	503.
6. saccus	529.	16. saccus	470.
7. saccus	300.	17. saccus	300.
8. saccus	344.	18. saccus	400.
9. saccus	400.	19. saccus	300.
10. saccus	500.	20. saccus	300.

Summa fl. 10,180 $\cdot \frac{1}{2}$ 23.

13. ládában vagyon ilyen pénz:

1. saccus	fl. 600.	8. saccus fl.	600.
2. saccus	fl. 708.	9. saccus fl.	756 $\cdot \frac{1}{2}$ 30.
3. saccus	fl. 1,080.	10. saccus fl.	833 $\cdot \frac{1}{2}$ 40.
4. saccus	fl. 800.	11. saccus fl.	576.
5. saccus	fl. 420.	12. saccus fl.	547 $\cdot \frac{1}{2}$ 44 $\frac{1}{2}$.
6. saccus	fl. 382 $\cdot \frac{1}{2}$ 18.	13. saccus fl.	664 $\cdot \frac{1}{2}$ 20.
7. saccus	fl. 1,569 $\cdot \frac{1}{2}$ 83.	14. saccus fl.	500 $\cdot \frac{1}{2}$ 40.

Summa fl. 10,037 $\cdot \frac{1}{2}$ 75 $\frac{1}{2}$.

14. ládában vagyon ez summa pénz:

1. saccus	fl. 307 $\cdot \frac{1}{2}$ 70.	9. saccus	fl. 200.
2. saccus	fl. 725 $\cdot \frac{1}{2}$ 40.	10. saccus	fl. 1,000.
3. saccus	fl. 735 $\cdot \frac{1}{2}$ 63.	11. saccus	fl. 323 $\cdot \frac{1}{2}$ 80.
4. saccus	fl. 500.	12. saccus	fl. 1,522.
5. saccus	fl. 300.	13. saccus	fl. 810.
6. saccus	fl. 663 $\cdot \frac{1}{2}$ 30.	14. saccus	fl. 540.
7. saccus	fl. 399.	15. saccus	fl. 803 $\cdot \frac{1}{2}$ 58.
8. saccus	fl. 536 $\cdot \frac{1}{2}$ 80.	16. saccus	fl. 373 $\cdot \frac{1}{2}$ 16.

Summa fl. 9,740 $\cdot \frac{1}{2}$ 37.

15. ládában:

1. saccus	fl. 401 $\cdot \frac{1}{2}$ 79.
2. saccus	fl. 1,000.
3. saccus	fl. 1,400.
4. saccus	fl. 900.
5. saccus	fl. 1,800.
6. saccus	fl. 1,800.
7. saccus	fl. 2,793.

Summa ... .. fl. 10,091 $\cdot \frac{1}{2}$ 79.

16. ládában:

1. saccus ... .. fl. 499 ·//. 20.	6. saccus ... .. fl. 253 ·//. 36.
2. saccus ... .. fl. 498.	7. saccus ... .. fl. 192.
3. saccus ... .. fl. 584 ·. 63.	8. saccus ... .. fl. 508 ·. 32.
4. saccus ... .. fl. 163 ·//. 11.	9. saccus ... .. fl. 180.
5. saccus ... .. fl. 69.	10. saccus ... .. fl. 10 ·//. 33.
	Summa ... fl. 2,958 ·//. 70.

Computus omnigenae pecuniae:

Danczkai garas vagyón ... .. fl. 3,107. ·//. 90.
Dutka ... .. fl. 47,786 ·//. 10.
Ragusiai dutka ... .. fl. 81.
Másfél pénzes garas ... .. fl. 511 ·//. 29.
Kétpénzes garas ... .. fl. 76 ·//. 28.
Három pénzes garas ... .. fl. 228 ·//. 77.
Apró pénz ... .. fl. 255 ·//. 29.
Ragusiai pénz ... .. fl. 1 ·. 50.
Summa tallerorum ... .. 37,229 ·//. ¹ / ₂ ¹ / ₄ .
Promiscuae pecuniae ... fl. 43,008 ·. 84 ¹ / ₂ .

Actum Patakini die et anno supra.

A. Klobusiczky. m. p.

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

V.

A csíki vashámor költségvetése.

Az csíki vashámoron levő szolgálknak, béreseknak, bányászoknak, kovácsoknak, szénégetőknek, kohás rosthöz látóknak fizetések, Cserei Mihály de Csík Amadefalva succedálván Gurzó István után az ott való tiszt functiójában, a die 31. Martii anno 1646.

Tizenkét bányász levén, egy holnapban tartoznak a vas kohra az kifútatásra negyvennégy szekér követ beadministrálni, melyektől tartoznak adni nekik fl. 26.

Tizenkét béres levén, hóra járjon egyiknek egyiknek fl. 2. de úgy hogy az szénégetésre elegendő fát, az kohra is elegendő mélyire való fát rakjanak, és szenet elegendőt hordjanak, hogy az hámornak miattok valami fogyatkozása ne essék, kire a praefectus szorgalmatosan vigyázzon, és fizetéseket szolgálatjuk után kötelessége szerént adassa ki nekik, kikre egy holnapra, mikor igazán szolgálnak, megyen fl. 24.

Két kovácsnak és két forrasztónak, negyvennégy fuvás vasat ha kivet, melyre az vashámor praefectura igen szorgalmatosan vigyázzon, adjanak hóra fl. 7.

Négy kohhoz látóknak és két rostolóknak, mikor kövek, vizek elegendőképpen levén. éjjel nappal munkálkodnak, melyekre hiti és kötelessége szerént az hámgondviselők szorgalmatosan vigyázzanak, hogy az fizetést héjában és haszontalanúl fel ne vegyék, hanem érdemesek legyenek reá, s adjanak mint eddig hóra fl. 8¹/₅₀.

Alioquin ha comperiáltatik, hogy haszontalanúl fizet nekik, az maga fizetése bánja meg.

Két szénégetőt is, a mint eddig járt fizetések, az mikor szénét égetnek, observáltassék, s ennek utánna úgy járjon fl. 8.

Mikor pedig az alsó kohon pénzen vött követ fútatnak, a mint eddig, ez után is similiter egy fútatás kötől adjanak denarios 80, mely egy köből köből áll, akkor azon kohon munkálkodó fútatóknak negyvennégy fútatástól adjanak similiter hóra, vagy ha elébb kifutatják is, fl. 8¹/₅₀.

Mely 44 fútatásból kell kijönni jó vasnak négy forint érőnek, ha peng a kő jó leszén, öt forint érő vasnak. In summa anno 44 fútatásból öt mázsa vasnak ki kell jönni.

Ha peng szénből megfogyaatkoznának, hogy az béresek mind az két kohra reá nem érkeznének az szénégetőkkel együtt, tehát egy kis pénzt vegyenek pro fl. 1.

Mikor peng napon követ nem találják, hanem bányát nyitnak, 16 stadion hajtják a követ, olyankor mindenik bányában adjanak hétre mind eddig fagygyat octal 1 avagy libr. 2¹/₂.

Minthogy peng azelőtt favágók ott nem voltak, hanem mostan állottak nro 9 favágó béresei, azoknak kell minden héten vágni egy-egy ölfát, kinek szélje, hossza, magassága similiter egy-egy ölnyi legyen, erre igen reá vigyázzon, hejába az időt elmulatni ne engedje, s megkévánja tőlök hetenként a reájok imponált ölfának vágását, el is ne mulassák.

Az mely hetenként segítő bányászok vadnak id est nro 9, az kik minden második héten tartoznak a bányában menni és bányát tisztítani: ezeket is azon heteken reá erőltesse, elrendelt szolgálatjokat continuálják, ha peng valami szin alatt el akarnák mulatni, büntetés alatt is reá hajtsa, kivágassa, tisztíttassa velek.

Az mely kovácsok az ő nga szolgálatjára kovács miveikkel alkalmatlanok volnának, avagy szolgálni nem akarnának, az olyanokat favágásra rendelje, s az ölfának megvágására reá erőltesse, minden hetenként az ölfát megvágassa velek.

Az mely ácsok az ő mesterségekkel nem szolgálnak vagy arra elégtelenek volnának, similiter azokat is mint az több

kovácsokat, az ölfavágásra fordítsa és reá erőltesse, meg is vágassa velel hetenként.

Az fűrészmalomra is pedig igen szorgalmatos gondviselése legyen, annak idejében elegendő tőkét hordasson, a deszkát is vastagon hosszan metszesse, amint annak előtte is hozták, melynek a hossza legyen három ölnyi, szélessége két arasznyi, temérdeksége két ujnyi; az tőkét pedig hejában el ne vesztegesse.

Az falusiak pedig tartoznak egy-egy tőkével, az kik az hámorhoz való jobbágyok, meghordására azokat reá erőltesse, másokat is az kik tőkét feliben visznek, azokat is kimetszesse, az ő nga deszkáját s mind egyéb proventusát, minden igaz úton módon, kötelessége szerint szaporítsa.

Mind ezekre a feljebb megirt punctumokra az hámor praefectusa reversalisa szerint, tiszte és tisztessége elvesztése alatt oly szorgalmatosan vigyázzon, hogy valami excessust az fizetések dolgában is ne tegyen, hanem kinek-kinek érdeme és munkája szerint fizessen meg, s meglássa jól, és megvizsgálja hetenként és holnaponként való munkájokat, mert ha mi excessust teszen, és mikor nem munkálkodnak is a mivesek. hejában fizet nekik, ratiójában nem acceptáltatik, és magának is kötelessége és reversalisa ellen levén, tisztitól és böcsületitől priváltatik.

Ezeken kívül mindenre a maga industriájából, valamit leghasznosbna látni lenni az ő nga hasznára, azon igyekezzen minden úton módon, hogy azt el ne mulassa etc.

Mind ezekre azért leszen in paribus ruházatjával együtt esztendei fizetése ... .. fl. 80.
Számartójának similiter in paribus ... .. fl. 25.
Mellette levő két szolgálknak, kik mind az bányákhoz és hámorhoz szolgáló jobbágyok között gondot viseljenek, mind pedig mikor vagy Fejérvárra vagy egyéb ő ngának szükséges dolgaiban kelletik őket küldeni és expediálni, szolgáljanak, leszen salariumbeli fizetések in summa ... .. fl. 40.

Albae Juliae die et anno in praenotatis.

(Az országos levéltárban őrzött egykorú példányról.)

Közli: —I —R.

Magyarországi uradalmak összeírása.

Sümmari Vertzaichnüs der vüernembisten Herrschafften in Hungern, daruber Irer Mt. Pfandtuerschreibungen bei der Hof-Puechhalterei vorhanden sein.

Den 8. Novembris anno 1412. hat noch weilendt Khaiser Sigmundt der Cron Polln di Herrschafft Lublaw sambt denen einuerleibten dreiczehen Stötten verseczt p(er) 77,700 fl.

Dise Herrschafft ist denen Pol-lagkhen so lang verschriben, bis dass Inen die Syhenundsibenzig Tausent Syben Hundert Gulden widerumb erlegt werden.

Den 6. Decembris anno 57. haben Ir Mt. Herrn Franczen Turczo di Herrschafft Arwa verschriben p(er) 18,338 fl.

Dise Herrschafft ist dem Herrn Turczo auf sein und aines Suns, den er mit seiner Gemahl erzeugen wirdt, lebenlang verschriben.

Den Ersten Novembris anno 58. auch Ime Herrn Turczo di Herrschafft Lethawa erblich verkhaufft per 12,640 fl.

Erblich verkhaufft.

Den 20. Maji anno 54. Herrn Johann Balassa di Herrschafft Uywar verpfendt per 13,500 fl. Rrh.

Ist dem Balassa solang verschriben, biss die Pfandtsuma wider abgeledigt wird.

Den 4. Apprilis anno 69. Frawen Ursula Khanisay weilendt Herrn Thoma von Nadast gelassenen Wittiben di Herrschafft Cheite per 50,000 fl.

Dise Herrschafft ist der Frawen, Irem Sun, und auf den Fall sy beide mit Todt abgienngen, Christophen von Nadast, als weilendt Thoma von Nadast Bruedern, solang verschriben, bis die Pfandtsuma abgeledigt wirdt.

Den 5. Apprilis anno 69. Herrn Hansen Khrusith di Herrschafft Likawa per 25,000 fl.

Auf Wolgefallen, unnd biss die Pfandtsuma abgeledigt wird.

Den 15. November anno 63. Herrn Franczen Turczo di Herrschafft Rycho per 17,000 fl.

Ist auf den Herrn Turczo, unnd nach seinem ableiben noch zwen Leib verschriben.

Den 2. Juni anno 69. haben Ir Mt. Herrn Emerich Telekhesy di Herrschafft Lednücze erblich verkhaufft per 10,000 fl.

Erblich verkhaufft.

Di Herrschafft Detrekheo Herrn Melchioren Balassa verpfendt per 27,187 fl. Rrh.

Ime unnd seinen Erben männliche stamben.

Den 16. Augusti anno 60. di Herrschafft Ztrechen dem Herrn Steffan Derssfy verkhaufft p(er) 18,000 fl.

Verkhaufft.

Den 9. Januari anno 60. di Herrschafft Regecz Herrn Joachimb Alagy verkhaufft per 18,000 fl.

Verkhaufft.

Verschenekt.

Den 8. Januarii anno 58. di Herrschafft Lewa dem Herrn Steffen Dobo auss gnaden geschenckht.

Den 8. Januarii anno 58. haben Ir Mt. ermeltem Herrn Dobo di zwen Markht Geunch und Telkhibania verkhaufft p(er) 7,000 fl.

Verkhaufft.

Den 13. Martii anno 60. Herrn Caspar Scheredy di Herrschafft Beczte-ricze verkhaufft per 50,000 fl. Rh.

Anfangs auf sechs, hernach von den 80. auf zehen Jar lang.

Den 29. Januarii anno 75. baide Herrschafften Sanct Georgen unnd Bösing Herrn Hansen Khrusitschen per m. 132 fl. verpfendt. darczue hat sein Wittib hernach dargelichen m. 8 fl. Unnd also di völlige Pfandts-
suma auf 140,000 fl. extendirt, 140,000 fl.

Auf Wolgefallen unnd solang die Pfandts-
suma wider bezalt wirdt.

Den 14. Octobris anno 58. di Herrschafft Chabrag Hansen Khrusitsch per 7,000 fl. Rh.

Vom 3. Februarii anno 53. auf 8 Jar lang.

Den 3. Februarii anno 75. di Herrschafft Peilnstain dem Herrn Graffen Julius von Salm per 80,000 fl.

Auf Wolgefallen biss die Pfandts-
suma wider bezalt wird.

Den 3. Martii anno 78. den Fleckhen Szentmiclosch Herrn Michael Thelegdy per 30,000 fl.

Ut supra.

Den 15. Augusti anno 71. di Herrschafft Tapolschan Herrn Steffan Balassy per 30,000 fl. Rh.

Auf acht Jar lang.

Den 12. Julii anno 82. di Herrschafft Trentschin Herrn Emerico Forgatsch per 60,000 fl.

Ist dem Jakhositsch unnd seinen Erben umb 16 m. Taller erblich verkhaufft.

Den 21. Martii anno 76. di Herrschafft Orocplankeo Herrn Franczen Jakositsch per 16,000 fl.

Auf Wolgefallen unnd biss die Pfandts-
suma wider bezalt wirdt.

Den 11. Augusti anno 80. di Herrschafft Sadwar weilendt Herrn Hansen Rueber per 24,000 fl. Rh.

Ut supra.

Den 20. Augusti anno 69. di Herrschafft Diosgeor Herrn Franczen Thörökh per 63,000 fl.

Ut supra.

Den 13. Octobris anno 73. di Herrschafft Schaross Pathak den Dobonischen per 80,000 fl.

Den 1. Octobris anno 80. di Herrschafft Munkatsch dem Herrn Magotschi per 49,000 fl.

Erstlich bat Herr Magotschi auf Munkatsch m. 42 Teller nuzung anzureiten auf 10 Jar dergestalt nemlich, dass er daran iedess Jars 4,200 Teller für die nuzung fallen lassen solle, zum andern m. 31 Teller, dafür er di Herrschafft nach aussgang der 10 Jar biss zu wider erstattung derselben einzubehalten gehabt, unnd dann im 80. Jar m. 30 Teller, dagegen ist lme die Herrschafft nach aussgang der 10 Jar noch auf 4 Jar lang verschriben dergestalt, dass davon in den ersten 3 Jaren jerlich m. 4 Teller fallen, unnd lme die Herrschafft nach den 4 Jaren, welche im 87-isten verstreichen, solang in handen gelassen werden solle. biss dass er unnd seine Erben die übrigen m. 49 Teller völlig vergnuegt sein.

Anno 82. di Herrschafft Scharosch dem Herrn Rueber seligen per 25,000 fl. Rrh.

Von Michaeli des 82. auf zehen Jar lang.

Actum den 19. Decembris anno (15)88.

F. Inderhell.

(Eredeti a gróf Harrach család bécsi levéltárában.)

Közli: KLOCH JÁNOS.

Árak a Szepességben.

Valamely időszak megértésére okvetetlenül szükséges, hogy az előforduló dolgok és termények árát ismerjük és értékét összehasonlítsuk. A Szepességben évszázadok folytán mai napig szintén nagyon ingadoztak az árak, melyek kitüntetése egyaránt tanulságos és érdekes vállalat.¹⁾

1419-ben egy ló 4 frtba került. 1453-ban Leonhárd, bélai polgár Késmárkon 12 frtért házat vett és egy másikat 10 frtért, 3 részletfizetésre.

1503-ban Szepes-Szombaton 25¹/₂ hold szántóföld 680 frtért adatott el úgy, hogy évenként a vásár alkalmával 3 frt fizetessék.

¹⁾ Források: Lang Márton-féle Chronika Szepes-Bélán 441 K. e.—1832 K. u. Sammlung merkwürdiger Begebenheiten der Stadt Bela 1518—1847. Protokolle der Stadt Bela 1715 bis auf die Gegenwart. Matricula Moleriana 1530—1598. Leutschauer, oder Heynsche Chronik 1508—1666. Theilungs-, Kauf-, Verkauf-Buch in Leibitz 1604—1776. »Markbuch« in Georgenberg. Merkwürdigkeiten der k. Freistadt Kesmark 1804 n. H. Genersich.

1508-ban Lőcsén egy hold föld a rothadt kútnál 3 frt 40 den., két hold a várhegy alatt 4 frt., két hold rét a várhegy mellett 13, és egy malátaház a fal mellett 35 frtba került.

1525-ben ő felsége parancsa és a megye árszabálya következtében Lőcsén is az árak következők valának: egy köböl (kübel, pozsonyi mérő) búza 40, rozs 25, zab 10, árpa 20, borsó 40, egy pár pánczélos csizma 27, sarkantyú 8 és egy rőf lőcsei posztó 7 denárba került.

1530-ban Bálint lelkész Káposztafalván meghalván egyik lovát testvéreinek hagyta, melyet Blasius Csütörtökhely lelkésze 8 frtért vett meg.

A lelkészek hagyományai gyakrabban fordultak elő. 1535-ben Miklós, felkai lelkész meghalt és nyest- valamint róka-bundáját a fraternitásra hagyta; az előbbi Kristophorus utódja 6, az utóbbit Tamás mühlenbachi lelkész 5 frtért megvette.

1536-ban egy ház Késmárkon a borpincze mellett 26 frtba került, évenként 3 frtnyi fizetéssel. A malomhoz tartozó káposztás kertek 75, a másik kettő 200, egy harmadik 50 denárért és egy szántóföld 1 frt 46 denárért adattak el.

A megdöbbenő olcsóság még mindég tart. 1538-ban a Szepességen egy köböl zabot 5 denárért lehetett venni.

1551-ben Lőcsén 1 font marhahús 1 $\frac{1}{2}$ denárért volt kapható.

1565-ben a XIII városi ev. lelkészek az új lengyel helytartó, Maczieowszky Miklós előtt tisztelegtek és jól aranyozott kelyhet ajándékoztak neki, mely 27 frtba és a két ajándékozott sajt 128 denárba került.

1569-ben újabb ajándékokkal kedveskedtek és fizettek három ezüst kanálért 667, négy tyuk és egy nyulért 68 denárt. Az alhelytartó kapott ez alkalommal egy aranyat, 160 denárt, a jegyző 10 köböl zabot 80, és egy sajtot 65 denárnyi árban.

1571-ben vett Clemens Jakab esperes a püspök számára 3 nyulat és három fajdmadarat, mely ajándéknak az ára 1 flor. 9 den. volt.

1575-ik év febr. 16-án Rueber János udvari lelkésze Leuchamergus János a kassai Fröhlich nevű lelkész leányával összekelvén és a szepesi fraternitást is lakodalomra meghíván, ezüst és aranyozott kelyhet kapott ajándékul, melynek értéke 15 frt volt.

1588-ban Pethe Márton nagyvárad püspök a fraternitást Szepességen meglátogatván, ajándékul két ezüst és egészen aranyozott kelyhet kapott 34 frtnyi és 20 denárnyi értékben, 5 aranyat, egy zergét, mely 80, és borjut mely 90 denárba került.

1588-ik évi szept. 4. Cyriacus Obsopaeus szepes-váraljai lelkész Göppelius Katalin nemes ember leányával második ház-

ságra lépven, Fantschius János alesperestől 7 frt 44 denár értékű ezüst kelyhet kapott ajándékul.

1598-ban Szepes-Szombaton egy ház minden butor-zattal 300 frt volt. Ugyanazon évben felépült ott a harangtorony és a különféle mesterek következő fizetéseket kaptak: A kőmivesmester Matern Ulrik Késmárkról készpénzben 140 frttal fizettetett; azonkívül kapott 40 mérő rozsot, egynehány hordó sört, hust, vaját, sajtot és minden építő anyagot. Az összes fizetése pénzben kifejezve 209 frtra és 90 denárra rugott. Az ablakok és ajtók előállításáért Arloth Henrik kőfaragó 45 frttal díjaztatott. A kötőrők 305 négyzet ölnyi közönséges kőért 102 frtot kaptak és valamit terményekben is. Az ácsok a szakmájukhoz tartozó munkáért 52 frttal fizettettek. Hozzáadva az építő anyag mint mész, fa, deszka, lécz, szög, kötél, zsindely és a vas költségeit az egész harangtorony 805 frtba került.

Szepes-Szombaton még e torony felépítése előtt is némely árak feljegyeztettek és pedig az 1514-ik évről: sz. Anna kápolnája került 200, az oda tartozó oltár 50 frtba; a sz. Antaltól elnevezett oltár 40 frtba, a férfi padok a templomban 19, az orgona alatti padok 5, a sz. Györgynek szentelt oltár 160, a sz. Miklós-féle oltár 70 és a zászlóállvány 50 frt. A legjobb kehely értéke 33, a keresztes ostyatartó 24, egy másik ostyatartó 36 és egy harmadik ostyatartó a forintos darabokkal 110 frtot ért. Ugyanazon 1514-iki év kiadásai alatt még előfordul az óra a toronyban 80, a hid Poprád felé 50, a fürdőház 40 és az iskolaház 32 frttal; a két utóbbi épület csak fából építtetett.

1600-ban a háborús és döghalál által nyugtalanított időben a termények drágultak és került Késmárkon egy köből buza 420, rozs 350, árpa 300, polenta 200, pannicum 250, zab 125 és korpa 108 denárba.

1603-ban Szepes-Szombaton egy zöld »mente garaschi«-ából 4, egy fekete bársony mellény és egy sárga »mochait« kabát 6, egy láda és egy koporsó 1 frt, 12 hold szántóföld 600 frtéért vétetett.

1605-ben eladtak Leibitzon egy házat 100 300, egy tehenet $3\frac{1}{2}$ és egy csődört 5 frtnyi áron.

A Bethlen-Gábor-féle háboruskodások megdrágították a viszonyokat. A lőcsei chronika közli: »1623-ban drágaság mutatkozott: egy font marha vagy borjuhust 2 denáron, egy pár ökröt 61 és egy hizlalt disznót 20 frton adtak el; egy itcze bor 15 denárba, egy köből rozs 2 és a buza 3 frtba került.«

Valamivel későbbben 1629-ik évi jul. 19-én a lőcsei tanács következő díjakat szabott meg: egy szekér fáért a legközelebbi erdőrészből 33, a Höllből 60 denár, egy hold árpa, vagy fű

kaszálásért a kosztal 24, egy gerebjés embernek kosztal 6 és egy kévekötő munkásnak a kosztal 9. és egy kaszás embernek 1 holdért szintén kosztal 60 denár. A napszámos kap kosztal 8, a nélkül 15 és a szecs kavágó kosztal 10 denárt. A szántó kap egy holdért 1 frtot. A fuvarosok egy napra minden lóért 3 denárral fizettetnek.

1630-ik évben a pestis terjedése alatt megint nagy drágaság uralkodott: egy köböl buza 420, rozs 350, árpa 300, polenta 200, panicum 250, zab 125 és korpa 100 denáron árusítottatott.

1635-ben Lőcsén az órastoronyra harangot öntöttek, melyhez kellett $2\frac{1}{2}$ mázsa réz 92 frt és 50 denárért, 1 mázsa 45 font sárga réz 31 forintért, 76 font czin 75 denáron. fontja teszen 57 forintot, czin és sárgarézt hozzáadása 75 frt és 20 denárért, öntésbér 50, a város czimere 8, fuvarbér Eperjesről 8 frt; így az egész harang költsége 319 frtot és 70 denárt tett.

1639-ben Lőcsén az árak megint emelkedtek, kerülvén 1 köböl rozs 2 frtba, kereszt árpa szalma 2 frt 40 denárba, rozs szalma 2 frt 24 denárba.

1646-ban már olcsóbbak voltak a termények, 1 köböl buza 1 frt 8 denárba, rozs 66—78, árpa 78—90 és zab 36—43 denárba került.

Ugyan azon évben elárusítottatott Leibitzon 18 köböl árpa, 17 köböl zab, 2 juh és 1 üsző 5 frtért.

1647-ben lehetett venni Lőcsén 1 köböl búzát 1 frt 30 denáron, rozsot 60—70, árpát 45—65 és zabot 24—30 denáron.

1650-ben valószínűleg a Rákéczy-féle mozgalmak következtében megint emelkedtek az árak a buzánál 2 frt 80 denárra és a rozsnál 1 frt 8 denárra köblönként.

1663-ban Lőcsén az árak köböl szerint következők: buza 1 frt 82 d.—2 frt 18 den.; rozs 1 frt 50 d.—1 frt 72 d., árpa 1 frt 1 frt 27 d., zab 33 d.—51 d., borsó 1 frt 80 d.—2 frt, komló 90 d.—92 d.

Három évvel később emelkedtek az árak és került köblönként a búza 2 frt 24 d.—2 frt 60 d., a rozs 2 frt, az árpa 1 frt 80 d., a zab 1 frt, borsó 2 frt 60 d., és a komló 1 frt 36 dba.

1696-ban egy háznak az ára Leibitzon 200—700 frt között ingadozott.

1698-ban ugyanott 1 rőf vászon 15 d., $2\frac{1}{2}$ rőf posztó 4 frt 50 d., 1 pár csizma 1 frt 56 denáron árusítottatott el.

1704-ben 1 köpenyeg finom posztóból és rókával bélelve, selyem övvel 46 frt, 1 czoboly kalap és egy nagy selyem öv 38 frt, 1 szekér 1 frt 80 d., 1 ló 7 frt, 1 disznó 2 frt. 1 köböl buza 1 frt 20 d., borsó 1 frt 20 d., rozs 71 d., árpa 54 d., zab 24 és maláta 60 denár.

1715-ben vettek Bélán 1 köböl rozst 1, mixturát, félig rozst félig árpát szintén 1 frton.

1732-ben Leibitzon 1 ház 90, 3 ló 30, szekerek és más házi butorzat 133 frton kelt el.

1734-ben Szepes-Szombaton az orosz csapatok számára a szükségletek és pedig 1 köböl zab 48 d., 1 csomag széna (15 font) 9 d., 1 k. szecska 4, 1 kéve szalma 3, 2 font kenyér 3 és 1 font só 3 denárral számíttatott.

1739-ben a bélai tanács a szántóföldek árát meghatározta és került 1 köböl föld — legjobb minőségű — 25, közép 18, és legrosszabb minőségű 12 frtba.

1737-ik évben Leibitzon egy hagyaték árverés után eladott és pedig 1 ház 120, 4 ló 32, 2 tehén és 2 borju 14, 1 szekér 10, 3 láncz 2 frt, 1 eke, kapák, boronák, lánczok és egy taliga 3 frt 75 denárért; továbbá 1 szövő szék, 1 hordó, 2 láda 1 frt 30 d., 1 kapocsvas, 3 gyalu, 2 láda 1 frt 30 d., 12 font len à 15 d. 1 frt 8 d., 12 köböl árpa à 1 frt 36 d. 16 frtéért és 32 denárért. Az egész hagyaték 205 frt.

A bor drága volt, ámbár többnyire sert ittak. 1743-ban Béla városa gradeczi Horváth Stansith Gergelytől 4 hordó bort á 20 tallérral vett, tehát összesen 80 tallérért.

Egy másik hagyaték Leibitzon 1746-ban eladatott és pedig 4 ló 30, 3 darab marha 18, 1 szekér 12, gabona 20, 1 vörös szoknya 5, 1 köpenyeg 5, 1 zöld szoknya 5, 1 pálinkaüst 6, más házibutor 19, összesen 120 frtéért.

Épen úgy 1749-ben árverés után 1 tehén 7, 1 ökör 8, 1 barna bunda 4, 4 rőf fehér posztó à 33 d. 1 frt 32 d., 2 fonal öv 90 d., 3 vánkös és egy dunna 1 frt 80 d., 3 ócska kék párnahéj 90 d., 1 szecskavágó kaszával 1 frt 2 d., 2 láda 1 frt 20 d., 1 szántóföld zabbal bevetve 9 frt, 1 másik szintén 9 frtéért adatott el.

1756-ban Bélán került 1 kis ház 70—80, egy nagy ház 260, 1 pár ökör 30 frtba. Egy kocsis kapott egy évre 1 fekete kabátot, 1 pár bőrnadrágot, 4 frtot 17 polturákat és egy pár csizmát egy inggel. Egy rőf vászon akkor 10 denárba került.

1758-ban a város szénája eladatott, és pedig mázsája városbelieknek 36, idegeneknek 48 denáron.

Egy évvel később 1759-ben egy font juhtúró Bélán 10 denáron árusíttatott.

1760-ban 1 köböl rozs 1 frt 20 d., árpa 90 dba került.

1761-iki év jan. 31-én egy csizmapatkólás 9 d., 1000 zsin-dely elkészítése 33 és a kötőrők egy napra 36 dral fizettettek.

1763-ban Leibitzon 5 lovat 60 és 3 marhát 27 fton vettek.

1765-ik évi május 22-én Béla város elhatározta, hogy az árpát köblönként 78 denáron fogja eladni.

1769-ben az árpa 1 frt 20 denáron kelt.

1766-ban Béla város az ács mestert egy napra 48, egy legényét 42 denárral fogadta munkába, azonkívül kapott az egész társaság egy napra 1 itcze pálinkát, 1 véka sört.

A biblia drága volt; egy példánya 1767-ben 6 frttal fizettetett. Az ácsok ez évben, a mester 60, a legény 54 denárral fizettettek és azonkívül jutott nekik egy napra egy itcze pálinka és egy véka sör.

1770-ben a marhahús a katonáknak fontjával $2\frac{1}{2}$, a közönségnek 3 denáron vágatott.

1771-ben a városok grófja Szepes-Iglón megvendégelte a közgyűlés tagjait, e célra küldött Béla 31 pár fenyűmadarat à 4 frt 68 den., 1 nyulat és egy fogolymadarat 1 frt 44 den., 1 borjut 2 frt 14 den., 100 rákot 30 den., 1 őzbakot Iglóig 10 frtért, 1 lazacot 4 frt 8 den. és egy véka sört 24 den. Egy rizma papir a poprádi gyárban 3, Felkán 2 frtba és egy darabka spanyol viasz 24 denárba került. A legjobb marhahús 6 dron volt kapható.

1773-ban Leibitzon megint egy hagyaték árverés útján elárusítottatott: a ház került 126, 2 tehén. 18, 1 falióra 13 frtba, 1 köből árpa 2 frt 58 d., 1 köből rozs 3 frt 33 d., 4 faszék 1 frt 20 d., 1 font len 6, 1 agyagfazék 6 dba, 1 ételszekrény 2 frt 1 d., és az énekes és passiokönyvek 8 frtba.

1775-ben Bélán 2 kancza és egy csikó 22 frton adattak el.

1776-ban hagyatékból vásároltatott: 1 pár nagy ökör 55, kisebb 24, 1 ló 15, vén tehén 10, 2 fiatalabb 24, 1 kétéves borju 3, 1 egyéves 3, 1 kocza 3, 2 egyéves disznó 5, 6 juh 12 frton, továbbá 1 bárány 72 dron és 1 szekér, 3 kerék, 3 láncz, 1 eke, kapák és boronák összesen 25 frton.

Ez évben a XVI város kerülete a hús árakat megszabta: a marhahús került $5\frac{1}{2}$, a juhhus 5, a borjuhus 6, a nyers fagyú 15, az olvasztott 18, egy font gyertya 10 dba.

1778-ban limitáltatott a nyers fagyú 10, az olvasztott 12, a gyertya 16 dra.

1781-ben a marhahús 3, a borjuhus $2\frac{1}{2}$, a disznóhús bőrrrel $3\frac{1}{2}$, a nélkül 3, nyers fagyú 6, olvasztott 7, gyertya 9 drba került.

1782-ben a marhahús $2\frac{1}{2}$, a disznóhús 3, a borjuhus 2 dra limitáltatott.

1788-ban a termények hiánya miatt eltiltatott a sörfőzés, úgy a pálinka égetés is és a buza ára 6, a rozs 4 és a zab 2 frtra rugott.

1789-ben 100 frtra 10 frt kamat fizettetett.

1796-ban 5 rőf finom vászon 15 drba és két ökörbőr 10 frtba került.

Ugyan ez évben a hús limitáltatott: és pedig a marhahús 3, juhús $2\frac{1}{2}$, kecskebárány 2, borjuhús 2, száraz szalonna 10, nyers 8, olvasztott disznózsír 12, nyers 8, fekete gyertya 9, vékony fehér $10\frac{1}{2}$, vastagabb $11\frac{1}{2}$, öntött 14, húzott $15\frac{1}{2}$, disznóhús bőrrel $4\frac{1}{2}$, a nélkül $3\frac{1}{2}$ denár.

Az 1797-dik évi okt. 30-án történt limitatio: 1 font nyers fagyu $8\frac{1}{2}$, olvasztott $9\frac{1}{2}$, fekete gyertya 10, közönséges 12, fehér 13, öntött $15\frac{1}{2}$ és húzott 17 denár.

Ugyanakkor a budai ruházási katonai bizottság az árakat megszabta és fizetett 1 rőf posztót 1 frt 4—1 frt 48, vásznat 8—15, 1 fekete borjubőrt 47 denárral és egy mázsa talpbőrt 52 frttal, továbbá 1 pár kengyelt 28, 1 pár sarkantyút 9 denárral és 1 pár csizmát 2 frttal.

1798-ban limitáltatott a marhahús 3— $3\frac{1}{2}$, a juhús $2\frac{1}{4}$ — $2\frac{1}{2}$ dra, egy jó ló 36 frtéért árvereztetett, a buza 2 frt 50 d., a rozs 1 frt 98 d., az árpa 1 frt 30 d., a zab 80 d., egy mázsa széna 60 dral fizettetett. Egy előfogat 4 loval Bélától Iglóig 2, Lublóig 1 frt 36 d., Gnézdáig 1 frtba került.

1799-ben Bélán 1000 téгла a polgároknak 3 frt 30 d., az idegeneknek 5 frtéért adatott el. A marhahúsnál három osztályt képeztek, az első 6, a második $5\frac{1}{2}$ és a harmadik 3 denárba került.

1800-ban egy jó lovat 10, egy csinos menyasszony bundát — Brautpelz — 80 frton lehetett venni.

A hús neműek ez évben első és második osztályuakra osztattak, az első osztályú marhahús $3\frac{1}{2}$, sózott 3, borjuhús 3, száraz szalonna 10, nyers 9, friss disznózsír 10, olvasztott 12, disznóhús bőrrel 4, a nélkül $3\frac{1}{2}$, nyers fagyu $8\frac{1}{2}$, olvasztott $9\frac{1}{2}$, fekete gyertya 9, fehér 11, asztali 13, öntött $15\frac{1}{2}$ és húzott $17\frac{1}{2}$ bécsi értékű kron számíttatott fontonként. A második osztályú husneműek $1\frac{1}{2}$ krrel olcsóbbak voltak.

Általában az árak csak ritkán szenvednek változást. Vegyük p. o. az 1803 évet. Az első osztályú husneműek ára következő: marhahús 5— $6\frac{1}{2}$, juhús 4, borjuhús 5, száraz szalonna 18—27, nyers 16, olvasztott disznózsír 24—27, nyers 21, olvasztott fagyu 14—18, nyers 13—16, fekete gyertya 15, fehér 16—20, asztali 17—22, öntött 19—24, disznóhús bőrrel 7—8, a nélkül 6—7 kr.

Az előfogatok ára ez évben szintén meghatározott, Bélától Durándig 4 loval $56\frac{1}{4}$, Poprádig 4 loval $33\frac{3}{4}$ kr, Gnézdáig 6 loval 1 frt $33\frac{3}{4}$ kr, Lublóig 4 loval 1 frt $52\frac{2}{4}$ kr, Iglóig 4 loval 1 frt $52\frac{2}{4}$ kr. Okolicsányi K. tanácsos és a városok adminisztrátora 8, főorvosa 6 loval járt, mit a rosz utak okadatlank.

1803-ban a többi életneműek ára következőképen állapít-

tatott meg: 1 itcze finom liszt 5, feketébb 4, kenyérnek való 3, 1 font fejtér kenyér 7, fekete 3, 1 itcze dara 6, kása 7, 1 font juhturó 12, vaj 40, 1 itcze közönséges bor 14, aszu 36, pálinka 18, sör 2 krba számíttatott. Egy bécsi öl puha fenyőfa a polgároknak 3, az idegeneknek 5 és ezer téglá szintén 5 frtért szolgáltatott ki.

Az árak példáit idézván, hivatkozunk továbbá az 1805-ik évre: marhahus 6—7, sózott 5¹/₂, juhhús 5—6, sózott 5, disznóhus bőrrel 9, a nélkül 8, száraz szalonna 21, nyers 21, olvasztott disznózsir 30, fris 27, olvasztott fagyu 19, nyers 27, fehér gyertya 22, asztali 24, öntött 26. — Ez évben még május 24-én oly nagy hó esett, hogy a barmok a kárpáti legelőről kénytelenek voltak menekülni és későbbben drágaság következett: 1 köböl buza 11, rozs 9, árpa 7, zab 5 frtba kerülván.

A nagy francia forradalom ellen folytatott hosszadalmas, véres és drága háboruk következtében az árak még mindég magasak voltak.

1807-ben a buza 9, rozs 7, árpa 6, zab 4 frtért volt kapható. Egy mázsa széna 6 és egy kéve szalma 1 frt 30 krba került.

1810-ben jó ló 2—300 frton csak volt vehető.

Kedvezőtlen időjárások, a folytonos háború és a bekövetkezett devalvatio folytán az árak nagyon is emelkedtek.

1811-ben a marhahus 36 krba, egy cintányér 2 frtba 1 köböl buza 23, a rozs 20, árpa 12, zab 10 frtba került.

1812-ben 1 köböl buza ára 60, a rozs 50, az árpa 40 frt volt.

1813-ban már a rendes kerékvágásba jöttek az árak: 1 köböl rozs 2, zab 1 frton számíttatott.

Ugyanazon év jan. 13-án Szepesmegye a béreket rendezte: egy szakács kapott 30—100, szakácsné 20—50, inas 10—24 forintot egy évre. Egy bunda (Pelz) és köpenyeg 3 évre járt. Továbbá a gazda kapott 30, az ökörszolga 8—12, a bacsó 8 frtot és 2 pár bocskort, a juhász 3, a majoros koszt nélkül 25, az erdőcsősz 20, a kertész 30—60, a szobaleány 25—30, a szolgáló 15—20, a pesztonka 10 frtot egy évre. Nemesek ha ezen határozatok ellen vétkeznek 24 frtot fizetnek, nem nemesek 24 botot kapnak.

1814-ben egy koporsó 2 frt 16 krba került.

1816—1817. években megint drágaság uralkodott, a buza 30, rozs 25, árpa 20, zab 10, 100 rőf vászon 24 frtba kerülván.

A húslimitációk következőképen állottak:

1815-ben a marhahus fontja 12, sózott 8, borjuhus 12, juhhús 7, disznóhús bőrrel 12, a nélkül 10, nyers fagyu 26.

olvasztott 35. közönséges gyertya 37, fehér 42, öntött 45 krba került.

A gabonával egy arányban a húsfélék ára is emelkedett: 1817-ben a marhahús 17, a nyers fagyu 51, olvasztott 57 kron, közönséges gyertya 1 frt 7, fehér 1 frt 15, öntött 1 frt 21 kron számíttatott.

1820-ban már rendesebb árakkal találkozunk, a marhahús 8, borjuhus 9, juhhus 7, disznóhus bőrrel 10, a nélkül 8, nyers fagyu 20, olvasztott 24, közönséges gyertya 30, fehér 34, száraz szalonna 30 és disznózsir 42 krtba kerülén.

1821-ben a más tárgyak árai így állottak: egy ló 28, egy hordó bor 47, egy ház 600, egy és fél köbölnyi szántóföld 200 frton adatott el.

1822-ben 31 lat ezüst 108 frt és 30 krba, 7 lat ezüst 24 frt 30 krba, 3 aranyos vállfűző — Wiste — 32, egy bundácska 32, egy szoknya, selyem kendővel és arany csipkével 15 frtba került.

A limitációknál a mint láttuk egy évben is fordultak elő ingadozások.

1823-ban a marhahús 6—7, a juhhus 5—6, a borjuhus 8—7, a disznóhus bőrrel 10—11, a nélkül 8—9, a nyers fagyu 19—21, az olvasztott 22—24, közönséges gyertya 28—30, fehér 34—36 és öntött 40—42 kr között váltakozott mindég bécsi értékben.

1830-ig csak legfeljebb $\frac{1}{2}$ 1 krral változtak a husneműek árai. 1830-ik évben a borjuhus 9, ökörhus 7, tehénhús 6, nyers fagyu 16, olvasztott 19, közönséges gyertya 23, fehér 26, öntött 29, disznóhus bőrrel 11, a nélkül 10, nyers szalonna 24, száraz 26, disznózsir 36 krra limitáltatott bécsi értékben.

1835-ben sem sokban különböztek az árak: a marhahús 8—9, borjuhus 9—10, juhhus 7—12, disznóhús bőrrel 11—12, a nélkül 10—11, száraz szalonna 30—36, nyers 27, nyers fagyu 22, olvasztott 25, közönséges gyertya 29, fehér 33, öntött 36, disznózsir 36 krban állapítottatott meg.

Még 1840-ben sem változtak az árak: a marhahús 8—9, borjuhús 9, a juhhus 7, a disznóhus bőrrel 10, a nélkül 9, száraz szalonna 30, nyers 27, közönséges gyertya 28, fehér 30, öntött 34, disznózsir 36 krra limitáltatott.

1845-ben is körülbelől ugyan azon árakban állapodott meg a XVI szepesi város kerülete: a marhahús 8—9, borjuhus 8, disznóhus bőrrel 12, a nélkül 11, száraz szalonna 30, nyers 27, nyers fagyu 20, olvasztott 23, közönséges gyertya 28, fehér 31, öntött 34, disznózsir 32 krba kerülén.

A többi árakhoz még pótolandó.

1828-ban egy köböl rozs 2 frt pengő pénzbe került.

1835-ben 1 font len 1 frt 30 kron adatott el.

1836-ban egy öt éves kancza 15 frtba került.

1846-ban a rozs 3 frt 50 krba került.

A szabadságharcz éveiben 1847–1848-ban az élelmi szerek megint drágultak, ugyanis 1 köből buza 20, rozs 18, árpa 14 és zab 7 frton járt.

A limitáció az 1871-ik évben hozott ipartörvénnyel, melyben az iparszabadság megengedettett, megszűnt.

Közli: WEBER SAMU.

Magyar főrangúak temetkezési szertartása a XVII-ik században.

I.

A temetési szertartásokban minden népnél a legsajátosabb emberi érzelmek és nemzeti vonások jutottak kifejezésre; de tán egynél sem jellemzőbbek azok, mint a magyarnál. Ez mint keleti nép felékesíti azt, nagy pompával viszi végbe; mint nyugati műveltségű, arisztokratiai fényt és társadalmi magas állását is feltünteti s életében gyakorolt külső befolyását a halálban is érvényesíti.

Mai temetkezéseink a régi századok formáit tartják nagyjában, de az idő és műveltség nagy változásaival. Kitűnik ez ennek és a két-három század előtti temetési ünnepélyek összehasonlításából.

A XVII-ik században a halott magas társadalmi állását, viselt polgári vagy katonai méltóságait, kitüntetéseit, rangját s családi egybeköttetéseit kiemelték a temetés rendezői.

Kitüntették gazdagságát, kincseit, ruháit, hatásköre s viselt állása jelvényeit, rokonságát, szolgálait és cselédségét. A ló és fegyver különösen előtérben állott.

Résztvettek a temetésben a legfőbb országnagyok, vármegyék, városok, a nemesség és alsóbb néposztály.

Az ünnepély vallásos részét képviselte a papság, szerzetes rendek, a kik kereszttel jelentek meg, s az egyházi szertartást fényes pompával végezték, prédikáltak, miséztek, szónokoltak, a tanuló deákság halotti verseket szavalt s összhangzatos vagy zsoltári éneket énekelt.

Nagy katonai halottak temetésén gyászba öltözött lovas vagy gyalog katonaság jelent meg, vasba öltöztetett lovagot osztottak be a kíséretbe, az ország veres zászlóját, a vezéri botot, a halott arany sarkantyúját, a pallost és strucztoallas sisakot, fegyvereit, a bársonyba vagy fekete tafotába öltöztetett

saját lovát sem feledték el s koporsója előtt vitték. dob és trombita volt a halotti zene.

A gyászolás színe a fekete. Fekete fátyollal volt borítva zászló, dob, trombita, gyászba öltöztek a vendégek, a koporsó gyászlepelletel volt földve, cselédség, katonaság gyászban.

Fátyollal bevont fehér és sárga égő szövétnekkel emelték az ünnep díszét, úri rendek vitték a koporsót tizen-huszan. Ezzel magukat és a halottat tisztelték meg.

Kik menjenek a koporsó előtt, mellett és után, meg volt határozva s a rend fentartására az úri rend vigyázott.

Gyöngéd figyelemmel voltak a keservekre, az özvegyre és árvákra. Előkelők vitték karjaikon, védték, segítették, vigasztalták.

Gyászba öltöztetett 10—12 koldus is volt jelen, részvétöket fejezve ki a halott iránt, a ki a szegények iránt könyörületes volt, s ezzel tanusították iránta hálájukat, s kifejezték, hogy benne a nyomorultak jótevőt vesztek el.

Az ünnepély e fénye és pompája illette a halottat. Övéi úgy mutatták fel őt a közönség előtt halálában, a minő volt életében, a kit most utoljára láttak amugy csak így is; láthatták, mekkora tér maradt halála által üresen, mennyit birtak és vesztek el benne mindnyájan. A hátramaradottak szeretetöket s fájdalmukat tanusították iránta, a miben emberi gyarlóságán kívül némi önvigasztalás is volt, hogy az, a kit oly áhítatosan s meghatóan gyászolnak kortársai, az ő családuk feje volt, nekik volt egy életen át gyámjok s oszlopuk, most halálában is dicsőségök.

E bevezetés után lássuk a jelölt század három hecses temetkezési emlékét.

II.

Az üdvözült Tekintetes és Nagyságos Magyar-Béli Bosnyák Tamás ő Nagysága testinek eltemettetésinek módja és rendi. Holt meg 1624. a. 19. Febr. Temették Nyitrán 4. Junii.

A gyászmenet rendje és sora (*Ordo et series processionis*).

1. Legelől menjenek az urak lovasi rendelt seregekben, kiket három seregben rendeljenek, mindenik seregben trombitások legyenek.

2. Ezeket kövessék az gyászban való trombitások és rézdobosok.

3. Ezek után az száz gyászban levő lovas, az fekete zászló, kik előtt legyen Spáczai Márton uram.

4. Az deákok az kereszttel, kik Suránytól mennek.

5. Az nyittrai csehek.

6. Az közrend. az kiknél szövétnekek lesznek.
7. Az városok követi.
8. Az vármegyék követi.
9. Az végbeliek követi.
10. Az urak követi.
11. Az főrend szövétnekekkel.
12. Az tizenkét koldus gyászban.
13. Az barátok, kántorok és az nyitrai káptalan.
14. Az urak szövétnekekkel és az pap urak.
15. Az veres aranyas zászlót vigye szerszámos lovon Nagy
Thamás uram, kire tigris bőrt adjanak.
16. Az aranyas sarkantyut Albert deák vigye.
17. Az pallost Móré István.
18. Az botot vesselei tisztartó Trombitás György.
19. Az strucz tollas vas sisakot Berdóczi Miklós uram.
20. Az öreg fa Eptaphiumot nyolcz persona viszi:
Mizkó János, Ormai Ferencz. az többit ők keressék fel.
21. Az vasban öltözött lovas szerszámosan.
22. Az aranyos gyász zászlót szőgyényi kapitány uram
Nagy János.
23. Bársonyba öltöztetett lovát viszi Mátyai János.
24. Ezután az fekete tafota gyér zászlót Krauczai János.
25. Az posztóba öltöztetett lovas Pernyeszi Miklós.
26. Az atyafiak.
27. Palatinus uram ő Nagysága.
28. Bosnyák István uram ő Nagysága.
29. Az testet viszik huszonnégyszemély persona: Borsiczky János,
Bandi János, etc. Az többit ők tudják.
30. Az asszony és az leány. Az asszonyt viszik Nyári
Lajos uram és Forgács László uram.
31. Veselényiné asszonyomat Hédervári István uram és
Baranyai Thamás uram.
32. Prinyiné asszonyomat Forgács István uram és Perényi
János uram.
33. Serény Pálné asszonyom mellett . . . . . nb.
34. Eszterház Dániel(né) és Pálné asszonyomék.
Ezek után gyászbeli asszonyok Frau czimmere.
35. Az fő asszonyok.
36. Az nemes asszonyok.
37. Két Frau czimmer és két fejer cseléd.
38. Az prédikáció alatt nyolcz fejer szövétneket tartnak
az test mellett Eszterház Ferencz, Forgács János, Pálfi Péter
és András, Majthényi György, Prónai Gábor, Bossány László.¹⁾

¹⁾ Két szó olvashatlan.

Memoriale. Kalocsai érsek urammal beszélni, hogy az kösség ne tóduljon. ő Nagysága vagy maga szolgáját rendelje, vagy mást Német Pál uramat egy néhány magával legyen az ajtónál.

III.

Méltóságos ghimesi gróf Forgách Miklós ur 1636-ban január 30-án Nagy-Szombathban tartandó temetési tiszteletének sora és rendje, a kinek halála Pozsonyban a mult 1635. év november hónap 14-én történt, e szerint volt.

(Ordo et Series Processionis Exequiarum Illustrissimi comitis domini Nicolai Forgach de Ghimes etc. celebrandarum Tirnaviae, 30-a Januarii a. 1636., cujus obitus Posonii 14-a Novembris anni praeteriti 1635. hoc modo.)

1. Az színes seregek, melyekben kívántatik, hogy trombitások legyenek.

2. Az fekete gyász sereg, kopjáson, lobogósan, melyben kívántatik zászló is hogy legyen, mely sereg eleiben egy főkapitán ember rendeltessék.

3. Az köz deákok kereszttel.

4. Az városi czéhek igü szüvétnekekkel.

5. Az közrend és szolgarend igü szüvétnekekkel.

6. Az városok követi szüvétnekekkel.

7. Az vármegyék követi szüvétnekekkel.

8. Az végbeli követ szüvétnekekkel.

9. Az urak követi szüvétnekekkel.

10. Nemes ifju rend szüvétnekekkel.

11. Tizenkét koldus gyászban, sárga viasz gyertyákkal.

12. Az barátok feszülettel, sárga viasz gyertyákkal.

13. Az cantorok.

14. Az káptalan urak sárga szüvétnekekkel.

15. Az uri rend sárga szüvétnekekkel.

16. Az pap urak sárga szüvétnekekkel.

17. Az maga uri zászlóját az Batik lovon viszi Ürményi István uram.

18. Az ország zászlóját Cornis lovon viszi Horváth László uram.

19. Az sarkantyut fekete posztóban viszi Gábor, az ur fő inasa.

20. Az pallost fekete posztóban Bán Sztaniszló.

21. Az botot fekete posztóban Fefer János.

22. Az tollas sisakot Kalmár István.

23. Az aranyos fa Epithaphiumát viszi nyolcz nemes személy.

24. Az vasban öltöztetett lovat Komjáthy György Fogaras nevű lovon, melynek kezében kívántatik az köves bot.
25. Gyászban öltöztetett 6 trombitás és egy réz dobos.
26. Az aranyas fekete örög gyász zászlót viszi Bossány Gábor uram.
27. Az bársony lovat viszi Ghimessy Pál, kire kívántatik négy aranyos czímer.
28. Az taffotta gyász zászlót Szép János.
29. Az posztós lovat Szakolczai Márton, mely lóra kívántatik öt aranyas czímer.
30. Az atyafiak.
31. Az urfi.
32. Az testet viszi 30 ember, nemes személy.
33. Hat urfi fejr czímeres szövétnekekkel az koporsó körül két felől.
34. Az test után az asszony ő Nagysága, viszi két úr karon fogva.
35. Éva kisasszonyt karon fogva viszi két úr.
36. Judith kisasszonyt karon fogva viszi két úr.
37. Marianka kisasszonyt hasonlóképen két úr.
38. Eszterka kisasszonyt viszi emberséges öreg legén ölben.
39. Zófika kisasszonyt azonképen.
40. Pongrácz Jeremiásné asszonyomat viszi két főember karon fogva.
41. Vizkelety Mihálynét azonképen.
42. Veselényiné kis asszonyt hasonlóképen.
43. Gyászba öltözött két pár leán asszony.
44. Ezek után az uri asszonyok és főrendű asszonyok.
45. Az alacson rendű asszonyok.
46. Közönségesen minden rendbeli népek.¹⁾

IV.

Tekintetes Fancsy Gáspár és György ur temetési ünnepélye 1692. május 18-án.

(Processus Funerialis Generosor. Dominorum Gaspari et Georgii Fanchy. Act. in anno 1692. die 18-a Maji.)

1. Egy része az deákoknak procedalljon az kereszttel. Utánok négy prédikátor.
2. Azok után az egész község menjen.
3. Azok után más rendbeli deákok kereszt nélkül.
4. Utánok több prédikátor uraimék.

¹⁾ Kivél magyarul így volt czimezve: »Az üdvözölt Tekintetes és Nagyságos Forgách Miklós urnak, kassai Generalis temetésének rendi, Nagy-Szombath városában 30 Januarii, A. 1636.«

5. Ezek után szövétnekes köznép, egyike egy test előtt mások más test előtt.

6. Azok után városok követei.

7. Az urak követei 2 szövétnekkal.

8. Nemes főrend 1 »

9. Az uri rend 3 »

10. Ezek után szerszámos lovak, egyiken leszen Bory János, másikon Okolicsányi László.

11. Ezek után gyász zászlók, egyiket Mátyás deák, másikat Komáromy.

12. Utánok menjenek czimeres lovak gyászban, egyiket viszi lovászok Miklós és János, másikat Gyuricza, András és Miklós. Babondaly reájok vigyáz.

13. Ezután pallosok, az egyiket viszi az Zsiga, másikat Raday Ferencz.

14. Botokat visznek, az egyiket Szentkereszty, másikat Baranyay Mátyás.

15. Czimeres zászlókat, az egyiket Tarczy György, másikat Virágh Gáspár.

16. Ezek után gyászban lévő atyafiak, ugymint Bossányi Miklós és Fánchy János.

Musik előtt Szmrecsányi Péter s Fanchy Pál.

17. Ezek után testeket visznek.

18. Testek körül négy-négy ifju legény szövétnekekkel.

Egyik körül Plathy, Horváthy, Mihók, Mathias Ukó.

Másik előtt Jancsy, Istók, Mihók, Visznely.

19. Két-két gyertyát, egyiket a koporsók előtt, másikat utánok. Egyik előtt — —

Másik előtt Tasy Ferencz.

20. Ezek után az megkeseredett özvegyek két-két főember által vezettetnek.

21. Ezután az gyászban levő szegin árva leánka, főember levén mellette.

22. Utána gyászban levő Tajasdi asszonyok főemberek által vezettetnek.

Utánok gyászban levő Frauczimmer.

23. Azok után főrenden való Nagyságos asszonyok és főnemes rend feleségeikkel, egy-egy becsületes főember menjen, páczákkal, hogy az gyászban levő asszonyokra ne szoruljon az nép.

24. Ezek után nagy rendbeli asszonyok.

25. Nemes és köz asszony emberek.

26. Ezek után az község.

Eddig terjed az igen becses három halotti szertartási kézirat, melyeket a Bossányiak levéltára tartott fenn az utókorra. Csoda és sajnos, hogy csak ennyit! E nemzetség egykorú a nemzet életével. Levelei az Árpád-házi királyoktól kezdve leszármaznak e század közepéig, s csak pár évtized előtt kerültek az Akadémia birtokába, a hol rendezve, feldolgozásra várnak. Történetünknek nagy kincse rejlik azokban, a mit avagy csak e pár régi emlék is igazol. Avagy a késő századi szertartás némely részlete, ősi fegyverzetöknek és kedvencz lovaiknak a halotti kíséretbe fölvétele nem épen az ős magyar-pogánykorból való-e, midőn nemzetünk még hódító korát élte s lova és fegyvere volt legdrágább birtoka. Én annak tartom.

A ki ezeket figyelemmel olvassa meg, lehetetlen élvezetet nem találni tanúságaiban. Mintha az elhunyt századokat szemei előtt elvonulni látná embereivel és szokásaival. Mily nagyságot és birt hatalmat fejeznek ki, mekkora jóllétről s fényes társadalmi állásról tanuskodnak a temetkezési pompa azon részletei, melyeket ez iratok egyenként elősorolnak! Midőn a kassai magyar generalis meghalt, megmozdult az egész vidék, egybesereglett a főnemesség, fénylett a hely a gazdag öltözetű főuraktól, százával volt felállítva daliás magyar lovas és gyalog sereg kopjásan, karddal s buzogánynyal fegyverkezve, magyar zászló s magyar vezénylet alatt! A világi és egyházi rend diszben, nagy tömegben jelent meg. A halottnak érdemrendei, udvari népe, barátai, a hivatalos és önként megjelenő sokaság alatt rengett a föld, s a gyász-pompa hirdette egy nagy magyarnak, egy ősi nemzetség hatalmas ivadékanak e földről elköltözését. Mily más idők voltak azok! Mennyire más a nemzetségek hatalma és befolyása! Minden ily nagy ember s magas állású férfi, mintha a király tisztviselője lett volna saját vidékén és tartományában. Mily általános, őszinte és meleg volt a részvét, s mennyi bensőség és való azok külső kifejezésében. Ma meg van fogyva számuk, meggyöngülve hatalmuk, s halványabb temetéseik színezete, s szertartásaik méretei sokkal szerényebbek. Ép ezért a XVII-ik századra okunk van büszkén tekinteni, s híven megőrizni kegyeletünket annak nagy emlékei iránt. Akkor még erőtől duzzadott nemzetünk élettestje, fejedelmi vagyonnak uraik voltak, kiknek nagyságában a nemzet hatalma tükröződött vissza. E nagyságoknak emlékét megőrizni s az utódokra hagyni hazafiúi kötelesség.

A—a.

VEGYES KÖZLÉSEK.

ADATOK A GERGELY-FÉLE NAPTÁR BEHOZATALÁHOZ MAGYARORSZÁGBAN.

Míg a Gergely-féle naptár a román országokban már 1582-ben minden nagyobb nehézség nélkül behozatott és gyorsan terjedt, addig a német birodalomban és II. Rudolf örökös tartományaiban meg Magyarországon, daczára, hogy ő maga az új naptár határozott híve volt és behozatalát buzgón óhajtotta, mégis akadályokba ütközött annak behozatala. Jóllehet a császár Alsó- és Felső-Ausztriában már 1583. okt. 11-ét rendelte el az új naptár behozatalául, az udv. kamara csak 1584. jan. 7/17-ét jelölte ki császári parancs következtében az új számítás kezdő napjául.

Magyarországon ugyancsak a fent említett napon kellett volna kezdődnie az új számításnak. Ernő főherczeg 1584. jan. 6-án intézett rendeletet az új naptár behozatala ügyében a pozsonyi és szepesi kamarákhoz, a melyeknek azután alantas közegeiket az új számítás elfogadására kellett volna utasítaniok. Mivelhogy azonban a rendelet keltét közvetlenül követő nap: vagyis a régi naptár szerint jan. 7-e lett volna az új naptár jan. 17-e, ez a rendelet nem volt keresztülvihető. A főherczeg ez intézkedést a császár és király meghagyásából tette, a ki szerette volna, hogy már 1584. elején mindenütt az új naptárt használják. A fizetések, provisiók, kamatok és egyéb pénzbeli kötelezettségekből tíz napra eső részletet le kellett vonni, hogy a pénzügyi kezelés is az új intézkedéssel összhangba jőjjön. A szepesi kamara 1584. jan. 20-án kelt feleletében tudatta, hogy az új számítást Gyertyaszentelő Boldog Asszony napján (febr. 2. festum Purificationis B. M. V. állandó ünnep) kezdi meg. Együttal kérte a főherczeget, hogy az új naptárból 30 példányt küldessen s a városok és megyékhez nyílt rendelet intéztessék az új naptár kötelező elfogadása ügyében. A főherczeg 1584. febr. 8. értesítette a kamarát, hogy a kért jobb új naptárt elküldette s egyszersmind kilátásba helyezte, hogy a javaslatba hozott nyílt parancsokat majd megküldeti.

I. 1584. jan. 6.

Ernestus.

Cum sacratissima regiaque maiestas, dominus ac frater nobis observandissimus calendarium vetus iam certis ac gravibus de causis habitaque matura ac sufficienti superinde deliberatione decem subtractis diebus correctum passim in cunctis suis regnis ac ditionibus publicari ac sub ingressum huius anni 84. ubivis et ab omnibus acceptari atque in posterum observari benigne decreverit, hoc quidem modo, ut annus praesens 84. iuxta calendarium vetus quidem inchoetur, post festum vero Trium regum, quod est immobile ac in sextum huius mensis diem incidit, statim decima septima, hoc est dies s. Antonii ponatur ac numeretur, mensesque totius anni consequentes secundum usitata ac statuta sua festa, ferias ac dies profestos iuxta correctionem in novo calendario huius anni 84. contentam inviolabiliter ab universis observentur. Quapropter antifatae suae caesareae regiaeque maiestatis nomine vobis benigne praecipimus, ut clementi suae maiestatis voluntati vos demisse obtemperantes calendarium istud modo praemisso non solum ipsimet observetis, verum etiam apud officiales a camera vestra dependentes, quin idem faciant officiatis, secusque haud fieri pro parte vestra elaboretis. Porro cum haec suae caesareae et regiae maiestatis resolutio nunc primum, quo huius novi calendarii usus institui debet, huc relata sit, ideoque citius ad vos perscribi nequiverit, benigne vobis mandamus, ut statim et quamprimum has nostras acceperitis literas, hoc novo calendario utamini, dictis etiam officialibus a camera vestra uti praemissum dependentibus iniungatis, ut ea omnia, quae a sexta huius iuxta calendarium vetus usque ad eam diem, qua huius suae maiestatis resolutionis certiores redditi, in administrationibus sibi commissis tractarunt, ad normam et institutum huius novi calendarii redigant. Quod ad supputationes salariorum, provisionum, pensionum, censuum et alias id genus erogationes spectat, benigne volumus, ut ea quidem iuxta memoratum calendarium novum supputentur, portio vero pro diebus illis decem ex veteri calendario expunctis cuivis creditorum detrahatur atque in eiusmodi supputationibus haec vel similia verba ponantur: cum n. de debito suo salario aut a die n. iuxta calendarium vetus usque ad diem n. calendarii novi rationes subductas esse, quia autem ex veteri dies X expuncti, quorum portio n. summam efficit, eam inde detractam esse atque inde talem summam remanere. Quae omnia vos non solum ipsis officialibus, verum etiam rationum magistris ita significabitis, satis fiat.

Viennae, sexta die Januarii, anno domini octuagesimo quarto.

Ad cameram Hungaricam. In simili ad cameram Scepusiensem.

(Eredeti fogalmazata a cs. és kir. közös. pénzügyministerium levéltárában, Hungarica.)

II. 1584. jan. 20.

Serenissime princeps domine domine nobis clementissime.

Fidelitatis servitutisque nostrae demissae in gratiam serenitatis vestrae humillimam subiectionem.

Juxta benignum serenitatis vestrae mandatum die sexta Januarii editum curabimus diligenter, ut calendarium novum ab hac camera et eius officialibus omnibus ubique observetur, eiusque initium faciemus ad diem Jovis proxime venturum, in quem iuxta correctum calendarium festum immobile Purificationis beatissimae virginis Mariae incidet. Sed quia novis calendariis destituimur, sine illis autem usus illorum recipi non potest, serenitatem vestram demisse oramus, dignetur clementer ad triginta exemplaria correcti eiusmodi calendarii nobis transmitti iubere. Cumque haec et reliquae civitates, similiter etiam comitatus harum partium vetus adhuc sequantur kalendarium, ideoque in observatione dierum festorum magna appareat diversitas. Dignabitur benigne serenitas vestra cum ad alios ordines, tum ad hanc quoque civitatem benignum superinde mandatum edi iubere, ut sic idem sit vetus et idem unusque in observandis festis consensus.

Deus conservet serenitatem vestram quam diutissime incolumem ac felicem.

Cassoviae die vigesima Januarii, anno domini etc. LXXXIV.

Serenitatis vestrae humillimi servitores:

Alexius Thurzo, F. Nagvaty, Melchior Schubart.

Kivül: Serenissimo principi et domino domino Ernesto archiduci Austriae, duci Burgundiae, comiti Tirolis etc. domino nobis clementissimo.

(Eredeti fogalmazata a cs. és kir. közös pénzügyministerium levéltárában, Hungarica.)

III. 1584. febr. 8.

Ernestus.

Ea, quae de usu novi calendarii 20. nuper elapsi mensis Januarii per scriptiones accepimus et intelleximus, vobisque ad petitionem vestram triginta exemplaria eiuscemodi novi calendarii hinc transmittimus. Quod ad civitates et comitatus illarum partium attinet, iis brevi per patentia mandata iniungetur, quatenus et ipsi huic calendario novo se se accomodent. Id quod vobis simul significandum duximus.

Viennae, octava die Februarii, anno LXXXIV.

Ad cameram Scepusiensem.

(Eredeti fogalmazata a cs. és kir. közös pénzügyministerium levéltárában, Hungarica.)

Közli: DR. HOFFMAN VIKTOR.

RUDOLF LEVELE A SZÁSZOKHOZ.

Prága, 1600. nov. 4.

Rudolphus secundus divina favente clementia electus Romanorum imperator semper augustus etc.

Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Posteaquam in nostram potestatem rediisse Transsilvaniam intelleximus, nihil nobis prius duximus, quam ut vos, qui et origine et lingua et (quod caput est) avita animi integritate Germani nostrum scilicet genus estis, imprimis animaremus. Quam enim antehac et quidem proxime in ista rerum conversione fidei nobis probandae studium ostenderitis, a consiliariis ac ministris nostris, quos istas in partes misimus et ab aliis edocti simus. Placet nobis insignis et praeclara illa, quam erga nos geritis, voluntas et qua salutem vestram curatis sollicitudo. Ut itaque progeneralis et consiliarii nostri singularem in omnibus vestri rationem habeant, serio ipsis commisimus, iniungimus hocque agimus, ne vos, qua nobis devoti estis fidei, poeniteat nequaquam dubitando, quin nostri perpetuo in posterum permansuri vosque ita gesturi sitis, ut gratiam nostram, qua vos complectimur, magis magisque mereamini. Datum in arce nostra regia Pragae die quarta mensis Novembris anno 1600., regnorum Romani vigesimo sexto, Hungarici vigesimo nono, Bohemici vero itidem vigesimo sexto.

Rudolphus.

Ad mandatum sacrae caesareae
maiestatis proprium.

Johannes Barucius, m. p.

(A nagyszombati Bruckenthal-muzeum *Rosenfeld*-féle oklevél másolatai közt.)

SZÉKELY MIHÁLY LEVELE,

*melylyel Basta rendeletét¹⁾ az erdélyi ügyeket illetőleg Lichtenstein
Károly főudvarmesternek megküldi.*

Wohlgeborner Herr, mein insonders genediger Herr. Eur Genaden wünsch ich von Gott dem allmächtigen ein seligen Tag neben Erbietung meiner treu gehorsamen schuldigen Diensth jederzeit bevor.

Hiemit schickh ich Eur Genaden die Instruction, so mir der Herr Basta in den siebenbürgischen Sachen geben hat, das ich Ihr Röm. Kays. Majestät solle yberbracht haben. Das Gefertigte hab ich bei Henden, so schicke ich Eur Genaden hiemit

---

¹⁾ *Egykorú szélirat*: Bastas Instruction lautet de dato Alba Giulia alle 17, die Novembre 1600.

noch ein kleines Verzeichniss, dass ich aus des Cornis Gaspar eignen Handtschrifft transferiert hab. Nicht darumen vermeld ichs, dass ich weder Ihr Röm. Kays. Majestät noch derselben hoch-
 leblich gehaimben Rätten Ihr Gnaden Rat Mass oder Ordnung
 geben wolthe, aber mit dem langen differiren geschieht wol interim
 Unverhofens, so kann man weder denen, die auf Ihr Majestät
 Seiten treu, aufrecht und erbar sein, noch dem Herrn Basta, oder
 mir die Schuld nicht zugeaigneth werden. Das sehe ich, dass
 die uns zuwider sein, die feyern nicht. dass ich mich selbsth
 gehorsamblichen bei meinem gnedigen Herrn nicht erzaige, wie
 ich mich dann mehr als schuldig erkenne, ist die Ursach, dass
 ich mich nicht woll empfinde bin Ihnen werth, denselben über-
 zukommen. Thue mich Eur Gnaden in derselben gnedigen
 Patrocinium gehorsamlich mit treuem Herzen befehlen Eur Gnaden

treuer gehorsamer Diener

Michael Zekell, m. p.

Kivül: Röm. Kays. Majestät gehaimben Ratt, Obristen Hofneyster
 und Obristen Kammer Ambstverwalter Herrn Herrn Karl Herrn von
 Lichtenstein auf Nickhlspurgh, meinem insonders gnedigen Herrn.

(Orig. Hofkriegsrath. Expediert 1600. Jenner nro. 64. A nagyszombi
 Bruckenthal-múzeum *Rosenfeld-féle oklevélmásolatai* között.)

Melléklet: Kornis Gáspár levele egykorú fordításban:

Aus Oberungarn instimuliren die Siebenbürger mit derglei-
 chen Reden: Euch Siebenbürger soll Oberungarn zu einem Exem-
 pl sein, daran Euch stossen und spiegeln sollt, was massen durch die
 Teutschen das ganz Oberungarn verödh, verderbth sey worden.
 Seht woll auf, dass Euer Landt auch also nicht verödh, ver-
 derbth und verwiesth werde.

Vor disen wenig Tagen ist das auch vrygeloffen, dass von
 einem ansehnlichen Mann, der geheerth ist worden von villen
 erhlichen Leutten, das auch zu bezeugen um heernen (?) Schaut
 woll auf, sofern der Römisch Kheyser wieder den Tyrckhen den
 Sigh haben wirdt, so wollen Ihr Kays. Majestät über die Khetzer,
 diselben in Ungarn und Siebenbürgen zu vertylgen, dass also woll
 aufzumerkhen; es seh ein Jecklicher auf seine Schantz derhalben,
 dieweil die Siebenbürger ein solchene Ratt geben haben, dadurch
 sie schwierig gemacht werden, ist nicht allein mein Ratt, sondern
 mein gehorsambist Bitt durch Gottes Willen, dass Ihr Röm. K.
 Majestät nicht säumen deren geliebten Brudern Ertzhertzog Maximi-
 lian, Ihr fürstl. Durchlaucht hereinzuschicken auf dass ehist Ihr
 fürstl. Durchl. . . . . khein wenig Volk mit sich der Zeit
 hereinbringen haben, doch Ihr fürstl. Durchl. die Oberungarischen
 Volk dazu des Herrn Bathori, Dobo, Rakoczy, so sein wir auch,
 die wir alle Ihr f. Durchl. entgegen wollen, Ihr f. Durchl. wollen

sich kleine Gefar besorgen. Ich hab dermassen alle Sachen gericht, und noch immerfort richten mit dem Herrn Basta und mit denen andern, die Ihr Majestät aufrecht, treu sein, nur dass umb Gots Willen Ihr fürstl. Durchl. sich nicht saumen.

Cornis Gaspar.

NB. Mein Ratt ist aber, dass Ihr fürstl. Durchl. auf das Wenigist 2000 hineinziehen, weder mer, noch weniger, und dieselben nur bis auf die Siebenbürgisch Granitzen nemen. allda sie mit guetter Ordnung und Regementh verlossen biss auf weittern Bescheidt voraus, derweyll die Siculi werden uns zum Besten sein, dann sovill Kriegsvolkh hinein zu führen ohne erschreckliche grossmechtige Schaden wirdts nicht abgeen, damit wirdt man die Landtleyth nicht zu der Lieb und Affection bekhummen, sondern vylmehr exacerbieren, des man Alles mit guettem möglicher khumen, das Ime finer nicht besser wünschen khindte.

Michaell Zekell, m. p.

(A nagyszebeni Bruckenthal-múzeum *Rosenfeld*-féle oklevélmásolatai között.)

Közli: VERESS ENDRE.

AZ ELLENREFORMATIO TÖRTÉNETÉHEZ.

1677. okt. 6. Felkaváros hatósága az emberbarátok figyelmébe ajánlja volt papját, Seltenreich Józsefet, kit a szepesvári egyh. törvényszék 1674. apr. 30., mint lázadót, hivatala s vagyona elvesztésére ítelt.

Wir Richter vnd Raht sampt einer gantzen Christlichen Gemeine des Königlichen Marckts Völkau in Ober-Kreisz Zipsz ausz denen Dreizehen Städten in Ober-Ungarn unter der Kron Polen liegend etc. entbitten allen vnd Jeden, wesz Standes Ampts, Ehr vnd würden die sein mögen, denen dieses unser wahrhaftig Zeugnüß vorkompt, unsere willige Dienste anvor. Thun herbei kund und zu wissen Jedermänniglich sonderlich denen es daran gelegen, dasz gegenwertiger Brieff Zeiger der Ehrwürdige und wohlgelehrte Herr Josephus *Seltenreich*, unser Treufleissig-gewesener Herr Prediger und wachtsamer Seelen-Sorger, Benebensz andern Herrn Geistlichen, ausz denen Dreizehen Städten, den 30-ten April im 1674. Jahr vor das Commissional-Gericht (so eines Theils, durch Ihre Römische Kayserliche Maiestät, Andern Theils durch Ihre Fürstl. Durchlauchtigkeit, H. H. Stanislaum Heraclium Lubomirski, unsern allergnädigsten Herrn etc. denen Herren Commissariis und Abgesandten Zuhalten anbefohlen) nach *Kirchdrauff* citiert und vor einen Rebellanten und Auffrührer angeklaget, bald den dritten Tag darauff, als den andern May sampt andern Geistli-

ohen Mittbrüdern (ohnangesehen Er, zusamt ihnen, keiner Rebellion überwiesen) gantz unschuldig seines Priesterlichen Amptes entsetzet, dazu alle seine Gütter zur Confiscation, die Person aber zur Proscription verurtheilet worden sey. Welcher Sententz damals auffgehoben worden, mit dem Bedinge, wofern Beklagte dem gestelten und vorgelegten Revers sich unterschreiben würden. Wenn aber wegen einiger darinnen stehenden harten Worten, welche zubillichen das Gewissen nicht leiden wollte, die Überantwortung des gedachten Revers nachbleiben müssen; also ist hernach die scharffe Execution das gefälten Urtheils den 24. Junii erfolgt und also auch obervähnter unser Liebewesener Herr Prediger, seiner Güter auff ernsten und harten Befehl unserer hohen Obrigkeit Benommen und Er selbst aus dem Prediger Hauss und Lande entlassen und ins Elend verjaget worden, ungeacht man vielfältig durch demüthige Supplication solch kläglich Beginnen zu hindern gesucht hat. Wie herzscherzlich nun dieses unsz armen Zuhörern, alsz verlassenen Schäflein vorfelt und wie schwere es Zuertragen ist; können wir nicht ohne heisse Tränen erklären, weil es aber ungehindert Bleiben musz, Befehlen und klagen wir es dem lieben Gott, in — und mit unsern Buszfertig — und andachtigen Seuftzen und Bitten umb Geduld und Beständigkeit des Glaubens. Unsere schuldige Pflicht und Liebe gegen unsern gewesenen Herrn *Beichtvater* und trewen Seelen-Hirt erfordert es aber demselben nicht allein Liebes und guttes zugönnen und herzlich züwünschen, sondern auch seines wohlverhaltens halber ein redliches Zeugniß zu geben, wie wir denn hirmit mit Gott und guttem Gewissen höchsttheuerlich Bezeugen, dass derselbe anfangs erwähnte Ehrwürdige und vorachtbare H. Josephus *Seltenreich* sein hochwichtiges Ampt Eilffthalb Jahr über Bey unserer Kirchen und Gemein trew und auffs fleissigste verrichtet und bestellet, die Reine Lehr nach Gottes Wort, der unveränderten Augstburgischen Confession gemäss, recht erbaulich geprediget, und sich im Leben und Wandel allen seinen Beicht- und Kirchen-Kindern zum Lebendigen Fürbild gestellet hat. Alsonderlich aber hat Er sich in nacherfolgten seinem wehrendem Exilio, welches Er bey vierdehalb Jahr in der Stille mit grosser Geduld Bey unsz und anderswo zugebracht, dermassen verhalten, dass Er Uns, so oft es die Gelegenheit hat geben, nach Möglichkeit mit nothwendigen Vermahnungen, zur Glaubens-Standhaftigkeit, kräftigen Trössungen, gegenwertiges Unglück mit Geduld zuvertragen etc. dermassen beygewohnet, dass wir Ihn noch länger Bey und neben Uns gerne haben wollten, wenn Er nur nicht wegen täglich wachsender, feindseliger Verfolgung und nachgestellter Leibes- und Lebens-Gefahr entlich doch hat gäntzlich weichen, und also unverdienter Weise, umb des Namens JESU willen nebensz seinen

unschuldig verurtheilten Mitbrüdern solch Elend Bauen muss. Damit nun gegenwertiger Briefzeiger, auch von der Christlichen Leser nicht Trost und Hülffosz abziehen möge, gelanget unser dienstfreundlich ersuchen und bitten, demselben mit Rath und That aus Christlichen Condolentz und mitleiden bey zu springen, sowohl seiner Standhaftigkeit, als auch seines Wohlverhaltens und Gottwohlgefällig geführten Lebens halben Ihme beförderlich zu seyn. Solche Wohl und Gutthätigkeit wird H. Briefzeiger nicht allein mit seinem demüthigem Gebete bedienen, sondern vielmehr Gott der Herr, welcher einen Trunck Wassers nicht will unbelohnet lassen, denen Christlichen Wohlthätern tausentfältig ergänzen und Sie vor dergleichen erbärmlichen Trauerfällen gnädigst Beschützen, welches wir von Hertzengrunde wünschen. Zu mehreren Glauben dessen, haben wir solch Unser wahres Zeugnüss mit unserem Glaubwürdigen Gemeinen Insigell Bekräftiget und willfährig herausgegeben. Geschehen in *Fölckan* den 6. Octobris im Jahr Christi 1677.

Az iratot bevezetöképen: »Wir leiden Verfolgung, aber wir werden nicht verlassen. 2. Cor. 4, 9.« És: »So Gott wird mit mir seyn und mich behütten auff dem Wege, den ich reise, und Brod zu essen geben, und Kleider anzuzihen und mich mit frieden wieder heim bringen, so soll der HERR mein Gott seye. Gen. 28, 20.«

Másolata rámában a felkai Táttra-muzeumban.

Közli: MARKI SÁNDOR.

HELY-, NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

- A**bauj vármegye 121.
 Abner és Amara 221.
 Actio curiosa 309—354.
 Adalékok a közös pénzügyi levéltárakból 565—568., az oláh vajdák, oláh és orosz kenézek vagy soltészok és szabadosok intézményéhez hazánkban 51—81.
 Adománylevele Lajos királynak Paksy János részére 573., II. Ferdinándnak Daróczy István részére 574. 575.
 Alagi Menyhért, zempléni főispán 480.
 Alattyáni Pál 476.
 Albert király 377., nádori albiró 6.
 Aldoholy család 598.
 Ali bég 100., pasa levele Apafy Mihály fejedelemhez 383.
 Állandó lovasság 48.
 Allia Mária, Kemény Simon felesége 509.
 Almási család 622.
 Alsófehér megye 623
 Alsó-Redmecz 121.
 Alsó-vizniczei kenézlevél 58.
 Altenberger család 622.
 Alvincz 623.
 Amadé, nádor 11. 12. 13.
 Amade István 447.
 Ambrovich család 622.
 Amuráth szultán 424.
 Anatolia ország 500.
 Anda Ferencz postatiszt Munkács várában 76.
 András, szicíliai király 17. 18. 20. 21. 22. 24. 25. 26.
 Anglia 147. 441, önkéntesek Budavár ostrománál 135.
 Angória 500.
 Angyalos család 599.
 Antalóczy család szabadoslevele 74
- Apafi család 622., György követ 433. 434. 435., Mihály fejedelem 508. 512. 513. 514. 515. 521., adománylevele 513., udvartartása 557—563.
 Apahida 163.
 Apor nádor 14.
 Argirus 226
 Arkos falu 598.
 Arles város követei 22.
 Arnold nádor 6., kalocsai püspökségben cz. kanonok 16., apti püspök 26.
 Augustinus Mitis 366.
 Austria 369.
 Avignon város 21.
 Aymenich bibornok 17. 18. 22.
- B**abilonia 503.
 Babindey András 129.
 Bagomér 689.
 Bajorok 145.
 Balásfy Tamás, szepesi prépost 447.
 Balassa Andor 371., Balassa család 622., Imre 624. 627., János 727., Menyhért 727.
 Balassy Péter 133.
 Balaton 292.
 Gelsei Balingh János, munkácsi kapitány 64. 66. 67., kenézlevele Preszló adományozásáról 68., Ramocsa adományozásáról 70. 77.
 Bálintit br. 6. 25.
 Beéri Balogh Ádám végrendelete 374—376.
 Balogh család 622. 626.
 Balogh vára 44.
 Bán Szaniszló 741.
 Bánházi István 703. 705.
 Bánk nádor 4.
 Bánócz 107.
 Bányavidék 40.

- Baranyai András 129., Mátyás 743.
 Barcsaiak levéltára 621—630, család
 621., Ákos, lugosi főbán 366. 488.,
 fejedelem 509 510., Borbála 623
 624., Gáspár 626., Gergely 621.,
 István 622., János 621., Mihály
 621. 629., Sándor 623., Zsigmond
 624.
 Bark Lőrincz 129.
 Barklay Sándor 359, Colonellus 360.
 Bars megye 133.
 Barta Boldizsár 535.
 Basleus alnádor 14
 Báthory 223., Kristóf 626, Zsófia
 381.
 Batykó Fülöp és László 77.
 Battyány 316,
 Baucz Miklós boroszlói kanonok 20.
 Bazin 451.
 Bebek 42.
 Bécs 82. 111. 132. 134. 253 258.
 290. 303 305. 426. 447. 451. 578.
 628.
 Begányi Ferencz 470.
 Békés vármegye 686.
 Beky Gáspár 129.
 Bekyr passa 501.
 Bél vidéke 686.
 Belasise kapitány 141.
 Belényes falú 623. 686.
 Belga tartományok 423.
 Belgrádi ütközetről 1717-ben 191.
 Belső-Szolnok 682 697.
 Belus nádor 2. 3.
 Benedek nádor 3. 9., XII. pápa. 23
 Beniczky Márton levele Rákóczy
 Györgyhez 131.
 Bercsényi gr. czímer 216., házassága,
 történeti ének 1695-ből 194,
 Miklós gr 194. 223 224. 228. 230.
 231. 239. 240.—244. 248 249. 254.
 255. 265. 274. 275. 290. 291. 295
 296., László gr. 224. 255. Zsuzsika
 224. 255.
 Bereg 59. 61.
 Beren vára 131.
 Berettyó 687.
 Bertrand de Baucio 21. Raybaudi 26.
 Bertoldus Builgari 25.
 Berzeviczy András 454 462.
 Bésán család 622.
 Beszkid 54.
 Besztercze 463. 513.
 Beszterczei uradalom 728.
 Betlen Ferencz 361 371., Gábor
 471. 574. 578. 623., István 89. 93.
 95. 97. 101. 104. 105. 483., levele
 Rákóczy Zsigmondhoz 459., János,
 Apafi cancellárja 513., Péter 90. 93.
 Bihar 311. 681. 689. 697.
 Bil Szaniszló és Bálint, 119.
 Birilla 492.
 Bisterfeldius 357. 360.
 Bisztra 63.
 Bobaly János Vuznicza egyik ura 56.
 Bocskai István 102. 119 223 597.
 Bodok falu 598.
 Bodor, ítélőmester 8
 Bodor Benedek 717. 722.
 Bodrogh 292.
 Bogáthi család 622
 Boldvay Márton 535.
 Bolesláv 20.
 Borbély Demjén 387. István (keresz-
 túri diószegi) könyve az orvos-
 ságokról és a betegségek gyógyí-
 tásáról. 385—420., Mihály (gönczi)
 385.
 Bordézsmá 78.
 Bornemisza Anna 513 520. 576.,
 cigány vajdája 576., Mihály 456.,
 Miklós 656., Pál 85.
 Boros-Jenő 697.
 Borsi falú 113. 118.
 Borsitzky János 740.
 Borsod vmegye 121., alispánjai a
 XIII. századtól napjainkig 179.
 Bosna 445.
 Bosnyák István 740., Tamás, magyar-
 béli, temetése 739.
 Bossányi Gábor 742, Miklós 658.
 743
 Botó nádor 4.
 Boyne melletti csata 141.
 Böszörmény, 113.
 Böszörményi István 627.
 Brandenburgi Katalin kötelezvénye
 421., levele az anyaszultánához
 423., a kaimekamhoz 424.
 Branyiszközi hegy 303.
 Brassó 500. 503.
 Brum (Brünn) 499.
 Brunócz 213. 232. 245 302.
 Brzezán 203.
 Buda 82. 97. 99. 103. 136. 138. 377.
 445. 478. 483. 485. 496. 497 507.,
 1686. évi ostrománál jelen volt
 angol önkéntesek 135. adalékok
 helyrajzához 377.
 Budai Mihály 163.
 Bugyovicz 133.
 Bukabércz 59.

Bukarest 502. 519.
 Bukóczi kenézlevél 63.
 Bukovinkai kenézlevél 61.
 Bundás Péter, János. 69.
 Burbone Berengár 21.
 Burke 141.
 Buzás-Bucsárd 497.
Cachimacha 426—428. 439. 433.
 De Cabanis Róbert 25.
 Cambono 19.
 Caraffa bibornok 579. 580., levele
 Chigihez 585—588. 590—592.
 Casper Bul 361.
 Cassius János 366.
 De Cathanis Philippina 25.
 Catharina, moldvai hercegnő 367.
 Cenet, 477.
 Chenek, brandenburgi herceg 138.
 Cherepuich cs. 622.
 Chernel György 93, levele R.
 Györgyhöz 473. 476. 665.
 Chigi bibornok 581., államtitkár
 Caraffa bibornok-nuntiusához 583.
 585. 589. 592.
 Chotzim vára Bessarábiában 207.
 Churchill Arabella 139.
 Cicci de Guinserma 25.
 Clemens Jakab esperes 730.
 Cleopatra 221.
 Cosmedin bibornok 17
 Crispus 221.
 Croy herceg 138. 357. 371.
 Csák Máté, nádor 10 11. 13., Péter
 nádor 10. 12.
 Csáklya falu 6. 24.
 Csáky gr. czimer 216., Krisztina
 grófnő 199. 207. 215. 216. 271.
 279 288. 296. 297. 301. 302 304.
 305. 319., István gr. országbíró
 199. 304.
 Csanád család 622.
 Csanád esztergomi érsek 17.
 Cseh Péter erdélyi vajda 377.
 Cseh vára 685, 689 697.
 Csejthei uradalom 727.
 Csépán nádor 4.
 Cserei Mihály 724.
 Csetnek vára 43.
 Csicsvai vár 663.
 Csiki vashámor költségvetése 724.
 725.
 Csulai János 624.
 Czegléd István, ref. lelkész. 532.,
 Czehlevelek az Eszterházyak pápai
 levéltárából 631—655.

Czétény 292.
 Czibar Mihály 56.
Daczó János 597.
 Dalnoki János 164
 Dampierre hadai 452.
 Danczka 359 360. 496.
 Danilovics András 57.
 Darócz 250.
 Daróczy Ferencz 116., István 574.
 575.
 Deák Farkas 141. 147.
 Debreczen 311. 320. 663.
 Debreczen város 1664. évi történe-
 tének egykoru verses leírása
 535—543., »Debreczeni Krónika«
 535., Debreczeniek 104.
 Debreczeni Tamás, Rákóczy György
 jószágigazgatója (Királydaróczy)
 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78.
 Deés 719.
 Demjén Ferencz postamester 709.
 Demosthenes 221.
 Dénes nádor 2. 3. 6 8. 9. 10.,
 minorita testvér 19.
 Denkoczki patak 52.
 Derecske falu 97.
 Dersffy István 727
 Déva 94.
 Diósgyőr 44. 127, uradalom 728.
 Diószegi Borbély István 385.
 Dobó 223., Ferencz 112.
 Dobozy István, debreczeni főbíró
 535.
 Dóczy Ferencz 112. 115.
 Dománd 510.
 Domonkos István. nádor 8.
 Donevalle 142.
 Drasdius Jakab 372.
 Draskovich Miklós, gróf országbíró
 199. 263., Pál, gr. 273.
 Dráva folyó 292.
 Dreyling Henrik 435.
 Drinápoly 203. 207. 485. 490.
 Drugeth gr.-család (Homonnai)
 199. 223., Bálint gr. 223. 224
 227., György 224., Krisztina 224.,
 Zsigmond 224.
 Duna 92. 99. 104. 134. 145. 146.
 257. 261. 296. 374. 465. 492.
 Duránd 735.
Ebeni Zsigmond 104.
 Ecsed vára 90.
 Eger 45. 119. 138. 376. 468. 506.,
 Élelmi szerekrol a végvárakban 40.

Eleonora császárnő 199.
 Ellenreformáció történetéhez 750—752.
 Eör-Darma 201.
 Eötvös István 129.
 Eperjes 111
 Erdély 29. 39. 82. 90. 91. 94. 113. 361. 363. 367. 421. 427. 431. 432. 435. 439. 443. 489. 516. 681. 682. 691. Tizedek 30. 38.
 Erdő Bénye 467. 468. 665.
 Erdődy Margit gr. 273. 306., Juliánka 273. 304., Sándor gróf kamaraelnök 199. 319.
 Erdővidék 597.
 Erzerum 492.
 Erzsébet magyar királyné 16. 17. 18. 23. 24. 27.
 Esketés a török huzavonájáról Kraszna- és Közép-Szolnok vármegyékben (1683) 697—701.
 Eszterházy Ágnes gr. 256., Antal gr. 274. 285. 304., Miklós (Galan-tai) és Dersffy Orsolya (Szerdahelyi) 51. 53. 54. 61. 62. 63. 64. 425., kenézlevelők a viziczkaikénészség adományozása tárgyában 51., a vuzniczairól 56., a kor-napatakiról 57., az ujbisztrairól 62., a szolocsinairól 64.
 Esztergom 699., érseke 23.
 Európa 495.
 Ezsau nádor 3.

Fáncsy Gáspár és György temetési ünnepélye 742., Pál 743.
 Fanzal nádor 2.
 Faragó András 701.
 Farkas Nádor 2.
 Fáttra 226.
 Fefer János 741.
 Fehér tenger 501.
 Fekete Lukács 129.
 Fekete tenger 501.
 Felka 734.
 Felső-Ausztria 132.
 Felsőbánya 40.
 Felső-Rosztoka 71.
 Felső-Vadász 476.
 Fenessy György püspök 200, 236.
 Fényes István 535.
 Ferdinánd II. 478., III. 355. 438. 439, gréczi talléra 721., védlevele 425.
 Ferencz krétai érsek 27.

Ferenczffy Lőrincz 426. 479. 575.
 Fertő tó 292.
 Festetich Krisztina 375. 376.
 Fila, nádorhelyettes 5.
 Filczán patak 53.
 Fisemenn 134.
 Fitz James 138. 142.
 Fogaras vára 511,
 De'Fontain ezredes 137
 Forbes Arthur ezredes 140.
 Forgách Imre 728, Juliánna 313. László 740., Miklós gr. 133. temetésének rendje 741., Simon gr. 200, 243 244. 256 290. 293. 297., Zsigmond levele Rákóczy György-höz 126. Zsigmond gr. a Rákóczyak osztályáról 127., kassai kapitány levele Rákóczy György és Ferencz-hez 106, levele Rákóczy György-hez a törökkeli békekötés publikálása tárgyában 107., a családi osztály tárgyában 114.
 Fortanerus 17.
 Fotos falu 600
 Franciaország 364. 582.
 Frankenfurt 291.
 Frigyes V. 140.
 Füleki vár 44 469.
 Fűzy István 113.

Gábor atya 143.
 Gács 320.
 Gajdán Mihály 70.
 Gál Márton 237.
 Galgóc vára 293.
 Galhard, titeli prépost 20. 22. 23.
 Gallok 440.
 Garam folyó 292.
 Gardóczy Péter 378.
 »Gaude uram« szereplő az »Actio curiosa«-ban 317. stb.
 Gávai Péter 709.
 Georg András levele Rákóczy Zsigmondhoz 469.
 Geötsi Pál levele Rákóczy György-hez 359. 361.
 Gerczel falu 112.
 Gerencsér 476.
 Gerendi Márton 90.
 Gergely, alnádor 10., császnai prépost 19. 24.
 Gergely-féle naptár behozatalához Magyarországon 745—747.
 Gerson nádor 2.
 Gerváz fia Péter kanonok 20.
 Gesztöly falu 129.

Gévén László 59.
 Gévénfalvai kenézlevél 59.
 Ghimessy Pál 742.
 Giczei András levele Rákóczy Zsigmondhoz 457.
 Gidófalvy Gábor 597.
 Glossarium D. Borbély István orvosi könyvéhez 414—420.
 Gnezda 735.
 Gombos András 113. 703., János 659.
 Gönczi Ötvös István 534.
 Görgény vára 627.
 Görög Miklós 510.
 Grapler 122.
 Grecsovecz Ferencz és Lucza 64.
 Gregorius Károly 59.
 Gregoróczi család 131.
 Grezovics-Visniczkei kenézlevél 51.
 Guichard de Cambonio ifj. 26.
 Guido püspök 28.
 Guthi István 700.
 Güssingi Henrik, nádor 8., Miklós nádor 11. 12., János nádor 12.
 Gvadányi 209.
 Gyarmaty Lovász Dömötör 129.
 Gyarmathi Tamás 703, 708.
 Györgyay Imre 315. 316.
 Győr város 375.
 György érsek 377.
 Győry András 92.
 Gyula, nádor 1. 5.
 Gyulafehérvár (Alba Julia) 423. 703. 726.
 Gyulaffy Borbála 627., László 128., Zsuzsánna 128.
 Gyulai István, váradi, portai követségéről 508—521., Instructiója 515.
Habib aga 96. 97. 99. 105.
 Hadad vára 128.
 Hága 136.
 Hágai Kornél, belga követ jelentése brand. Katalinhoz 426. 430. 442. 443., levele Schultzhhoz 428. 435. 444. 445.
 Haller György levele Rákóczy Zsigmondhoz 464.
 Hamburg 362.
 Harley-féle kéziratok 135.
 Harminczadok 30.
 Harsányi, követ 509.
 Hátmegesi Pál 70. 71.
 Havas-Alföld 363. 489. 494. 624. 681.

Heay György 141.
 Hédervári István 740.
 Hedrik Nádor 2.
 Heisler Donáth gr. cs. tábornagy 281.
 Héjasfalvi család 622.
 Helvetia 440 (Calviniana) 422.
 Henrik patriarcha 27.
 Herberstein Felicián 35.
 Hernádfolyó 292. 507.
 Herrand 6.
 Heves vármegye 121, 133.
 Hluboka patak 71.
 Hódoltság történetéhez 681.
 Hollandia, 360
 Homonna, 33. 659.
 Homonnay család 52., Erzsébet 659., György hajdu 109. 110.
 Horváth család 622. György 116., István 94., Lázár 623.
 Horvátország 319. 581.
 Högyes 375
 Hubert bécsi követ 16.
 Hunyadi István ref. tanító 534., János 39., vára 90. 94., vármegye 623.
 Hunyor 361.
 Huszain pasa, budai vezér 86. 95. 478. 500.
 Huszár Gál életéhez 187., Péter 163.
 Huszt 40 vára 486.
 Huszti Menyhárt 708. 719.
Ibrahim effendi 489.
 Ibrányi 100. Pál levele Rákóczy Jánoshoz 467.
 Illyefalva 598.
 Ingyen munkákról 47.
 István főjegyző 13., nádor 7., értékfogó mester 8., püspök 22.
 Izvok falu 54.
 Izvori kenézlevél 54.
Jakab II angol király 141.
 Jakabházi Pál 465.
 Jamvilla Miklós 24.
 János minervoi comes 21., XXII. pápa 23., cseh király 23., brundusiumi püspök 27., nádor 1. 11., voltornói apát 20., armagnaci gróf 20.
 Jánosháza község 319.
 Jármí Ferencz 363.
 Jegerdorf Pál archidiaconus 27.
 Jobbova község 52.
 Jobboviczai kenézlevél 52.

Johya Vilmos, polgári jogtudós 18.
 Johanna (Nápolyi) 17. 18. 20. 24.
 Jordán triventói püspök 20.
 Jósa István kurucz kapitány 321.
 Juszuf aga 84. 426. 427. 428. 430
 433. 437. 443. 444.
 Jütlandia 440.

Kádas István 502.

Kalabiska Dömötör, Márton, János
 és András, Kisbisztra urai 51. 64.

Kállay család 46.

Kálló 33. 46. 498.

Kalmár István 741.

Kálnak falu 599.

Kamuthi István levele Rákóczy
 Györgyhez 502 503.

Kanizsa 577. 578. 585.

Kántor György kellemesi bíró s
 tsai levelök a Rákóczyakhoz 120.

Kapi György 628.

Káposztafalva 730.

Karánsebes 484.

Károlyi Gáspár életéhez 186.. Mihály
 levele Rákóczy Györgyhez 669.,
 gr. levéltár 314., Sándor 315,
 Judith 315.

Kassa, 34. 41. 106. 107. 108. 109.
 115. 229. 385. 455. 460 465 469.
 505. 658. 662. 664., város levél-
 tárából 185, ref. egyházgondnok
 számadásai 1682—88-ig. 152
 153—163. 522—557.

Kassai István három levele Rákóczy
 György fejedelemhez 83—86.

Katonaság élelmezéséről 38.

Kaya sultána 498.

Kázmér lengyel király 23.

Kecskemét 128. 375.

Kelemen VI. pápa 15. 16.

Kemény Boldizsár 487., Simon 508.
 512., János fejedelem 508., Zsig-
 mond br. 311.

Kendi család 622.

Kenéz Márton 58.

Kerekes Pál 703.

Keresztessy Pál 708.

Keresztur 286. 385.

Keresztút 33.

Kéry Ferencz gr. kir. főlovaszmes-
 ter 200., János gr. 306.

Késmárk 731.

Kilenczedek 38.

Killyén falu 599.

Kinán pasa 485. 489. 493. 500.

Király-Helmecz 453.

Kiss Imre 669., Tamás 129.

Kis-Ámbrai kenézlevél 71.

Kisbisztrai kenézlevél 51. 53.

Kiscsornai kenézlevél 62.

Kis-hont 133.

Klabusevszki András 371.

Klobusiczky Á. 719.

Kóczán László 59.

Kolonics család 622.

Kolos 486. 682.

Kolosvár 89. 95 163. 275. 508.

Komjáthy György 742.

Konstantinápoly 203. 207. 429. 437.
 487. 497. 503.

Kopasz család 622

Korkolyi kenézlevél 60.

Korlát István 660.

Kornapataki kenézlevél 57.

Kovács Gáspár 164., János 129.

Kozma János, Mihály 72.

Köbölkuti Péter alnádor 6.

Köpeczi Mihály Sándor 510.

Körispatak 600.

Körös 292.

Körösi István 95.

Kőszeghy Pál 200. 285., György
 201., Zsuzsika, Bercsényi Miklós
 3-ik hitvese 208

Kővár vidéke 39.

Középszolnok 682. 686. 687—689.
 697

Krajczér András 163.

Krajnai orosz jobbágyok védlevele
 78.

Krasznahorka 43.

Krakó 361. 451.

Kraszna 682. 686. 687. 689. 691.
 697

Kremenesei püspök 131.

Krussita János 728

Kún Gergely 725., Istvánné 90.

Kund falu 510.

Kusinszki Pál 71.

Küküllő vármegye 509

La Caucina Arnold 20.

Lácza János 72. 74.

Ladányi Albert 534.

Lajos I. magyar király 17. 18. 23

26. 27. 28., pápai levél hozzá 17.

Lajos II. király adománylevele

Kisfaludy Sándor ipja ősenek
 számára 176., törvénytelen fla se-
 gélyezéséhez 572. 573.

Langerius Rajnaudus 519.

Lartissuch Péter 21.

László IV. lengyel király 356.
 László nádor 7.
 Lator Gergely 113.
 Latorcza folyó 71. 292.
 Lednicze 134., uradalom 727.
 Leibitz 732.
 Lelesz faló 250.
 Lemberg (Ilyvó) 203. 361.
 Lengyel Lőrincz 68.
 Lengyelország 20. 32. 208. 496.
 Leopoldtallér 721.
 Léta 689.
 Leusták vajda 2.
 Lévai uradalom 728.
 Leveleki László, 469.
 Levéltári tarlózatok 190.
 Lib vára 134.
 Limitatio a XVI. századból 148
 Lincz 133. 585.
 Lipcsey András 107.
 Lipót császár 133. 139. 201.
 Lippa 489.
 Liptó megye 29.
 Liptóság 226.
 Listhy György gr. 321.
 Litteráty Balázs követ 433.
 Listius János levele Rákóczy Zsigmondhoz 452.
 Lizanecz Mihály, Márton és Ferencz mint Olenova urai 55. 62.
 Lomenie Lajos 367.
 London 139.
 Lónyay Zsigmond 465.
 Lóránt Ferencz 131
 Lórántfy Kata 508. 510. 511., Zsuzsanna 365. 366. 367. 373. 455 532, levele férjéhez Rákóczy Györgyhöz 455. 460. 462. 465. 472. 476 477.
 Losonczy 223.
 Lotharingia 143., hercege 142. 146., Károly 198.
 Lőcse 312. 730.
 Lőrincz nádor 8. 9 377.
 Lővey Gergely alkapitány 74. 78
 Lubló 315. 317., uradalom 727.
 Lugos 484.

Maczieovsky Miklós, helytartó 730.
 Mágoosi Gáspár Torna- és Beregv. követ 52. 54., Ferencz követ 57. 58. 59. 70., kenézlevele Alsó-Viznicze adományozása tárgyában 58, Gévénfalva adományozásáról 59., Nagy-Ábrámka adom. 59. Korkoly adom. 60.

Magyar főranguk temetkezési szer-tartása a XVII században 738—744.
 Magyarország 24. 91. 94. 355. 371 377. 421. 437. 484 578. 682. 691.
 Magyarországi uradalmak összeírása 727.
 Makovicza 361.
 Makray György 378.
 Malahóczy Gáspár 112
 Málnás falu 600.
 Mantua 440.
 Máramarosi javak 40.
 Máriássy Pál 48.
 Markházi Pál 92.
 Maros folyó 292.
 Marosi István 707.
 Maróthi György 83.
 Márs 221.
 Márton Pál alispán 235
 Martonos falu 598.
 Máté jegyző 6., vajda 363. 485. 489., István, Ferencz 72.
 Mátyás I., király 39., egyik adománylevele 378., II. császár 480. nádori jegyző 6.
 Maul János 357.
 Maxay György, Gyulafehérvár gondnoka 78., Adománylevele Rákóczy Györgytől 80.
 Maximilián herceg 111 123.
 Medgyes 384.
 Mehemet pasa 494. 499. 696., levele 697, levele a somlyói kapitányhoz 701.
 Melith István 35.
 Melith Vitus levele Rákóczy Györgyhöz 121.
 Mercie báró 146.
 Mercy gróf 139.
 Mesmes Claudius 358.
 Meszlényi Jánosné 375.
 Mihály nádor 13., váci püspök 16.
 Mikes Zsigmond 708.
 Miklós nádor 4. 5. 6. 10. 13., aquilói egyházi tanár 18.
 Miklósvárszék 597.
 Mikó nádor 3., Mikó Ferencz 82.
 Mikola család 622.
 Miskolczi család 622., János levele Rákóczy Zsigmondhoz 458.
 Mizse nádor 12.
 Mog nádor 3. 4.
 Mohai Ferencz 505.
 Moharim pasa 97 100.
 Moksai János 719.

Moldva 496.
 Monasterius 369.
 Montecuccoli tábornagy 578. 579.
 Moray 361.
 Morea 138.
 Moris de Florentia jogtudós 19.
 Morva 131. 134. 355.
 Mózes nádor 6. 9.
 Mufti basa 427. 432.
 Munkács 229., vára 51. 52. 54. 59.
 65. 664.
 Munkácsi János, Rákóczy György
 szakácsinasa 73.
 Murtazán passa 81. 494.
 Muszlovicz család 622.
 Mustafa bég 97., pasa 494.
 Művelődéstörténeti adatok 148—170.
 374—376. 522—563. 703—745.

Nádasdy Franciska gr. 200., Orsolya
 256. 727.
 Nádorok az Árpádok alatt 1—14.
 Nagy Ferencz 83., György (füleki)
 129., István 520., Mátyás polg. ka-
 pitány levele Rákóczy Gy-höz. 113.
 Mihály 132., Péter (szikszai) 113.
 Nagy-Ábrámka 59.
 Nagy-Bánya város 39. 40
 Nagy-Breznó 33.
 Nagy-Károly 33.
 Nagy-Lucskai szabadoslevél 75.
 Nagy-Mihály 233.
 Nagy-Szombat 242. 258. 657. 741.
 Nándorfehérvár 82. 97. 103. 104
 483. 494.
 Német Ferencz 375.,
 Németország 440.
 Német-Ujhely 134.
 Neren kapitány 360.
 Nezir aga szolnoki 100.
 Nikanor 221.
 Nógrádmegye 133.
 Nyáry Albert br. 311., Lajos 740.
 Nyedám (Bercsényi kedvencz pari-
 paripája) 269.
 Nyir-Bátor 33.
 Nyitra 123. 439. folyó 291.
 Nyulas (Mosony felső vidéke) 267.
 279.

Okolicsányi K. a szepesi XIII. város
 adminisztrátora 735, László 743
 Oláh Miklós esztergomi érsek ado-
 mányozó levele 1563-ból 178.
 Olasz Bialis Ferencz 685, postula-
 tuma 692—696.

Olaszország 440.
 Oldal Pál 123.
 Olenovai kenézlevél 55.
 Olexovics Mihály András, Tamás,
 Gergely, János és Lucza 68.
 Olexy Simon 66. 67.
 Oltszemle falu 600.
 Ompud nádor 2.
 Ónod 33. 45. 107. 119. 450. 657.
 Onberry lord 141.
 Opalinski Lukács 371.
 Orániai herczeg 441.
 D'Orléans Henry várnagy, 364.
 Ormánczy Gergely 67.
 Orosy György 356.
 Orosz Zsigmond 235.
 Ország 223.
 Országgyűlés 94.
 Oszmán pasa budai vezér 505.
 Oszmány Mihály, főhadnagy, hűsé-
 get esküszik Bethlen Gábornak
 mint Magyarország vál. királyá-
 nak 472.
 Otrokócsi Főris Ferencz, ref. lelkész
 534.

Paksy János részére adománylevél
 Lajostól 573
 Pál nádor 1. 2., görcei püspök 28.
 Pálffy 138. 253., Miklós és János
 gr. 200., Pál nádor 532.
 Palocsay könyvtár 312.
 Palocsai-Horváth br. család 313.
 Pap István 375.
 Pápa 375.
 Pápai levelek (Regesták) 15.
 Papmező 686.
 Paskovicz folyó 69.
 Paszikai kenézlevél 54.
 Pataki János 455. 462.
 Pázmán Péter 111.
 Pécs 578.
 Pecsovics Ferenczné 376.
 Péchy Sigmond 116.
 Pénzügyi viszonyok történetéhez
 I. Rákóczy György idejében
 703 stb.
 Perecz 477.
 Perekkrasznaei kenézlevél 69.
 Perényi Pál br. főispán 200.
 Pest 97. 146
 Pesti András 375.
 Peteney István 388.
 Péter nádor 1. 10
 Pethe László 116., Márton, nagy-
 váradi püspök 730.

Pethő Ferencz 109., jászói prépost levele Rákóczy Zsigmond és Pálhoz 130, Miklós 453.

Petrebény 686.

Petki István 95.

Petriki jobbagyok levele Rákóczy Jánoshoz 470

Petrus de Pino 25., de Montefusculo 25., de Palude Varambo 25.

Petrus falu 623.

Petse 374.

Philipsburg 140.

Pirri passa 681. 697.

Pleytner Colonellus 360.

Ploszkói kenézlevél 78.

Polczecz Mátyás 55

Polyák Jankó 248.

Polycarpus (Szereplő az »Actio curiosaban«) 318.

Poprád 735.

Porcia herczeg 579.

Poroszkó 52.

Potho nádor 4.

Pozsgay Márton 163.

Pozsony 131. 258 265. 279. 280 396. 370. 741.

Pozsonyi kamara 111.

Prága 109. 111. 116. 356.

Preszlói kenézlevél 68.

Pribék Török Bálint 129

Prinyi Pál 247

Puppin István 62.

Putnok 43.

Rába, Rábcza, Répcze 292.

Rába-kovácsi falu 376.

RácZ András 142., levelei Rákóczy Györgyhez 131. 133, család 622., Mihály 626. 701., Orbán 129.

RácZkevy Tamás levele Rákóczy Jánoshoz 449.

Radaí Ferencz 743.

Radics András 227.

Radó nádor 1.

Radván nádor 1.

Radzivill litvániai herczeg 356. 373., levele Rákóczy Zsigmondhoz 362.

Ragusai pénz 720

Rajna (Rhénus) folyó 252

Rákóczy Anna Mária apáca 369, levele Rákóczy Györgyhez jussa kiadása iránt 369, Ferencz II. 194., levéltár 106. 314. 447—481. 656—680., György és a porta összeköttetései történetéhez 81—

106. 482—507., székfoglalásának költségei 703—719., György 355. 361. 363. 458. 467. 468. 479. 480. 481., kenézlevele Uj Rosztoka adományáról 64 65. 448. 507. 509., kenézlevele Prekraszna adományozásáról 69., Kis-Ámbrakáról 71., Szerencs-Falváról 72., Sztánfalváról 74., Alattyán Pálnak házhelyet adom. 475. által kiállított szabadoslevél az Antalóczy család részére 74., Anda Ferencz részére 76., gróf Bethlen Istvánhoz levele 89., Székely Mojzes megöletése tárgyában 86., a budai vezérhez 89., Bethlen Istvánhoz 95., Chernel Györgyhez 656., Kátai Jánoshoz 549., nejéhez 463., R. Zsigmondhoz 116. 464. 465., Reéz Andrásához 455. Rozgonyi Mihályhoz 665. 668. 673., Györgyné levele a Rákóczy testvérekhez a bogácsi jobbagyok ügyében 461., János 107. 449., László 536., Pál levele Györgyhez 115., Zsigmond és Györgyhez 118., Zsigmondhoz 124. 125. 456. 672. Zsigmond 35. 51 56. 114. 367. kenézlevele Kisbisztra adományozása tban. 51. Paszikáról 54. Olenováról 55.

Ramocsaházy kenézlevél 70.

Ramund Ferencz 21., Carbonelli 22.

Rascatius fia Bernát j. c. prof. 21.

Raszlán pasa 495.

Regensburg — Ratisbona 657.

Reiner Menyhért 462.

Regesták a vatikáni levéltárból 15.

Renegát íródeák levele egy török könyv iránt 189.

Réthi István levele az erdélyi fejedelemhez 81 494. 497.

Révay Ferencz 35., jelentése a magyarországi végvárok állapotáról 1588-ban 29, Péter érsek 133

Revesto János polgári jogtudós 18.

Réz András levele Rákóczy Györgyhez 451. 658.

Richards János tábornok 136. Jakab 135.

Rima-Szombat 468.

Róbert sicíliai király 26.

Róbert Károly 17. 25.

Roboselli János 25.

Rodostó 203. 208.

Rogert de Sanctovicentio 26.

Roger Vilmos 19.
 Roland étekgómeester 7., nádor 8.
 9. 10. 14.
 Róma 577. 579.
 Rostochium 361.
 Rozgonyi Mihály 665. 668. 670.
 671.
 Roykowsky 361.
 Rozsnyó 29.
 Ruber 36.
 Rudabánya 477
 Rueber János lelkész 730.
 Rudolf király és császár 480., levele
 a szászokhoz 748.
 Rupert herceg 140.
 Ruszkóczy-Antalóczy család 74. 75.

Sági Ferencz 374.
 Sahin pasa 498.
 Sálfi család 622.
 Sancia, Nagy Lajos nővére 17. 18.
 Sándor pápa VII. 577., levele Zrínyi
 Miklós grófhöz 582.
 Sándor Gergely Lázár 72., Istvánné
 375., Mátyás 707.
 Sanguieto Fülöp 24.
 Sáp 476.
 Sáros megye 226., városa 110. 117.
 Sárosi sóberek 29., uradalom 728.
 Sárospatak 116. 455. 475. 657.
 Saárossy Márton levele Rákóczy
 Györgyhöz 109.
 Sárvár 319.
 Sas Máté 129., Mátyás 700.
 Sátoralja-Ujhely 457. 656.
 Saul nádor 4.
 Savile George 141.
 Schwendi Lázár 41.
 Sebesi Boldizsár 486. 493. követ
 levele Konstantinápolyból Rákóczy
 Györgyhöz 88., levele a porta
 készülődéseiről 89.
 Seges 384.
 Sejdék levele Rákóczy Györgyhez
 448.
 Sellei István tisztartó 375.
 Sellye (Vág) 476.
 Sennyey István 575., Péter 669.
 Sepsiszek adózása országgyűlési
 követei számára 596—620.
 Seraffia Bálint 708.
 Séres 475.
 Shafterburg tábornok 145.
 Simon bán 4.
 Simony György 111.

Sinicki Pál 373.
 Sóbányák jövedelme 710.
 Sobschub Károly (Korlova) 366.
 Soklói család 622.
 Somlyó vára 685. 687. 689. 691.
 694. 697. 700., tartozó jószágokból
 1684-ben bejött dézsmáról rövid
 kivonat 701.
 Sóvár 35.
 Spáczai Márton, 739.
 Spanyolország 440.
 Stadnicki Miklós levele Rákóczy
 Zsigmondhoz 450.
 Starhemberg gróf 139.
 Stenczel András 163.
 Strassburg 429. 437.
 Surány 739.
 Svábhegy 143.
 Svédország 435.
 Szabad községek cencusa 29.
 Szabó István gulyás 364.
 Szabolcs 126., megye 48. 681.
 Szádvár 44.
 Szakmáry (alias Borbély) György
 388.
 Szakolcza 365. 451.
 Szalánczi István levele Rákóczy
 Györgyhöz 95. 101. 102.
 Szalárdy János Rákóczy György
 vicesecretariususa 68. 76.
 Száldobosi János kassai ref. lelkész
 534.
 Szamosujvár 89. 94. 103.
 Szántay Aladár 312., Mihályné 387.
 Szász Lőrincz 625.
 Szász-Sebes 84. 93.
 Szathmár 29. 30. 34. 39. 705.
 Szathmár-Németi 39.
 Szathmáry György primás levelei-
 ből 183.
 Száva Logoffet 363.
 Szécsényi Szabó István 129.
 Szécsy György 469.
 Szegedi János 121.
 Székely Mihály levele 748, Mózes
 82. 87 88. 90 92. 104. 105. 490
 Székes-Fehérvár 137. 142. 500.
 Szendrő vára 29. 30. 42. 121. 506.
 Szent-Jób 697.
 Szentkirály 476., falu 690.
 Szent-Pál völgye. 143.
 Szentpáli István 83. 88. 89. 357.
 361.
 Szép János 742.
 Szepes vármegye 48. 226. 245.
 Szepesi végvár 31. 36. 37.

Szepes-Szombat 731., Béla 733.,
 Igló 734., Várallja 40. 304.
 Szerdahelyi Dersffy Orsolya 51. 53.
 54. 56. 57.
 Szerednye 125.
 Szerencs 115.
 Szerencsfalvi kenézlevél 72.
 Szerződés (az ukkon pohárra vonat-
 kozó) 379—381.
 Szicília 16. 18. 19. 24. 25. 26. 27.
 Szikszay György levele Prágából a
 Rákóczyakhoz 117., Mihály levele
 Rákóczy Györgyhez 101. 123.
 Szilágy-Cseh 128.
 Sziliktár pasa 499.
 Szimkovics György 66.
 Szini János levele Rákóczy János-
 hoz (töredék) 107.
 Szirmay István 260. 261. 264. 265.
 271. 281. 298. 304.
 Sziroki vár 44.
 Szmracsányi Péter 743.
 Szobráncz 234.
 Szokolyi Miklós 35.
 Szolnok 97. 498.
 Szolnok-Doboka vármegye 511. 689.
 692.
 Szolocsinai kenézlevél 64.
 Szombathely 466.
 Szotolec János 60.
 Szőcs Máté 465.
 Szőrény Mihály 628.
 Sztánfalvai kenézlevél 74.
 Sztrebinszky Sándor alkamarás 81.
 Sztropkó 130.
 Szulimán, török császár 516.
 Szűcs Bálint 700.

Taafe gróf 136. 140. 142.
 Talbot kapitány 140.
 Tamás nádor 2. 3.
 Tapolcsányi uradalom 728.
 Tarczai 118, 121. 480.
 Tarczy György 743.
 Tárnok Péter 481.
 Tarrodi István 374.
 Tas falú 104.
 Tasy Ferencz 743.
 Táttra 303.
 Telegd 464.
 Temesvár 384. 489.
 Temetvény vára 202.
 Terebesi vár 663.
 Theke család 622.
 Thelegdy Mihály 728.
 Thelekesy Imre 727.

Tholdalagi Mihály követ 433. 485.
 488. 501. 504. 708., Pál 85. 99.
 Thornai Pál 468.
 Thököli Imre 316. 320. 532.
 Thurzó 222. 451., Ferencz 727.,
 Szaniszló 132. 447.
 Tileki György 534.
 Tisza folyó 46. 251. 292.
 Tódor nádor 5.
 Tokaj 29. 32. 34. 37., vára 45.
 Tolcsva 468.
 Tordai sóbánya 710.
 Torna vára 320.
 Torna vármegye követe Rákóczy
 Zsigmond 36.
 Torstenson Leonhard 355.
 Tóth család 622.
 Tower 141.
 Török család 622. Ferencz 728.,
 telekesi Pál vasi főrend 200.
 283., császár 92. 93., ország 110.,
 zsarolásról a hódoltságban 1674.
 681.
 Tötöri család 622.
 Trebosztó vára 224.
 Trombitás György 740.
 Tunyogi Miklós ref. lelkész 534
 Turi István 456.
 Turre Vilmos 21.

Uchal Illés 54., István 54.
 Ugocsa megye 40.
 Ujrosztokai kenézlevél 64.
 Ulászló IV. 356. 359., levele Rákóczy
 Györgyhez 356.
 Ung folyó 228., megye 48. 233. 245.,
 limitatiója az eladandó s veendő
 marhákról in anno 1666. 544—
 557., vár 201. 202. 207. 226.
 228. 234. 237. 281. 303. 320.
 Ungnad Kristóf 36.
 Uscia (de) Ramund 22.
 Usz Bálint, gr Bercsényi jogtaná-
 csosa 285. 286. 289.
 Utasítás somlyói kapitány Olasz
 Bialis Ferencz számára (1675-ből)
 685
 Ürményi István 741.

Vác 468.
 Váci Péter 707., tatái Pál 129.
 Vadas István 629.
 Vadasi család 622.
 Vág 222. 292.
 Valens János gubernator 27.

Várad 100. 111. 492. 542. 681.
682. 686. 693. 698.
Várad János 624.
Várallja Sz. 39.
Varannó 659. 660. 663.
Várdai 223., Aladár 378., Pál érseki
ingóságai 170.
Varsó 198. 359. 371.
Vass Gáspár szepesi kamarai taná-
csos 200.
Vaynatina 107.
Végh család 622.
Végvárok állapotáról 1588-ban 29.,
katonaságának szervezetéről és a
kapitányok állapotáról 48., élelmi
szereiről 40., állapotáról 41
Vékei Ambrus 480.
Velence 485. 498. 582., velenczések
440.
Velez Boldizsár levele Rákóczy
Zsigmondhoz 368.
Velezd 477.
Vép 211. 213. 257. 258. 259. 261.
262. 268. 269. 278. 279. 284. 290.
291. 296. 305. 320. 321.
Verebélyi János 130.
Veres István 700.
Veretecsői kenézlevél 76.
Veselényiné 742.
Viena 43. 369.
Világh, 33.
Vilmos III. angol király 141..
brundusiumi érsek 18., traventói
érsek 19., friauli püspök 21., chart-
resi püspök 24., brachariai érsek
28.
Virágh Gáspár 743.
Viscount Mountjory 141.
Visegrád 17. 496.
Viszteribeli Nicola 366.
Vitus, nyitrai püspök 19. 26.

Vizaknai család 622., sóbánya 710.
Vizkelety Mihályné 742.
Volóczi kenézlevél 66.
Vuzniczai kenézlevél 56.

Wancsa család 622.
Welesz Boldizsár levele Rákóczy
Zsigmondhoz 368.
Wesalia 440.
Westphal 358. 364.
Whitehall 138.
Windsor 138.
Wornik Dragomir 363.

Zách nádor 1.
Zágrábi egyházmegye 25.
Zalánczi István 86.
Zalasdi család 622.
Zalaszentgróti Dénes 7.
Zaloglevél 1679-ből 163.
Zápolya 223.
Zbórai kápolna 127.
Zeleméri család 130.
Zemplén vármegye 126. 486.
Zermegh János életéhez 568—572.
Zétén 250.
Zichy Pál gr. 316.
Zittkár Ferencz 55.
Zlakovszki Horváth György 131.
Zmeskál 112.
Zólyomi Dávid 90.
Zombor 664.
Zöldfikár 490. 492. 502. 503. 504.
Zrínyi 222. 578. 579. 580. 581.
584—587., Miklós gróf VII Sán-
dor pápához 584., pályájának vége
577—595.. Péter 577. 582., VII.
Sándor pápához 594. 595.
Zsigmond király 727.
Zsitvatoroki végzés 109.